ÇAMOLUK (MİNDEVAL) TARİHİ
OSMANLI ARŞİV BELGELERİNDE MİNDEVAL

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

[1]

1891 Tarihli Erzurum Vilayeti Haritasında Mindeval

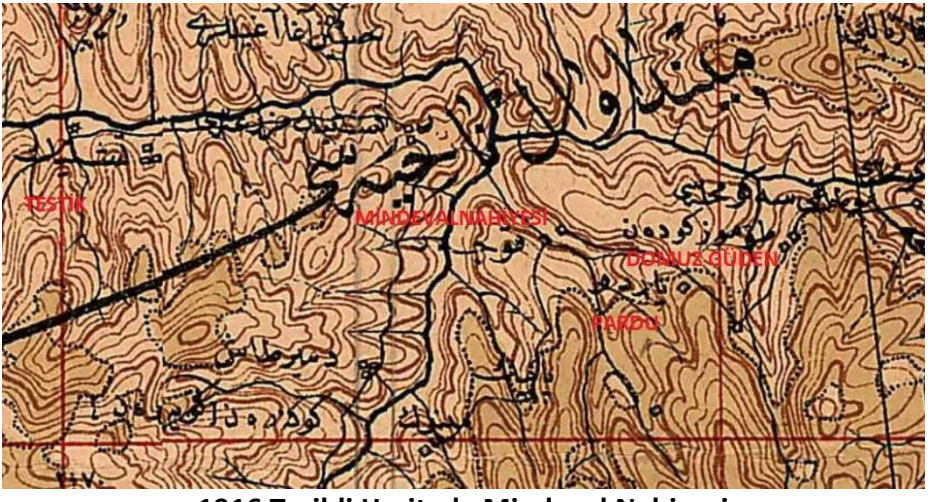

1916 Tarihli Haritada Mindeval Nahiyesi

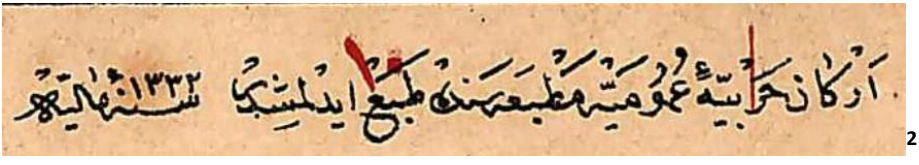

[2]

[1] Başbakanlık Osmanlı Arşivi Fon Kodu: HRT.h.1428, Tarihi 1891

[2] Erkân-ı harbiye-i umumiye matbaasında Tab edilmiştir. Sene-i maliye 1332 (1916)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **8**
GİRİŞ **10**
AMAÇ **12**
METOT **12**
ÖZET **13**

1.BÖLÜM

Alucra ve Mindeval (Çamoluk) Hakkında Genel Tarihi Bilgiler **13**
İslâm Öncesi Dönem **17**
Karahisar-i Şarki'de İslâm Hâkimiyetinin Başlangıcı **24**
Danişment Oğulları **25**
Mengücek Oğulları **26**
Selçuklular **27**
Moğollar **28**
Pervâneoğulları **30**
Eretna Devleti **31**
Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti **32**
Mutahhartem Emirliği **35**
Hacı Emirli Beyliği **36**
Osmanlı Devleti **37**
Karakoyunlular **39**
Akkoyunlular **40**
Osmanlı Döneminde Şebinkarahisar ve Alucra **43**
Halife el-Kaim Bi- Emrillah ve Alucra'nın Eşküne Köyü **53**
Dulkadiroğulları İle alucra Arasında Bir İlişki Olabilir Mi **57**
Alucra Tarihi ve Dulkadirli Alucra İlişkisi **63**

2.BÖLÜM

Tahrir Defterleri Kayıtlarında Bulunan Mindeval Köyleri Hakkındaki Bilgiler **85**
1613-1643 Yılları Karşılaştırması **86**

1-Karye-i Uzak **87**
2-Karye-i Osin **87**
3-Karye-i Fındıklı **87**
4-Karye-i Arda **87**
5-Karye-i Yeniköy **88**
6-Karye-i Teştik **89**
7-Karye-i Eğnir **89**
8-Karye-i Pardı **90**
9-Karye-i İkisur **91**
10-Karye-i Münik **91**
11-Karye-i Kocak **91**
12-Karye-i Zodoma **91**
13-Karye-i Cengeris **93**
14-Karye-i Papas **93**
15-Karye-i Tuluntaş **93**
16-Karye-i Hüseyin Ağıl **94**
17-Karye-i Koçgi **94**
18-Karye-i Zarabodi **94**
19-karye-i Mutaa **95**
20-Karye-i Ekinbük **95**
21-Karye-i Pınarbaşı **95**
22-Karye-i Akabit **95**
23-Karye-i Hacı Viranı **96**
24-Karye-i Kurukol **96**
25-Karye-i Vartana **96**
26-Karye-i Pağnik **97**
27-Karye-i Panlu **97**
28-Karye-i Yenice **97**
29-Karye-i Kal'a Deresi **100**
30-Karye-i Manuzara **100**
31-Karye-i Dipzun **101**
32-Karye-i Kutluca **101**
33-Karye-i Okçaviran **101**
34-Karye-i Karmuklar **101**
35-Karye-i Avci Ağıl **102**
36-Karye-i Simavit **102**
37-Karye-i Hınzori **102**

1561 Tarihli Tahrirde Olmayıp 1646'da Yer Alan Köyler

38-Karye-i Ala Kilise 103
39-Karye-i Avarak 103
40-Karye-i Patona 104
41-Karye-i Fol 104
42-Karye-i Hüsep 105
43-Karye-i Üçağıl 105
44-Karye-i Kötüköy 105
45-Karye-i Tunuk 105
46-Karye-i Lazaris 105
47-Karye-i Eliğe 106
48-Karye-i Terahet 106
49-Karye-i Zağpa 107

3.BÖLÜM

Salnemede Alucra ve Mindeval 116

4.BÖLÜM

Osmanlı Arşiv Belgelerinde Mindeval ve Köylerinde Tarihsel Olarak Vuku' Bulmuş Olaylar 125
Rotam Köylülerinin Şikayeti 125
Mindeval Köprüsü 134
İki Kazanın Birleştirilmesi 136
Mindeval Kazası Müdürünün Görevden Alınması 138
Giresun Yolunda Mindevallıları Öldüren Eşkıya 139
Kafkasya'dan Gelen Muhacirlere Yapılan Yardım 142
Alucra ve Mindeval'ın Suşehri Kaymakamlığına Bağlanması 154
Mindeval'ın Alucra'dan Ayrılmak İstemesi 169
1880'de Alucra ve Mindeval'ın Durumu 173
Alucra Kazası Teştik Nahiyesi İbtidaiye Mektebine Yapılan Muallim Atamasına Dair Belgeler 179
Cengeriş Karyesi İmam ve Muhtarından Şikâyetçi Olunması 184
Alısız Köylülerinin İzinsiz Olarak Rusya'ya Göçetmeleri Üzerine Onların Arazilerinin İleri Gelenlerce Zaptedilmesi 186
Kutluca Zarabot Cengeriş ve Hacıviran Köylülerinin Şikâyeti 190
Ekilli Köyünden (Eğilli) Köyünden Kenan'ın Boğularak Öldürülmesi 193
Molla Recep Oğlu Osman'ın Başına Gelen Musibet 195
Muta'a Köyünün 1763'de Mülazım Hasan'a Timar Olarak Verilmesi 198

5.BÖLÜM
Mindeval Nahiyesi Merkezi'nin Dulundas Karyesine Nakli Talebi 201
Mindeval Nahiyesi Merkezinin Naklinden Dolayı İnşası Lazım Gelen Hükümet Konağının Masrafı Hakkında.. 205
Redîf-i Asâkir-i Mansûre (Redif Teşkilatı) 217
6.BÖLÜM
Mindeval Müdürlüğü İle İlgili Yazışmalar
Mindeval Nahiyesi Müdürü Ömer Ağa 220
Mindeval Kazası Müdür Vekili Ömer Ağa'nın Asaleten Atanması 223
Mindeval Nahiyesi Müdürü Mehmet Azmi Efendi 226
7.BÖLÜM
Yeniköy Köyü İle İlgili Belgeler 236
8.BÖLÜM
Avarak'tan İstanbul'a Göç 240
9.BÖLÜM
Zağpa Köyü İle İlgili Belgeler 275
Zağpalı Sipahioğlu Mehmed'in Öldürülmesi 277
Zağpalı Hızıroğlu Esad'ın Kızlarını istanbul'a İstemesi 280
Zağpa'nın İki Mahalleye Bölünmesi isteği 283
Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evinin Soyulması 286
Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evininden Çalınan Eşyalarının Geriye Alınması Talimatı Verilmesi 287
Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evininden Çalınan Eşyalarının Buldurularak İadesi Hakkında Yazılan Yazı 289
Zağpalı Nuhoğlu Ahmet Çavuşun Suşehri Yolunda Soyulması 291
Zağpa İmam ve Muhtarından Şikâyetçi Olunması 292
Zağpalı Hasan Efendinin Koruluğuna Müdahale Edilmesi 294
Zağpa Karyesi İmamından Şikâyetçi Olunması 296
Zağpalıların Mehmet Efendi İle Osmanoğlu Arif'den Şikâyetleri 298
Zağpalı Osman'ın Bektaş Bey'den Şikâteyçi Olması 399
Zağpa Köyü Hacı Yusuf Ağa Medresesi 302
1908'de Zağpalıların İstanbul'da Bulunan Köylülerinden A'şar hakkında Telgrafla Bilgi İstemeleri 305

Zağpa Köprüsünün Borçunun Ödenmesi **308**
Zağpalı Bahriyeli Karama(n) Oğlu Mehmed Oğlu Mustafa **310**

10.BÖLÜM

Amele Olarak Çalışmaya Gitmek İçin Pasaport Talebinde Bulunanlar 312

Yarım Ücretli Amele Pasaportu Hakkının Alucra'ya Da Verilmesi **314**
Alucra'ya Pasaport Hakkı Verilmesi **326**
Alucra Pasaport Bürosu İçin Mühür yaptırılması **332**
Zodomalı Bekiroğlu Ahmet'in Romanya'da Çalışmaya Gitmesi **333**

11.BÖLÜM

Hınzırı Namı Diğer Kayacık İle İlgili Bilgi ve Belgeler 341

Hınzıri Köyünün Adının Kayacık Olarak Değiştirilmesi **343**

12.BÖLÜM

Çamoluk (Mindeval) Köylerinde Bulunduğu belgelenen Camiler ve Vakıf Eserleri 348

Mutaa Köyü İbrahim Efendi Camisi **350**
Kalederesi Köyü Kara Osmanoğlu Ömer Mescidinin Camiye Çevrilmesi **352**
Zodoma Köyü Hacı Gani Oğlu Hacı Osman Cami **354**
Avarak Köyü Seyyid Hacı Ahmed Ağa Camisi **355**
Vartana Köyü Mahmut Ağa Camisi **356**
Kurukol Köyü Hızıroğlu Hasan Ağa Camisi **358**
Dulundas Ömer Efendi Camisi **360**
Fol Ve Karabul Köyü Şeyh Zaviyesi **367**
Yenice Köyü Vakıf Köprüleri **372**
Zağpa (Sarpkaya) Çeçenzade Bektaş Bey Camisi **373**

13.BÖLÜM

Bölge Tarihiyle İlgili Seçme Konular Ve Yazılar 396

Değişik Kâynaklarda Şebinkarahisar Ve Şebinkarahsar Kalesi **396**
Kelkit Nehri Ve Kızılırmak Yoluyla Taşımacılık **415**
Kelkit Nehri Civarında Kurulan Panayır **422**
Alucra Mayıs Yedisi Zil Köyü Hayran Panayırı **425**
Kuyucu Murat Paşa'nın Karahisar Ve Alucra Yolundan Celalileri Takib Etmesi ve Cezalandırması **427**

Kanuni Sultan Süleyman'ın Oğlu Şehzade Beyazıd'da Şebinkarahisar Ve Alucra'dan Geçmiş **438**
Alucra'ya Dair Bilgiler **446**
Suşehri Kazasının Ezbider Köyünün Merkez İttihaz Edilerek Kaza Yapılması Talebi **449**
1915'de Liva Merkezi Şebinkarahisar'dan Alınarak Suşehri'ne Verilmek İstenilmiş **453**
Birinci Dünya Savaşında Şiran'da Açlıktan Ölenler **468**
Birinci Dünya Savaşında (Kafkas Cephesi) Alucra'nın Durumu **470**
1916'da Suşehri'nin Suşar Mevkiine Düşen Uçak **475**
Reis-i Cumhur'un (Cumhurbaşkanı'nın) 1924 Yılında Sivas-Suşehri'ni Ziyareti Bilgileri **479**
1916'da Suşehri'ni Ziyaret Eden Başkumandan Vekili **483**
Şebinkarahisar Sancağını Tahrip Eden Yangınlar Ve Sonuçları **485**
Şebinkarahisar'da gerçekleşmiş Depremler **522**
Osmanlı Menzilleri Ve Alucra'nın Tarihe Tanıklık Eden Yolları **546**
Tarihin İzinde Alucra **549**
6.7.1929 Tarihli Şebinkarahisar Raporu **555**
1935 Yılında Hazırlanan Şark Raporunda Alucra **563**
Mindeval Madeni **565**
SONUÇ **568**
KAYNAKÇA **569**
DİZİN **579**

ÖNSÖZ

Bu kitap çalışmasında Başbakanlık Osmanlı Aşrivi'nde bulunan yöremizle ilgili belgelerden ağırlıklı olarak yararlanışmıştır. Belgeler daha önce incelenmiş ve yazarın bloğunda yayınlanmış olmakla birlikte uygun bir zamanda derlenmesi gerekiyordu. Derlenme ve biraraya getirilerek yorumlanması hususunda diğer çalışmaların bitirilmesi planlanırken Çamoluk Belediye Başkanı Sayın Savaş Akarçeşme ile yaptığımız istişare üzerine Mindeval tarihini incelediğim çalışmayı öne aldım.

Kitabın hazırlanma nedeni toplumumuzun tarih konusunda bilinçlenmesi ve yöresini tanımasına katkı sağlamak içindir. Bu düşünce ile faydalanılan arşiv belgelerin orijinal görüntüleri ile birlikte trankripsiyonları da verilerek Osmanlıca öğrenme konusunda da bilinç oluşturulması hedeflenmiştir. Orijinal belgelerin verilmesinin diğer bir nedeni de objetif olabilmek açısındandır.

Kitap hazırlanırken on üç bölüm halinde hazırlanmış, bölgenin genel tarihinden sonra Mindeval'ın özel tarihinin incelenmesine geçilmiştir. 16.yüzyıldan itibaren köylerinin ekonomik ve sosyal durumları icelenerek Mindevalın yakın çevresinde yaşanmış önemli olaylara ait konulardan seçilerek bunlar incelenmiştir. Bu kitabın hazırlandığı yöntem ile Şebinkarahisar ve Alucra tarihinin de Osmanlı arşivi belgelerinden yararlanılarak hazırlanması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda Osmanlı Arşivi kaynaklı onlarca belge okunmuştur. Belgelerin transkripsiyonlarının çıkarılması uzun süreli bir çalışma neticesi gerçekleşmiş, çeviride hata yapılmaması için grup çalışması yapılarak gereken titizlik gösterilmiştir. Bu itibarla belgenin okunmasındaki katkılarından dolayı Osmanlıca Tarih Edebiyat Grubu üyelerinden Hüseyin Dağ, Aşiyan Sahaf Etem Çoşkun, Turan Kılıçaslan,

Zafer Şık, Mustafa Demirel, Abdurrahman Çalı, Mehmet Şahin, Sebahattin Öksüz, Sıddık Yıldız, Kürşat Urungu Akpınar, Haydar Egesel, Ehlibeyt Bendesi, İshak Delibaş, Fatih Huz, Muhammed Ballı, Zeki Özkan, İbrahim Yıldırım, Mehmet Acar, Bünyamin Yıldız, Faik Okan Atakcan, Mesut Kartal, Hilmi Kızılca, Abdülbaki Özer, Ahmet Yadi, Hüseyin Göksal, Abdulhamid Sancak, İbrahim Akdağ, Nihat Özyılmaz, Murat Özgüngör, Yusuf Cantürk, Yalçın Göktaş, Vedat Baysal, Gulam Fırat, Tüncay Gün, Fırat Çağlayan, Ersin Üçdemir, Hasan Kılıç, Esra Sultan, Arzu Akıncı, Şems-i Kimya, İnci Abaroğlu, Hülya Komesli Teymur, Betül Aksoy Erikoğlu, Meltem Nursel Demir, Münevver Karakılıç, Şule İyigönül Atasagun, Zehra Güler, Nazan Olgun, Letafet Karapınar, Güler Dilmen Sılay, Afra Bedia Oğuz, Sinem Varlık, Ceyda İftar, Betül Aksoy Erikoğlu, Yasemin Soykan, Ayşe Kaviloğlu, Rümeysa Odabaş ve değerli hemşehrilerim Dursun Kayabaşı ile Şaban Taştan'a çok teşekkür ederim.

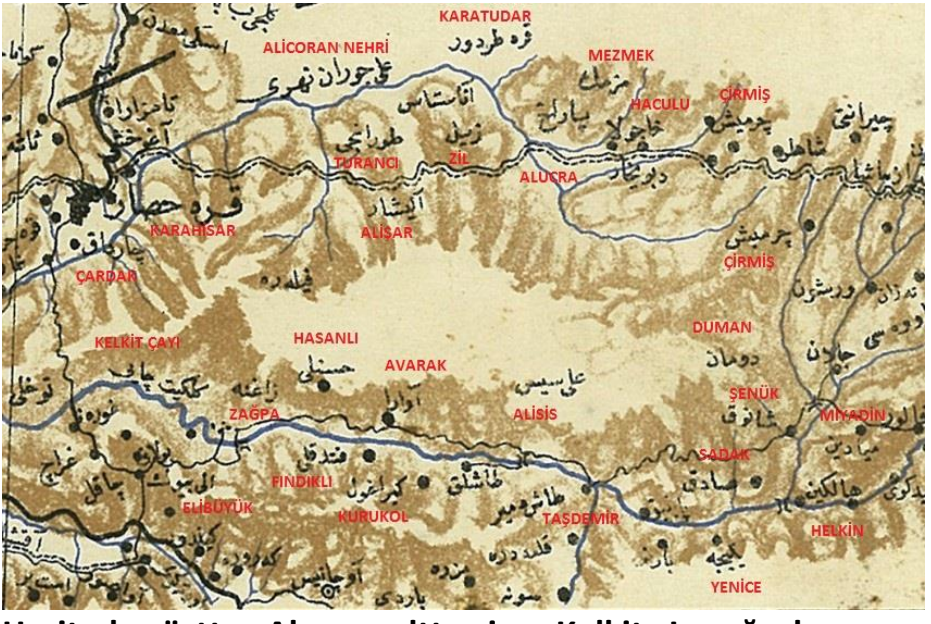

Haritada üstte Alucra altta ise Kelkit Irmağı boyunca sıralanmış bazı Mindeval köyleri görülmektedir.

GİRİŞ

Mindeval (Çamoluk) tarihini Alucra ve Şebinkarahisar (Karahisar-i Şarki) tarihinden ayrı tutmak mümkün değildir. Zira hem Mindeval hem de Alucra yüzlerce yıl Şebinkarahisar'a bağlı kalmıştır. Çamoluk (Mindeval) ise uzun yıllar Alucra'ya bağlı kaldığından büyük oranda Alucra tarihi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere Çamoluk'a ait belgeler Şebinkarahisar ve Alucra başlığı altında bulunmaktadır. Bu nedenle Çamoluk tarihi açısından Şebinkarahisar ve Alucra'yı birlikte düşünmek gerekmektedir.

Mindeval'ın (Çamoluk) Kelkit Irmağının yanında kurulu olması keza köylerinin pek çoğunun ırmağa parelel vaziyette ırmağın her iki tarafında bulunması nedeniyle bazı avantajlarla birlikte geçmişte ulaşım kaynaklı olarak bazı sorunların da yaşanmasına da neden olmuştur.

Bununla birlikte Kelkit ırmağının varlığı Çamoluk için hatta akış güzergâhında bulunan diğer yerler için bir imkân ve olanak olmuştur. Irmağa yakın yerlerde büyük yerleşim yerleri kurulmuştur. Hititlere ait Kelkit yakınlarındaki Satala kenti de bunlardan biridir.

Kelkit Irmağı her şeyden önce Çamoluk'un iklimini etkilemiş, ılımanlaştırmıştır. Öneğin Çamoluk'ta Alucra'ya nazaran en az bir ay erken ürün alınabilmektedir. Çamoluk'un verimli toprakları zirai olarak da Çamoluk köylüsünün ürün hasatını olumlu yönde etkilemiştir. Ancak geçmişte toprak sahibi olabilmek günümüzden çok daha zordur. Zira tarım toplumundan kent hayatına geçiş sürecinden önce ekilebilir toprakların değeri çok fazlaydı. Köylünün tek geçim kaynağı olan toprak nedeniyle pek çok tatsızlıklar da yaşanmış, toprağa sahip olabilmek için mücadele verilmiştir. İş ve meslek imkânlarının artması şehirlere olan göçün başlamasıyla köylerdeki ekilebilir alanlar önemini kısmen yitirmiş, eskisi gibi ekilmez olmuştur.

Kitabın iç kapak sayfasında kullanılan vakıf kayıtlarından anlaşıldığı şekilde Yenice köyünün önünden geçen Kelkit Irmağı üzerinde iki köprü görünmektedir. Bu da bu güzergâhın çok yoğun kullanılan bir yer olduğunu göstermektedir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bulunan Yenice köyüne ait bilgilerde görüleceği üzere bu köyümüz nüfus olarak oldukça büyük bir yerleşim yeridir.

Mindeval'ın içinden geçen Kelkit Irmağı üzerinde bulunan diğer köprüler Teştik ve Avarak köyünde bulunmaktadır. Belgelerde çok net olarak belirtilmemiş olsa da bir köprünün de Zağpa köyünde olduğu tarihi olaylardan bilinmektedir. Zağpa köyü de Yenice köyü gibi Mindeval vadisinin en büyük ve kadim köylerindendir.

Tüm bunlara ilişkin bilgi ve belgeleri ve belgelerin diğer kaynaklarla birlikte yorumlanmasıyla elde edilen sonuçlar bu kitapta bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Mindeval ve etkileşim içinde olduğu yakın çevresine ait tarihi ve yaşanmış önemli olayları burada bulabilmek mümkün olacaktır.

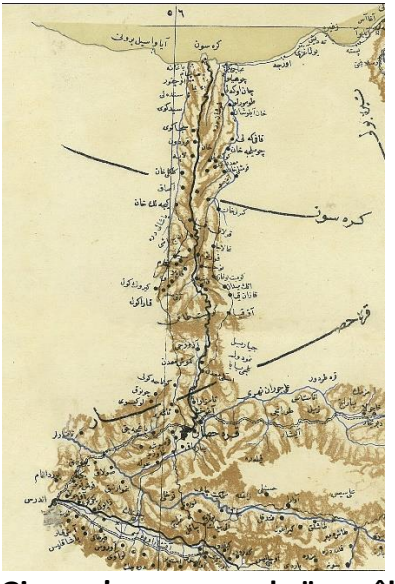

Şebinkarahisar'dan Giresun'a uzanan yol güzergâhını gösteren harita

AMAÇ VE KAPSAM

Çalışmamızdaki başlıca amaç Çamoluk'un (Mindeval) geçmiş tarihini tanıtabilmektir. Bunun için Osmanlı arşiv belgelerinde isimleri geçen köyler ve/veya olaylara ilişkin belgeler transkripsiyonları çıkarılarak incelenmiştir.

Bu kapsamda arşiv belgeleri haricinde Çamoluk'la ilgili yayınlanmış diğer tarihi araştırma ve kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Hazırlanan bu kitapla Mindeval tarihi tanıtılırken yeni nesillerin de memleketini tanıması tarihe ve tarihine olan merakının artırılması amaçlanmıştır.

METODOLOJİ

Kitabın yazımında metodoloji olarak tarihi genel bilgilerden sonra 16. yüzyıl kaynaklarından başlanarak Osmanlının son dönemine kadar Osmanlı arşivinde tasnif edimiş belgelerden yararlanılmıştır. Belgeler konu bütünlüğü gözetilerek tarihsel sıralamaya göre incelenmiştir. Kitapta işlenen konular yazar tarafından daha önce ayrı ayrı incelenerek yayınlanmış ise de bu kitapta kronolojik sıra ile topluca bir araya getirilmiştir.

Belgelerin dilinin ağır olması o zaman kullanılan bazı kelimelerin günümüzde bilinmemesi nedeniyle bu kelimelerin anlamları parantez içinde verilmiştir. Ayrıca her metnin başında belgelerde anlatılan olayın özeti sadeleştirilerek verilmiş, ayrıca diğer bilgilerle de desteklenerek yorumlanmaya ve daha anlaşılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu sayede okuyucunun Osmanlıca metinden önce bilgilendirilmesi ve konuyu daha iyi anlamasına yardımcı olunması amaçlanmıştır.

ÖZET

Belgelerden yararlanılarak Çamoluk'un veya köylerinde yaşanmış olayların, camilerinin veya vakıfların tanıtımı yapılmıştır. Arşiv kayıtlarında bulunan tahrir defterlerinin daha önce yapılmış çözümlerinde belirtilen bilgiler doğrultusunda köylerin geçim unsurlarının neler olduğu inçelenmiş, köylerin ilk dönem hane yapıları da değerlendirilerek köy büyüklükleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler aynı zamanda köylerin geçmişi hakkında da bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır.

Mindeval tarihi açısından genel bilgilendirme olması için bölgemizi de ilgilendiren genel tarih hakkında da sırasıyla bilgi verilmiştir. Bu bilgiler bölgenin hangi süreçlerden geçtiğini, nüfus yapısının nasıl oluştuğunu ortaya koymaktadır. Buna ilaveten bazı olaylar nedeniyle ön plana çıkmış köylerin durumları belgelere dayanılarak incelenmiştir.

Mindeval kapsamında belgelere yansımış olan camiler ile vakıflar da ayrı bir başlık altında belirtilmiştir. Kelkit Vadisi için önem arzeden Kelkit Irmağı merkezli geçmişte yaşanmış bazı olaylarda yine belgeleri eşliğinde değerlendirilerek Kelkit Irmağının ifade ettiği değer ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kitapta ayrıca Şebinkarahisar ve Alucra merkezli çok önemli bazı olaylara da yer verilmiştir. Bunlar vadi tarihini anlamaya yarayacak tarihi gelişmeler olarak ön plana çıkmaktadır.

1.BÖLÜM
Alucra ve Mindeval (Çamoluk) Hakkında Genel Tarihi Bilgiler

Mindeval adının kökeni hakkında kaynaklarda belirtilen bazı tezler şöyledir. Fatma Acun'a göre Şebinkarahisar'ın nahiyelerinin yaklaşık yarısının adı Türkçe, Arapça ve Farsça değildir. Kösi, Kovana,

Alucra, Gevezid ve Mindeval gibi adlar bahsedilen nahiyelerin, bölgenin Türkler tarafından yerleşmesinden önceki varlıklarına işaret etmektedir. Türkçe nahiye adlarına örnek olarak Emlak, Menteşe, Güdül, Firuz, Hasangeriş, Sahneçimeni, Yemlü, Sisorta ve Suşehri gösterilebilir.[3]

Türklerin bölgeye gelişi Osmanlıdan 500 yıl öncesine kadar inmektedir. Ancak son zamanlarda kayalar üzerine kazınmış Kayı damgalarıyla bu tarih M.Ö. 3.000 yıl öncesine de inmektedir.

Mehmet Fatsa ise Bilge Umar'ın "Türkiye'de Tarihsel Adlar" isimli kitabını kaynak göstererek dip not olarak belirttiğine göre ise popüler kaynaklarda Mindeval adı antik çağ kavimlerinden Luvilerin dilindeki **"Mindauwala"** sözünden türemiştir ve bir tapınağa atıf olduğu şeklindedir. Ancak bu bilgi bir belgeye dayanmamaktadır.[4]

Luviler, Hititlerden de önce Anadolu'da yaşamış bir kavimdir. Hititlere ait çivi yazılı belgelerde bu kavimden Luvili veya Luvian olarak bahsedilmektedir. Bu da önlerin tarihini M.Ö. 2000'li yıllara götürmektedir.

Daha yakın tarihe doğru gelecek olursak Alucra değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bunlar arasında en bilinenleri Hititler, Persler, Romalılar,[5] Bizanslılar, Selçuklular,[6] Danişment Oğulları,[7] Mengücek Oğulları,[8] Moğollar,[9] Eretna Oğulları,[10]

[3] Fatma Acun, Karahisar-i Şarki ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi, (1485-1569), TTK

[4] Mehmet Fatsa, XV ve XVI. Yüzyıllarda Giresun Sosyal ve Ekonomik Hayat, Giresun İl Özel İdaresi

[5]http://www.alucra.com/murat-tosun/3096-sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti.html

[6]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/selcuklularin-kogonya-sebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi-2/

[7]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/danismentliler-tacettin-ogullari-ve-haci-emirli-beyligi-doneminde-sebinkarahisar/

Mutahhartem Emirliği,[11] Kadı Burhaneddin Devleti,[12] Karakoyunlular,[13] Akkoyunlular[14] ve Osmanlılardır.[15] Osmanlı zamanında Dulkadirliler'den de getirilerek bölgede iskân edilenler oldu.[16]

Bunlardan Selçuklular ilk kez 1040 yılında bölgeyi fethetmişler ve beldede ezan okuyarak İslam toprağı yapmıştı.[17] Ancak Selçuklu egemenliği burada çok sürmeyerek belde bir süreliğine elden çıkmıştır. Sonra Danişmentlerin eline geçmiş ise de 1075'de Trabzon Dukası Theodore Gabras tarafından ele geçirilerek 1162'de Mengücekliler tarafından yeniden fethedilene kadar Dukalığın elinde kalmıştır. 1228 yılında da Selçuklu Hükümdarı Alaaddin Keykubat Mengüceklilerden almıştır. 1243 yılında ise Gıyasettin Keyhüsrev'in Kösedağ'da Moğol ordularına yenilmesiyle Şebinkarahisar ve çevresi Moğol hâkimiyetine girmiştir. 1335 yılına kadar Moğolların elinde kalan bölge bu tarihte Moğol Hükümdarı **"Ebu Said Han"**ın vârissiz ölmesi üzerine aynı tarihte **"Musa Han"** başta iken dağılmıştır. Bu tarihte Moğol eski valilerine bağlı olarak idarede bulunan Uygur Türkü Alaaddin Eretna 1341'de

---

[8]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/25/menguceklerin-sebinkarahisarin-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi/

[9]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/16/mogol-ordularinin-anadolu-sebinkarahisar-ve-yakin-cevresi-uzerindeki-etkileri/

[10]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/eretna-devletinin-genel-durumu-sarki-karahisar-ve-alucraya-etkileri/

[11]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/19/mutahharten-emirligi-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/

[12]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/kadi-burhanettin-devletinin-genel-durumu/

[13]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/22/karakoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/

[14]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/24/akkoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/

[15]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/

[16]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/17/alucra-tarihi-ve-dulkadirli-alucra-iliskisi/

[17]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/14/halife-el-kaim-bi-emrillah-ve-alucranin-eskune-koyu/

bağımsızlığını ilan etti ve Eretna devletini fiilen kurmuş oldu. 1390 yılına kadar devam eden Eretna Devleti, Naib Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından ele geçirilerek Kadı Burhaneddin devleti kurulmuştur. 1398 yılında Akkoyunlu Kara Yülük Osman tarafından öldürülünce yerine geçen küçük oğlu Osmanlı'dan yardım istemiş ve bütün toprakları Osmanlı hâkimiyetine geçmişti. Mutahharten'in Şebinkarahisar hâkimiyeti Kadı Burhaneddin'le yaptığı mücadeleler esnasında kısa süreli olmuştur. Mutahharten Emir Timur'a verdiği destekle bilinmektedir. Onunla birlikte Yıldırım Bayezid'e karşı 1402'de Ankara savaşına katılmıştır. 1403 yılında da ölmüştür. Bu yenilgiyle Osmanlı İmparatorluğu sarsılmış 11 yıl süren fetret devrinden sonra Sultan Çelebi Mehmet tarafından birlik sağlanarak toparlanmıştır. Bu boşluk sırasında 1410 ile 1422 yılları arasında Karakoyunlular, 1422 ile 1461 arasında Akkoyunlular bölgede hâkimiyet sürmüştür. 1461 yılında ise Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir.[18] Bu tarihten itibaren Alucra kasabamız günümüze kadar düşman saldırısına uğramamıştır. En son 1917 kış aylarında Alucra'nın Fevzi Çakmak (Zıhar) Köyü, **"Fevzi Çakmak Paşa"**nın bir süre konutanlık karargâhı olmuştur.

[18] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/17/sebinkarahisar-tarihi/

Ancak bu konuları daha iyi anlayabilmek için bölge tarihinde yer almış devletleri sırasıyla tanımakta fayda bulunmaktadır. Bu nedenle bunlar sırasıyla anlatılacaktır.

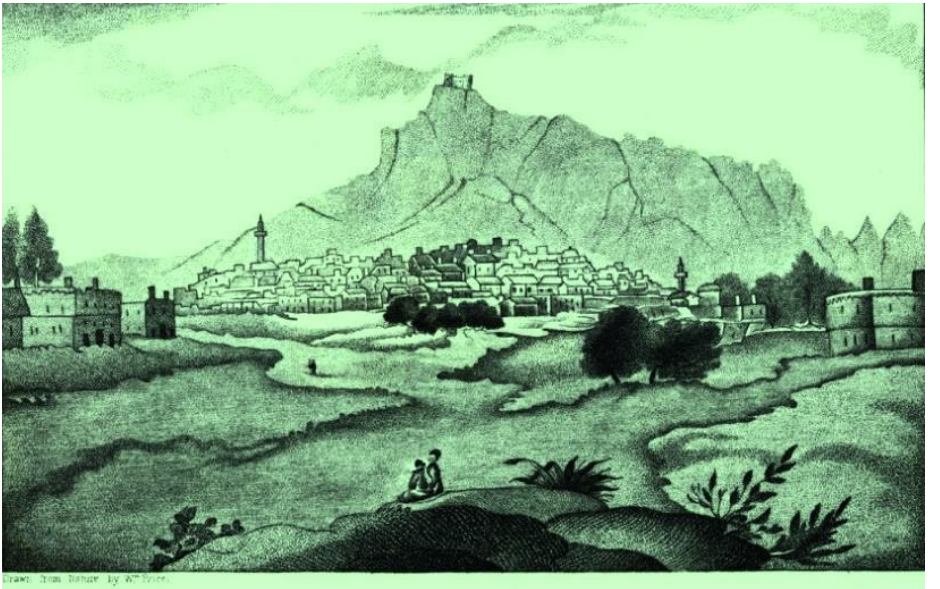

KARA-HISAR

İslâm Öncesi Dönem

Türk kökenli oldukları öne sürülen ve M.Ö. 1700'lerde Anadolu'da yaşayan Hititlerin Karadeniz'de Azzi ve Hayaşa bölgelerinde Giresun (Aripsa) ve Karahisar'da (Dukkamma) olmak üzere yerleştikleri bilinmektedir. Kelkit'te bulunan Satala kenti kalıntıları da Hititlerle irtibatlandırılmaktadır. Alucra'daki bazı Tümülüslerin özellikle İki Tepeler tümülüslerinin de Hitit menşeli olduğu kabul edilmektedir.

M.Ö. 500'lerde ise bölgemizde Pers (İran) hâkimiyeti bulunmaktadır. Hatta Pers Kral Yolu olarak bilinen yollar dahi inşa

etmişledir. Sonrasında ise Roma hâkimiyeti görülmüş, bu kez Roma yolu diye bilinen yollar inşa edilmiştir.

Yine bir efsane olarak belirtmek gerekirse Romalılar tarafından yıkılan Kelt uygarlığının geri kalanları Gelibolu'ya kadar gelmişler, buradan Anadolu'ya geçmişlerdir. Buradan üç kol halinde Anadolu'ya geçerek Galatya isimli ülkeyi kurdular. İstanbul'daki Galata semti de bunlara atfedilir. Hatta Karadeniz bölgesinde çalınan tutum ile gayda arasındaki benzerliğe de dikkat çekilir.

Prof. Ramsay'ın 1886-88 yılları arasında Anadolu'da yaptığı araştırmalar neticesinde elde ettiği belgeler ve kilise kayıtları ile yine incelediği mil taşları sonucunda yazdığı kitabında belirttiğine göre Satala'ya 45 km mesafede (75 km) **Arauracos** isimli bir yerden bahsetmektedir. Arauraca kelimesi Galli bir kabilenin (Kelt) ismi olan **Rauraci** ile ilgili gibi gözükmektedir. Keltler kadın erken savaşçı olarak bilinen bir kabiledir. Kadınları bu yönüyle Amazonlara benzemektedir. Yöremizde de Amazon izleri bulunmaktadır.[19]

Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için yöreyle ilgili kısa bir tarih gezintisine çıkmakta fayda bulunmaktadır.

Anadolu'da olduğu gibi Şebinkarahisar ve Alucra'da da ilk hakimiyet kuranların Kaşka ve Hititler olduğu kabul edilmektedir. Hititler II. Mürşil zamanında Kaşkalarlayaptıkları savaşlarla sınırlarını Erzurum'a kadar genişletti. Bu arada Şebinkarahisar'da ele geçirdiler. Mürşil ölünce oğlu Muattala M.Ö. 1320'de hükümdar oldu. Kardeşi Hatusil'i Karadeniz sahilinin ve Şebinkarahisar'ın da idaresine memur oldu.

[19]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti/

Hititler iç savaşların ve batıdan gelen büyük akınların etkisiyle M.Ö. 1200'de ortadan kalkınca halkı dağıldı. Bir kısmı Lidya ve Firikya'ya önemli bir kısmı da kendilerinin bir şubesi olan Mazitlere dahil oldu. Ancak Hititlerin bu dağılmasından olumsuz etkilenen Mazzitler de Kapaodokya'nın önemli bir kısmını elden çıkararak Amasya, Yozgat, Çorum, Canik, Sivas ve Şebinkarahisar'a çekilmiştir.

Hititlerden sonra Kayseri taraflarında Koman ve Kaskiler, Malatya taraflarında Taballar, Kilikya'da Koeler, merkezde Firikya ve batıda Lidyalılar hükümet kurmuştur. Bundan başka Karadeniz'İn güney doğusunda Yunan göçmeni olan Mileliler bir takım koloniler kurmuştur. Ayrıca Şebinkarahisar'dan Ünye'ye kadar olan alanda Amazon (Hemezen) adı verilen kadın savaşçılardan oluşan bir devlet kuruldu. Bir görüşe göre de Amazonlar İskitlerin bir devamıdır.

Amazonlardan sonra Şebinkarahisar çevresinde Kimriler görülmüştür. Kimrilerin de İskitlerden bir kol olduğu sanılmaktadır. Komşuları olan Asurlular, Lidya ve Firikyalılarla yaptıkları savaşlar neticesi Erzurum'a kadar uzanan bir alanda hakimiyet kurmuşlardır. Kıralları Toktamış zamanında Lidya ordularını yok etmiş ise de M.Ö. 633'de Med kralı Madya tarafından yenilgiye uğratılarak dağılmışlardır. Bunun üzerine bir kısmı Suriye'ye bir kısmı da Mısır'a gitmişlerdir.

Kimrilerin karanlık mağara ve inlerde yaşan bir kavim olduğu sanılmaktadır. Bu nedenle bunların bulundukları yerlere uyku memleketi denilmiştir. Kimrilerin ortadan kalkması sonucunda bu topraklar Medlerin eline geçmiştir. Medler ise önce Asurlularla (M.Ö. 633-625) daha sonra İskitlerle (M.Ö. 607) daha sonra yine Asurlularla (M.Ö. 606) savaştılar ve Asurluları ortadan kaldırdılar.

M.Ö. 585'de Lidyalılarla savaştılarsa da Güneş tutulunca savaşı bırakarak Kızılırmak sınır olmak üzere anlaşma yaptılar. Metler Kızılırmak'a kadar olan bölgeyi yani Pont ve kapadokya'yı ve bu arada Şebinkarahisar' aldılar. Türk oldukları kabul edilen Metler M.Ö. 550'de Perslerin (İranlılar) idaresi altına girdiler. M.S. 632'de Persler Aaraplarla yaptıkları savaşta yenilince bir daha toparlanamamış ve Arapların idaresi altına girmişlerdir. Hasan Tahsin Okutan, avutmuş bağlarının Perselere ait olduğunu öne sürmektedir.

Persler zamanında Şebinkarahisar ve çevresi Romalılarla yaptıkları mücadeleler neticesi sık sık el değiştirmiştir. Perslerden sonra Pontlar (Potuslular) Şebinkarahisar çevresinde tarih sahnesine çıkmıştır. Pontların valisi (Satrapı) Mitirdat, İskender öldükten sonra İskenderin generallerinden Antigon'la çarpışmak zorunda kalmış ve onu yenince hükümdar olmuştur. 227 yıl hüküm süren Pont hükümeti M.Ö. 78'den 48'e kadar Romalılarla çarpışmış ve yıpranarak ortadan kalkmıştır. Pont krallığı Amasya'dan Trabzon'a kadar uzanan alanda hüküm sürmüştür.

Pont kralı yedinci Mitirdat Kapadokya'ya saldırarak ele geçirince Kapadokyalılar Romalılardan yardım istemişti. Romalılar'da Lükullüs kumandasında bir ordu gönderdiler. Mitirdat, yapılan savaşta yeniline Ermeni kralı olan damadı Dikran'a iltica etti. Bunun üzerine Lükullüs ile Dikran'da savaşmak zorunda kaldı ve o da yenildi. Bunun üzerine Romalılar Ermenilerin yaşadığı yerleri yağmaladır. Ancak yaklaşan kışla birlikte Lükullüs geri çekilince Dikran'de Mitirdat'da topraklarını yeniden ele geçirdi. Roma senatosu bu durumdan rahatsız olunca 50 bin kişilik bir orduyla Pompeyüs, Ponttopraklarına

gönderildi. Dikran'ın ve Mitirdat'ın ordularını Yeşilırmağa kadar kovaladı. Bugünkü Bayramköy'un bulunduğu yer yakınlarında da Mitirdat'a baskın yapıp ordusunu yendi (M.Ö. 65). Mitirdat ise Kırım'a kaçtı ve orada öldü.

Pont krallığının mirasına konan Pompeyüs savaşı kazandığı yerde bir şehir kurulması emrini vermiş ve bu şehre savaşı kazanma anlamına gelen Nikopolis adını vermiştir.[20]

Gerek Hititler gerek Amazonlar ve gerekse Kimriler zamanında ise Şebinkarahisar kasabası İsola (Güneygören) köyünde bulunmaktaydı.[21]

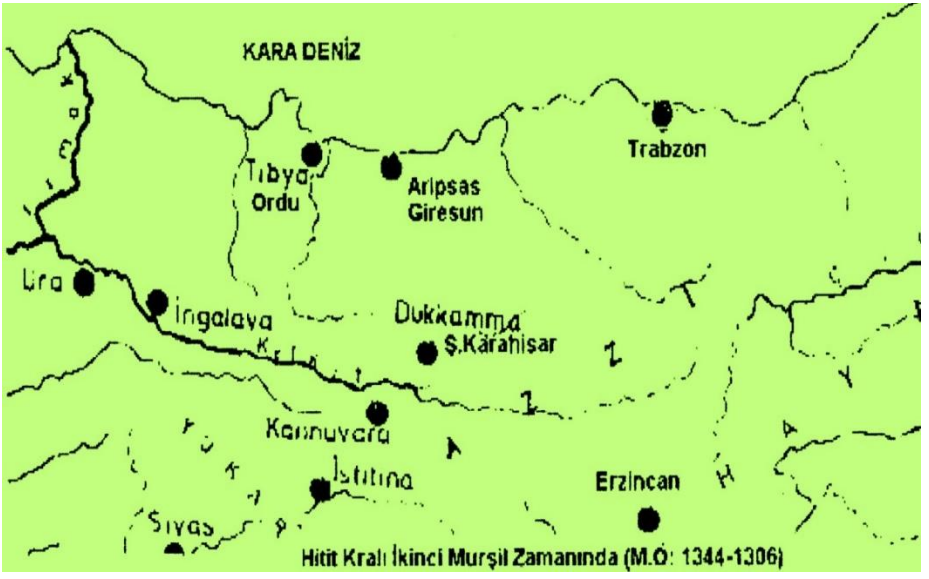

[20] Hasan Tahsin Okutan, Şebinkarahisar Tarihi ve Coğrafyası, 1949
[21] http://baydin2.blogspot.com.tr/2014/02/guneygoren-koyu-dukkammam.html

Burada bulunan ve İsola kalesi de bunlara aittir.

Romalılara kadar bölgenin en önemli yerleşim yeri olan İsola şehri Romalılardan itibaren önemini gittikçe kaybetmiştir. Pont krallığını ortadan kaldıran Roma Kumandanlarından Pompesyüs tarafından bugünkü Bayram Köyün bulunduğu yerde kurulan Nikopolis gittikçe büyüyerek bölgenin en önemli yerleşim merkezi olmuştur.

Nikopolis, M.S. 395 tarihinde Roma İmparatorluğun ikiye ayrılması ile Anadolu Bizans İmparatorluğuna katılmış ve Nikopolis şehrinin adı Mavrakastron olarak değiştirilmiştir.

M.S. VI. Yüzyılın sonlarında Roma İmparatoru Teodos'un son zamanlarında Orta Asya'dan gelen Peçenek ve Kuman Türkleri Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemiş ve bir müddet Orta Doğu Anadolu'yu ellerine geçirmişlerdir. Türkler zamanında Şebinkarahisar'ın bulunduğu yere Elgün veya Keygun ismi verilmiştir.

Bu topraklar yeniden Romalılar eline geçince Keygun kelimesi Kögonya şekline dönüşmüştür.[22]

Bunun nedeni de Şebinkarahisar ve dolaylarına Peçeneklerden Helkin ve Zara, Komanlardan Kolhit oymakları gelmişlerdir. Helkin oymağı Peçenek İnallarından birinin oğlu olan İlgün veya İlgun adında bir beyin emir ve kumandasında buraya gelmiştir. Sivas'ın Zara ilçesi ile Şebinkarahisar'ın Tamzara köyü adını bu Zara oymağından almıştır. Komanlar'da Alucra'nın Koman köyü ile Şebinkarahisar'ın Biroğul ve Avutmuş mahallesi ile kayseri civarına yerleşmişlerdir. Bu nedenle Türkler Şebinkarahisar'ın bulunduğu yere Elgün, Keygun veya Helgüne adını vermişlerdir.

M.S. 395 tarihinde Roma İmparatorluğun ikiye ayrılması ile Anadolu Bizans İmparatorluğuna katılmış ve Nikopolis şehrinin adı Mavrakastron olarak değiştirilmiştir.

Başkenti Roma olan Batı Roma İmparatorluğu 5. Yüzyılda Cermen kabilelerinin İtalya'yı istila etmesi sonucu Roma İmparatoru I. Constantius tarafından başkent bugünkü İstanbul olan Kostantinopolis'e taşınmıştır. Bizansın oratay çıkışı da Roma'da olan başkentin İstanbul'a taşınmasıyla yakından ilgilidir. Doğu Roma İmparatorluğu olarak da bilinen Bizans İmparatorluğu Fatih Sultan Mehmet tarafından yıkılmıştır. Önce 1453'de İstanbul fethedilmiş, 1461'de Trabzon fethedilerek Bizans tarih sahnesinden silinmiştir.

[22] http://www.lavinya.net/galeri/hisar/sebinkarahisar.htm

Şebinkarahisar civarında Bizansın etkin olduğu dönemlerde Trabzon'dan itibaren gelerek Eşküne üzerinden Moran boğazını kullanarak Şebinkarahisar'a geldikleri bilinmektedir.[23]

Bizanslılar bölgeye hakim oldukları dönemde Orta Asyadan Karadenize ve Şebinkarahisar civarına gelen Türlere baskı uygulayarak bunların bir kısmının Hıristiyanlaşmasına neden olmuştur. Bugün Şebinkarahisar'ın Kayadibi köyünde bulunan Sümela eşi manastır bu dönemde Hıristiyanlaşmış Türklerin kayaları oyarak yaptığı ibadet yeridir.

Gerek Şebinkarahisar'da gerek Alucra'da Bizans dönemine ilişkin arkeolojik eserlerin bulunduğu bilinmektedir. Bunun haricinde Licese kilisesi ile diğer bazı yerlerdeki kilise kalıntıları da bu dönemin eserleridir.

Karahisar-i Şarki'de İslâm Hâkimiyetinin Başlangıcı

Selçukluların ilk hükümdarı Tuğrul Bey'in kardeşi Çağrı Bey 1018'de 3000 kişilik seçme süvari kuvvetiyle yaptığı keşif akını Anadolu'ya adım atmış, Ermeni ve Gürcülerle savaşmış ve Karadeniz'e kadar gitmişti. Bu arada Karahisar bölgesini de dolaştığı ve çevresini tanıdığı düşünülebilir. Zira 1040 yılında Karahisar ve Alucra'nın Eşküne köyüne kadar İbrahim Yinal tarafından fethedildiğini ve burada ilk ezanın okunduğunu, namazın kılındığını biliyoruz.

Bu dönemde Abbasi İslam Halifesi Kaim bi-Emrillah ile Büyük Selçuklu devleti Beğleri Tuğrul ve Çağrı Beylerle yaptığı görüşmede

[23] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti/

fetihlerin genişletilmesini ve İslâmiyetin yayılmasını istemişti. Bu nedenle Anadolu'nun ve Karahisar'ın fethinde desteği söz konusudur.

Ancak bu fetih kalıcı olmamış bölge tekrar Rumların eline geçmiştir. Ancak 1048'de Hasankale'de elde edilen zaferin ardından Anadolu'ya Türk göçleri hız kazanmıştır.

1071'de Sultan Alparslan'ın Malazgirt'te Bizans Ordusu ile yaptığı savaşı kazanmasından sonra Anadolu'nun kapıları kalıcı olarak Türklere açıldı. Bu tarihten sonra Karahisar ve çevresi de Selçuklu hâkimiyetine geçmiş oldu. Selçuklu ise fethettiği yerlerde kalıcı olabilmek ve yeni yerlerin fethi için komutanlarını görevlendirdi, muhtelif yerleri de onlara ikta olarak verdi.[24]

Danişment Oğulları

Danişment Gümüştekin Gazi Ahmet Bey beyliği 1080'de kurmuştur. Beylik 1178'de son bulmuştur. Danişment Gümüştekin Gazi Ahmet Bey, Sultan Alparslan tarafından Anadolu'nun fethinde görevlendirilen komutanlardandır. Gazi Malatya, Sivas ve Amasya'yı ele geçirdikten sona kuvvetlerini ikiye bölerek birinin başına amcazadesi Çavlı Bey'i getirip Çorum, Çankırı, Yozgat ve havalisini almaya memur etmiş, ikinci kuvvetin başına da öbür amcazadesi ve güveyisi Sevli Bey'i getirerek Samsun, Giresun, Trabzon ve Karahisar'ın alınmasını emretmiştir.

Sevli Bey, Samsun, Çarşamba, Ünye ve Giresun'u elde edip Trabzon'a kadar ilerlemeye ve orayı almayı başardıktan sonra içeri doğru yönelerek Helgune (keygune) önlerinde karşılaştığı Roma askerlerini yenerek Karahisar kalesini fethetmiş ve buralara bey olmuştur.

[24] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/14/halife-el-kaim-bi-emrillah-ve-alucranin-eskune-koyu/

1098'de Danişment Gazi'nin oğlu İsmail Bey Bayburt'ta Theodor Gabras'ı yendi ve öldürdü. Bu şekilde Bayburt Danişmentlilerin eline geçti. Dolayısıyla Niksar'dan Bayburt'a kadar olan topraklar Danişmentlilerin kontrolüne girdi.

Diğer bir kaynakta ise Emir İsmail Danişment Gazi'nin 1085'de Karahisar'ı aldığı belirtilmektedir.

Buralar daha sonra Danişmentli, Mengücekli mücadelesine sahne olmuş ve Mengüceklilerin eline geçmiştir.[25]

Mengücek Oğulları

1071 Malazgit zaferinden sonra Anadolu'nun zaptı için görevlendirilen komutanlardan birisi de Mengücek Gazi'dir. 1072'de kurmuş olduğu beylik 1142'de ikiye ayrılmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti Erzincan, Kemah koluna 1228'de son vermiştir. Divriği kolu da Moğol Hükümdarı Abakan'ın 1277'de şehri tahrip etmesiyle son bulmuştur.

Mengücek Gazi 1119-1120 yılında bölge hâkimiyeti için Artuklu Belek ve Gümüştekin Gazi'ye karşı Bizans yerel hâkimi Theodor Gabras ile ittifak yapmıştır. Ancak Şiran'da yaptıkları savaşı kaybetmişler ve esir düşmüşlerdir. Theodor Gabras 30.000 Dinar karşılığı serbest kalırken, Gümüştekin Gazi'nin güveysi olması nedeniyle Mengücek Gazi fidyesiz olarak serbest bırakılmıştır.

1058'de fethedilen Karahisar 1075'de yeniden Bizanslıların eline geçmiş ve 1173'e kadar onların hâkimiyetinde kalmıştır. Bu

[25] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/danismentliler-tacettin-ogullari-ve-haci-emirli-beyligi-doneminde-sebinkarahisar/

tarihte burada yaşayan Türkmenlerin isteği üzerine Mengüceklilerin dördüncü hükümdarı Fahrettin Behramşâh Erzincan'dan gelerek Karahisar'ı fethetmiştir. Fahrettin Behramşâh 1225'de Alaaddin Keykubat zamanında vefat etmiştir.

Yerine oğlu II. Alaaddin Davud Şâh (1225-1228) geçti. Oğlu Muzafferiddün Mehmet Bey bu süre içerisinde Karahisar'da Bey olarak kaldı. Bu süre içinde babasının isteği üzerine Bizans Rumlarına karşı Alucra'nın Kuvata bölgesine veKaledere köyüne birer kale yaptırdı. 1228 yılında ise Selçuklular Mengücek Beyliğinin Erzincan koluna son verdi. Muzafferiddün Mehmet Bey'e de dirlik vererek Karahisar'dan uzaklaştırdı.[26]

Selçuklular

Karahisar ve Alucra 1040'da fethedildiyse de bu kalıcı olmamış, ancak 1058'de bir kez daha fethedilmişti. Ancak bu fetih de kalıcı olmamış 1075'de Theodor Gabras, Karahisar'ı yeniden elde etmişti. Uzun süre de Rumların elinde kalmıştır. Buradaki Türkmenler zulme dayanamayarak 1165'de Mengüceklerin dördüncü hükümdarı Erzincan'daki Fahrettin Behramşah'dan yardım istediler. Fahrettin Behramşah da buraları fethetti. 1228'de ise Alaaddin Davud Şah zamanında Erzincan Kemah ve Karahisar-i Şarki I. Alaaddin Keykubat tarafından fethedildi. Davut Şah'da evladı ıyaliyle Konya Akşehir'e yollandı. Buralar Karahisar-i Behramşah olarak bilinmektedir.

1231'de Moğollar ilk defa Çermagon Noyan kumandasında Anadolu'ya girdiler ve Sivas'a kadar ilerlediler. 1237'de Alaaddin Keykubat Moğollarla anlaşmak üzere iken zehirlendi ve öldü. Yerine geçen II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246) zamanında Baba Resul ve Halifesi baba İshak Türkmen isyanları yaşandı. Bu ayaklanmaların

[26] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/25/menguceklerin-sebinkarahisarin-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi/

ettikleri Sivas, Arapkir, Divriği ve Karahisar-i Şarki'de görüldü. İsyanlar 1240'da bastırıldı ise de Selçukluyu zayıflattı.

1242'de Moğol Kumandanı Bayçu Noyan 30.000 kişiyle Erzurum'u kuşattı. Kaleye girdiler, erkek ve çocukları öldürdüler, kadınları esir aldılar. Buradan Alucra yoluyla Karahisar'a geldiler. 1243 yılında Moğollarla yapılan savaşta Selçuklular, Kösedağ'da Moğollara yenilince dağıldılar ve onlara tabi oldular. Bunun üzerine Moğollara vergi vermeye başladılar. Üstelik Klikya Ermenilerinden aldıkları vergilerden de oldular. II. Gıyaseddin Keyhüsrev yenildiği savaştan sonra Antalya'ya kaçtı.

Cengiz soyundan olan ve Kubilay'ın torunlarından olan Baycu Noyan büyük han tarafından Anadolu Umumi Valisi tayin olundu. Bayçu Noyan, Karaboğa'yı Karahisar'a Bey olarak atadı. Karaboğa, 1264'de ölünce yerine Amasyalı Gümüşzade Yunus Oğlu Secaeddin İsmail Emir olarak atandı.

1240'dan önce Anadolu mamur ve müreffehti. Milletlerarası ticaret yolu Anadolu'dan geçiyordu. Yol güzergâhlarında hanlar, kervansaraylar inşa edildi. Buralarda tabib, baytar bulunurdu. Keza hamamları vardı, hayvanların ihtiyaçları için de her türlü donanım mevcuttu. Yine bu dönemde camiler, medreseler, vakıflar inşa edildi. Karahisar'da Selçuklu eseri yoktur. Selçuklular Anadolu'da 236 yılı hüküm sürdükten sonra 1307'de son buldular.[27]

Moğollar

1243 yılında Selçuklularla Kösedağ'da yaptıkları savaşı kazanarak Anadolu'ya hâkim olmuşlardır. Hâkim olduktan sonra da atadıkları genel valiler ile Anadolu'yu idare etmişlerdir.

[27] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/selcuklularin-kogonya-sebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi-2/

Cengiz Han'ın ölümünden sonra hakanlığa seçilen torunu Mengü Han kardeşi Hülagû'yü da Moğol fetihlerini yeniden başlatmak için batıya yolladı. Hülagu İran, Irak, Kafkasya ve Anadolu'da 800.000 Müslüman'ı öldürttü. Kütüphanelerdeki kitapları nehirlere, ırmaklara attırdı.

Moğollar zaman zaman Selçukluların ödeyemediği vergiyi tahsil etmek bahanesiyle Anadolu'yu dolaşıp çapul yaptılar. 1294'de Çin'de bulunan Moğol Han'ı Kubilay'ın ölümü üzerine, İlhanlılarla büyük hanlar arasındaki bağlar zayıfladı.

Çok geçmeden Argun Han'ın oğlu Gazan Han zamanında 1295'de büyük oranda İslamiyete geçtiler. İslamiyetle birlikte yıkıcılık ve yakıcılık özelliklerini kaybettiler. Yine Gazan Han zamanında Selçuk vilayetleri dörde ayrılarak idare edildi. Dört bölgenin umumi nezaretine 1296'da (yeniden) Mucirüddin Emir Şah getirildi. Halk bu durumdan memnun olmayınca 1296'da Alaaddin Keykubat Selçuklu Hükümdarı ilan edildi. Alaaddin Keykubat Gazan Han'ın kızıyla evlendikten sonra şımarınca Isfahan'da zorunlu ikâmete tabi tutuldu. Yerine 1302'de Gıyasettin Mesut Selçuklu Sultanı oldu, 1308'de Kayseri de ölünce yerine kimse tayin edilmedi. Umumi Vali atandı.

Şehzadeler ayaklanmasın diye Emir Çobanoğlu Demirtaş 1317'den itibaren Şehzadeleri öldürttü. Karamanoğullarının yanına kaçanlara da iltifat edilmedi.

Son büyük ilhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın zamanında 1335'de vârissiz ölmesi üzerine Musa Han zamanında 1336-1353 İlhanlı devleti parçalandı. Yerlerini kendileri gibi Türkleşmiş olan Celayirlere bıraktılar.

Moğollar, Anadolu'da iken onlara ilk defa galebe çalan Karamanoğlu Mehmet Bey oldu. Memluk Sultanı Melik Zahir Baybars, Anadolu'ya girdiğinde Moğollarla Elbistan ovasında yaptığı savaşı kazandı ve onların pek çok komutanını öldürdü. Bunun üzerine Abaka

Han büyük bir ordu ile Anadolu'ya girdi. Bu arada Memlüklüler çekilmişti. Abaka Han da hıncını Erzurum ve Sivas'tan çıkartarak en az 200.000 insanı öldürdü.[28]

Pervâneoğulları

Sinop ve havalisinde kurulan bir beyliktir. Beyliğin kurucusu olan Muinüddin Süleyman Pervanenin babası Mühezzibeddin Ali Kâşi, Sultan II. Keyhüsrev (1238-1246)'in veziriydi. Moğollara Anadolu'ya girip Kösedağ Muharebesini kazandıkları sırada, Moğolların kumandanı Baycu Noyan'a rica ederek, Selçuklu Sülalesinin yerlerinde bırakılmasını temin etmişti. Muinüddin Süleyman ise, Anadolu'nun Moğollar yüzünden parçalandığı ve karışıklıklar içerisine düştüğü bir zamanda büyümüş, ilmi, idari ve politik yönden mükemmel bir şekilde yetiştirilmişti. Aynı zamanda kıvrak bir zekâya sahip olanMuinüddin, kısa zamanda mühim mevkiler elde etti. Önce Tokat, sonra Tokat ve Erzincan muhafızı oldu. 1256'da ise, Bayçu'nun da tavsiyesiyle Pervâne rütbesi verilerek Selçuklu saray nâzırlığına getirildi.

Buradan da anlıyoruz ki Pervâneoğlu Muinüddin Süleyman Tokat'dan Erzincan'a kadar olan havalinin muhafızı olunca Karahisar ve Alucra'yı da kapsayan alanın da sorumlusu olmuştur.

Zaman içinde Muineddin pervane ile Moğol ilişkileri de bozuldu. Memlüklü Sultanı Baybars'la Elbistan Ovasında Moğollarla yapılan savaşta Moğol ordusunun ağır bir yenilgi almasından sorumlu görüldü ve Abaka Han tarafından ceza olarak Tokat'taki mallarına ve **onun ıktalarından olan Karahisar'a el konulması emredildi**. 1277'de de kılıçla başı vurularak öldürüldü.[29]

---

[28] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/16/mogol-ordularinin-anadolu-sebinkarahisar-ve-yakin-cevresi-uzerindeki-etkileri/

[29] Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Pervaneoğulları

Eretna Devleti

Selçuklular ile Moğollar arasında 1243'de yaşanan savaştan sonra Anadolu Moğol istilasına uğramıştı. Olcaytu Hân'ın 1316'da ölümünü takiben İlhanlı tahtına oğlu Ebu Said Bahadır Hân geçti.

Moğollar Selçuklulardan elde ettiği toprakları atadığı genel valiler ile idare etti. Bu valilerin en kudretlisi ve sonuncusu Emir Çoban'ın oğlu Timurtaş idi. Anadolu Genel Valisi olarak Sivas'da ikâmet etti.

Timurtaş babasının nüfusuna güvenerek müstakil devlet olma sevdasına düşünce Ebu Said Bahadır Hân'ın emriyle babası Emir Çoban büyük bir ordu ile üzerine yürüyünce bu sevdadan vaz geçti ve babasının hatırına affedildi.

Ancak babası Emir Çoban'ın arası Ebu Said Bahadır Hân'la açılınca Timurtaş korkusundan Memluk Sultanı Melik Nâsır Muhammed'e iltica etti. Giderken de kayınbiraderi Eretna'yı 1328'de yerine vekil olarak bıraktı. Eretna da Ebu Said Bahadır Hân'a bağlılığını bildirdi ve Timurtaş'ın yerine gönderilen Büyük Şeyh Hasan'a itaat ederek mevkiini korudu.

Ebu Said Bahadır Hân'ın 1335'de evlat bırakmadan ölmesi üzerine karışıklıklar yaşandı. Eretna bu karışıklıklar sırasında Memluk Sultanına haber vererek onun himayesine girdi.

Çobanilerden Küçük Şeyh Hasan'ın üzerine gelen ordusunu Sivas ile Erzincan arasındaki Karanbük'de 1243'de yendi. Hasan'ı Küçük 1343 yılındaki ölümüne kadar Karahisar'la olan bağlarını hiç kesmedi, hatta devlet hazinesini Karahisar'da muhafaza etti.

Eretna Bey ise, bu galibiyet sonrası mevkii kuvvetlendiği gibi şöhreti de arttı. 1244 yılında ise Alaaddin ünvânı ile Sultanlığını ilan

etti. Zamanla bütün Orta Anadolu'ya hâkim oldu. 1352 yılında ise Kayseri'de öldü. Emirlerinin aldığı karar üzerine yerine küçük oğlu Gıyasettin Mehmet hükümdar oldu. Büyük oğlu Cafer muhalefet ederek savaştıysa da yenilerek Mısır'a kaçtı.

Gıyasettin Mehmet'te 1365'de savaşta öldü. Küçük oğlu Alaattin Ali tahta geçti. Yaşanan karışıklıklar neticesi Karamanoğulları Niğde ve Aksaray'ı ele geçirdi. Ali Bey sorunlarla baş edebilmek için Kadı Burhanettin'i vezir ilan etti. 1380'de vefat edince 7 yaşındaki oğlu Mehmet hükümdar oldu. BeyleriKarahisar-i Şarki valisi Kılıçarslan'ı ona naip yaptı. Fakat Kadı Burhanettin bir müddet sona Kılıçarslan ve onun amcası Keyhüsrev'i öldürerek niabetieline aldı. Çok geçmeden de halkın isteğiyle 1381'de Mehmet Bey'i tahttan uzaklaştırarak Sivas'da Sultanlığını ilan etti.[30]

Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti

Kadı Burhanettin Ahmet 1365'de 21 yaşında iken Kayseri kadılığına getirildi. Kendisi gibi babası ve dedesi de kadıydı. Ahmet Bey, ilim ve kılıç ehliydi. Dört mezhebe hüküm verebilecek kadar ilim ehliydi. Arapça ve Farsça biliyordu. 19 yaşında hacı oldu.

Eretna Devleti'nin hâkimi Alaaddin Eretna'nın 1352 yılında ölmesinden sonra devletin idaresinde sorunlar yaşandı. Bu dönemde (1365-1380) Sivas hâkimi Hacı İbrahim, Amasya hâkimi Hacı Şahgeldi, Karahisar-i Şarki hâkimi Kılıçarslan, Tokat hâkimi Şeyh Necip, Kayseri hâkimi Şeyh Cüneyd, Kayseri Kadısı Burhaneddin Ahmet ve Seyyid Hüsam etkindiler.

Devlet otoritesindeki zaafı fırsat bilen Karamanoğlu Ali Bey, Konya, Niğde ve Aksaray'ı aldı. Pınarbaşı bölgesi Dulkadiroğullarının

[30] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/eretna-devletinin-genel-durumu-sarki-karahisar-ve-alucraya-etkileri/

hâkimiyete geçti. Osmanlılar'da Ankara bölgesini aldı. Moğollar'da Sivas'ı kuşattı. Bu durumda bile Alaaddin Ali Bey zevk ve eğence ile uğraşıyordu.

Buna ilaveten Erzincan'da Mutahharten, Tokat'da Şeyh Necip, Sivas'da Hacı İbrahim bağımsız hareket etmeye başladılar.

Alaaddin Ali Bey ise, ölümünden iki yıl önce (1380) 1378'de Kadı Burhanettin'i Eretna Devletinin vezirlik makamına getirdi. Ali Bey 1380'de öldükten sonra yerine 7 yaşındaki oğlu II. Mehmet getirildi.

Bunun öncesinde bir ara tutuklandı ve 51 günlük esaretten sonra serbest bırakıldı. Bu arada Kadı Burhanettin Ahmet eski hükümdar naibi Kılıçarslan'ı 1381'de bertaraf ederek II. Mehmet'e naib oldu, zamanla devletin kontrolünü ele aldı. Bir süre sonra da 1390 yılında bağımsızlığını ilan etti.

Kadı Burhanettin Ahmet'in hayatı Moğol ve Türkmen Beyleriyle mücadele ile geçti. Onu en çok uğraştıran Dulkadirli Karacabey oldu. Kadı Burhanettin Ahmet'ten çekindiği için Timur bile birkaç kez Anadolu'ya girdiği halde ilerlemeye cesaret edememişti. Bu dönemde Kadı Burhaneddin'e komşu devletlerin asker sayıları aşağıdaki gibiydi.

Mutahharten: 5.000 / Karamanoğlu: 10.000 / Tacettinoğlu: 6.000 / Taşaoğlu: 1.000 / Bafra Emiri: 2.000 / Moğol, Tatar, Diyarbekir ve Şam Türkmenlerinin 20.000 askeri vardı.

Timur, bana tabi olun diye Anadolu Beylerine haber gönderdiğinde ona tabi olmayı reddetti. Karamanoğlu ve Mutahharten ise Timur'a tabi olmayı kabul etmişti.

Kadı Burhaneddin, 1392'de Çorumlu sahasında Yıldırım Bayezid'i yendi ve geri çekilmek zorunda bıraktı. Konya ve Ankara'dan Erzurum'a kadar olan ülkesini ölene kadar başarıyla yönetti. 1398'de ise Akkoyunlu Kara Yülük Osman tarafından öldürüldü. Akkoyunlu Kara

Yülük Osman'ın arası kardeşleri ile açılınca o da adamlarıyla gelerek kadı Burhanettin Ahmet'in hizmetine girmişti.

Kayseri Valisi Şeyh Müeyyed'i kendisine isyan ettiği gerekçesiyle kuşatmış ve canına dokunulmayacağı teminatını Kara Yülük Osman'la ileterek teslim olmasını sağlamıştı. Ancak sözünde durmayarak onu öldürünce Kara Yülük Osman ona muğber olarak izin almadan adamlarıyla onu terk etti. Buna kızan Kadı Burhanettin Ahmet onu cezalandırmak için peşinden gidince Kara Yülük Osman 600 adamı ile onu Zara-Karabel meviinde pusuya düşürerek öldürdü. Öldüğünde 54 yaşındaydı. Yerine çocuk yaştaki oğlu Alaaddin Ali Çelebi hükümdar oldu.

Kara Yülük Osman şehri ele geçirmek için kuşattı. Bunun üzerine tatarlardan yardım istediler. Kara Yülük Osman Tatarları da yendi. Son çare olarak Yıldırım Bayezid'den yardım istediler. İstedi ise de başarılı olamadı. Yardıma gelen I. Beyazıd'ın oğlu Süleyman Çelebi Kara Yülük Osman'ı yenerek mağlup etti. Şehir de Süleyman Çelebi'ye teslim oldu.

Bu şekilde Tokat, Sivas, Niksar, Kayseri Osmanlıya geçti. Süleyman Çelebi Vali oldu. Alaaddin Ali Bey, Osmanlı hizmetine girdi. 1442'de ise öldü. Bastırdığı paranın üzerinde La ilâhe illallah Muhammeden Resulullah" yazılıdır.

Erzincan'ı kuşatıp tabiiyetine aldığında Karahisar-i Şarki'de ona tabi oldu. Bir ara Bayburd'da Mutahharten'e yenilerek ricat edince Karahisar-i Şarki Hâkimi Melik Ahmet Bey tarafından yolu kesilerek zarar verildiyse de sonradan onlara baş eğdirdi, af dilediler. Bu süreçte Kara Yülük Osman'a emir vererek Karahisar hududuna kale yapılmasını istemişti.[31]

[31]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/kadi-burhanettin-devletinin-genel-durumu/

Mutahhartem Emirliği

Mutahharten Erzincan'da bulunan beyliğin emiridir. Beyliği Erzurum'a kadar uzanmaktadır. Asıl olarak Erzin'can ve Kemah'da hüküm sürmüştür. AncakKarahisar-i Şarki zaman zaman bağlısı olarak kalmıştır.

Eretna Bey'in 1352 yılında ölümüne kadar geçen zamanda Erzincan, Erzurum, Bayburd doğrudan kendisine bağlı iken Şarki Karahisar'da **Ahi Ayna Bey** de ona tabi idi. Ahi Ayna Bey, 1362'de ölünce Erzincan bu defa Karahisar-i Şarki'den gelen **Emir Pir Hüseyin'in** eline geçti. Pir Hüseyin de 1379'da vefat edince beyliği Mutahharten ele geçirdi. Mutahharten'in Tatar veya Uygur olduğu kabul edilmektedir. Karahisar-i Şarki'de bu kez **Kılıç Arslan** bulunmaktadır.

Mutahharten menfaatleri için herkesle dostluk kurmuş, 138'de Timur'a tabi olmuş ve Yıldırım Bayezıd'ın Timur'la yaptığı savaşta Karamanoğlu ve Akkoyunlular ile birlikte Timur'un yanında yer almıştır. Ankara savaşının öncesinde de savaş sırasında da etkin rol oynamıştır. Hatta Yıldırım'ın ordusunda bulunan Tatar askerilerini ayartarak Timur'un yanına geçmelerini sağlamış ve savaşın kaderini belirlemiştir.

Alaattin Ali Bey zamanında Eretna Devletiyle de savaşmıştır. Dulkadirli ve Akkoyunlularla ittifak yapmıştır. Mutahharten Naib (Eretna) Kadı Burhanettin Koyulhisar'a gönderilen Zünnun ve Karahisar-i Şarki Hâkimi Melik Ahmet ile dostluk ilişkileri kurarak kız kardeşini Zinnun ile evlendirmiştir. Sonra bu emirlerle birlikte Eretna topraklarına taarruza başlamıştır.

1387'de Timur'a tabi olmadan önce onun korkusundan ailesini ve hazinesini Şarki Karahisar Hâkimi **Melik Ahmet Bey**'in yanına gönderdi. Memlüklülerleiyi geçinde Kadı Burhanettin Ahmet'i onlara şikâyet etti.

Akkoyunlu, Karakoyunlu mücadelesinde Kara Koyunlu Kara Yusuf'un yanında yer aldı. Aynı zamanda Akkoyunlu Ahmet Bey'in kızıyla da evliydi. Ancak bu savaşlarda Akkoyunlulara yenildi. 1398'de Kadı Burhanettin Ahmet, Akkoyunlu Kara Yülük Osman tarafından öldürülünce rahatladı. Kara Yülük Osman Yıldırım'ın oğlu şehzade Bayezid tarafından mağlup edilince eski düşmanı Kara Yülük Osman'a kucak açtı. Bu arada Osmanlılarla komşu oldu.

Timur 1400'de tekrar Anadolu'ya girip güneye inince o çekildikten sonra Şehzade Bayezid Mutahharten üzerine yürüyerek kaleyi muhasara etti veMutahharten teslim olmak zorunda kaldı. Şehzade Mutahharten'in ailesini esir alarak Bursa'ya gönderdi, anlaşma gereği kendisini serbest bıraktı. Mutahharten Timur'a bağlı olduğu için olup bitenleri Timur'a şikâyet etti. Bu arada Şehzade Bayezid kaleyi Kara Yusuf'a teslim edip geri dönmüştü. Fakat halk kendisinden memnun olmayınca 16 gün sonra kaleyi terk etti.

Bir ara Timur'un oğlu Şahruh'la Osmanlı arasında arabuluculuk yaptı. Ankara savaşından sonra 1403 yılında öldü. Erzincan, Erzurum, Kemah, İspir, Bayburt, Tercan, Çemişgezek, Karahisar-i şarki ve Koyulhisar'da hüküm sürdü. 1410 yılında torunu Şeyh Hasan yönetimdeyken ona beyliği Karakoyunlu Kara Yusuf tarafından tarihe karıştı. Ona ait topraklarda Karakoyunlulara geçti. Kara Yusuf yüzünden Osmanlı da Timur'la savaşmak durumunda kalmıştı.[32]

Hacı Emirli Beyliği

Hacı Emirli Beyliği de Taceddin Oğulları ile aynı dönemde kurulmuştur. Beyliğin kurucusu Hacı Emir hastalanınca yerini oğlu Süleyman Bey'e bırakmış, iyileştiğinde tahtı geri almak isteyince baba-

[32]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/19/mutahharten-emirligi-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/

oğulun arası açılmış bunu fırsat bilen Taceddin Bey onlara saldırarak yerlerini almak istemişti.

Bunun üzerine Süleyman Bey çareyi Kadı Burhanettin Ahmet'e sığınmakta buldu. Tacettin Bey de kadı Burhanettin tarafından uyarıldı ve söz alındı. Ancak Tacettin Bey söz verdiği halde yeniden Süleyman Bey'e saldırınca yenildi ve Süleyman Bey tarafından öldürüldü.

Bu galibiyetten sonra Hacı Emirli Beyliği Kelkit Vadisini takip ederek doğuya doğru genişlemeye başladı. 1397'de Reşadiye, Şarki Karahisar ve Kürtün taraflarına kadar olan bölgeyi kendine bağladı.

Süleyman Bey, Kadı Burhanettin Ahmet'e bağlı kalmış onun 1398'de ölümünden sonra da toprakları Kadı Burhanettin devletinin diğer topraklarıyla beraber Osmanlı'ya intikal etmiştir. Hacı Emirli Beyliği babasının adına atfen Bayramlu olarak da bilinir.

Sultan II. Bayezid'ın 1402'de Timur'a yenilmesi üzerine Osmanlı'da başlayan ve 11 yıl süren fetret devri ile birlikte Hacı Emiroğulları yeniden söz sahibi olduysa da Osmanlıların yeniden toparlanmasıyla 1427'de tekrar Osmanlı'nın hükmü altına girdi.[33]

Osmanlı Devleti

Karahisar ilk kez Kadı Burhanettin Ahmet döneminden sonra Osmanlıya tabi olmuştur. Osmanlı menzil yollarının sol kolu Merzifon'a kadar orta kolla birlikte gelmekte buradan Lâdik-Niksar-Karahisar-i Şarki-Alucra-Şiran-Kelkit-Aşkale-Erzurum yoluyla Hasankale üzerinden bir kolu Kars'a diğer kolu da Tebriz'e ulaşıyordu.

---

[33] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/danismentliler-tacettin-ogullari-ve-haci-emirli-beyligi-doneminde-sebinkarahisar/

Menziller üzerinde ordunun ve yolcuların ihtiyaçlarının karşılanacağı düzlükler buralarda hanlar, kervansaraylar ve zaviyeler bulunmaktaydı. Buralarda yol güvenliğini sağlamak üzere dolaşan kır serdarları bulunmaktaydı. Haberleşme menzillerinde ise ulakların dinlenip, hayvanlarını değiştirmesi için beygirler bulunurdu.

1473'de Otlukbeli savaşı öncesi akıncılar Akkoyunlu ülkesinin 40-50 km kadar içlerine girerek yağmalamışlardır. Fatih otağını Koyulhisar'da kurduğundan ve burası sınır olduğundan 40-50 km içerisi Karahisar olmaktadır.

1537 tarihli bir fermanda her köye cami yapılması emri verilmiştir. Bölgede Şiilik sıkıntısı vardır. (Yavuz dönemi) Cuma namazını herkesin kılması amaçlanmıştır. Karahisar'daki zaviyeler mescid'e çevrilmiştir. Zaviyeler yol üzerinde bulunur: Hamamı vardır. Yatak, yemek, gece namazı vardır. Han gibidirler.

Tekkeler: Ders verilir, İslam akaidi öğretilir.
Çiftlik: 60-150 dönüm, Tımar: 3.000-20.000 akçe (3 bine bir sipahi), Zeamet: 20.000-100.000 akçe, Has: 100.000 ve yukarı akçe (5 bin akçelik gelir karşılığı olarak bir sipahi bakılmaktadır)

1485'de Karahisar-i Şarki'de olan 315 tımar 1532'de 195'e düşmüştür. Sonradan bunların bir kısmına vakıf statüsü verilmiştir. 1485'de 30 vakıf, 1520'de 152, 1547'de 327 vakıf bulunmaktadır.

1569'da Karahisar 16 nahiyeden oluşmaktaydı. Bunlar; Emlak, Kösi, Alucara ve Tuzeri, Kovana, Menteşe, Güdül, Gevezid, Gezenger, Muradî, Mindeval, Serin, Menkufe, Eliğe, Suşehri ve Akşehirabâd'dır.

Ayrı bir birim olan Koyulhisar'ın da 6 nahiyesi vardı. Bunlarda: Sisorta, Firuz, Naiplü, Yemlü, Hasan Geriş, Sahra Çimeni'dir.

Bu dönemde Mindeval'da bulunan köy sayısı Alucra'ya göre daha fazladır. Alucra nahiyesinde bulunan 12 köyden 10'u boş ikisi hariçten

ekilmekte, 5 mezradan hepsi muattal'dır (terk edilmiştir). Kanuni dönemine ait bir mühimme kaydında Alucra'nın boş olduğundan bahsedilmektedir. Bu durum eşkıya faktöründen ve topraktan alınan düzensizliğinden kaynaklanmıştır.[34]

Karakoyunlular

Karakoyunluların siyasi bakımdan ehemmiyet kazanması İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü üzerine içeride Moğol Noyanlarının bir mücadeleye girişmesi ile başlar.

1351 yılında Bayram Hoca Erzurum'dan Musul'a kadar uzanan sahayı hâkimiyeti altına alarak Karakoyunlu kabilesini tarih sahnesine çıkartmıştır.

1387'de Erzincan Emiri Mutahharten ile Akkoyunlular arasında mücadele başlayınca Karakoyunlu Kara Mehmet'ten yardım istedi. Birlikte Akkoyunluları mağlup ettiler. Akkoyunlular da Kadı Burhanettin Ahmet'e sığındı.

Kara Mehmet Bey 1397'de Karabağ üzerinden Anadolu'yu istilaya teşebbüs eden Timur'un kuvvetlerini bozguna uğrattı. Kara Mehmet ölünce yerine oğlu Kara Yusuf geçti. Kara Yusuf da Timur'un oğlu Miraşah'la Tebriz önünde yaptığı savaşta onu öldürdü ve şehri ele geçirdi. Bir süre sonra oğlu Ebubekir'i de öldürerek Timur İmparatorluğunun önemli bir parçasını alarak Karakoyunlu Devletini kurdu.

Akkoyunlu Bey'i Kara Yülük Osman'la savaşarak onu sulha mecbur etti. Şirvan ve Gürcistan hükümdarlarını da yendi. Akabinde Erzincan'ı zapt ederek **Pir Ömer Be**y'e verdi. Pir Ömer Bey daha sonra

[34] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/

elindeki yeri genişleterek Melik Ahmet Bey ve oğlu Hasan Bey'in elinden 1410 yılında Karahisar-iŞarki'yi de alarak Osmanlılarla Komşu olmuştur.

1420 yılında Kara Yusuf'un vefatı üzerine ikinci oğlu İskender Mirza tahta geçti. Ancak 1438'de kardeşi Cihanşâh'a yenildi ve öldü. Bu şekilde Cihanşâh üçüncü Karakoyunlu hükümdarı oldu. Ancak o da 1467'de Akkoyunlu Uzun Hasan tarafından öldürülmüş ve devleti parçalanmıştır.

Karakoyunluların Şii olduğu yönünde kayıtlar bulunmaktadır. 1422'de Karahisar-i Şarki Akkoyunlular tarafından zapt edilmişti.[35]

Akkoyunlular

Akkoyunlular Oğuzların Bayındır boyundandır. Önce Diyarbekir bölgesine yerleşmişlerdir. Rum ve Gürcülerle yaptıkları savaşlar neticesinde kuzeye doğru genişlemişler be arada 1422'de Karakoyunlulardan Karahisar-i Şarki'yi de ele geçirmişlerdir.

Akkoyunlular da Karakoyunlular gibi Moğolların zayıflamasıyla Tur Ali Bey zamanında tarih sahnesine çıkmıştır. Erzincan Emiri Mutahharten ve Karakoyunlularla devamlı mücadele içinde olmuşlardır.

1369'da Kutluğ Bey zamanında Akkoyunlular zamanla kuvvetlendiler. 1389'da Akkoyunlu tahtını Kara Yülük Osman Bey ele geçirdi. Ancak diğer beylerle arası açılınca sadık adamlarıyla birlikte Kadı Burhan Ahmet'in yanına gelerek onun hizmetine girdi.

[35] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/22/karakoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/

Bir meseleden dolayı Kadı Burhanettin Ahmet'i öldürdü. Ancak şehri ele geçiremeden Osmanlı Şehzadesi (I. Bayezid'in oğlu) Süleyman çelebiye yenilince kaçarak Timur Han'a sığındı. Bu şekilde Kadı Burhanettin Ahmet'e ait olan bütün topraklar Osmanlının eline geçti.

Kara Yülük Osman Ankara Savaşında Timur'un yanında yer aldı. Timur Anadolu'dan ayrılırken Diyarbekir havalisini ona bıraktı. 1403'de Akkoyunlu Devletini kurdu. 1435 yılında Karakoyunlularla yaptığı savaşta iki oğlu ve bazı torunlarıyla birlikte 80 yaşını geçkinken öldürüldü. Karayülük Osman'ın yerine Akkoyunlu Devletinin başına diğer torunu Nusretüddin Ebü-Nasr Uzun Hasan Bey (1433-1478) geçti.

Kendisini güçlü hissederek Tokat taraflarına doğru ilerleyip, Timur zamanında yapılmış bir zulmün benzerini tekrar etti. 1460 yılında Koyulhisar'a kadar olan bölgeyi zapt etti. Uzun Hasan Bey, Karakoyunlu Devletini ortadan kaldırarak Fırat Havalisinden Maveraünnehir'e kadar uzanan büyük bir imparatorluk kurdu.

Açıklama:

Amasya'da Şehzade Bayezıd'ın kumandanı Hızır Bey Trabzon'u basarak iki bin esir almıştı. Bu esirler daha sonra yıllık iki bin duka karşılığında serbest bırakılmıştı.

Fatih Sultan Mehmet'in büyük babası I. Mehmet'in (Çelebi Mehmet) Uzun Hasan'ın dedesi Kara Yülük Osman'a vermekte olduğu ve 60 yıldır ödenmeyen bin halı ile at örtülerini birikmişleriyle beraber Fatih'ten istemişti. Bununla beraber Trabzon İmparatoru olan kayınbiraderi DavidKommen'den alınan yıllık iki bin duka altının alınmamasını istemişti.

Fatih, kendisine gelen elçilere hadi siz şimdi rahatça gidin ben seneye gelir borcumu kendim öderim demişti.

1461'de Fatih Trabzon'u fethedeceği izlenimi vererek ordusuyla Koyulhisar'a geldi. 3 günlük muhasaradan sonra burayı fethetti. Fatih'in ordugâhı Yassı-Çeçen'de kuruluyken Uzun Hasan'ın annesi geldi. Bu arada uzun Hasan'ın öncü birlikleri Osmanlı askerleri tarafından yok edildi.

Uzun Hasan annesi kanalıyla barış isteyince anlaşma sağlandı. Bunun üzerine Fatih, Trabzon'a yöneldi ve 15 Ağustos 1461'de kaleyi fethetti.

Bir zaman sonra Uzun Hasan Karakoyunlu Cihanşah'ı öldürünce Fatih'e zafername ve birkaç kesik baş yolladı. Ayrıca üzerine gelen Timur'un torununu da tuzağa düşürerek ordusunu yok etti. Bu galibiyetler onu mağrurlaştırdı ve Fatih'le yaptığı yazışmalarda Sultan unvanını kullanmamaya başladı. Hıristiyan devletlerle temas kurarak Osmanlıya karşı ittifak arayışına girdi, patlayıcı silahlar almaya teşebbüsünde bulundu.

Nitekim kendini yeteri kadar güçlü hissedince kendine sığınan Karamanoğlu Pir Ahmet ve kasım Beyleri elli bin kişilik kuvvetle Anadolu'ya yolladı. Bunlar Tokat ve Kayseri'yi yağma ettiler. Ancak Konya civarında Şehzade Mustafa tarafından mağlup edildiler. Bunun üzerine Fatih yüz bin kişilik bir orduyla 1473 baharında İstanbul'dan hareket etti.

Fatih Sultan Mehmet Otlukbeli Savaşı için 1473'de İstanbul'dan yüzbin kişilik bir orduyla hareket etti. Uzun Hasan ise üçyüzbin'e varan ordusunu Erzincan'da topladı. Fırat Nehri kenarındaki ilk karşılaşmada Akkoyunlular Osmanlının öncü kuvvetlerini yendi. Burada 12.000 kayıp verildi. Osmanlı bunun üzerine Fırat'ın kuzeyine doğru çekilmeye başladı. 11 Ağustos 1473'de Otlukbeli mevkiinde yeniden karşılaşıldı. Burada Uzun Hasan'ın oğlu Mirza Zeynel Abidin öldürüldü. Diğer oğlu Uğurlu Mehmet yenilerek geri çekildi. Uzun Hasan ise kaçmak zorunda kaldı. Fatih Sultan

Mehmet dönüşte Karahisar'a gelerek burada bir süre kaldı, zafernameler yazdı, hayır işleriyle uğraştı. Şebinkarahisar adını verdi.

Uzun Hasan bu yenilgiden sonra devletin merkezini Diyarbekir'den Tebriz'e nakletti. Anadolu'daki Türkmenleri de yanında götürdü. Uzun hasan tahtın varisi olarak oğlu Halil'i açıklayınca diğer oğlu Uğurlu Mehmet babasına karşı geldi, yenilince de Fatih Sultan Mehmet'e iltica etti.

Fatih Sultan Mehmet, Uğurlu Mehmet'i kızı Gevher Sultan ile evlendirdi. Sivas'ı da ikta olarak verdi. Uğurlu Mehmet 1477'de tekrar babası üzerine yürüyünce savaşta öldürüldü. Fatih'de kızı ve torununu yanına getirtti. Torunu Göde Ahmet 1496'da dayısı II. Bayezid'in de yardımıyla Akkoyunlu tahtını ele geçirdi. 1497'de ise öldü. Onun ölümünden sonra Akkoyunlu Devleti yıkılma sürecine girdi. Devlet ikiye bölünerek Murad ve Elvend Bey arasında paylaştırıldı. Elvend Mirza Şurun Savaşında yenilince Şeyh İsmail Azarbaycan'ı Akkoyunluların elinden aldı. Akabinde 1501'de Safevi Devleti kuruldu. Murad Bey'de kaçarak Yavuz Sultan Selim'e sığındı.[36]

Osmanlı Döneminde Şebinkarahisar ve Alucra

Şebinkarahisar ve Alucra'da gerçek anlamda bir Osmanlı hâkimiyeti Fatih Sultan Mehmed 'in Uzun Hasan üzerine yürüdüğü

[36]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/24/akkoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/17/alucra-tarihi-ve-dulkadirli-alucra-iliskisi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/16/dulkadirogullari-ile-alucra-arasinda-bir-iliski-olabilir-mi/

1473 yılı itibarıyla olmuştur. Ancak, bu tarih için bazı kaynaklarda 1457-58 tarihi verilmektedir ki, Şemseddin Sami'nin Kamus-ul Alam'ında da 1455-56 tarihi verilmiştir. Bunun için dayanak olarak da Yıldırım Bayezid'in oğlu Amasya eski Valisi Çelebi Mehmed'in Keygune Emiri Melik Ahmet oğlu Melik Hasan'a yardım için Keygune'ye geldiği (1404) ve kadı Burhaneddin Ahmed'in ölümünden sonra ona ait olan toprakların Osmanlı'ya geçtiği gösterilmektedir. Hasan Tahsin Okutan ise, 1457 tarihinde Keygune'nin Akkoyunlular'ın eline geçtiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Karakoyunlular ve Akkoyunluları incelediğimiz yazılarımızda Keygune'nin 1422'de Karakoyunlular'ın 1457'de de Akkoyunlular'ın eline geçtiği belirtilmiştir. Aslında Fatih Sultan Mehmed'in 1461'de Trabzon üzerine giderken buradan geçtiği söz konusu olursa, burada bir fetih hareketi gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Hasan Tahsin Okutan, Fatih'in Kazankaya geçidine iki kervansaray yaptırdığını bunların 1949 itibarıyla muntazam olarak durduğunu yazmaktadır. 1923 tarihli aşağıdaki haritada da burada Kara Mehmet Han ismi geçmektedir. Böyle bile olsa bunun uzun süreli olmadığı ve tekrar uzun Hasan tarafından Karahisar'ın geri alındığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla Şebinkarahisar'ın tam anlamıyla Osmanlı hâkimiyetine geçtiği tarih 1473 olarak görülmektedir. Bu nedenle yazımızda bütün Osmanlı tarihini değil bölgemizi ilgilendiren yönleriyle 1473'e giden süreci 3 önemli olayla sırayla incelemeye çalışacağız.

Yıldırım Bayezid zamanında Anadolu'da yaşanan Timur tehdidi sırasında pek çok yer ağır zulme ve tahribata uğramışken Şebinkarahisar ve Alucra'nın bunun dışında kaldığını söyleyebiliriz.

Yıldırım Bayezid ve Timur olayına (Ankara savaşına giden süreç ve sonrası) Mutahharten Emirliği yazımızda değinmiş olmakla birlikte

nasıl bir badire atlatılmış olduğunun daha iyi anlaşılabilmesi için konuyu ana hatlarıyla tekrar hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

Timur tehlikesi ilk olarak 1387'de baş gösterdi. Bu tarihte Timur, Karabağ'da orduğâh kurmuş, Nahcivan yoluyla Anadolu'ya girmiş Ahlat ve Van'ı alarak Karakoyunlu ülkesinden İran'a dönmüştü. İkincisinde 1393'de büyük bir ordu ile Anadolu'ya girmiş, Erzurum yakınlarındaki Avnik kalesini alarak buradan Gürcistan ve Toktamış'ın üzerine yürümüştü. 1399'da ise, Hindistan seferini tamamlayarak batı İran'da görülmüş, Avnik'e geldiğinde Erzincan Emiri Mutahharten de ona katılmıştı. Mutahharten ise, Sivas'ın alınmasında bulunmuş, Osmanlı Şehzadesi Ertuğrul'un öldürülmesine tanık olmuştur.

Savaşa giden süreçte Yıldırım Bayezid'in ters ve uzlaşmaz tutumu (diplomasisi) Timur'la anlaşma olanaklarının önünü kesmiştir.

Öncesinde Timur tehlikesi ilk ortaya çıktığında herkes gibi Erzincan Emiri Mutahharten de telaşlanmış ve ailesi ile hazinesini tabisi ve dostu olan Şarki Karahisar Emiri Melik Ahmed'in yanına yollamıştır. Ancak Timur'un beni tanıyın, bana itaat edin teklifine hiç tereddütsüz olumlu cevap verince ileriki dönemlerde onun gözdesi olmuş, bu sayede hem kendini Timur'a karşı sağlama almış, hem de düşmanlarına karşı da manevi destek alarak mevcudiyetini devam ettirmiştir. Anılan dönemde Şarki Karahisar Emirliği (dolayısıyla Alucra) Mutahharten'in tabisi olması nedeniyle Timur'un zulmünden de emin olmuştur.

Her ne kadar Hasan Tahsin Okutan, Şebinkarahisar kitabında Timur'un ordularını ikiye böldüğünü Refahiye, Suşehri, Koyluhisar, Niksar ve Tokat hattını takip eden kuvvetin Keygune Emiri Melik Ahmed'i de güvenlik altına aldılar yazılı olsa da Ankara Savaşına

Mutahharten de katılmış olduğundan ona rağmen Melik Ahmed'in kendi başına bir şey yapacak ne durumu, ne de gücü vardı.

Aksi takdirde Timur'un zulmü Şebinkarahisar ve çevresini yakıp yıkardı. Zira kaynaklarda Timur'un askerlerinin sayısının çok fazla olduğu belirtilmektedir. Buna 300.000 diyen kaynak da vardır, çok daha fazla diyen de. Örneğin Hammer'da 800.000 rakamı verilmektedir. Bunun yanında binekleri ve filleri (32 fil) düşününce bu denli büyük ordunun vereceği tahribatın boyutlarının da ne denli büyük olacağı tahmin edilebilir. Timur bu askeri güçteki dengesizliğe rağmen tedbiri elden bırakmamış, Osmanlıyla ihtilaf halinde olan Türkmen beylerini yanına çekmiş, savaş esnasında da bunlar vasıtasıyla Osmanlı ordusunda bulunan bu beylerin askerlerinin kendi tarafına geçmesini sağlamıştır. Ayrıca Osmanlı ordusunda savaşan Tatarları da Mutahharten'in ayartmasıyla kendi gücüne dâhil ederek Osmanlıyı iyice çaresiz bırakmış, kesin mağlubiyetine olanak sağlamıştır. Yıldırım Bayezid, Ankara savaşında esir düşmüş bir müddet sonra da 1403 tarihinde 43 yaşında iken vefat etmiştir.

Şebinkarahisar ve Alucra'yı ilgilendiren ikinci olaylar zinciri Fatih Sultan Mehmed döneminde yaşanmış olanlardır. Bunların da birincisi Fatih'in Trabzon fethi öncesinde yaşananlardır. Hammer tarihinde Fatih'in Koyulhisar'ı aldıktan sonra Uzun Hasan'ın üzerine yürürken Bulgardağı'ndan geçtiği yazılmaktadır. Bulgardağı, Erzincan-Refahiye'nin kuzeyinde kalan bir bölgede kalmaktadır. Bir kaynakta Bulgar dağının günümüzde Kemer dağı diye bilinen yer olma olasılığı belirtilmiştir ki sonuçta kuzey-doğu bir yer olma ihtimali güçlenmektedir. 1554'te kaleme alınan Trabzon tahrir defterinde

Torul'da gayrimüslim Bulgar ailelerin yaşadığı kaydedilmiştir.[37] Ayrıca Bulgardağı'nın ismi Türkiye'de, Danişmend-name'de de geçmektedir. Bu durumda, Hammer'ın Osmanlı Devleti Tarihi'nde yazılanları kabul edecek olursak Fatih'in Şebinkarahisar'ı fethetmeden geçtiği sonucu ortaya çıkmaktadır.[38]

Oysa Hasan Tahsin Okutan, Şebinkarahisar kitabında Fatih'in Kazankaya geçidinden Kuzeye yönelerek Karadeniz sahiline çıktığı ve buradan Trabzon'a yöneldiği yazılmaktadır. Ayrıca, Kazankaya'ya da kervansaraylar yaptırdığı 1949 itibarıyla bunların sağlam vaziyette bulunduğu belitilmektedir.[39] Aşağıdaki 1923 tarihli haritaya dikkat edilirse burada Kara Mehmet Han ismi göze çarpmaktadır. Bu da burada işelek bir yol olduğunu göstermektedir. Halk arasında ise, Fatih'in Alucra'dan geçtiği ve buradan Trabzon üzerine gittiği rivayet edilmektedir.

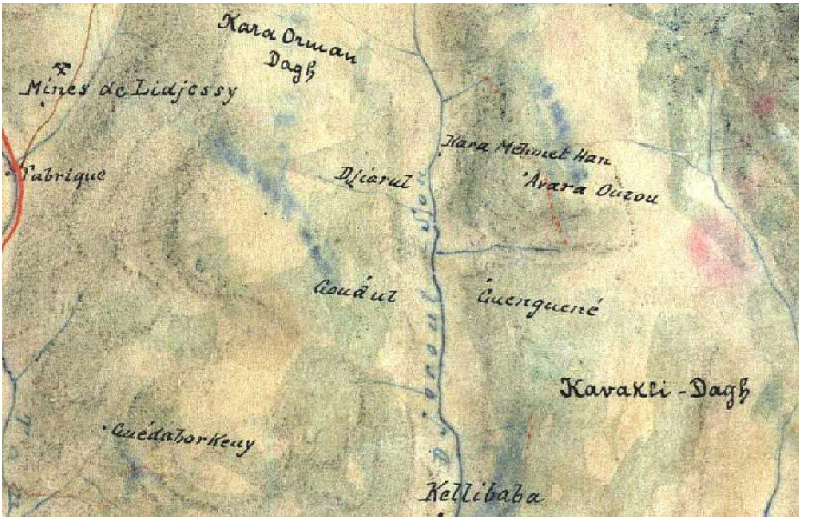

[37] M. Hanefi Bostan, XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal Ve İktisadi Hayat, TTK Yayınları, Ankara
[38] Joseph Von Hammer, Osmanlı Devlet Tarihi, Milliyet Yayınları
[39] Hasan Tahsin Okutan, Coğrafya (Şebinkarahisar), 1949

Fatih Sultan Mehmed'in bölgeye ikinci gelişi Otlukbeli Savaşıyla neticelenen olay vesilesiyle olmuştur ki bu zamanda Şebinkarahisar kalesi Uzun Hasan'ın komutanı Darap Bey'in elindedir. Daha sefere çıkılmamışken Divan-ı Hümayun'da yapılan toplantıda Sadrazam Mahmud Paşa, Karahisar kalesinin mutlaka feth olunmasını gerektiğini, bu kadar müstahkem bir kalenin ordunun arkasında düşman elinde bırakılmasının tehlikeli olduğunu savunmuştu.

Bunun üzerine Padişah öfkelenmiş; "Maksat kaleler almak değil, düşmanın ordularını yenmektir" demişti. Fatih sefere çıktığında Şebinkarahisar'la ilgilenmemiş, Uzun Hasan'ın kesin yenilgisinden sonra, dönüşte Karahisar komutanı Darap Bey'e haber yollayarak kaleyi teslim etmesini istemiştir. Darap Bey, süratle boyun eğerek kalenin anahtarlarını teslim etmiştir. Bu itaatine mükâfat olmak üzere kendisine Cermen sancağı verildi.[40]

Fatih Sultan Mehmed, Şebinkarahisar'da bir süre kalarak, zafernameler yazmış, buranın imarıyla ilgilenmiş, su yolları ve camii yaptırmış, vakıflar tesis etmiştir.

Bu olay da Hasan Tahsin Okutan'da farklı yansıtılmakta ve Otlukbeli Savaşının Alucra topraklarında yapıldığı anlatılmaktadır. Fatih Sultan Mehmed, Otlukbeli sahrasında 3 gün kalarak devletin Timur'dan beri karşılaştığı bu en büyük tehlikenin atlatılması dolayısıyla, 40.000 esiri parasıyla satın alarak azat etti. 24 Ağustos 1473'de de Osmanlı orduları Şebinkarahisar'a girdi.[41]

[40] Joseph Von Hammer, aynı eser

[41] Yılmaz ÖZTUNA, Osmanlı Devleti Tarihi (Siyasi Tarih), T.C.Kültür Bakanlığı, Osmanlı Dizisi

Şah İsmail, Erdebil şeyhlerinin 8. olup, Şeyh Haydar'ın oğludur ve anne tarafından Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan Bey'in (1453-1478) torunudur. Anadolu'dan topladığı Türkmenlerle İran'a geçerek orayı Şiileştirdi. Diyarbekir'le Taşkent arasında büyük bir imparatorluk kurdu. Oğlu Tasmâb (1524-1576) ve onun torunu I. Şah Abbas (1587-1628) devletin kudretini artırdı. I. Şah Abbas zamanında İngiliz'lerden önemli teknik yardımlar alarak kuvvetlendiler.[42]

Şah İsmail'in Akkoyunlu devletine nihayet vererek İran'da kurduğu safevi imparatorluğu (1502-1736) da göçebe Türkmen kabilelerine dayanıyordu. Saray ve ordu dili Türkçeydi. Bu devletin kurucusu Şah İsmail güzel Türkçe şiirleri ile Türkmenleri kendisine bağladı.

Anadolu'da Türkmenler, bilhassa beyleri, Osmanlı'nın merkezi yönetimi altında bütün imtiyazlarını kaybetmiş, alelâde vatandaş olmuşlardı. Beylik imtiyazları, mezhep meselesinden mühimdi. Anadolu'da Sünni iken İran'a gidip Şii olmaktan çekinmediler. Zira orada eyalet valisi, kumandan oluyor ve bütün imtiyazlarını devam ettiriyorlardı. Anadolu'da ise, Osmanlı'nın İstanbul'dan gönderdiği küçük bir memurun emrindeydiler. Ne vergi, ne asker toplamaları, ne kimseyi cezalandırabilmeleri mümkün değildi.[43]

Şah İsmail, "halife" dediği ajanlarını Anadolu'ya salarak bir taraftan da anarşi ve terör yoluyla Anadolu'da Osmanlı yönetiminin otoritesini kırmaya çalışmıştır. Zira Osmanlı'yı sarsarsa Memlüklerin çökeceğini hesap etmektedir.

[42] Prof. Dr. Osman Turan, Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Boğazici Yayınları 9. Baskı, İstanbul 1996

[43] Yılmaz Öztuna, aynı eser

Şah İsmail, Fatih'in oğlu II. Bayezid zamanında (1502) 12.000 süvari 35.000 kemankeşle Erzincan ve Bayburd taraflarını vurmuş, yağmalamış bazı yerleri ele geçirmiştir. O zaman Trabzon Valiliğinde bulunan Yavuz Selim hemen Şah İsmail kuvvetlerine müdahale ederek olayların önünü almıştır.[44]

Şah İsmail, ayrıca Dulkadirli Bey'i Alâüddevle topraklarına saldırarak Diyarbekir ve Harput'u ele geçirmiş, bunu yaparken de Osmanlı topraklarına tecavüz etmişti. Alâüddevle Bey, II.Bayezid'in kayın pederi ve Şehzade Yavuz Selim'in annesi Ayşe Hatun'un babası idi.[45] Bunun üzerine Yavuz Selim müdahalede bulunmuş, bir ara İran toprağına da geçmiş ve Şah İsmail'in kardeşi İbrahim Mirza ile Erzincan yakınlarında yaptığı savaşta esir almıştı. Bunun üzerine Safevi Şah İsmail, Trabzon Valisi Şehzade Selim'i şikâyet etmek ve dostluk teminatını yenilemek üzere İstanbul'a elçiler yolladı. Elçiler, son düşmanlıkların Osmanlıya karşı değil Alâeddevle'ye karşı olduğunu söyleyerek Şah İsmail'in barışçı niyet taşıdığını belirtmişti.[46]

Bunun üzerine Divan-ı Hümayun II.Bayezid'e oğlu Şehzade Selim'e name yazdırarak aldığı yerleri geri iade etmesini isteyince oğluyla arasında ilk sürtüşme yaşanmış, Şehzade Selim bu talebe şiddetle itiraz etmişse de karara boyun eğmişti. Şehzade Selim, Şah'ın kardeşini serbest bıraktığı gibi Erzincan, Bayburt, Kemah ve İspir'i boşaltıp Safeviler'e iade etti. Tepki olarak bunun şerefsizlik olduğunu Erzincan'ı atası Yıldırım Bayezid'n fethettiğini söyledi. Ordu ve Anadolu halkı da bu gelişmeyi olumsuz karşılayarak Şehzade Selim'i haklı buldu. 1510 yılında hırsla izin almadan Kırım Kefe'de Sancak Bey'i olan oğlu

[44] Hasan Tahsin Okutan, aynı eser
[45] Yılmaz Öztuna, aynı eser
[46] Joseph Von Hammer, aynı eser

Süleyman'ın (Kanuni Sultan Süleyman) yanına gitti. Gerçekte, kayınpederi Kırım hanı Mengli Giray'ın desteğini almaktı.[47]

Zaman, zaman Avrupalılarla birleşen ve fırsat buldukça Osmanlılara hücum eden Safeviler İslam davasına da zararlı olmuş ve Kanuni'nin Avrupa'ya hâkim olarak bu ülkenin ve İslam'ın da tam manasıyla inkişafına engel olmuştur. Osmanlılar İslam davasıyla hemen bütün tarikatlere dayanıyordu. Fakat Safeviler Şii mezhebi dışındakilere hiçbir özgürlük tanımıyor, bu sebeple Sünnileri ya cebren Şii yapıyor ya da öldürüyordu. Osmanlılarda devlet erkânı bütün meseleleri Divan'da müzakere edip karara bağladığı halde, Safevi devletinde böyle bir istişare organı veya kabine mevcut değildi.[48]

Şah İsmail, II.Bayezid'in devlet işlerine karışmamasından yararlanıp, Anadolu'ya dervişler göndermiş, halkı kendi mezhebine çekmeye çalışmıştır. Anadolu'ya gelen şeyhlerden birisi de Şahkulu'ydu. Şahkulu diye bilinen Mirali Halife 20.000 kişilik bir kuvvetle önce Niksar, sonra Şebinkarahisar dolaylarını basarak halkın malını mülkünü yağma etti.[49]

Ancak, Şahkulu özellikle Toroslar ve civarında etkili oldu. Bunun üzerine devlet Şahkulu'nu yakalamaya Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa, Amasya Sancak Beyi Şehzade Ahmed ve Niğde sancak Beyi Şehzade Mehmed'i memur etti. Karagöz Paşa ile Kütahya önünde karşılaşıp yenilince civardaki daha kaçtı. Kütahyalılar ve Karagöz Paşa'nın askeri, Şahkulu'nun malını yağmaya başladılar. Bundan

[47] Yılmaz Öztuna, aynı eser
[48] Osman Turan, aynı eser
[49] Hasan Tahsin Okutan, aynı eser

yararlanan şahkulu, hızla dağdan inerek yağmacıların üzerine saldırdı. Karagöz Paşa esir edilerek başı kesildi.

Peşinden Veziriazam Hadım Ali Paşa gönderildi. 500 kadar yeniçeriyle Şahkulu'nun peşine düşen paşa ona yetişti ve savaşa tutuştu. Fakat Şahkulu'yla birlikte o da yaralandı. Her ikisi de öldü. Kaçanlar Şah İsmail'in yanına sığındılar.[50]

1514'de Yavuz Sultan Selim'le Çaldıran'da savaşa tutuşan Şah İsmail askerlerinden birinin Şah benim demesinden yararlanarak kaçtı. Fakat karısı Taçlı Hatun, hazinesi ve bütün eşyaları Osmanlıların eline geçti. Bu yenilgiden sonra Sultan Selim'e elçi yollayarak barış yapmak istediyse de kabul edilmedi. Kanuni Sultan Süleyman zamanında 38 yaşındayken 1524 yılında öldü.

Bunların haricinde Şebinkarahisar-Alucra'da gelişen en önemli olay celali isyanları sırasında yaşananlardır ki bu olay "Kuyucu Murad Paşa Alucra'dan Geçti" yazımızla tüm detaylarıyla incelenmiştir.

Osmanlı döneminde Şebinkarahisar Sancak Beyliği olarak idare edilmiş olup, anılan dönemde bölgede kurulan pek çok sosyal ve hizmet içerikli vakıflarla yönetimin yükü hafifletilmeye çalışılmıştır. Vakıf kurulumunda "Miri" sistemi uygulanmıştır. Yani toprak mülkiyeti devlete ait olmak kaydıyla buradan elde edilen vergi gelirleri vakfedilen kişiye ve ondan sonra evlatlarına bağışlanmıştır. Bunun karşılığında da onlardan belirli hizmetleri yerine getirmeleri vakıf sözleşmeleri gereğince beklenilmiştir. Bu konuyla ilgi ayrı bir yazı daha yazmaya çalışılacaktır. Ayrıca bölgede "Tımar" sistemi de uygulanarak

[50]M. Çağatay ULUÇAY, Tarih Ansiklopedisi, İstanbul 1967

bir yerin vergi gelirleri devlete asker beslemek veya görevler yüklenmek karşılığında emir ve sipahilere bırakılmıştır.

Halife el-Kaim Bi- Emrillah ve Alucra'nın Eşküne Köyü

Hasan Tahsin Okutan 1949 yılında yayınladığı Şebinkarahisar ve Coğrafyası kitabının 62. Sayfasında İslam Halifesi Kaim bi-Emrillah zamanında 1034 (425)'den 1044 (446)'e kadar Romalılarla İslamlar arasında yapılan savaşlarda İslam ordularının Mavrokastronun (Şebinkarahisar) Eşküne kasabasını elde ettiğini ve bu sayede İslamların sınırlarını Trabzon'a kadar genişlettiklerini yazmıştır.

Dipnotta ise bu Eşküne kasabasının Şebinkarahisar'daki Eşküne mi yoksa Alucra'daki Eşküne mi olduğu anlaşılamamıştır diye de açıklama yapmıştır.

Ancak, kitapta verilen diğer bilgiler incelendiğinde söz konusu Eşküne'nin Alucra'daki Eşküne olması daha doğruya yakın görünmektedir. Şöyle ki; kitabın 52. Sayfasında Kolonya kalesinden ve bunun sahile uzanan iki geçidinden bahsedilmekte ve bunların Saydere-Giresun ve İlimsu-Eşküne olduğu belirtilmektetir.

Önceki çalışmalarımızdaki elde ettiğimiz bilgilerden de vakıf olduğumuz gibi[51] Trabzon Rumları ve Doğu Romalılar özellikle Eşküne yolundan geçerek o günkü adıyla Nikopolis-Mavrokastron'a akınlar düzenlemişlerdir. Diğer bir gerçek ise o tarihlerde Eşküne'nin en uç noktadaki köy olmasıdır. Şimdi ise aynı şekilde Alucra'nın kuzeydoğusunda kalan en uç köyüdür.

[51] (http://www.alucra.com/murat-tosun/3096-sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti.html)

Bu bize şunu göstermektedir ki Alucra ve havalisi ve Eşküne köyü 1040'larda İslamiyet ve ezan sesiyle tanışmıştır. Öz Türkçe bir kelime olan Eşküne ismi de savaşan, savaşa giden anlamı taşıdığı için muhtemelen oraya yerleştirilmiş uç beylerine atfen konulmuş bir isim olmaktadır.

Kısaca bu olayların nasıl gerçekleştiğine de değinelim. Bizans İmparatorluğu için son derece büyük öneme sahip Doğu Karadeniz bölgesine Çağrı Bey'in 1018'deki 3000 kişilik seçme süvari kuvvetiyle yaptığı keşif akını ile başlayan Oğuz göçlerini Ermeni ve Gürcülere karşı gerçekleştirilen seferler izlemiştir. İbrahim Yinal'e bağlı kuvvetlerin Trabzon civarına akınlar düzenlemesi ile de Oğuzlar ilk defa Karadeniz bölgesinin içlerine doğru ilerlemeye, bölgenin siyasi ve etnik çehresini değiştirmeye başlamış, bunu 1048'deki Hasankale zaferi takip etmiştir.[52]

Görüldüğü gibi Büyük Selçuklu Devletinin kurucularından, Selçukluların ilk hükümdârı Tuğrul Beyin kardeşi olan Çağrı Bey (d. 990) zamanında ilk keşif akınları başlamıştır. Ardından da Tuğrul ve Çağrı Beylerin anne tarafından kardeşi, baba tarafından kuzeni olan İbrahim Yinal tarafından Alucra ve civarı ilk kez fethedilmiştir. Bu dönemde Abbasi İslam Halifesi Kaim bi-Emrillah'tır ve öyle anlaşılıyor ki o da bu fetihlere destek olmuştur.

Abbasi Halifeliği ile Büyük Selçuklu Devleti arasındaki ilk ilişki Nişabur'un işgali ile 429/1038 yılında başlamıştı. Bu olayla aynı

[52]http://www.alucra.com/murat-tosun/3015-selcuklularin-kogonyasebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi.html

zamanda Selçukluların temeli atılmış oldu. Abbasi halifesi Kaim Biemrillah Tuğrul Bey'e Çağrı Bey'e bu arada, Rey, Hemedan ve diğer Cibal şehirlerine akınlar yapan Oğuz liderlerine gönderdiği ayrı ayrı elçilerle, yağma, katil ve tahripten vazgeçerek imar faaliyetlerine girişmelerini istemiş, Tuğrul Bey de bu istekleri kabul etmiş ve uymuştur.

Halife, Maverdi isimli çok değer verdiği elçisini Tuğrul Beye göndermişti. (434/1043-1044) Bu da Tuğrul Bey'e verdiği önemi göstermektedir. İleriki süreçte yaşananlar da bu konuda ne kadar haklı olduğunu gösterecektir.

Tuğrul Bey'in yanında kalan Maverdî'nin dönüşünde Sultan hakkında verdiği olumlu rapor ile halifenin Tuğrul Bey'e olan itimadını güçlendirdi. Görülüyor ki Selçuklular ile ilişki kurma girişimi halifeden gelmiştir. Bunun anlamını kavrayan Tuğrul Bey, halifenin elçisine gerekli saygıyı gösterdiği gibi, bu fırsattan yararlanarak kendisinin Gazne'li Mesud'un halka karşı hükümdarlık görevlerini gereği gibi yerine getiremediği için idareyi ele aldığını ve memleketi koruma konusunda halifenin kölesi olduğunu bildirerek bağlılığını bildirmişti.

Abbasi halifesi ile diplomatik ilişki kurmakla itibar kazanmayı isterken Halife Kaim Biemrillah da Selçuklular ile ilişki kurup onlardan Büveyhîlere karşı yardım istemeyi hedefliyordu.

Halifenin daveti üzerine Tuğrul Bey 447/1055 yılında Bağdat'a vardı. Halife kendisine ikramlarda bulundu. Törenle karşılandı. Tuğrul Bey'in Bağdat'ta on üç ay kaldı ve 448/1056 yılında Bağdat'tan ayrıldı.

Türk kökenli abbasi komutan olan Büveyhiler'den Bahaüddevle'nin kölesi Besâsiri (Ebülharis Arslan'ül), Büveyhiler'in son döneminde Bağdat askeri komutanı oldu. Şiiliği benimseyen bu komutan 450/1058 yılında Bağdat'ı işgal etti.

Halife Kaim bi-Emrillah'ı Bağdat'tan çıkardı, sarayını yağmaladı. Halife Ane kalesine hapsedildi. Sultan Tuğrul Bey, kardeşi İbrahim Yınal'ı yendikten sonra bölgede otoriteyi sağladı. Besâsirî'nin Bağdat'ı işgal ettiği haberini aldığından Bağdat'a hareket etti (451/1059).

Bağdat'a vardığında ilk işi Halife Kaim Biemrillah'ı hapisten kurtararak tahtına oturtmak oldu. Halife Kaim bi-Emrillah bu başarısından dolayı, üzerinde Hz. Peygamber'in hırkası olduğu halde Tuğrul Bey'i huzuruna kabul etti. Halifenin elini öpen sultan, halifenin yanına oturdu.

Halife ona yaptığı çalışmalardan dolayı teşekkür edip yakınlık gösterdi. Adaletin yayılması, zulmün ortadan kaldırılması için çalışmalarına devam etmesini istedi. Ardından onu "Doğunun ve Batının Sultanı" (Sultanu'l Meşrık ve'l Mağrib) ünvanıyla taltif etti, adına hutbe okuttu. Halife bunlarla da kalmayarak egemenliği altındaki bütün toprakların yönetimini Sultan Tuğrul Bey'e devrettiğini resmen açıkladı (449/1058).

Böylece halife siyasî yetkilerini kendi rızası ile sultana devrederek kendisi sadece dinî bir lider olarak kaldı.[53]

[53] http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s24/ozdemir.pdf

Dulkadiroğulları İle Alucra Arasında Bir İlişki Olabilir Mi

Dulkadiroğulları Devleti (1337-1522) Elbistan, Maraş merkezli önemli bir Türkmen devletidir. Dulkadiroğulları Devleti Orta Anadolu'da Tokat'tan Halep'e kadar uzanan sahada hâkimiyet kurmuş ve iki yüz yıla yakın yaşamıştır. Osmanlı ve Memluklu devletleri arasında özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısında Dulkadiroğulları Devleti üzerinde kıyasıya bir rekabet söz konusu olmuştur. Bilhassa, Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet (1451-1481) ile II. Bâyezit (1481-1512) devirlerinde, Dulkadiroğulları tahtına kimin "Bey" olarak geçeceği hususunda, Osmanlı-Memluklu sultanları arasında sürekli bir mücadele ve üstünlük yarışı meydana gelmiştir.

Dulkadirli Türkmenlerinin menşeinin ise arşiv kaynaklarında bilgi bulunmamasına rağmen Faruk Sümer tarafından Oğuzların Bozok koluna, boy olarak da Bayat boyuna mensup oldukları belirtilmektedir. Dulkadirliler'i oluşturan cemaatler genellikle Bayat, Avşar ve Beydilli

boylarından olmakla birlikte bunların beylerinin hangi boya mensup oldukları bilinmemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Memlükler arasında mücadelelere neden olan beylik, Turnadağ Muharebesi'yle (1515) yıkılarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Osmanlı sarayına çeşitli dönemlerde toplam beş adet gelin göndermiş olan Dulkadirli sülalesi böylece Osmanlı hanedanıyla akraba olmuştur. Fatih'in babaannesi ve Yavuz Sultan Selim'in annesi Dulkadir beylerinin kızlarıdır.

1. Zeyneddin Karaca Bey (1337-1353)
2. Garseddin Halil Bey (1353-1386)
3. Şaban Süli Bey (Sevli Bey) 1386-1398)
4. Sadaka Bey (1398-1399)
5. Nasireddin Mehmed Bey (1399-1442)
6. Dulkadiroğlu Süleyman Bey (1442-1454)
7. Melik Arslan Bey (1454-1465)
8. Şah Budak Bey (1465-1467)
9. Şehsuvar Bey(1467-1472)
10. Şah Budak Bey (İkinci kez) (1472-1480)
11. Alaüddevle Bozkurt Bey (1480-1515)
12. Dulkadiroğlu Ali Bey (1515-1521) (Osmanlı beylerbeyi olarak hüküm sürdü.)

Zeyneddin Bey, zamanında İhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han ölmüş ve Anadolu'daki Moğol hâkimiyetinin yıkılmasından sonra Türkmen beyleri için bir otorite boşluğu meydana gelmişti. Bu fırsattan faydalanan Türkmen beyleri Emir Eretna'nın elindeki yerlere akınlara başladılar ve kuzeye yöneldiler.[54]

[54]http://tr.wikipedia.org/wiki/Dulkadiro%C4%9Fullar%C4%B1_Beyli%C4%9Fi

Dulkadiroğlu Beyliğini genel hatlarıyla tanıdıktan sonra Alucra ile nasıl bir ilişkisi olabileceğini anlamaya çalışalım. Aşağıda Dulkadirlileri

meydana getiren cemaatlerin listesi bulunmaktadır. Bu cemaatler incelendiğinde özellikle 8. Sırada bulunan Çağırgan cemaati dikkati çekmektedir. Bildiniz gibi Alucra'da da Zıhar ve Zun köylerinde Çağırgan nesline ait tarihsel izler bulunmaktadır. Bunlardan Zıhar köyünde olan Çağırgan Baba'ya ait vakıf senedi 1342 tarihlidir. Bu tarih Dulkadirli Beyliğinin kuruluş yıllarına denk gelmektedir.[55]

XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde

Tablo I: Dulkadirli Ulus'unu Meydana Getiren Tâifeler

Sıra No	1526		1580
	Tâife Adı	Bağlı Cemaat	Bağlı Cemaat
1.	Ağca Koyunlu	20	11
2.	Anamaslu nâm-ı diğer Karacalu	102	80
3.	Araban	0	6
4.	Avşar	0	4
5.	Bertiz	50	0
6.	Bostancıyân	11	0
7.	Cerid	59	46
8.	Çağırgan	19	7
9.	Çimelü	15	2
10.	Demrek	21	0
11.	Dışarıcıyân ve Gurbet	17	0
12.	Dokuz nâm-ı diğer Beşanlu	82	45
13.	Döngelli	39	15
14.	Elçi	5	1
15.	Eşkinciyân	0	22
16.	Evci	5	8
17.	Eymür	56	116
18.	Gündeşlü ve Değşirlü	31	6
19.	Kara Yuvalu	0	8
20.	Kavurgalu	17	0
21.	Kızıllu ve Ali Beylü	49	18
22.	Koyuncuyân	9	7
23.	Küreciyân	32	20
24.	Küşne	81	27
25.	Müteferrik	0	7
26.	Osmanlu	9	0
27.	Peçenek	48	0
28.	Tacirlü	7	3
	TOPLAM	**784**	**459**

[55] http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s12/solak.pdf

Alttaki tabloda ise Alucra'nın Zıhar, Zun, Çakmanus ve Feygas köylerinde de yerleşen Çağırgan cemaatinin alt gruplarının listesi bulunmaktadır.

8-Çağırgan (Çağırganlu)

1526[43]				1580[44]			
Cemaat	**Hane**	**Hasıl**	**Bulunduğu Yer**	**Nefer**	**Hasıl**	**Kışlak**	**Yaylak**
Balcılar	16	410	-	96	2079	Besni	-
Bekişlü	-	-	-	264	6129	-	-
Bekişlü ve Tirkeşlü	22	378	-	-	-	-	-
Cihanlu	14	184	-	-	-	-	-
Çağanlu	-	-	-	52	1552	Kilis	-
Çağırganlu	139	3256	Keferdiz	19	1820	Tekir	Beydağı
Çakırlu	104	2343	-	-	-	-	-
Çamanlu	8	105	-	-	-	-	-
Çankaralu	39	1229	-	-	-	-	-
Çirkin	32	2813	-	-	-	-	-
Evci Alilü	6	80	-	-	-	-	-
Hisar Beylü	-	-	-	6	114	Kars	Köstere
İneklü	-	-	-	15	200	Gündüzlü	-
Perakende	42	557	-	-	-	-	-
Sabancılu	5	137	-	-	-	-	-
Sarbanlu	4	358	-	-	-	-	-
Savulbazlu?	-	-	-	18	363	Besni	-
Şeyh Ali Oğlu	19	356	Keferdiz	-	-	-	-
Tuş ve Firuzlu	9	134	-	-	-	-	-
Tuşlu	22	290	-	-	-	-	-
Uzun Yusuf Oğlu	8	358	-	-	-	-	-
Veledi Çağırgan	13	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	**489**	**12988**		**470**	**12257**		

1526 yılında 19, 1580 yılında ise 7 cemaati bulunan Çağırgan veya Çağırganlu taifesinin genelde bulundukları yerlerinin belli olmadığı görülmektedir. Dulkadirlilerin (1337-1521) yıkılışı sonrasına ait olan bu taplodaki durum bu cemaatin dağınık olarak muhtelif yerlere yerleştiğini işaret etmektedir.

Bir diğer unsur da yine Dulkadirli cemaatlerini oluşturan gruplar içinde bulunan Hacılu Alişar Oğlanları, Eymürlü gibi guruplardır. Yine Çağırgan cemaati içinde bulunan Alilü adına Osmanlıca köy isimleri içinde de rastlıyoruz. Aşağıda.

10- Demrek

1526[48]			
Cemaat	**Hane**	**Hasıl**	**Bulunduğu Yer**
Ali Hacılu	18	135	
Alişar Oğlanları	10	75	
Bayram Gazilü	30	2371	
Bulanıklu	259	19075	Maraş
Çınal? Emin	28	368	
Çiçeklü	6	80	
Demrek	181	5077	
Eymürlü	33	1244	
Fahreddinlü	20	248	
Gökçe Mağaralu	36	1240	
İsa Fakihlü	30	728	
Kara İsalu	5	67	
Kefşker Hacılu	4	228	
Kızıl Bey	8	105	
Küçük Fakihlü	36	856	Maraş
Rebilü	7	92	Maraş, Pazarcık
Sonlu	15	1008	
Şehirlü?	4	53	
Timurtaş	7	875	
Veledi Karaman	7	0	
Yeğanlar	22	290	
TOPLAM	**759**	**34215**	

Koyulhisar'dan ileriye doğru Karahisar sapağına gelmeden Akseki köyünün Eymür isimli mahallesi bulunmaktadır. Bunlar bir tesadüf müdür, yoksa bir anlamı var mıdır? Maraş merkezli bir Türkmen Beyliği oluşturan cemaatin mensupları Alucra'ya ve civarına gelip yerleşmiş olabilirler mi? Yerleştilerse bu nasıl mümkün olmuş olabilir?

Netice olarak, Dulkadirli Beyliğini oluşturan Türkmen cemaati mensuplarından bir kısmının Alucra ve civarına gelip yerleştikleri anlaşılmaktadır. Bu farklı şekillerde olmuş olabilir.[56]

[56] http://remzikilic.com/xv-yuzyilin-ikinci-yarisinda-dulkadirogullari-devleti-uzerinde-osmanli-memluklu-rekabeti.html

a-Dulkadirli Beyliği'nin kuruluş aşamasından önce Moğol baskısından dolayı Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen ve Dulkadirli Beyliğinin de mensubu olan bu cemaatlerden bir kısmı aynı zamanda diliminde doğrudan bölgemize de gelip yerleşmişlerdir.
b-Maraş havalisine yerleşen Dulkadirli Türkmenlerinin kuzeye yaptığı akınlar sırasında gelip yerleşmiş olabilirler.
c-Osmanlı'nın iskân politikası neticesinde gelip yerleştirilmişlerdir.
d-Osmanlı öncesi dönemde bölgede hakimiyet kurmuş diğer Türkmen Beyliklerinin etkisiyle bölgeye gelip yerleşmişlerdir.
e-Özellikle Çağırgan Baba'nın 1342'de adına vakıf kurulmasını da dikkate alırsak özel himaye ve iltifat görerek bir şekilde buraya yerleşmeleri sağlanmış olabilir. Bu tarihte İlhanlıların Müslümanlığı kabul etmiş olduğu dikkate alındığında pek de uzak bir ihtimal olmadığı görülebilir.

Bir diğer husus da Çağırgan cemaatinin Trabzon'dan Bayburt'a kadar uzanan bir coğrafyada yayılmış olmasıdır.

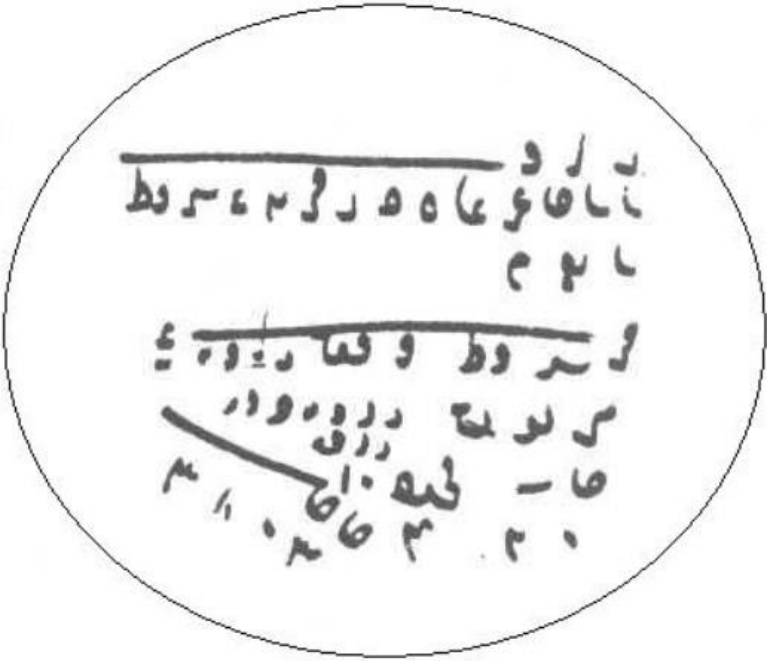

Zaviye-i Baba Çağırgan, der-karye-i Surut tabi'-i m.
Karye-i Surut
Vakf-ı zaviye-i mezbure
Zaviyedarzade: 10
Hane: 20
Mücerred: 3
Hasıl: 3803

Görüldüğü gibi Gümüşhane'nin Şurut köyünde de Çağırgan Baba adıyla maruf bir zat yaşamıştır ve adına zaviye vakfı bulunmaktadır. Gümüşhane, Bayburt, Erzurum yolunda olan Çağırgan Baba'ya ait türbe 1582 tarihlidir.

Sonuç olarak Dulkadiroğlu Beyliği mensuplarını oluşturan cemaatlerin üyelerinden bir kısmı da Alucra civarına gelip yerleşmişlerdir. Bazı yerleşim adları da bunu doğrular niteliktedir.[57]

Alucra Tarihi ve Dulkadirli Alucra İlişkisi

Bu konuyla ilgili olarak daha önce Alucra tarihi ile Dulkadirliler arasında bir ilişki olabilir mi diye başlık attığım yazıya araştırmacı-yazar Mehmet Ali Öz dostum kendine has üslubuyla "Sevgili kardeşim sizin oranın insanının yüzde doksan dokuzu zaten Dulkadirli ulusundandır. Bunu bilmiyor musunuz? Diye yorum yazmıştı.

Konuyla ilgili olarak yapılan daha detaylı ve derin araştırma sonucunda onun bu görüşünü haklı çıkartacak neticelere ulaşmak mümkün oldu. Ancak Dulkadirli Alucra ilişkisini incelemeden önce bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Alucra'nın tarihini incelemek

[57]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/16/dulkadirogullari-ile-alucra-arasinda-bir-iliski-olabilir-mi/

gerekmektedir. Alucra'nın tarihini incelemek için de genel tarihi bilmek-anlamak gerekmektedir.

Orta Asya'da Türk halkları birbirlerini sıkıştırmaya başlaması üzerine Müslüman Oğuzlar da Sırderya boylarından akın halinde Mâverâünnehre doğru göç etmeye başlamıştı. Öyle ki, 934 senesinde başlayan nüfus hareketi XI. Asrın başında sel halini almıştı. Buna Cengiz Han'ın tazyik ve saldırıları eklenince Türkistan diyarındaki göçler yüz binlere ulaşan kitleler halinde oluyordu.

Müslüman olmayan Peçenekler ve Oğuzlar 1065 ve 1080 yıllarında 600.000 ve 800.000 kişilik kitleler halinde Tuna Nehrini geçmişlerdi. Bundan sonra Kıpçak kavminin Kuman kolu da Tuna boylarına ve Balkanlara doğru yayılmıştı. Bunların bir kısmı Bizans Ordusunda görev almış, Sultan Alparslan'a karşı savaşan ordu içinde de yer almış, kendileri Müslüman olmamalarına karşın kendileri gibi Türkçe konuşan Sultan Alparslan'ın ordusuna iltica etmişlerdi.

Selçukluları takiple İslamiyet'i kabul eden Oğuz kavmi artık sel halinde Türkistan, Hârizm ve Horasan istikametine göçüyordu. 960 yılında 200.000 çadırlık bir Türk halkı Müslüman oldu. Ayrıca Oğuzlar Müslüman olduktan sonra Türkmen adı ile adlandırılmaya başlandılar. Oğuzlar, Müslüman Türk anlamında olarak kendilerine Türkmen denilmesini uzun süre benimseyemedilerse de XIII. Yüzyıl başından itibaren artık her yerde Türkmen Oğuzların yerini almıştır.[58]

[58] Prof. Dr. Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri-Boy Teşkilatı- Destanları, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 170, Ankara 1972

Türk kavimleri mütemadiyen birbirleriyle savaş halindeydiler. Ayrıca Müslümanlığı kabul eden Türklerle Müslüman olmayan Türklerde birbiriyle savaşıyordu. Ancak Oğuz Han'ın neslinden gelen Türkmen kitleleri kendi aralarında savaşmadan büyük bir disiplinle şarktan garba doğru ilerliyordu.

Selçuklular Buhara civarında Karahanlılar ve Gazneliler karşısında perişan bir duruma düşünce, Tuğrul Bey'in müsadesiyle kardeşi Çağrı Bey 3000 süvari ile 1018 yılında büyük mesafeleri ve türlü tehlikeleri aşarak Anadolu'ya sefer yaptı. Çağrı Bey Azarbaycan'a geldiğinde orada kendinden önce gelmiş Türkmenleri de yanına alarak Anadolu'ya geldi. Anadolu'da fethettiği yerlerde onları bırakarak elde ettiği ganimetlerle Buhara civarına döndü.

Karahanlı ve Gazneli devletlerinin daimi takipleri ile sıkışan, yersiz yurtsuz kalan Selçuklu Türkmenleri zorlandıkça Anadolu hudutlarını aşıyordu. Selçuklu devletinin kuruluşundan Malazgirt zaferine kadar, otuz yıl süren gazalar büyük Türkmen muhaceretini de beraberinde getiriyor, her taraf Türklerle doluyordu. Selçuklu devletinin kuruluşu sırasında Oğuz kabileleri feodal Türk siyasi anlayışına (töreye) göre kendi beyleri idaresinde müstakil hareket de edebiliyordu. Çağrı Bey'in Azarbaycan'da Türkmenlerle karşılaşması gibi.

Abbasi Halifesi Kaim bi-Emrillah meşhur âlim Mâverdi'yi elçi olarak, 1040'larda Tuğrul Bey'e gönderdi. Alucra havalisinin de fethedilmesi 1040'larda Halife Kaim bi-Emrillah zamanında İbrahim Yinal kumandasında olmuştu. Ancak bunun çok uzun süreli olmadığı ve

Trabzon Rumlarının buraları tekrar ele geçirdiği malumdur. 1048'de Rumlara karşı Hasankale zaferi kazanıldı. Türkmenler Karadeniz sahilleri de dâhil Anadolu'nun her tarafın yayılıyorlardı. Büyük bir Türkmen halkı 1057'de Malatya, 1059 Sivas, 1064'de Kars ve Antakya, 1067'de Kayseri, Niksar, Konya, 1068'de Amuriyye, 1069'da Honas civarını fethettiler.

Malazgirt zaferinden sonra Trabzon'da bir müddet Türklerin eline geçmiş iken Thedore Gabras bu sahilleri 1075'de kurtarmıştı. Thedore Gabras, Danişmentlilerle de çetin savaşlar yapmış ve Şebinkarahisar'ı da (ve Alucra'yı) Danişmentlilerin elinden almıştı. Danişmentli Gümüş-tekin Ahmet Gazi de 1098'de Rumlara karşı harekâta girişerek İsmail kumandasında gönderdiği bir ordu ile Bayburt'ta kalan olan yerleri tekrar aldı. Thedore Gabras'da bu savaşta öldürüldü.[59]

Alucra ve çevresi tarihi için değişik kaynaklarda Hititlerden, Romalılara kadar pek çok medeniyet için bağ kurulmaktadır. Fakat bu çalışmada bu toprakların İslam ile tanışmasından sonraki dönemi ile alınacaktır. Rumların hâkimiyetinden sonra Alucra ve civarında Selçuklular, Danişmentler, Mengücekler, Moğollar, Eretnalılar, Kadı Burhaneddin Devleti, Mutahharten Emirliği, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Osmanlar bölgede hüküm sürmüştü. Hiç şüphesiz hepsinin birbirine devrettiği bakiyeleri, unsurları bulunmaktaydı.

[59] Prof. Dr. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993

1243 Kösedağ savaşında Selçuklu Sultanı II. Gıyasettin Keyhüsrev Moğollara yenilince kaçarak kurtuldu. Ancak Moğollar bu galibiyetten sonra tüm Anadolu'da hâkimiyet kurdular. Baştaki Selçuklu Sultanları da Moğolların kuklası gibi hareket etmek durumunda kaldılar. Sultan II. Mesut'un 1308'de Kayseri'de ölmesine kadar varlıklarını sürdürdüler. Bundan sonra Selçuklu tahtına kimse sahip çıkmadı ve V.Kılıç Arslan'ın öldürülmesi ile de tarihe karıştı.

1250'lerde Emir Şemseddin Muhammed Türkmani'ye mensup büyük bir Türkmen kitlesi Karadeniz havalisine yayılarak buraları Türkleştirmişti. Kaynağa göre bu Emir'e bağlı Uç Beylerinden Mehmed Beyin Türkmenleri de "altında cennet gibi nehirler akan" Erzincan ve Bayburt havalisine yerleşmişti. Bu ifadeye göre Kelkit Vadisi ve Alucra civarı da kapsam dâhilindedir. Mehmed Bey ve Türkmenleri etrafı yağmalamış ve bir ara Şehabettin Suhreverdi adına yapılmış bir zaviyeyi basarak buradaki şeyhleri esir etmişti.

Bu kesif Türkmen istila ve akınlarına karşı üzerlerine Toku Noyan kumandasında büyük bir Moğol ordusu gönderilerek buraları terk etmeleri sağlanmıştır. Söz konusu Uç Beyi Mehmed Bey, kardeşi İlyas Bey ve damatları Ali Bey, Sevinç ve Salur Beylerle Moğol takibinden kaçarak Denizliye gelip yerleşmişti.

Çok geçmeden Mehmed Bey, Sultan II. İzzettin Keykavus'a karşı ayaklandı ve aynı yıl, İlhanlı Sultanı Hûlâgû'ya (1256-1265) bağlı olarak "Ladik" adıyla 1261'de (İnançoğulları) beyliğini kurdu.

Günümüzde Afyon Karahisar'ın Sandıklı ilçesinde ve Alucra'da Bıyıkoğlu namıyla maruf aile fertlerinin bulunmasının izahı burada aranabilir.

Ancak Mehmet Bey, damadı Ali Bey'in ihaneti üzerine İlhanlı Sultanı Hülâgu Han tarafından yenilerek öldürüldü. Yerine, Mehmet Bey'in damadı Ali Bey geçirildi. Böylece bölge Selçuklular'ın egemenliği altına girdi. Zira Selçuklular, Moğollara tabi idi.[60]

Kısa sürelerle bölgede yaşanan yönetim değişiklikleri ve nüfus hareketleri özellikle Alucra'yı yıpratmış zaten az olan nüfus yapısını da tersine bir oranda düşürmüştür. Alucra'da bulunan az sayıdaki halk eşkıya korkusuyla mümkün olduğunca iç kesimde ve görece daha korunaklı yerlerde yaşıyordu. Her şeye rağmen kendilerini güvende hissetmeyenler de daha güvenli ve kalabalık yerlere göç ettiklerini söyleyebiliriz. Bu teze ilişkin belgeyi ilerleyen bölümde değerlendireceğiz.

Alucra tarihi için net bir şeyler söyleyebilmek Osmanlı yönetimi ile birlikte olmaktadır. Zira Osmanlı'da bir yer fethedildiğinde ilk iş olarak oranın tahriri yapılarak mevcut maddi ve gayri maddi değerleri ortaya konularak buradan ne kadar gelir elde edilebileceği veya tımara verilecek topraklarının varlığı ve asker potansiyeli hesaplanmış olurdu. Şimdi bölgeye ait ilk tahrir olan 1485 yılı verilerine göre Alucra'nın durumunu inceleyebiliriz.

[60] Osman Turan, aynı eser

1485 tarihli tahrire göre yapılan bir çalışmada Alucara ve Tuzeri olarak adı geçen nahiyede isimleri belirtilmeksizin toplam 12 köy bulunduğu bunun da 10'unun boş olduğu, 2'sinin de hariçten gelenlerce ekildiği, keza nahiyede bulunan 5 mezranın 5'inin de boş olduğu belirtilmiştir.[61]

Diğer bir kaynağa göre, 1485 yılı tahriri sonucuna göre Alucra hem nahiyenin hem de 5 vergi mükellefinin olduğu küçük bir köydür. Buna göre Alucara köyünün bilinen en eski sakinleri Emirşah, Sıddık, diğer Sıddık ve adı okunamayan 2 kişiden oluşmaktadır. Bunlar da 150 dönüme tekabül eden bir toprağı ekip biçmektedir. Ayrıca ortak tasarruf ettikleri bir de çiftlikleri vardır. Alucra nahiyesine gelince 1485'de nahiye kapsamında 13 köy, üç de mezra vardır.[62]

1530 tarihinde yapılmış olan 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri'nde belirtilmiş Alucra'daki köy ve mezra isimlerine göre hazırladığımız aşağıdaki tabloyu incelediğimizde bu tarihte köy sayısının 26'ya çıktığını görüyoruz. Ancak bu köylerin bir kısmı günümüze ulaşmadığından tam olarak yerleri de bilinmemektedir. Ancak bir kısmının konumunu bağlı olduğu nahiyelerden tahmin edebilmekteyiz. Diğer bir husus da Alucra'nın hem köy hem nahiye olmasıdır. Diğer bir ifadeyle hem Alucra köyü, hem de Nefs-i Alucra (Nahiye) bulunmaktadır.[63]

[61] Karahisar-i Şarki Ve Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi (1485-1569), Fatma Acun, Türkiye'nin Sosyal Ve Kültürel Tarihi Projesi, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2006
[62] XV VE XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal Ve Ekonomik Hayat), Mehmet Fatsa, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-1, Bilge Yayınları, Ankara 2010
[63] 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 36, Defter-i Hâkâni Dizisi:111, Ankara 1997

1485 ile 1530'u karşılaştırdığımızda bir kısım köylerin bu süre içinde kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzdeki pek çok köyün 1530'da olmadığı da görüldüğünden bunların 1530'dan sonra kurulduğunu söyleyebilmekteyiz.

Ayrıca idari yapılanmada da çok çarpıcı sonuçlar bulunmaktadır. Buna göre Alucra civarında bulunan bazı köyler doğrudan Karahisar-i Şarki Kazasına bağlıdır. İlaveten 11 adet de mezra bulunmaktadır. Yine 17 köy Karahisar-i Şarki Kazasına, 4 köy Kovana (Kuvata) nahiyesine, 3 köy Alucra'ya ve 1 köy Mindeval'a bağlı bulunmaktadır. Mezralardan ise 6'sı Kovana nahiyesine 5'i Alucara nahiyesine bağlıdır. Listede Karahisar-i Şarki Kazasına bağlı mezra bulunmamaktadır. Dikkat edilirse Kovana bölgesinde (Moran Vadisi) hareketlilik bulunmaktadır. Bu durum buralarda çok verimli topraklar bulunmasından ziyade iklimsel olarak ve fiziksel olarak korunaklı olduğundan olsa gerektir.

1530 Tahririnde Alucra'da bulunan köy ve mezralar

Köyler	Mezralar	Mevkii
Alucara		Karahisar-i Şarki Kazası
Ahosi (Ahlos) Dellü		Kovana Nahiyesi
	Alurya	Kovana Nahiyesi
Amos		Kovana Nahiyesi
Anastos		Karahisar-i Şarki kazası
Ardalar (Arda)		Mindeval Nahiyesi
Armudlu		Karahisar-i Şarki Kazası

Çakmanus		Karahisar-i Şarki Kazası
Dedelü (Develü) Alilü		Alucara Nahiyesi
Gicora		Karahisar-i Şarki Kazası
	Görene	Kovana Nahiyesi
	Gücüğe	Alucara Nahiyesi
	Havarna	Alucara Nahiyesi
	Hacuk-Macuk	Alucara Nahiyesi
	Havcı	Kovana Nahiyesi
	Hayran	Alucara Nahiyesi
Hordumu		Karahisar-i Şarki Kazası
İlimsi		Alucara Nahiyesi
	Kal'a-dibi	Kovana Nahiyesi
Karabörk		Karahisar-i Şarki Kazası
Kara-Demirci		Alucara Nahiyesi
Kara-Todari (Karaağaç)		Karahisar-i Şarki Kazası
Kemalluğe		Karahisar-i Şarki Kazası
	Kemal	Kovana Nahiyesi
Keşimbür		Alucara Nahiyesi
(Şeyh) Koman		Karahisar-i Şarki Kazası
Meğri		Karahisar-i Şarki Kazası
Mercilos		Kovana Nahiyesi

Mismilon		Karahisar-i Şarki Kazası
Mizmezek		Karahisar-i Şarki Kazası
Musaca-i Şeyh Mahmud		Karahisar-i Şarki Kazası
Ösküne (Eşküne)		Kovana Nahiyesi
Taş-temür		Kovana Nahiyesi
	Zeytün	Kovana Nahiyesi
Zıhar		Karahisar-i Şarki Kazası
Zil		Karahisar-i Şarki Kazası
Zun		Karahisar-i Şarki Kazası
	Zun	Alucara Nahiyesi

1569 tarihli kayıtlara göre ise, Alucara nahiyesinde 43 iskân yeri (Şiran'a bağlı Gelvaris, Mindeval'a bağlı Ardalar ve Kuvata nahiyesine bağlı yerlerle birlikte bu sayı 47'ye çıkmaktadır) vardır. Söz konusu idari alan içinde 409 hane, 216 yetişkin Müslüman, 80 nefer de Hıristiyan erkek nüfus tespit edilmiştir. Hıristiyan unsurlar Aluhara, Anastos, Dupal, Gervaris, Üşküne ve Şeyh Mahmut (Zun'la ilgisi olmayıp, ayrı bir köydür) köylerinde bulunmaktadır.

1569 kayıtlarına göre Zun ve Zıhar köylerinde zaviyesi olan Çağırganlu Cemaatine ait vakfiyede "zaviyede bütün eyyamı mübarekede Allah'ın zikredileceği" ifade edilmektedir.

Köy İsimleri ve Diğer Detaylar

1-Aclos namı diğer Dellü'de 1569'da bir zaviye bulunmaktadır.
2-Anastos'ta 1569'da 8 hane bulunmaktadır.
3-Arda'da 1530'da 6 vergi mükellefi, 1569'da 10 vergi mükellefi vardır.
4-Alevre'de 1547'de 3 hane, 1 vergi mükellefi vardır. 1643'de 6 Müslüman hane vardır.
5-Armutlu'da 1530'da 9 hane, 1547'de yine 9 hane vardır. 1569'da vergi nüfusu 22 kişi, 1643'de 19 Müslüman hane vergi mükellefi vardır.
6-Çağmanis (Çakmanus)'de 1547'de 12 hane ve 7 yetişkin evlâd-ı Çağırgan ve bir imam, 1569'da 10 hane ve Çağırgan Veli soyundan olanlar vardır.
7-Çekreşin (Civrişon)'de 1547'de 11 hane, 1 vergi mükellefi, 1569'da 23 vergi mükellefi vardır.
8-Dedelü namı diğer Alilü (Allu)'de 1547'de 2 hane, 1569'da 18 hanede 18 Müslüman vergi mükellefi vardır. 1643'de Alilü olarak kaydedilmiştir.
9-Gervaris'de 1485'de "karye-i Gervaris zâviyesi dimekle ma'rûf yer" denilmektedir. Köyde İsmail adlı tek kişinin kaydı vardır. 1530'da 7 Müslüman, 10 nefer de Hıristiyan vergi mükellefi vardır. "Malikâne vakf-ı zâviye-i meşihat der tasarruf-u derviş Hasan veled-i İsmail, haliyâ der tasarruf-u Turkaya, bâ-berât-ı Sultânî, divân-i tımar" denilmektedir.
10-Gicora'da 1547'de 8 hane'de 1 vergi mükellefi, 1569'da 18 hanede 4 vergi mükellefi ile sipahi vardır.
11-Gindebol'da 1643'de 6 hane, ayrıca Afet Baba isimli bir de zaviye bulunmaktadır.

12-Hanuk (Feygas)'da 1530 tarihli vergi defterine göre burası padişah emriyle Ahmet Abdal oğlu Derviş Ali adlı bir sûfiye tapulanmıştır. 1547'de burası hariçten ekilmektedir. 1569'da köy derviş Ali'nin oğulları Yusuf ve Hasan'ın tasarrufundadır.

13-Hanzar'da 1547 tarihli vergi kaydına göre burada 3 hane bulunmaktadır. 1643'de ise 8 Müslim avarız hanesi vardır. 11- Haniköy (Hapu), 1547'de burada 2 hanede bir Müsliman vergi mükellefi vardır. 1569'da 6 hane ve 2 vergi mükellefi vardır. 1643'de 9 hane vardır.

14-Haniköy (Hapu)'de 1547'de 2 hanede 2 vergi mükellefi, 1569'da 6 hanede 2 vergi mükellefi, 1643'de 9 hanede vergi mükellefi vardır.

15-Havarna'da 1547'de 11 hane vardır. Ayrıca burada Kösi kalesi diye bir de kaleden bahsedilmiştir. 1569'da 22 mükellefi vardır. Bunların 2'si sipahidir. 1643'te 17 Müslüman hane vardır. Bu kişilerden Nasuh oğlu Seyyid İlyas için defterde Peygamber soyundan olmak anlamında sâdât-ı izâm kaydı yapılmıştır.

16- Heskine'de (yeri belli değil), 1547'de 2 hane, 1569'da 9 hane vardır.

17- İlimsu'da 1530'da 4 hane, 1569'da 13 hane vardır.

18-Kaledibi'nde 1547'de 1 hane, 1569'da 3 hane, 1643'de 14 hane varıdır. Abdal oğlu Molla Musa köyün imamıdır.

19-Karabörk'de 1547'de 15 hane, 1569'da 16 hane, 1643'de 4 hane vardır.

20-Karatodari (Karaağaç)'da 1569'da 14 hane bulunmaktadır.

21-Kemallıkule (kemallı)'da 1569'da 7 hane bulunmaktadır.

22-Keşimbür'de 1547'de 5 hane, 1569'da 8 hane, 1643'de 8 hane vardır.

23-Koman'da 1530'da 7 hane, 1547'de 8 hane, 1643'de 35 hane vardır. Ayrıca 2 sipahi, 8'de sâdât-ı izâm vardır.

24-Meğri'de 1530'da 15 hane, 1547'de 9 hane, 1569'da 12 hane 1643'de 5 hane vardır. Selmanşah, Dukes ve Kızıcakemer adlı mezraları zikredilmektedir.
25-Mismilon'da 1485'de hariçten ekilmektedir, meskûn hanesi bulunmamaktadır. 1569'da 7 hane, 1643'de 5 hane bulunmaktadır.
26-Mizmek (Mezmek)'de 1485'de 2 hane, 1547'de 9 hane, 1569'da 11 hane, 1643'e 16 hanedir.
27-Parah'da 1485'de 1 hane, 1547'de 6 hane, 1569'da 10 hane, 1569'da 10 hane, 1643'de 9 hane vardır. 1569 kaydına göre köyde 4 sipahi ve 8 sâdât-ı izam bulunmaktadır.
28-Saymuhal'da 1547'de 15 hane vardır. Köyün Mevlâna Mustafa isimli bir de imamı vardır. 1569'da 33 vergi mükellefi gözükmektedir. Bunların 12'si çiftçi, 7'si sipahi, 12'si yetişkin bekâr erkektir. 1643'de ise, 12 hane vardır.
29-Taşdemir'da 1530'da 3, 1547'de 2 hane, 1569'da 9 hane, 1643'de 6 hane vardır.
30-Üşküne'de 1530'da 3 hane, 1547'de 17 hane, 1569'da 12 Müslüman, 7 Hıristiyan hane var iken, 1643'de 3 Müslüman hane vardır.
31-Yağnus'da 1547'de iskân bulunmayıp hariçten ekilmektedir. Bu tarihe ait kayıtta burada bulunan bir değirmenin geliri Erzincan Camii İmamı Mevlana Mehmet tasarrufuna verilmiştir. 1569'da 7 hane, 1643'de 11 hane vardır.
32-Zıhar'da 1485'de "karye-i Zıhar zaviye-i" olarak kayıt düşülmüştür. 1547'de 7 hane, 1569'da 13 hane ve 17 sipahizade vardır. Ayrıca Çağırgan Veli adıyla bir zaviye kaydı da bulunmaktadır. 1643'de 19 hane ve sâdât-ı izâmların kaydı vardır.

33-Zil'de 1485'de 8 hane, 1547'de 12 hane, 1569'da 16 hane, 1643'de 12 hane vardır.
34-Zun'da 1547'de 9 hane, 1569'da 12'si çiftçi, 16'yetişkin bekâr erkek ve 2 kişi de sipahi olmak üzere 30 vergi mükellefi kaydı vardır. 1643'de 20 çiftçi ile Çağırgan Baba müridleri kaydı yapılmıştır.[64]
Diğer bir kaynak da 1613'de Alucra'nın toplam nüfusu 516, 1643'de ise 424 olarak verilmiştir.[65]

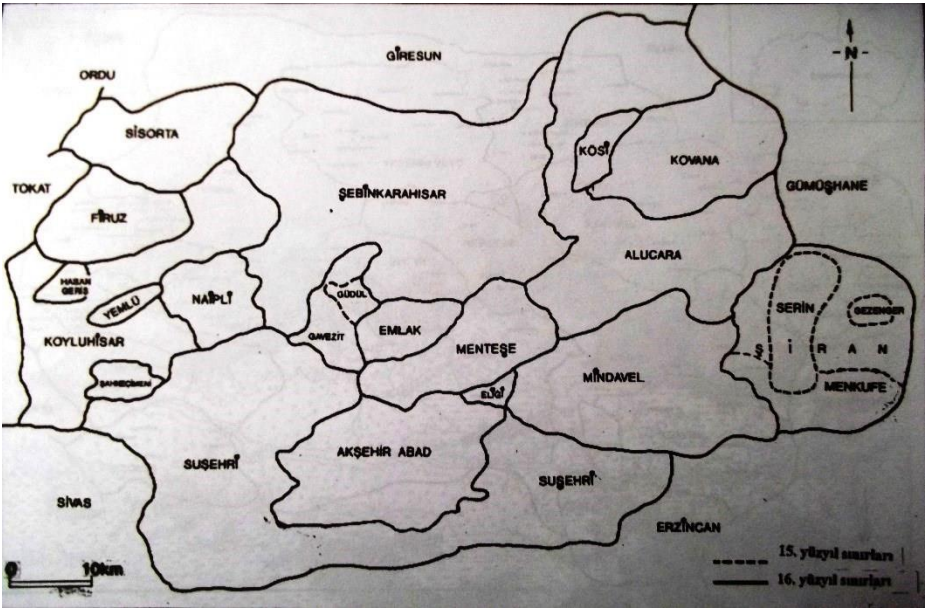

Anlaşılacağı üzere 16. yüzyıla Alucra tam olarak gelişmemiş küçük bir yerleşim yeridir. Köyler teşekkül etmiş olsa da buraları

[64] Fatma Acun, aynı eser
[65] Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII, Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Avârız Defteri (1642-43), Mehmet Öz, Fatma Acun, Türkiye'nin Sosyal Ve Kültürel tarihi Projesi, TTK, Ankara 2008

şenlendirecek insan unsuru oldukça azdır. Altta bulunan 1565 tarihli belge de bunu açıkça ortaya koymaktadır.

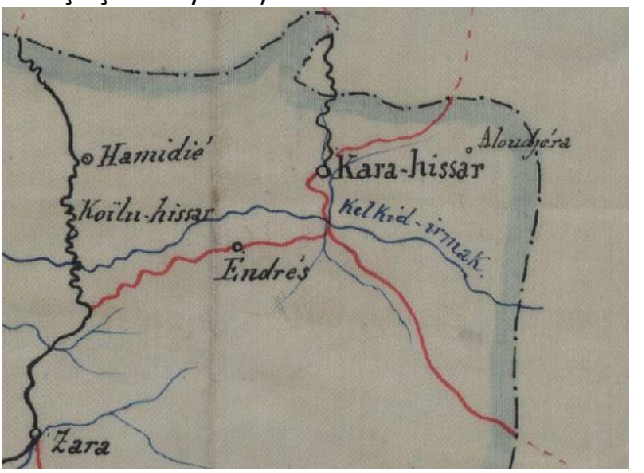

(Bâb-ı âsafi Divan-ı Hümayun Mühimme Defteri)
A.DVNS.MHM.d.006.78

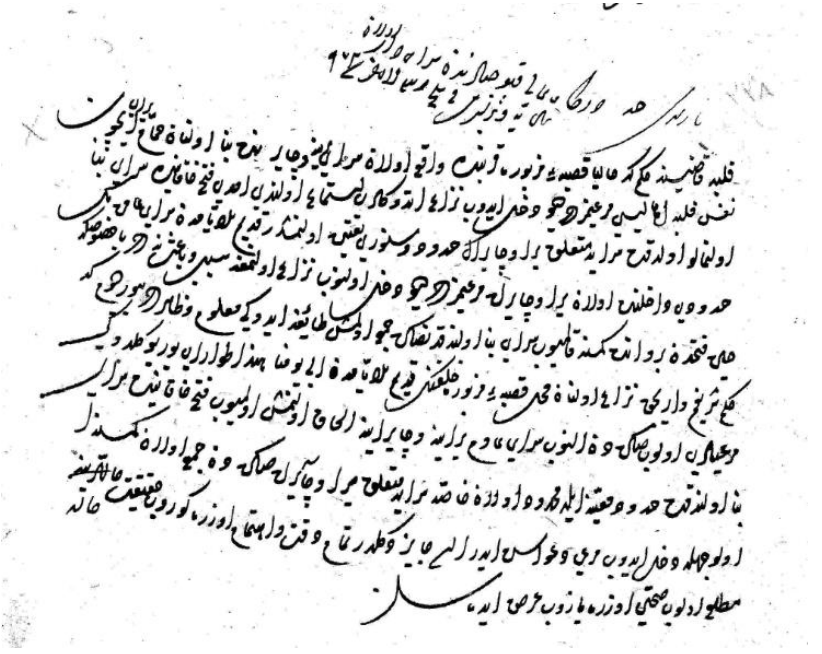

Erbab-ı tımardan Mehmet nâm sipahiye verildi. Fi 3 R Sene 973 (28 Ekim 1565)

Karahisar-ı Şarki beyine ve kadısına hüküm ki; senki sancak beyisin dergâhı muallâma (büyük kapı, saray) mektup gönderüp livâ-i mezbûrda (adı geçen sancak) **Alucara demekle ma'ruf karye (bilinen köy)**, umerâ-ı (beyler, emirler, seyyidler, şerifler) Akkoyunlu zamanından beri tarik-i âmm (herkesin geçmesine mahsus yol) üzerinde sakinler iken âyende ve revende (gelip geçenler) de rencide olmakla karyelerinden göçüp ırak yerlerde tavattun (başka yere yerleşmek) etmekle yollar tenhâ kalub kışın eyyamında (kış günlerinde) âyende ve revende (gelip geçenler) mengilgâh (konaklayacak yer) olmamakla geyet usret (sıkıntı) çeküp ve yazın dahi hâli ve bi-yaban yer olmakla gutta'i-tarik olanlar yolları set (kesmek) edüp âyende ve revendeye (gelip geçenlere) kulli müzayaka (sıkıntı, zorluk) verirler, gâyet mahûf (korkulu, tehlikeli) yerler olub ve bundan akdem (daha mühim) Fermân-ı Şerif varid olub karye-i mezbûreden firar edenleri yerli yerine getirüb, ma'mur edesin deyü ferman olunmağın re'ayaya tenbih olunub yerlerinde iskân edilüb fe-emmâ karye-i mezbûrenin toprağını hariç köylerden ba'zı kimesneler tutup zira'at etmekle kendilere vefâ ederler yerleri ve toprakları olmayub ol sebeb ile yoldan firar eylemişlerdir. Toprağa şiddetli ihtiyaçları olmağın şenlendirilmeğe iktidar olmayub hariçte tasarruf olunan yerler yer şenletmek için karye-i mezbûre re'ayâsına inâyet buyrulur ise yol şenlenüb re'aya aman üzere asude-hâl (rahat, huzur içinde) olub istirahat bulunurlar. Lâkin zikr olunan yerler hariçten zapt olunub re'âyaya verilmez ise yerleri vefâ etmekle celâ-yı vatan (doğduğu yerden ayrılma) eyleyüb parakende (dağılmaları) olmaları mukerrerdir (tekrar olunmuş) deyü

arz eylediğin ecilden (geçiktiren, geriye bırakan) buyurdum ki kadıya arz ettiğin gibi olub ebnâ-yı sebile (yolcular, seyahat edenler) ve memleket ve re'ayaya enfa' (daha menfaatli, faydalı) ise yerleri eski sahiplerine mukerrer edüb tasarruf (tutum, davranış) ettüresiz.

Alucra'daki iskânın bu fermandan sonra hız kazandığını söyleyebiliriz. Bu tarihe kadar bölgede olmayan Haculu ve Allu vb. (Dedelü'yü Alilü yanı Allu kabul eden kaynaklar bulunduğu gibi bunun tam aksi olarak Dedelü'yü günümüze ulaşmayan bir köy olarak kabul edenlerde bulunmaktadır. Ben de böyle değerlendiriyorum) köyleri ferman gereği olarak kurulmuştur. Köylerin konumları yol üzerinde olmaları nedeniyle özellikle seçilmiştir. Pekiyi buralarda kimler iskân edilmiştir. Şimdi bunun cevabını arayabiliriz.

Fermanın muhatabı Erzurum Beylerbeyi Dulkadirli Mehmed Han'dır. Dulkadirli Mehmed Han, Safevi Devletinde Astrabad valisi olarak görev yaptığı sırada Kanuni Sultan Süleyman'ın doğu seferini fırsat bilerek Osmanlı devletine intisap etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman'da ona iltifatlar ederek Erzurum Eyaleti'nin ilk beylerbeyi unvanını vermiş, şehri ve yönetiminde olan yerleri yeniden canlandırmak üzere görevlendirilmiştir.

O yıllarda Erzurum Beylerbeyliğinin sınırları; kuzeyde Doğu Karadeniz dağlarından Ordu'daki Bolaman Deresine batıda Reşadiye, Zara, Koçhisar ve Kemah'a, güneyde Pülümür, Kiğı ve Malazgirt' e doğuda Tahir Geçidi ve Pasin Ovasına kadar uzanan bölgeleri içine almaktaydı.

İşte Alucra'nın bu tarihten önce de Dulkadirlileri oluşturan cemaatlerle yolu kesişmesine karşın asıl iz bırakan gelişme. Mehmet Han'la beraber olmuştur. Bir beldenin şenlendirilebilmesi öncelikle insan unsuruna bağlıdır. Bu nedenle Alucra havalisinin şenlenebilmesi daha önce buraları terk etmiş olanları geri getirebilmekle olabileceği gibi yeni unsurların da iskânıyla mümkündür.

Harita incelendiğinde fark edileceği gibi Dulkadirlilerin yoğun olduğu Maraş bölgesinde ve Alucra'nın bulunduğu bölgede Bozuluş Türkmenleri bulunmaktadır. Bu da göstermektedir ki Dulkadirlileri oluşturan boy ve cemaatlerin bir bölümü Alucra civarına da gelip yerleşmişlerdir.[66]

Bu unsurlar büyük bir ihtimalle o yıllarda sona erdirilmiş olan Dulkadirli Devletinin bakiyesi unsurlar olan Türkmenler olmuştur.

[66] Faruk Sümer, aynı eser

Özellikle Haculu, Allu (Alilu), Alişar ve Müstecab-ı Şeyh Mahmud köyleri (şimdi neresi olduğu bilinmiyor) Dulkadirli izi taşımaktadır.

Dulkadiroğulları 1337 ila 1522 yılları arasında Elbistan ve Maraş merkez olmak üzere dört bir tarafında hüküm sürmüş Oğuzların Bozok ve Ağaçeri koluna bağlı Türkmenlerden oluşmaktadır. Dulkadir adının, Abdülkadir'den Türkmen telaffuzuna uydurulmuş olduğu tahmin edilmektedir. Zülkadirli olarak belirten kaynaklar da vardır.[67]

Aşağıdaki tabloda da Dulkadir Oğulları Beyliğinin yayıldığı alan içinde yine Alucra bölgesi gösterilmektedir.

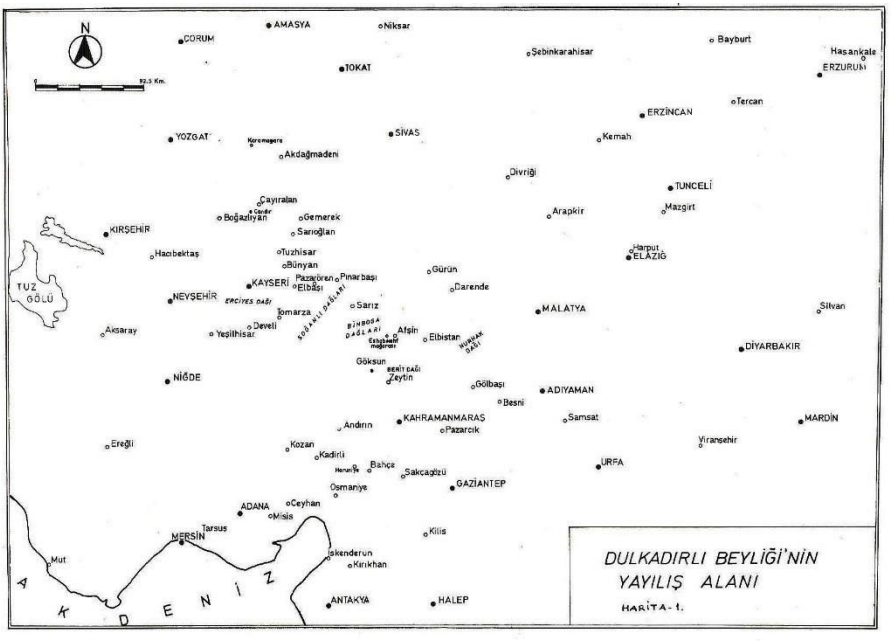

Harita 1: Dulkadirliların Yayılış Alanı.

[67] Dulkadiroğulları, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 9.Cilt, İstanbul 1994

Diğer bir önemli delil ise Dulkadirlilerin mimari eserleriyle ilgilidir. Buna göre Gümüşhane'de bulunan Seydi (Seyyid) Mahmud Çağırgan Türbesi Dulkadirli eseridir. Ayrıca Çağırganlu aşiretine mensup boylar çok geniş bir alanda görülebilmektedir. Örneğin Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Çağırkan köyü bulunmaktadır.[68]

XVI–XVII. Yüzyıllarda Maraş beylerbeyliğine vilayet-i Türkmen denilmesine sebep olan Dulkadirliler, Kanuni Sultan Süleyman çağında 24 sağ kol + 24 sol kol olmak üzere 48 boya ayrılıyor ve bir ulus (İl) sayılıyordu.

Koyuncu, Anamaslı, Dokuz veya Dokuzlu, Cerid, Akçakoyunlu, Kızıllu, Güvenciyan, Avcı, Eymürlü, Döngellü, Gurbetan (Abdallar), Kara Yıvalı, Afşar, Çimelü, Alçı, Çağırkanlu, Gündeşlü, Tecirli, Küşnelü, Kargın, Erdemlü, Musahacılı, Koçlu, Çiçeklü, Kıllu, Peçenek, Karacılı, Ağcalu, Dolulu, Bozkoyunlu, Çepni, Köçersütük, Yormuk, Elbeğlü(Maraş), Mehmatlu, Hacılu, Köçeklü, Şam Bayadı, Karaca Araplu, Araplu, Beğ Döğerlü, Kargaçlu, Kaçarlu, Dağı Şeyhli, Dadalı/Tatalu, Ali Göranlu, Tekellü, Kılıçlu

2- Bozulus Dulkadirlisi: H. 947 (1541) tarihli Diyarbakır tahrir defterinde belirtilen Dulkadirli ulusunun (İli'nin) oymakları:

Cerid, Sultan Hacılu, Avşar, Kürt Mehmatlu, Bekir Hacılu, Tokuzlu, Köçeklü, Köşker, Anamaslı, Küşne, Acı, Çemelü, Şeyh Mahmutlu, Şam Bayadı, Karaca Araplu, Kargaçlu, Beğ Döğerlü, Araplu, Alçı, Döngellü, İmir, Kızıl Koçlu, Gündeşlü, Ali Göranlu, Çağırkanlu, Kum

[68] Dulkadirli Beyliği Mimarisi, Yrd. Doç. Dr. Hamza Gündoğdu, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları 657, Sanat Eserleri Dizisi 8, Ankara 1986

kum, Tekelü, Dalkoç, Karkın, Erdemlü, Musacalu, Koçlu, Çiçeklü, Çoğunlu, Kıllu, Karacılu, Ebe görklü, Ağcalu.

3- Dulkadirli İfrazı: Bu bey ve oymaklar, Maraş Dulkadirli Eli'nden Osmanlıların Halep'in doğusundan Fırat boyuna ve Rakka bölgesine yerleştirdikleri göçebelerdir. Bu bölgenin sıcağından bunalarak sık sık Ankara, Karaman hatta Kütahya bölgelerine kaçıp saklanmışlardır. Dulkadirli ifrazı olarak mühime defterinde anılan boy ve oymakların başlıcaları şunlardır.

Çalıklu, Döngellü,Ulaşlu, Develü, Kebelü, Çanakçılu, Emirzeoğlu, Dağlu, Adamcıl, Aydınlu, Okçulu, Tecirlü, Ivacıklu, Çakal Demircülü, Bostancı, Tutşır, Akçakoyunlu, Üsküdar, Cerid, Kedislü, Kaçulu, Karaabalu/ Karahabalı, Karahacılu, Köse Yakuplu, Garklu, Mamalu, Hacı Ahmetli, Salarlu, Tatlu, Güvencelü, Kuşlu, Alçı, Kılıçlu, Kazulu (Kazlı), Abdallu, Küçük Abdallu, Keke Hacı, Dimleklü, Bozkoyunlu, Heltelü, Küreci, Bulanıklu, Andurunlu, Elbeğioğlu, Bayezid oğlu, Karaşeyhlü, Musacalu, Karacalu.

4- İran Dulkadirlileri: 1403'te Timur tarafından Anadolu'dan götürülen Rumlu, Tekelü, Ustaçlu, Şamlu, Karakoyunlu, Avşar gibi asi göçebe uluslardan olup Dulkadirli (Maraş) bölgesinden sürüldükleri anlaşılıyor. 1515'de Yavuz Sultan Selim'in Dulkadirli Beyliğini ortadan kaldırması ve son Dulkadir hâkimi Alaüddevle Bozkurt'un oğlu Kırşehir beyi, Kör şahruh'un oğulları Mehmet, Mirza, Ali ve Ahmet kardeşler ile birlikte Maraş–Elbistan bölgesinden 10.000'den çok Dulkadirlinin İran'a kaçtığı ve Azerbaycan Halhal – Tarım vilayetinde han olan Dulkadirli Mehmet Han ile birlikte sünniliği tekrar benimseyip, 1534'de Kanuni Sultan Süleyman'a Sultaniye'de itaat ederek 1535'de yeni Erzurum eyaletine gelerek buraları şenlendirdikleri biliniyor.

Daha ziyade Boz-Ulus ve Halep Türkmenleri gibi topluluklarda bir Oğuz boyuna mensup bir oymakta başka bir Oğuz boyunun adını taşıyanlar görülmektedir. Diğer yandan muhtelif kaynaklarda sadece Anadolu'da yaşayan yedi bin küsur boy olduğu belirtilmektedir.

Sonuç olarak Alucra ve civarında Dulkadirli izleri kesin olarak görülmektedir. Bu iz 1040'lardan itibaren görülse de özellikle Dulkadirli Mehmet Han'ın Erzurum Eyaleti Beylerbeyi olmasından sonra hız kazandığı söylenebilir.

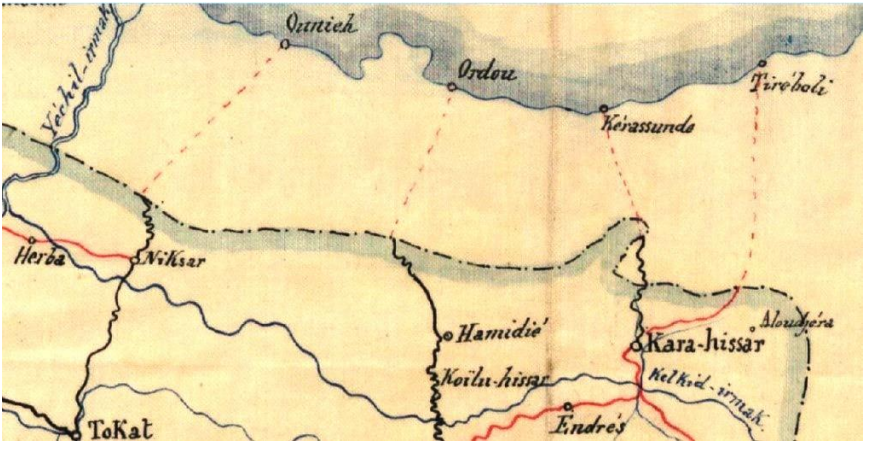

2.BÖLÜM

Tahrir Defterleri Kayıtlarında Bulunan Mindeval Köyleri Hakkındaki Bilgiler

Fatih Sultan Mehmet'in bölgeyi fethetmesinden sonra 1485 yılında yapılan tahrirde (37 numaralı tahrir) Şebinkarahisar'a bağlı 14 nahiye bulunmaktadır. Bunlar: Emlak, Kösi, Alucra ve Tuzeri, Menteşe, Güdül, Gevezid, Gezenger, Muradi, Mindaval, Konana, Serin, Menkufe, Eliğe, Suşehri ve Akşehirabad'dır. Bu tarihte ayrı bir idari birim olarak gözüken Koyulhisar'a ise 6 nahiye bağlıdır. Bunlar: Hasangeriş, Firuz, Sahraçimeni, Sisorta, Naiblü ve Yemlü'dür. Aynı tarihten itibaren yıllara göre Alucra ve Mindeval'da köylerin ortalama hane büyüklükleri de şöyledir.

Nahiyeler	1485	1547	1569
Alucra ve Tuzeri	8	24	25
Mindeval	3	6	20

Özellikle 1473 Otlukbeli Savaşı öncesinde akıncı birlikleri o zamanlar Akkoyunlu hâkimiyetinde olan Karahisar ve havalisinde yağma hareketleri yaptığından buralarda ciddi çarpışmalar olmuş ve halk bundan olumsuz etkilenmiştir. Bu dönemde köylerin bazıları başaolmıştır. [69]

[69] Fatma Acun, Karahisar-i Şarki ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006

1613 ve 1643 tarihlerinde Karahisar Yöresinde nahiyelere ait karşılaştırmalı köy sayıları

	KÖY SAYISI	
YERLEŞİM BİRİMİ	**1613**	**1643**
NEFS-İ KARAHİSAR	4	-
KURA-YI ŞEBHANE	21	24
ŞİRYAN	86	-
MİNDAVAL	37	33
ELİĞE	8	-
ALUCARA	48	40

1613-1643 tarihlerinde Karahisar Yöresinde nahiyeler göre toplam nüfus (nefer olarak)

	NÜFUS	
YERLEŞİM BİRİMİ	**1613**	**1643**
NEFS-İ KARAHİSAR	582	761
KURA-YI ŞEBHANE	605	467
ŞİRYAN	997	-
MİNDAVAL	419	501
ELİĞE	240	-
ALUCARA	516	424

1613 tarihinde nahiyeler göre nüfus yapısı

İDARİ BİRİM	MÜSLİM	G.MÜSLİM
KARAHİSAR	248	338
GAVEZİD	512	470
AKŞEHİR	264	357
MİNDAVAL	426	-
SUŞEHRİ	300	53
YAKACIK	77	114
ALUCARA	283	20

1.KARYE-İ UZAK

Bugün bu köy mevcut değildir. Bu köy ziyadesiyle yol üzere olup, gayet memerr-i nas olmakla, halkı, avariz-ı divani, tekâlif-i örfiyye o ve ispençeden muaf tutulmuşlardır. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 7 nefer-i Müslim, 977'de 71 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 1243 akçe, 977'de 3000 akçe olarak kaydolunmuştur. Karyede 3'de zemin yer almaktadır.

2.KARYE-İ OSİN

Bugün bu köy mevcut değildir. 926'da mezra'a iken, 977'de karye haline gelen bu köyde, 977'de 35 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, meyve, ceviz ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 200 akçe, 977'de 2400 akçedir. Bu karyeye tabî Pardi (977'de hâsıl 900), Siner (977'de hâsıl 200) ve ovacık (977'de hâsıl 1000) isimlerinde 3 mezra' a, Kulçiftliği (977'de hâsıl 420) isminde 1 çiftlik karyede yer almaktadır.

3. KARYE-İ FINDIKLI

Bugünkü ismi de Fındıklı'dır. Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 9 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, tütün ve baldır. Ayrıca karyede hayvancılık da yapılmaktadır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 1615 akçe olarak kaydolunmuştur.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Abdurrahman veled-i Himmet Hâne-i Uğurlu veled-i Bekir
Hâne-i Yakub veled-i Mehmed

4. KARYE-İ ARDA

Bugünkü ismi de Arda olup Alucra'ya bağlıdır. Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede,926'da 6 nefer-i Müslim, 977'de 10 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 724 akçe, 977'de 3000 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede biri 4 ay, diğeri 3 ay süreyle işleyen 2 değirmen ve 2 zemin yer almaktadır.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân
Hâne-i Hacı veled-i Molla Hoca
Hâne-i İsa veled-i Budak
Hâne-i Hüseyin veled-i Memi
Hâne-İ Halil veled-i Musa
Hâne-i Mahmud veled-i Abdullah
Hâne-i Tahir veled-i Hacı
Hâne-i Mürsel veled-i Sinan
Hâne-i Hüseyin birader-i O
Hâne-i Bekir nam
Hâne-i Hızır veled-i Kara Oğlan
Hâne-i Ahmed birader-i O
Hâne-i Habil veled-i Ahmed
Hâne-i Himmet veled-i Ahmed
Hâne-i Üveys veled-i Kara Oğlan
Hâne-i Osman veled-i Hüseyin

5. KARYE-İ YENİKÖY

Bugünkü ismi de Yeniköy'dür. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 6 nefer-i Müslim, 977'de 49 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 645 akçe, 977'de 2500 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 5 ay süreyle işleyen 2 değirmen mevcuttur.

***

Hâne-i Mehmed veled-i Hasan, 'an erbâb-ı timar-ı karye-i m.

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân
Hâne-i Ali veled-i Şahkulu
Hâne-i Mustafa veled-i Yakub
Hâne-i Abdi veled-i Sübhanvirdi
Hâne-i Hasan veled-i Yahya
Hâne-i Mustafa veled-i Yahya
Hâne-i Mehmed veled-i Maksud
Hâne-i Hüseyin veled-i Turak
Hâne-i Süleyman veled-i Alican
Hâne-i Rıdvan veled-i Mustafa, 'an erbâb-ı timar-ı karye-i m.

Hâne-i Ahmed veled-i Yusuf
Hâne-i İsa veled-i Budak
Hâne-i Osman veled-i Hüdavirdi
Hâne-i Mustafa veled-i Ebulkasım
Hâne-i Osman veled-i Hüseyin
Hâne-i Yar Ahmed veled-i Veli
Hâne-i Ali veled-i Yar Ahmed

6. KARYE-İ TEŞTİK

Bugünkü Giresun iline bağlı Çamoluk ilçesidir. Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 21 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, tütün ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 2000 akçe olarak kaydolunmuştur.

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i İsmail veled-i Nur Ali Hâne-i Alican veled-i Yusuf Hâne-i Halil veled-i Mehmed Hâne-i Piri veled-i Hasan Hâne-i Diğer İsmail veled-i Ali Hâne-i Pir Ali veled-i Yakub

7. KARYE-İ EĞNİR

Bugünkü ismi de Eğnir'dir. Bu karye hakkında, 977 tahrir defterinde şu kayıtlara rastlanmaktadır. "Mâlikane der tasarruf-ı Mevlana Yakub veled-i Şeyh Abdurrahman ve Birkan veled-i Abdullah ve Sancar veled-i Ahmed ve Abdulkerim veled-i Mahmud ve Sinan veled-i Abdulkadir ve Resul veled-i Ahmed ve Piraziz veled-i Abdullah ve Ali veled-i Ahmed ber-vechî iştirak ba-berat-ı Sultanî ber-muceb-i defter-i atik haliya der tasarrufat Ayn hace ve Birkan ve Birek ve Piraziz ve Şeyh Ahmed ve Sancar ve Abdulaziz ve ülya ve Abdurrahman Berklem ve Kaya ve Ali ber-vech-i iştirak ba-berat-ı hümayun" Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 13 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, tütün ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 1500 akçe, malikâne hissesi 1100 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 4 ay sürayle işleyen 1 değirmen mevcuttur.

Hanehâ-i Zâviyedârân der Karye-i m.

Hâne-i Osman veled-i Şeyh Ahmed, zâviyedâr-ı Depe Dede
Hâne-i Hasan veled-i Yusuf, zâviyedâr-ı karye-i mezbur
Hâne-i Veli veled-i Murad, zâviyedâr-ı karye-i mezbur

Hâne-i Himmet veled-i Pir Veli, zâviyedâr-ı karye-i mezbur
Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân der Karye-i m.
Hâne-i Ebulkasım veled-i Eyne Hoca
Hâne-i Mehmed veled-i Hamza
Hâne-i Teberrük veled-i Musa
Hâne-i Osman veled-i Yusuf
Hâne-i Mustafa veled-i Ali
Hâne-i Davud veled-i Yunus
Hâne-i Mustafa veled-i Mehmed
Hâne-i Ahmed veled-i Ömer
Hâne-i Ahmed veled-i Pir Gaib
Hâne-i Musa veled-i Pir Ahmed
Hâne-i Pirican veled-i Bekir
Hâne-i Rıdvan veled-i Murad Hâne-i Süleyman veled-i Halil

8. KARYE-İ PARDI

Bugünkü ismi Daldibi'dir. Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede,977'de 21nefer-i Müslim bulunmaktadir. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, bağ, bahçe, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 480 akçe,977'de 1500 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 3 de zemin yer alır.

***

Ziraat-ı Abbas veled-i Ali, sakin-i karye-i Tünük
Ziraat-ı Süleyman veled-i Murad
Hâne-i Nebi veled-i Satılmış
Hâne-i Bekir veled-i Çırak Ali
Hâne-i Osman veled-i Bünyad
Hâne-i Ahmed veled-i Şahkulu
Hâne-i Beşaret veled-i Yusuf
Hâne-i Veysel veled-i Veli
Hâne-i Salih ve ibrahim veledan-ı Murad
Hâne-i Arzuman veled-i Yol Kulu
Hâne-i Ahmed veled-i Kutbeddin
Hâne-i Ali veled-i Murad Hâne-i Mehmed veled-i Tur Kubad Hâne-i Ahmed veled-i Yetim Veli
Hâne-i Hamza veled-i Resul

Hâne-i Mustafa veled-i Halil
Hâne-i Kubad veled-i Abdal
Hâne-i Maksud veled-i Süleyman
Hâne-i Yusuf veled-i Şaban
Hâne-i Yakub veled-i Pir Budak
Hâne-i Abdal veled-i Himmet
Ziraat-ı Mustafa veled-i Ömer, sakin-i karye-i Yenice

9.KARYE-İ İKİSUR

Bugün bu karye mevcut değildir. Meskûn halkın tamamının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 9 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, bağ, bahçe, bostan ürünleri ve baldır. 926'da mezra'a iken, sonradan karye haline gelen bu köyün vergi hâsılı;926'da 100 akçe,977'de 500 akçe olarak kaydolınmuştur. Bu karyeye tabi' Hiran (977'de hâsıl, 500) ve Kuzurca (977'de hâsıl 300) isimli 2 mezra'a mevcuttur.

10.KARYE-İ MÜNİK

Bugünkü ismi Kâynak'tır. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 3 nefer-i Müslim, 977'de 3 nefen-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, bostan ürünleri ve baldır.926'da mezra'a iken, sonradan karye haline gelen bu köyün vergi hâsılı;926'da 424 akçe,977'de 1000 akçe olarak kaydolunmuştur.

11. KARYE-İ KOÇAK

Bugünkü ismi de Koçak'tır. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede 977'de 21 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; Arpa, buğday, keten, meyve, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 1400 akçedir.

***

Hâne-i Dostinam
Hâne-i Mehmed veled-i Dosti

12.KARYE-İ ZODOMA

Bugünkü ismi Çakılkaya'dır. Meskûn halkın 926'da gayr-ı Müslim 977'de Müslüman olduğu bu karyede 926 'da 6 nefer-i gebran, 977'de 8 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 893 akçe,977'de 2000 akçe olarak kaydolunmuştur. Karyede 2 de zemin yer almaktadır.

***

Hanehâ-i Ehl-i Menâsıb

Hâne-i Yahya veled-i Halil, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i m.
Hâne-i Mehmed veled-i Ebubekir, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i m.
Hâne-i Osman birader-i o, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i Payas
Hâne-i Abdurrahman veled-i Hamza, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i Üçkümbet Hâne-i Ebubekir veled-i Yakub, ‘an erbâb-ı timar
Hâne-i Ali Beşe veled-i Budak

Hanehâ-i Re’âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Yunus veled-i Bayaram
Hâne-i Veyis veled-i Mehmed
Hâne-i Veli veled-i Şahin
Hâne-i Mustafa veled-i Ali
Hâne-i Yakub veled-i Fethullah
Hâne-i Kutbeddin veled-i Mahmud
Hâne-i Ali veled-i Mehmed
Hâne-i Veli birader-i O
Hâne-i İsmail veled-i Hüseyin
Hâne-i Hasan veled-i Abdullah
Hâne-i Yakub nam Hâne-i Ali veled-i Hüseyin
Hâne-i Mahmud veled-i Ahmed
Hâne-i Fazlı veled-i İshak

Karye-i mezburun mezraası olan Payas nam karyenin toprağını erbâb-ı timardan Mehmed ve Yahya ve Bekir ve Osman namun kimesneler zabt idüb reâyâ hâne ve haracın virmeyüb askerînin zabtında olan topraklarına göre hâne-yi avarızların virmezlerse toprağı re’âyâya teslim eylemek üzere fermân-ı âli varid olmağın ber muceb-i ferman-ı âlî sipahiyân-ı mezkurîn avarızın virmeği kabul itmemekle mezra’a-ı mezburı karye-i Zodama reayaları birer buçuk rub’ haneye Zodama hanesinden başka kabul idüb kabulleri mirîye nafi olmağla mezbur re’âyâ zabt idüb bir buçuk rub haneyi mirîye eda eyledikçe mezra’a-ı Payas’a mezkûrdan sipahiler müdahele eylememek üzere deftere kayd olundı.

13. KARYE-İ CENGERİŞ

Bugünkü ismi Kılıçtutan'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 66 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Ayrıça bu karyede cemaat-ı Türkman'dan 8 nefer-i Müslim ikamet etmektedir. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday ve baldır. Ayrıca karyede hayvancılık da yapılmaktadır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 540 akçe, 977'de 3392 akçe olarak kay-dolunmuştur. Bu karyeye tabî Han Ağıl (977'de hâsıl, 900) isiminde 1 mezra'a ve 1 zemin mevcuttur.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ali veled-i Budak
Hâne-i Muslu veled-i Budak
Hâne-i İbrahim veled-i Ömercan
Hâne-i Ali veled-i Hüseyin
Hâne-i Yakub veled-i Musa
Hâne-i Ahmed veled-i Ali
Hâne-i Mustafa veled-i Ali
Hâne-i İsmail veled-i Hüseyin
Hâne-i Mahmud veled-i Hüseyin
Hâne-i Veli veled-i Yıldız
Hâne-i Osman veled-i Uğurlu
Hâne-i Ömer veled-i Budak
Hâne-i Hasan veled-i Muslu
Hâne-i İbrahim veled-i Kiçilü
Hâne-i Diğer Osman veled-i Harun

14.KARYE-İ PAPAS

Bugün bu köy mevcut değildir. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 7 nefer-i Müslim bulunmaktalar. Karyenin mahsulleri; arpa ve buğdaydır. 926'da mezra'a iken, sonradan karye haline gelen bu köyün vergi hâsılı; 926'da 500 akçe, 977'de 6B0 akçe olarak kaydolunmuştur.

15. KARYE-İ TULUNTAŞ

Bugünkü ismi de Dulundas'tır. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 3 nefer-i Müslim, 977'de 19 nefer-i Müslim bulunmaktadir. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, keten, bostan

ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 996 akçe, 977'de 1800 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede biri 3 ay, diğeri 4 ay süreyele işleyen 2 değirmen, 4 zemin ve 2 çayır yer almaktadır.

***

Hâne-i Mehmed veled-i Ömer, 'an erbab-ı timar-ı karye-i m.

Hâne-i Halil veled-i Nebi, 'an erbab-ı timar

16.KARYE-İ HÜSEYİN AĞIL

Bugün bu köy mevcut değildir. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede 977'de 27 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri, arpa, buğday ve baldır. 926'da mezrâ iken, sonradan karye haline gelen bu köyün vergi hâsılı; 926 da 500 akçe, 977'de 1200 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabî Şeyh Hoca (977'de hâsıl 400) ve Gökmece (977'de hâsıl 1499) isimlerinde 2 mezrâ ve 2 zemin yer almaktadır.

17.KARYE-İ KOÇKİ

Bugün bu karye mevcut değildir. Tahrir defterlerinde hakkında pek bilgi bulunmayan bu karyenin 977'de vergi hâsılı 2100 akçe kaydolunmuştur.

18. KARYE-İ ZARABODİ

Bugünkü ismi Taşçılar'dır. Meskûn halkının Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 21 nefer-i gebran bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 1600 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabi Fasya isimli 1 mezra'a ve 1 zemin yer almaktadır.

Bugünkü ismi Kabaktepe'dir Bu mezrâ 926'da karye iken, sonradan mezrâ haline gelmiş ve bu mezrâ hariçden Köleg karyesi Müslüman halkı tarafından ziraat edilip resmin ve behresin verirler. 926'da hâsıl, 500 akçe ve 977'de nefer-i Müslim 3, hâsıl, 1000 akçe olarak kaydolunmuştur.

***

Hâne-i Himmet veled-i Pir Ali

Hâne-i Hasan birader-i O

Hâne-i Yakub veled-i Receb

19. KARYE-İ MUTA'A

Bugünkü ismi Usluca'dır. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 45 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, tütün, ceviz ve baldır. Ayrıça, karyede hayvancılık da yapılmaktadır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 680 akçe,977'de 3000 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede, biri 4 birisi 6 ve birisi de 8 ay sürelerle çalışan 3 değirmen ve 2 zemin yer almaktadır.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Mehmed veled-i Ahmed Hâne-i İsmail veled-i İbrahim Hâne-i Abdi veled-i Abdülhadi

20. KARYE-İ EKİNBÜK

Bugün bu karye mevcut değildir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 5 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, keten ve baldır. Karyenin vergi h3asılı; 926'da 500 akçe, 977'de 830 akçe olarak kaydolunmuştur.

21. KARYE-İ PINARBAŞI

Bugün bu karye mevcut değildir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 3 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, tütündür. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 540 akçe, 977'de 800 akçe olarak kaydolunmuştur.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân-ı Karye-i m.

Hâne-i Hasan veled-i Mehmed
Hâne-i Ali ve Süleyman veledân-ı Yusuf
Hâne-i Deli Hasan birader-i O
Hâne-i İbrahim ve Cafer veledân-ı Abdülkerim
Hâne-i Şah veled-i Süleyman
Hâne-i Mustafa veled-i Veli

22. KARYE-İ AKABİT

Bugün bu karye mevcut değildir. Tahrir defterlerinde hakkında pek bilgi bulunmayan bu karyenin 977'deki vergi hâsılı 500 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabî Salkışla (977'de hâsıl: 500 akçe) isimli bir mezrâ mevcuttur.

23. KARYE-İ HACI VİRANI

Bugünkü ismi Hacı Ören dir. 926'da mezrâ iken sonradan karye haline gelen bu köyü, hariçden Yeniköy reayası ziraat edip, resmin ve behresin verirler. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 560 akçe, 977[f] de 1000 akçe olarak kaydolunmuştur.

24. KARYE-İ KURUKOL

Bugünkü ismi de Kurukol'dur. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 5 nefer-i Müslim, 977'de 19 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, keten, tütün, bostan ürünleri ve baldır, Karyenin vergi hâsılı; 926'da 500 akçe, 977'de 2100 akçe olarak kayd olunmuştur. Bu karyede,4 ay süreyle işleyen 1 değirmen ve 1 zemin yer almaktadır.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ahmed veled-i Muhyiddin
Hâne-i Ahmed veled-i Allahvirdi
Hâne-i Muharrem veled-i Seydi Ali
Hâne-i Mehmed veled-i Maksud
Hâne-i Süleyman veled-i Ali
Hâne-i Salih veled-i Osman
Hâne-i Bekir veled-i Tababay
Hâne-i Hüseyin veled-i Halil
Hâne-i İsmail veled-i Küçük Ali

25. KARYE-İ VARTANA

Bugünkü ismi Köroğlu'dur. Meskûn halkın müslüman olduğu bu karyede, 926'da 2 nefer-i Müslim, 977'de 46 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 980 akçe, 977'de 3000 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 4 ay süreyle işleyen 1 değirmen ve 1 zemin yer almaktadır.

***

Hâne-i Hamza veled-i Bekir, 'an erbab-ı timar-ı karye-i m.

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ömer veled-i Sevindik
Hâne-i Molla İsmail veled-i İbrahim

Hâne-i Mahmud veled-i Yusuf
Hâne-i Mehmed veled-i Yusuf
Hâne-i Yusuf veled-i Veli
Hâne-i Mehmed veled-i Veli
Hâne-i Hüseyin veled-i Eyne Hoca
Hâne-i Çırak veled-i Sevindik

26. KARYE-İ PAĞNİK

Bugünkü ismi Pınarlı'dır. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu köyde, 977'de 42 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 2800 akçe olarak kaydolunmuştur. Pağnik köyünde, 6 ay süreyle işleyen 3 değirmen bulunmaktadır.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Arzuman veled-i Hasan
Hâne-i Ali veled-i Budak
Hâne-i Himmet veled-i Saru Budak
Hâne-i Halil veled-i Hızır Budak
Hâne-i Himmet veled-i Abdal
Hâne-i Mustafa veled-i Ali Koca
Hâne-i Hüseyin veled-i Piri
Hâne-i Ahmed veled-i Veli
Hâne-i Ahmed veled-i Saru Budak

27. KARYE-İ PANLU

Bugünkü ismi Akyapı'dır. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karye, 926'da ikibaştan tımar şeklinde kaydedilmiştir. Yani hem malikâne hissesi hem de divanî hissesi tımara aittir. Panlu köyünde 926'da 14 nefer-i Müslim, 977'de (4'ü sipahi-zadegân olmak üzere) 68 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Panlu[f]nun mahsulleri; arpa, buğday, keten, yonca, tütün, bostan ürünleri ve baldır. Panlu'nun vergi hâsılı; 926'da 2820 akçe, 977'de 6000 akçe kaydolunmuştur. Bu karyede 1 zemin yer alır.

28. KARYE-İ YENİCE

Bugünkü ismi de Yenice'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 60 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Yenice'nin

mahsulleri; arpa, buğday, tütün ve baldır. Karyede hayvancılık da yapılmaktadır. Vergi hâsılı; 926'da 505 akçe, 977 de 5000 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 1 değirmen ve Değirmen seküsi (977'de hâsıl 420) isimli 1 çiftlik yer almaktadır.

***

Hanehâ-i Ehl-i Menâsıb
Hâne-i Halil veled-i Mahmud, 'an erbâb-ı timar
Hâne-i Kasım veled-i Abbas, 'an erbâb-ı timar
Hâne-i İskender veled-i Muradcan, 'an erbâb-ı timar

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ali veled-i Abdülcabbar
Hâne-i Yar Ahmed veled-i Velid
Hâne-i Ali veled-i Mehmed
Hâne-i Himmet veled-i İsa
Hâne-i Turmuş veled-i Mustafa
Hâne-i Mustafa veled-i Tahir
Hâne-i Mehmed veled-i İshak
Hâne-i Musa veled-i Derviş
Hâne-i Sadi veled-i Kasım, 'an erbâb-ı timar-ı karye-i m.
Hâne-i Mehmed veled-i Mürsel, 'an erbâb-ı timar-ı karye-i m.
Hâne-i Bekir veled-i Yusuf
Hâne-i Ömer veled-i Yusuf
Hâne-i Piri veled-i Hüdavirdi
Hâne-i Mehmed veled-i Ali
Hâne-i Pir Veli veled-i Sevindik
Hâne-i İsmail veled-i Rüstem
Hâne-i Hüseyin veled-i Murad, 'an erbâb-ı timar-ı karye-i Çavuş
Hâne-i Murad Beşe veled-i Himmet
Hâne-i Satılmış veled-i Eyvan Ali
Hâne-i İsa veled-i Dost Ali
Hâne-i İbrahim veled-i Nebi
Hâne-i Himmet veled-i Bünyad
Hâne-i Mahmud veled-i Hızır
Hâne-i Mehmed veled-i Çotul
Hâne-i Mehdi veled-i Piri

Hâne-i Abdi veled-i Yusuf
Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân-ı Karye-ı m.
Hâne-i Sinan veled-i Ali
Hâne-i Mehmed veled-i Turdu
Hâne-i Musa veled-i Hüseyin
Hâne-i Tur Ali veled-i İsmail
Hâne-i Osman veled-i Mürsel
Hâne-i Musa veled-i Kurd Bali
Hâne-i Ömer veled-i Maksud
Hâne-i Süleyman veled-i Hacı
Hâne-i Veli veled-i Maksud
Hâne-i Fazlı veled-i Ali Hâne-i Satılmış Abdal veled-i Ali
Hâne-i Muslu veled-i Kasım
Hâne-i Mustafa veled-i Ömer
Hâne-i İbrahim veled-i Mehmed
Hâne-i Bali veled-i İbadullah
Hâne-i Fazlı veled-i Ebulkasım
Hâne-i Turhan veled-i Ali

Köprücüyan

Mustafa veled-i Abbas ve Arslan birader-i o der köprü-yi İğde ve Hatul becâ-yı Bali ve Emin ve Sefer ve diğer Sefer ve Ömer ve Ali ve Fazlullah ve Himmet ve Muslu ki pes ezin köprücü tayin budend bâ-defter-i mufassal hâlâ ref şod ve mezburan Mustafa ve Arslan tayin şod.

Mustafa veled-i Abbas ve Arslan birader-i mezbur fevt olmağla yerlerine oğullarından ancak Ömer ve Şaban iki nefer köprücüler olub ziyade olmaya deyü ferman olmağın suret virilmiştir fi 8 Za [Zilkade] sene 1082.

Zikr olunan İğde ve Hatul Köprülerine bilâ -öşür bir çiftlik zemin ile avârız-ı divâniye ve tekâlif-i örfiye ve âdet-i ağnam ve sair tekâlifin cüzi ve küllisinden muafiyet ile Bali ve Emin ve Sefer ve diğer Sefer ve Ömer ve Ali ve Fazlullah ve Himmet ve Muslu namım kimesneler bundan akdem köprücü olub muaf olanların üzerlerine lazım gelen hizmetlerin eda iderler ise hizmetleri mirîye ve fukaraya nafi ise muafiyetleri ibka olunub ve illa üzerlerine lazım gelen hizmetlerin eda itmeyüb ve hizmetleri fukaraya ve mirîye nafi değil ise biz muaflarız didiklerine

itibar olunmayub haneye dâhil eylesin deyü ferman olumnağla ber muceb-i fermân-ı âli köprü-yi mezburan görüldükde ayende ve revende geçmeye salih hizmetleri olmayub ve bir veçhile eda-yı hizmet eyledikleri zahir ve mezburan Mustafa ve Arslan on nefer köprücü yanında olanlar hâne-i avarızların virüb hizmetlerin kendüler yalnız görmeye kadir olub bade'l-yevm köprücü olub sabıkan köprücü olanlar hâne-ı avarıza kay d olunub eğer mezburan Mustafa ve Arslan hizmetlerinde taksirat iderler ise avarız ve sair tekâlifleri mirî içün tahsil olunmak üzere taahhüd idüb hüccet olunub ve vech-i meşruh üzere taalihüdleri mirîye ve fukaraya nafi olmağla ber muceb-i hüccet-i şer'iyye mezburan Mustafa ve Arslan köprücü olub eda-yı hizmet eyledikçe mukaddema köprücü olanlar ne vecihle muaf olagelmiş ise bunlar dahi ol veçhile muaf olmak üzere deftere kayd olundu.

29. KARYE-İ KAL'A DERESİ

Bugünkü ismi Kaladere'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu hu karyede 977'de 44 nefer-i Müslim bulunmaktadar. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday ve baldır. Karyede hayvancılık da yapılmaktadır. Bu karyenin vergi hâsılı; 926'da 680 akçe, 977'de 1627 akçe olarak kaydolunmuştur. Karyede 3 ay süreyle çalışan 1 değirmen bulunmaktadır.

***

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân-ı Karye-i m.
Hâne-i Eyvan veled-i Erzani
Hâne-i Abdurrahman veled-i Yunus
Hâne-i Hacı veled-i Ali
Hâne-i İbrahim veled-i Mehmed
Hâne-i Mehmed veled-i Feyzullah
Hâne-i Ali veled-i Koçi

30. KARYE-İ MANUZARA

Bugünkü ismi Karadikmen'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede 926'da 9 nefer-i Müslim, 977'de 32 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday, keten ve baldır. Karyenin vergi hâsılı, 926'da 824 akçe, 977'de 1400 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyede 4 ay süreyle çalışan 1 değirmen ve 1 zemin yer almaktadır.

***

Hâne-i Veli veled-i Hüdavirdi
Hâne-i Ahmed veled-i Halikvirdi
Hâne-i Mehmed veled-i Halil

31. KARYE-İ DİPZUN

Bugün bu karye mevcut değildir. Tahrir defterlerinde hakkında pek bilgi bulunmayan bu karyenin vergi hâsılı; 926'da 200 akçe, 977'de 1000 akçe olarak kaydolunmuştur.

32. KARYE-İ OKÇA VİRAN

Bugünkü ismi Okçaören'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede 977'de 8 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Okçaviran'in mahsulleri; arpa, buğday, keten ve baldır.

Karyenin vergi hâsılı; 926'da 400 akçe, 977'de 700 akçe olarak kaydolunmuştur. Karyede 1 zemin ve 1 çayır yer almaktadır.

***

Hâne-i Abdurrahman veled-i Mirza Ali
Hâne-i Abdal Mehmed
Ziraat-ı Muslu, sakin-i karye-i Simon, tâbi-i Şiryan
Ziraat-ı Himmet veled-i Şeydi, sakin-i karye-i Simon tâbi-i Şiryan

33. KARYE-İ KARMUKLAR

Bugün bu karye mevcut değildir. Tahrir defterlerinde hakkında pek bilgi bulunmayan bu karyenin, 977[f]de vergi hâsılı; 800 akçe olarak kaydolunmuştur.

34.KARYE-İ KUTLUCA

Bugünkü ismi de Kutluca'dır. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 926'da 2 nefer-i Müslim, 977'de 47 nefer-i Müslim bulunmaktadir. Kutluca'nın mahsulleri; arpa, buğday, tütün keten, bostan ürünleri ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 926'da 589 akçe, 977'de 4300 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabî Alasar ve Başyatar (977'de hâsılı, 1000) isimli 2 mezra'a ve 2 zemin yer almaktadır.

***

Hâne-i Ömer veled-i Şahvirdi, 'an erbâb-ı Umar
Hâne-i Abdi veled-i Mirza Ali, cebeî

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Muslu veled-i Durdu Abdal
Hâne-i İsmail veled-i Mehmed
Hâne-i Veli veled-i Şeyh Ahmed
Hâne-i Abbas veled-i Ali
Hâne-i Hasan veled-i İsmail
Hâne-i Kaya veled-i Selman
Hâne-i Veli veled-i Çoban Mehmed
Hâne-i Himmet veled-i Yar Ahmed Hâne-i Veli nam

35. KARYE-İ AVCI AĞIL

Bugün bu karye mevcut değildir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede 977'de (6'sı Ömerlü cemaatinden olmak üzere) 9 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Cemaat-i Ömerlü ekin eküp, resmin ve behresin verirler. Karyenin mahsulleri; arpa, buğday ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 700 akçe olarak kaydolunmuştur. Karyede 1'de zemin yer almaktadır.

36. KARYE-İ SİMAVİT

Bugün bu karye mevcut değildir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 2 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsulleri; arpa ve buğdaydır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 1700 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabî Tezniş (977'de hâsıl 200) isimli 1 mezrâ ve 2 zemin, 1 çayır yer almaktadır.

37. KARYE-İ HINZORİ (HINZIRİ)

Bugünkü ismi Kayacık'tır. Bu karyenin diğer bir ismi de Saru Kösçi'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 19 nefer-i Müslim bulunmaktadir. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri, ceviz ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 383 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabi Ağusuk (977'de 5 nefer-i Müslim bulunmakta ve hâsılı; 1000 akçedir), Hacı Viran (977'de hâsıl 700) ve Kal (977'de hâsıl 1000) isimlerinde 3 mezrâ bulunmaktadır.[70]

***

[70] Ali Sinan BİLGİLİ'nin Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/05/16-yuzyilda-mindeval-nahiyesine-tabi-koylerin-nufus-ve-zirai-durumlari/

Hâne-i Osman veled-i Ali
Ziraat-ı Ömer veled-i Budak, sakin-i karye-i Cangeriş

1561 yılındaki tahrirde görünmeyip de 1646'da yapılan tahrirde görülen köylerin nüfus durumu da aşağıdaki gibidir.

KARYE-İ ALA KİLİSA (KÖKLÜCE)

Hâne-i Resul veled-i Ahmed, an erbâb-ı timar-ı karye-i m.
Hâne-i Hasan veled-i Himmet, an erbâb-ı
timar-ı karye-i m.
Hâne-i Yusuf veled-i Ahmed, sipahizâde

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân der Karye-i m.

Hâne-i İsa veled-i Hasan
Hâne-i Yiğit Veli veled-i Mahmud
Hâne-i Süleyman veled-i Mahmud
Hâne-i Murad veled-i Tur Ali
Hâne-i Hüseyin veled-i Mustafa
Hâne-i Ramazan veled-i Kasım
Hâne-i Habil veled-i Pir Ahmed
Hâne-i Yusuf veled-i Kasım
Hâne-i Osman veled-i Hasan

KARYE-İ AVARAK

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Derviş veled-i Ahmed
Hâne-i Ahmed veled-i Rüstem
Hâne-i Ali veled-i Üveyis
Hâne-i Mezid veled-i Mürsel
Hâne-i Mehmed veled-i Pir Ahmed
Hâne-i Bekir veled-i Mahmud
Hâne-i Hızır veled-i Resul
Hâne-i Yakub veled-i Abdullah
Hâne-i Bekir veled-i Hamza
Hâne-i Âbbas veled-i İbrahim
Hâne-i Ali veled-i Hüseyin
Hâne-i Süleyman veled-i Hüseyin

Hâne-i İbrahim veled-i Mustafa
Hâne-i Ömer veled-i Halil
Hâne-i Bekir veled-i Yakub
Hâne-i Yusuf veled-i Hamza
Hâne-i Receb veled-i Abdullah
Hâne-i Yusuf veled-i Himmet
Hâne-i Hasan veled-i Evliya
Hâne-i Bekir veled-i Koca Ahmed
Hâne-i Mihman veled-i Aydoğmuş
Hâne-i Ali veled-i Gülabi
Hâne-i Güvendik veled-i Bekir
Hâne-i Mürsel veled-i Yusuf
Ziraathâ-i bazı kesan der mezra'a-i Bardı der kurb-i karye-i m.
Ziraat-ı Ömer veled-i Halil, sakin-i karye-i Avarak
Ziraat-ı Hasan veled-i Evliya, sakin-i karye-i mezbur
Ziraat-ı Mustafa veled-i Hasan, sakin-i karye-i mezbur
Ziraat-ı Bekir veled-i Mahmud, sakin-i karye-i mezbur
Ziraat-ı Mürsel veled-i Yusuf, sakin-i karye-i mezbur
Ziraat-ı Evvelki Mehmed veled-i Pir Ahmed

KARYE-İ PATONA

Hâne-i Murad veled-i Mehmed, 'an erbâb-ı timar-ı Ala Kilisa

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Aydın veled-i Veli Hâne-i Ali veled-i Memi Hâne-i Ömer veled-i İlyas Hâne-i Ahmed veled-i Ali Hâne-i Murad veled-i Çirkin Hâne-i Mustafa veled-i Mehmed Hâne-i Mehmed veled-i Ahmed
Hâne-i Ali veled-i Halil
Hâne-i ibrahim veled-i Hasan
Hâne-i Mehmed veled-i Şah Hüseyin
Hâne-i Ömer veled-i Çirkin
Hâne-i Fazlı veled-i Halil
Hâne-i Topal ibrahim veled-i Ahmed
Hâne-i Bali veled-i Kerim

KARYE-İ FOL

Hâne-i Bekir veled-i Şeydi Ahmed
Hâne-i Himmet veled-i Bünyad

Hâne-i Hüseyin veled-i Kutlu Bey

KARYE-İ HÜSEB

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ali veled-i Yol Kulu Hâne-i Veli veled-i Kubad Hâne-i Osman veled-i Eyne Hoca

Hâne-i Veli veled-i Hasan Hâne-i Yusuf veled-i Veli

KARYE-İ ÜÇAĞIL

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Arzuman veled-i Abdi Hâne-i Ahmed birader-i o Hâne-i Muslu veled-i Taştemür

Hâne-i Kutbeddin veled-i Turak

Hâne-i Nebi veled-i Mustafa

Hâne-i Mustafa veled-i Abdurrahman

Hâne-i Hüseyin veled-i Cafer

Hâne-i Şah Veli veled-i Abdülgani

Hâne-i Hasan veled-i İbrahim

KARYE-İ KÖTÜKÖY

Ziraathâ-i Bazı Kesan der Karye-i m.

Ziraat-ı Arzuman veled-i Abdi, sakin-i karye-i [Üç] Ağıl

Ziraat-ı Cafer veled-i Abdülkerim, sakin-i karye-i Üç Ağıl

Ziraat-ı Mustafa veled-i Taştemür, sakin-i karye-i mezbur

Ziraat-ı Kutbeddin, sakin-i karye-i m.

Ziraat-ı Şah veled-i [boş], sakin-i karye-i Pınarbaşı

KARYE-İ TUNUK

Hâne-i Kurd veled-i Ali

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Abbas veled-i Ali Hâne-i Arzuman birader-i O

Hâne-i Süleyman veled-i Veli

Hâne-i İsmail veled-i Mustafa

KARYE-İ LAZARİS

Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Hasan veled-i Süleyman

Hâne-i Abdal birader-i O

Hâne-i ibrahim veled-i Veli

Hâne-i Ahmed veled-i İbrahim Sufi

Hâne-i Mehmed birader-i O
Hâne-i Hüseyin veled-i Halil
Hâne-i Köse Hüseyin nam Hâne-i Ali veled-i İsmail
Hâne-i Yakub veled-i İsmail

KARYE-İ ELİĞE

Hanehâ-i Ehl-i Menâsıb

Hâne-i Süleyman veled-i Hasan, ‘an erbâb-ı tımar bağçe kıt’a 1
Hâne-i Kasım veled-i Pir Naki, ‘an erbâb-ı Umar, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Arslan veled-i Nasuh, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i Bulak
Hâne-i Gemici Ali veled-i Mahmud, ‘an erbâb-ı timar-ı Karye-i Eğrek bağçe kıt’a 1
Hâne-i Sabi Ali veled-i Kondu, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i Bulak bağçe kıt’a 1
Hâne-i Mehmed veled-i Ahmed, ‘an erbâb-ı timar-ı karye-i m. bağçe kıt’a 1

Hanehâ-i Re’âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Kanak veled-i Allahvirdi, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Kemal veled-i Pir Hak
Hâne-i Hasan veled-i Haydar, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Halil veled-i Ali
Hâne-i Tur Ali veled-i Allahviridi, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Mehmed veled-i Aykud, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Hüseyin veled-i Şahmansur, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Yakub veled-i Mahmud
Hâne-i Mehmed veled-i Arab, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Kalender veled-i İbrahim, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Abbas veled-i İbrahim, bağçe kıt’a 1
Hâne-i Hasan veled-i Yusuf
Hâne-i Bünyad veled-i Yunus, bağçe kıt’a 1
Bağ-ı Ali veled-i Süleyman, sakin-i karye-i Hasan Şeyh kıt’a 1
Bağ-ı Seydi veled-i Mustafa, sakin-i karye-i m. kıta 1

KARYE-İ TERAHET

Hâne-i Hüseyin veled-i Bekir, ‘an yeniçeriyân

Hanehâ-i Re’âyâ-yı Müslümânân

Hâne-i Ali veled-i Bayram Hoca

Hâne-i Abdullah veled-i Abdülkerim

KARYE-İ ZAĞPA

Hanehâ-i Ehl-i Menâsıb ve saire

Hâne-i Hüseyin veled-i Abdullah, ‘an sipahiyân, tarla somarlık 15

Hâne-i Veli Beşe veled-i Bayram Koca Hâne-i Murad veled-i Abdullah, ‘an sipahiyim, tarla kilelik 80

Hâne-i Molla Mustafa veled-i Osman, imam-ı karye-i m.

Hâne-i Abbas veled-i Mustafa, tarla kilelik 40

Hâne-i Deli Beşe veled-i Bekir Beşe, tarla kilelik 5

Hâne-i Ali Beşe birader-i o, tarla kilelik 10

Bağ-ı Hızır veled-i Emin, sakin-i karye-i Gölve

Bağ-ı Ali veled-i Şenkil, sakin-i karye-i Gölve, bağ tarla kilelik 10

Hanehâ-i Re’âyâ-yı Müslümânân-ı Karye-i m.

Hâne-i Karagöz veled-i Bayındır, bağ kıt’a 1

Hâne-i Mahmud birader-i o

Hâne-i Ahmed veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Nasuh veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Hasan veled-i Abdullah, bağkü’al

Hâne-i Yusuf veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Yakub veled-i Haydar, bağ kıt’a 1

Hâne-i Karaca veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Ali veled-i Abdullah

Hâne-i Turkaya veled-i Abdullah, bağçe kıt’a 1

Hâne-i Mehmed veled-i Zülfikar, bağ kıt’a 1

Hâne-i Dilir veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Diğer Turkaya veled-i Kara Bali, bağ kıt’a 1

Hâne-i Turak veled-i Evren, bağ kıt’a 1

Hâne-i Bayram veled-i Ürküd, bağ kıt’a 1

Hâne-i Hasan veled-i Ferhad, bağ kıt’a 1

Hâne-i Hüseyin birader-i O, bağ kıt’a 1

Hâne-i Gökçe veled-i Abdullah, bağ kıt’a 1

Hâne-i Hüseyin birader-i O, bağ kıt’a 1

Hâne-i Halil veled-i Memi, bağ kıt’a 1

Hâne-i Mehmed veled-i Kızılca, bağ kıt’a 1

Hâne-i Hüseyin veled-i Eyneddin

Hâne-i İlyas veled-i Bekir
Hâne-i Mehmed veled-i Balaban, bağ kıt'a 1
Hâne-i Ali veled-i Kara Ali, bağ kıt'a 1
Hâne-i Mehmed veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1
Hâne-i Sefer veled-i Gündüz, bağ kıt'a 1
Hâne-i Hak virdi veled-i Hamza
Hâne-i Arslan veled-i Abdullah, bağ kıt'a 3
Hâne-i Diğer Arslan veled-i Koçak, bağ kıt'a 1
Hâne-i Zülfikar veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1
Hâne-i Topal veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1
Hâne-i Şir Merd veled-i Yağmur, bağ kıt'a 1
Hâne-i Sefer veled-i Muslu, bağ kıt'a 1
Hâne-i Nebi veled-i Bekir, bağ kıt'a 1
Hâne-i Mehmed veled-i Seyyid, bağ kıt'a 1
Hâne-i İbrahim veled-i Hamza, bağ kıt'a 1
Hâne-i Himmet veled-i Balaban, bağ kıt'a 1
Hâne-i Osman veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1
Hâne-i Ahmed veled-i Kızılca
Hâne-i Sefer veled-i Balaban, bağ kıt'a 1
Hâne-i Üveys veled-i Dönmez
Hâne-i Veysel birader-i O, bağ kıt'a
Hâne-i Bahtiyar veled-i Abdullah
Hâne-i Bayram veled-i Dönmez
Hâne-i Hızır Bali veled-i Hasan, bağ kıt'a 1
Hâne-i Şerci veled-i Ürküd
Hâne-i Sefer veled-i Allah [virdi], bağ kıt'a 1
Hâne-i Bulgar veled-i Hubyar
Hâne-i Saru Yakub veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1
Hâne-i Şatır veled-i Şahin
Hâne-i Muzaffer veled-i Gülayan
Hâne-i Muzaffer birader-i O
Hâne-i Mustafa veled-i Veli
Hâne-i Yakub veled-i Veli, bağ kıt'a 1
Hâne-i Nebi veled-i Seydi Ahmed
Hâne-i Mustafa veled-i Abdullah, bağ kıt'a 1

Hâne-i Çoban Yusuf
Hâne-i Acem Ahmed Sufi
Hâne-i Yelbaş Ahmed
Hâne-i Turmuş veled-i Ümmet
Hâne-i Osman veled-i Sülür, bağ kıta 1
Hâne-i Mehmed veled-i Abdullah
Hâne-i Çarık Ali veled-i Ömercan
Hâne-i İbrahim veled-i Cafer
Hâne-i Mustafa veled-i Abdullah
Hâne-i Bayram veled-i Ahmed, bağ kıt'a 1
Hâne-i Küçek birader-i O
Hâne-i Hasan veled-i Molla, bağ kıt'a 1
Hâne-i Kılıç ibrahim
Hâne-i Ali veled-i Gündüz
Hâne-i Turkaya veled-i Karagöz
Hâne-i Musa veled-i Yusuf
Hâne-i İsmail veled-i Mahmud
Hâne-i Yakub veled-i Korkmaz
Hâne-i Mehmed veled-i Yaramış
Hâne-i Ali birader-i O
Hâne-i Taştemür veled-i Ferhad
Hâne-i Hasan veled-i…
Hâne-i Osman veled-i Turmuş
Hâne-i Nebi veled-i Abdullah
Hâne-i Himmet veled-i Karagöz
Hâne-i Mustafa birader-i O
Hâne-i Diğer Mustafa veled-i Horos
Hâne-i Ömer veled-i Pirbende
Hâne-i Sabi Hüseyin
Hâne-i Mirek nam zimmî, 'an zimmîyân

Mahalle-i Yukaru der karye-i m.

Karye-i mezbur

Yüzyetmiş ev oluh mukaddema Gürgenlik namıyla bu ana değin muaf olub lakin mahall-i tahrirde hizmetleri görülmeğin onbeş ev hizmetlerinin uhdesinden gelmeğe kadir olduğu zahir olub yirmibeş ev

köprü hizmetinde olub maadası haneye tayin olmak içün deftere şerh virildi.
Hâne-i Molla İvaz veled-i Mansur, müezzin-i karye-i m. bağ kıt'a 1
Hanehâ-i Ehl-i Menâsıb der Mahalle-i m.
Hâne-i Mehmed Beşe veled-i Çingane, bağ kıt'a 1, tarla kilelik 40
Hâne-i Murad Beşe veled-i Seyyid, bağ kıt'a 1, tarla kildik 3
Hâne-i Musa Beşe veled-i Sadaka, tarla kilelik 20
Hâne-i Behlül veled-i Cafer, bağ kıt'a 1 tarla kilelik 30
Hanehâ-i Re'âyâ-yı Müslümânân der Mahalle-i m.
Hâne-i Arzuman nam, bağ kıt'a 1
Hâne-i Hızır veled-i Dilir
Hâne-i Ahmed veled-i Osman, bağ kıt'a 1
Hâne-i Hüseyin veled-i Rüstem
Hâne-i Allahvirdi veled-i Aykud
Hâne-i Kemal veled-i Bahadır, bağ kıt'a 1
Hâne-i Rıdvan veled-i Nebi
Hâne-i Molla Ali veled-i Karakoç
Hâne-i Bekir veled-i Kutlubey
Hâne-i Mehmed Çorlu, bağ kıt'a 1
Hâne-i Koca Cebi veled-i Boran Bey
Hâne-i Abdi veled-i Murad, bağ kıtal
Hâne-i Davud veled-i Emir, bağ kıt'a 1
Hâne-i Kaya veled-i Bayezid bağ kıt'a 1
Hâne-i Mehmed veled-i Mahmud
Hâne-i Musa veled-i Turdu, bağ kıt'a 1
Hâne-i Ali veled-i Hızır
Hâne-i İsmail veled-i Pir Kalem
Hâne-i İvaz veled-i Kutlubey
Hâne-i Pir Kulu veled-i Sadaka
Hâne-i Tanrıkulu veled-i Sadaka
Hâne-i Himmet veled-i Tursun, bağ kıta 1
Hâne-i Mehmed veled-i Hoso
Hâne-i Şatır veled-i Derviş
Hâne-i Tur Bali veled-i Süleyman
Hâne-i Yakub veled-i Mirza

Hâne-i Uzun Mehmed veled-i Uğurlu
Hâne-i Hızır veled-i Kara Ali
Hâne-i Hasan veled-i İbrahim
Hâne-i Mehmed veled-i Seyyid
Hâne-i Ahmed birader-i o
Hâne-i Bektaş veled-i Abdullah
Hâne-i Topal İslam veled-i Piri
Hâne-i Halil veled-i Far is
Hâne-i Süleyman Koca veled-i Karaca, bağ kıt'a 1
Hâne-i Mustafa veled-i Dönmez
Hâne-i Yusuf veled-i Altun
Hâne-i Ali veled-i Hûda virdi
Hâne-i Hıdır veled-i Alice, bağ ki t'a 1
Hâne-i Tobî veled-i Kara Bali
Hâne-i Veli veled-i Polad
Hâne-i Balak Mehmed veled-i Kaya an imam
Hâne-i İsmail veled-i Pir Kalem[71]

Ayrıca 1 numaralı 1530 yılına ait kaynakta Mindeval'ın Köy ve Mezraları aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Belgelerde Belirtilen Köylerin Listesi

KÖY	MEZRA
AVARAK	ÇATAĞIL (ÇAVAĞIL)
ARDALAR	HÜSEYİN AĞAIL
BEYKÖY	İĞDEBÜKÜ
ZODOMA	KARLUGEZ
ÇENGERİŞ	KOÇ AĞIL
ÇERMUK	MAVLUK
ÇİĞRİŞİN	MÜNİK
DEPELTOP	PAPAS VİRANI
DULUNTAŞ	PASPANLAR

[71] TTK Yayınlarından; Mehmet ÖZ ve Fatfa ACUN'un ortak çalışması olan "Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları" VII Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Âvarız Defteri (1642-1643) Ankara-2008

GÜCÜĞE	SARU KUŞLUCA
GÜGÜMİ	ÜST
İKİSOR	KAYI PANLU
KALEDERESİ	
KURUKOL	
KUTLUCA	
MANUZARA	
MUTAĞA	
AVARAK	
PANLU	
PARDI	
PINARBAŞI	
TEŞTİK	
VARTAN	
YENİCE	
ZODOMA	

3 numaralı kaynakta ise, 1642-43 yılarında Mindaval'a bağlı köyler aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

1-Karye-i Ala Kilise
2-Karye-i Cengeriş
3-Karye-i Manuzara
4-Karye-i Kutluca
5-Karye-i Hınzori
6-Karye-i Zarabudi
7-Karye-i Kal'aderesi
8-Karye-i Avarak
9-Karye-i Zodoma
10-Karye-i Arda
11-Karye-i Eğnir
12-Karye-i Patona
13-Karye-i Yeniköy
14-Karye-i Tuluntaş

15-Karye-i Vartane
16-Karye-i Yenice
17-Karye-i Mutağa
18-Karye-i Fol
19-Karye-i Kurukol
20-Karye-i Fındıklı
21-Karye-i Hosab (Hüseb)
22-Karye-i Koçak
23-Karye-i Teştik
24-Karye-i Pardi
25-Karye-i Üçağıl
26-Karye-i Pınarbaşı
27-Karye-i Kötüköy
28-Karye-i Tünük (Tönük)
29-Karye-i Lozaris
30-Karye-i Panik
31-Karye-i Eliğe
32-Karye-i Okçuviranı
33-Karye-i Terahet
34-Karye-i Zağpa[72]

Bu döneme ait dikkat çeken ürün Ketendir. Keten o dönem itibarıyla Karahisar-i şarki Sancağının başlıca endüstriyel ürünüdür. Bu ürün olağanüstü katmadeğer oluşturmuş, Tamzara'da dokumacılık gelişmiş, buna bağlı olarak da Alucra dâhil pek çok nahiyede boya fabrikaları kurulmuştur. Ancak zaman içinde nedense Keten dikimi de dokumacılıkda terkedilmiştir. Aslında insan sağlığı açısından doğal ürünler olan Pamuk ve Keten çok önemlidir. Ne zamanki petrol türevi olan naylon, polyester, polar ürünler yaygınlaştı hastalıklarda belirgin artış oldu.

[72] TTK Yayınlarından; Mehmet ÖZ ve Fatfa ACUN'un ortak çalışması olan "Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları" VII Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Âvarız Defteri (1642-1643) Ankara-2008

ÇAMOLUK (MİNDEVAL) TARİHİ

Konunun önemine binaen Keten konusu Osmanlı Türkçesi bir ders kitabından alıntılanarak trankipt çözümü aşağıda verilmiştir.

Burada dikkat çeken en önemli husus ise baldır. Dikkat edilirse Alucra'nın istisnasız bütün köylerinde bal üretimi yapıldığı ve arıcılığın yaygın olduğu müşahade edilmektedir. Bu şuna işaret etmektedir. Alucra coğrafyası bal üretimi için özellikle kaliteli bal üretimi için gerekli olan tabiat şartlarına sahiptir. Malesef bu potansiyel günümüzde tam olarak değerlendirilememektedir.

Ziraat için geniş arazi ve düzlüklere sahip olmayan Alucra'da yetiştirilen tarımsal ürünler genelde ekenin kendine yetecek kadar ürün almasına olanak tanımaktadır. Bu nedenle arıcılık faaliyeti için Alucra teşvik kapsamına alınacak özelliktedir.

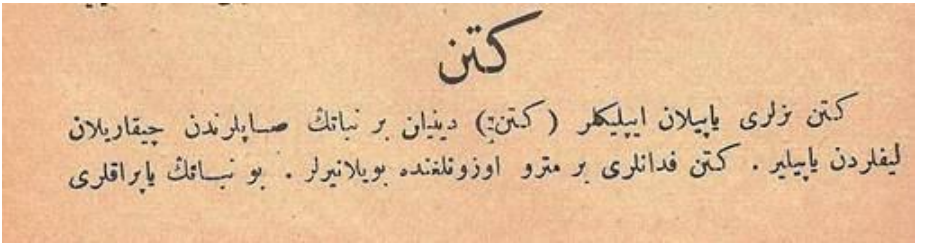

كتن

كتن بزلری یاپیلان ایپلیکلر (كتن) دینیلان بر نباتك صاپلرندن چیقاریلان
لیفلردن یاپیلیر . كتن فدانلری بر مترو اوزونلغنده بویلانیرلر . بو نباتك یاپراقلری

ایچه اوزون اولوب دالارینك تپه‌لرنده ماوی چیچکلر بولونور . [شکل - ١٣] .

شکل - ١٣

کتن کاله کلنجه سوکولوب قورومق ایچون سریلیر . قورودقدن صوکرا یاپر یره چارپارق ویاخود دمیر بر طاراقدن گچیریله‌رك توخوملر آیریلیر . کتن صاپلرنده لیفلری بربرینه یاپیشدیران بر ماده واردر . بو ماده‌یی یوموشاتمق وآیرمق ایچون صاپلر دمت دمت برحوض، یاخود بر دره‌نك صولری ایچنه باتیریلارق ایصلاتیلیر . بوکا (صو باصدیرما) دینیر . لاکن صاپلرك باصدیریلدیکی صولر فنا بر قوقو نشر ایدر .

اون ، اون ایکی گون قادار صاپلر صوده قالدقدن صوکرا چیقاریلوب گونشده قوروتولور . بوندن صوکرا لیفلرك چیقاریلماسی قابلیر .

(شکل - ١٣ کتن طاراغی)

لیفلری آیرمق ایچون کتن صاپلری ایکی اولوقلو بر آلت ایله آزیلیر، آزیلدکدن صوکرا سیلکیلوب لزومسز قیرینتیلر دوشورولور بو لیفلر تمیز اولارق اپسلیك فابریقالرینه گونده‌ریلیر .

کتن توخومندن بویا‌جیلقده قوللانیلان (بزیر یاغی) چیقاریلیر ، کتن توخومی دوکولوب لاپا حالنده بعضی خسته‌لقلرده قوللانیلیر .

کتن‌دن کتن قوماشلر ، کتن مندیللر ، دانته‌لالر وسائره یاپیلیر . کتن؛ تورکیه‌نك بر چوق یرلرنده اکیلیر .

Eşya dersleri kitabından.. KETEN, Keten bezleri yapılan iplikler keten denilen bir nebatın saplarından yapılır. Keten fidanları bir metre uzunluğunda boylanır. Bu nebatın yaprakları ince uzun olub dallarının tepelerinde mavi çiçekler bulunur (Şekil 13). Keten kemale gelince sökülüb kurumak içün serilir. Kuruduktan sonra ya bir yere çarparak veyahut demir bir tarakdan geçirilerek tohumlar ayrılır. …Keten saplarında lifleri bir birine yapışdıran bir ma'de (madde) vardır. Bu ma'deyi (maddeyi) yumuşatmak ve ayırmak içün saplar demet demet bir havuz yahud bir derenin suları içine batırılarak ıslatılır. Buna (su bastırma) denir. Lakin sapların bastırıldığı sular fena bir koku neşir ider. On oniki gün kadar saplar suda kaldıktan sonra çıkarulub güneşde kurutulur. Bundan sonra liflerin çıkarılması işi kalır. Lifleri ayırmak için keten sapları iki oluklu bir alet ile ezilir. Ezildikten sonra silkülüb luzumsuz kırıntılar düşürülür. Bu lifler temiz olarak iplik fabrikalarına gönderilir. Keten tohumundan boyacılıkta kullanılan (bezir yağı) çıkarılır. Keten tohumu döğülüb lapa halinde bazı hastalıklarda kullanılır. Ketenden keten kumaşlar, keten mendiller, dantelalar vesaire yapılır. Keten Türkiye'nin birçok yerinde ekilir.

3.BÖLÜM
Salnemede Alucra ve Mindeval

Osmanlı Devletinde, 1839 Tanzimat Fermanından sonra yayınlanmaya başlayan, "Salname" kelimesi Farsça bir kelimedir. "sal" yıllık ve "name" kitap kelimelerinden oluşan "Salname" kelimesi; Bir senelik olayların ve bilgilerin yer aldığı, her sene çıkarılan yıllıklardır. Günümüzde "yıllık, almanak…" gibi kelimeler kullanılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin yayınlamış olduğu resmî yıllıklar olan salnameler, şehir tarihçiliği açısından önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Salnameler özellikle şehirlerin ekonomik, sosyal, sağlık, eğitim ve ziraat gibi konuları ile ilgili genel bilgileri içermektedir. Bu bilgiler, şehirlerin 19. yüzyıldan sonraki tarihlerinin aydınlatılmasında önemli bir başvuru

kaynağıdır. Salnameler çıkarıldığı kurum veya konusuna bağlı olarak; Devlet Salnameleri, Vilayet Salnameleri, Resmi Kurum - Kuruluşlara ait Salnameler ve Özel Konulu Salnameler olarak gruplaya biliriz.

Osmanlı Devleti'nde ilk salname (1263) 1847 yılında yayınlanmıştır. 1263 (1847) – 1328 (1911) yılları arasında muntazam olarak yayınlanmıştır. En uzun süre yayınlanan Salnameler ise "Devlet-i Aliyye-i Osmaniye" olarak neşredilen Devlet Salnameleridir.

Vilayetlerce ilk salname, 1283 (1866) yılında yayınlanmıştır. Vilayetlerin bazılarında yalnız bir salname yayınlanırken, bazılarında yirmiye yakın salname çıkarılmıştır. En çok salname çıkaran vilayetler Bursa ve Selanik'tir. İlk vilayet salnamesi, "Bosna Vilayeti Salnamesi" 1283 (1866), son vilayet salnamesi ise 1338 (1920) yılı "Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi"dir.[73]

Alucra ve Çamoluğun da bağlı bulunduğu Sivas Vilayeti ile ilgili 1287-1325 (1871-1908) tarihleri arasında 14 adet salname yayınlanmıştır. Fikir vermesi açısından bunlardan bazıları okuyucunun istifadesine sunulacaktır.

[73]http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3371:sivas-vilayet-salnamelerinde-kaza-i-alucra&catid=118:alucranin-1835-tarihli-nufus-kayitlari&Itemid=335

1871 yılına ait Sivas Vilayeti Salnamesinde Karahisar-i Şarki Livası'na bağlı birimler içinde kaza ve nevahi(nahiye) isimleri (esami) başlığı altında Alucra, Mindeval'la birlikte nahiye olarak görülmektedir. Bu da bize anılan tarihte Alucra'nın henüz kaza olmadığını göstermektedir.

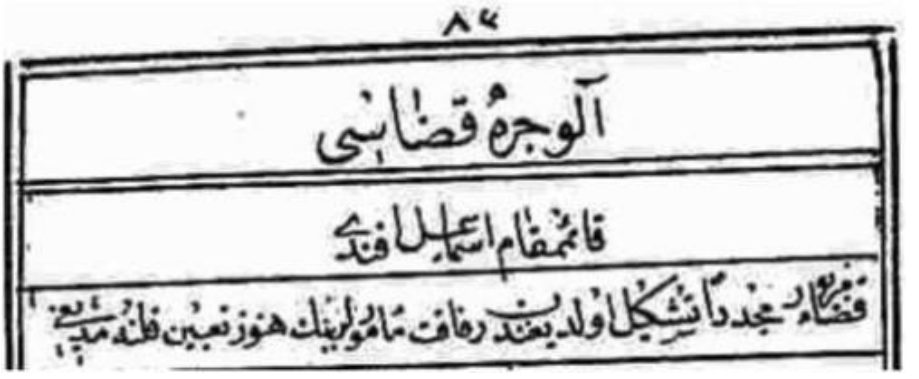

1872 yılı salnamesinde bu kez Alucra'yı yeni teşkil olmuş (kurulmuş) bir kaza olarak görmekteyiz. Bu sayfadaki ayrıntılar ise şu şekildedir. Alucra Kazası, Kaimmakam İsmail Efendi, kaza-i mezbur müceddeden (yeni) teşkil olduğundan refakat me'murlarının henüz tâ'yin kılınamadığı..

Sivas Vilayeti Salnamesi (1289) 1873

1873 yılına gelindiğinde Alucra'daki idari sistemin teşkilatlandırıldığını görmekteyiz. Alucra Kazası, Kaimmakam Derviş İsmail Efendi, Sol taraf Meclis-i Beledi, sağ taraf Meclis-i İdari, orta yerde sandık emini yazmaktadır.

Meclis-i İdari: Kaimmakam Efendi, Naib Mahmud Arif Efendi, Mal Müdürü Ömer Sadık Efendi, Tahrirat Kâtibi Mehmed (Muhammed) Hasan Efendi, Mehmed Bey ve Musi Ağa, Harelmebni Ağa
Meclis-i Beledi: Naib Efendi, Derviş Hasan Ağa, İsmail Efendi, Kâtib Halim Efendi, Tapu Kâtibi Yusuf Efendi

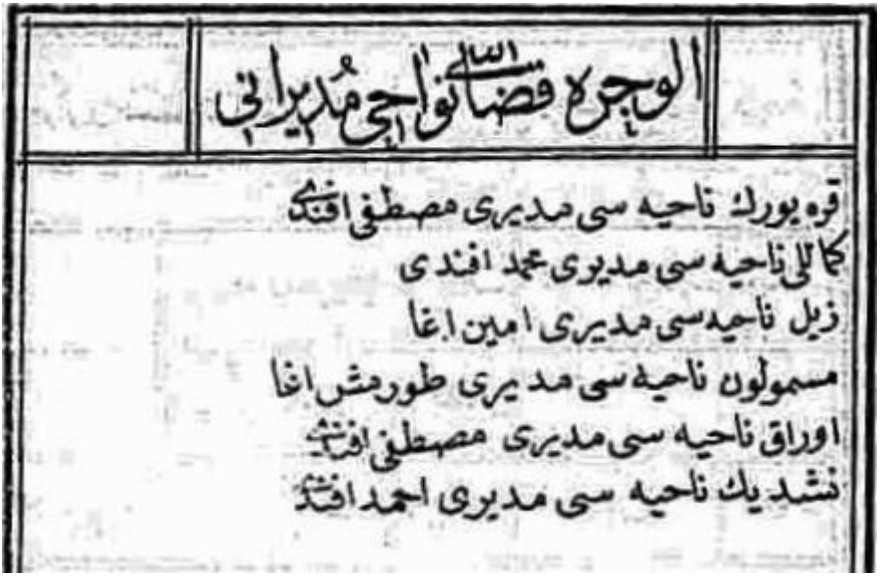
الوجه قضا نواحی مدیرانی
قره بورك ناحیه سی مدیری مصطفی افندی
کمالی ناحیه سی مدیری محمد افندی
زیل ناحیه سی مدیری امین اغا
مسمولون ناحیه سی مدیری طورمش اغا
اوراق ناحیه سی مدیری مصطفی افندی
نشدیك ناحیه سی مدیری احمد افندی

1883 Yılı Alucra Kazası Nevahi (Nahiye) Müdiranı
Karabörk Nahiyesi Müdürü Mustafa Efendi
Kemallı Nahiyesi Müdürü Mehmed (Muhammed) Efendi
Zil Nahiyesi Müdürü Emin Ağa
Mismilon Nahiyesi Müdürü Durmuş Efendi
Avarak Nahiyesi Müdürü Mustafa Efendi
Teşdik Nahiyesi Müdürü Ahmed Efendi

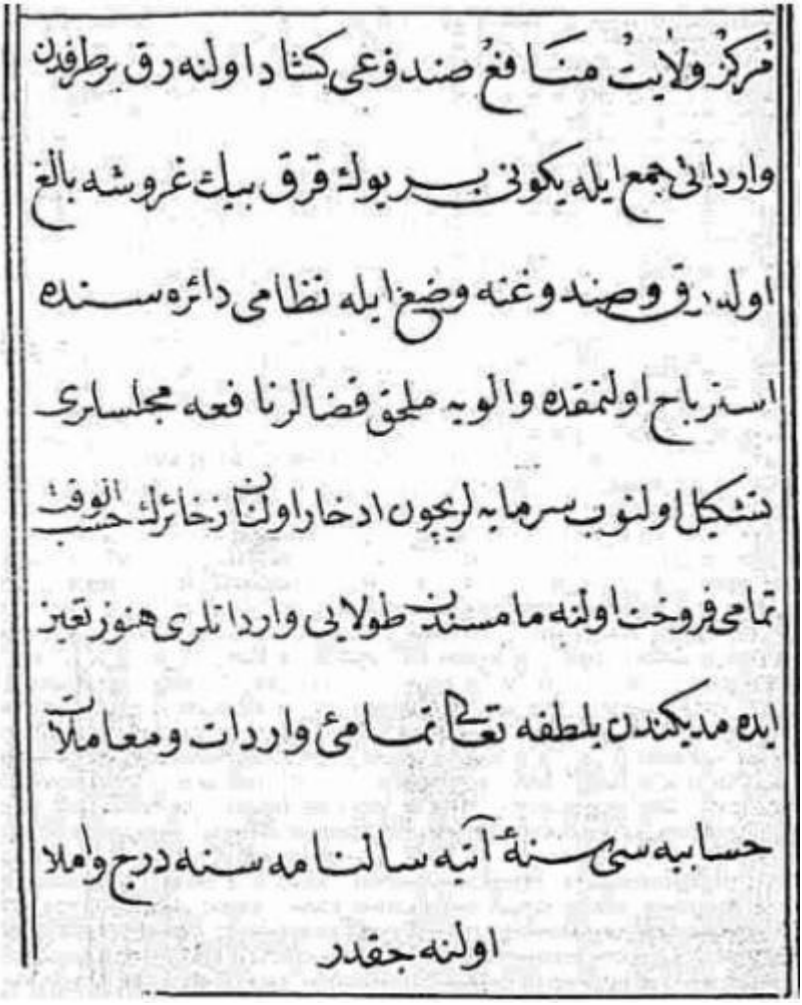

Merkez vilayete menafi' (yararlar) sandığı küşad olunarak bir tarafdan varidatı (gelir) cem'i (toplama) ile yeküni bir yük (1 yük= yüz bin guruş) kırk bin guruşa baliğ (toplam 140.000 guruş) olarak ve sanduğuna ve dai ile nizamı dairesinde istirbah olunmakla (faize verilmekle) ve evliye mülhak (sonradan katılmış) kazalarına Nafia (Bayındırlık) Meclisleri teşkil olunub sermayeler içün edhar olunan zehairin hasibel-vakit tamamı furuht olunamamasından dolayı varidatları (gelirleri) henüz taayyün (meydana çıkma, aşikâr olma)

idemediğinden Bi-lüftihi Teâlâ tamamı varidat ve muamelat hesabiyesi sene-i âtiyeye (gelecek sene) salnamesine derc (toplama, yazdırma) ve imla (yazdırılma) olunacaktır.

Bu dönemlerde Alucra'da yeteri kadar bina olmadığından Kaymakamlık kiralık binalarda hizmet vermiş memurlar ise civar köylerde misafir edilmişlerdir. Örneğin Kemallı köyünde Mollaoğlu Durmuş'un, Parak köyünde Yakupoğlu Fazlı Ağanın evinde kalmışlardır. Bu durumun 1890 da dahi bu şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. Buna ilişkin bilgilere yine salnamelerde ulaşmaktayız.

1890 tarihli salnamede Alucra Kazasından bahsedilirken; "Bu kazada 1 hükümet konağı yapılıp merkez ittihaz olunmuştur ve ittisaline 2 han, 2 kahve, 2 bab etimekçi fırını yapılmıştır. Memurin ve aza işbu hükümet konağında icra-yı vezaifi memuriyet edip akşamları sakin oldukları (oturdukları) karyelere giderler" denilmektedir.

Bu belgeler, Alucra hangi tarihte kurulduğuna yönelik tartışmaları da bitirecek niteliktedir. Zira Alucra'nın kuruluşuna ilişkin pek çok yerde farklı tarihler zikredilmektedir.[74]

1298 Yılı Salnamesine Göre Alucra Kazasının Nahiyeleri		
1-Avarak Nahiyesi		**4-Neştik(Teştik) Nahiyesi**
Müdürü: Mustafa Efendi.		Müdürü: Ahmet Efendi.
Muavini:Yakup Ağa.		Muavini: Salih Efendi.
Azalar:		**Azalar:**
İbrahim Efendi.		Hasan Ağa.
Mustafa Efendi.		Halil Ağa.
Ahmet Efendi.		Ali Ağa.
Veli Ağa.		Mehmet Ağa.
Nüfus Zükûr ve İnas: 3732		Penabot …
Kurası(Köyleri): 14		Nüfus Zükûr ve İnas: 3800

[74] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/01/29/salnamelerde-yilliklarda-alucra/

1300 YILI SALNAMESİ

ALUCRA KAZA YÖNETİMİ			
Naib: Hasib Efendi.		Kaymakam: Mustafa Şevki Efendi.	
Meclis-i İdare-i Kaza			
A' za-i Tabiiyye	Reis kaymakam(Mustafa Şevki) Efendi.	A' za-i Müntehibe	Yusuf Efendi.
	Naib(Hasib) Efendi.		Süleyman Efendi.
	Mal memuru Ömer Hulusi Efendi.		Bodor Ağa.
	Tahrirat kâtibi Eflâtun Efendi.		

Alucra Kazası Nevahi (Nahiye) Müdiranı

Karabörk Nahiyesi: Mustafa Efendi.

Kemallı Nahiyesi: Mehmet Efendi.

Zil Nahiyesi: Emin Ağa.

Avarak Nahiyesi: Mustafa Efendi.

Mismolon Nahiyesi: Durmuş Ağa.

Teştik Nahiyesi: Ahmet Efendi.

Esame-i Kaza	Han	Dekakin (Dükkân)	Hane	Kura	Vergi	Bedelat-ı Asakir
Alucra	1	15	1050	40	65057	2527

1321 YILI SALNAMESİNE GÖRE ALUCRA NÜFUSUNUN MİLLETLERE GÖRE DAĞILIMI						
RUM		İSLAM		TOPLAM		GENEL TOPLAM
İNAS	ZÜKÛR	İNAS	ZÜKÛR	İNAS	ZÜKÛR	
281	283	13425	13733	13706	14016	27722

1325 YILI SALNAMESİNE GÖRE ALUCRA NÜFUSUNUN MİLLETLERE GÖRE DAĞILIMI								
ERMENİ		RUM		İSLAM		TOPLAM		GENEL TOPLAM
İNAS	ZÜKÛR	İNAS	ZÜKÛR	İNAS	ZÜKÛR	İNAS	ZÜKÛR	
9	21	336	325	13996	14854	14341	15200	29541

Yukarıdaki 1905 ve 1909 tarihli nüfus icmal tabloları karşılaştırma yapabilmek için verilmiştir. Buna göre 1905 yılında Alucra'da (Mindeval dâhil) hiç Ermeni nüfus yok iken 1909'da 9 inas (kadın) ile 21 zekûr (erkek) bulunmaktadır. Buna karşın 1905'de 281 kadın ile 283 Rum anüfusu var iken 1909'da 336 kadın ile 325 erkek nüfusa ulaşmıştır.

Anılan tarihler arasında Müslüman nüfusun da çok artmadığı görülmektedir. Bunda o tarihlerde yaşanan salığın hastalıklar nedeniyle yaşanan nüfus kayıplarının da etkisi bulunmaktadır.

Şemseddin Sami'nin 1888-1889 Tarihlerinde Yayınlamış Olduğu Kamus-ul Alam'ında Alucra

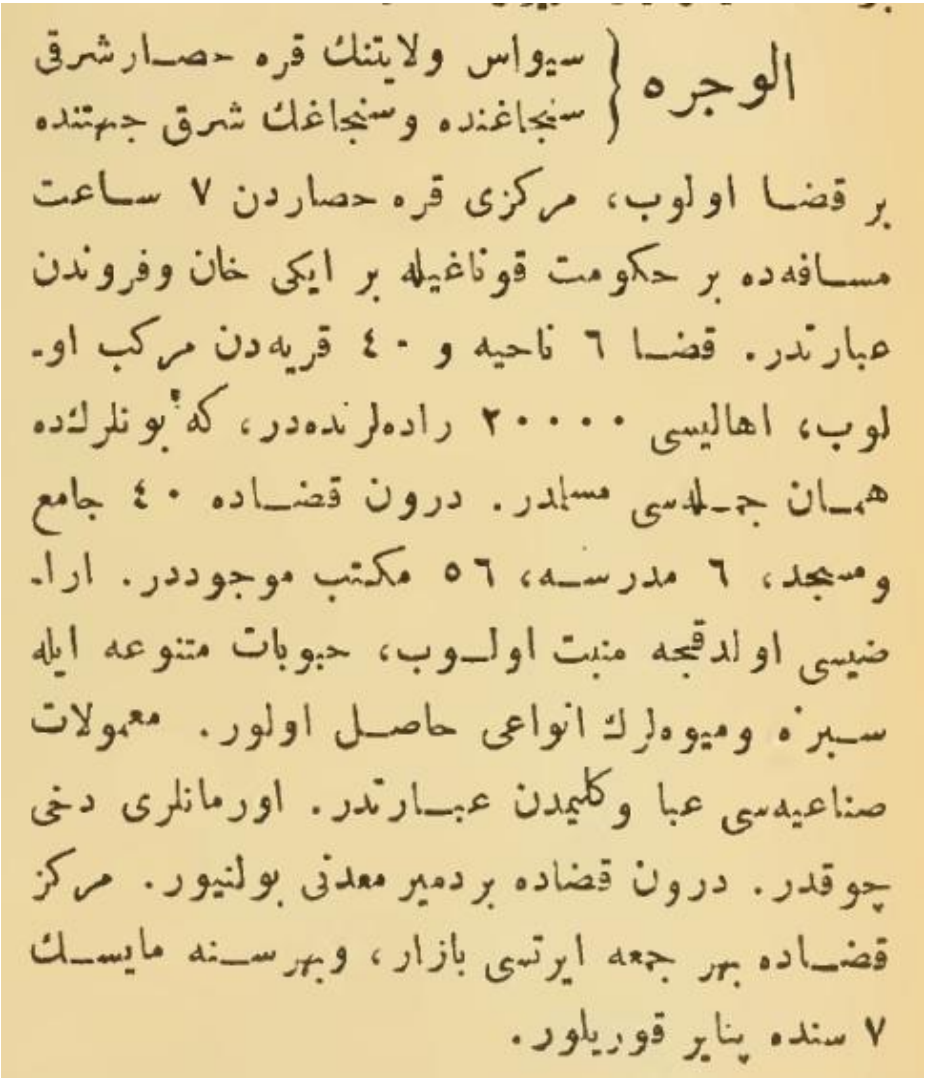

الوجره { سیواس ولایتنك قره حصار شرقی سنجاغنده وسنجاغك شرق جهتنده

بر قضا اولوب، مرکزی قره حصاردن ۷ ساعت مسافه‌ده بر حکومت قوناغیله بر ایکی خان وفروندن عبارتدر. قضا ٦ ناحیه و ٤٠ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۲۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در، که بونلرك همان جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده ٤٠ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ٥٦ مکتب موجوددر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعیه‌سی عبا وکلیمدن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. درون قضاده بردمیر معدنی بولنیور. مرکز قضاده بر جمعه ایرتسی بازار، وبهرسنه مایسك ۷ سنده پنایر قوریلور.

Alucra: Sivas vilayetinin Karahisar-i Şarki Sancağında ve sancağın şark-ı cenûbunda bir kaza olub, merkezi Karahisar'dan 7 saat mesafede bir hükümet konağıyla bir iki han ve fırundan ibarettir. Kaza 6 nahiye ve 40 karyeden (köyden) mürekkeb olub, ahalisi 20.000 raddelerindedir ki, bunlarında heman cümlesi Müslimdir. Derun-ı kazada 40 cami ve mescid, 6 medrese, 56 mekteb mevcuddur. Arazisi

oldukça münbit (verimli) olub hububat-ı mütenevvia ile sebze ve meyvaların envai' hâsıl olur. Mamulat-ı sanaiyesi abâ ve kilimden ibarettir. Ormanları dahi çokdur. Derun-i kazada bir demir madeni bulunur. Merkez kazâda behr Cum'a ertesi bazar (Pazar), ve beher sene Mayıs'ının 7'sinde panayır kurulur.

Yazıda bahsedilen demir madeni Eşküne (Demirözü) köyünde bulunmaktadır. Mayıs yedisi ise Zil(e) (Aktepe) köyünde kurulmaktaymış. Burada bulunan ılıca, önemli bir ılıman sıçak su kaynağıdır. Çeşitli cilt hastalıklarına iyi geldiği belirtilmektedir.

Karahisar-i Şarki'nin (dolayısıyla Alucra ve Mindeval'ın) Osmanlı Devletindeki hukuki durumunu aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1478-1515 yılları arasında Şebinkarahisar, Amasya'ya bağlı kaza / liva,
1515-1538 yılları arasında Şebinkarahisar, Erzincan'a bağlı liva,
1538-1553 yılları arasında Şebinkarahisar, Amasya'ya bağlı liva,
1553-1805 yılları arasında Şebinkarahisar, Erzurum'a bağlı liva,
1805-1865 yılları arasında Şebinkarahisar, Trabzon'a bağlı liva,
1865-1923 yılları arasında Şebinkarahisar, Sivas'a bağlı liva.[75]

4.BÖLÜM
Osmanlı Arşiv Belgelerinde Mindeval ve Köylerinde Tarihsel Olarak Vuku' Bulmuş Olaylar

Rotam Köylülerinin Şikayeti

Arşiv Fon Kodu: C. ML. Dosya No: 301, Gömlek No: 12243, Tarihi: 12 M (Muharrem) 1259 (13 Şubat 1843), Konu Özeti: Karahisar-i Şarki Sancağına tabi Mindeval Kazasına tabi Rotam köyü ahalisinin mültezimlerinin senelerden beri yaptıkları zulümlerden

[75] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/01/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucranin-bagli-oldugu-idare-merkezleri/

onda bir a'şara kanaat etmeyip beşte bir a'şar ve sair namlarda zorla para aldıklarından şikâyetleri havi.

Belgede bahsedilen Rotam köyüne ait bir bilgi bulunmamaktadır. Köyler listesinde de ismi bulunmamaktadır. Bu zamana kadar incelediğim belgeler arasında daha önce ismine rastlamadığım gibi diğer yazılı kaynaklarda da Rotam diye bir köy veya mezra ile de karşılaşmadım. Bu nedenle bir köyün şimdilerde bilinmeyen bir ismi daha vardı diye düşünebiliriz.

Örneğin Alucra'da Ahlos diye bir köyün varlığından bahsediliyordu ama aynı şekilde hangi köy olduğu bilinmiyordu. Ta ki bir vakıf kaydında **Ahlos namı diğer Dellü** diye belirtilen kaydı bulana kadar. Burada da öyle bir durum söz konusu olabilir.

Bunu belirledikten sonra belgenin içeriğini inceleyebiliriz. Belgemiz öncelikle bir dönem uygulanan mültezimlik uygulamasının ne haller aldığını göstermektedir.[76]

Mültezimlik: Bir şeyi kendi üzerine lâzım eden; iltizam eden, üzerine alan, deruhte eden. Devlet hazinesine maktu, muayyen vergi verip bir kısım memleketlerin aşar gibi varidatının tahsilini üzerine alan.

Belgemizde, mültezimlik (üstlenici) yani ihale ile vergi toplayıcılığının ulaştığı keyfi boyutların halkı nasıl zor durumlara soktuğunu görmekteyiz. Toprak (tarım) ürünlerinden alınan yasal verginin (a'şar=öşür) yüzde 10 oranında alınması gerekirken keyfi olarak bu oranı artırmış ve köylüye altından kalkamayacakları yük yüklemiş bu yetmiyormuş gibi adamlarının yiyecek içecek ihtiyaçlarını da köylüden ilaveten temin ettirmişlerdir.

Belgeden anlaşılan bir diğer husus da normal olarak vergiye tabi bir köyde olması gereken yüzde onluk vergi uygulamanın Rotam köyünün bu kapsamda olmamasına rağmen fazlasıyla alınmış olmasıdır.

Şöyle ki; Belgenin arka düzüne düşülen kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla bu köyde bir vakıf veya türbe olduğu ve bu köyün gelirlerinin vakfa ait olduğu anlaşılmaktadır. Durum böyle olunca da muafiyet söz konusu olmaktadır. Zira dergâhlar, zaviyeler, derbentçiler, ihtiyarlar vb. vergi sorumluluğu dışında kalıyorlardı. Vakıf olan bir köyün adının hatırlanmıyor olması da yukarıda yapılan açıklamayla bağlantılı olarak ikini bir adının olması ihtimalini güçlendirmektedir.

[76] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/12/08/karahisar-i-sarkide-asara-dair-hikayeler, /http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/08/tamzarali-agopun-1859da-alucra-asar-hasilatini-alip-kacmasi/

Mültezimlik konusu bir dönem başlı başına bir sorun teşkil etmiştir. Mültezim kelime olarak bir şeyi üzerine alan, deruhte eden, devlet hazinesine maktu, muayyen vergi verip bir kısım memleketlerin aşarını (öşür) yani arazi mahsullerinden alınan onda bir nisbetindeki vergiler gibi varidatının, hazineye ait gelirlerin tahsilini önceden ödediği veya ödemeyi taahhüt ettiği bedel karşılığı üzerine alan kişiyi tanımlamaktadır.

Sistemin işleyişi ise şu şekilde olmaktadır. Devlet'in her türlü ticari, zirai ve sınaî gelirleri açık artırma yoluyla ihaleye çıkarılır, böylece bu gelirlerin toplanma işi özel kişilere devredilirdi. Özelleştirilen bu gelir kaynaklarına "Mukataa", bunların tahsil işini devlet adına üstlenenlere "Mültezim", bu sisteme de "İltizam" usulü denmekteydi. Saray, bilhassa merkeze uzak eyaletlerde oradaki görevlilerin maaşlarını ve sair masraflarını bu toplanan vergiler ile öder kalanı saraya gönderilirdi. Vergi toplama işi genelde ayanlar vasıtasıyla yapılırdı.

Osmanlı da Gayr-i Müslimlerin malikâne sahibi olmaları menedilmişse de birçok Rum, Ermeni ve Yahudi'ye de mültezimlik verilmiştir. Bu mültezimler Köylüden toplanan aşar vergisinin yarısı Osmanlı Hazinesi'ne giriyorsa, yarısı da Ermeni, Rum ve Yahudi mültezimlerin kesesine giriyordu. Arazi kullanımına karşılık toprağın verimliliği de dikkate alınarak elde edilen üründen 1/10 ile 1/50 arasında aynî "aşar/öşür" vergisi alınıyordu ama bunun dışında kalan örneğin küçük ve büyük baş hayvan sayısı, arılar, meyve, sebze, yonca ve bunun gibi mallardan alınan vergide mahsuldeki gibi kesin bir nisbet olmadığından köylü mültezimlerin vergi memurunun (şahna'lar) insafına kalıyordu. Meyve vermeyen ağaçtan bile vergi alabiliyorlardı, halk ne yapacağını şaşırmıştı.[77]

[77] http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=37&yazi=1598

İltizam usulü doğaldır ki en çok, o güne kadar toprakta başarıyla uygulanan "Tımar Sistemi"ni etkilemişti. Servet ve saygınlık sahibi olmanın biricik yolu, mültezimlikten geçiyordu o yıllarda. Mültezimler devlet içinde devlet olmuşlardı sanki. "İltizam mukavelelerinde öngörülen süreler geniş bir yatırımcı sınıf doğurmuştu, satıhta tek bir mültezimin varlığına karşı, derinde vergiyi bizzat toplayanlardan sarraflara kadar uzanan karmaşık bir ortaklık sınıfı doğmuştu. Gayr-i Müslimlerin malikane sahibi olmaları men edilmiş olmasına rağmen birçok Rum, Ermeni ve Yahudi bu seçkinler sınıfına muhasebeci, finansör ya da simsar olarak dahil olmuştur. 18.YY itibariyle İstanbul'da 2000 mültezim ve onların taşra uzantıları (bu uzantılara "şahna" deniliyordu) ile birlikte yaklaşık 10.000 kişilik bir sınıf ortaya çıkmıştı". Çünkü hazine, mukataa alan kişilere kefil olarak yalnızca gayr-i Müslim sarraf ve sermayedarı kabul ediyordu. Mukataaların iltizama verilmesi İstanbul'da müzayede yoluyla yapılıyordu. Bu müzayedelere taşra yöneticilerinin kapı kethüdaları katılırdı. Mukataa alan kişi İstanbul'da bir kefil gösterir, tahmini vergi gelirinin ilk taksitini "muaccele" adı altında peşin olarak yatırdıktan sonra devlet adına bölgedeki yükümlülerden mukataa konusu vergileri toplar ve öteki taksitleri bu gelir içinden ödedikten sonra kalanı kazanç olarak alıkoyardı.

1733-1813 yılları arasında yaşamış olan Halk Ozanı Talibî, mültezimler hakkında bakın neler diyor.

"Tâlibî'yim kurtulmadım çileden
Mültezimler öşür alır kileden
En doğrusu kaçmak imiş Zile'den
Hiç gelmemek nûrun âlâ nur imiş"[78]

Şebinkarahisar'da da bir Yahudi Mültezimin varlığı bilinmektedir. Simon Çorbacı diye tarif edilen bir kişinin varlığı ile karşılaşıyoruz ki bu isim Yahudi ismidir. Onun adamı olan ve şahna diye tabir edilen vergi toplayıcısı şahıslardan Tamzaralı Ağop topladığı

[78] http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/cazim/002/

zahireleri satmış ve parasını alarak kaçmıştır. Neticede yapılan araştırmada Giresun'da olduğu öğrenilmiş ve yakalanarak Karahisar'a getirilmesi istenilmiştir.[79]

Mültezimlik uygulamasının sonuçlarıyla ilgili olarak Alucra ve Mindeval'da başka olumsuzluklar da yaşanmıştır. Örneğin Alucra'nın Kamışlı köyünde aşar borcu yüzünden bir kişinin evinin alındığını ve bu evin daha sonra 1. Dünya Savaşında Kafkas Ordu Komutanlığı tarafından askeri hastane olarak kullanılmış. Yine Mindeval'ın Zodoma köyünden birisinin elli kuruşluk borcuna karşılık beşyüz kuruşluk tek öküzü satılmıştır.

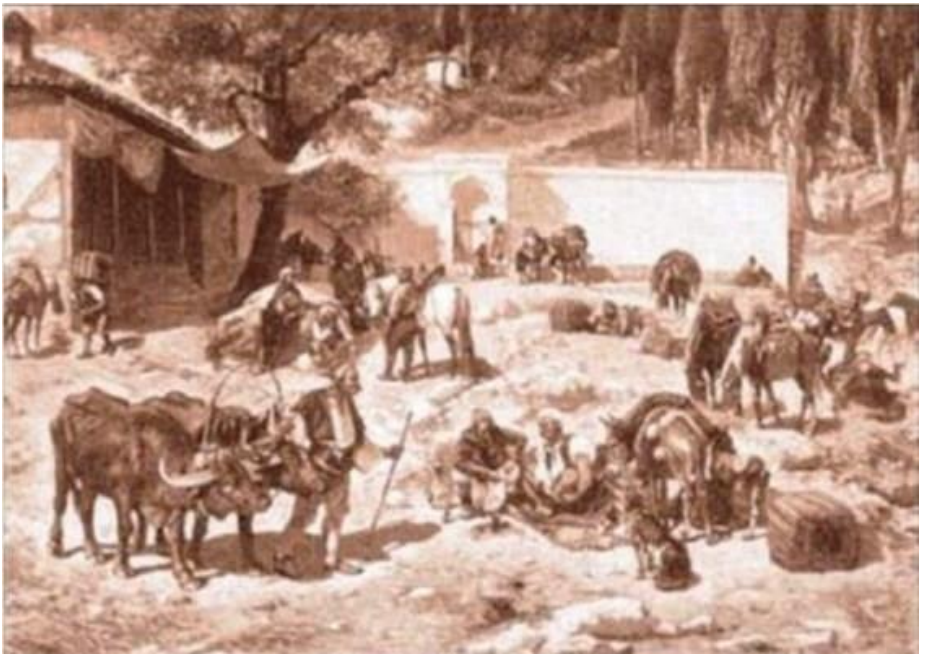

[79] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/08/tamzarali-agopun-1859da-alucra-asar-hasilatini-alip-kacmasi/

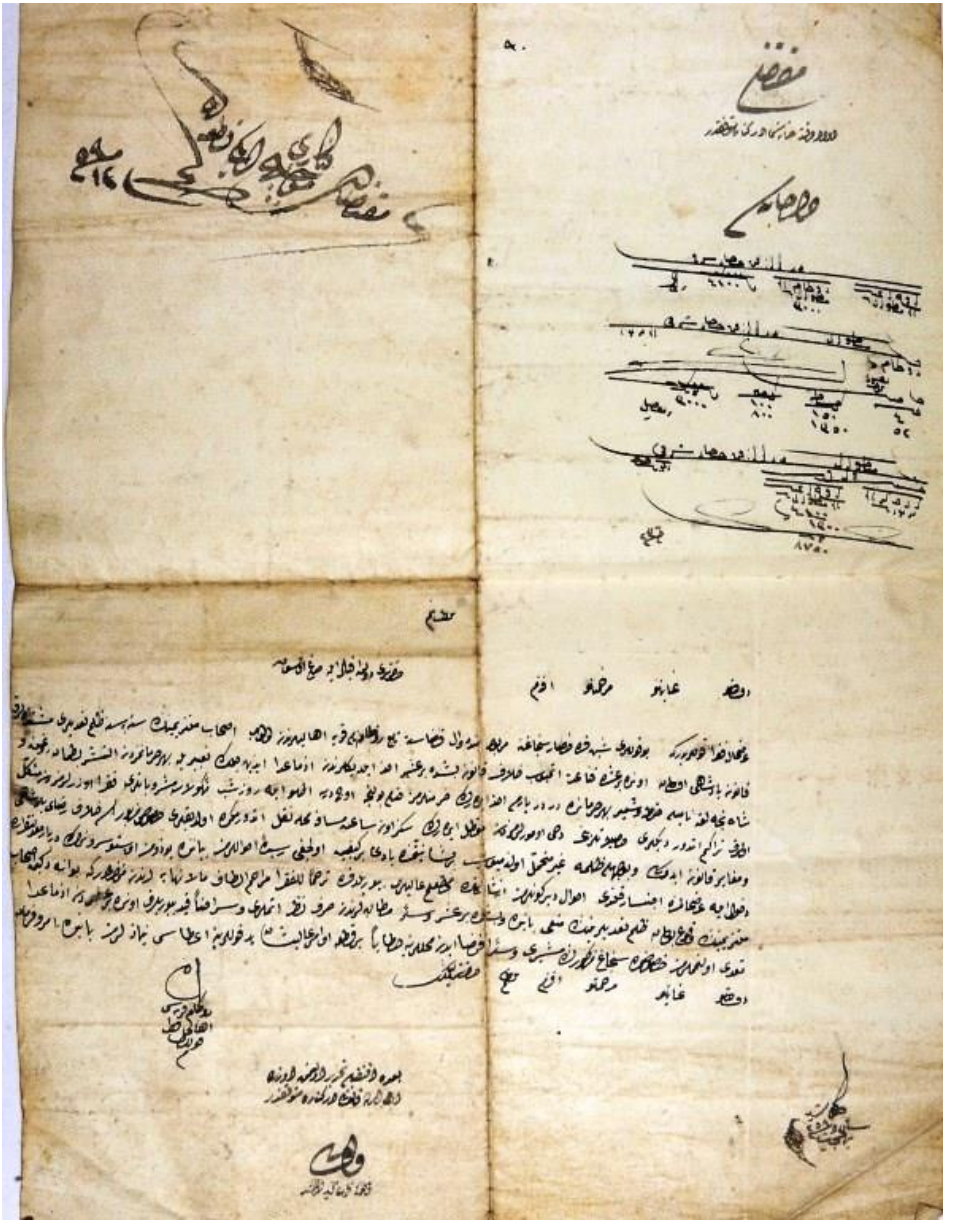

Devletlü, inâyetlü, merhametlü efendim sultanım hazretleri devlet-i ikbâl-i ile sağ olsun.

Arz-ı hâl-i fukara kullarıdır ki; Bu kulları Şebinkarahisar Sancağına merbut Mindeval kazasına tabi Rotam nam karye ahalisinden olub ashâb-ı mülteziminin sene be sene zulm-ı taaddileri müştedd (şiddetlenen) olarak kanun-ı padişâhi olan onda bir öşre kanaat etmeyüb hilaf-ı kanun beşde bir öşre ahz eyledüklerinden iz-maâda izincilik tabiriyle beher harmanımızdan altışar batman revgan (yağ) ve şah nicelik? namıyla hınta ve şair beher harmanda dörder yarma ahz ederek harmanlarımız hitam (son) bulunca üç dört atlu ile ruz u şeb (gece ve gündüz) me'kulât (yiyecek maddeleri) meşrubatları (içecekleri) fukara üzerlerimizden müşekkel (şekil verilmiş) olarak terakim ettirdükleri hasılatlarını dahi omuzlarımızdan muattal ederek sekiz on saat mesafe mahalle nakil etdürmekde oldukları hususu mezbûr ise hilaf-ı rızâ-yı padişâhi ve mugayir (aykırı) kanun ediğü ve bu vechile zulme gayr-i mütehammil olunamayub perişaniyetize badi bir keyfiyet olacağı reside-i ahvallerimiz beyanında yüzümüz üstü sürünmek der-bâr ma'dalet-karara (adalet eyleme) duhûl (içeri girme) ile arz-ı hâlimizde ictisar kılındı. Ahval-i birgünlerimiz İnşa-Allahû Te'âlâ muhat-ı ilm-i âlileri buyuruldukda terahhumen (merhameten) li'l-fukarâ merahim-i (merhamet) eltaf (lütuf) malanihayelerinden (sonsuz, nihayetsiz) mahzarıdır ki bu ana değin ashâb mülteziminin vukuu bulan zulm-ı taaddilerinin men-i babında ve beşde bir öşr ve sair mütalebelerinden sarf-ı nazar etmeleri ve sarâhâten (açık ve sarih) kayd buyurularak onda bir öşrden iz-ma'âda taaddi olunmamız (zulmden kurtulmamız) hususunda sancağ-ı mezkûra müşiri ve sair iktizâ eden mahallerine hitaben bir kıt'a ol-emr-i âlişân yed kullarına i'tası niyazlarımız babında emr ü ferman devletlü, inâyetlü, merhametlü, efendim sultanım hazretlerinindir.

Ba'dehu iktizası tahrir olunmak üzre evvel emirde kanun-ı derkenara mütevakkıfdır.

İMZA: Bende Rotam Karyesi Ahali-i Fukarâ Kulları

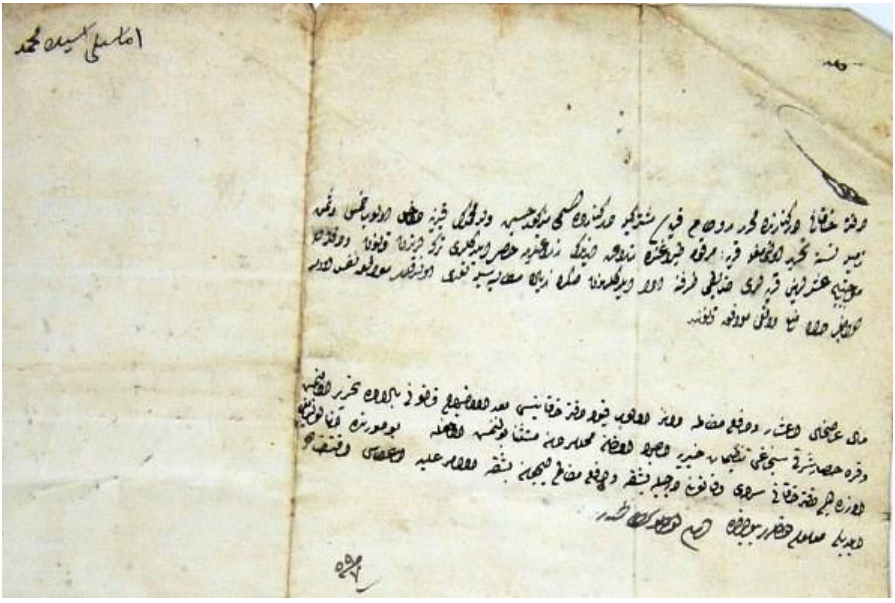

Sol Üst Köşe: Amasya'lı Es-Seyyid Mehed

Defter-i Hâkâni der-kenârında muharrer Rotam karyesi müşterekiyle (mülhakat: bir merkeze bağlı veya ait olan yerler) der-kenârında ismi mezkûr **Hüseyin veled-i Mehmed'in kabrine dâhil olub (bir vakıf veya türbeye atıf yapılıyor)** hums (beşte bir) ve sümün (sekizde bir) namıyla nesne tahrir olunmağla karye-i merkûme toprağında ziraat edenlerin ziraatleriyle hazır eyledikleri zikr olunan kanun ve defter mucibince öşrlerini karyeleri sandığı tarafına eda eylediklerinden sonra ziyade mutalebesiyle taaddi olundukları muvafık-ı nefsü'l emr (gerçeğe uygun) olacağı hala men'-i def'-i muvafık kılındı.

Meal-i arz-ı hâl a'şar def'-i mezâlime dâhil olub kuyûd-ı defter-i hâkânisi ba'de'l ihraç kanuni bâlâda tahrir olunmuş ve Karahisar-i Şarki Sancağı Tanzimât-ı Hayriyeye dâhil olunan mahallerden müstesna bulunmuş olmakla bu suretde inha olunduğu üzere ise Defter-i Hâkânî Saray ve Kanun derciyle başka ve def'-i mezalim içün başka evamir-i

aliye i'tası iktizâ eylediği malûm-ı devletleri buyuruldukda, ferman devletlü efendimindir.
Fi 7 Muharrem sene (12)59 (7 Şubat 1843)[80]

Mindeval Köprüsü

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT.DV.. Dosya No:9, Gömlek No: 74, Tarihi: 1264 Z 17 (14 Kasım 1848), Konusu: Karahisar-i Şarki sancağı Mindeval kazasında Kelkit nehri üzerindeki yıkılmış olan köprünün inşası hususunda Trabzon valisine şukka.

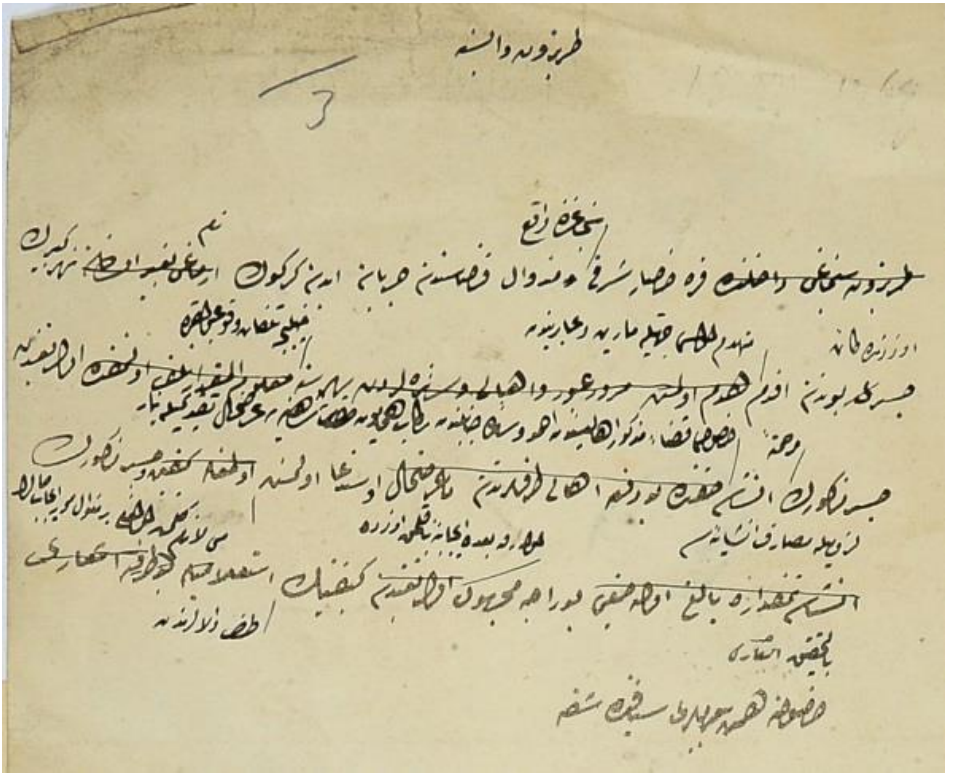

[80] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/26/karahisar-i-sarki-sancagi-mindeval-kazasi-rotam-koylulerinin-multezimlerden-sikayeti/

Trabzon Valisi'ne

Karahisar-i Şarki Sancağında vaki Mindeval kazasından cereyan eden Kerkük (Kelkit-Eviya Çelebi de Kerkük olarak yazmış) nam nehir-i kebir üzerinde kâin cisr (tahta köprü) bundan akdem münhedim (yıkılmış) olması cihetiyle marrin ve uburinden (gelip geçenden) beher sene haylice telefat vukuu bulmakda olduğundan cisr-i mezkûrun (ahşap köprünün) merhameten inşası hususu kaza-i mezkûr ahlisinden Ahmed vesaire canibinden rikab-ı hümayun-ı hazret-i şahaneye arzuhal takdimiyle niyaz ve istid'â olunmuş lüzumla masarifi inşaiyesi buraca mechul olarak bâde icabına bakılmak üzere keyfiyetin taraf-ı valalarından istilamı lüzum gelmesi cihetiyle ber-minval muharrer icab-ı hali ba-tahkik iş'arı hususuna himmet buyurmaları siyakında şukka

Arşiv Fon Kodu: A.}DVN. Dosya No: 42, Gömlek No: 11, Tarihi: 1264 Z 29 (26 Kasım 1848), Konusu: Karahisar-i Şarki'nin Mindeval kazasındaki Kerkük Irmağı üzerinde bulunan köprünün yıkıldığından bahisle tamiri hususunda ahaliden Ahmed'in arzuhali ile Trabzon Valiliği'ne konuyla ilgili olarak istilamı havi tahrirat-ı samiye tastirine dair pusula.

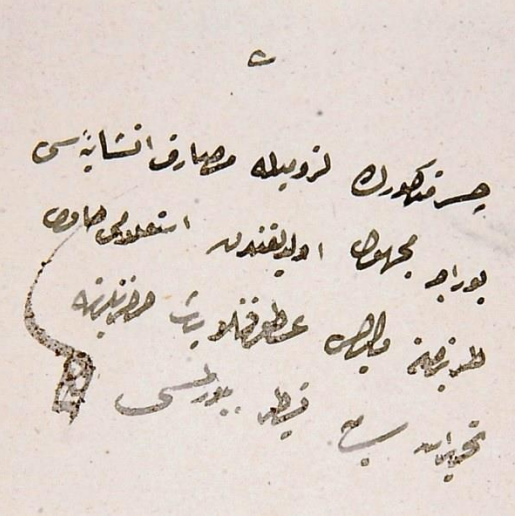

Cisr-i (köprü, tahta köprü) mezkûrun lüzumuyla masarif-i inşaiyesi buraca mechul olduğundan isti'lamı havi Trabzon valisi atufetli paşa hazretlerine tahrirat-ı samiye tastir buyurulması.[81]

İki Kazanın Birleştirilmesi

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT.UM.. Dosya No: 59, Gömlek No: 86 Tarihi: 18 B (Recep) 1267 (19 Mayıs 1851), Konusu: İki kazanın birleştirilmesi.

Sultan Abdülmecid zamanında 3 Kasım 1839'da Gülhane Parkında Mustafa Reşit Paşa tarafından okunan ve bu nedenle Gülhane Hatt-ı Hümayunu olarak da bilinen Tanzimat Fermanından sonra başlatılan yenilikler çerçevesinde idari birimlerde de bazı değişikliklere gidilmiştir.

1805-1865 yılları arasında Şebinkarahisar, Trabzon vilayetine bağlı bir sancak iken, yapılan idari değişiklikle 1865 yılında Sivas'a bağlanmıştır. Ancak belgede bahsedilen daha önce Karahisar-i Şarkiye bağlı müstakil bir müdürlük olması ne zaman gerçekleşmiştir bu konuda bir açıklık bulunmamaktadır.

İleride göreceğimiz belgelerde belirtildiği üzere 1868 yılında Alucra ile birlikte Mindeval'da Suşehri'ne bağlanmıştır.[82] Elbette bu durum daha çok Alucra için zor olmakla birlikte Mindeval için de sıkıntılar getirmiştir. Müstakil müdürlük olarak yönetilmek bazı avantajları getirse de yine de bazı işler için Karahisar veya Alucra'ya gitmek gerekmektedir. Bu durum ise Suşehri'ne gitmekten daha evla (daha iyi) bulunmuştur.

[81] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/11/alucra-tarihinden-sayfalar-22-mindeval-camoluk-1-yazi/

[82] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/12/11/alucra-susehrine-baglansa-ne-olur/

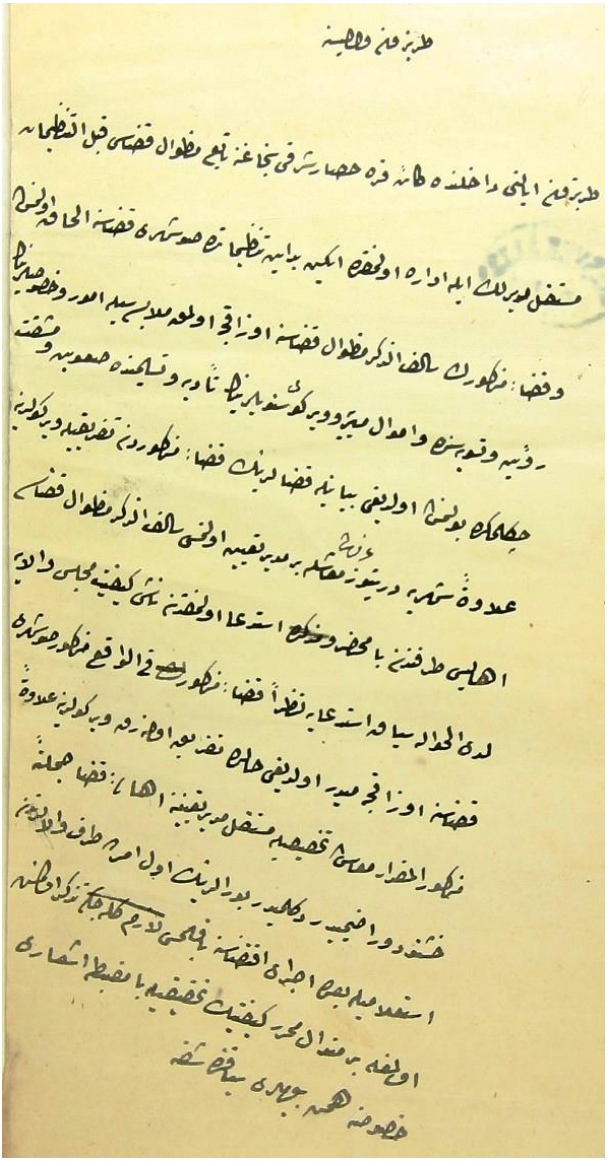

Trabzon Vilayetine

Trabzon eyaleti dâhilinde kâin Karahisar-i Şarki Sancağına tabi Mindeval Kazası kable't-tanzimat (tanzimattan önce) müstakil müdürlük ile idare olunmakta iken bidayet-i tanzimatda Suşehri

kazasına ilhak olunmuş ve kaza-i mezkûrun salifül-zikr Mindeval kazasına uzakça olmak mülâbesesiyle umur-ı hususlarının ru'yet ve tesviyesinde ve emvâl-i müşir ve vergi-i senevîlerinin te'diye ve tesliminde suubet ve maşakkat çekilmekde bulunmuş olduğu beyanıyla kazalarının kaza-i mezkûrdan tefrikiyle vergilerine ilaveten şehriye dört yüz guruş maaşla bir müdir tayin olunması salifü'z-zikr Mindeval kazası ahalisi tarafından bâ-mahzar (birçok kimse tarafından imzalı dilekçe) istid'a olunmakdan naşi keyfiyet Meclis-i Vala-ya lede'l-havale siyak-ı istid'aya nazaran kaza-i mezkûr fi-el-vaki mezkûr Suşehri kazasına uzakça mıdır olduğu halde tefrik olunarak vergilerine ilaveten mezkûr ol-mikdar maaş tahsisiyle müstakil müdür tayinine ahali-i kaza cümleten hoşnut ve razımıdır değil midir buralarının evvel-emrde taraf-ı valalarına istilamıyla badehu icra-yı iktizasına bakılması (lazım geleceği) tezkir olunmuş olmakla ber-minval muharrer keyfiyetin tahkikiyle ba-mazbata işarı hususuna himmet buyurulması siyakında şukka.

Mindeval Kazası Müdürünün Görevden Alınması

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT. NZD. Dosya No: 75, Gömlek No: 72, Tarihi: 1269 C 20 (31 Mart 1853), Konusu: Mindeval Kazası Müdürü Mustafa Ağa'nın azliyle yerine Hasan Efendi'nin tayin edilmesi.

Üsteki 1851 tarihli belgede daha önce müstakil müdürlük olarak yönetilmekte iken Suşehri'ne bağlanan Mindeval halkının bu durumdan yakınmalarını dile getiren belgeyi görmüştük.

Bu kez 1853 tarihli belgede Mindeval kazası müdürü Mustafa Ağa'nın azledilerek yerine Hasan Efendi'nin tayin edildiği belirtilmektedir.

Bu şunu anlatmaktadır ki Mindeval halkının haklı şikâyeti amacına ulaşmış ve yeniden eskiden olduğu gibi bağımsız müdürlük olmuşlardır.

Ancak bir diğer husus da 1868 tarihli belgelerde bahsedildiği üzere tanzimattan sonra bu kez Alucra ile birlikte Suşehri'ne bağlanmıştır.

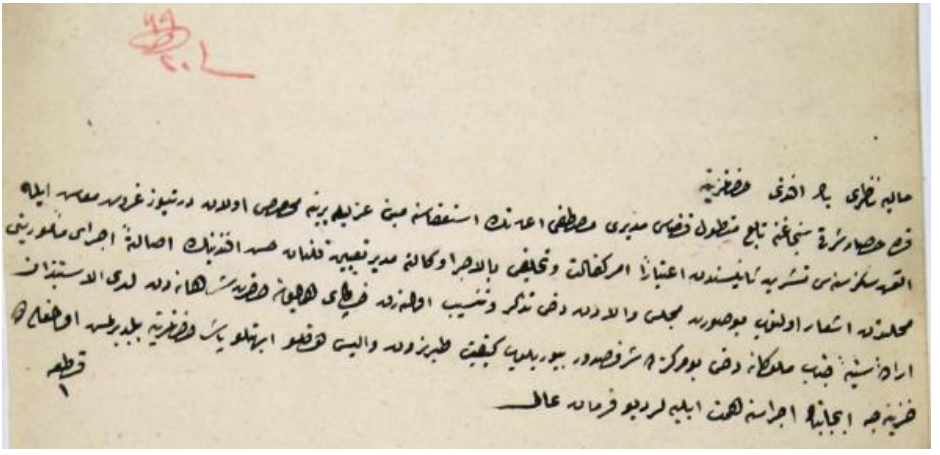

Maliye Nazırı Bey Efendi Hazretlerine
Karahisar-i Şarki sancağına tabi' Mindeval kazası Müdiri (Müdürü) Mustafa Ağanın istifasına mebni azliyle yerine mahsus olan dört yüz guruş maaş ile atmış sekiz senesi Teşrin-i Sânisinden (Kasım-Aralık 1852) i'tibaren emr-i kefalet ve tahlife (yemin etmek, yemin vermek) bi'l-icra vekâlete müdir tayin kılınan Hasan Efendinin asaleten icra-yı me'murine mahallinden iş'ar olub bu suret Meclis-i Vala'dan dahi tezkir ve tensib olunarak hak-i pay-i hazret-i şahaneden lede'l-istizan irade-i seniyye-i cenab-ı mülükâneden dahi bu merkezde şeref sudur buyurulub keyfiyet Trabzon Valisi Devletlü, Übbehetlü (ulu, büyük) Paşa Hazretlerine bildirilmiş olmağla hazinece icabının icrasına himmet eyleyeler deyû ferman-ı âli.

Giresun Yolunda Mindevallıları Öldüren Eşkıyanın Yakalanmaya Çalışılması

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT.UM.. Dosya No: 449, Gömlek No: 85, Tarihi: 1277 B 07 (19 Ocak 1861), Konusu: Karahisar-i Şarki ve

Kurucay ve Gercanis'li altmış yolcuyu soyan ve Mindeval'da adam öldüren eşkiyânın yakalanması.

O dönemler çok zor günlermiş. İnsanlar mecburen seyahat etmek zorundalar ve kilometrelerce uzaktaki Giresun'a gitmek için de çok zor bir yolculuğa katlanmak durumunda kalmışlardır. Yol güvenliği yok yola çıkan kafile kendi güvenliğini almaya çalışsa da çoğu zaman bunda başarılı olunamamış ve hiç beklenmedik bir yerde pusu kuran eşkıyanın insafına teslim olunmuştur.

İnceleyeceğimiz belgede de buna benzer bir durum anlatılmaktadır. Halkın ihtiyaçlarını temin için katırlarla küçük çaplı ticaret amacıyla sahile giden kafilenin içinde bulunan Mindeval halkından bazıları yolda eşkıya tarafından öldürülmüş ve yaralanmıştır. Bu insanlar bu tehlikeyi bile bile neden sahile gidiyorlar sorusunun cevabı açıktır. Deniz yoluyla dış memleketlerden gelen mallar ancak denize limanı olan yerlerde bulunabilmektedir de ondan. Büyüler anlatırlar bu katır ticareti 1950'lere kadar devam etmiş.[83]

Belgede bahsedilen olay hiç şüphesiz eşkıyanın yaptığı ilk olay değildir. Yedi-sekiz sene bu güzergâhda yol kesip insanları soyan direnen olursa öldüren çok sayıda eşkıya türemiştir. Hiçbir ölçüsü olmayan bu eşkıyaların yakalanması için atlı süvari devriyeleri oluşturularak tedbir alınmaya çalışılmıştır.[84]

[83] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/21/alucranin-emektar-sahsiyetleri-dursun-haci-bingol/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/26/alucranin-emektar-sahsiyetleri-fikri-citir/

[84] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/12/12/giresun-yolunda-eskiyalik-eden-fahir-ve-kara-mahmudun-yakalanmasi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/13/1898de-giresun-ile-karahisar-arasinda-mentese-koyu-civarinda-yolcularin-soyulmasi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/09/22/1861de-karahisar-i-sarki-ve-giresun-arasinda-yol-kesen-eskiyalara-karsi-alinan-tedbirler/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/11/alucrali-eskiya-esirra-cavusoglunun-marifetleri/

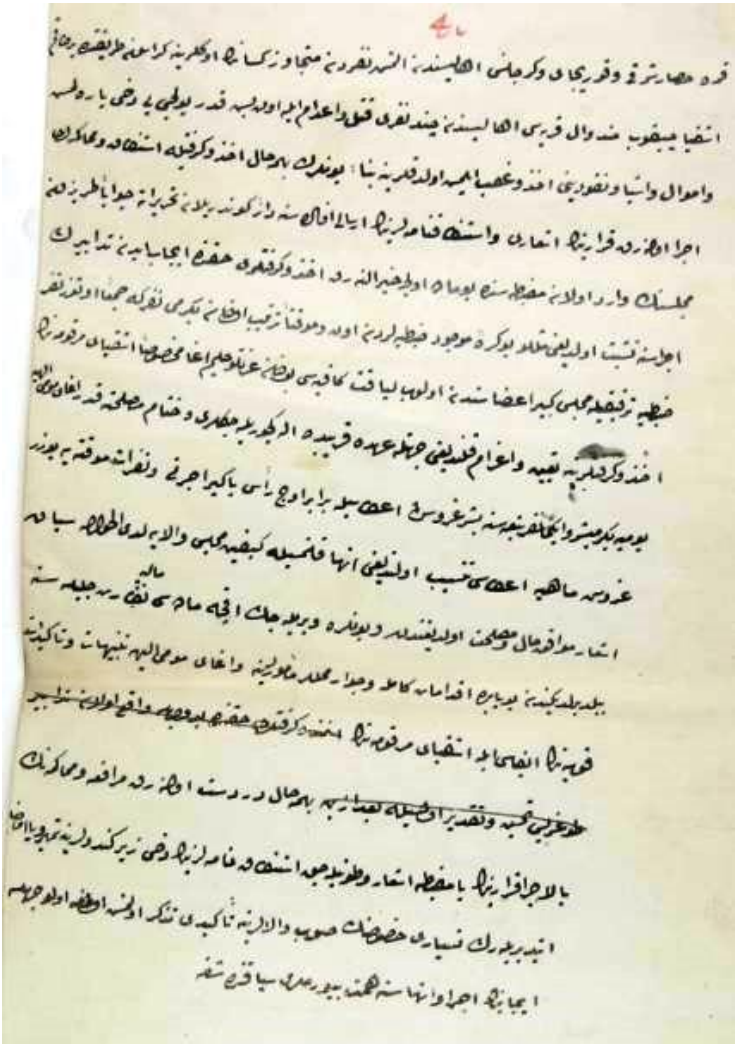

Karahisar-i Şarki ve Kuruçay ve Gercanis (Refahiye) ahaliyesinden altmış neferden mütecaviz kimsenin önlerine **Giresun tarikinde bir takım eşkiya çıkıp Mindeval karyesi ahaliyesinden çend (birkaç) neferi katl ve idam ile on beş kadar yolcuyu dahi yaralamış ve emval ve eşya ve nakidini ahz ve gasb eylemiş** olduklarına binaen bunların behe-mahal (ne olursa olsun) ahz ve giriftiyle (yakalanarak) istintak (sorgularının) ve muhâkemelerinin (yargılanmalarının) icra

olunarak kararının iş'ârı (bildirilmesi) ve istintaknamelerinin (sorgu tutanaklarının) irsali (gönderilmesi) ifadesine dair gönderilen tahrirata cevaben Trabzon Meclisinden varid olan mazbatasında bu madde evvelce hazırlanarak ahz ve giriftleri (yakalanmaları) hakkında icap eden tedabirin (tedbirin) icrasına teşebbüs olduğu misüllü bu kere mevcut zabtiyelerden on ve muvakkaten tertip olunan yirmi nefer ki cem'an otuz nefer zaptiye terfikiyle (yanına katmak) meclis-i kebir (büyük meclis) azasından olup liyakat-ı kafiyesi bulunan izzetlü Halim Ağa mahsusen eşkiyayı merkûmenin ahz ve griftlerine (yakalanmalarına) tayin ve i'zam (göndermek) kılındığı cihetle uhde-i karibde ele geçirilecekleri ve hitamı maslahata kadar ifa-yı muma-ileyh yevmiye yirmi beşer ve iki nefer teb'âsına beşer kuruş itasıyla beraber üç res (reis) …….icratı neferat-ı mevkûteye yüzer kuruş mahiye itası tensip olunduğu inha kılınmasıyla keyfiyet meclis-i vala-ya lede'l-havale siyak-ı işarı muvakıf hali ve maslahat olduğundan ve bunlara verilecek akçe maddesi Maliye Nezareti Celilesi'ne bildirildiğinden bu babda ikdamat-ı (çalışma) kemale ve civar mahaller memurlarına ve ika-yı muma-ileyh tenbihat ve takrirât (anlatılan şeyler) komisyonun inhası ile eşkıya-yı merkûmenin behe-mahal der-dest (mutlaka yakalanarak) olunarak murafâ ve muhakemenin bil-icra kararının ba-mazbata iş'ar ve tutulacak istintaknamelerinin (sorgularının) dahi zir-i (aşağısı) kendilerine temhir (mühür) veya imza ettirilerek tesyarı (gönderilmesi) hususunun savb-ı valalarına te'kidi tezkir olunmuş olmağla ol-vechle icabının icra ve inhasına (resmen bildirme, tebliğ) himmet buyurulması siyakında şukka.

Kafkasya'dan Anadolu'ya Hicret Eden Muhacirlere Yardım Yapılması

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT. MHM. Dosya No: 238, Gömlek No: 90, Tarihi: 18 Za 1278 (17 Mayıs 1862), Konusu: İskân olunmak üzere Muş sancağına gönderilen muhacirine Karahisar-i Şarki kazaları ahalisince yapılan yardımların Takvim-i Vekayi ve Ceride-i Havadis'de yayınlanması.

Osmanlı-Rus Savaşlarında Osmanlı'nın Ruslara yenilmesi ve Kafkasya'da toprak kayıpları yaşanması üzerine Osmanlı ile birlikte savaşa katılan Kafkas halkları Rusya'nın zulmüne uğrayınca pek çoğu yaşadıkları yoprakları terk ederek Anadoluya hicret etmiştir. Bunların bir kısmı deniz yoluyla limanlara getirilerek buradan iskân edilecekleri yerlere yollanmışlardır. Bir kısmı ise kara yoluyla yürüyerek Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu yolculuklarında tek geçim kaynakları olan hayvanlarını da yanında getiren Kafkas muhacirleri çok sıkıntılar çekmiş, yolda açlıkla mücadele etmiştir.

İşte onların bu zor gününde Muş Sancağına yerleştirilmek üzere toprakların misafir ettiği muhacirlerin masrafları Akşehirâbâd, Mindeval ve Alucra halkı karşılamıştır. Daha sonra devlet bu parayı geriye ödemek istemiş ise de bunu kabul etmemişler ve hazineye bağışlamışlardır. Bunun üzerine zamanın hükümeti de halkın bu özverili davranışını zamanın gazetelerinde duyurma kararı alarak yayınlatmıştır.

Yapılan masrafların ana kaynağını kışın misafir ettiği ve aylarca kaöylerde evlerde ağırlanan bu Allah misafirlerine yapılan harcamalar oluşturmaktadır. Vatanlarını terk ile bilmedikleri ama kendileri gibi Müslüman olduklarını bildikleri diyarlara gelen Çerkez ve Nogaylara Alucralı ve Mindevallı kucak açmış yediğinden yedirmiş, gerekirse giydiğinden giydirmiştir.

Daha sonra devletin yaptığı ödeme teklifini de hiç düşünmeden reddetmiş, böyle bir durumu söz konusu bile etmemişlerdir.

Akşehirabâd, Mindeval ve Alucra ahalisi de söz konusu Çerkes ve Nogay muhacirlerinin sevk ve iaşe masraflarını karşılamayı bir kardeşlik görevi addetmiştir. Bu nedenle davranışları takdir görmüş, onurlu bir davranış olarak tarihe kayıt düşülmüştür.[85]

[85]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/13/karahisar-i-sarki-ve-alucranin-cerkes-ve-nogay-tatari-misafirleri/

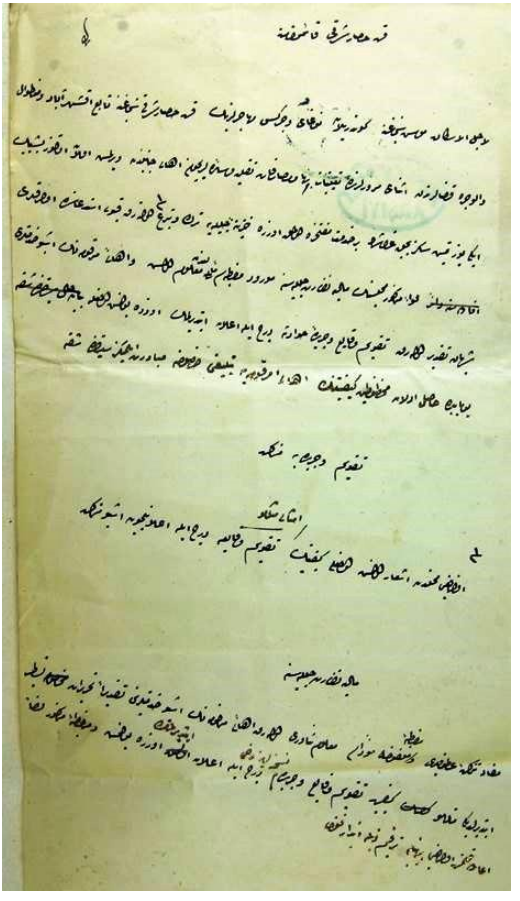

Karahisar-i Şarki Kaim-makamına

Li-eclil-iskân (yerleştirilmek üzere) Muş Sancağına gönderilen Nogay ve Çerkes muhacirlerinin Karahisar-i Şarki Sancağına tabi Akşehirabâd ve Mindeval ve Alucra kazalarından esna-yı mürurlarında tayinat baha ü masarifat nakliye vesaireleriçün ahali canibinden virilmiş olan otuzbeşbin ikiyüzyetmişsekizbuçuk guruşun bir hidmed-i müftehire (Allah rızası için bağışlanan) olmak üzere hazine-i celileye terk ve teberru olunarak kabulü istid'asında oldukları liva-i mezkûr meclisinin Maliye Nezaret-i Celilesine mevrud (gelmiş) mazbatası

mealinden malum olmuş ve **ahali-i merkumenin işbu hidmetleri şâyân-ı takdir olarak Takvim-i Vekâyi ve Ceride-i Havadise derc ile i'lan ettirilmek** üzere bulunmuş olmağla beyan-ı hâl-i bu babda hâsıl olan mahzuziyet-i (hoşa gitmek) keyfiyyetinin ahali-i merkumeye tebliği hususuna mübaderet eylemeniz şiyakında şukka.

Takvim-i Cerideye Manzur

Emsali misillü

Olunacağı mahallinden iş'ar olunmuş olmağla keyfiyetin Takvim-i Vekayi derç ile ilanıçün işbu manzur

Maliye Nezaret-i Celilesine

Müfid tezkire-i atufileri ve mazbata-i melfufe müveddası malum-ı senâveri olarak ahali-i merkumenin işbu hidmetlerini takriran takrirat tastir ettirildiği misillü keyfiyyet Takvim-i Vekayi ve Ceride tesciline dahi derç ile i'lan ittirilmek üzere bulunmuş ve mazbata-i mezkûr leffen i'ta kılınmış olduğu beyanıyla terkim-i zeyle ibtidar kılındı.

Fon Kodu: A.}MKT. NZD. Dosya: 395, Gömlek No: 74, Tarihi: 1278 B 27 (28 Ocak 1862), Konu Özeti: Trabzon'dan Samsun'a gelmiş olan muhacirlerden ekserisinin Sivas'a gönderildiği geriye kalanının ise münasip köylere musafereten yerleştirildiği.

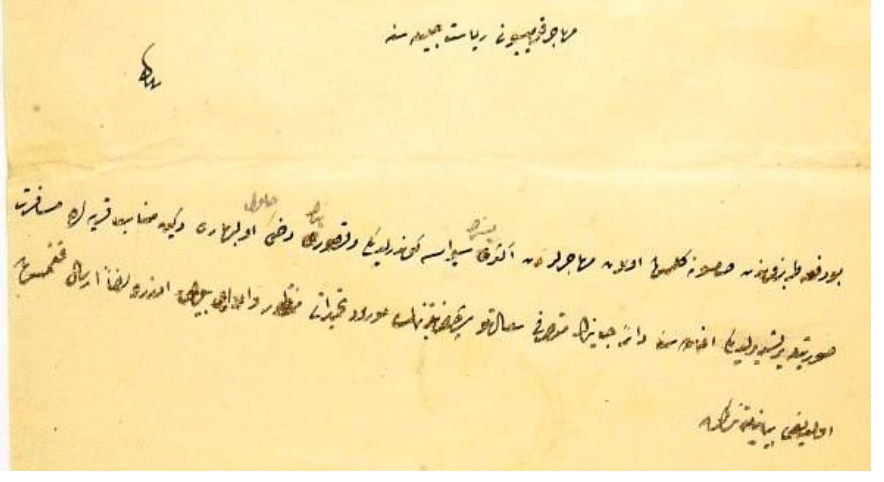

Muhacir Komisyonu Riyaset-i Celilesine

Bu def'a Trabzon'dan Samsun'a gitmiş olan muhacirlerden ekserisinin Sivas'a gönderildiği ve küsurunun dahi hala evvel bahara değin münasib karyelere musaferet suretiyle yerleştirildiği ifadesine dair Canik mutasarrıfı saadetlü paşa hazretlerinin sürûr-ı tahriratı manzûr-ı vâlâları buyurulmak üzere leffen irsal kılınmış olduğu beyanıyla tezkire.

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT. NZD. Dosya No: 419, Gömlek No: 99, Tarihi: 1278 Za 20 (19 Mayıs 1862), Konusu: Karahisar-ı Şarki'deki muhacirler için yapılan masrafların Aksehir-i Abât, Alucra ve Mindeval kazaları ahalisince karşılanmasının ceride-i mahsusa'ya kaydedildiği.

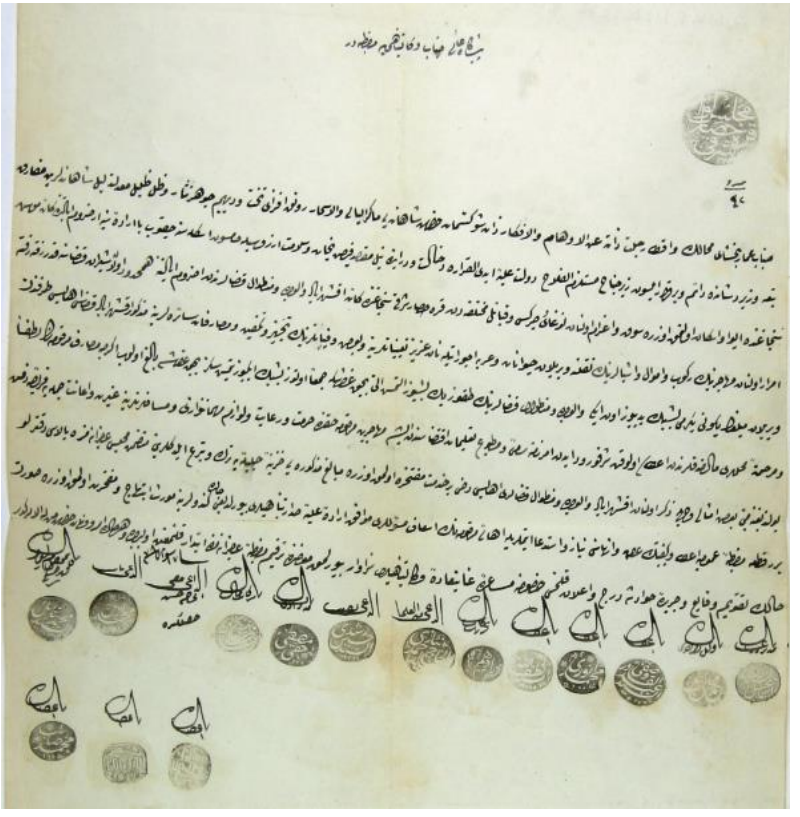

Pîşgâh-ı âlî-i cenâb-ı vekâlet-penâhîye mazbatadır.

Cenâb-ı imâret-bahşâ-yı memâlik ü aktâr cellet zâtühu ani'l-evhâm ve'l-efkâr zât-ı şevket-simât-ı hazret-i şâhâneyi mâkerâ leyâlî ve'l-eshâr revnak-efzâ-yı taht ü dîhîm-i cevher-nisâr ve zıll-ı zalîl-i ma'delete leyl-i şâhânelerin mefârık-ı teba'a ve zîr-i resânda dâ'im ve ber-karâr eylesün. Zîr-i cenâh-ı müstelzimü'l-felâh-ı Devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-karâradehalet ve dirâyetde neyl-i maksad-ı feyz-necât ve selâmet arzûsuyla Samsun iskelesine çıkup bâ-irâde-i seniyye Erzurum eyâletinde kâ'in Muş sancağında îvâ vü iskân olunmak üzere sevk ü i'zâm olunan **Nogay ve Çerkes ve kabâ'il-i muhtelifeden** Karahisâr-ı Şarkî sancağında kâ'in **Akşehirâbâd ve Alucra ve Mindaval** kazâlarından Erzurum eyâletine hem-hudûd olan Şîran kazâsına kadar refte refte imrâr olunan muhâcirînin rükûb ve emvâl ve eşyâlarının nakline verilen hayvânât ve araba ucurâtıyla nân-ı azîz ta'yînâtlarına ve ba'zı vefiyâtlarının techîz ve tekfîn ve mesârıfât-ı sâ'irelerine mezkûr Akşehirâbâd kazâsı ahâlîsi tarafından verilen meblağın yekûnu yirmi beş bin yediyüz on iki ve **Alucra ve Mindeval kazâlarının dokuz bin beş yüz altmışaltıbuçuk guruş ki, cem'an otuz beş bin iki yüz yetmiş sekiz buçuk guruşa bâliğ olup** eğerçe mesârıf-ı merkūmenin leffen ve merhameten mahalleri mâl sandıklarından i'tâsı ol vakit şeref-vürûd eden emr-nâme-i sâmî ve matbû' ta'lîmât iktizâsından ise de muhâcirîn-i merkūme hakkında hurmet ve ri'âyet ve levâzım-ı mihmân-nüvâzîve müsâferetlerine gayret ve i'ânet cümleye ferâ'ize-i zimmet bulunduğuna mebnî ba'zı emsâli vechile zikr olunan Akşehirâbâd ve Alucra ve Mindaval kazâları ahâlîsi dahi bir hıdmet-imüftehare olmak üzere mebâliğ-i mezkûreyi hazîne-i celîleye terk ve teberru' eylediklerini mutazammın meclis-i âcizânemize bâlâsı defterlü birer kıt'a mazbata-i umûmiyye i''tâ ve keyfiyetin arz ü inhâsı niyâz ve istid'â etmeleriyle ahâlî-i merkūmenin is'âf-ı mes'ûlleri muvâfık-ı irâde-i aliyye-i sadâret-penâhîleri buyurulduğu hâlde kendilerine mûris-i ibtihâc ve mefharet olmak üzere sûret-i halde Takvîm-i Vekāyi' ve Cerîde-i Havâdis'e derc ü i'lân kılınması (yazılması ve duyurulması) husûsuna müsâ'ade-i inâyet-âde-i vekâlet-penâhîleri sezâvâr buyurulmak husûsundaterkīm-i mazbata-i âcizânemize ibtidâr

kılınmağın ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.
(Mühürler)

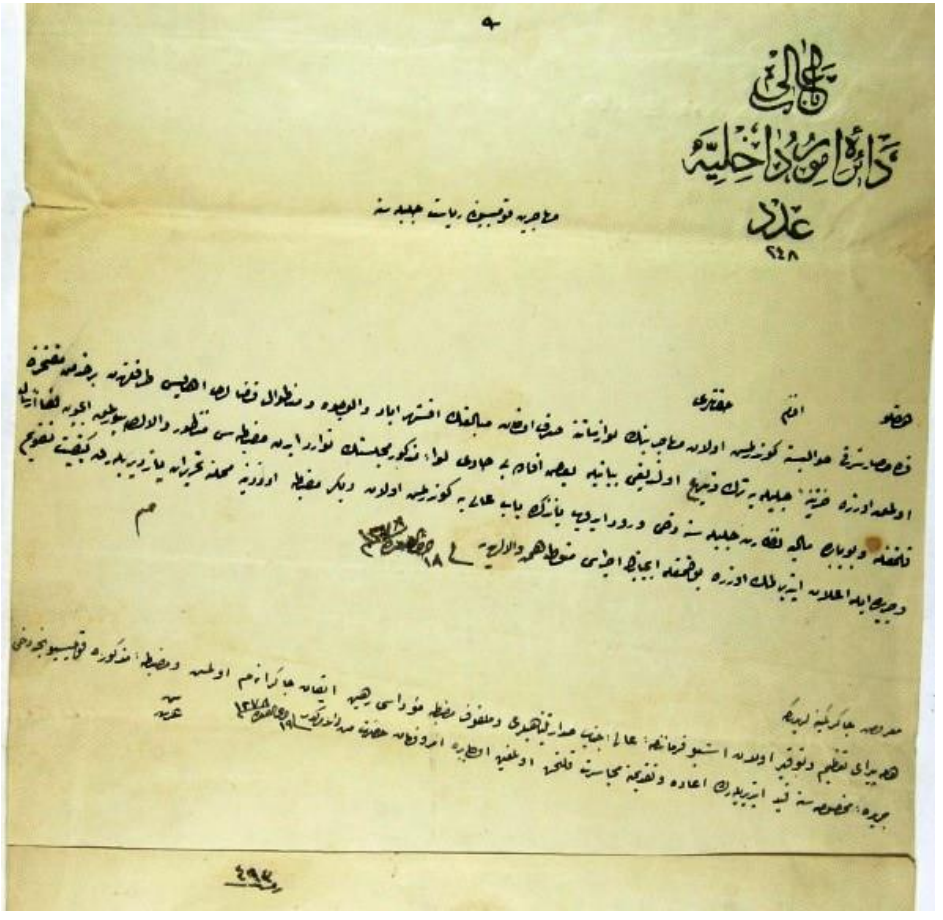

Muhacirin Komisyonu Riyaset-i Celilesine
Devletlü Efendim Hazretleri,

Karahisar-i Şarki havalisine gönderilmiş olan muhacirinin levazımatına sarf olunan mebaliğin **Akşehirâbad ve Alucra ve Mindeval** kazaları ahalisi tarafından bir hizmet-i müftehire olmak üzere hazine-i celileye terk ü teberru' olunduğu beyanıyla bazı ifadeye

havi liva-i mezkûr meclisinin tevarüd iden mazbatası manzûr-ı vâlâları buyurulmak içün leffen irsal kılınmağla ve bu babda Maliye Nezaret-i Celilesine dahi vürûd idüb ba tezkere Bâb-ı Âliye gönderilmiş olan diğer mazbata üzerine mahalline tahrirat yazdırılarak keyfiyet Takvim-i Ceride ile i'lân itdirilmek üzere bulunmağla icabının icrası menut-ı himmet-i vâlâlarıdır. Fi 18 Zilkade sene 1278

Maruz-i çaker-i kemineleridir ki,

Hâme pirâ-yı takdim ve tevkir olan işbu fermannâme-i âli-i cenâb-ı sadâretpenâhileri ve melfuf mazbata mü'eddâsı rehin-i ikan-ı çakerânem olmuş ve mazbata-i mezkûre komisyonca dahi ceride-i mahsusasına kayd ettirilerek iade ve takdimine mücaseret kılınmış olmakla ol-babda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir. Fi 19 Zilkade sene 1278 Bende İzzet

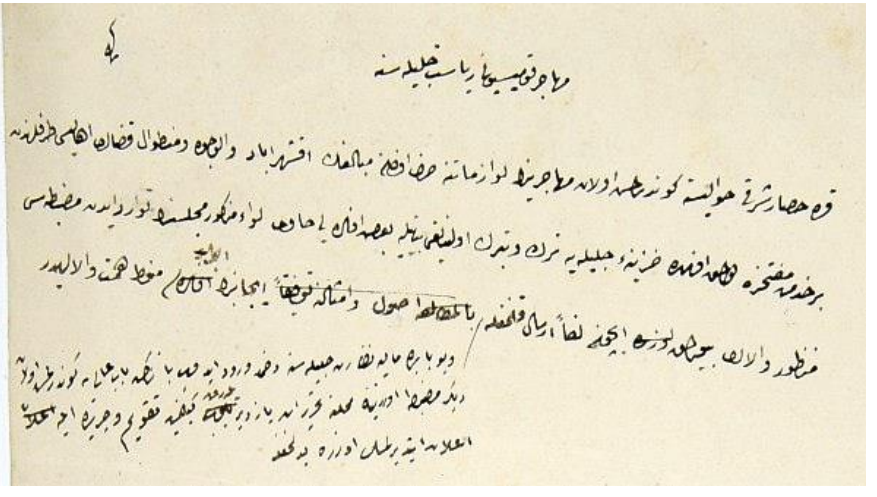

Muhacir Komisyonu Riyaset-i Celilesine

Karahisar-i Şarki havalisine gönderilmiş olan muhacirinin levazımatına sarf olunan mebaliğin Akşehirâbad ve Alucra ve Mindeval kazaları ahalisi tarafından bir hizmet-i müftehire (öğünülecek hizmet) olmak üzere hazine-i celileye terk ü teberrük beyanıyla bazı ifadeye havi liva-i mezkûr meclisinin tevarüd iden mazbatası manzur-ı vâlâları

buyurulmak içün leffen irsal kılınmağla ve bu babda Maliye Nezaret-i Celilesine vürûd idüb ba tezkere Bab-ı Âliye gönderilmiş olan diğer mazbata üzerine mahalline tahrirat yazuvirilerek (yazı yazılarak) keyfiyet Takvim-i Ceride ile ilan itdirilmek üzere bu makule icabının icrası menut-ı himmet-i vâlâlarıdır.

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 633, Gömlek No: 51, Tarihi 1279 S 03 (31 Temmuz 1862), Konu Özeti: Yozgad ve Sivas'a iskân edilmek üzere Alucra'ya kadar gelen muhacirine yevmiye ve tâyinat verilmesi (17. Anadolu).

Bi-mennihî Teâlâ

Pişgâh-ı Meali İktinâh-ı (bir işin aslını esasını araştıran) Cenâb-ı Vekâletpenâhiye Mazbata-i müstmendânemizdir (hacetimizdir)

An Meclis Liva-i Karahisar-i Şarki 1277 (Karahisar-i Şarki Livası Meclisinden 1277)

Meclis-i Vâlâya Fi 17 Muharrem sene 279 Numru 1

Kayd şod Recep 19 / Yozgad ve Sivas'a emirnâme kendisine dahi cevab.

Emr-nâme-i sâmi yazılmışdır. Fi 3 Safer sene (1)279

Pişgâh-ı Âli-i Cenab-ı Vekâletpenâhiye
Mühür/Meclis-i Liva Karahisar-i Şarki

Ba-irâde-i seniye Yozgat ve Sivas Sancaklarında ebva' ve iskân üzere Erzurum tarafından ricat etmiş olan **Nogay Tatarı kabilesinden kafile-i evvel** olmak üzere bu kere Erzurum Valisi Devletlü Hayreddin. Paşa Hazretlerinin buyuruldusuyla **Karahisar-i Şarki kazalarından Alucra kazasına gelmiş olan yüz on üç hanenin üzerlerinde** sevk

me'muru olmadığından ve zaten terbiyesiz (düzensiz) ve serkeş (dağınık, itaatsiz) adamlar olduğundan kaza-i mezbûrun yol üzeri bulunan kurasında kırk altı koruluk mezruat (ekili yerler) ve elli beş arabalık çayırlarını kendü malları olan bin altı yüz res (baş) mikdarı davar ve sığırlarına yedirmiş ve sair cihetle rencide ve taaddi (zulüm) eylemiş oldukları kaza-i mezbûr meclisinden ba-mazbata inha olunub çend ruz sonraca (birkaç gün sonra) kabile-i mezkûre nefs-i kasabaya duhul olmuş olmalarıyla bunlara hazirunda riayet ve hürmet ve esbâb-ı seferiyelerinin ikmaliyle hüsn-i imrarları hakkında mukaddem ve muahher şeref-varid iden o emr-nâme-i sâmiye iktizâ-yı âlisince ârâm ve biteviye edecek birilerinin ve iktiza eden (gereken) araba ve hayvanat tedarik ve hüsn-i imrarları (geçirmek, mürur ettirmek) esbâbına teşebbüs olunmuş ise de ta'yinatının hakkında bir güna irâde-i seniyye ve vali-i müşarün-ileyhden verilmiş olmadığı buyurulubda dahi sarahat (açıklık) görülemeyüb esbâb-ı mürur'iyelerinin ikmali iş'arından ibaret bulunmuş idiğünden ta'yinat verilmesine cü'ret olunamayacağı içerilerinde Türkçe bilen ve ilerü gelenlerine ifade olundukda havale-i sem' (dinlemek) ve itibar etmeyüb ta'yinat talebinde ısrar vermiş ve verilmediği halde çarşuda etimekçi dükkânlarını yağma edecekleri rûş-ı hal u kallerinden (sözlerinden) istidlâl olunmağla (delil getirmek, anlaşılmak) ref'an li'l-fesâd fukarasına **dört gün öğünlerinde yarımşar kıyye** nan-ı aziz (ekmek) ta'yinatı i'tasıyla iskân ve sâye-i seniyye-i şâhânede otuz aded araba ve üç yüz otuz üç hayvanat verilerek kazadan kazaya imrar (geçirmek, mürur ettirmek) ve savb-ı me'mûrelerine imrarlarıçün dahi işar olunub burada ikâmetleri müddetince **zaptiye nezaretiyle zararlarından tevakki olunmuş (korunulmuş)** ise de etraf-ı şehirde olan mezruat (ekili olan yerler) ve çayırların bazılarını hayvanat-ı mezkûrelerine yedirmiş olmalarına nazaran ilerü kazalar ahalisi dahi hasardide olacağından ve bundan sonra gelecek kabail dahi zabıtasız ve başıboş gelüb geçecekleri zahir ve bedihi (görünen, aşikâr) olmakla mücerred beyân-ı hal ma'rızında (arz olunan makam) takdim-i mazbata-i acizanemize ictisar kılındı ol-babda ve her-halde emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

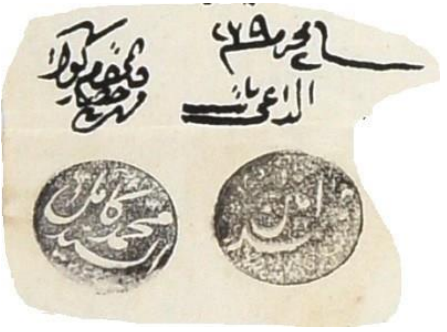

Fi 2 Muharrem sene (1)279 E'd-dâi-i Naib
Bende Kaymakam Liva-i Karahisar-i Şarki Es-Seyyid Mehmed Kâmil

Alucra ve Mindeval'ın Suşehri Kaymakamlığına Bağlanması

Arşiv Fon Kodu: ŞD. MLK. Dosya No: 1785 A, Gömlek No: 4, Tarihi: 27 Safer 1285 (19 Haziran 1868), Konusu: Suşehri Kaymakamlığına bağlı olarak idare edilen Alucra için yeni bir kaymakamlık kurulması isteği.

1868'de Alucra'nın Mindeval ile birlikte Suşehri kaymakamlığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Elbette bu durum Alucra ve Mindeval halkını çok rahatsız etmiş. Bu işten en büyük sıkıntıyı duyan hiç şüphesiz Alucra halkı olmuştur. 15-20 saatlik yolu aşıp Suşehri'ne gitmek o günün şartlarında hiç de kolay iş değildir. Hele de yol üzerinde bulunan Berdiya ve Sarıçiçek dağlarını aşmak kolay olmuyormuş. Üstelik yolda eşkıya ve haydutlar yol kesip adam soymakta çeşitli zararlar vermekteymiş. Böyle bir durumla karşılaşılmasa bile yazın ve kışın yolun verdiği meşakkat çeşitli zorlukların yaşanmasına neden oluyormuş. Üstelik yaşanan bu zorluklar nedeniyle muhtarların sorumluluğunda olan vergilerin Suşehri Mal Müdürlüğü'ne götürülerek yatırılmasında bile aksaklıklar yaşanıyormuş. Günü birlik gidip gelinecek bir yer olmadığından da

insanların barınma ve iaşe ihtiyaçları olacağı da dikkate alındığında işin güçlüğü anlaşılacaktır.

Neticede Alucra ve Mindeval muhtarları ve ileri gelenleri birleşmişler ki toplam 114 kişinin mührüyle durumlarını ve perişanlıklarını anlatan bir dilekçe vermişler.

Dilekçeleri Şûrâ-yı Devlet'e havale olmuş. Şûrâ-yı Devlet'in karşılığı günümüzde Danıştay olsa da Şûrâ-yı Devlet'in yetkileri o zaman daha fazlaymış. Bir komisyon niteliğinde olan bu kurum durum incelemesi yaparak olması gerekeni padişahın onayına sunuyormuş. Bir nevi karar organıymış.

Neden Alucra Suşehri'ne bağlanmış sorusunun cevabı da şudur. 1805-1865 yılları arasında Şebinkarahisar, Trabzon vilayetine bağlı bir sancak iken, yapılan idari değişiklikle 1865 yılında Sivas'a bağlanmıştır. Mindeval'ın Suşehri'nden ayrılmak istemesine ilişkin bahiste de izah edildiği üzere Tanzimat'ın ilanıyla birlikte yapılan idari değişikler sırasında bölgemizde de idari düzenlemeler yapılmıştır. Yapılmıştır ama halkın yaraına olmayan bu düzenlemeler çeşitli sıkıntıları da beraberinde getirmiştir.

İdari taksimatta yapılan bu değişiklikle birlikte Alucra ve Mindeval'ın Akşehirâbâd ile birlikte Suşehri'nde bulunan kaymakamlığa bağlanmıştır. Belgelerimiz 1868 tarihli olduğuna göre en az üç yıl bu sıkıntı yaşanmıştır. Ayrıca belgelerde bahsedilen diğer bir husus ise bu yeni oluşum öncesinde Alucra'da idarecilik yapan bir Kaymakam'ın bulunduğunun belirtilmiş olmasıdır. Zira dilekçe de eskiden olduğu gibi Alucra'da kaymakamlık teşkil edilmesi diye istirhamda bulunulmuştur. Bununla birlikte bu başlıktan sonra göreceğimiz gibi Alucra Suşehri'nden ayrılmıştır. Ancak bu kez de Mindeval halkı Alucra'dan ayrılarak ayrı bir nahiye müdürü istemiştir.

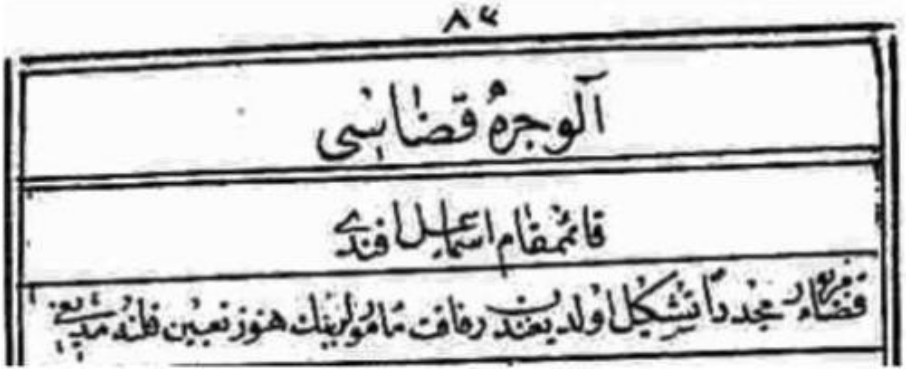

1872 yılı salnamesinde bu kez Alucra'yı yeni teşkil olmuş (kurulmuş) bir kaza olarak gördüğümüzden (Alucra Kazası, Kaimmakam İsmail Efendi, kaza-i mezbur müceddeden (yeni) teşkil olduğundan refakat me'murlarının henüz tâ'yin kılınamadığı) bu sıkıntının 1865'den 1872'ye kadar 7 sene sürdüğü anlaşılmaktadır.

Bu dönemin öncesine ilişkin memurların maaşları için oluşturulan bütçe rakamları ile ilgili tablonun çevirisi de yapılmıştır. Burada kaymakam maaşı çok dikkat çekicidir. Diğer memur maaşlarıyla kıyaslandığında Kaymakama verilen değer anlaşılmaktadır.

Maaşlar için aylık 2610 guruş bütçe gerekli görülmüştür. Bunun 910 kuruşunun karşılığı olduğu belirtilmiş geri kalanı için tahsisat istenilmiştir.

Meseleye neresinden bakılırsa bakılsın zor günlermiş. İnsanlarımız çok sıkıntılar çekmişler. Çalışmak bir dert, bağlı bulunduğu kazaya gidip gelmesi bir dertmiş. İnsan ilişkilerinde istenmese de zaman zaman dava konusu olan ve halledilmesi gereken sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda bunların halli için de kazaya gidilip gelinmesi gerektiğinden halkın çilesi daha da artmıştır.

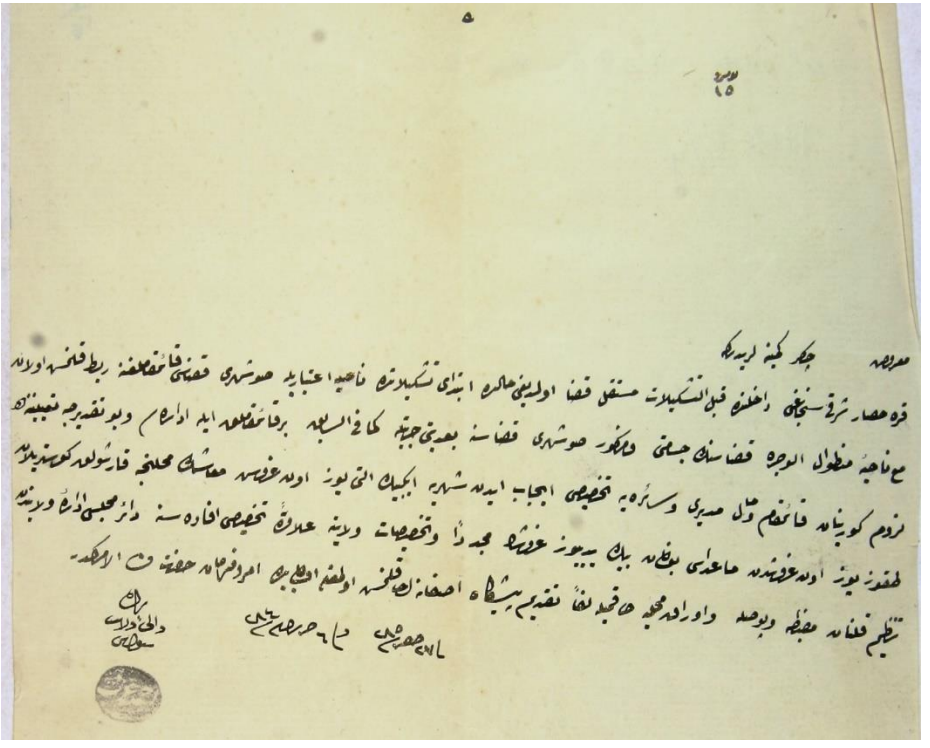

Hû

Numero 15

Marûz-i çaker kemineleridir ki;

Karahisar-i Şarki Sancağı dâhilinde kibelü'l-teşkilat müstakil kaza olduğu halde ibtida-yı teşkilatda nâhiye i'tibarıyla Suşehri kazası kaimmakamlığına rabt kılınmış olan maa nahiye-i Mindeval Alucra (Mindeval ile beraber Alucra) kazasının cesameti ve mezkûr Suşehri kazasına bu'diyeti (uzaklığı) cihetiyle kemâ-fi's-sabık (eskiden olduğu gibi) bir kaimmakam ile idaresi ve bu takdirce ta'yinine lüzum görünen kaimmakam ve mal müdürü ve saireye tahsis icab eden şehriye (aylık) iki bin altı yüz on guruş maaşın mahallince karşuluk gösterilen dokuz yüz on guruşdan maadası (kalanı) bulunan bin yedi yüz guruşun müceddeden ve tahsisat-ı vilayete ilaveten tahsisi ifadesine dair meclis

idare-i vilayetden tanzim kılınan mazbata ve pusula ve evrak-ı mahalliye takımıyla leffen (ekinde) takdim-i pişgâh-ı asâfâneleri kılınmış olmağla ol-babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l emrindir.
Fi 27 Safer sene 1285 ve fi 6 Haziran Sene 1284 (19 Haziran 1868)
Bende Vali-i Vilayet Sivas

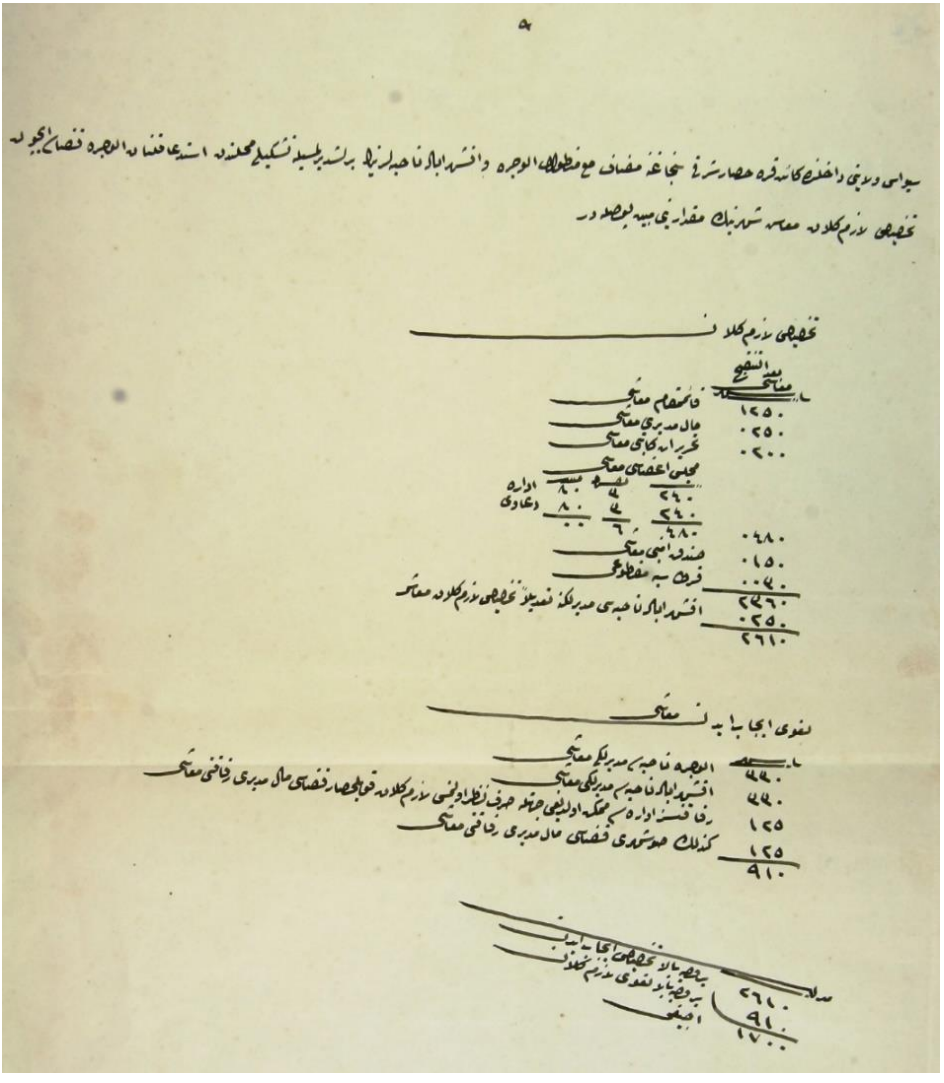

Hû

Sivas vilayeti dâhilinde kâin Karahisar-i Şarki Sancağına mûzaf maa Mindeval, Alucra ve Akşehirâbâd nahiyelerinin birleştirilmesiyle teşkili mahallinden istid'a kılınan Alucra kazası için
Tahsisi lazım gelen maaş-ı şehriyenin miktarını mübeyyin pusuladır.

Tahsisi lazım gelen:

Kaim-makam Maaşı	1.250 guruş
Mal Müdürü Maaşı	250 guruş
Tahrirat Kâtibi Maaşı	200 guruş

Meclis Azası (Azaları) Maaşı

İdare	80	3	240 (maaş toplamından üç üye olduğu anlaşılıyor)
Deavi (adliye)	80	3	240 (maaş toplamından üç üye olduğu anlaşılıyor)
Toplam		6	480 guruş
Sandık Emini Maaşı			150 guruş
Kırtasiye maktu'			30 guruş
Ara Toplam			2.360 guruş

Akşehirâbâd kazası müdürlüğüne ta'dilen tahsisi lazım gelen maaş 250 guruş

Genel Toplam	2.610 guruş

Lağvı icab eden maaş

Alucra nahiyesi müdürlüğü maaşı	330 guruş
Akşehirâbâd nahiyesi müdürlüğü maaşı	330 guruş

Refakatsiz idaresi mümkün olduğu cihetle sırf nazar olunması lazım gelen Koyulhisar kazası mal müdürü refakati maaşı 125 guruş
Kezalik Suşehri kazası mal müdürü refakati maaşı 125 guruş

Genel Toplam	910 guruş
Ber-vech-i bâlâ tahsisi icab eden	2.610 guruş
Ber-vech-i bâlâ lağvı lazım gelen (karşılığı olan)	910 guruş
Açığı (karşılığı olmayan)	1.700 guruş

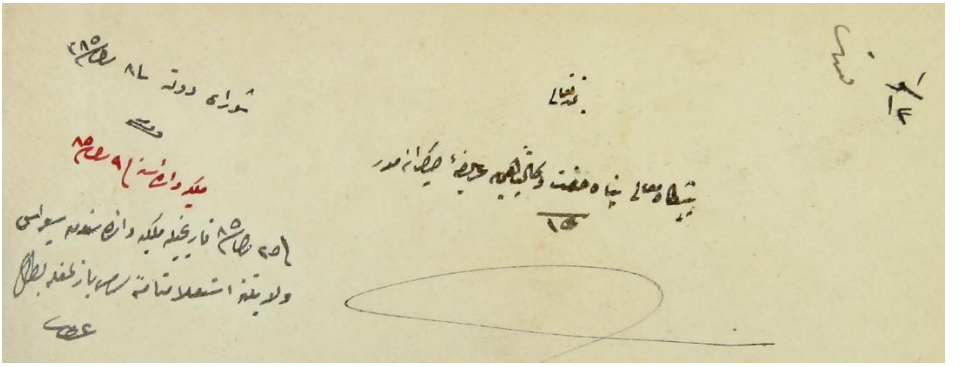

Bi-mennihi Teâlâ
Şûrâ-yı Devlet'e fi 8 Ra sene 1285 (29 Haziran 1868)
Pişgâh-ı Meali Penâh-ı Hazret-i Vekâlte-penâhiye Ariza-i Çakerânemdir.
Mülkiye Dâiresine Fi 9 Ra Sene (12)85 (30 Haziran 1868)
Fi 25 Ra Sene (12)85 (16 Temmuz 1868) tarihiyle Mülkiye Dairesi'nden
Sivas Vilayetine istilam-nâme-i sami yazılmağla bu tarafa arzı

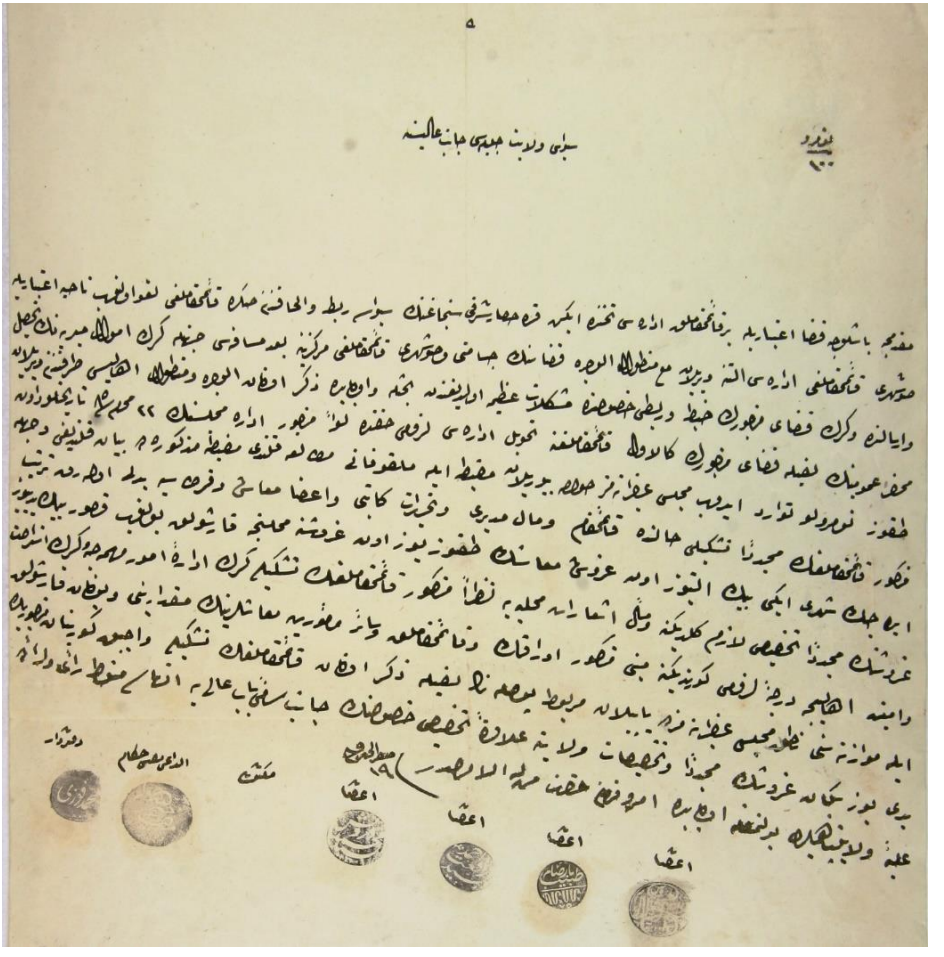

Hû

Nunero 100

Sivas Vilâyet-i Celilesi Cânîb-i Âlisine

Mukaddemce başluca kaza i'tibarıyla bir kaimmakamlık idaresi altında iken Karahisar-i Şarki Sancağının Sivas'a rabtı ve ilhakından sonra kaimmakamlığı lağv olunub nahiye i'tibarıyla Suşehri kaimmakamlığı idaresi altına verilen maa Mindeval Alucra (Mindeval ile beraber Alucra) kazasının cesameti ve Suşehri kaimmakamlığı

merkezine bu'd mesafesi cihetle gerek emval-i miriyenin tahsili ve irsalinde ve gerek kaza-yı mezburun zabt u rabt-ı hususunda müşkülat-ı azime (büyük zorluklara) olduğundan bahisle ve ol-babda zikr olunan Alucra ve Mindeval ahalisi tarafından verilen mahzar-ı umumiyenin leffiyle kazayı mezburun kel-evvel kaimmakamlığına tahvil-i idaresi lüzumu hakkında liva-i mezbur idare meclisinin 22 Muharrem Sene (12)85 tarihli ve on dokuz numerolu tevarüd idüb meclis-i acizanemize havale buyurulan mazbata ile melfufatı mütalaa kılındı. Mazbata-i mezkûrede beyan kılındığı cihetle mezkûr kaimmakamlığın müceddeden (yeni baştan) teşkili halinde kaimmakam ve mal müdürü ve tahrirat kâtibi ve aza maaşı ve kırtasiye bedeli olarak tertib edecek şehri iki bin altı yüz on guruş maaşın dokuz yüz on guruşuna mahallince karşılık bulunup küsur bin yedi yüz guruşun müceddeden (yeniden) tahsisi lazım geldiğine ve meal-i işarat-ı mahalliyeye nazaran mezkûr kaimmakamlığın teşkili gerek idare-i umur-ı müsellemece (işlerin emniyet ve güvenilirliği) gerek istirahat ve emniyet-i ahaliyece derece-i lüzumu göründüğüne mebni mezkûr idarenin ve kaimmakamlık ve sair me'murin maaşlarının miktarını ve bunun karşılık ile muvazenesini natık meclis-i acizânemizde yapılan merbût pusulanın leffiyle zikr olunan kaimmakamlık teşkili ve açık görünen mezkûr bin yedi yüz seksen guruşun müceddeden tahsisat vilayete ilaveten tahsisi hususunun canib-i sami-i cenâb-ı âliye inhası menut-ı re'y ve livada aliye-i vilayet-penâhide bulunmağla ol-babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l emrindir.

Fi 19 Saferü'l-hayr Sene 1285 (11 Haziran 1868)

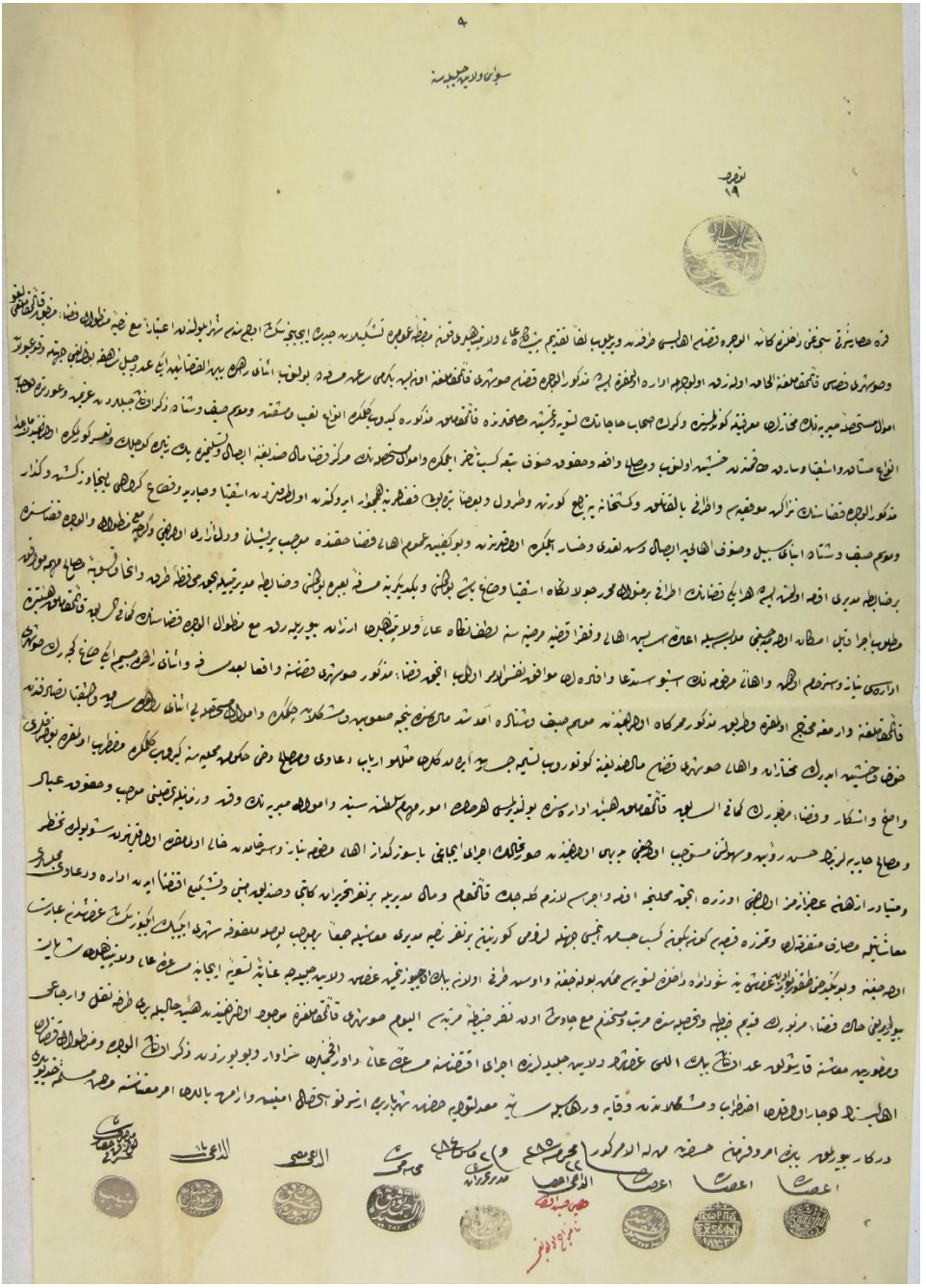

Hû
Sivas Vilayet-i Celilesi'ne
Numero 19

Karahisar-i Şarki Sancağı dâhilinde kâin Alucra kazası ahalisi tarafından verilip leffen takdim-i pişgâh-ı âli-i vilâyet-penâhileri kılınan mazbata-i umumide teşkilat-ı cedide icabınca seksen üc senesi (1283) şehr-i evvelinden itibaren maa nahiye-i Mindeval kaza-i mezbur kaimmakamlığına lağv ve Suşehri kaimmakamlığına ilhak olunarak ol-vechile idare olunmakta ise de mezkûr Alucra kazası Suşehrikaimmakamlığına on beş yirmi saat mesafede bulunub esna-yı rahda beyne'l kazaeyn (iki kaza arası) iki aded cebel-i şâhika (yüksek dağ) bulunduğu cihetle vukuu bulan emval-i müstahsile-i miriyenin muhtarlar marifetiyle gönderilmesinde ve gerek ashab-ı hacatın tesviye ve temşiyet-i maslahatlarında (işleri için) kaimmakamlık-ı mezkûra gidip gelmekte envai taab ve meşakkat (güçlük) ve mevsim-i sayf ve şitada (yazın ve kışın) zikr olunan celblerden azimet ve avdetlerinde mevcud envai maşak (zorluk) ve eşkıya ve sarik (hırsız) takımından haşyet olunub (korkulup) ve mesalih-i vakıa (işler) ve hukuk-ı sunuf-ı (davalar) teba'a kesb-i te'hir etmekte ve emval-i müstahsilenin (ürün gelirlerinin-vergi) mezkûr kaza mal müdürlüğüne isal ve tesliminde pek ziyade güçlük ve taassür (güçlük) görülmekte olduğundan maada mezkûr Alucra kazasının nezaket-i mevkiası ve etrafı balkanlık (dağlık) ve Gümüşhane'ye tabi Kürtün ve Torul ve bazen Tirebolu kazalarına hemcivar idiğünden (civarında olduğundan) ol-taraflardan eşkıya ve hayadid (haydutlar) kıta'-ı güruhu (yol kesicileri) bi't-tecavüz gest ü güzar (zarar vermek için gezip dolaşarak) ve mevsim-i sayf ve şitada (yazın ve kışın) ebna-yı sebil ve sunuf-ı ahaliye isal-i dest-i taaddi (saldırma) ve hasar etmekte olduklarından ve bu keyfiyet umum ahali-i kaza hakkında mucib-i perişânî ve dil-azar

(gönlü inciten) olduğu ve gerçi maa Mindeval ve Alucra kazasında bir zabıta müdürü ikame olunmuş ise de her iki kazanın etrafı ber-minval-i öuharrer cevelan-gâh-ı eşkıya ve dağ başı bulunmuş ve yekdiğerine mesafe-i ba'ide (mesafenin uzak) bulunması ve zabıta müdiriyetiyle bihakkın (hakkıyla) muhafaza-i turuk (yolun muhafazası) ve inha ve tesviye-i mesalih-i (işlerin takibi) mühimme muvafık-ı matlub-ı icra kabil-i imkân olamayacağı mülasebesiyle iade-i asayiş ahali ve fukara kaziyye-i maraziyesine lütf-ı nigâh-ı âli-i vilâyet-penâhileri erzan buyurularak maa Mindeval Alucra kazasının kemâ-fis-sabık kaimmakamlık heyetinde idaresi niyaz ve istirham olunmuş ve ahali-i merkûmenin iş bu istid'a ve ifadeleri muvafık-ı nefsü'l-emr olub ancak kaza-i mezkûr Suşehri kazasına vakıa bu'd-i mesafe ve esna-yı rahda (giderken) cesim (büyük) iki dağ geçerek Suşehri kaimmakamlığına varmağa muhtaç olmakta ve tarik-i mezkûr (bahsedilen yol) memerr-gâh (mecbur geçilecek yol güzergâhı) olduğundan mevsim-i sayf ve şitada (yazın ve kışın) amed-şod maddesinde (gidiş gelişlerde) nice suubet (zorluk) ve müşkilat çekmekte ve emval-i müstahsileyi (üreticiyi) esna-yı rahda sarik (hırsız) ve eşkıya tesadüfünden havf ve haşyet ederek (korku ve dehşete düşerek) muhtaran (muhtarları) ve ahali Suşehri kazası mal müdürlüğüne götürüp teslime cesaret edemedikleri misüllü erbab-ı deavi (davalar, meseleler) mesalih-i (işler, çalışanlar) dahi hükümet mahalliyesine gidip gelmekte muzdarip (şikâyetçi) olmakta bulundukları vaki ve aşikâr ve kaza-i mezbûrun kemâfis-sabık kaimmakamlık heyet idaresinde bulunması herhalde umur-ı himem-i saltanat-ı seniyye ve emval-i miriyenin vakt ü zamanıyla tahsilini mucib ve hukuk-ı ıyal ve mesalih-i cariyelerinin hüsn-i ru'yet ve suhuletini (kolaylık) müstevcib (gerekli) olacağı bedihi (açık, anlaşılır) olduğundan suret-i halin icra-yı icabını bâ-sözgüzar ahal-i merkûme niyaz ve istirhamdan hali olmamakta olduğundan şu yolda tahattur (hatırlamak) mütebadir-i ezhan-ı (akla gelen düşünce)

acizânemiz olduğu üzere ancak mahallince ikame ve icrası lazım gelecek kaimmakam ve mal müdürüyle bir nefer tahrirat kâtibi ve sandık emini ve teşkili iktiza eden idare ve deavi meclisleri maaşatıyla masarif-i müteferriaları (diğer masrafları) ve Tamzara kasabası gün be gün kesb-i cesamet etmesi cihetiyle lüzumu görünen bir nefer nahiye müdürü maaşıyla cem'an mucib-i pusula melfufu şehr-i iki bin iki yüz seksen guruştan ibaret olacağına ve bu yekün dahi dokuz yüz on guruş yine şu daire dâhilinde tesviyesi mümkün bulunacağına ve üst tarafı olan bin üç yüz yetmiş guruş vilayet-i celilece inayeten tesviye-i icabına müsaade-i âli-i vilâyet-penâhilerine şâyan buyurulduğu halde kaza-i mezburun kadim zabtiye ve tahsilesinde müretteb ve müstahdem maa çavuş (çavuşla beraber) on nefer zabtiye-i mertebesi elyevm Suşehri kaimmakamlığında mevcud olmadığından heyet haliyle berâ-yı taraf nakl u irca'-ı (nakillerini geriye bırakmak) ve me'murin maşına karşılık addolunan bin elli guruşun vilayet-i celilelerinde icra-yı iktizasına müsaade-i âli-i daver-i efhâmileri sezavar ve bu yüzden zikr olunan Alucra ve Mindeval kazalarının ahalisinin duçar oldukları ızdırab ve müşkülattan vikâye ve rehâsıyla (koruma ve kurtuşma) sâye-i ma'delet (adalet) vaye-i hazret-i şehriyâride ez-ser-nev istihsal-i emniyet ve ârâmiş-bâlleri (huzurlu emniyetleri) emr-i mu'tenasına (hususi emirleri) merhamet-i müselleme-i (doğruluğu kabul edilmiş) hidivileri der-kâr buyurulmak babında emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir.

Fi 22 Muharrem Sene 1285 ve fi 2 Mayıs 1284 (15 Mayıs 1868)

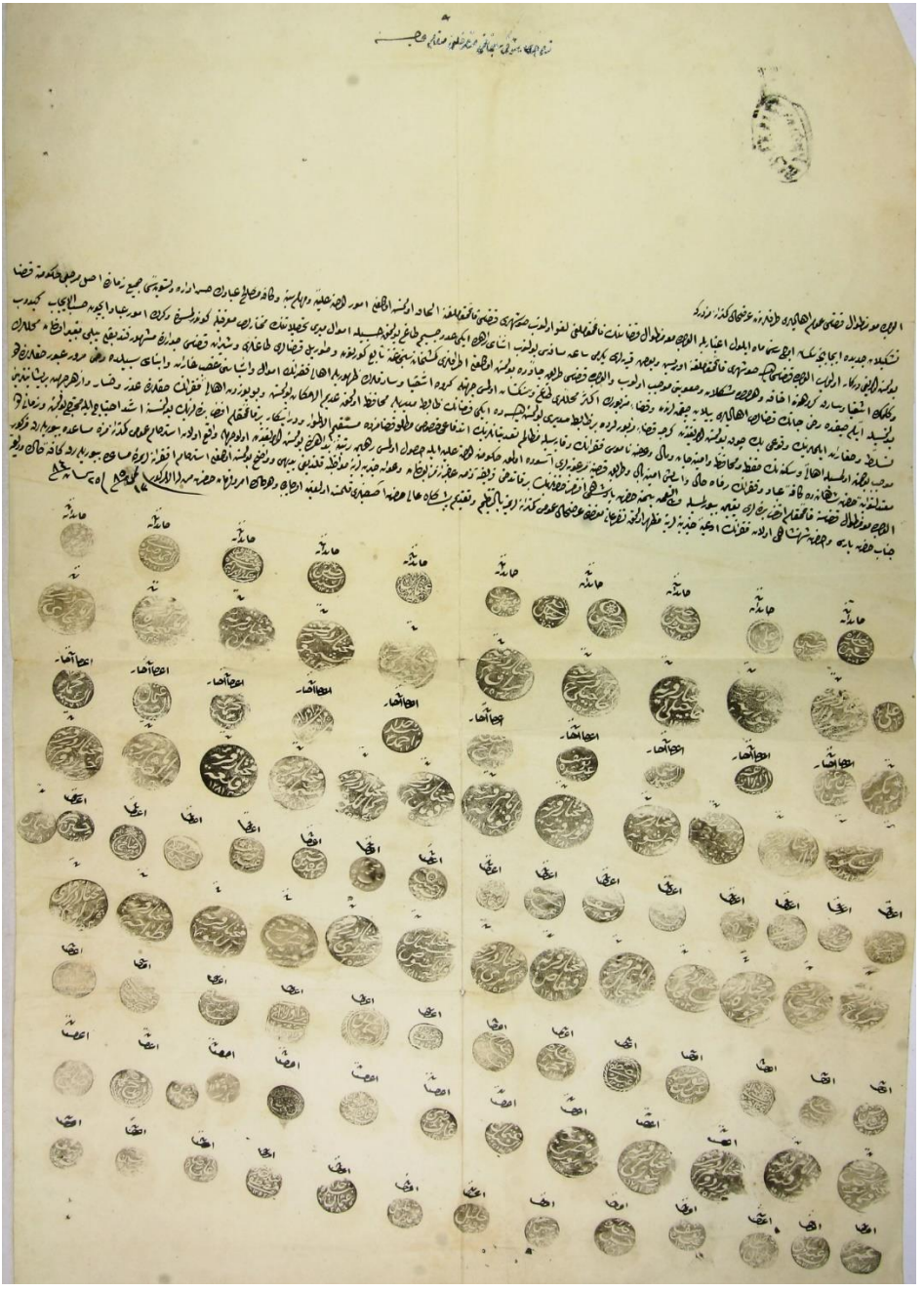

Alucra Mindeval kazası umum ahalileri tarafından arz-ı hal-i kemterânemizdir.

Teşkilat-ı cedide (yeni teşkilatlanma) icabınca (12)83 senesi mah-ı Eylül itibarıyla Alucra maa Mindeval kazasının kaimmakamlığı lağv olunub Suşehri kazası kaimmakamlığına ilhak olunmuş olmağla umur-ı devlet-i aliye-i ve meham-ı seniye ve kâffe mesalih-i ibadın hüsn-i idare cem'i zamanda asıl merci hükümet-i kaza bulunmuş olduğu der-kâr olub Alucra kazası ile Suşehri kaimmakamlığına on beş ve bazı karyeleri yirmi saat mesafesi bulunub esna-yı rahda iki aded cesim dağ bulunmak hasebiyle emval-i miri tahsilatının muhtarlar marifetiyle gönderilmesinde ve gerek umur-ı âbâd içün hasbe'l-icab gidüb ve gelmekde eşkıya ve sarik gürühuna izafe ve her halde müşkilat ve suubeti mucib olub ve Alucra kazası tarik-i caddede bulunmuş olmağla etrafları Gümüşhane Sancağına tabi Kürtün ve Torul kazaları dağları ve Şiran kazası civarında meşhur Fındıklıbeli tabir olunan mahallerin bulunmasıyla eyyâmı sayfda dahi Canik kazaları ahalileri yaylaya çıkmalarından ve kaza-i mezburun ekser mahalleri dağ ve sengistan (taşlık) olması cihetle geride eşkıya ve sariklerin zuhuruyla ahali-i fukaranın emval ve eşyasını gasb-ı garat ve ebnayı sebilde dahi mürur u ubur haklarında tasallut ve hakaret eylemelerinin (musallat olup hakaret etmelerinin) vukuu pek çok bulunmuş olduğundan gerçi kaza-i mezburlarda bir zabıta müdürü bulunmuş ise de iki kazanın zabıta müdürüyle muhafaza olunmak adimü'l-imkân bulunmuş ve bu yüzden ahali-i fukaranın haklarında gadr u hasar ve ez-her cihet perişaniyetlerini mucib bulunmuş olmasıyla ahali-i ve sekenenin hıfz u muhafaza ve emniyet-i can ve mal ve ırz-ı namus fukaranın vikayesiyle mezalim-i taaddiyatlarının itdifa'-ı (bertarafı) hususu mutlak kazamızda müstakimü'l-etvar u dirayetkâr bir kaimmakam efendi bendelerinin bulunmasına eşedd-i (çok fazla) ihtiyaç ile muhtaç bulunmuş ve zamanı ma'delet-vaye-i hazret-i şahânede kâffe-i abad ve fukaranın refah-ı hali

ve asayiş-i emniyet bile ve turuk kaziyye-i mergubeleri eşvedde olmak hükümet-i devlet-i aliye ile husul olması rehin-i rütbe-i bedahatde (nişan) bulunmuş olduğundan ol-vechile vaki olan istirham-ı umumi kemteranemize müsaade buyurularak mezkûr Alucra maa Mindeval kazasına kaimmakam efendi bendeleri tayin buyurulmasıyla veliyy'ün-nime bi-mennihi hazret-i padişah efendimiz hazretlerinin bir kat daha fariza-i zimmet-i acizanemiz bulunan davat-ı hayriyelerine müvazebe kılındığı (lüzumlu olduğu) bedihi ve vâzıh (açık ve aşikâr) bulunmuş olmağla istirham-ı efkârânelerimize müsaade buyurularak kâffe-i hale vedia-i (emanet) canib-i hazret-i bari' ve hazret-i şehinşâhi olan fukaranın ediyye-i hazinelerine mazhar olunmak tazarru'atı (tevazu ile yalvarmak) maruzat-ı arz-ı hal-i umum-i kemteranelerimiz bi't-tanzim ve takdim pişgâh-ı âli-i hazret-i asâfâneleri kılınmış olmağın ol-babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir.
Fi 13 Muharrem Sene (12)85 ve fi 25 Nisan Sene (12)84 (7 Mayıs 1868)

Mindeval'ın Alucra'dan Ayrılmak İstemesi

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No: 2882, Gömlek No: 48, Tarihi: 1293 C 05 (28 Haziran 1876) , Konusu: Mindeval kazasının Alucra kazasından tefrikine dair ahali vekilinin arzuhali. (İstida 5)

Görüldüğü gibi Mindeval müstakil müdürlük olarak idare edilmekte iken daha rahatlarmış. Ancak ne zaman ki önce Suşehri'ne sonra da Alucra'ya bağlanınca çeşitli sıkıntılar yaşamışlardır. Bu sıkıntılar ana kaynağı ulaşıma bağlı olarak yaşanan sıkıntılardır. O günün şartlarında bir yerden bir yere didebilmek öyle kolay bir iş değildir. Mindeval'dan ister Suşehrine ister Alucra'ya gidilsin ikisi de yürüyerek günü birlik gidip gelinecek mesafede değildir. Bu nedenle halk haklı olarak rahatlıkla işlerinin görülebileceği bir idare şeklini aramıştır. Ancak bu da devletin sahip olduğu imkânlar çerçevesinde bazen mümkün olmamıştır.

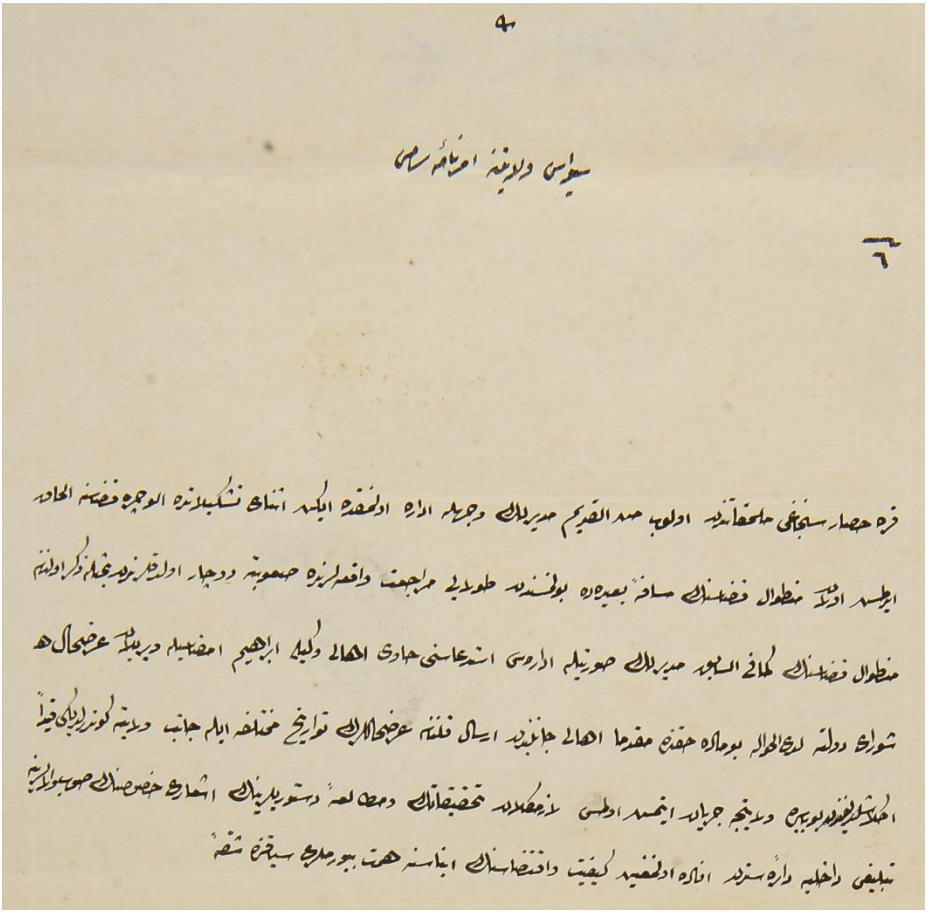

Sivas Vilayeti'ne Emirnâme-i Sâmi

Karahisar-i Şarki mülhakatından olub mine'l-kadim (çok eskiden beri) müdürlük vechile idare olunmakta iken esnâyı teşkilatda Alucra kazasına ilhak edilmiş olan Mindeval kazasının mesafe-i ba'ide de (uzaklık) bulunmasından dolayı müraca'at vakıalarında suubete (zorluğa) duçar (uğramış) olduklarından bahisle zikr olunan Mindeval kazasının kemâ fi-s-sâbık (eskiden olduğu gibi) müdürlük suretiyle idaresi istidasını havi ahali vekili İbrahim imzasıyla verilen arzuhale Şûrâ-i Devlet'e (Danıştay) lede-l havâle (havale olunduğu zaman) bu madde hakkında mukaddema (bundan evvel) ahali canibinden (taraf,

yön) irsal kılınan arzuhallerin tevarih-i muhtelife (muhtelif tarihlerde) ile canib-i vilayete (vilayet tarafına) gönderildiği kayden anlaşıldığından bu babdan vilayetçe cereyan itmiş olması lazım gelen tahkikatın mütâla'a-i (düşünüp, değerlendirme) düsturlarının (umumi kaide, nizam) iş'arı (yazı ile haber vermek) hususunun sâvb-ı vâlâlarına (yüksek makamlarına) tebliği dâhiliye dairesinden ifade olunmağın keyfiyet ve iktizasının (lazım gelenin) inbasına (haber ve tebliğine) himmet buyurmaları siyakında şukka (yazılı ifade) .

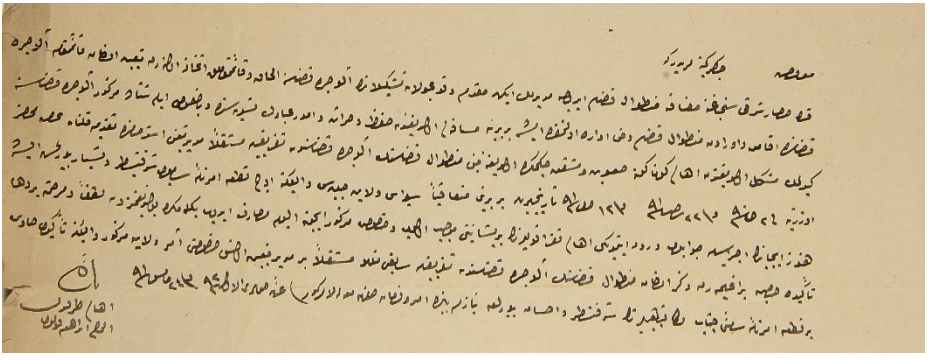

Maruzi çakeri kemineleridir ki,

Karahisar-i Şarki Sancağı'na muzaf (bağlı) Mindeval kazası ayrıca müdürlük iken mukaddem vukuu bulan teşkilatın Alucra kazasına ilhak ve kaimmakamlık ittihaz olunarak tayin olunan kaimmakam Alucra kazasında ikamet ve oradan Mindeval kazası dahi idare olunmakta ise de birbirine mesafeli olduğundan hıfz (saklamak) ve hıraset (korumak) ve umur-ı (işler, hususlar) ib'aden tesviyesinde ve ba-husus ile şoşede mezkûr Alucra kazasına gidilmek müşkül (zor) olduğundan ahali güna gün suubet (güçlük) ve meşakkat (sıkıntı) çekmekde olduğuna mebni (olduğundan dolayı) Mindeval kazasının Alucra kazasından tefrikiyle (ayrılmasıyla) müstakilen müdüriyetliğe istirhamında takdim kılınan arz-ı mahzar üzerine fi 2 Cemaziyelevvel sene 90 ve fi 22 Recep sene 91 tarihlerinden birbirini Sivas vilayet-i celilesi valiliğine üç kıt'a emirname-i samileri şeref-tastir ve tisyar buyurulmuş ise de henüz icabının icrasıyla cevapları vürud etmediğinden ahali-i fukara kullarının perişanlığı mucib olub ve hususu

mezkûr için elyevm masarif edüb beklemekde bulunduğumuzdan lütfen ve merhameten bir daha tekide hacet bırakılarak zikir olunan Mindeval kazasının Alucra kazasından tefrikiyle sabıkı misüllü müstakilen bir müdür tayin olunması hususu amir-i vilayet merkez valiliğine te'kide havi bir kıt'a emirname-i sami-i cenab-ı mülükânelerinin şeref-sadır ve ihsan buyrulma niyazım babında emr u ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi Gurre-i Cemaziyelevvel sene 92 ve fi 24 Mayıs sene 91

Ahali El-Hac (Hacı) İbrahim kulları

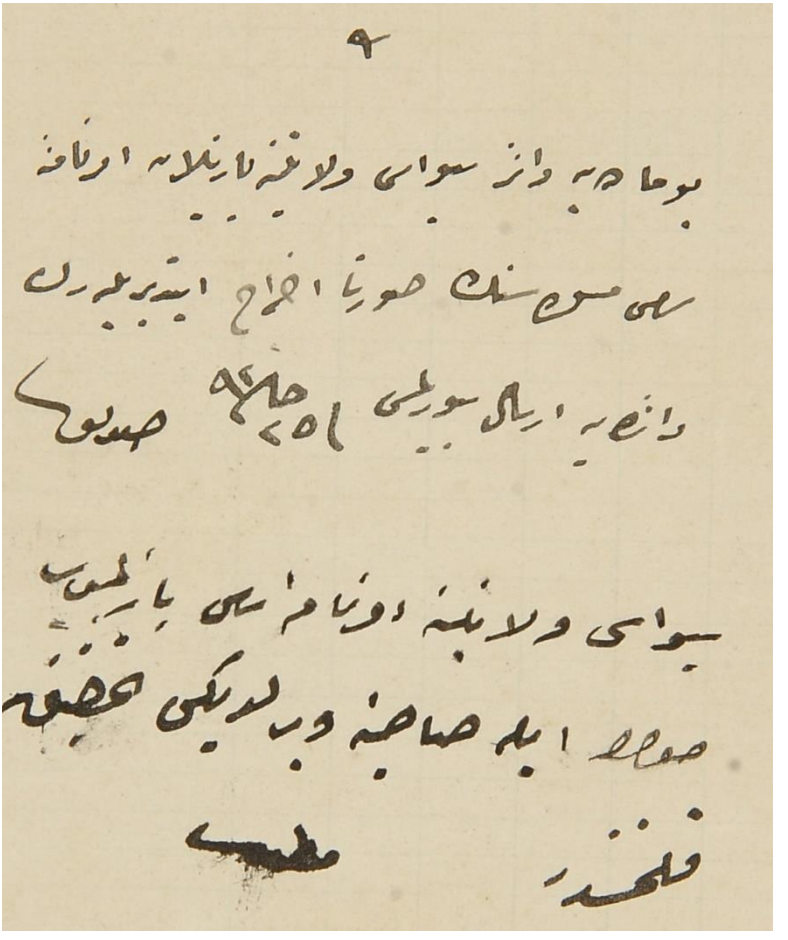

Bu maddeye dair Sivas vilayetine yazılan emir-name-i sami müsveddesinin sureti ihraç ettirilerek daireye irsal buyurulması. Fi 25 ha sene 92 Sıddık

Sivas vilayetine emirnâme-i sami esası yazılub havale ile sahibine verildiği tahkik kılınmıştır.

1880'de Alucra ve Mindeval Halkının Ekonomik ve Sosyal Durumu

Arşiv Fon Kodu : Y..PRK.UM.. Dosya No: 1, Gömlek No: 104, Belge Tarihi: 13 Şevval 1297 (17 Eylül 1880), Konu: Alucra Kazası'nın Umum İhtiyaçları ve Halkın Sosyal Durumu

İnceleyeceğimiz belgeler uzun uğraşlar sonucunda hazırlanmış bir belgedir. Suşehri ile ilgili yapılan benzer çalışmanın 3 yıl sürdüğü belirtilmişti. Diğer ilçelerle ilgili çalışmalar da bulunmaktadır.

Alucra'nın genel özeti tek uğraşlarının kendilerine yetecek kadar çiftçilik yaptıkları ve tek gelir kaynaklarının dağlardan kestikleri ağaçları Karahisar'a getirip satmayla elde ettiklerinden ibaret olduğu şeklindedir. Yolları da tamire muhtaç olduğundan halkın çok eziyet çektiği de özellikle belirtilmiştir.

Alucra'ya bağlı nahiyelerden biri olan Mindeval bölgesindeki Teşdik ve Avarak'da bulunan köprülerin de aşırı derecede eskidiğini ve tamire muhtaç olduğunu, halkın köprünün tamiri veya yeniden yapılması için gerekli olan taş ve keresteyi verdiğini ancak ustalar için gerekli paranın olmadığını da anlamaktayız.

Alucra kazasına bağlı nefs-i Alucra, Mindeval ve Kuvata ile birlikte 3 nahiyeden oluştuğu ve buralarda 76 köy olduğu bilgi olarak kayıtlıdır. Bununla birlikte Buna karşın Suşehri'nde Müslim ve gayri-Müslim olarak 105 kişi belirlenmiş iken bu sayı Alucra'da (Mindeval dâhil) 16 kişidir. Buradan Suşehri'nin zengin Alucra ve Koyulhisar'ın

görece daha imkânsız ve fakir kazalar olduğu anlaşılmaktadır. Ancak önceki bilgilerimizden hatırladığımız şekilde Alucra'da 1888 yılında telgrafhane açılırken Suşehri (Andiryas) bu imkâna ancak 1908'den sonra kavuşabilmiştir.

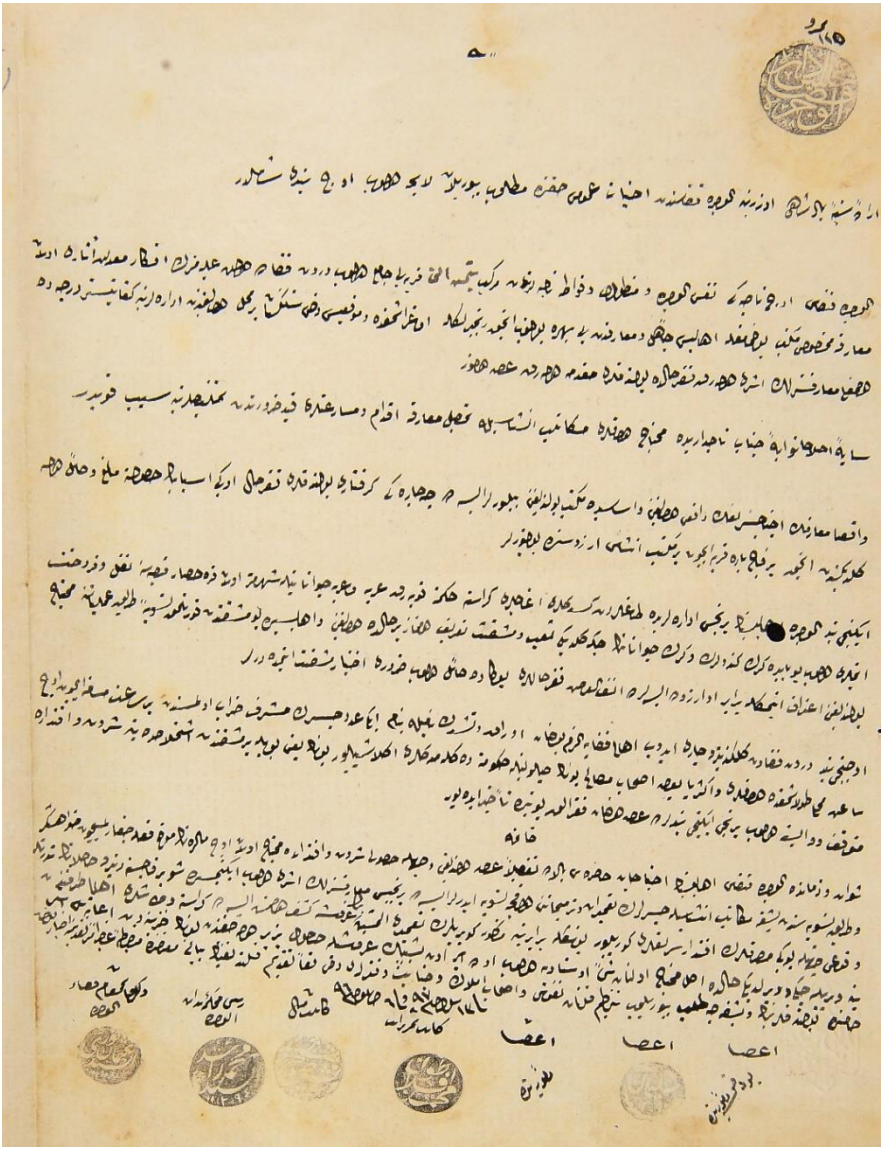

Numara 125/MÜHÜR Alucra Kasabası Meclis-i İdare

İrade-i seniyye-i pâdişâhi üzerine Alucra kazasından ihtiyacat-ı umumi hakkında matlup buyrulan lahika olup üç bendi şamildir.
Alucra kazası üç nahiye ki nefs-i Alucra ve Mindeval ve Kuvata nahiyelerinden mürekkeb yetmiş altı kariyeyi cami olup derun-ı kazada devlet-i aliyyemizin efkâr-ı ma'delet-asarı (adaleti düşünmek görevi) olan maarif-i mahsusa mektebi bulunmamakla ahalisi cahil ve maariften bi-şehre bulunub ancak rençberlikle uğraşmakta ve mevkisi dahi sınık (dağınık, parçalı) bir mahal olduğundan iradelerine kifayetsiz derecede olmağla maarifsizlik asri olarak fakir halde bulundukları hakkında olarak arz olunur.

Sâye-i ıslahat-vâye-i cenab-ı tacidâride muhtaç oldukları mekteb inşasıyla tahsil-i maarife ikdam (gayret) ve müsaraatları (teşebbüs, girişme) kayd-ı zaruretden tahlislerine sebeb-i kavidir.

Vakıa maarifin ihtiyaçsızlığın vakıa olduğunu ve esaside mekteb bulunduğunu biliyorlar ise de çe-çare ki giriftari (tutulmuş) bulundukları fakir hali o gibi esbabının (sebepler) hususuna mani' u hail (iki şey arasını ayıran) ola geldiğinden ancak bir kaç pare kariye için bir mekteb inşası arzusunda bulunuyorlar.

İkinci bend: Alucra ahalisinin birinci idareleri de dağlardan kestikleri ağaçları kereste hükmüne koyarak araba ve araba hayvanatıyla şehrimiz olan Karahisar kasabasına nakil ve füruht (satım, satış) etmeleri olup bu babda gerek kendilerinin ve gerek hayvanatın çeke geldiği tab (güç, kuvvet) ve meşakkat tarifi her mümtaz bir halde olduğunu ve ahalisi de bu meşakkatden kurtulmak tesviye-i tarik ameliyesine muhtaç bulunduğunu itiraf etmekle beraber o arzuda iseler de anifü'l-arz (çok yakında hemen akabinde) fakir halleri buna da hail (engel) olup zaruri meşakkat etmektedirler.

Üçüncü bend: Derun-ı kazadan Kelkid'den beru cari idub ahali-i kazaya elzem bulunan **Avarak ve Teşdik namıyla be nam iki aded**

cisrin (köprü, ahşap köprü) müşrif-i (bir hal almaya yüz tutmuş olan) harab olmasından bir saat mesafe için üç saat mahalli dolaşmakta oldukları ve ekseriya yola ashab-ı mesalih (işi olanlar) bunun hayluletiyle (korkusuyla) hükümete de gelemedikleri anlaşılıyor bunun yani böyle bir meşakkatden istihlasda (bir şeyden kurtulmaya çalışma) yine şurut (şartlar) ve iktidara mütevakkıf (bir şeye bağlı olan) ve vabeste olup birinci ikinci bendlerde arz olunan fukaralık bunu da tehir ediliyor.

Hatime:

Şu an ve zamanda Alucra kazası ahalisinin ihtiyacat-ı hazırası bala da tafsilan arz olunduğu vechile hâsılı servet ve iktidara muhtaç olan üç maddenin fiile çıkarılması içün hâhişker (arzulu) ve tarik tesviyesinden başka mekteb inşasıyla hayırların tamirat ve termimatını (onarım) oldukça tesviye ederler ise de birincisi maarifsizlik eşeddi (daha şiddetli) olup, ikincisi de şu birkaç seneden berü hasılatının tereddütle vuku' cihetle bu gibi masrafların iktidarsızlıkları görülüyor bununla beraber yine mezkûr köprülerin tamiri altmış kuruşa keşf olunmuş ise de kereste ve taşları ahali tarafından yine verileceği ve verildiği halde asıl muhtaç olunan şey usta diye olup o da bir on beş bin kuruşla hususi bir yer bulacağından bunun hazineden iaşesi hususunda bulunduklarının ve başkaca talep buyrulup tanzim kılınan nüfusu ve ashab-ı emlak ve cinayet-i vakitleri dahi leffen takdim kılındığının beyanı mutasarrıfında mazbata-i acizanemize izbar olundu.

Fi 13 Şevval (12)97 ve fi 6 Eylül (12)96 (18 Eylül 1880)

Reis-i Mahkeme-i Bidayet Alucra-Es-Seyyid Muhammed Raşid

Vekil-i Kaim-makam Kaza-i-Alucra Es-Seyyid Osman Nuri

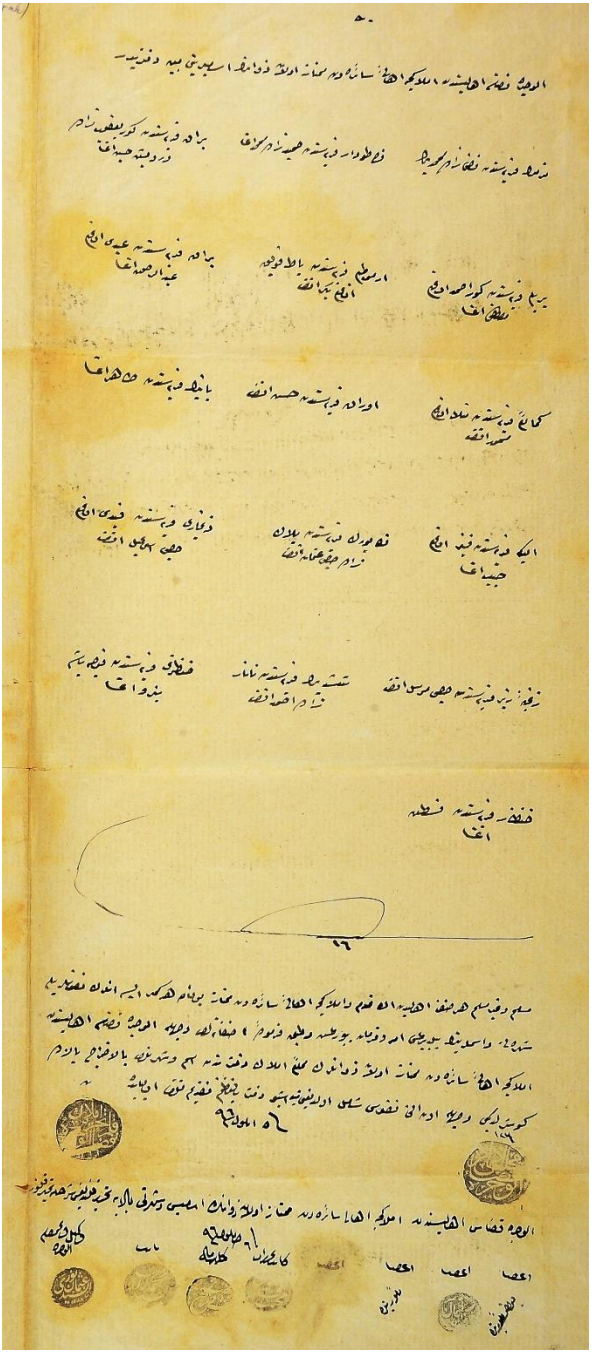

Alucra kazası ehalisinden emlakiye ehaliy-i saireden mümtaz olan zevatın esamilerini mübeyyin defteridir.
Mezmek karyesinden Kadızade Mehmed Bey
Karatodar (Karaağaç) karyesinden Hamidzade Mehmet Ağa
Barak (Parak) karyesinden Kör Yakupzade Derviş Hüseyin Ağa
Pirili karyesinden Kör Ahmet oğlu Mustafa Ağa
Armutlu karyesinden Batagocuk oğlu Bekir Efendi
Barak (Parak) karyesinden Abdi oğlu Abdurrahman Ağa
Kemalli karyesinden Molla oğlu Mehmet Efendi
Avarak karyesinden Hasan Efendi
Patin Karyesinden Tahir Ağa
Elik (Eliğe) karyesinden Kız oğlu Habib Âğa
Karayörük (Karabörk) karyesinden Yelek Zâde Hakkı Osman Efendi
Zıhari (Zıhar) karyesinden Kabdı oğlu Hacı İsmail Efendi
Zağpa-i Zir Karyesinden Hacı Mürsel Efendi
Teşdik Karyesinden Tatar Zâde Ahmet Efendi
Hınzıri (Kayacık) karyesinden Koca Yaşa Titro (Siro) Ağa
Hanzar karyesinden Fistan Ağa (Toplam 16 kişi)

Müslim ve gayr-i Müslim her sınıf ahaliden en kıdem ve emlakçe ehali-i saireden mümtaz bulunan her kimler ise anların nüfusları ile şöhret ve esamilerinin (isimlerinin) bildirilmesi emir ve ferman buyrulmuş ve tıbk-fermûde-i asafâneleri vechile (tıpkı fermanda buyurulduğu gibi) Alucra kazası ahalisinden emlakçe ehali-i saireden mümtaz olan zevatların mahalli emlak defterinden isim ve şöhretleri bi'l-ihraç balada (yukarıda) gösterildiği vechile on altı nüfus-u şamil olduğunu iş bu defter tanzim-i takdim kılındı olbabda.
Fi 5 Eylül sene 96

Alucra kazası ahalisinden emlakça ahali saireden mümtaz olan zevatın esamisi (adlar, namlar) ve şöhreti balaya tahdid kılındığı sarihle temyiz kılınır. Vekil-i Kaim-makam Alucra[86]

[86]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/25/19-yuzyilin-sonunda-alucranin-ekonomik-ve-sosyal-durumu/

Alucra Kazası Teştik Nahiyesi İbtidaiye Mektebine Yapılan Muallim Atamasına Dair Belgeler

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Fon Kodu: MF. MKT. Dosya No: 490, Gömlek No: 24, Tarihi: 4 Za (Zilkade) 1317 (6 Mart 1900), Konu Özeti: Alucra'nın Teşdik Nahiyesi İbtidaisi muallimliğine Osman Efendi tayin edildiğinin ilanıyla, mahallince gerekli muamelelerin yapılması.

Öncelikle (Hicri 4 Zilkade 1317) 6 Mart 1900 tarihine tekâmül eden belgelerden Teştik'de ilk tahsil veren bir okul olduğunu anlıyoruz. Bunun haricindeki detaylar ise atama usul ve esaslarına aittir. Atamalar Sivas vilayetinde bulunan o günün şartları içinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü diyebileceğimiz kurum tarafından yapılmaktadır. Kurum içinde tam bir teşkilatlanma olduğu ve muhasebeden istatistiğe kadar değişik şubelerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Diğer önemli bir detay ise bugünkü Resmi Gazete uygulamasının ilk aşaması diyebileceğimiz şekilde atamanın gazetelerde ilan edilmesinin istenmesidir. Ayrıca göreve başlamak için ehliyet sahibi olmak ve yemin etmek de zorunludur.

Alucra Rüşdiye Mektebi ile ilgili bir belgede de olduğu gibi bu belgede de çalışanlardan harik (yangın) ödeneği kesilmiş olmasıdır.[87] Bu ödenek devlet kurumlarında çalışan tüm asker ve sivillerden kesilmekte ve memleket genelinde yangından zarar görenlerin ihtiyacına kullanılmaktaydı. Ancak bu fondaki para Hicaz Demir Yolu Hattı'nın yapımında bu ihtiyaca aktarılmıştır. Kim bilir bu sayede bu hayırda her kesimin katkısının olması da hedeflenmiştir.

[87]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/13/alucra-rusdiye-i-ibtidaiyesi-hat-guzel-yazi-muallimi-ali-efendi/

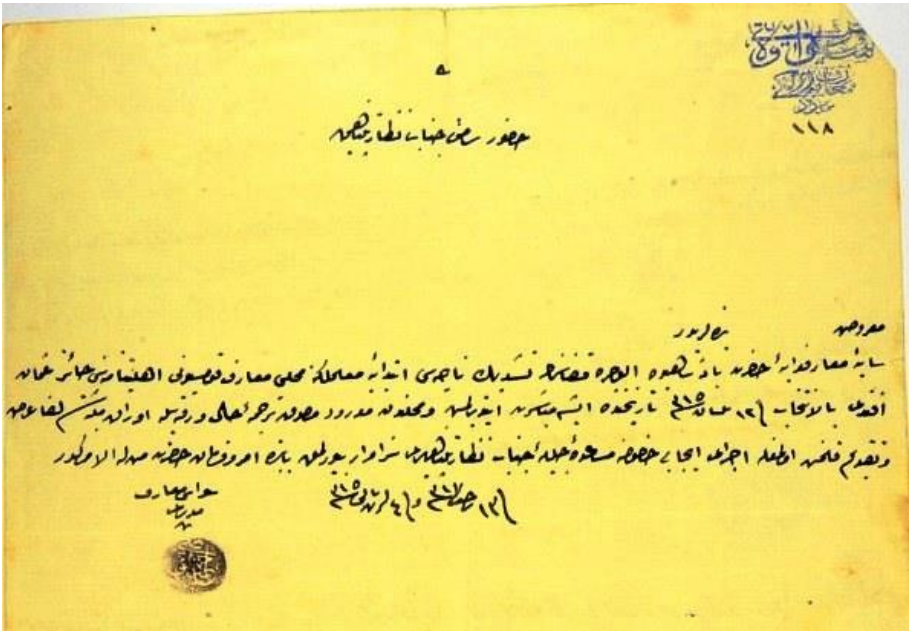

Huzur-ı Sâmi-i Cenâb-ı Nezâret Penâhiye
Marûz-ı bendeleridir.

Sâye-i maarif-vâye-i hazreti padişâhide Alucra kazasın Teştik nahiyesi ibtidaiye muallimliğine meclis-i maarif komisyonu ehliyetnamesini haiz Osman Efendi bi'l-intihab fi 12 Nisan sene (1)315 tarihide işe mübaşeret ettirilmiş ve mahallinden mevrûd (gelmiş) musaddak (onaylı) tercüme-i hâl varakasıyla evrak-ı müsbitesine (isbat eden yazılar) leffen arz ve takdim kılınmış olmakla icra-yı icabı hususuna müsaade-i celile-i cenâb-ı nezâret- penâhileri sezâvar buyurulmak babında emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir.

Fi 13 Receb sene (1)317ve fi 4 Teşrin-i sâni sene (1)315 (16 Kasım 1899)

Sivas Maarif Müdürü Bende

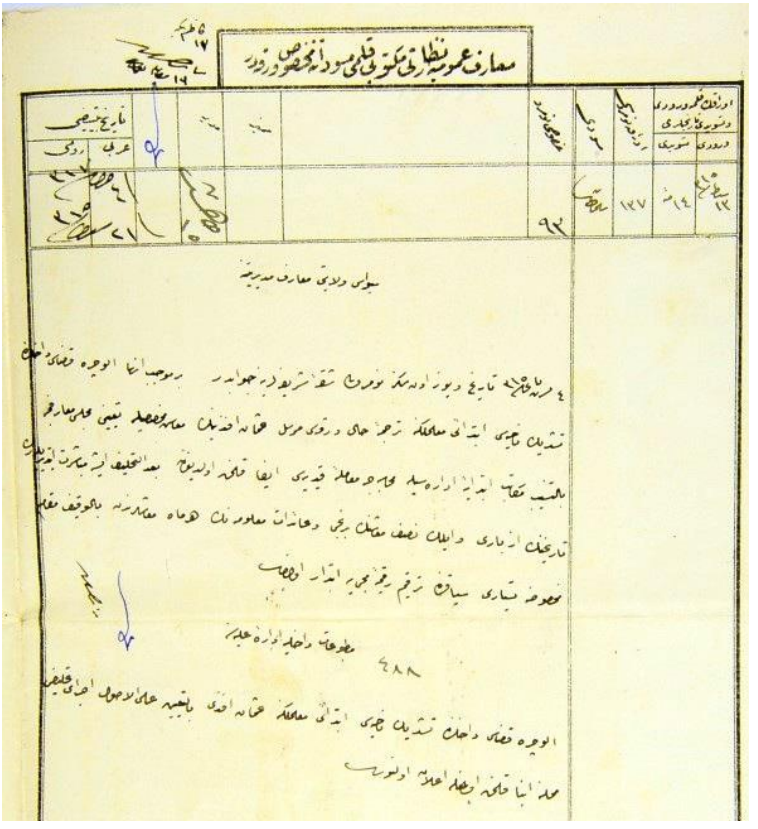

Sivas Vilâyeti Maarif Müdiriyetine

4 Teşrin-i sâni sene (1)315 tarihi ve yüz on sekiz numerolu şukka-i Şerifelerine cevâbdır. Ber-muceb-i inhâ (resmi yazı gereği) Alucra kazası dâhilinde Teşdik nahiyesi ibtidaiye muallimliğine tercüme-i hal varakası mürsel (gönderilmiş) Osman Efendinin maaş-ı mahsusuyla ta'yini meclis-i maarifçe bi't-tensib mekatib-i ibtidaiye idaresiyle muhasebece muamele-i kaydiyesi ifa kılınmış olduğundan bâde't tahlif (yeminden sonra) işe mübaşeret itdirilerek tarihinin izbârı ve ilk nısf (yarım) maaşının birinci ve aidat-ı malumenin her mah maaşlarından bi't-tevkif makam-ı mahsusuna tesyarı siyakında terkim-i rakime-i merciye ibtidar olunur.

Matbuat Dâhiliye İdare-i Âliyesine

Alucra kazası dâhilinde Teşdik nahiyesi ibtidaiye muallimliğine Osman Efendi bi't-tayin ale'l-usul icra-yı tahlifi (yemin etmek) mahalline inba kılınmış olmakla i'lân olunur.

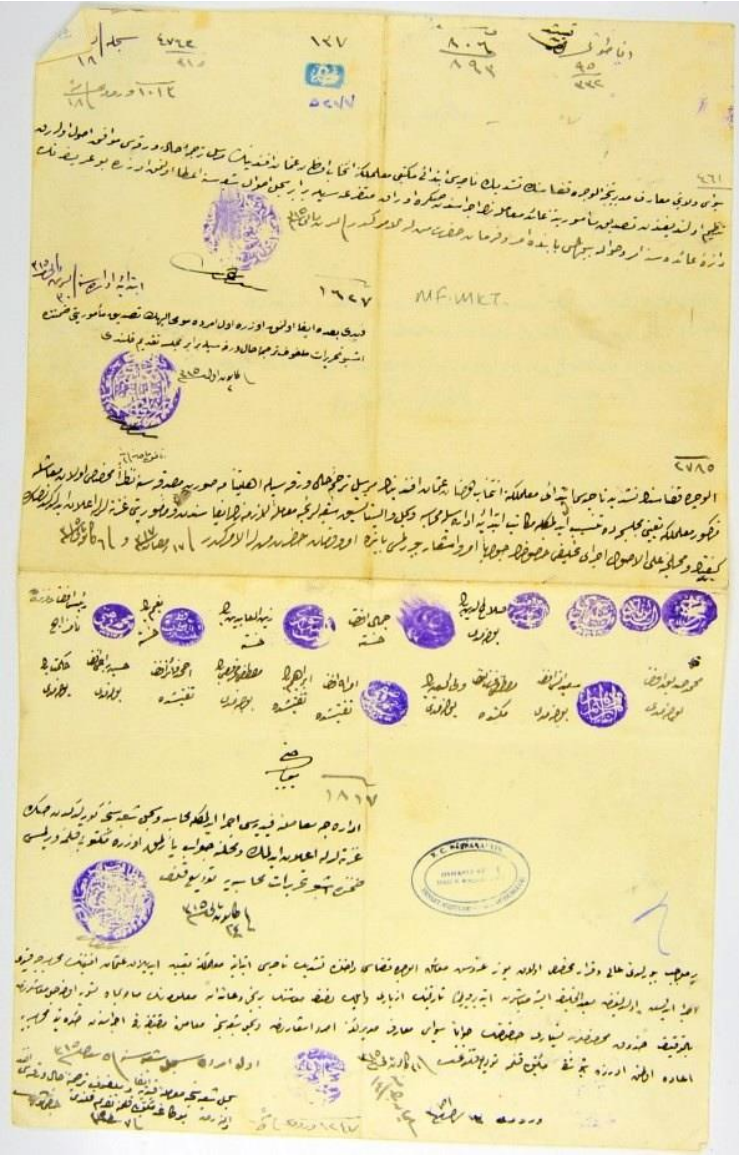

Sivas Vilayeti maarif müdiriyetince Alucra kazasının Teştik nahiyesi ibtidaiye mekatibi muallimliğine intihab olunan Osman Efendinin mürsel tercüme-i hal varakası muvafık-ı ahval olarak tanzim olunduğundan tasdik me'muriyetine aid muamelenin icrasından sonra evrak-ı mutazarrı'asıyla beraber sicil-i ahval (usûl) şubesine edâ (ita) olunmak üzere bu arizanın (küçükten büyüğe yazılan yazın) daire-i aidesine emr ü havâle buyurulması babında emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir.
Fi Teşrin-i sâni sene (1)315
İbtidaiye idaresine Fi 30 Teşrini sâni sene (1)315

Kaydı bâde ifa olunmak üzere evvel emr de mumaileyhin tasdik-i me'muriyeti zımmında işbu tahrirat melfuf tercüme-i hal varakasıyla beraber meclise takdim kılındı. Fi 2 Kanunievvel sene (1)315

Alucra kazasının Teşdik nahiyesi ibtidaiye müellifliğine intihab olunan Osman Efendinin mürsel tercüme-i hal varakasıyla ehliyetnâme sureti musaddıkasına (onayına) nazaran mahsus olan maaşıyla mezkûr muallimliğe ta'yini meclisce de tensibi dilmekle mekatib-i (mekteb) ibtidaiye idaresiyle muhasebe ve sicil ve istatistik şubelerince muamele-i lâzımenin ifasından ve me'muriyeti gazetelerle i'lan idildikten sonra keyfiyet ve mahallince ale'l usul icrâ-yı tahlifi (yemin ettirilmesi) hususunun cevaben emr u iş'âr buyurulması babında emr ü ferman hazreti men-lehü'l emrindir.
Fi 17 Ramazan sene (1)317 ve fi 6 Kanunisâni sene (1)315

İdarece muamele-i kaydiyesi icra idilmekle muhasebe ve sicil şubesince görüldükden sonra gazetelerle i'lân idilmek ve mahalline cevab yazılmak üzere mektubi kalemine virilmesi zımmında işbu tahrirat muhasebeye tevdii kılına. Fi 24 Kanunisâni sene (1)315

Ber-muceb-i buyuruldu-i alî ve karar-ı mahsus olan yüz guruş maaşla Alucra kazası dâhilinde Teştik nahiyesi ibtidaiye muallimliğine ta'yin edilen Osman Efendinin muhâsebece kaydı icrâ edilmiş olduğuna

bade't-tahlif (yeminden sonra) işe mübaşeret itdirilmek tarihinin izbârı ve aylık-ı nısf maaşının birinci ve aidat-ı mâlumenin mah be mah (aydan aya) tesviye olunacak (ödenecek) maaşlarının bi't-tevkif sanduk mahsuslarının tesyarı hususunun cevâben Sivas maarif müdirliğine emr ü iş'ârını ve sicil şubesince muamele-i mukteziyenin (gerekli muamelenin) icrasından sonra yine muhasebeye iade olunması üzere işbu şukka mektûbi kaleme tevdii kılındı. Fi 31 Kanunisâni sene (1)315 Evvel emr de sicil şubesine fi 5 …sene (1)315

Sicil şubesince muamele-i kaydiye ifa ve melfufu tercüme-i hal varakası akd olunarak bu kâğıd makâtib (mekteb) kalemine takdim kılındı.[88]

Cengeriş Karyesi İmam ve Muhtarından Şikâyetçi Olunması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2764, Gömlek No: 83, Tarih: 1327 S 18 (11 Mart 1909), Konusu: Karahisar-i Şarki Sancağı'na tabi Mindeval Nahiyesi'nin Cengeriş Karyesi imam ve muhtarı Ahmed'in gasp ve şikâyetinden bahisle gönderilen arzuhalin tahkikati.

Bugün olduğu gibi eskiden de muhtarlık ve imamlık önemli görevlermiş. Ancak eskiden köylerde bu mevkilerin yetki ve sorumlulukları bugünkünden daha fazla idi. Elindeki bu gücü iyi kullanabilenler de köyün ihtiyaçlarının teminde önemli kolaylıklar elde edebiliyorlardı.

Ancak sahip oldukları yetkileri kötüye kullananların da çıktığı oluyordu. Bu belgede de Cengeriş köyü muhtarından şikâyetçi olunması söz konusudur. İddiaya göre muhtar köyden Ahmet'in arazisini ele geçirmiş Darıcıoğlu Abdullah'ı da zehirletmiştir. Bu iddianın araştırılması için Başbakanlığa dilekçe verilmiştir.

[88] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/14/alucra-kazasi-testik-nahiyesi-ibtidaiye-mektebine-yapilan-muallim-atamasina-dair-bir-belge/

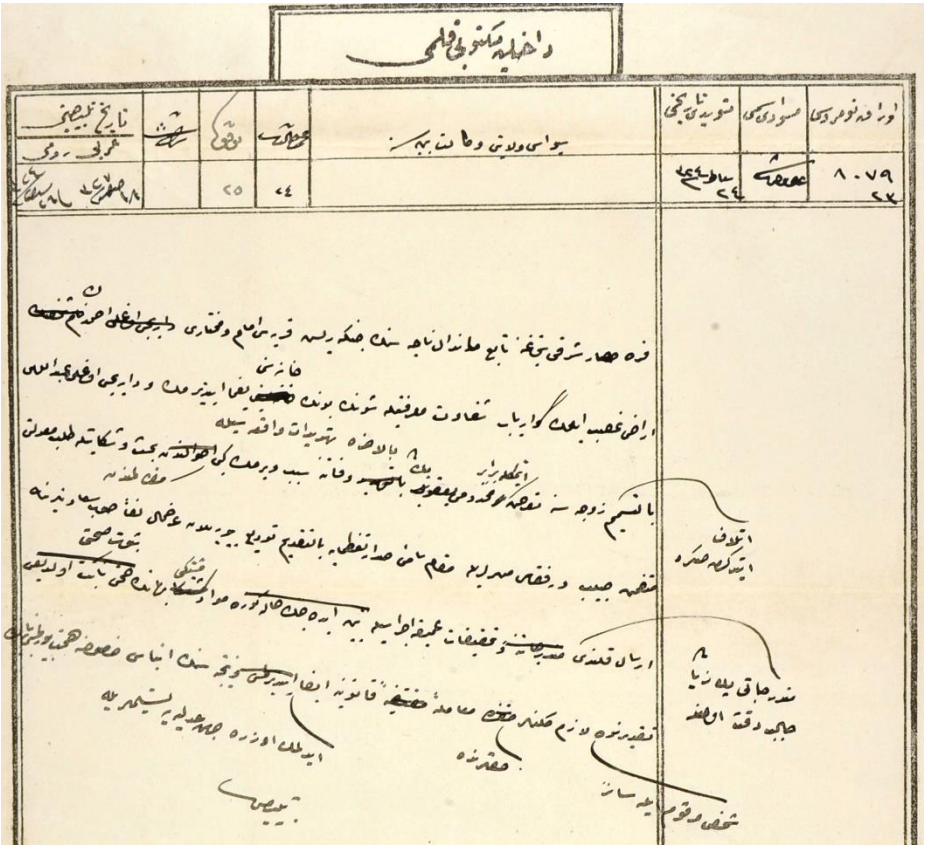

Karahisar-i Şarki Sancağına tabi' Mindeval nahiyesinin Cengeriş karyesi imamı ve muhtarı Ahmed'in arazi gasp eylemek ve erbab-ı şekavet (eşkıya) marifetiyle şunun bunun hanesini yağma ettirmek ve **Darıcıoğlu Abdullah'ı** bi't-tesmim (zehirlemek) itlaf ettiği sonra zevcesine taarruz etmekle beraber mahdumu Yakup'un bilahare tahrirat vakıasıyla vefatına sebep vermek gibi malzemeden (zulüm, can yakma) bahs ve şikâyetle taleb-i ma'delet (adalet eylemek) mutazammın (üstüne alan, tazmini kabul eden) Habib ve refikası mühürleriyle Makâm-ı Sâmî-i Sâdaret-i Uzma'ya bil-takdim tevdii buyurulan arz-ı hal leffen savb-ı sadaretlerine irsal kılındı. Mündericatı pek ziyade calib-i dikkat oluna ve tahkikat-ı amika (inceden inceye araştırma) icrasıyla (tebeyyün edecek hale göre) mevadd-ı (söz ve

beyana sebep olan mevcudat) müşteki bahanın subut-ı sıhhati (sabit olduğu) takdir(in)de şahs-ı merkûm (adı geçen) ile sair lazım gelenler hakkında muamele-i kanuniye ifa idilmek üzere cihet-i adliyeye teslimleriyle ve neticesinin inbası hususuna himmet buyurulmak babında.[89]

Alısız Köylülerinin İzinsiz Olarak Rusya'ya Göçetmeleri Üzerine Onların Arazilerinin İleri Gelenlerce Zaptedilmesi

Arşiv Fon Kodu: DH.H… Dosya No: 37, Gömlek No: 53, Tarihi: 1330 M (Muharrem) 03 (24 Aralık 1911), Konu Özeti: Karahisar-ı Şarki sancağına tabi Alucra kazası mülhakatından Mindeval nahiyesinin Kutluca, Zarabut, Cengeris ve Hacıviran köylerinin arazisini zabt eden Alısız köyünün halkı izinsiz Rusya'ya göç etmiş olmalarıyla bunlara ait arazinin de bazı ileri gelenlerce zabt edilmesi.

Bu belgede Alısız köylülerinin Kutluca, Zarabud, Cengeriş ve Hacıviran köylerine ait arazilerden 200 dönümünü ele geçirdikleri daha sonra da izinsiz olarak Rusya'ya göçettikleri ve onların gitmesiyle boşalan yerlere de ahalinin ileri gelenlerince el konulduğu belirtilmektedir. Aşağıda kaydı bulunan belgede de Reji Memuru Arif Efendi'nin Alısız köyünden 6 Rum hanesinin toprağını kendisine sattığı şeklinde sahte senet düzenlediği belirtilmiştir.

Arşiv Fon Kodu: DH.H. Dosya No: 37, Gömlek No: 70, Tarihi: 26 C 1330 (12 Haziran 1912), Konusu: Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesinin Kutluca, Zarabot, Cengeriş ve Hacıviran köylerinin boş arazilerini gasb eden Alısız köyü ahalisi izinsiz Rusya'ya göç edip, bunlardan Rum olan altı hane halkı topraklarını reji memuru Arif

[89] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/13/alucra-tarihinden-sayfalar-24-mindeval-camoluk-3-yazi/

Efendi'ye bütün hakkıyla verdiklerine dair Arif Efendi'nin düzenlediği sahte hüccet.

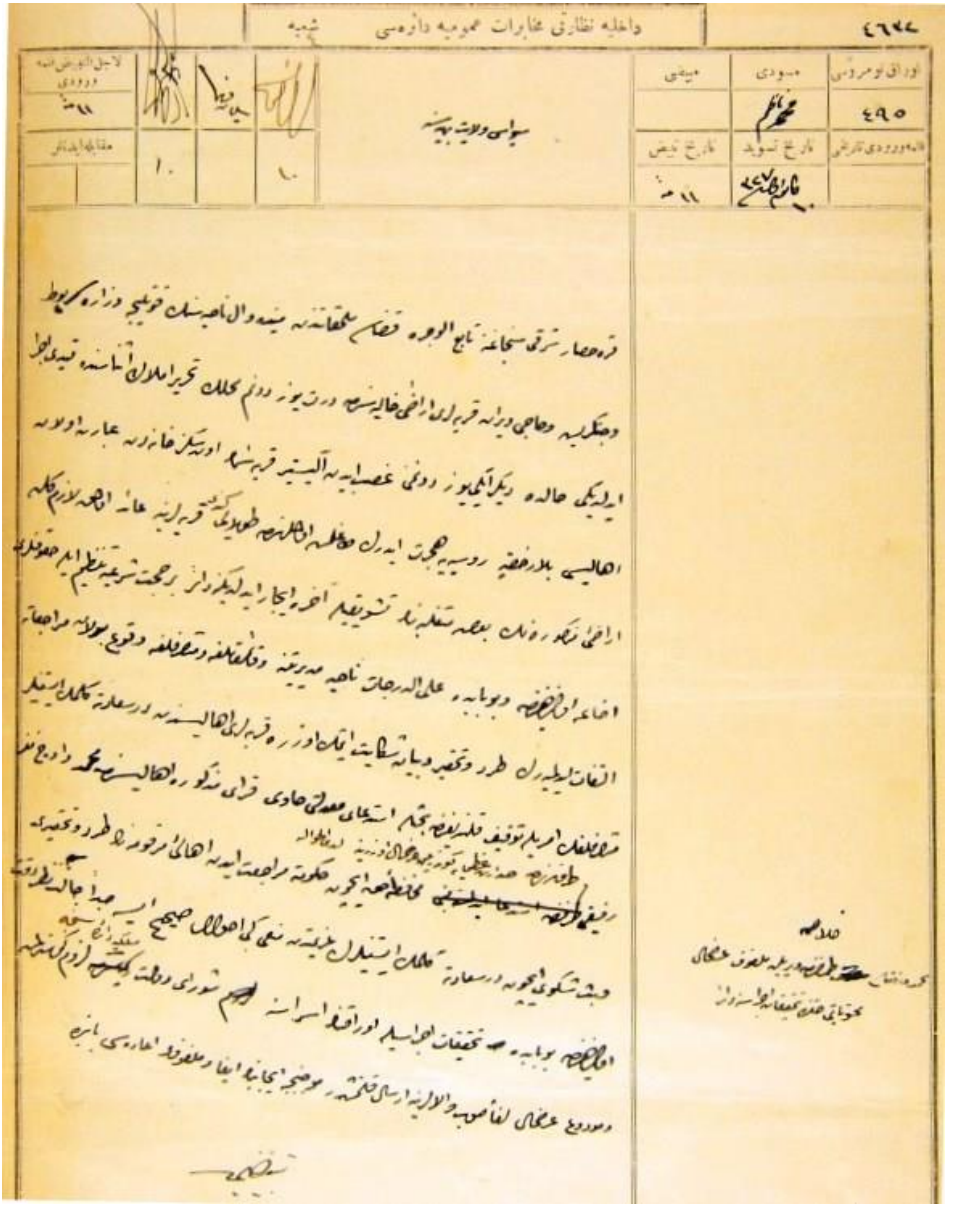

Sivas Vilâyet-i Behiyyesi'ne

Hülâsâ: Mehmed ve rüfekası (arkadaşları) tarafından virilen melfuf arz-ı hâl muhteviyatı hakkında tahkikat icrasına dair.

Karahisar-i Şarki Sancağı'na tabi Alucra kazası mülhekâtından Mindeval nahiyesinin Kutluca ve Zarabut ve Cengeriş ve Hacıviran karyeleri arazi-i haliyesinin (boş arazilerin) dörtyüz dönüm mahalin tahrir-i emlak esnâsında kayd-ı icra idildiği halde diğer ikiyüz dönümünü gasb iden Alısız karyesinin **onsekiz haneden ibaret olan ahalisi** bila-ruhsatin (izinsiz olarak) Rusya'ya hicret iderek dağılmış olmasından dolayı kendi karyelerine aid olmak lazım gelen arazi-i mezkûrenin bazı mutegallibenin (Zorba. Hak ve hukuka hürmet etmeden geçinmek isteyen) teşvikiyle âhara (başkasına) îcâr edildiğine dair bir hüccet-i (vesika) şer'iyye tanzim ile hukukları izâ'a olunduğuna ve bu babda aledderecat (derecelerine göre) nahiye müdiriyetine ve kaimmakamlığa ve mutasarrıflığa vukuu bulan müracaata iltifat idilmeyerek tard ve tahkir ve beyan-ı şikâyet itmek üzere karyeleri ahalisinden **Der-saadet'e gelmek isteyenler mutasarrıflığın emriyle tevkif kılındığından bahisle istid'â-yı ma'deleti hâvî kurâ-yı mezkûre ahâlisinden Mehmed ve üç nefer refiki tarafından Sadâret-i Uzmâya gönderilmiş arz-ı hâl** üzerine lede'l-havâle muhafaza-i hâk içün hükümete mürâca'at iden ahâlî-i merkûmenin tard ve tahkîri ve bes-şekvâ içün Der-saadet'e gelmek isteyenlerin azîmetden men'i gibi ahvâl sahîh ise cidden câlib-i nazar-ı dikkat olduğundan bu babda tahkikat icrasıyla evrakının israsına Şura-yı Devlet Mülkiye Dairesi'nce lüzum ve mevdu' (emanet bırakılmış, tevdi olunmuş) arz-ı hâli leffen savb-ı vâlâlarına irsâl kılınmışdır. Mucibince icâbının ifa ve melfûfunun iadesi babında.

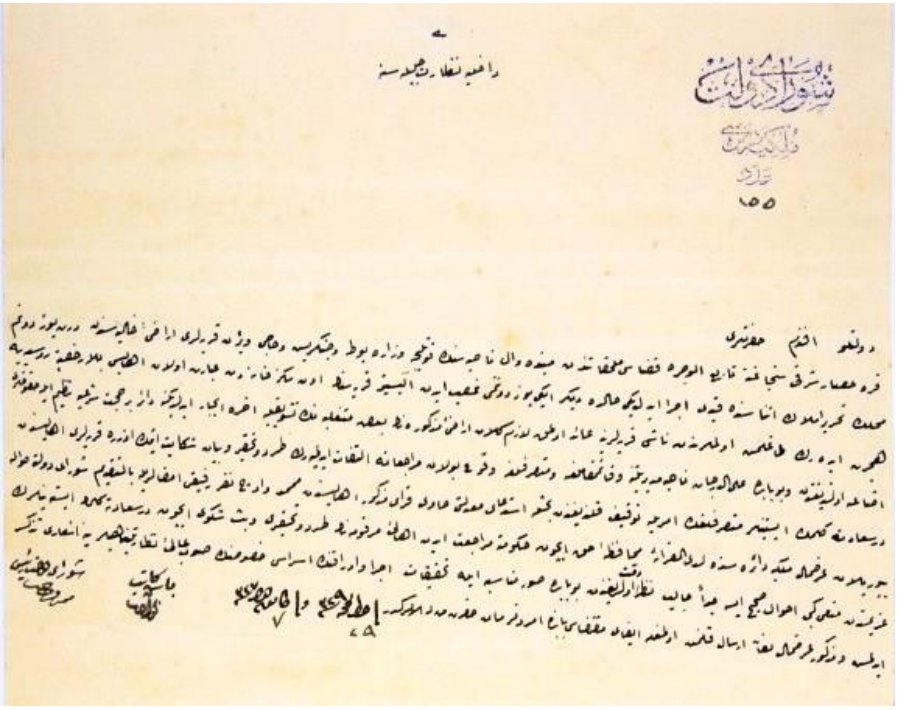

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine
Devletlü Efendim Hazretleri

Karahisar-i Şarki Sancağına tabi Alucra kazası mülhekâtından Mindeval nahiyesinin Kutluca ve Zarabut ve Cengeriş ve Hacıviran karyeleri arazi-i haliyesinden dörtyüz dönüm mahallin tahrir-i emlak î'tinâsında kayd-ı icra edildiği halde diğer ikiyüz dönümünü gasb iden Alısız karyesinin onsekiz haneden ibaret olan ahalisi bilâ-ruhsatin Rusya'ya hicret iderek dağılmış olmalarından naşi karyelerine aid olmak lazım gelen arazi-i mezkûrenin bazı mütegalibenin (Zorba. Hak ve hukuka hürmet etmeden geçinmek isteyen) teşvikiyle âhara (diğer, başkası) îcâr edildiğine dâir bir hüccet şer'iyye tanzîm ile hukukarı izaa (zayi olmak, kaybetmek) olunduğundan ve bu babda aledderecât nahiye müdiriyetine ve kaimmakamlığa ve mutasarrıflığa ve vukuu bulan müraca'ata iltifat edilmeyerek tard ve tahkir ve beyan-ı şikâyet etmek üzere karyeleri ahalisinden Der-saadet'e gelmek isteyenler

mutasarrıflığın emriyle tevkif kılındığından bahisle istid'â-yı ma'delet-i havi kura-yı mezkûr ahalisinden Mehmed ve üç nefer refiki imzâlarıyla bi't-takdim Şûrâ-yı devlet'e havâle buyurulan arz-ı hâl Mülkiye Dairesinde lede'l-kırâ-e (okunduğunda) muhâfaza-i hâk için hükümete müracaat eden ahâli-i merkûmenin tard ve tahkiri ve bes-şekvâ için Der-saadete gelmek isteyenlerin azimetden men'i gibi ahvâl sâhih ise cidden câlib-i nazar-ı dikkat olduğundan bu babda suver-i münâsebe ile tahkikat icra ve evrakının isrâsı hususunun savb-ı âli-i nezâret penâhilerine iş'ârı tezekkür idilmiş ve mezkûr arz-ı hâl leffen irsâl kılınmış olmakla ifa-yı muktezâsı babında emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir. Fi 29 Zilhicce sene (1)329 ve fi 7 Kanunievvel sene (1)327
Baş Kâtib / Şûrâ-yı Devlet Reisi[90]

Kutluca Zarabot Cengeriş ve Hacıviran Köylülerinin Şikâyeti

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No: 3094, Gömlek No: 26, Tarihi: 29 Zilhicce 1329 (21 Aralık 1911), Konusu: Karahisar-ı Şarki'ye tabi Mindeval nahiyesinin bazı karyeleri ahalisinin arazileri hakkındaki şikayetleri. (İstida 35)

Bu belge bazı şeyleri daha net anlatmaktadır. Kutluca Zarabot Cengeriş ve Hacıviran Köylülerinin Şikâyeti ciddiye alındığından Şûrâ-yı Devlet'e havele edilerek orada gündeme alınması ve görüşülmesi sağlanmıştır. Şûrâ-yı Devlet o dönemde devletin önemli işlerinin görüşüldüğü bir danışma meclisi niteliğinde bir kurumu olup, burada alınan karar onay için Padişaha sunulurdu. Karar gereği iddialar çok önemli ve kabul edilemez bulunduğundan incelenmesi kararlaştırılmıştır.

[90] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/17/alucra-kaymakami-nuri-beyin-ve-alucra-naibi-riza-efendinin-durumlari-ile-alisiter-koyunun-akibeti/

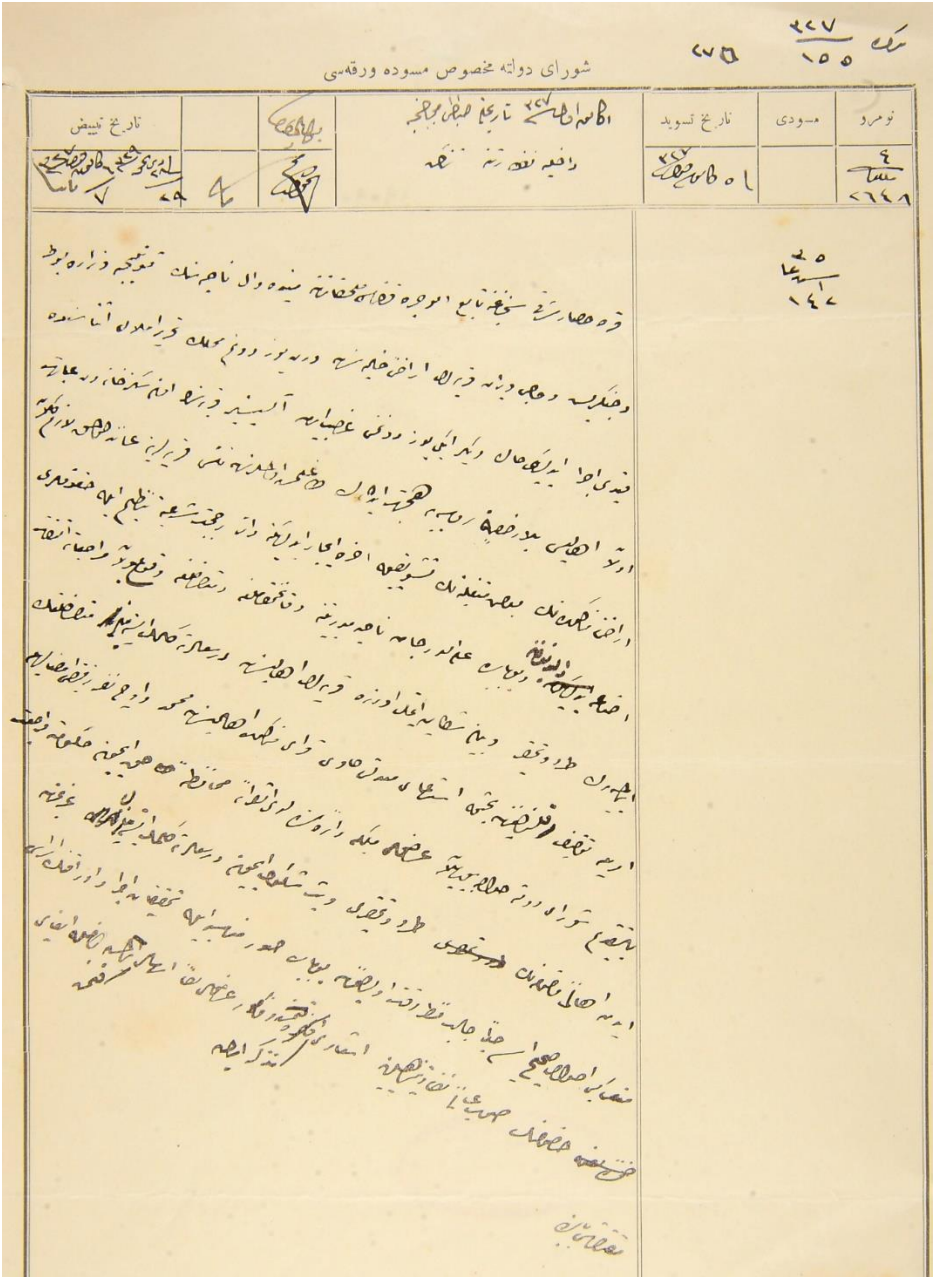
شورای دولته مخصوص مسوده ورقه‌سی

نومرو	مسودی	تاریخ تسوید			تاریخ تبییض

Şûrâ-yı Devlet'e mahsus müsvedde varakası
1 Kanun-i-evvel Sene 1327 tarihli tezkere mucibince
Dahiliye Nezaretine Tezkere
Fi 27 Zilhicce Sene 1329 ve fi 6 Kanun-i-evvel Sene 1327 (19 Aralık 1911)

Karahisar-ı Şarki Sancağına tabi' Alucara kazası mülhakatından Mindeval nahiyesinin Kutluca ve Zarabot ve Cengeriş ve Hacıviran karyeleri arazi-i haliyesinden dörtyüz dönüm mahallin tahrir-i emlak esnasında kayd-ı icra edildiği halde diğer ikiyüz dönümünü gasb eden Alısız karyesinin onsekiz haneden ibaret olan ahalisi bil-arziye Rusyaya hicret ederek dağılmış olmalarından naşi karyelerine ait olmak lazım gelen arazi-i mezkurenin bazı mutekallibenin teşvikiyle ahara icar edildiğine dair bir hücceti şer'iyye tanzim ile hukukları iza olunduğundan ve bu babda aledderecat nahiye müdüriyetine ve kaymakamlığa ve mutasarrıflığa vuku' bulan müracaata intizar edilmeyerek (bakılmayarak) tard ve tahkir ve beyan-ı şikayet etmek üzere karyeleri ahalisinden Der-saadete gelmek isteyenler mutasarrıflığın emriyle tevkif kılındığından bahisle istid'a-yı ma'deleti havi kurra'yı mezkure ahalisinden Mehmet ve üç nefer refiki imzalariyle bit-takdim Şûrâ-yı Devlet'e havale buyrulan arzuhal mülkiye dairesinde ledel-kıraat (okunarak) muhafaza-i hukuk (adaletin korunması) için **hükümete müracaat eden ahali-i merkumenin tard ve tahkiri (aşağılanıp, tartaklanması)** ve Paşa şekaveti (Paşa'nın (mutasarrıfın) kötüğünü anlatmak) için Der-saadet'e gelmek isteyenlerin azimetten men'i (yola çıkmasının engellenmesi) gibi ahval sahih ise cidden calib-i nazarı dikkat olduğundan bu bab'da suveri münasebe ile tahkikat-icra ve evrakının isrası (gönderilmesi) hususunun savb-ı âli-i nezaret-penâhilerine iş'arı tezekkür eden mezkur arzuhal leffen irsal kılınmış olmağla ifası muktezası babında.

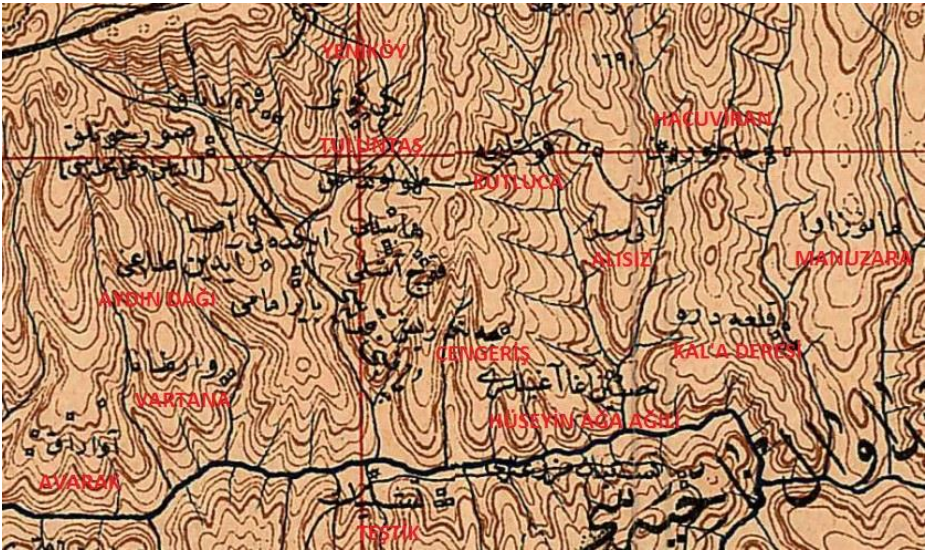

Ekil Köyünden (Eğil) Kenan'ın Boğularak Öldürülmesi

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 819, Gömlek No: 78, Tarihi: 24 Recep 1275 (27 Şubat 1859), Konusu: Karahisar-i Şarki'de Mindeval kazasında boğularak vefat eden Kenan'ın boğulma keyfiyyetinden dolayı mahbus bulunan Ali'nin istintaki. (5. Der-saadet)

Belgede merhum Kenan'ın Mindeval'ın Ekil veya Eğil köyünden olduğu belirtilmektedir. Bu köye ait incelediğimiz kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Buna en yakın sonuç Ekinbük'dür. O da günümüze ulaşamayan köylerden birisidir.

Mindeval'a iki kişi tarafından boğularak öldürüldüğü belirtilen Kenan'ın katilleri olan Hüseyin ve Ama Ali olay mahallinde yapılan tatbikatta suçlarını kabul ve işledikleri cinayeti itiraf etmişlerdir. Buna istinaden kendilerine küreğe konulma cezası verilmiştir. Ancak sonradan her ikisi de Kenan'ı boğdukları inkâr etmiş ve ilk ifadelerinde

suçu kabul etmelerini zorla, istemeyerek kabul etmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Bununla birlikte Fetvahaneden haklarında çıkan 7 sene müddetle küreğe konulma cezasının sonuna kadar uygulanması kararı verilmiştir.

Kürek Cezası: Küreğe konulma cezası ilk zamanlar gemilerde forsa olarak kürek çekmek olarak uygulanırken, Tanzimat Döneminden sonra ağır cezanın adı kürek cezası olarak anılmaya başlandı. Bir diğer ceza türü olan kale-bendlik cezasına çarptırılan kişi cezasını kale içinde bulunan kulelerin izbe zindanlarında çekmek zorundaydı.

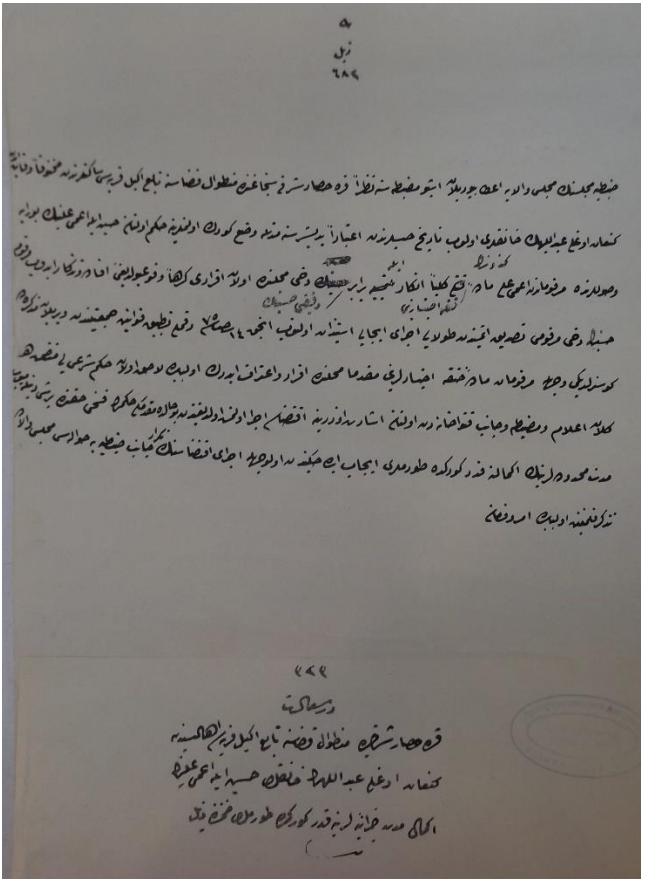

Hû
Zeyl (ek) 682

Zabtiye Meclisinden Meclis-i Vâlâ-ya i'ta buyurulan işbu mazbatasına nazaran Karahisar-i Şarki Sancağında Mindeval nahiyesine tabi Ekil (Eğil) karyesi sakinlerinden mahzufen vefat eden Kenan oğlu Abdullah'ın hanıkları (boğanları) olub tarih-i hapislerinden i'tibaren yedi sene müddetle vaz'-ı kürek olunmalarına hükm olunan Hüseyin ile A'ma Ali'nin buraya vusüllerinde merkumandan A'ma Ali kendinin madde-i katle ictisarını (öldürme cesaretini) külliyen inkâr ile beraber refiki Hüseyin dahi meclisde olan ikrarı kerhen (istemeyerek, zorla) vukuu bulduğunu ifade ve tekrar edüb merkum Hüseyin dahi merkumu tahrik etmesinden dolayı icra-yı icabı istizan olunub (danışılıp, sorulup) ancak 14 Receb Sene 1275 rakamlı (numaralı) tatbik-i kavanin (kanunları uygulama) cemaatinden verilen tezkerede gösterildiği vechile merkuman (zanlılar) madde-i hanka (boğmaya) ictisarlarını (girişimlerini) mukaddemâ (bundan evvel) mahallinde ikrar (kabul) ve i'tiraf ederek ol-babda la-hak olan hükm-i şer'-i'yi mutazammın gelen i'lam ve mazbata ve canib-i fetvâhaneden alınan işârât üzerine iktizası icra olunmuş olduğundan bu halde mukaddem ki hükmün feshi hakkında bir şey denilemeyüb müdded-i mahdudelerinin ikmaline kadar kürekde durmaları icab edeceğinden ol-vechile icra-yı iktizasının tekrar canib-i zabtiyeye havalesi meclis-i vâlâda tezekkür kılınmağın ol-babda emr ü ferman.

323 Der-saadet

Karahisar-i Şarki'de Mindeval kazasına tabi Ekil karyesi ahalisinden Kenanoğlu Abdullah'ın hanıkları (boğanları) Hüseyin ile A'ma Ali'nin ikmal-i müddet cezaiyelerine (kesilen cezalarını çekene) kadar kürekde durmaları zımnında zeyl.

Molla Recepoğlu Osman Ağanın Başına Gelen Musibet

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 489, Gömlek No: 96, Tarihi: 29 Şaban Sene 1282 (17 Ocak 1876), Konusu: Karahisar-i Şarki ahalisinden ve Osmanlı tebaasından Ermeni Mirasoğullarından Arakil

ve kardeşi Hofki'deki alacağına dair Mindeval kazası ahalisinden Molla Recepoğlu Osman Ağa'nın arzuhali. (4. İstida)

Belgemizde mağdur edilmiş bir Mindeval köylüsünün hikâyesi bulunmaktadır. Ancak hikâyenin arka planı çok dramatiktir. Molla Recepoğlu Osman Ağa Karahisar'da bulunan bir Ermeni tüccar kardeşleriden bir miktar eşya almış ve parasını da ödemiştir. Ancak söz konusu Ermeni kardeşler adeta sen bizim dükkânımızdan mal aldın borçlu çıktın dercesine adamın yakasını bırakmamışlar. Bir ineğini gasp etmişler, o da yetmiyormuş gibi binlerce lira daha borcun var bize diye adama musallat olmuşlar. Osman Ağa da bu musibetten kurtulabilmek için çareyi Karahisar-i Şarki Mutasarrıfına müracaatta bulmuş, meclis-i şer' marifetiyle (Kadının huzurunda) muhakeme (yargılama) talep etmiştir.

Maalesef Karahisar-i Şarki'nin bu tarihdeki durumunu anlayabilmek için bu sadece tek bir örnektir. Daha önce incelediğimiz belgelerden bildiğimiz üzere bu tarz soygunların, zorbalıkların boyutu o kadar fazlaymış ki 1895'e gelindeğinde şikâyetçilerin sayısı 1200'ü bukmuş. İsimlerine bakıldığında aralarında Müslümanların da olduğu anlaşılan 3-5 vurguncu aynı şekilde halka baskı yaparak borçlandırmış, ellerinden senetler almış, daha sonra da sen borcunu ödeyemiyorsun diye tapulu malları dahil elinde neyi varsa almıştır. Üstelik bu vurguncular din ve milliyet ayrımı ayırdetmeksizin herkese bu zulmü yapmıştır. Bu konuyla ilgili olarak müfettiş raporlarına yansıyan bilgilere göre vurguncular, Padişah emri ile durumu incelemeye gelenlere bile diklenmişler, Karahisar-i Şarki'nin her ilçe ve nahiyesinde hatta Sivas'da dahi durumun bu merkezde olduğunu insanların perişan ve ağlamaklı hallerini görünce kendilerinin onlarla birlikte ağladığını belirtmişlerdir.[91]

[91] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/30/yok-artik-sebinkarahisar-bunlari-da-yasamis-eyvah-eyvah/

Bir bilgi olarak belirtmek gerekirse Molla Recepoğlu Ömer'in hangi köyden olduğu belirtilmediğinden burada anahtar kelime **Mollaoğlu** lakabıdır. Bu belki sonuca gitmek için vesile olabilir.

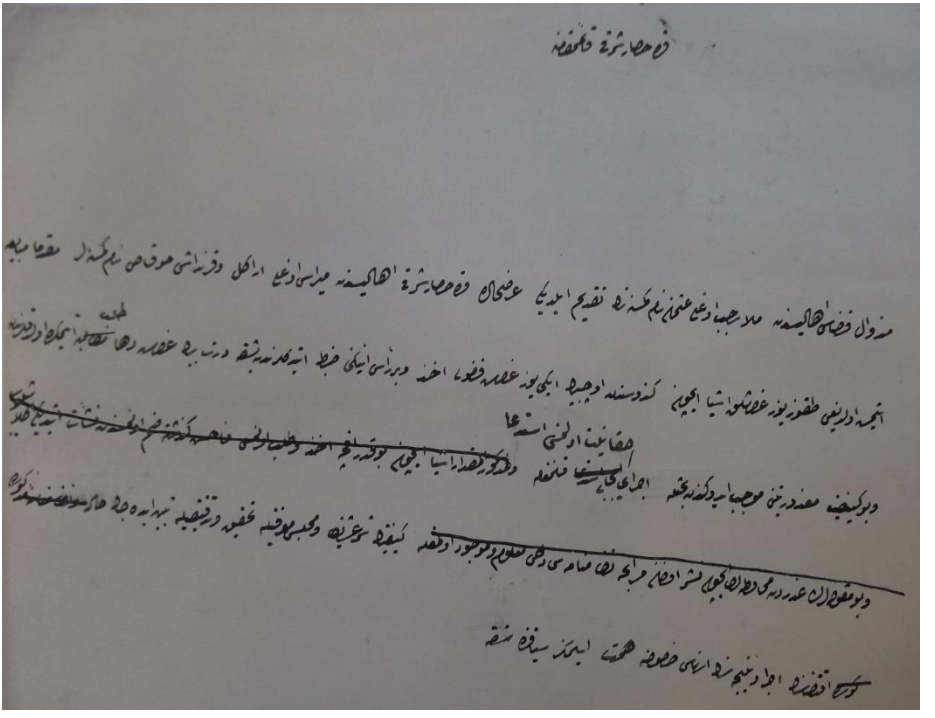

Karahisar-i Şarki Kaim-makamına

Mindeval kazası ahalisinden Molla Receboğlu Osman nam kimesnenin takdim eylediği arz-ı halde Karahisar-i Şarki ahalisinden Mirasoğlu Arakil ve karındaşı Sukas nam kimesneler mukaddemâ mübaya'a etmiş (satın almış) olduğu dokuzyüz guruşluk eşya içün kendisinden üçbinikiyüz guruş füzuli ahz ve bir re's ineğini zabt ettiklerinden başka dörtbin guruş daha taleb etmekte olduklarından ve bu keyfiyyet mağduruiyetini mucib idiğünden bahisle icra-yı hakkaniyet olunması istid'a kılınmağla keyfiyyetin şer'-i şerif ve meclis ma'rifetiyle tahkik ve tedkikiyle tebeyyün edecek hale göre iktizasının icra ve neticesinin inhası hususuna himmet eylemeniz siyakında şukka.

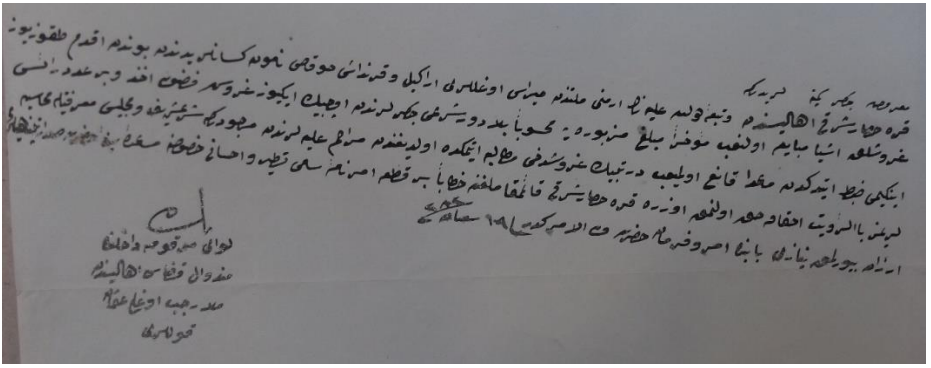

Maruz-ı çaker kemineleridir ki;

Karahisar-i Şarki ahalisinden ve teba'-i devlet-i aliyyenin Ermeni milletinden Mirasoğullarından Arakil ve karındaşı Sukas namun kimesneler benden bundan akdem dokuzyüz guruşluk eşya mübaya'a olunub (satın alınıp) muahharen (sonradan) meblağ-ı mezbureyi mahsuben (ödeyerek) bila devr-i şer'i çakerânelerinden üçbinikiyüz guruş füzuli ahz ve bir aded re's ineğimi zabt ettiğinden maada kani olmayub dördbin guruş dahi mütalaya etmekde olduğundan merâhim-i alilerinden mercudur ki şer'-i şerif ve meclis marifetiyle muhasebe edilmesini bi'l-ruyet iskak-ı hak olunmak üzere Karahisar-i Şarki kaimmakamlığına hitaben bir kıt'a emrnâme-i sâmi tastir ve ihsanı hususuna müsaade-i seniyye-i hazret-i sâdâret-penâhileri erzan buyurulmak niyazı babında emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fi 18 Şaban Sene 1282 (6 Ocak 1866) Bende Liva-i merkume dahilinde Mindeval kazası ahalisinden Molla Receb oğlu Osman kulları

Muta'a Köyü'nün 1763'de Mülazım Hasan'a Timar Olarak Verilmesi

Arşiv Fon Kodu: AE.SMST.III, Dosya No: 213, Gömlek No: 16773, Tarihi: 29 Z 1176 (11 Temmuz 1763), Konusu: Karahisar-ı Şarki'de Mindeval nahiyesinde Muta'a karyesinden Hasan'a tımar tevcihi. a.g.tt

İncelediğimiz belge Muta'a köyüyle ilgili olarak önemli bilgiler içermektedir. Öncelikle köyün ve arazisinin bu tarihten önce de timar olduğunu ve timar sahibinin de Ahmet isminde birisi olduğunu öğreniyoruz. Fakat Ahmet işini yürütemediğinden olsa gelek Karahisar-i Şarki'de bulunan Yeniçeri Ağasına müracaat ederek görevini bırakmak istediğini belirmiştir. Bunun üzerine ondan boşalan Muta'a köyü timarı asker ve savaşçı özellikleri olduğu anlaşılan Hasan'a verilmiştir.

Öyle anlaşılıyor ki Muta'a köyü bedeline de bakıldığında bir timarlı sipahi bulundurmak zorunda olan bir yermiş. Sipahiler savaş zamanları kendilerine gelen emir üzerine savaşa iştirak etmekle yükümlüydüler.

Bir diğer ortaya çıkan husus da Muta'a köyünün topraklarının öteden beri verimli olduğunun ortaya çıkmış olmasıdır.

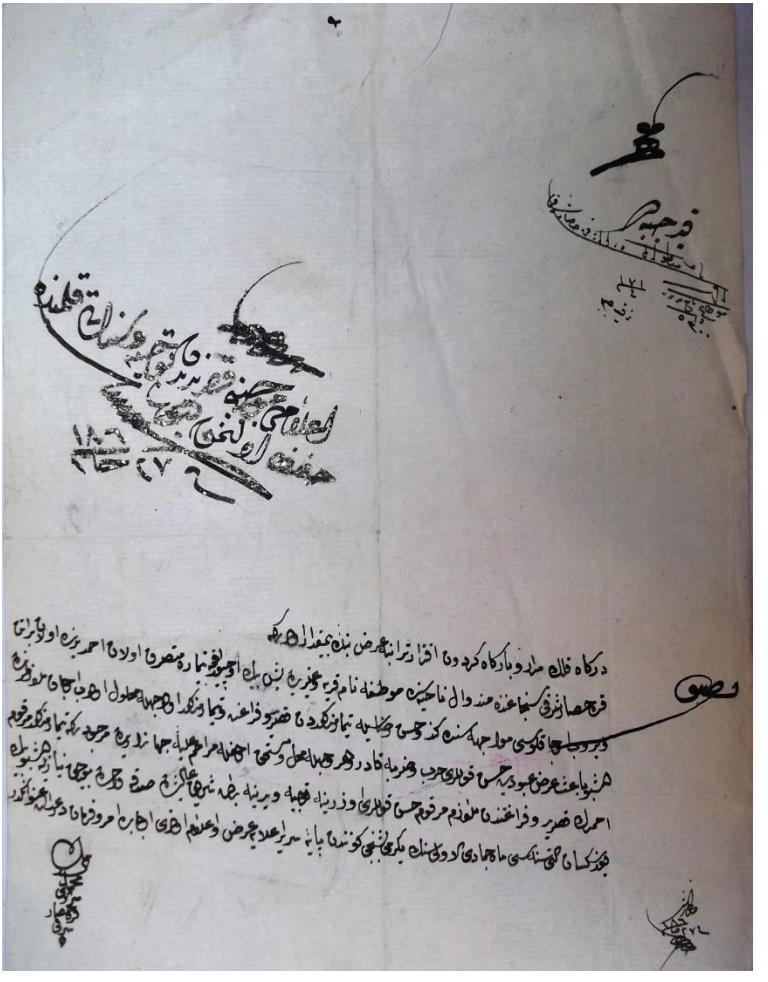

SAHH (Belgenin doğruluğuna atıf yapan işaret)

İ'lamı mucebince kasr-ı yedinden tevcih ve senedatı kaleminde hıfz olunmak (korunmak ve saklanmak) deyu buyuruldu. Fi 27 Ca Sene 1186 (26 Ağustos 1772)

Dergah-ı felek-medar bergah-ı gerdün-iktidar türabına arz-ı bende bi-mikdarı oldur ki;

Karahisar-i Şarki Sancağında Mindeval nahiyesinde Muta'a nam karye ve gayriden beşbinüçyüz akçe timara mutasarrıf olan Ahmed yedinde olan beratı verüb ocaklısı (Yeniçeri Ağası) muvacehesinde (karşısında) kendi hüsn-i rızasıyla timar-ı mezzkûrdan kasr u ferağ ve timar-ı mezkûr ol-vechile mahlul olub ocak mülazımlarından (subay) işbu bais-i arz-ı ubudiyet Hasan kulları harb ve darba kadir ve her vechile mahal-i müstehak olmağla merahim-i ali-i cihan-baniden mercudur (umulur, beklenir) ki timar-ı mezkûr merkum Ahmed'in kasr u ferağından mülazım (subay) merkum Hasan kulları üzerine tevcih ve yedine berât-ı şerif-i alişân sadaka ve ihsan buyurulmak niyazıyla işbu binyüzseksenaltı mah-ı Cemaziye'l-ulasının yirmibeşinci gününde paye-i serir-i alaya arz ve ilam olundu. Ol-babda emr ü ferman der-adl-i ünvanındır.

Bende es-Seyyid Mehmed Liva-i Karahisar-i Şarki Hâlâ

Fi 27 Z Sene 1186 SAHH

5.BÖLÜM
Mindeval Nahiyesi Merkezi'nin Dulundas Karyesine Nakli Talebi

Arşiv Fon Kodu: Y..A…RES. Dosya No:147, Gömlek No: 89, Tarihi: 1325 Ca 23 (4 Temmuz 1907), Konusu: Sivas'ın Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesi merkezinin, arazinin sarplığı sebebiyle Dulundas karyesine nakli.

Belgenin konu özetinden de anlaşılacağı gibi çok fazla yoruma gerek duyulmayacak şekilde net ve anlaşılır bir biçimde yazılmıştır. Bu konuda birkaç belge bulunmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse yirminci yüzyılın başınca Mindeval'da bulunan nahiye merkezi ulaşımı zor olduğu gerekçesiyle Dulundas karyesine alınmak istenilmiştir.

Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesi hükümet konağı Kelkit ırmağı kenarında ve Teştik karyesi civarında bir dere içinde ve havası vahim ve sarp bir mevkide bulunduğundan ve ırmağın şimdiki hükümet cihetinde on iki ve öbür cihetinde yirmi dört karye mevcut olup nehir üzerinde yalnız bir köprü olmağla işbu karyeler ahaliyesi nahiye

merkezine müracaat içün pek çok müşkülata mâruz kaldıklarından ve Yeniköy karyesi eşrafından Arif Efendi daire-i hükümet içün mukteza arz-ı mahalli ile bin guruş itasını taahhüd edüp eski hükümet konağının füruhtuyla (satışıyla) esmanı (değeri) ve medrese ianesi esmanından (pahası, değeri) mevcut olan iki bin guruş inşaata kifayet ederek bu babda ahaliye ve hükümete bir masarıf ve iane tahmiline (bir işin veya yükün birinin üzerine bırakılması) hacet kalmayacağından bahisle mezkûr nahiye merkezinin mevkian latif nevahinin müctemi' (topluca) olduğu karye vasatında ve merkez kazaya karib (çok yakın) ve Suşehri kazasına giden tarik kurbunda (yakınında) olup zikir olunan karye ahaliyesinin suhuletle müracaat edebileceği bir mezkie müsadif (rasgelen) bulunan Dulundas karyesine nakli istidâsına dair Sivas vilayetinden varid olan tahrirat ve melfufatının takdimiyle ifa-yı muktezasına dair Dâhiliye Nezareti'nin Şura-yı Devlet'e havale buyurulan 14 Rebiülevvel sene 325 tarihli ve altı yüz seksen bir numaralı tezkiresi Mülkiye Dairesinde kıraat olundu.

Sureti işara nazaran nahiye-i mezkûra merkezinin Dulundas karyesine nakli dairece de münasip görülmüş ve evrak meyanında bulunan tezkire-i ser-askeriyede ol-babda cihet-i askeriyece mahzur bulunmadığı gösterilmiş olmağla bil-istizan karye müsaade-i seniye-i hazret-i padişâhi olduğu takdirde muamelat-ı muktezanın ifası hususunun taraf-ı vilayete tebliğinin Dâhiliye Nezaretine havalesi ve Makam-ı Valaya Ser-Askeri ile Maliye ve Defter-i Hâkani Nezaretlerine malûmat itası tezkir kılındı ol-babda emr u ferman hazret-i men lehul emrindir. Fi 17 Cumadel Ûlâ sene 325 ve fi 16 Haziran sene 323

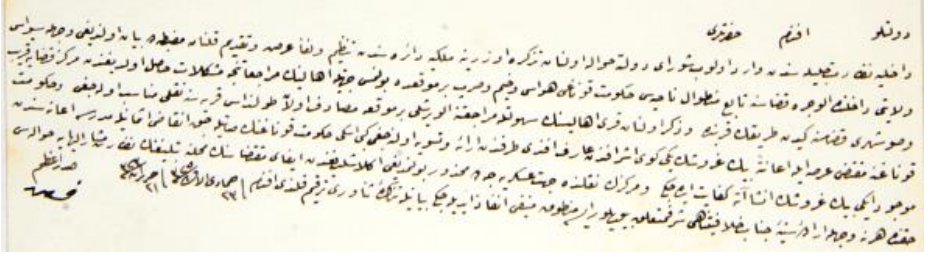

Devletlü Efendim Hazretleri

Dâhiliye Nezaret-i Celilesinden vürud olup Şura-yı Devlet'e havale olunan tezkire üzerine Mülkiye Dairesinden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada beyan olunduğu vechle Sivas Vilayeti dâhilinde Alucra kazasına tabi' Mindeval kazası hükümet konağı havası vahim ve sarp bir mevkide bulunması cihetiyle ahalinin müracaatınca müşkülat hâsıl olduğundan merkez kazaya karib (yakın) ve Suşehri kazasına giden tarihin karibinde ve zikir olunan karye ahalisinin suhuletle müracaatına elverişli bir mevkie müsadif (raslayan, tesadüf eden) olan Dulundas karyesine nakli münasip olacağı ve hükümet konağına mukteza arz-ı ile iane-i bin kuruşun **Yeniköy eşrafından Arif Efendi** tarafından eda-i ve tesviye olunacağı gibi iki hükümet konağının satılacak enkazı esmanıyla medrese ianesinden mevcut iki bin kuruşun inşaata kifayet edeceği ve merkezin naklinde cihet-i askeriyece de mahzur bulunmadığı anlaşıldığından ifa-yı muktezasının mahalline tebliğinin nezaret-i müşarun-ileyhaya havalesi hakkında her ne vechle irade-i seniyye-i cenab-ı hilafetpenahi şeref-müteallik buyrulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senaveri terkim kılındı efendim. Fi 23 Cemaziyelevvel sene 325 ve fi 21 Haziran sene 323 (4 Temmuz 1907)

Sadrazam (Başbakan)
Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa (15 Ocak 1903-22 Temmuz 1908), (Arnavud)[92]

Fon Kodu: BEO, Dosya No: 3377, Gömlek No: 253235, Tarihi: 1326 B 20 (24 Ağustos 1908), Konu Özeti: Mindeval nahiyesi merkezinin naklinden dolayı inşası lazım gelen hükümet konağının masrafları. (Dâhiliye)

[92] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/01/mindeval-nahiyesi-hukumet-konagina-dair/

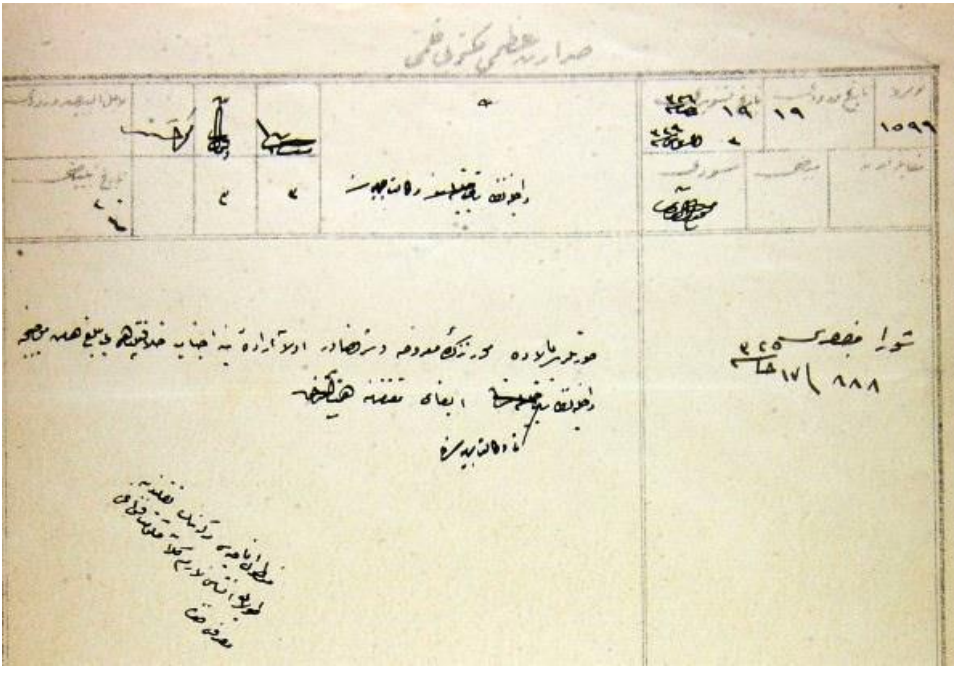

Dâhiliye Nezareti Vekâlet-i Behiyyesi'ne
Şura mazbatası 888 fi 17 Cemaziyelahir sene (1)325

Suretleri balada muharrer tezkire-i maruza ve şeref-sadır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafetpenâhiye mübelliğ hamiş (mektubun altına sonradan yazılan notlar) mucebince Dâhiliye Nezareti Vekâlet-i Behiyyesinin ifâ-yı muktezasına himmet buyurulmak.

Mindeval Nahiyesi Merkezinin Naklinden Dolayı İnşası Lazım Gelen Hükümet Konağının Masrafı Hakkında..

Görüldüğü gibi Mindeval nahiyesi merkezinin naklinden ve yeni bir hükümet konağının inşası için gerekli masraftan bahsedilmektedir. Tarih olarak aşağıdaki belgelerden daha önce olduğundan aşağıda bulunan belgelerde detayları olan nahiye merkezinin taşınması talebinin evveliyatının olduğu anlaşılmaktadır.

Nakil talebinin gerekçelerini özetlemek gerekirse; mevcut nahiye merkezinin Suşehri-Alucra yoluna uzak olması, nahiyeye bağlı köylerin çoğunun nehrin karşı tarafında bulunması ve bu köylerin merkeze uzaklığı nedeniyle halkın gidiş gelişlerinde sıkıntı çekmesi sıralanabilir. Ayrıca nehrin üzerinde bulunan köprünün de yıkılmaya yüz tutmuş olması suyun hırçın aktığı zamanlarda buraya düşenlerin olması ve can kaybı yaşanmış olması da nakil talebinde öne sürülen gerekçeler arasındadır.

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No:1815 Gömlek No: 5, Tarihi: 01. Ra (Rebiülevvel) 1328 (13 Mart 1910), Konusu: Alucra kazası Mindeval nahiyesi merkezinin Dulundas karyesine nakli. (Sivas 2)

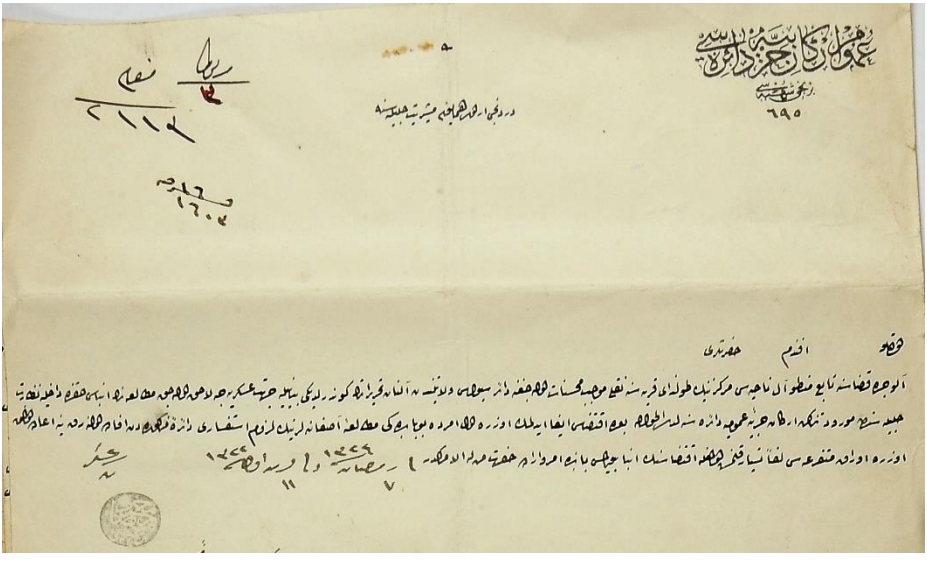

Dördüncü Orduyu Hümayun Müşiriyyet Celilesi'ne

Devletli Efendim Hazretleri

Alucra Kazasına tabi' Mindeval Nahiyesi Merkezi'nin Dulundas Karyesi'ne nakli mucib-i muhsenat olacağına dair Sivas vilayetinden

alınan tahriratın gönderildiği beyanıyla cihet-i askeriyece la-hak olacak mütalaanın inbası hakkında Dâhiliye Nezareti

Celilesi'nden vürud-ı tezkir Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairesi'ne ledel-havale ba'de iktizası ika edilmek üzere ol-emirde bu babdaki mütalaa-i asâfanelerinin lüzumu istifarı daire-i mezkûreden ifade olunarak binaaleyh lüzumu üzere evrak müteferriası leffen tesyar kılınmış (gönderilmiş) olmağla iktizasının (gereğinin) inba (haber verme, tebliğ) buyurulması babında emr u ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi 6 Ramazan Sene 1324 ve fi 11 Teşrin-i evvel sene 1322 (24 Ekim 1906)

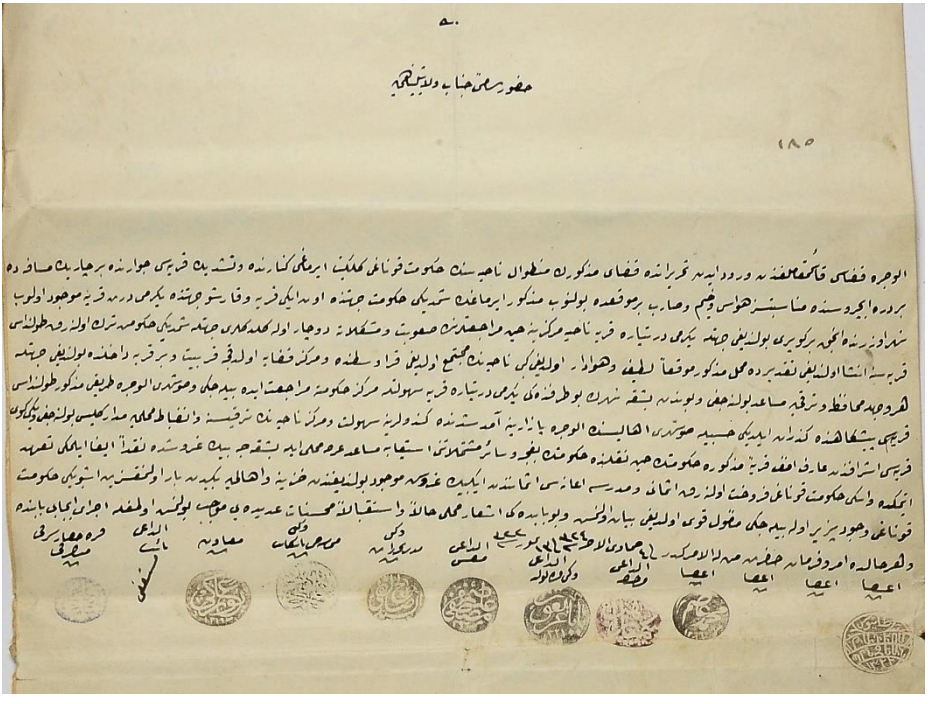

Huzur-ı Sami-i Cenab-ı Vilayetpenâhiye

Alucra Kazası Kaimmakamlığından vürud eden tahriratda kazayı mezkûrun Mindeval nahiyesinde hükümet konağı Kelkit Irmağı kenarında ve Teştik karyesi civarında bir çayrek (çeyrek) mesafede bir

dere içerisinde münasebetsiz havası vahim ve sarp bir mevkide bulunup mezkûr ırmağın şimdiki hükümet cihetinde on iki karye ve karşı cihetinde yirmi dört karye mevcut olup nehir üzerinde ancak bir köprü bulunduğu cihetle yirmi dört pare karye nahiye merkezine hin-i müracaatlarında suubet ve maşakkata dûçar olageldikleri cihetle şimdiki hükümet terk olunarak Dulundas karyesine inşa olunduğu takdirde mahal-i mezkûr mevkian latif ve havadar olduğu gibi nahiyenin müçtemî olduğu kura vasatında ve merkez kazaya oldukça kurbiyet ve bir karye dâhilinde bulunduğu cihetle hervechile muhafaza ve terakkiye müsait bulunacağı ve bundan başka nehrin bu tarafındaki yirmi dört pare karye suhuletle merkez hükümete müracaat edebileceği ve Suşehri, Alucra tariği mezkûr Dulundas karyesi pişegâhında (önünde) güzeran eylediği hasebiyle Suşehri ahaliyesinin Alucra pazarına amed-şudunda kendilerine suhulet (kolaylık) ve merkez nahiyenin terakkisine ve inzibat-ı mahalliye medar-ı küllisi bulunacağı ve Yeniköy karyesi eşrafından Arif Efendi karye-i mezkûre hükümetin hin-i naklinde hükümetin bağçe vesair müştemilatını istiab (içine alma) müsaid arsa-i mahalli ile başkaca büyük guruşda nakden ifa eylemeği taahhüd etmekte ve eski hükümet konağı furuht (satış) olunarak esmanı (değeri) medrese ianesi esmanından iki bin guruş mevcud bulunduğundan hazineye ve ahaliye yeniden bar (yük) olunmaksızın işbu iki hükümet konağı vücud-pezir (var olmak) olabileceği me'mul-ı kavi olduğu beyan olunmuş ve bu babdaki iş'ar-ı mahali halen ve istikbalen muhsenat-ı arireyeye mucib bulunmuş olmağla icra-yı icabı babında ve her halde emr u ferman hazret-i men-lehul emrindir. Fi 4 Cemaziyelahir sene 324 ve fi 13 Temmuz sene 322
(İmzalardan bazıları)

Azadan Mustafa Asım, Müftü Mustafa Asım, Karahisar-ı Şarki Mutasarrıfı.

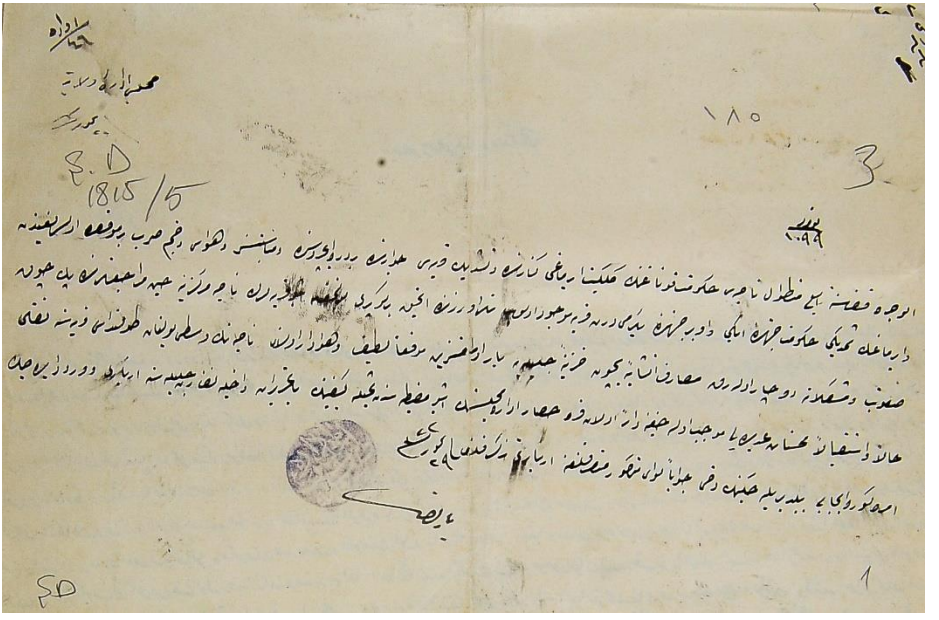

Alucra kazasına tabi' Mindeval nahiyesi hükümet konağının Kelkit ırmağı kenarında ve Teştik karyesi civarında bir dere içerisinde ve münasebetsiz ve havası vahim sarp bir mevkide olduğundan ve ırmağın şimdiki hükümet cihetinde iki ve öbür cihetinde yirmi dört karye mevcut olup nehir üzerinde ancak bir köprü bulunmağla bu karyelerin nahiye merkezine hin-i müracaatlarında ek çok müşkülata duçar olarak masarifi inşaiye içün hazineyi celileye bar (yük) olmaksızın mevkian latif ve havadar olan nahiyenin vasıta bulunan Dulundas karyesine nakli halen ve istikbalen muhsenat-ı adideyi mucip olacağına dair alınan Karahisar İdare Meclisi'nin işbu mazbatasından bahisle keyfiyetin ba-tahrirat Dahiliye Nezaret-i Celilesi'ne irsali ve vürud idecek emre göre ve icabı bildirileceğinin dahi cevaben liva-i mezkûr mutasarrıflığına irsali tezkir kılındı. Fi 29 Temmuz sene 322

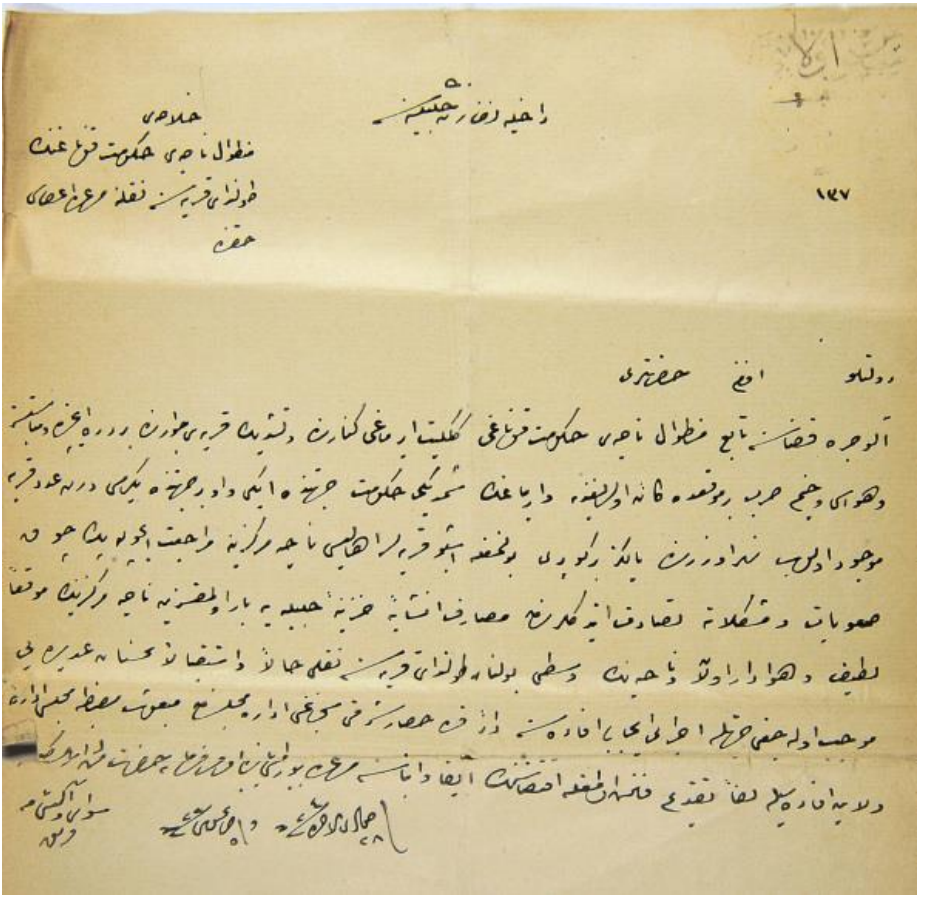

Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne

Hülasası: Mindeval kazası hükümet konağının Dulundas karyesine nakline müsâde itası hakkında

Devletlü Efendim Hazretleri,

Alucra kazasına tabi' Mindeval hükümet konağı Kelkit Irmağı kenarında ve Teştik karyesi civarında bir dere içinde ve münasebetsiz ve havası vahim sarp bir mevkide kain olduğundan ve ırmağın şimdiki hükümet cihetinde iki ve öbür cihetinde yirmi dört adet karye mevcut olup nehir üzerinde yalnız bir köprü bulunmakla işbu karyeler ahalisi nahiye merkezine müracaat içün bir çok suubet ve müşkülata tesadüf

ettiklerinden masarif-ı inşaiye hazine-i celileye bar (yük) olmaksızın nahiye merkezinin mevkian latif ve havadar olan ve nahiyenin vasıta bulunan Dulundas karyesine nakli mucib (icab eden, lazım gelen) olacağı cihetle icra-i icabı ifadesine dair Karahisar-i Şarki Sancağı İdare Meclisininden meb'us (gönderilen) mazbata meclis idare-i vala-ya ifadesiyle leffen takdim kılınmış olmağla iktizasının ifa ve inbasına müsaade buyrulması babında emr u ferman hazret-i men lehül emrindir. Fi 28 Cemazi'el ahir sene 324 ve fi 5 Ağustos sene 322

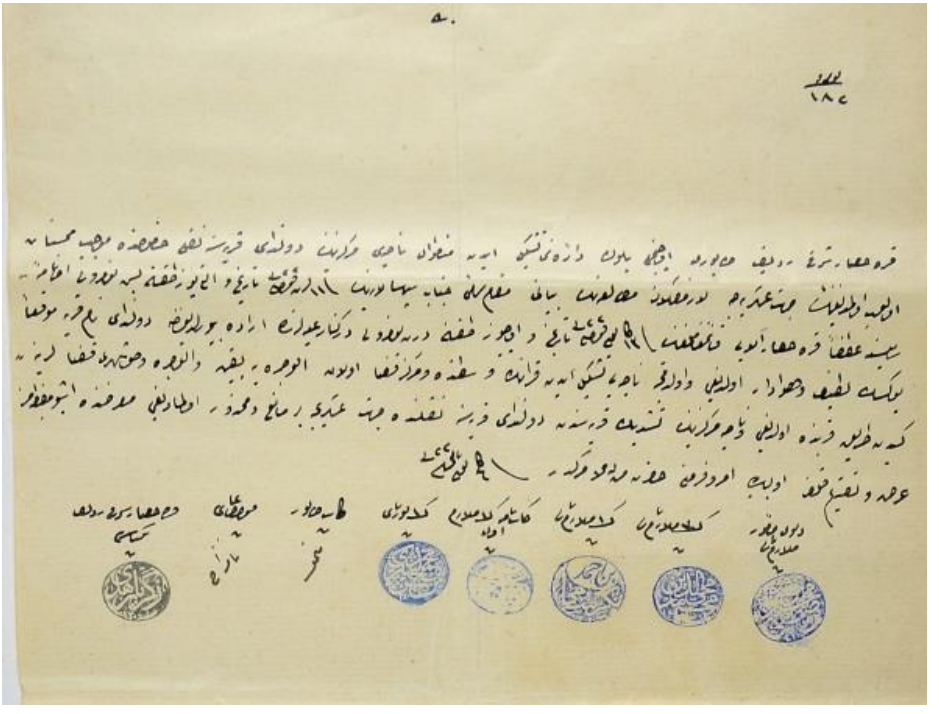

Karahisar-i Şarki Redif Taburu üçüncü bölük dairesini teşkil eden Mindeval nahiyesi merkezinin Dulundas karyesine nakli hakkında mucib-i muhsenat olub olmadığının cihet-i askeriyece lazım gelen mütalaanın beyanı makam-ı sami-i cenab-ı müşarileyhin fi 11 Teşrinievvel sene 322 tarihli ve altı yüz doksan beş numaralı emirname-i samisine atfen Karahisar Alay Kaimmakamlığının fi 13 Kanunievvel sene 322 tarihli ve üç yüz doksan dört numaralı derkenar-ı

âliyelerinde irade buyurulduğuna Dulundas nam karye mevkian yakın latif ve havadar olduğu ve oldukça nahiye teşkil eden kuranın vasatında ve merkez kaza olan Alucra'ya yakın ve Alucra ve ve Suşehri kazalarına giden tarik kurbunda ve nahiye merkezinin Teşdik karyesinden Dulundas karyesine naklinde cihet-i askeriyece bir mani ve mahzur olmadığı hususunda işbu mazbatamız arz ve takdim kılınmağla ol-babda emr u ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi 4 Kanunisani sene 322

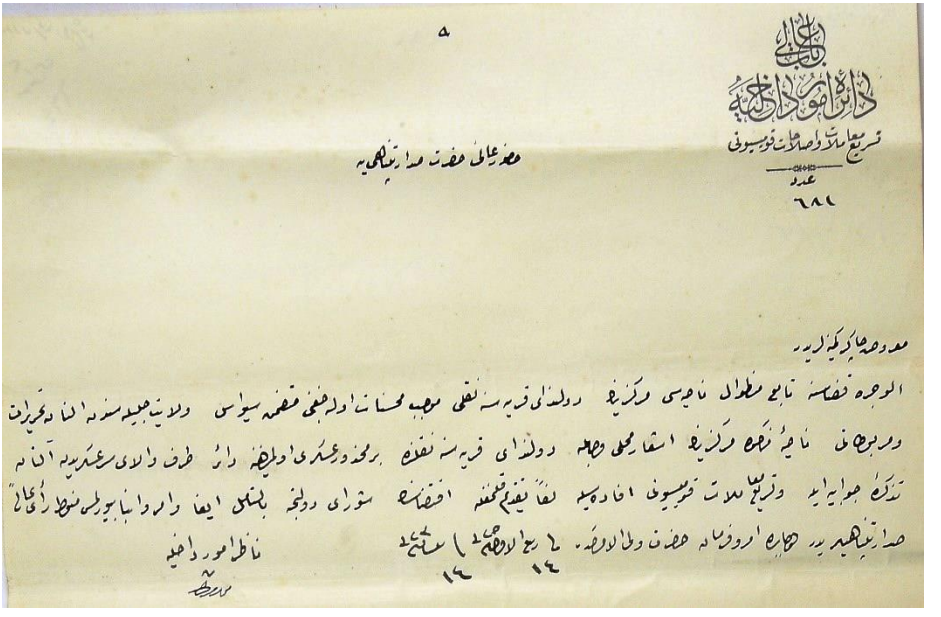

Bab-ı Âli
Daire-i Umur-ı Dâhiliye
Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu
Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sadâretpenâhiye
Maruz-i çaker kemineleridir ki;

Alucra kazasına tabi' Mindeval nahiyesi merkezinin Dulundas nahiyesine nakli muceb-i muhsenat olacağını mütezammın (içine alan, ihtiva eden) Sivas Vilayet-i Celilesi'nden alınan tahrirat-ı merbutâtı (ekli şeyler) nahiye-i mezkûre merkezinin iş'ar mahali vechle Dulundas

karyesine naklinde bir mahzur-ı askeri olmayacağına dair taraf-ı vala-yı ser (baş) askeriyeden alınan tezkere-i cevabiye ile Tesri-i Muamelat Komisyonu ifadesiyle leffen takdim kılınmağla iktizasının Şura-yı Devletçe bi't-teemmül ifa ve emr u inba buyurulması menût-ı re'y-i âli-i sadâretpenahilerinden bu-babda emr u ferman hazret-i veliyyül emrindir.
Fi 14 Rebiülevvel sene 325 ve fi 14 Nisan sene 323 (27 Mayıs 1907)
Nazır-ı Umur-ı Dâhiliye

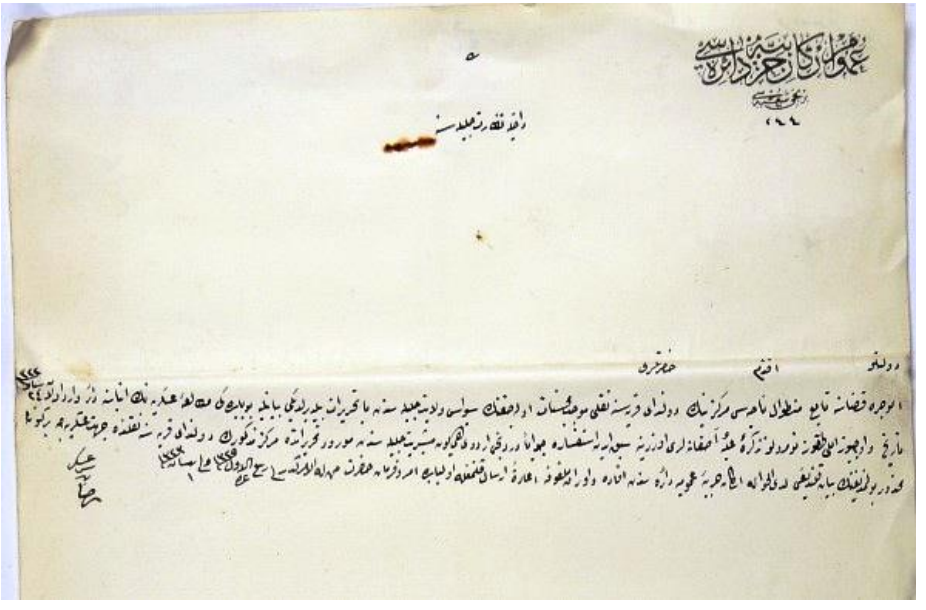

Dâhiliye Nezareti Celilesi'ne
Devletlü Efendim Hazretleri

Alucra Kazasına tabi' Mindeval nahiyesi merkezinin Dulundas karyesine nakli mucib-i muhsenat olduğundan Sivas Vilayeti Celilesinden ba-tahrirat bildirildiği beyanıyla bu badaki mütalaa-i âliyenin inbasına dair varid olan 24 Şubat sene (1)322 tarihli ve üç yüz elli dokuz numaralı tezkire-i âliye-i asâfaneleri üzerine sebk iden istizara cevaben Dördüncü Orduyu Hümayun Müşirriyet-i Celilesinden mürur-ı tahriratda merkez-i mezkûrun Dulundas karyesine naklinde

cihet-i askeriyece bir mahzur bulunmadığından beyan kılındığı ledel-havale Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesin'den ifade ve evrak melfuf-ı iade-i irsal kılınmağla ol-babada emr u ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi Gurre (ayın başı) Rebiülevvel sene 1325 ve fi 1 Nisan 1323 (23 Nisan 1907)

Arşiv Fon Kodu: Y..A...RES. Dosya No: 155, Gömlek No: 11: Tarihi: 10 Ra 1326 (12 Nisan 1908), Konusu: Alucra kazasında Mindeval nahiyesi merkezinin Tulundas karyesine nakli.

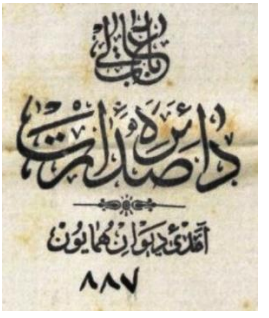

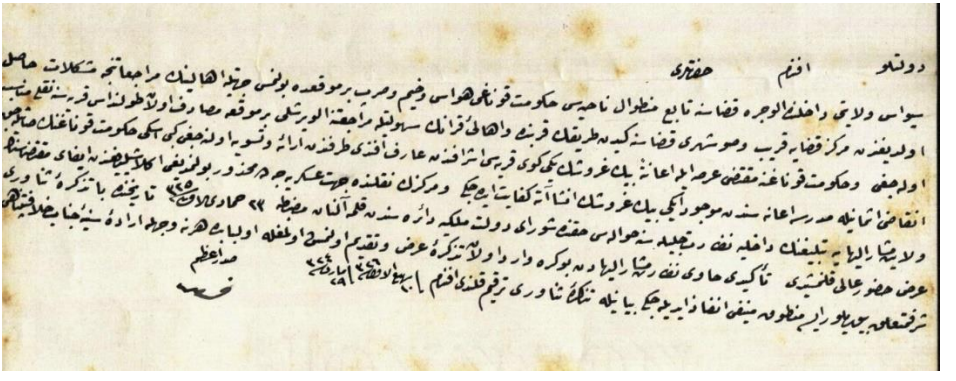

Bab-ı Âlî Daire-i Sâdâret Amedi Divan-ı Hümayun 887

Hû

Devletlü efendim hazretleri

Sivas vilayeti dahilinde Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesi hükümet konağı havası vahim ve sarp bir mevkide bulunması cihetiyle ahalisinin müracatınca şikâyet hasıl olduğundan merkez kazaya karib (yakın) Suşehri kazasına giden tarikin kurbunda ve ahali-i kuranın suhuletle müracaatına elverişli bir mevkia müsadif (denk gelen) olan Dulundas karyesine nakli münasib olacağı ve hükümet konağına muktezi arz ile iane-i bin guruşun Yeniköy karyesi eşrafından Arif Efendi tarafından irae ve tesviye olunacağı gibi eski hükümet konağının satılacak enkazı esmanıyla medrese ianesinden mevcud iki bin guruşun inşaata kifayet edeceği ve merkezin naklinde cihet-i askeriyece de mahzur bulunmadığı anlaşıldığından ifa-yı muktezasının vilayet-i müşarün ileyhaya tebliğinin Dahiliye Nezaret-i Celilesine havalesi hakkında Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesinden kaleme alınan mazbata 23 Cemaziye'l-evvel Sene 1325 tarihinde bâ-tezkere-i senâveri arzı huzur-ı âli kılınmışdı. Te'kid-i havi nezaret-i müşarün ileyhadan bukere varid olan tezkere(-i) arz ve takdim olunmuş olmağla ol-babda her ne cihetle irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafet-penâhi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senâveri terkim kılındı efendim. Fi 10 Rebiü'l-evvel Sene 1326 ve fi 29 Mart Sene 1324 (12 Nisan 1908) Sadrazam (Başbakan)

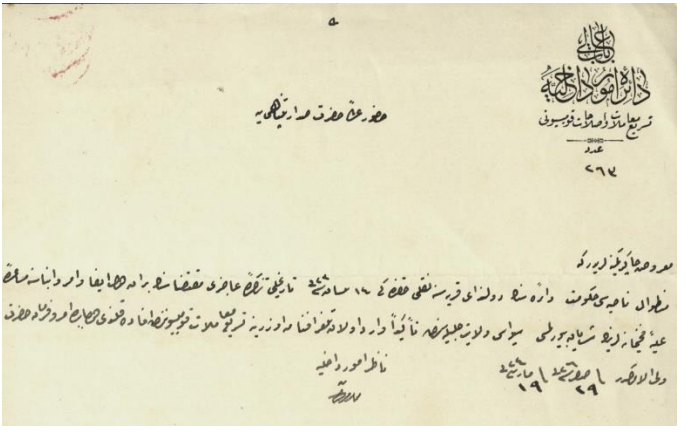

Bab-ı Âli Daire-i Umur-ı Dâhiliye Karye-i Muamelat Ve Islahat Komisyonu Aded 263

Hû

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sâdâret-penâhiye

Maruz-ı çaker kemineleridir ki;

Mindeval nahiyesi hükümet dairesinin Dulundas karyesine nakli hakkındaki 14 Nisan Sene 1323 tarihli tezkere-i acizi muktezasının bir an evvel ifa ve emr ü inbasına müsaade-i âliye-i fahimanelerinin şayan buyrulması Sivas vilayet-i celilesinden te'kiden varid olan telgrafname üzerine Tesri'-i Muamelat Komisyonundan ifade kılındı. Ol-babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fi 29 Safer Sene 1326 ve fi 19 Mart Sene 1324 (2 Nisan 1908)

Görüldüğü ve anlaşıldığı üzere belgelerde Mindeval nahiye merkezinin Teştik karyesi civarında olduğu ancak hükümet binasının Kelkit Irmağı kenarında olması nedeniyle havasının kötü olduğu sarp bir mevkide bulunduğundan bahisle nahiye merkezinin Dulundas karyesi'ne nakli talep edilmektedir. Bunun için muhtelif yazışmalar yapılmıştır. Bunlardan birinde konuyla ilgili olarak Karahisar'da bulunan Redif Alayı Kaim-makamlığından (yarbay) görüş alınmış, Erkân-ı Harbiye Umumiye Dairesi'ne (Genel Kurmay) bilgi verilmiştir. Kaim-makam (Kaymakam) Osmanlı'da Yarbay rütbesine eşittir. Yine belgelerden Karahisar-i Şarki Redif Taburu Üçüncü Bölük Dairesi'ni teşkil eden bir Redif Bölüğü'nün Mindeval'da bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu kadar yazışma yapılmış Sivas valiliği bu konuda te'kit (takrar) yazısı yazacak kadar işin üzerine girmiş ve yazışmalarda olumsuz bir şey yok iken ne olmuş da bu nakil işi kalmış sorusunun cevabı memleketin o günkü şartlarında gizlidir.

Hızla artan Ermeni isyan hareketleri, İttihat ve Tekki Cemiyeti yanlısı subayların selanikte ayaklanması, 24 Temmuz 1908'de Anayasanın yeniden yürürlüğe konularay II. Meşrutiyetin ilanını zorunlu kılmış akabinde seçimler yapılarak 1908'de meclis açılmıştı. 19 Nisan 1909'da (Rumi takvime göre 31 Mart ayaklanması) ise güya şeriat isteyenlerin öncüşüğünde İstanbul'da ayaklanma çıkmış Selanik'de kurulan Hareket Ordusu İstanbul'a gelerek ayaklanmayı bastırmış ve 27 Nisan 1909'da da Sultan Abdülhamid tahttan indirilmiştir. Sanrasında yaşanan I. ve II. Balkan Savaşları ve I.Dünya Savaşı Mindeval merkezinin Dulundas'a naklini engellemiştir. Belki de böylesi hayırlı olmuştur. Günümüzde Çamoluk'da bir oylama yapılsa ve kent merkezi Dulundas'a nakledilsin mi denilse bunu isteyen kaç kişi çıkar acaba…

O günkü şartlardan hiç biri günümüzde geçerli değildir. Ne Suşehri-Alucra yolu kalmıştır ne de bu eski güzergâhdan gidip gelenler. Yollar başka hatlara kaydırılmış, ticaretin şekli değişmiştir. Zamanın acımasızlığından olsa gerek şimdilerde o günler anılarda kalmıştır. Tatlı bir tebessüm olarak belgelerde ve kitaplarda yer almaktadır.

Redîf-i Asâkir-i Mansûre (Redif Teşkilatı)

Osmanlı Devletinde ihtiyat askerine verilen addır. Sultan İkinci Mahmud Han, 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağını kaldırarak yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adıyla yeni bir ordu teşkilâtı kurdu. Daha sonra da, Osmanlı ordusunun muvazzaf birliklerine, ihtiyaç hâlinde kaynak olması için yeni terhis edilmiş askerlerden faydalanma yoluna gidilerek devlete mâlî bakımdan fazla yük yüklemeyecek Redîf Teşkilâtı kuruldu. Redif-i Asâkir-i Mansûre adı verilen bu ihtiyat kuvvetlerinin tertip tarzı Sultan İkinci Mahmûd Han tarafından Serasker Hüsrev Paşaya havale edildi. Ancak halkın yeni kurulmuş Asâkir-i Mansûre ve Hassa Teşkilâtına iyice intibak etmesi için Redif teşkilâtı kurulması biraz geciktirildi. Bu esnada Redif teşkilâtı hakkında halka bilgi verilip, redif (ihtiyat) yazılmaya heveslendirildi.

24 Mayıs 1834 tarihinde Sultan İkinci Mahmûd Hanın kızı Sâliha Sultanın düğünü vesilesiyle taşrada bulunan vezirlerle âlim ve eşraftan bazıları davet edilerek, Redif Teşkilâtı konusunda istişârî mahiyette görüşmeler yapıldı. Bunu ikinci ve üçüncü toplantılar takip etti. Bâb-ı fetvâda Kanunnâme okunup, kabul olundu ve padişâhın iradesi alınarak 8 Temmuz 1834 tarihinde Redif Nizamnâmesi yürürlüğe girdi. 28 Temmuz 6 Ağustos 1834 tarihli hükümlerle de durum Redif Teşkilâtı kurulacak yerlerin vali, mutasarrıf ve diğer ilgililerine bildirildi.

Redîf kuvvetlerinin alay ve merkezleri şu şekilde tanzim ve tespit edilmişti:

1. Hassa ordusu redif alayları: Merkezleri sıra ile İzmit, Bursa, İzmir, Aydın, Afyonkarahisar ve Isparta'da bulunan altı piyâde alayı; Bursa, Aydın ve Isparta'da üç süvârî alayı ve yine Isparta'da bir topçu alayı.
2. Dersaâdet (İstanbul) ordusu redif alayları: Merkezleri Edirne, Bolu, Ankara, Çorum, Konya ve Kayseri'de altı piyâde alayı; Bolu, Ankara ve Kayseri'de üç süvârî alayı ile Çorum ve Edirne'de birer topçu alayı.
3. Rumeli redif alayları: Merkezleri Manastır, Selânik, Yanya, Üsküp, Sofya ve Şumnu'da altı piyâde alayı.
4. Anadolu ordusu redif alayları: Merkezleri Sivas, Tokat, Harput (Elazığ), Erzurum, Diyarbakır ve Kars'ta altı piyâde alayından kurulmuştu. Her dört ordudaki redif piyâde alayları dörder taburdan oluşmaktaydılar.

Dörder bölükten meydana gelen redif taburlarında başlangıçta 1308 nefer bulunması gerekmekte ve her bölüğün ilk üç onbaşısına 28, diğer dokuz onbaşısına ise 27'şer nefer isâbet etmekteydi. Şubat 1835 tarihinde alınan bir kararla redif taburlarında bulunması gereken nefer sayısı 1200'e indirildi. Bu değişiklikle bölüklerde bulunan onbaşılar arasında eşitlik sağlandı. Böylece her onbaşıya 25 nefer verildi.

1836'da Redif Teşkilâtında bazı yenilikler yapıldı. Redif süvari alayları teşkil edildi. 1869'da çıkarılan yeni bir kânuna göre muvazzaflık

hizmet süresi dört yıla indirildi ve bir yıl muvazzaf ihtiyattan sonra, altı yıl sürecek bir rediflik hizmet dönemi esas kabul edildi. Rediflik süresi 1887'de sekiz yıla çıkarıldı.

Redif Teşkilâtına kumanda edecek subaylar, muvazzaf ordu subaylarıyla aynı niteliklere sâhip bulunuyorlardı. Ancak bunlar, rediflerin bulundukları yerleşim bölgelerinde sulh zamanında askerlik şubelerinde vazifelendirilmişlerdi. Redif teşkilâtı 1912'de kaldırıldı.

Bu gruptaki belgelerden Kelkit Irmağı üzerinde bir köprü olduğu Mindeval'ın köylerinin çoğunlukla ırmağın Alucra tarafında bulunduğu da anlaşılmaktadır. Yalnız belgelerin bazılarında Teştik tarafında iki köy bazılarında on iki köy bulunduğu yazılmaktadır ki burada bir karışıklık vardır. Diğer tarafta ise yirmi dört köy bulunduğu belirtilmektedir.

En önemlisi de Dulundas ile Yeniköy'ün arasında bir tarafı Suşehri'ne diğer tarafı da Alucra'ya giden bir yolun varlığından bahsedilmiş olmasıdır. Ayrıca bugün olduğu gibi geçmişte de Suşehri'nden Alucra pazarına gelindiğini de öğreniyoruz.

Bu konudaki bir diğer önemli husus da nahiye merkezinin Dulundas köyüne nakli yer tedarik eden ve para taahhüdünde bulunan kişinin Yeniköy köyünden Arif Efendi olduğunun belirtilmesidir. Arif Efendi 1948-1950 arasında CHP'den Milletvekili olan Tevfik Beyin babasıdır. Yeniköy'de vaktiyle kendisine Büyük Efendi denildiği de bilinmektedir. Arif Efendi, Avarak (Hacı Ahmet) köyünün önde gelenlerinden Ahmet Efendiyle de muhtemelen kardeştir ve kendisi de Avarak'tan Yeniköy'e gelerek yerleşmiştir. Oğlu Tevfik Bey ise daha sonra Alucra'ya gelip yerleşmiştir. Alucra'da 1972-1980 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapmış olan Yaşar Ekmen'in babasıdır.[93]

[93] http://www.dallog.net/kurumlar/redif.htm

6.BÖLÜM
Mindeval Müdürlüğü İle İlgili Yazışmalar

Mindeval Nahiyesi Müdürü Ömer Ağa

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 568, Gömlek No: 29, Tarihi: 26 Receb Sene 1274 (12 Mart 1858), Konusu: Karahisar-i Şarki'de bulunan Mindeval nahiyesi Müdürlüğü'ne Ömer Ağa'nın tayini isteği (1. Anadolu)

Bu bölümde incelenen belge Mindeval'ın yakın tarihi açısından çok önemli bir belgedir. Önemi pek çok şeyi anlatmasından ihtiva etmesinden ileri gelmektedir. Öncelikle bilindiği üzere Mindeval'ın küçük bir kasaba olduğu belirtilmektedir. Onun ötesinde halkı fakir ve perişandır denilerek köylünün ve kasabalının durumu belirtilmektedir. Hepsinden önemlisi 1858 tarihi itibarıyla Mindel'da İstanbul'a gurbetin başlamış olduğu ve bunun evveliyatının bulunduğu, gurbete gelenlerin çoğunun da kahvecilik ve hamallık yaptıkları anlaşılmaktadır.

Mindeval bu durumda iken Kasımpaşa'lı Hacı Ömer Ağa Mindeval'a müdür tayin edilmiş ve burada bir süre görev yapmış. Halk kendisinden çok menun olmasına rağmen Hacı Ömer Ağa kendisine halk tarafından ancak ödenebilen 400 guruşla geçinemeyince istifa ederek İstanbul'a gelmiş. Onun yerine gelenlerde aynı şartlar gereği birkaç ay görev yaptıktan sonra istifa etmek zorunda kalmışlar.

Fakat Mindeval'ın halkının aklı Ömer Ağa'da kalmış. Onun idareciliği ve insaniyeti çok hoşlarına gittiğinden İstanbul'da bulunan Mindeval halkı dilekçe vererek Hacı Ömer Ağa'nın yeniden Mindeval'a atanmasını istemişlerdir.

İleriki bölümde inceleyeceğimiz belgelerde de görülüceği gibi Ömer Ağa'nın aslen Mindevallı olduğu ancak vaktiyle ticaret yapmak maksadıyla İstanbul'a gelerek Kasımpaşa semtine yerleştiği anlaşılmaktadır.

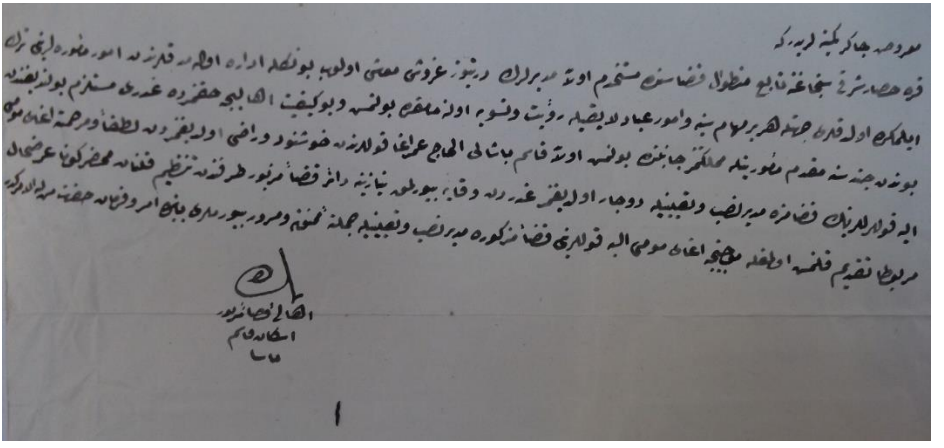

Maruz-ı çaker kemineleridir ki

Karahisar-i şarki Sancağına tabi Mindeval kazasında müstahdem olan müdirlerin dörtyüz guruş maaşı olub bununla idare olamadıklarından umur-ı me'murilerini terk eylemekte oldukları cihetle her bir mehamm-ı seniyye ve umur-ı ibâd (mühim ve gerekli işler) layıkıyla rü'yet ve tesviye (idare) olunamamakta bulunmuş ve bu keyfiyyet (durum) ahalice hakkımızda gadr-i müstelzim (haksız bir zorluk) bulunduğundan bundan çend sene mukaddem (birkaç sene önce) me'muriyetle memleketimiz canibinde bulunmuş olan Kasımpaşa'lı el-Hac Ömer Ağa kullarından hoşnud ve razı olduğumuzdan lütfen ve merhameten ağa muma-ileyh kullarının kazamıza müdir nasbı ve ta'yiniyle düçar olduğumuz gadrden (içinde olduğumuz sıkıntıdan) vikâye buyurulmak (korunmak) beyanına dair kaza-i mezbur tarafından tanzim kılınan mahzar gûna (bir suretle) arz-ı hal merbutan (ekli olarak) takdim kılınmış olmağla mucebince ağa-yı muma-ileyh kullarını kaza-i mezkûra müdir nasb ve ta'yiniyle cümleten memnun ve mürur buyurmaları babında emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

Bende ahali-i kaza-i mezbur iskân Kasımpaşa

(Kaza ahalinden olup, Kasımpaşa'da ikâmet eden)

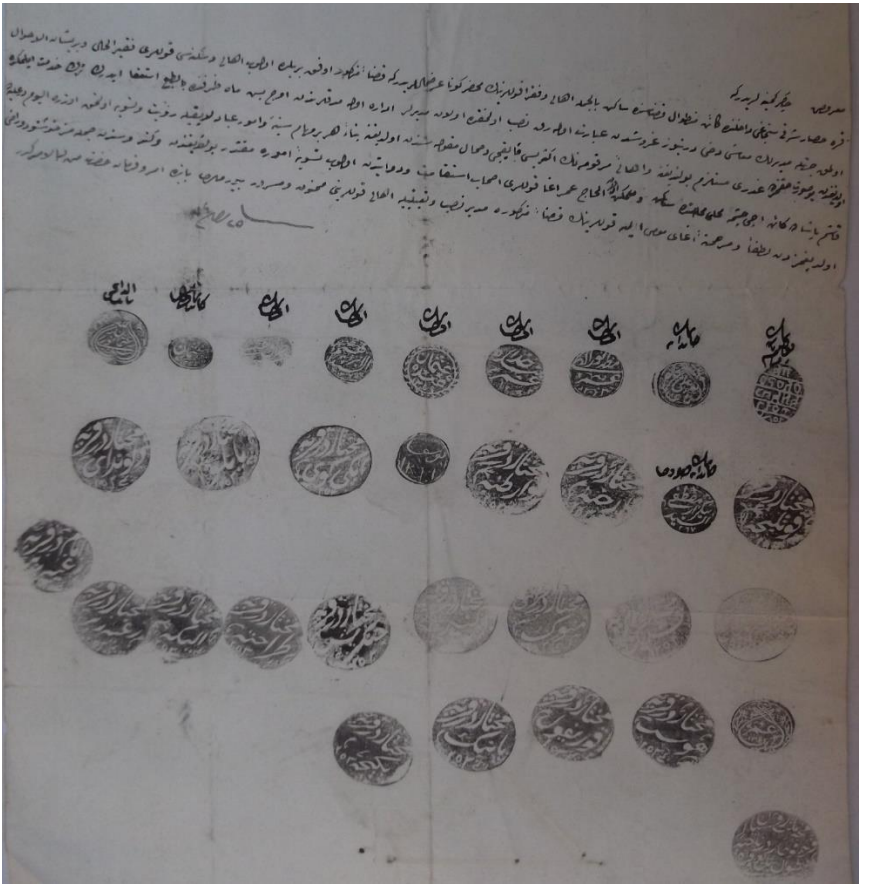

Maruz-i çaker-i kemineleridir ki;

Karahisar-i Şarki Sancağı dahilinde kâin (bulunan) Mindeval kazasında sakin (oturan) bi'l-cümle ahali ve fukara kullarının mahzar gûna (bir şekilde) arz-ı halleridir ki; **kaza-i mezkûr ufak bir belde olub** ahali ve sakinesi kulları fakirü'l-hal ve perişanü'l-ahval (fakir ve perişan durumda) olmak cihetle müdirlik maaşını dahi dörtyüz guruşdan ibaret olarak nasb (tayin) olunmakda olan müdirler idare olamadıklarından üç beş mah (ay) zarfında bi't-tab' istifa ederek terk-i hizmet eylemekde olduğundan bu suret hakkımızda gadr-i müstelzim (lüzumsuz) bulunduğuna ve **ahali-i merkûmenin ekserisi kayfeci ve hamal makulesinden olduğuna binaen** her bir meham-ı seniyye ve umur-ı

ibâd layıkıyla ru'yet ve tesviye olunmak üzere el-yevm Der-aliye'de (İstanbul'da) Kasımpaşa'da kâin Acıçeşme mahalli mahallesinde sakin ve mütemekkin (yerleşmiş ve ikâmet eden) olan el-Hac Ömer Ağa kulları ashab-ı istikamet ve dirayetden (kararlı, zeki ve tecrübeli) olub tesviye-i umure (işleri yönetmeye) muktedir bulunduğundan ve kendisinden cümlemiz hoşnud ve razı olduğumuzdan lütfen ve merhameten ağa-yı muma-ileyha kullarının kaza-i mezkûra müdir nasb ve ta'yiniyle ahali kullarını memnun ve mesrur (sevinçli) buyurmaları babında emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.Fi 25 Recep Sene 1274

Mindeval Kazası Müdür Vekili Ömer Ağa'nın Asaleten Atanması

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 573, Gömlek No: 1, Tarihi: 5 Z 1274 (17 Temmuz 1858), Konusu: Mindeval Kazası Müdür Vekili Emin Ağa'nın asaletinin tasdikine dair Karahisar kaymakamının şukkası. (2. Anadolu)

Bir önceki belgede Mindeval halkının daha önce kazalarında görev yapan müdür Hacı Ömer Ağadan çok memnun olduklarını ve onun tekrar göreve atanması için ısrarcı olduklarını görmüştük. Bu belgeden Mindeval halkının birkaç ay sonra meramına ulaştığı ve Hacı Ömer Ağa'nın asalaten Mindeval'a atandığı anlaşılmaktadır. Bir önemli husus da Hacı Ömer Ağa'nın aslen Mindevallı olduğunun ve ticaret için İstanbul'a gelerek Kasımpaşa'ya yerleşmiş olduğunun belirtilmiş olmasıdır. Ayrıca nahiye olarak bilinen Mindeval için 1858'de kaza deniliyor olması da dikkat çekicidir.

Yaptığım kısa araştırmada Kasımpaşa'da günümüzde Acıçeşme mahallesi olarak bilinen bir mahalleye rastlayamadım. Ancak Kasımpaşa'da bulunan ve Kurtçelebi Camisi olarak bilinen caminin önünde vakti zamanında Acıçeşme olarak bininen bir çeşme olduğu ve buna atfen de bu camiye de Acıçeşme Camisi denildiği yazılı kaynaklarda ifade edilmektedir.

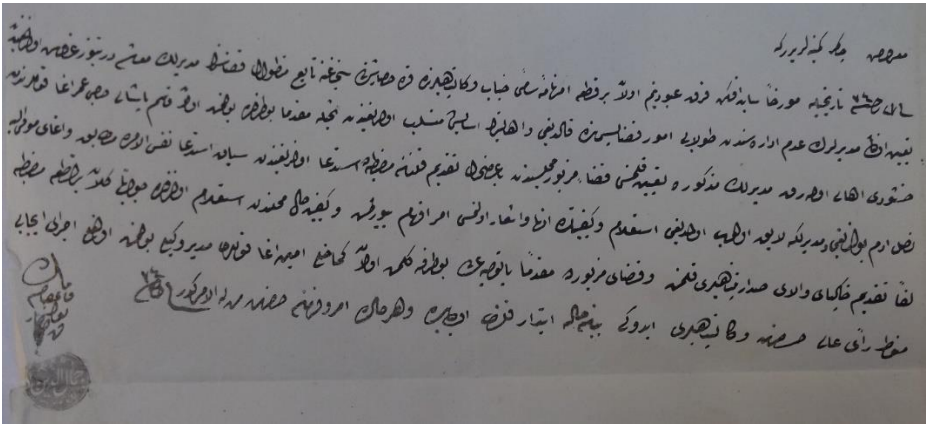

Maruz-i çaker kemineleridir ki;

Fi 27 Sene 1274 tarihle müverrahan (tarihli olarak) saye-efken fark-ı ubudiyetim olan bir kıt'a emrnâme-i sâmi canib-i vekâlet-penâhilerinde Karahisar-i Şarki Sancağına tabi Mindeval kazasının müdirlik maaşı dörtyüz guruş olduğundan ta'yin olunan müdirlerin adem-i idaresinden dolayı umur-ı kaza pesmande kaldığı (geri kalmış) ve ahalinin asayişi münselib (bozuk) olduğundan bahisle mukaddemâ bu tarafda bulunmuş olan Kasımpaşa'lı Hacı Ömer Ağa kullarından hoşnudi ahali olarak (memnun) müdirlik-i meskûra ta'yin kılınmasını kaza-i mezkur meclisinden bâ-arz-ı hal takdim kılınan mazbatada istid'a olunduğundan siyak-ı istid'a nefs'ül-emre mutabık ve ağa-yı muma-ileyh nasıl adem bulunduğu ve müdirliğe layık olub olmadığı istilam ve keyfiyyetin inha ve iş'ar olunması emr ü efhem bulunmuş ve keyfiyyet-i hal mahallinden istilam olundukda (sorulduğunda) cevaben gelen bir kıt'a mazbata leffen takdim-i hak-i pâ-yi vâlâ-yı sâdâret-penâhileri kılınmış ve kaza-yı mezburda mukaddeman bâ-teveccüh-i âli bu tarafa gelmiş olan Kemahlı Emin Ağa kulları müdir vekili bulunmuş olmağla icra-yı icabı menut-ı rey'i âli-i hazret-i vekâlet-penâhileri idiğü beyan-ı hale ibtidar kalındı. Ol-babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir. Fi Za Sene 1274

Bende Kaim-makam Liva-i Karahisar Mühür: Cemaleddin

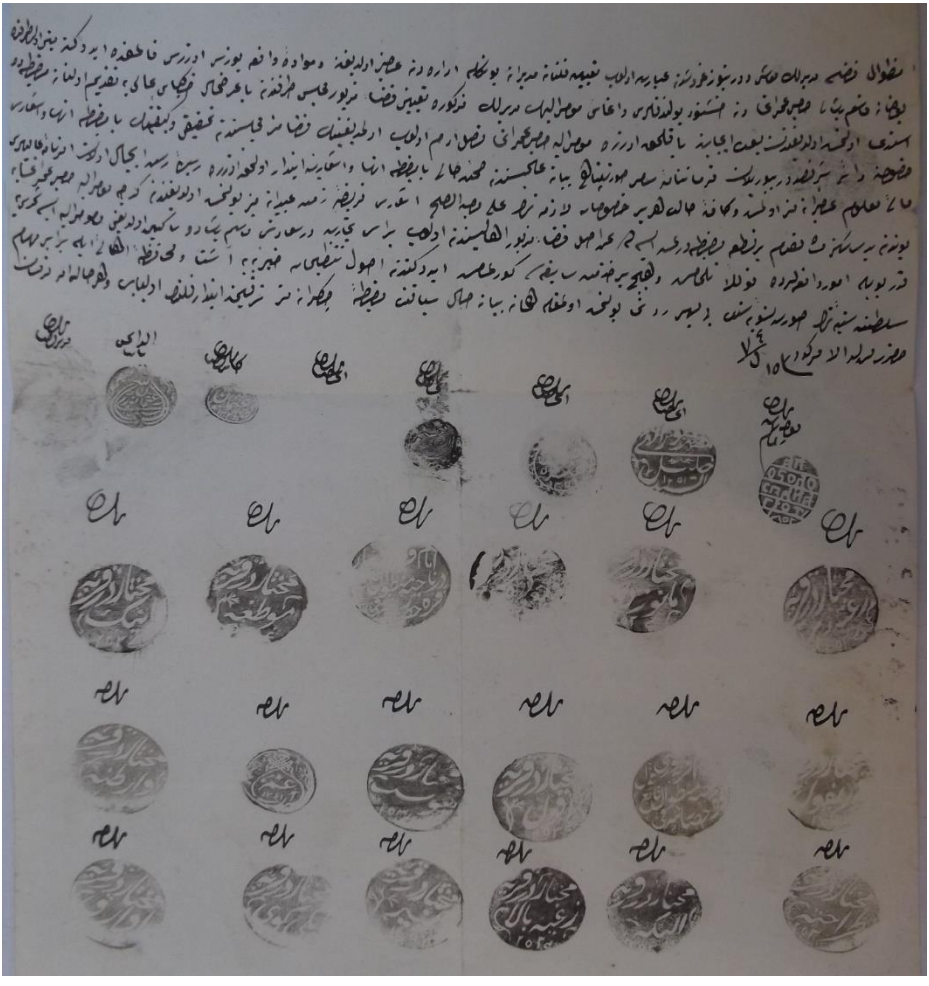

Mindeval nahiyesi müdirlik maaşı dörtyüz guruşdan ibaret olub ta'yin kılınan müdirâna bununla idareden aciz olduğuna ve mevadde-i (işler) vakıa yüzü ortası kalmakda idiğüne mebni ol-tarafda bulunan Kasımpaşa'lı Hacı Ömer Ağa'dan hoşnudi bulundukları ve ağa-yı muma-ileyhanın müdirlik-i mezkûra ta'yini kaza-i mezkur meclisi tarafından bâ-arz-ı hal hak-ı pâ-yı âliye takdim olunan mazbatada istid'a olunmuş olduğundan ba'de icabına bakılmak üzere muma-ileyh Hacı Ömer Ağa nasıl adam olub olmadığının kazamız meclisinden tahkiki ve keyfiyyetin bâ-mazbata inha ve iş'arı hususuna dair şeref-

südur buyurulan ferman-nâme-i sâmi-i sâdâret-penâhi beyân-ı âlisinden sıhhat-i hali (durumun aslı) bâ-mazbata inha ve iş'arına ibtidar olunmak üzere reside-i dest-i ical olan emr-nâme-i âlileri meal-i malum-ı acizânemiz olmuş ve kaffe-i halin her bir hususat-ı lazımenin ala-vech-i-sahh iş'arı (doğru yolu ile yerine getirilmesi) fariza-i zemin-i ubeydanemiz bulunmuş olduğundan gerci muma-ileyh Hacı Ömer Ağa'ye bundan yedi sekiz mah mukaddem bir kı'a mazbata verilmiş ise de **an-asıl (aslen) kaza-i mezbur ahalisinden olub berâ-yı ticaret Der-saadeti Kasımpaşa'da sakin olduğu (oturduğu)** ve muma-ileyh ise şimdiye kadar böyle umur-ı dafialarda kullanılmamış ve hiçbir hizmette sabıkası görülmemiş idiğünden (olduğundan) usul-i tanzimat-ı hayriyeye aşti (düzeni, barışı) ve muhafaza-i ahali ile beraber mehamm-ı (kıymetli) saltanat-ı seniyyenin suret-i tesviyesinin bâ-tesyar revişi (yolu) bulunmuş olmağla elan beyan-ı hal siyakat mazbata-i çakerânemiz terkimine ibtidar kılındı. Ol-babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir. Fi 15 L Sene 1274

Mindeval Nahiyesi Müdürü Mehmet Azmi Efendi

Arşiv Fod Kodu: ŞD.MLK.MRF. Dosya No: 1821, Gömlek No: 19, Tarihi: 4 Ra 1330 (22 Şubat 1912), Konusu: Mindeval Nahiyesi Sabık Müdürü Mehmed Azmi Efendi hakkında evrak-ı imtihaniyenin gönderildiği. (Sivas 3)

Bu kapsamda incelenen belgeler 1909'da Mindeval'da nahiye müdürlüğü yapmış olan ancak yapılan düzenlemeler kapsamında açıkda bırakılan Ömer Azmi Bey'in yaşadığı sıkıntıları ve bu arada o günün şartlarını yansıtmaktadır.

Ömer Azmi Bey, o günün şartlarında iyi tahsil yapmış denilebilecek seviyededir. Bunun yanında yaptığı görevler itibarıyla da deneyimli bir memurdur. En önemlisi de görev yaptığı süre içinde şaibesizdir, örnek bir insandır. Buna rağmen alınan karar gereği işsiz kalmıştır.

Anlatımlarından anlaşıldığı üzere iki senedir işsizdir. Ailesine bakacak maaşından başka geliri de olmadığından çok zor durumlarda kalmış, ekmek alamayacak duruma düşmüştür.

Bu süre içinde pek çok kez müracaat ederek görevine iadesini istemiş ise de bunda muvaffak olamamıştır. En son yazdığı dilekçesi çok dokunaklıdır. Bunun neticesinde yeniden komisyon kurularak onun için durum tezkeresi düzenlemiş ve nihayetinde görevine iadesi sağlanmıştır. Devletin personel istihdamında nasıl zorlandığını gösteren örnek bir durum yansımasıdır. Ayrıca içeriğinde işsizliğin yoksulluğun ne demek olduğunu anlatan ibretlik bir hikâye barındırmaktadır.

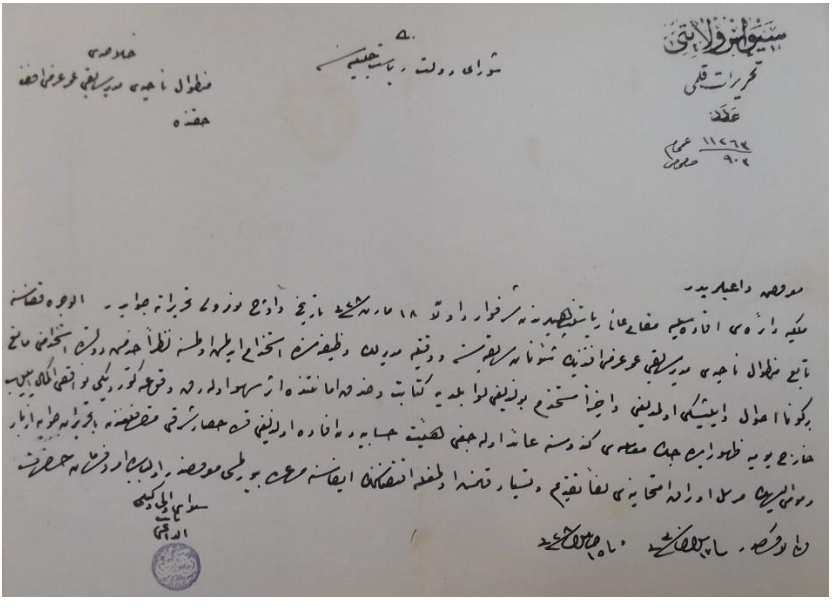

Sivas Vilayeti Tahrirat Kalemi Aded Umum/11263 Hususi/903

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Hülasası: Mindeval nahiyesi müdürü-i sabıkı (eski müdürü) Ömer Azmi hakkında

Maruz-i dâileridir

Mülkiye dairesi ifadesiyle makam-ı âlî-i riyaset-penâhilerinden şeref-varid olan 18 Mart Sene 1327 tarih ve üç numerolu tahrirata cevaptır. Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesi müdir-i sabıkı Ömer Azmi Efendinin şu'unat-ı sabıkasına ve vaktiyle müdürlik vazifesinde istihdam edilmiş olmasına nazaran hizmet-i devlette istihdamını mani' bir gûna ahval u ilişiği olmadığı ve ahiran müstahdem bulunduğu liva-i belediye kitabet ve sandık emanetinde eser-i sehv (yanlışlıkla) olarak vukua getirdiği nevakıs (noksanlarını) ikmal eyleyüb harc-ı yevmiye zuhur edecek muamelesi kendisine aid olacağı hey'et-i hesabiyeden ifade olduğu Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından bâ-tahrirat cevaben izbâr ve muma-ileyhimin mursel evrak-i imtihaniyesi leffen takdim ve tesyar kılınmış olmağla iktizasının inbasına müsaade buyurulması maruzdur. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

Fi 17 Şevval Sene 1330 ve fi 15 Eylül Sene 1328 (29 Eylül 1912)

Sivas Vali Vekili

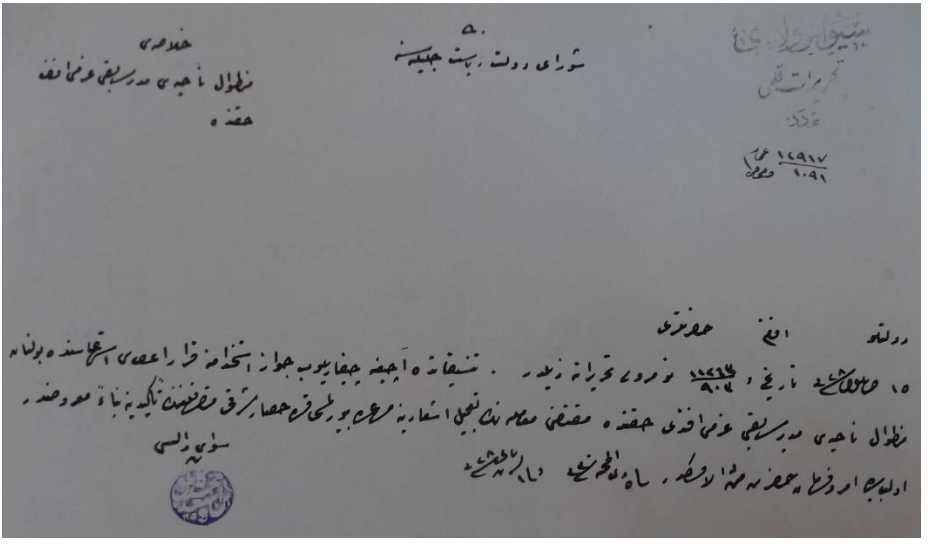

Sivas Vilayeti Tahrirat Kalemi

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Hülasa: Mindeval nahiyesi müdür-i sabıkı Azmi Efendi hakkında

Devletlü Efendim Hazretleri

15 Eylül Sene 1328 tarih ve 11263/903 numerolu tahrirata zeyldir. Tensikatda açığa çıkarılıp cevaz-ı istihdamına karar i'tası istid'asında bulunan Mindeval nahiyesi müdir-i sabıkı (eski müdürü) Azmi Efendi hakkında muktezi muamelenin ta'cil-i iş'arına (hızlandırılmasına) müsaade buyurulması Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığının te'kidine (hatırlatma yazısına) binaen maruzdur. Olbabda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir. Fi 5 Zilhicce Sene 1330 ve fi 1 Teşrin-i-sâni Sene 1328

Sivas Valisi Bende

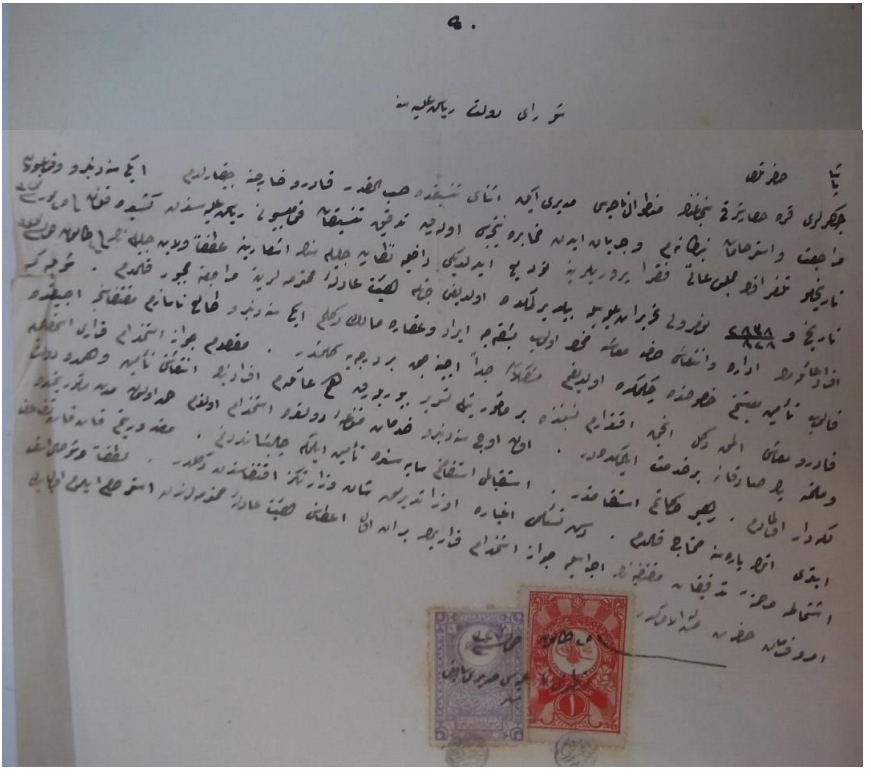

Hû

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Aliyesine

Paşa Hazretleri

Çakerileri Karahisar-i Şarki Sancağı Mindeval nahiyesi müdiri iken esnâ-yı tensikde (nizama koymada) hasbe'l-kader kadro haricine çıkarıldım. İki seneden beri vukuu bulan müracaat ve istirhamat-ı bendegânem ve cereyan eden muhabere neticesi olarak tedkik-i tensikat komisyonu riyaset-i alisinden keşide kılınan fi 25 Temmuz 1327 tarihli telgrafnamenin meclis-i ali-i fukara-perverilerine tevdi edildiği Dahiliye Nezaret-i Celilesinin iş'arına atfen vilayet-i celilenin fi 4 Kanun-i-evvel Sene 1327 tarih ve 2838/828 tarihli tahrirat-ı aliyeyle bildirilmekde olduğu cihetle heyet-i adile-i muhteremelerine müracaata mecbur kaldım. Şöyle ki efrad-ı ailemin idare ve intiaşını (idaresini) sırf maaşa münhasır olub başkaca irad ve akara malik değilim. İki seneden beri tâli-i nâ-sâzım (kara talihim) muktezasınca açıkda kalub temin-i maişetim hususunda çekmekde olduğum müşkülat cidden acınacak bir dereceye gelmişdir. Maksadım cevaz-ı istihdam kararı istihsaliyle kadro maaşı almak değil ancak iktidarım nisbetinde bir memuriyeti tesrir buyurularak hem ailem efradının intiaşını (idaresini) temin ve hem de devlet ve millete pek sadakat bir hidmet etmektir. Onüç seneden beri hidemat-ı mütenevvia-yı devlette istihdam olundum. Hamd olsun müddet-i memuriyetimde lekedar olmadım. Rehber-i mekânım istikbalim, istikametim sayesinde temin eylemeğe çalışanlardanım. Mağduriyetim kat kat tezauf etti (misliyle arttı). Ekmek parasına muhtaç kaldım. Dest-i tese'ülümü agyara uzandırmak (beni dilenecek, başkasına el açacak hale düşürmek) şan-ı vezaretiniz iktizasından değildir (şanınıza yakışmaz). Lütfen ve şu hal-i esef-i iştihalime (içinde bulunduğum duruma) merhameten tedkikat-ı mukteziyenin icrasıyla cevaz-ı istihdam kararının biran evvel i'atasını hey'et-i adile-i mahzumelerinden istirham eylerim. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

Mindeval Nahiyesi Müdir-i Sabıkı Bende

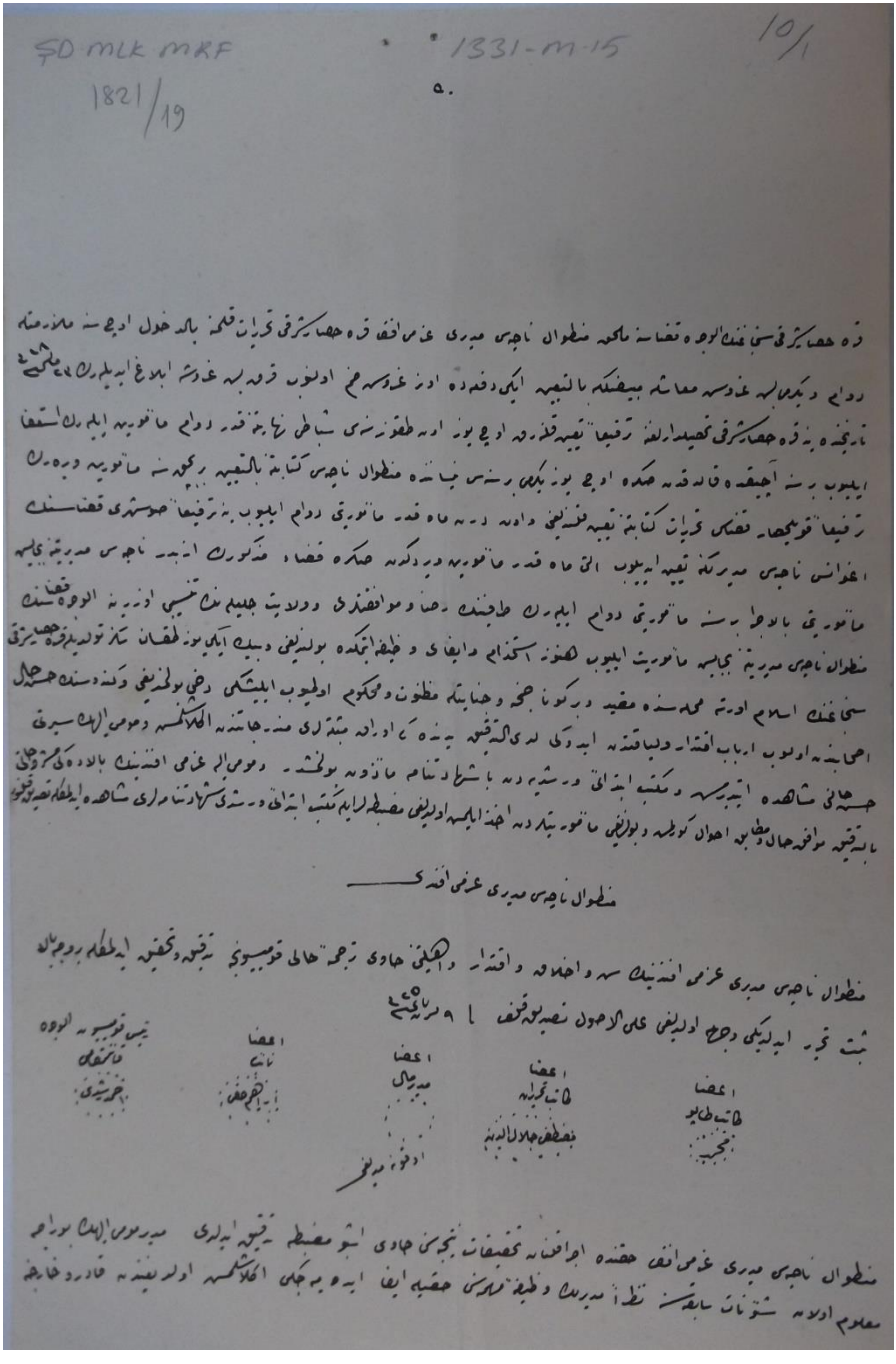
ŞD MLK MRF 1331-M-15 10/1
1821/19
٥٠

Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasına mülhak Mindeval nahiyesi müdiri Azmi Efendi Karahisar-i Şarki tahrirat kalemine bi'd-duhul üç sene mülazemetle devam ve yirmibeş guruş maaşla mübeyyizliğe (müsvedde kâğıdı temize çeken, kâtip) bâ-tayin iki defa da on guruş zam' olunub kırkbeş guruşa iblağ edilerek 23 Mayıs Sene 1318 tarihinde yine Karahisar-i Şarki Kaim-makamlığına tayin kılınarak üçyüzondokuz senesi Şubatı nihayetine kadar devam-ı memuriyet eyleyerek istifa idüb bir sene açıkda kaldıktan sonra üçyüzyirmibir senesi Nisan'ında Mindeval nahiyesi kitabetine bi't-tayin ve birbuçuk sene me'muriyet vererek terfian (yükselerek) Koyluhisar tahrirat kitabetine tayin kılındığı ve ondört mah kadar me'muriyete devam edüb yine terfian Suşehri kazasının Avganus nahiyesi müdürlüğüne tayin edilüb altı mah kadar me'muriyet verdikden sonra kaza-i mazkûrun Ezbider nahiyesi müdürlüğüne becayiş-i (başkası ile yer değiştirme) me'muriyeti bi'l-icra bir sene me'muriyeti devam ederek tarafının rıza ve muvafakatları ve vilayet-i celilenin tensibi üzerine **Alucra kazasının Mindeval nahiyesi müdiriyetine** becayiş-i me'muriyet edüb henüz istihdam ve ifa-yı vazife etmekde bulunduğu ve binikiyüzdoksansekiz tevellidiyle Karahisar-i Şarki Şarki Sancağının İslamorta Mahallesinde mukayyed bir güna cünha (suç) ve cinayetle maznun (zanlı) ve mahkum olmayub ilişiği dahi bulunmadığı ve kendisinin hüsn-i hal (iyi hal) ashabından olub erbab-ı iktidar ve liyakattan idiğü lede't-tedkik yedindeki evrak-ı müsbeteleri (açık ve sabit olan evrakları) mündericatından (içeriğinden) anlaşılmış ve muma-ileyhin siret-i hüsn-i (iyi ahlaklı) halini müşahade ettirmiş ve mekteb-i ibtidayi-i ve rüşdiyeden bâ-şehadetname (diploma ile) mezun bulunmuşdur. Ve muma-ileyh Azmi Efendinin baladaki (yukarıdaki) meşruhatı (durumu) bi't-tahkik muvafık-ı hal ve mutabık-ı ahval görülmüş bulunduğu me'muriyetlerinden ahz eylemiş olduğu mazbatalar (referansları) ile mekteb-i ibtidayi-i ve rüşdi şehadetnemeleri şahide edilmekle tasdik kılınır.

Mindeval Nahiyesi Müdiri Azmi Efendi

Mindeval Nahiyesi Müdiri Azmi Efendinin sinn ve ahlak ve iktidar ve ehliyetini havi terceme-i hali komisyonca tedkik ve tahkik edilmekle ber-vech-i bâlâ (önceden belirtilen) sebt-i tahrir edildiği (yazıldığı) vechile olduğu ale'l-usul tasdik kılınır. Fi 9 Teşrin-i-sâni Sene 1325 (22 Kasım 1909)

Aza Kâtib-i Tapu Mehmed/Aza Katib-i Tahrirat Mustafa Celaleddin/Aza Müdir-i Mal (okunamadığı)/Aza Naib İbrahim Safi/Reis-i Komisyon Alucra Kaim-makamı Ahmed Rüşdi

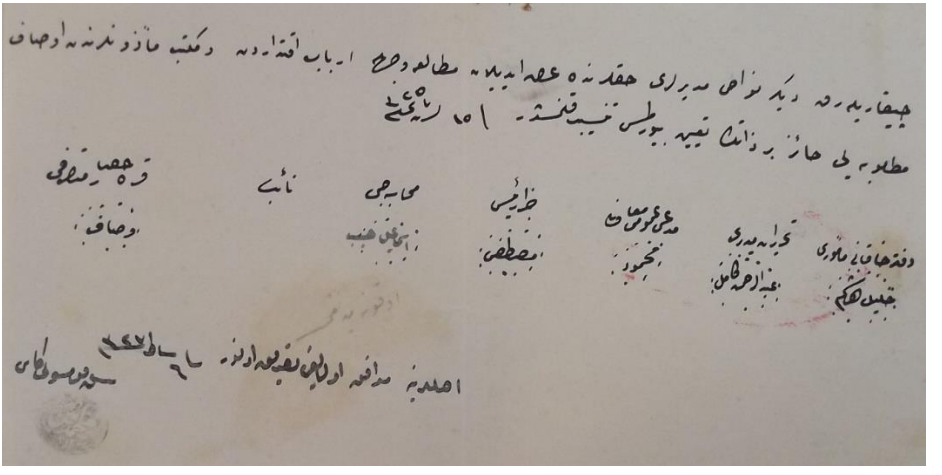

Çıkarılarak diğer nevahi (nahiye) müdirleri haklarında arz edilen mütalaa (değerlendirme) vechile erbab-ı iktidardan ve mekteb me'zunlarından evsaf-ı matlubeyi haiz bir zatın tayin buyurulması tensib kılınmışdır. Fi 15 Teşrin-i-sâni Sene 1325

Defter-i Hâkâni Me'muru Halil Haşim /Tahrirat Müdiri abdurrrahman Kamil/Müddei-i Umumi (Savcı) Muavini Mahmud/ Ceza Reisi Mustafa/ Muhasebeci İsmail Habib/Naib/ Karahisar-i Şarki Mutasarrıfı Vassaf

Aslına muvafık (uygun) olduğu tasdik olunur. Fi 6 Şubat Sene 1327 (19 Şubat 1912)

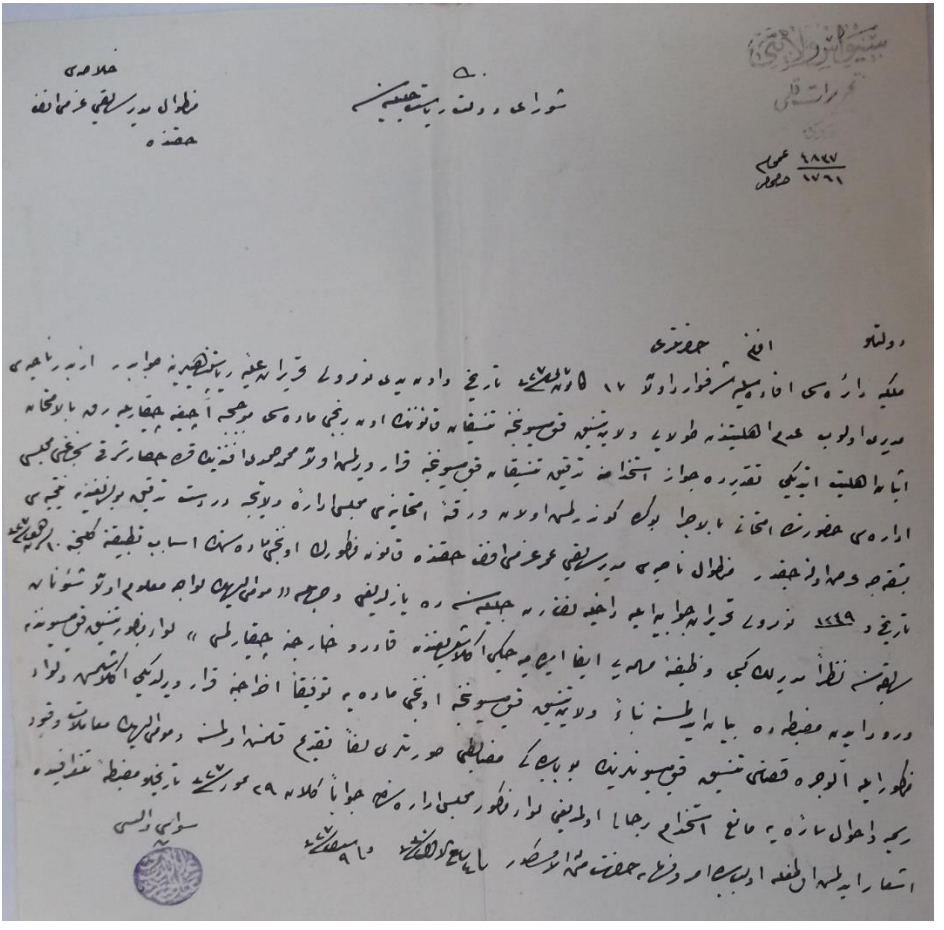

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Hülasası Mindeval Müdir-i Sabıkı Azmi Efendi Hakkında

Devletlü Efendim Hazretleri

Mülkiye Dairesi ifadesiyle şeref-varid olan 17 Kanun-i-sâni Sene 1327 tarih ve onyedi numerolu tahrirat-ı aliye-i riyaset-penâhilerine cevaptır. Ezbider nahiyesi müdiri olub adem-i ahliyetten dolayı vilayettetkik komisyonunca tensikat kanununun onbirinci maddesi mucibince açığa çıkarılarak bi'l-imtihan (imtihanla) isbat-ı ehliyet ettiği

takdirde cevaz-ı istihdamına tetkik-i tensikat (düzenleme) komisyonunca karar verilmiş olan mehmed Hamdi Efendinin Karahisar-i Şarki Sancağı Meclisi iradesi huzurunda imtihanı bi'l-icra bu kere göndermiş olan varaka-i imtihaniyesi meclis irade-i vilayetçe derd-dest tetkik bulunduğundan neticesi başkaca arz olunacaktır. Mindeval nahiyesi müdirliği Ömer Aziz Efendi hakkında kanun-ı mezkûrun onuncu maddesinin esbabı tatbikine gelince 1 Teşrin-i-evvel Sene 1327 tarih ve 1249 numerolu tahrirat-ı cevabiye ile Dahiliye Nezaret-i Celilesine de yazıldığı cihetle muma-ileyhin livaca malum olan şuunat (haller) sabıkasına nazaran müdirlik gibi vazife-i mühimmeyi ika edemeyeceği anlaşıldığından kadro haricine çıkarılması liva-i mezkûr tedkik komisyonundan vürud eden mazbatada beyan edilmesine binaen vilayet tedkik komisyonunca onuncu maddeye tevfikan ihracına karar verildiği anlaşılmış ve liva-i mezkûr ile Alucra kazası tensik komisyonunun bu babdaki mazbata suretleri leffen takdim kılınmış olmasına ve muma-ileyhin muamelat-ı vukuu resmiye ve ahval-i saireye mani' istihdam ve hali olmadığı liva-i mezkûr meclis idaresinden cevaben gelen 29 Temmuz Sene 1327 tarihli mazbata-i telgrafta iş'ar edilmiş olmağla ol-babda emr ü ferman hazret-i menleh'ül emrindir. Fi 4 Rebiü'l-evvel Sene 1330 ve fi 9 Şubat 1327 (22 Şubat 1912) **Sivas Valisi Bende**

Kasımpaşa Kadı Mehmet mahallesinde bulunan Kaptan Kurt Çelebi Camisi. Namı diğer Acıçeşme Camisi

7.BÖLÜM
Yeniköy Köyü İle İlgili Belgeler

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2508, Gömlek No: 74, Tarihi: 22 Ra (Rebiü'l-evvel) 1319 (9 Temmuz 1901), Konusu: Alucra kazasına tabi Yeniköy'de ortaya çıkan tifo hastalığının tamamen ortadan kaldırıldığı.

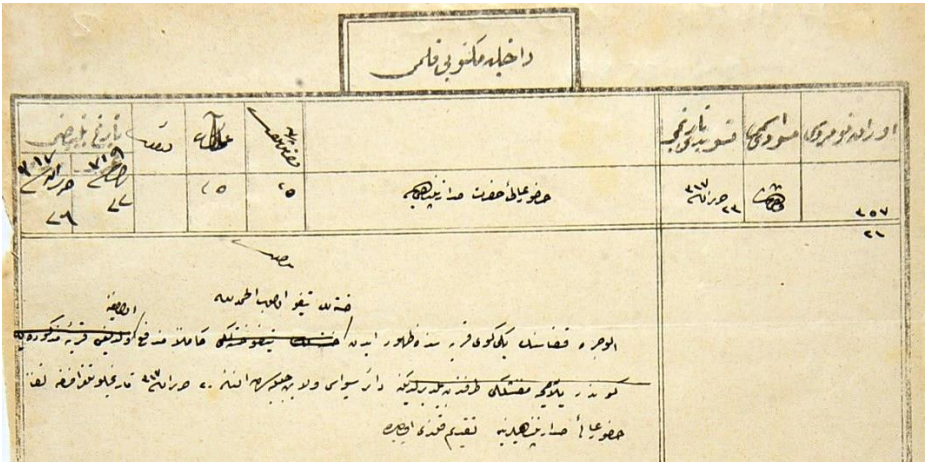

Dâhiliye Mektûbî Kalemi
22 Ra Sene 1319 ve fi 26 Haziran Sene 1317
Huzur-ı Âli-i Hazret-i sâdâret-penâhiye

Alucra kazasının Yeniköy karyesinde zuhur eden hastalık tifo olup elhamdülillah kâmilen mündefi olduğuna (geçtiğine, atlatıldığına) dair Sivas vilayet-i celilesinden alınan 20 Haziran Sene 1317 tarihlü telgrafname leffen huzur-ı âli-i sâdâret-penâhilerine takdim kılındı. Olbabda.

Arşiv Fon Kodu: ZB. Dosya No: 349, Gömlek No: 107, Tarihi: 29 Haziran 1325 (12 Temmuz 1909), Konusu: Karahisar-ı Şarki'nin

Yeniköy karyesinden Emin'in, kurşunla yaraladığı aynı köyden Şükrü bin Mehmed'in Mekteb-i Tıbbiye'ce muayene edilip raporunun gönderilmesi.

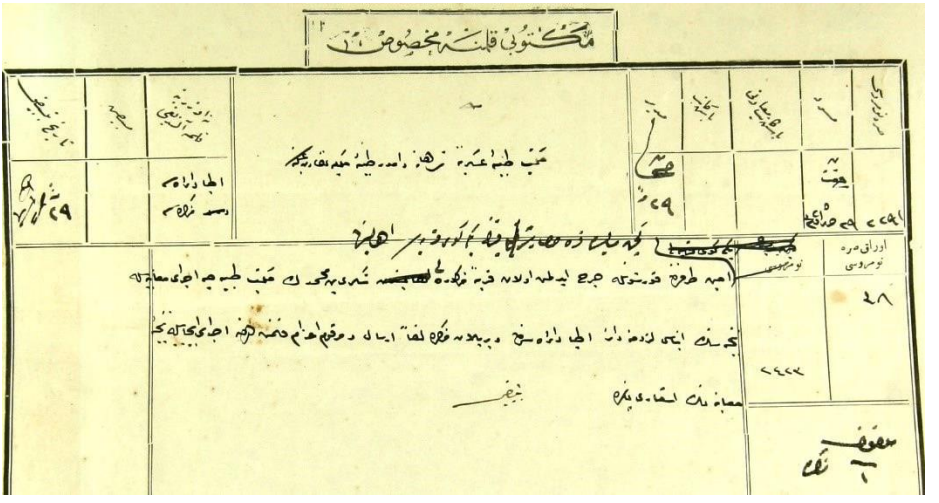

Mektûbî Kalemine Mahsus
Hû
Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane ve Umur-ı Tıbbiye-i Mülkiye Nezaret-i Aliyesine
29 Haziran 1325

Geçen Mayıs'da Karahisar-ı Şarki'nin Yeniköy karyesi ahalisinden Emin tarafından kurşunla cerh edilmiş (yaralanmış) olan karye-i mezkûreli Şükrü bin Mehmed'in Mekteb-i Tıbbiyece icra-yı muayenesiyle neticesinin inhası lüzumuna dair Etibba Dairesinden (Doktorlar Odasından) verilen müzekkere leffen irsal ve merkum i'zam kılınmış olan icrayı icabıyla netice-i muayenesinin iş'arı babında.

Bahse konu iki olaydan biri 1901 yılında yaşanmış tifo hastalığı salgınıdır. Bu hastalık geçtiğimiz yüzyılın başında memlekette çok can almıştır. Alucra da bundan etkilenmiş birkaç köyünde görülen bu hastalıktan çok kişi kaybedilmiştir. Zıhar (Fevzi Çakmak) köyü de bunlardan biridir.[94]

Bu hastalık salgın halinde yayıldığından mücadelesi zordur ve öldürücü etkisi fazladır. Asıl kaynağı hijyen eksikliği ve temizlik kurallarına özen gösterilmemesidir. O yıllarda evlerin WC'leri için foseptik çukuru kullanma alışkanlığının olmadığı tahtadan yapılmış eğreti WC'lerin giderlerinin açıkta olduğu bilinmektedir. Bu nedenle parazitlerin de etkisiyle hastalık oluşabilmekte ve etrafa yayılabilmekteydi.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında da bölgemizde görülen bu hastalık nedeniyle Alucra Savcısı dahi genç yaşında hayatını kaybetmiştir.[95]

[94] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/28/1902de-alucranin-zihar-koyunde-ortaya-cikan-tifo-salgini/

[95] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/01/31/gecmiste-alucranin-zor-gunleri-ve-bir-mezar-tasinin-anlattiklari/

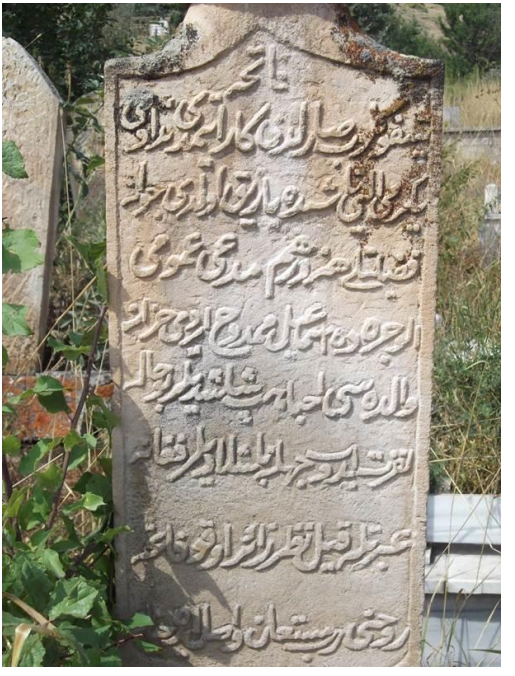

Fâtiha

Tifo gelüb sarıldı kâr etmedi tedâvi yiğirmi altı yaşında yazık oldu civâna (genç) faziletli (değerli, meziyetli, ilim irfan sahibi) hünerver (çok maharetli, ustalık sahibi) müdde-i umumi (savcı) Aluçra'da İsmail Memduh erdi hazâna (güz, sonbahar, solgun) Validesi ehibbâ (sevenleri) şaştılar bu hale nefret edüb cehle (gençlik, tecrübesizlik) başladılar fiğanaibretle kıl nazar (bakmak) zâîr (ziyaretci) oku fâtiha Ruhunu Rab müsteân-ı (kendisinden yardım istenen, şefaatçi olan Rab, Allah C.C.) vâsıl (ulaşan, kavuşan, hakka vasıl olan) ede cinâne (cennetler, cennetin çoğulu) 1333 (1914-15)

AÇIKLAMASI

Tifo'ya yakalandı tedavisi sonuç vermedi 26 yaşındaki gence yazık oldu. Meziyetli, ilim irfan sahibi, çok maharetli Savcı İsmail Memduh'un hayatı Alucra'da sona erdi. Validesi ve sevenleri bu işe şaştılar. Onu bu genç yaşta kaybetmenin üzüntüsüyle günah olduğunu

bildikleri halde cahillikleriyle cenazenin arkasından ağlaştılar (feryad-ı figan ettiler). Ey ziyaretçi ibretle bak, Fatiha oku.

İkinci belgemiz de yine Yeniköy'de yaşanmış bir olayı anlatmaktadır. 1908 yılında yaşandığı belirtilen olayda Karahisar-ı Şarki'nin Yeniköy karyesi ahalisinden Emin tarafından kurşunla yaralanmış olan Şükrü oğlu Mehmed'in Tıp Fakültesinde muayenesinin yapılarak neticesinin gönderilmesi istenmiştir. Bunu isteyen Doktorlar Odası'dır. Sonuca göre tedavisinin devam edeceği anlaşılmaktadır.

Ancak belgede açık olmayan bir husus vardır o da olayın Yeniköy'de işlenip işlenmediği açık değildir. Her ne kadar karye ahalisinden denilse de başka belgelerden bildiğimiz üzere memlekete vurgu her zaman yapılmaktadır. O nedenle olayın iki hemşehri arasında başka yerde de geçmiş olma ihtimali bulunmaktadır.

Bunu düşündüren de silahla yaralamış bir insanın o tarihlerde tedavi için İstanbul'a getirilmesi oldukça zor bir iştir. Bu kadar uzun yolculuğa dayanabilecek kişi bulunduğu yerde de iyileşebilir. O nedenle yaralının muayene ve tedavilerinin İstanbul'da yapılıyor olması bunu düşündürmektedir.

8.BÖLÜM
Avarak'tan İstanbul'a Göç

Arşiv Fon Kodu: DH. H... Dosya No: 50, Gömlek: 29, Tarihi: 26 Ş (Şaban) 1332 (20 Temmuz 1914), Konusu: Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasının Mindaval nahiyesinin Avarak karyesinde köy imamı olan ve hükümette aza sıfatıyla bulunan Hacı Ahmedzade Mustafa'nın zulmünden bıkan köy halkından kırk beş hanenin mal ve emlakını terk ederek İstanbul'da ötede beride süründüklerine dair şikâyet.

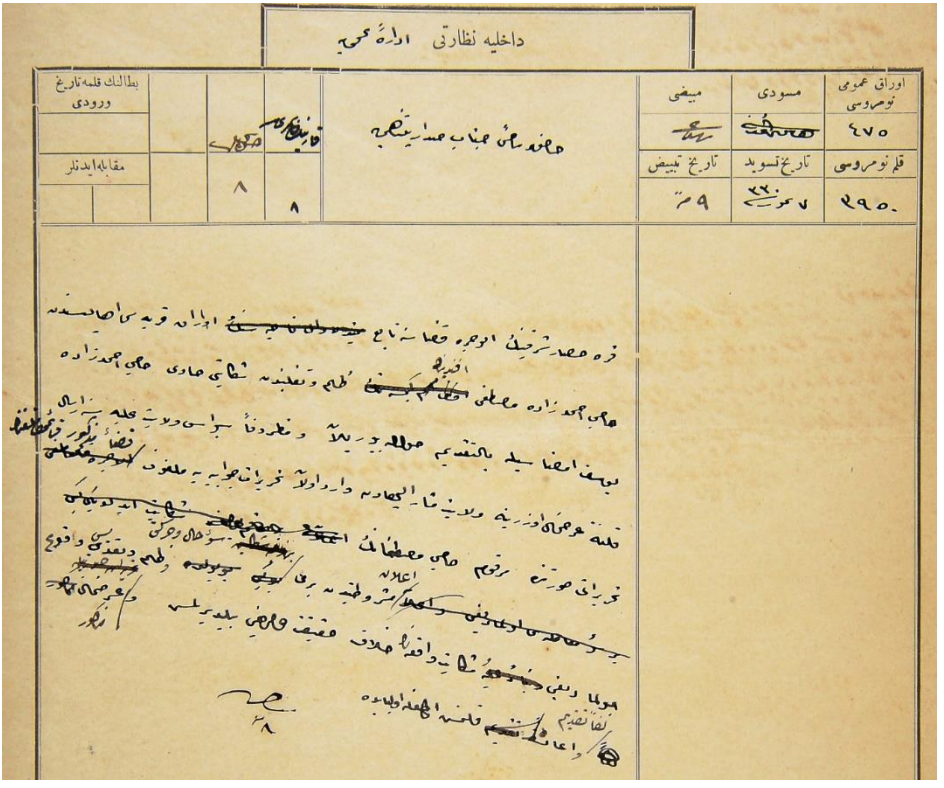
داخلیه نظارتی ادارهٔ عمومیه

Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye
Huzur-ı Sâmi-i Cenâb-ı Sadâret-penâhiye
Fi 7 Temmuz Sene 1330

Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasına tabi Avarak karyesi ahalisinden Hacı Ahmedzade Mustafa Efendinin zulm ve taaddisinden şikâyeti havi **Hacı Ahmedzade Yusuf imzasıyla** bi't-takdim havale buyurulan ve mazrufen (zarflanarak) Sivas vilayeti aliyesine irsal kılınan arz-ı hal üzerine vilayet-i müşarün-ileyhadan varid olan tahrirat-ı cevabiyeye melfuf kaza-i mezkûr kaimmakamlığının tahriratı suretinde merkum Hacı Mustafa'nın ilan-ı meşrutiyetden beri sui hal ve hareket ve zulm ve taaddisi vukuu bulmadığı şikâyet-i vakıanın hilaf-ı **hakikat**

olduğu (doğru olmadığı) bildirilmiş ve arz-ı hal leffen takdim ve iade kılınmış olmağla ol babda.

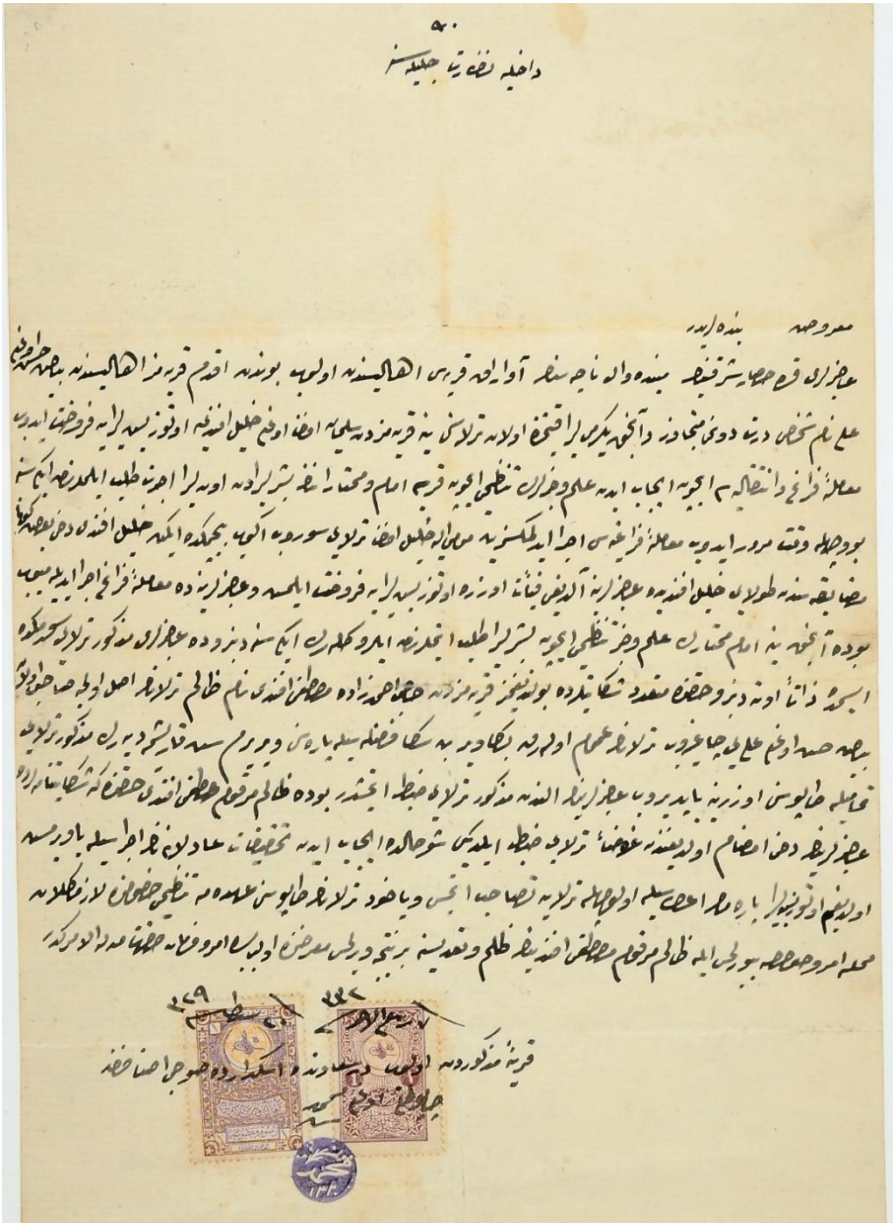

Maruz-i bendeleridir,

Acizileri Karahisar-i Şarki'nin Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden olub bundan akdem karyemiz ahalisinden Beyaz Hasan oğlu Ali nam şahsı dört dönümü mütecaviz ve ancak yirmi lira kıymetinde olan tarlasını yine karyemizden Süleyman Efendi oğlu Halil Efendiye otuz bin liraya füruht idüb (satıp) muamele-i ferağ ve intikaliyesi içün icab eden ilm u haberlerin tanzimi içün karye imam ve muhtaranının beşer liradan on lira ücret talep etmelerinden ikisine bu veçhile vakt-ı mürur edüb muamele-i ferağ'iyesi icra edilmeksizin muma-ileyh Halil Efendi tarlayı sürüb eküb biçmekte iken Halil Efendi dahi güna müzayakasından dolayı Halil Efendi de acizilerine aldığı fiyat üzere otuz beş liraya füruht eylemiş ve acizilerine de muamele-i ferağ icra eylemeyüb bu da ancak yine imam muhtarın ilm u haber tanzimi içün beşer lira talep etmelerinden ileri gelerek iki seneden beri de acizileri mezkûr tarlayı sürmekte isem de zaten öteden beri hakkında müteaddid şikâyetlerde bulunduğumuz karyemizden Hacı Ahmedzade Mustafa Efendi nam zalim tarlanın asıl evvelce sahibi olan Beyaz Hasan oğlu Ali'yi çağırıp tarlanın umum olarak bana ver, ben sana fazlasıyla parasını veririm sen karışma diyerek mezkûr tarlayı tamamıyla tapusunu üzerine yazdırıp acizilerinin elinden mezkûr tarlayı zabt etmiştir. Bu da zalim-i merkum Mustafa Efendi hakkındaki şikâyetnamelerde acizilerinin dahi imzam olduğundan garazen (kinlenerek) tarlayı zabt eylediği şu halde icab eden tahkikat-ı adîlânenin icrasıyla ba-virmiş olduğum otuz bin lira paramın i'tasıyla ol-vechile tarlaya tesahub etmesi veyahut tarlanın tapusunu uhdeme tanzimi hususunda lazım gelen mahale emr u husus buyurulması ile zalim-i merkum Mustafa Efendinin zulm ve taaddisine (zorbalığına) bir netice verilmesi maruzunda ol-babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 7 Rebiü'l-ahir Sene 1332 ve fi 20 Şubat Sene 1329 (5 Mart

1914) Karye-i mezkûreden olub Der-saadet'de Üsküdar'da sucu esnafından Çaputlu oğlu Mehmed Bende Mühür: Mehmed 1330

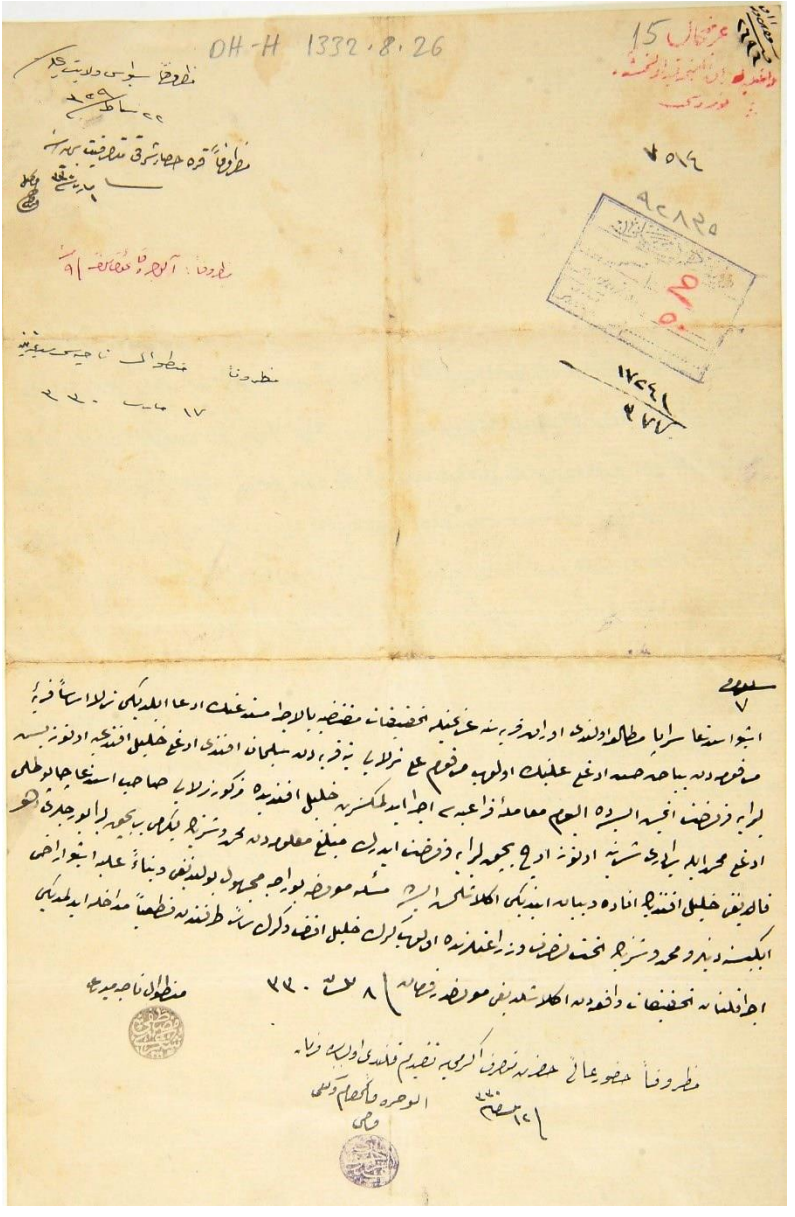

İş bu istid'a serâpâ (baştan sona kadar) mütalaa olundu. Avarak karyesine azimetle tahkikat-ı mukteziye bi'l-icra müstedanın iddia eylediği tarla esasen karye-i merkûmeden Beyaz Hasan oğlu Ali'nin olub merkum Ali tarlayı yine Süleyman Efendi oğlu Halil Efendiye otuz beş liraya füruht etmiş ise de elyevm muamele-i ferağ'iyesi icra edilmeksizin Halil Efendi de mezkûr tarlayı sahibü'l istid'a Çaputmalıoğlu Mehmed ile biraderi Şirin'e otuz üç buçuk liraya füruht ederek (satarak) meblağ-ı malumeden Mehmed ve Şirin'in yirmi bir buçuk lira borçları kaldığı Halil Efendinin ifade ve beyan eylediği anlaşılmış ise de mesele-i maruza buraca meçhul bulunduğu ve binaen aleyh iş bu arazi iki seneden beri Mehmed Ve Şirin'in taht-ı tasarruf ve ziraatlerinde olub gerek Halil Efendi ve gerek sair tarafından kat'iyyen müdahale edilmediği icra kılınan tahkikat-ı vâkıa'dan anlaşıldığı maruzdur. Ferman.

Fi 8 Nisan Sene 1330 (21 Nisan 1914) Mindeval Nahiye Müdürü Şükrü Mustafa

Mazrûfen huzûr-ı âli-i hazret-i mutasarrıf-ı ekremîye takdim kılındı. Olbabda ferman. Fi 12 Nisan Sene 1330 (25 Nisan 1914) Alucra Kaimmakam Vekili Vasfi

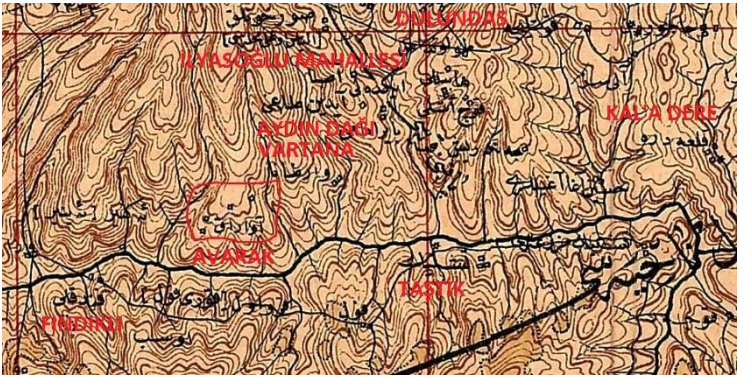

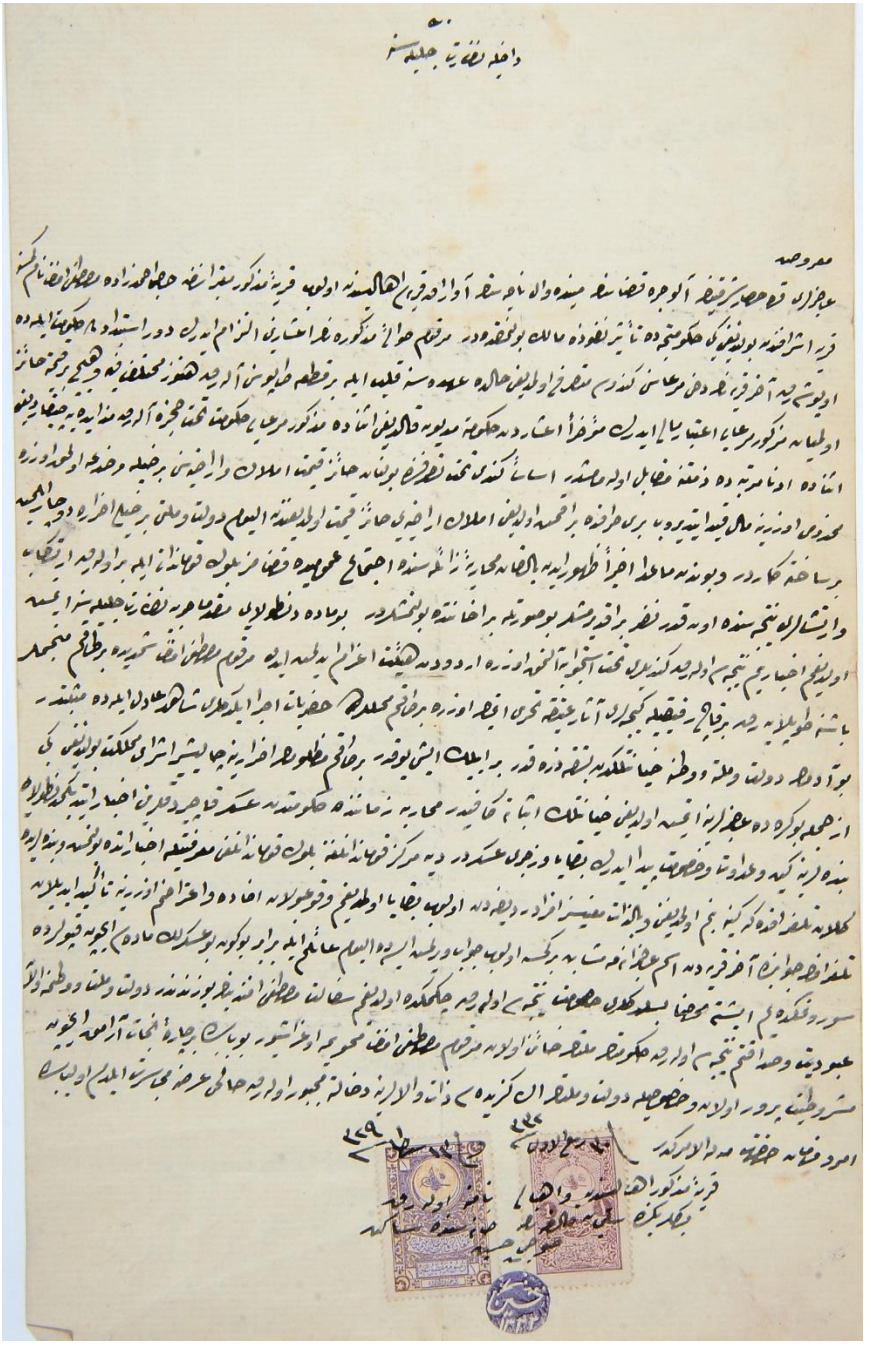

Hû
Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne
Marûzat

Acizileri Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasının Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden olub karye-i mezkûr müteberanından (ileri gelenlerinden) Hacı Ahmetzade Mustafa Efendi nam kimesne karye eşrafından bulunduğu gibi hükümetçe de te'sir-i nüfusa malik bulunmaktadır. Merkûm havali-i mezkûrenin a'şarını iltizam (mültezim) ederek devr-i istibda da hükümet ile de uyuşarak ahar karyenin dahi mer'asını kendisi mutasarrufu olmadığı halde uhdesine kalb (bir halden bir hale değiştirmek) ile bir kıt'a tapusunu alarak henüz muhtelif kıyye (ölçü) ve hiçbir kıymete haiz olmayan mezkûr mer'ayı itibar malı ederek muahharan a'şardan hükümete medyun (borçlu) kaldığı esnada mezkûr mer'ayı hükümet taht-ı hacize alarak müzayedeye çıkardığı esnada edna (pek cüzi) mertebede zimmetine mukabil olamamıştır. Esasen kendi taht-ı tasarrufunda bulunan haiz-i kıymet emlak ve araziyesini bir hile ve had'a olmak üzere (hile ve aldatma ile) mahdumu üzerine mal kaydettirip beri tarafında bırakmış olduğu emlak-ı araziyeyi haiz-i kıymet olmadığından elyevm devlet ve milleti bir hayli ızrara (zarara) duçar eylemiş bir sahtekârdır ve bundan maada ahiran zuhur eden Balkan muhabere-i zailesinde ictima'-i umumide kazamız bölük kumandanı ile bir olarak irtikâb (rüşvet ve çirkin işleri) ve irtişa'ları (rüşvet almaları) neticesinde on kadar nefer bıraktırmışlar bu suretle bir ihanette bulunmuşlardır. Bu maddeden dolayı mukaddemâ Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne atmış olduğum ihbarın neticesi olarak kendileri taht-ı isticvaba alınmak üzere ordudan hey'et i'zam edilmiş (gönderilmiş) idi. **Merkum Mustafa Efendi şimdi de bir takım müneccimler (falcılar) başına toplanarak birkaç refikiyle geceleri asar-ı atika taharri etmek (define aramak) üzere bir takım mahallerde hafriyat icra eyledikleri (kazı yaptıkları)**

şahid-i adil ile de müsebbettir (sabittir). Bu adamın devlet ve millete ve vatana hıyanetlikten başka zire kadar bir iyilik işi yoktur. Bir takım mazlumun izrarına (zararına) çalışır. Eşirra-yı (şerli insan) memleket bulunduğu gibi ezcümle bu kere de acizilerine etmiş olduğu hıyanetlik ispata kâfidir. Muharebe zamanında hükümetten asker kaçırdıklarını ihbar ettiğimden dolayı bendelerine kin ve adavet ve husumet peyda ederek bakaya ve zecri askerdir diye merkez kumandanlığına bölük kumandanlığı marifetiyle ihbaratta bulunmuş ve bendelerine gelen telgraftaki geine benim olmadığını ve bi'z-zat ma'iyetsiz efrad-ı redireden (ihtiyat askeri) olub bakaya olmadığım vukuu bulan ifade ve izahım üzerine te'kid edilen telgrafın cevabında ahar karyeden ism-i acizaneme müşabih (benzeyen) bir kimse olup cevap verilmiş ise de elyevm ailem ile beraber bugün bu askerlik maddesi içün kapularda sürünmekteyim. İşte mahza bildikleri husumet neticesi olarak çekmekte olduğum sefalet Mustafa Efendinin yüzündendir. Devlet ve millet ve vatana olan ubudiyet (köleliğim) ve sadakatim neticesi olarak hükümetin milletin haini olan merkum Mustafa Efendi mahvıma uğraşıyor. Bu babda bir çare-i necat (kurtuluş çaresi) aramak içün meşrutiyet perver (sever) olan ve hususuyla devlet ve milletin en güzidesi zat-ı vâlâlarına dehalete (sığınmaya) mecbur olarak halimi arza mücaseret (cesaret) eyledim. Ol babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 30 Rebiü'l-evvel Sene 1332 ve fi 13 Şubat Sene 1329 (26 Şubat 1914)

Karye-i mezkûre ahalisinden ve ahali namına olarak Beylerbeyi'nde Süleyman kalfanın hanesinde sakin sucu Hasan Bende Mühür: Hasan 1332

İltizam (Mültezimlik): Onyedinci y.y. dan itibâren devlete gelir getiren kaynaklar, yavaş yavaş belirli bedel karşılığında şahıslara verilmeğe başlandı. Bu usulün adı iltizamdı. İltizamı üzerine alan kimseler, yani mültezimler; geliri devlete peşin olarak öderler, sonra bunu halktan tahsil ederlerdi.

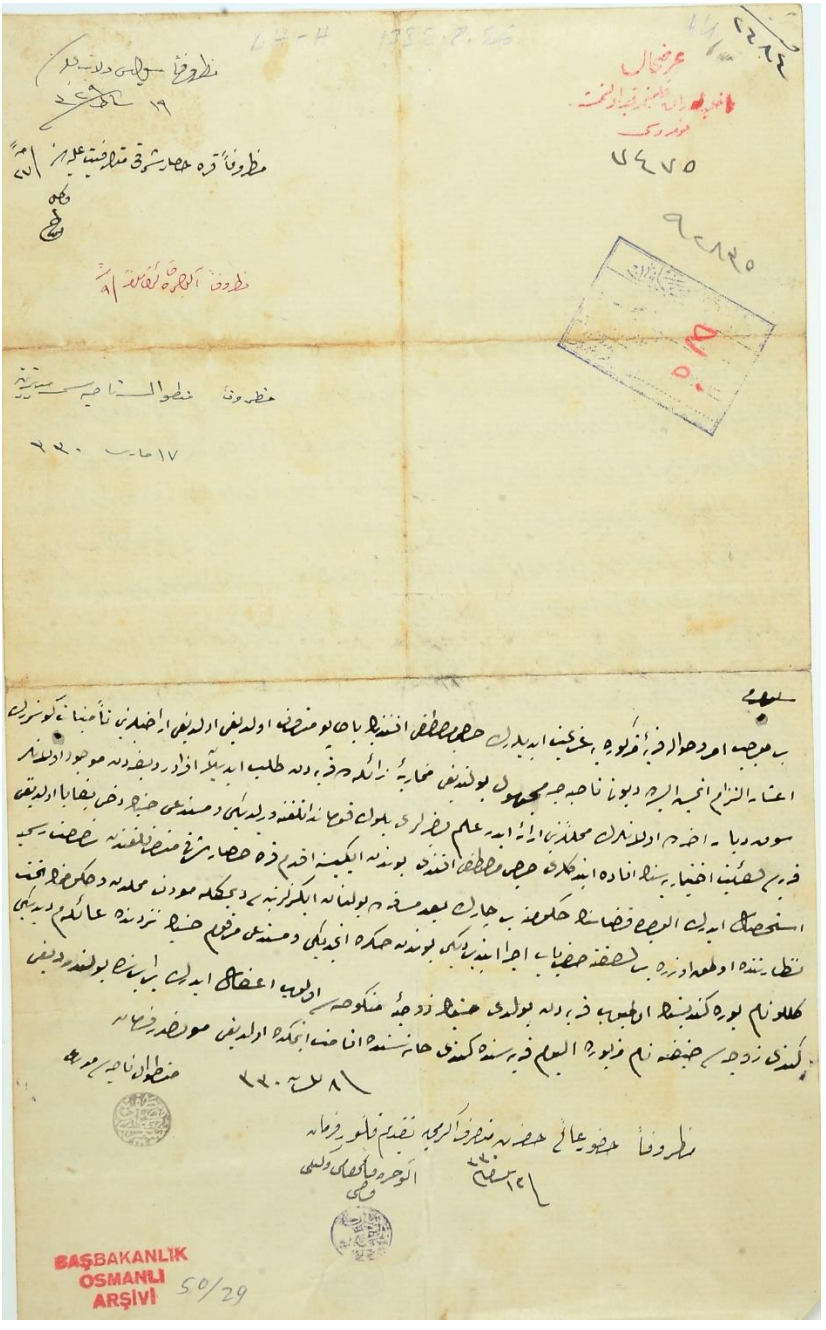
BAŞBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ
50/29

Ber mucib emr ü havale karye-i mezkûreye azimet edilerek (gidilerek) Haci Mustafa Efendinin ba tapu mutasarrıf olduğu arazilerini teminat göstererek a'şar iltizam etmiş ise de duyunu nahiyece meçhul bulunduğu muharebe-i zail'ede karyeden talep edilen efrad-ı redifeden mevcud olanlar sevk-i diyar-ı aharda olanların mahallelerini erai ider ilm ü haberleri bölük kumandanlığına verildiği ve müsted'i Hasan'ın dahi bakaya olduğunu karye-i hey'et-i ihtiyariyenin ifade eyledikleri **Hacı Mustafa Efendi bundan iki sene akdem Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından ruhsat-ı resmiye istihsal ederek (ruhsat alarak) ol-vechile kazasının hükümete bir çarık bu'd mesafede bulunan "İkizler Tepesi" demekle ma'ruf (bilinen) mahalden ve hükümetin taht-ı nezaretinde olmak üzere bir hafta hazıryab icra ettirdiği** bundan sonra etmediği ve müsted'i merkum Hasan'ın nezdinde ailem dediği Güllü nam mezbure kendisinin olmayıp karyeden buldu. Hasan'ın zevce-i menkûhası (nikâhlısı) olub iğfal ederek beraberinde bulundurduğu kendi zevcesi Hafize nam mezbur da elyevm karyesinde kendi hanesinde ikamet eylemekte olduğu maruzdur. Ferman.

Fi 8 Nisan Sene 1330 Mindeval Nahiyesi Müdürü Şükrü Mustafa

Mazrufen (zarflı olarak) huzur-ı âli-i hazret-i mutasarrıf-ı ekremîye takdim kılındı. Ferman. Fi 12 Nisan Sene 1330

Alucra Kaim-makam Vekili Vasfi

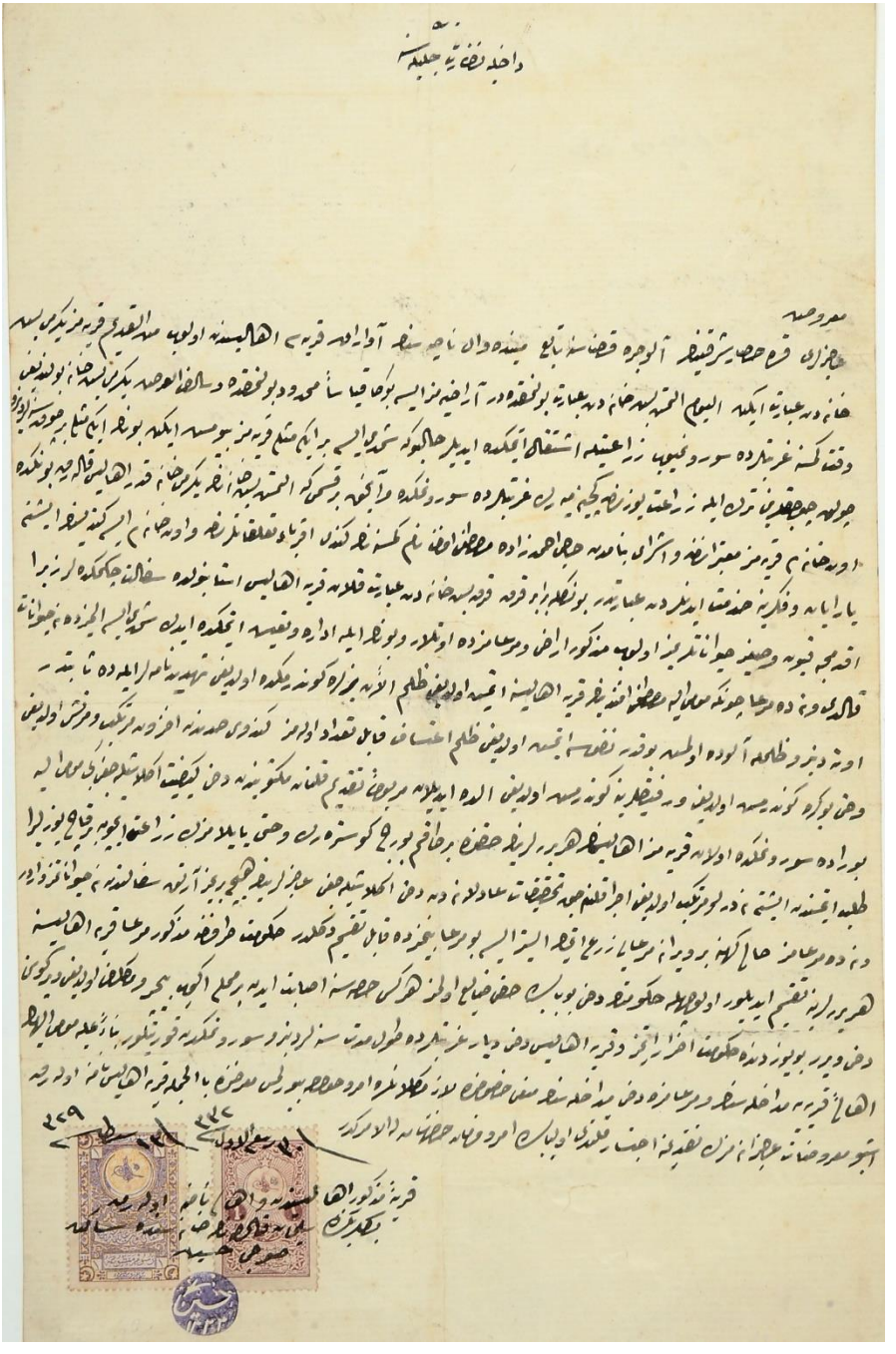

Hû
Dâhiliye Nezaret-i Celilesine
Marûz

Acizileri Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasına tabi' Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden olub mine'l-kadim karyemiz yirmi beş haneden ibaret iken elyevm atmışbeş haneden ibaret bulunmaktadır. Araziyemiz ise buna kıyasen mahdud (sınırlı) bulunmakta ve salifü'l-arz yirmi beş hane bulunduğu vakt kimesne gurbetlerde sürünmeyüb ziraatiyle iştigal etmekte idiler. Halbuki şimdi ise bir iki misli karyemiz büyümüş iken bunun iki misli bir çok senelerden beri çoluk çocuklarını terk ile ziraat yüzünden geçinemeyerek gurbetlerde sürünmekte ve ancak bir kısmı ki atmış beş hanenin yirmi hane kadar ahalisi kalarak bunun da on hanesi karyemiz mu'teberânına ve eşirrâ-yı (şerli) ben-am'dan (namlı) Hacı Ahmedzade Mustafa Efendi nam kimesnenin kendi akrabayı taallukatlarından (yakınlarından) ve on hanesi ise kendisinin işine yarayan ve fikrine hizmet edenlerden ibarettir. Bununla beraber kırk kırk beş haneden ibaret kalan karye ahalisi İstanbul'da sefalet çekmekteler zira akdemce koyun sığır ve hayvanatlarımız olub mezkûr arazi ve mer'amızda otlar ve bunun ile idare ve ta'ayyüş etmekte (geçinmekte) idik şimdi ise elimizde ne hayvanat kaldı ve ne de mer'a. Çünkü muma-ileyh Mustafa Efendinin karye ahalisine etmiş olduğu zulm el'an bizlere göndermekte olduğu tehdid nameleriyle de sabittir. Öteden beri zulmle alude olmuş bu kadar nüfuse etmiş olduğu zulm i'tisaf (zulm ve haksızlık) kabil-i ta'dad (sayılamaz) olamaz kendisi haddinden efzun (çok ziyade) mürekkib (terkip eden) ve mürteşi (rüşvetçi) olduğu dahi bu kere göndermiş olduğu ve refiklerine göndermiş olduğu elde edilen merbutan (ekli olarak) takdim kılınan mektubundan dahi keyfiyyet anlaşılacağı gibi muma-ileyh burada sürünmekte olan karyemiz ahalisinin her birlerinin hakkında bir takım borç göstererek dahi

yaylamızın ziraati içün birkaç yüz lira talep etmesinden işte ne dürlü mürtekib olduğu icra kılınacak tahkikat-i adilaneden dahi anlaşılacağı acizilerinden hiç birimiz artık sefaletten ne hayvanatımız vardır ve ne de mer'amız hâlî köhne bir virane mer'ayı zira' etmek ister ise bu mer'a beynimizde kabil-i taksim değildir. Hükümet tarafından mezkûr mer'a karye ahalisine her birlerine taksim edilir. Ol-vechile hükümetin dahi bu babda hakkı zayi olmaz, herkes hissesine isabet eden bir mahali eküb biçer ve mükellef olduğu vergisini dahi verir bu yüzden de hükümet izrar (zarar) etmez ve karye ahalisi dahi diyar-ı gurbetlerde tul (uzun) müddet senelerden beri sürünmekten kurtulur. Binaenaleyh muma-ileyhin ahali-i karyeye müdahalesinin ve mer'amıza dahi müdahalesinin men'i hususunda lazım gelenlere emr ü hususa buyurulması mu'arrızında (sözünde) bi'l-cümle karye ahalisi namına olarak iş bu maruzat-ı acizanemizin takdimine ictisar kılındı. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 30 Rebiü'l-evvel Sene 1332 ve fi 13 Şubat Sene 1329

Karye-i mezkûre ahalisinden ve ahali namına olarak Beylerbeyi'nde Süleyman kalfanın hanesinde sakin sucu Hasan

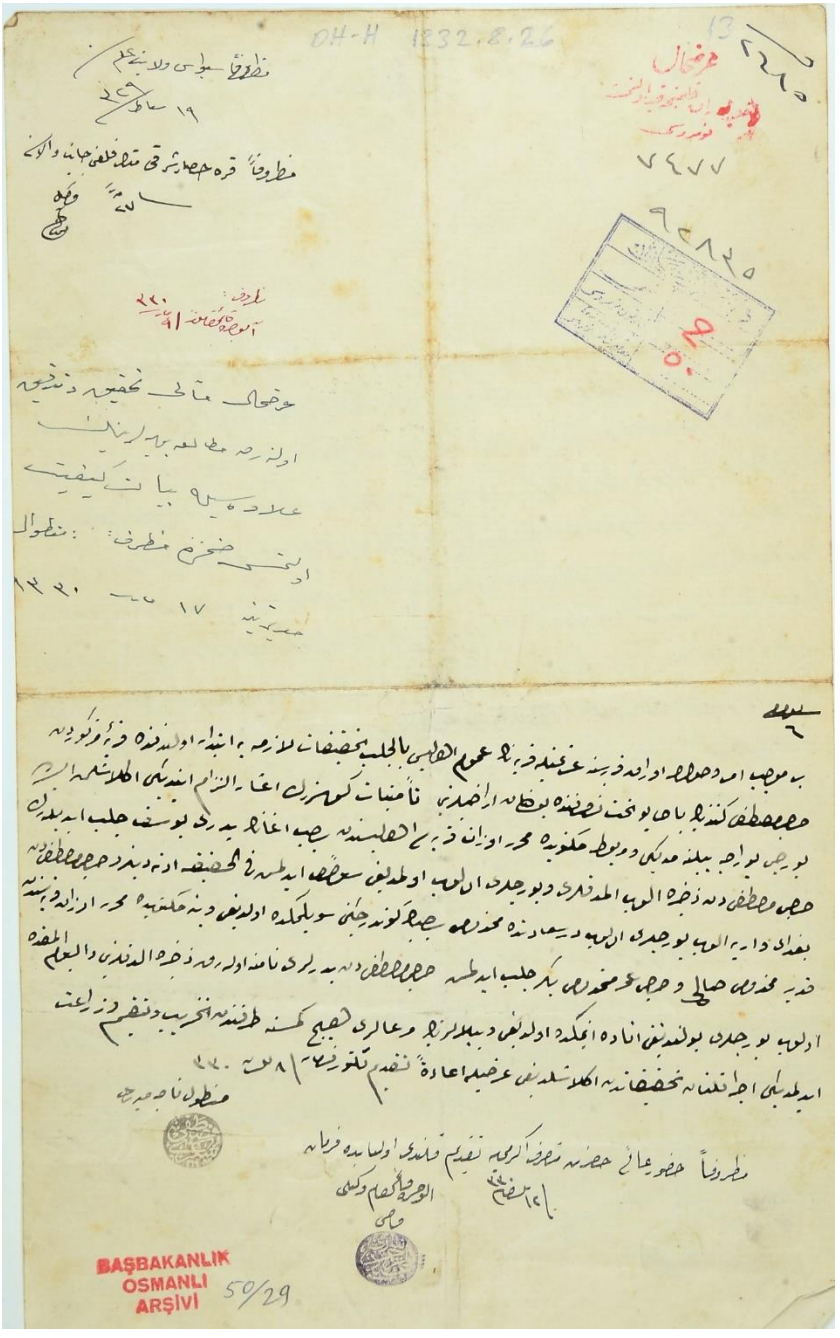
BAŞBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ
50/29

Ber mucib emr ü havale karye-i mezkûreye azimet edilerek Hacı Mustafa Efendinin bâ-tapu mutasarrıf olduğu arazilerini te'minat göstererek a'şar iltizam etmiş ise de duyunu nahiyece meçhul bulunduğu muharebe-i zail'ede karyeden talep edilen efrad-ı redifeden mevcud olanlar sevk-i diyar-ı aharda olanların mahallelerini irae eder ilm ü haberleri bölük kumandanlığına verildiği ve müsted'i Hasan dahi bakaya olduğunu karye-i hey'et-i ihtiyariyesinin ifade ettikleri Hacı Mustafa Efendi bundan iki sene akdem Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından ruhsat-ı resmiye istihsal ederek ol-babda **kazasının hükümete bir çarık bu'd mesafede bulunan "İkizler Tepesi" demekle maruf mahalden hükümetin taht-ı nezaretinde olmak üzere bir hafta hazırbab icra ettirdiği bundan sonra etmediği** ve müsted'i merkum Hasan'ın nezdinde ailem dediği Güllü nam mebure kendisinin olmayub karyeden Bu(ö)ldü Hüseyin'in zevce-i menkuhası olub iğfal ederek beraberinde bulundurduğu kendi zevcesi Hanife nam mezbure de elyevm karyesinde kendi hanesinde ikamet etmekte olduğu maruzdur. Ferman. Fi 7 Nisan Sene 1330 (20 Nisan 1914)

Mindeval Nahiyesi Müdiri (Müdürü)

Mazrufen (zarflı olarak) huzur-ı âli-i hazret-i mutasarrıf-ı ekremiye takdim kılınır. Ferman. Fi 12 Nisan Sene 1330 **Alucra Kaim-makam Vekili Vasfi**

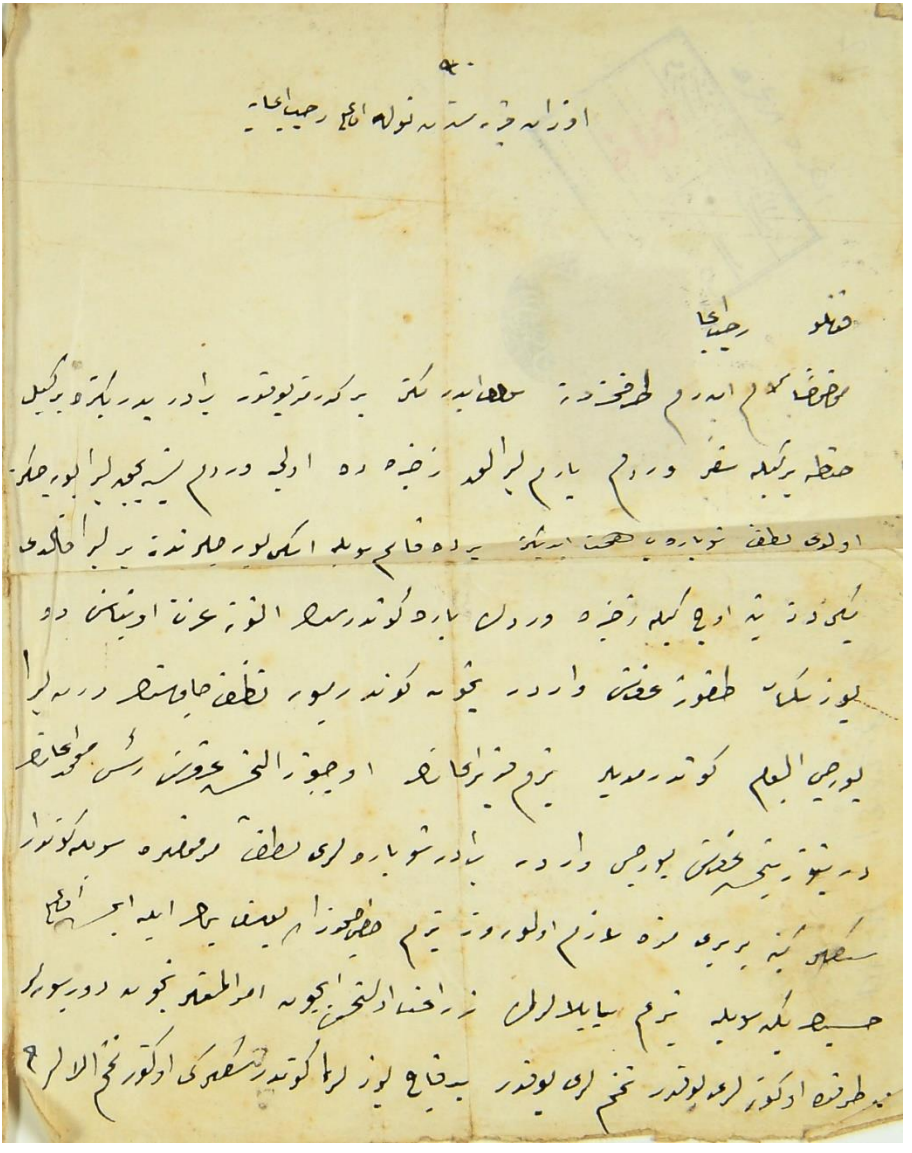

Hû
Ozan karyesinden Tulhaoğlu Recep Ağa'ya
Kudretlü Recep Ağa

Mahsusan selam ederim. Tarafımızdan sual ederseniz bir kederimiz yoktur. Birader pederinize bir kile hınta (buğday) bir kile şair (arpa) verdim. Yarım liralık zahire de evvelce verdim. Bir buçuk lira borcunuz oldu lütfen şu paraya himmet ediniz. Bir de Kasım'a söyle eski borçlarından bir lira kaldı. Yeniden yine üç kile zahire verdik para göndersin. Altun İzzet Onbaşı da yüz seksen dokuz guruşu vardır. Niçün göndermiyor. Nazif Çavuş'un dört lira borcu elyevm (hâlâ) göndermiyor. Bizim Kadir Ağanın üç yüz atmış guruş Reis Mahmud Ağanın dört yüz yetmiş guruş borcu vardır. Birader şu paraları lütfen merkumlara söyle getüresiniz gene birbirimize lazım oluruz. Bizim Hacı Ahmedzade Yusuf Bey ile İbiş oğlu Hüseyin Bey'e söyle bizim yaylaların ziraat olunması içün emr almışlar niçün duruyorlar. O tarafta öküzleri yoktur, tohumları yoktur. Birkaç yüz lira göndersinler ki öküz, tohum alalar.

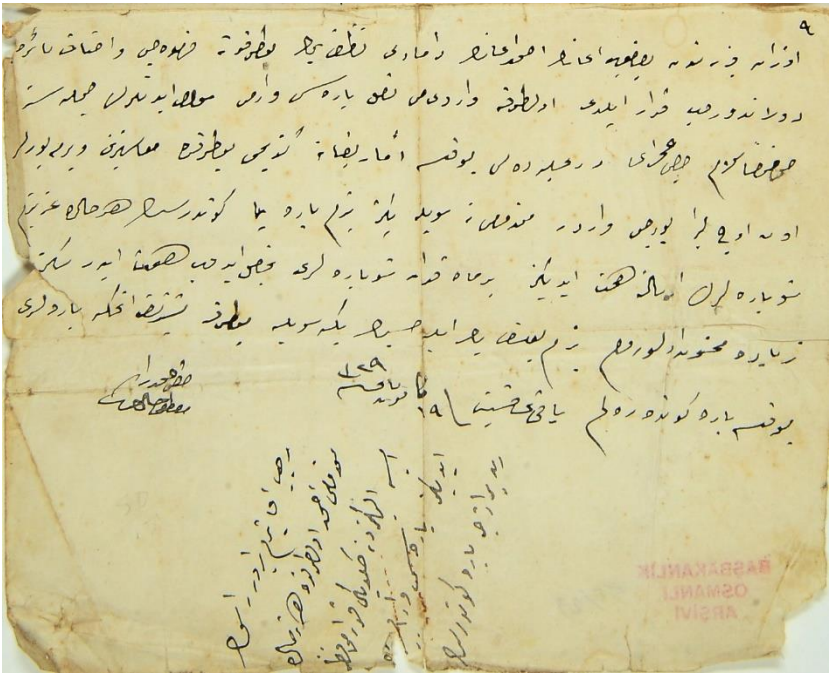

Ozan karyesinden Yakub Ağanın Ahmed Ağanın damadı Nazif Bey bu tarafta kahveci ve esnaf saire dolandırıp firar eyledi. Ol tarafa vardı mı? Nakil parası var mı? Sual edenlerin cümlesine hususan (özellikle) selam. Hacı Ömer Ağa Der-aliye (İstanbul) de mi? Yoksa Amerikana (Amerika'ya) gitti mi? Bu tarafa maaşlarını vermiyorlar on üç lira borcu vardır. Mahdumuna söyle yalnız bizim parayı göndersin. Her halde azizim şu paraların irsaline himmet ediniz. Bir mah (ay) kadar şu paraları tahsil edüb himmet ederseniz ziyade memnun olurum. Bizim Yusuf Bey ile Hüseyin Bey'e söyle bu tarafa teşrif etmekle paraları yoksa para gönderelim. Baki afiyet. Fi 19 Kanun-i-sâni Sene 1329

Hacı Ahmedzade Mustafa

Recep Ağa, Benim birader Rasim'in mahdumu Ahmed ol tarafta her ne halde ise elinizden geldiği kadar muhafaza ediniz. Parası var ise birazca para gönderiniz.

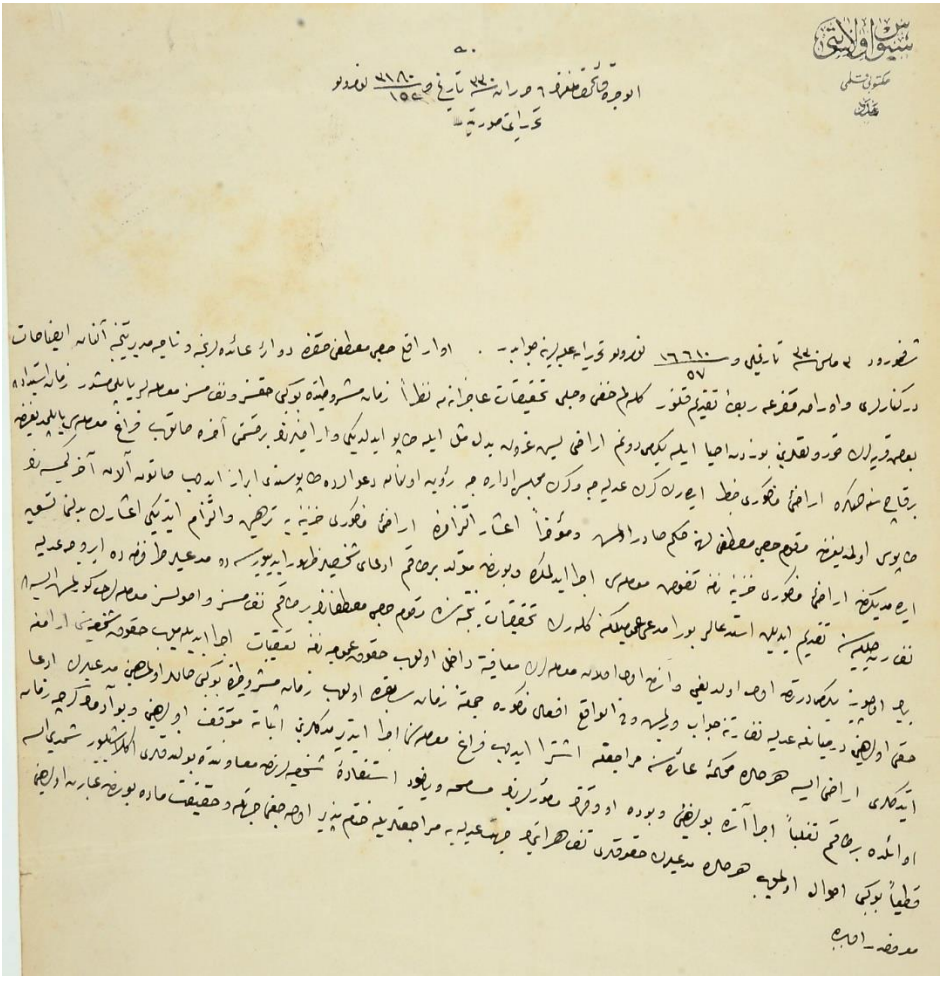

Sivas Eyaleti Mektûbî Kalemi
Hû

Alucra Kaim-makamlığının 6 Haziran Sene 1330 tarih ve 2180/152 numerolu tahriratı suretidir.

Şeref-mevrud 3 Mayıs Sene 1330 tarihli ve 16610/57 numerolu tahrirat-ı aliyelerine cevaptır. Avaraklı Hacı Mustafa hakkında devair-i aidelerince ve nahiye müdürlüğünce alınan izahat derkenarları ve

evrak-ı müteferria rabt-ı takdim kılınır. Gelelim hafi ve celi tahkikat-ı acizaneme nazaran zaman-ı meşrutiyette bu gibi haksız ve nizamsız muameleler yapılmıştır. Zaman-ı istibdad (keyfi idare, zulüm) da bazı karyelerin koruluklarını bozdan ihya ile yirmi dönüm beş guruş bedel misl ile tapu edildiği ve arazilerinin bir kısmı ahara satılub ferağ muamelesi yapılmadığından birkaç sene sonra arazi-i mezkûru zabt ederek gerek adliyece ve gerek meclis-i idarece ru'yet olunan da'valara tapu senedi ibraz edüb satın alan ahar kimsenin tapusu olmadığından merkum Hacı Mustafa lehine hüküm sadır olmuş ve muahharen a'şar iltizamında arazi-i mezkûru hazineye terhin ve iltizam ettiği a'şarın bedelini tesviye edemediğinden arazi-i mezkûru hazine namına tefevvüz (bir işi üstlenerek) muamelesi icra edilmekte ve bundan mütevellid bir takım iddiayı şahıslar zuhur ediyor ise de müdde'iler tarafından da ayrıca Adliye Nezaret-i Celilesine takdim edilmiş istid'alar bura müddei-i umumiliğinden gelerek tahkikat neticesinde merkum Hacı Mustafa'nın bir takım nizamsız ve usulsüz muameleler görülmüş ise de bin üç yüz yirmi dörtden olduğu ve andan evvel olan muamelelerin muafiyete dâhil olub hukuk-ı umumiye namına ta'kibat edilemeyip hukuk-ı şahsiyesini aramağla hakkı olduğu dermeyanla adliye nezaretine cevap verilmiş ve fi'l-vaki ef'al-i mezkûre cümle-i zaman-ı sabıkta olub zaman-ı meru'tiyetde bu gibi haller olmadığını müdde'ilerin iddia ettikleri arazi ise herhalde mahkeme-i aidesine müracaatla iştira edüb ferağ muamelesini icra ettirmediklerini ispata mütevakkıf (ispata bağlı) olduğu ve bu adamın gerçi zaman-ı evailde bir takım tagallüben (zorbalıkla) icraatta bulunduğu bu da o vakitte müdde'ilerinin müsamaha veyahut istifade-i şahsiyelerinin muavenetinde bulundukları anlaşılıyor şimdi ise katiyyen bu gibi ahval olmayub her halde müdde'ilerin hukukları tezahür etmek cihet-i adliyeye müracaatlarıyla hitam pezir olacağı cihetle ve hakikat-i madde bundan ibaret olduğu maruzdur. Ol-babda.

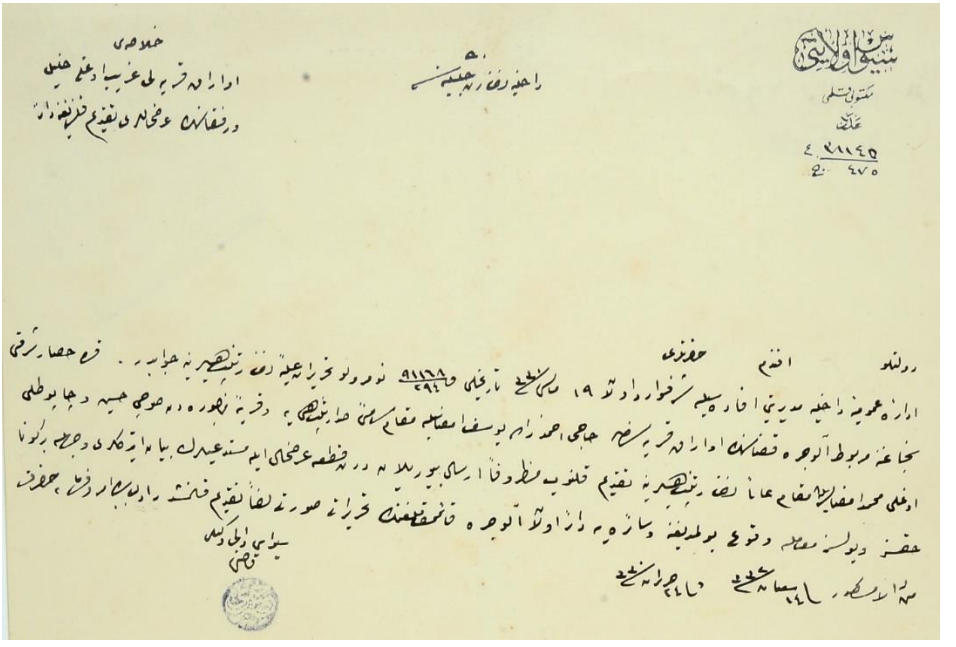

Sivas Vilayeti Mektûbî Kalemi
Hû
Dâhiliye Nezaret-i Celilesine
Hülasa (Özet) Avarak karyeli Garip oğlu Halil ve refikasının (arkadaşlarının) arz-ı halleri takdim kılındığına dair.

Devletlü Efendim Hazretleri;

İdare-i Umumiye-i Dâhiliye Müdiriyeti ifadesiyle şeref-varid olan 19 Mayıs Sene 1330 tarihli ve 91168/294 numerolu tahrirat-ı aliyye-i nezâret-penâhilerine cevaptır. Karahisar-i Şarki Sancağına merbut Alucra kazasının Avarak karyesinden Hacı Ahmedzade Yusuf imzasıyla makam-ı sami-i sadâret-penâhiye ve karye-i mezbureden Sucu Hüseyin ve Çaputluoğlu Mehmed imzasıyla makam-ı âli-i nezâret-penâhilerine takdim kılınub mazrufen irsal buyurulan dört kıt'a arz-ı hal ile müsted'ilerin beyan ettikleri veçhile bir güna haksız ve yolsuz

muamele vukuu bulmadığına ve saireye dair olan Alucra kaim-makamlığının tahriratı sureti leffen takdim kılınmıştır. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 14 Şaban Sene 1332 ve fi 24 Haziran Sene 1330

Sivas Vali Vekili Kadı

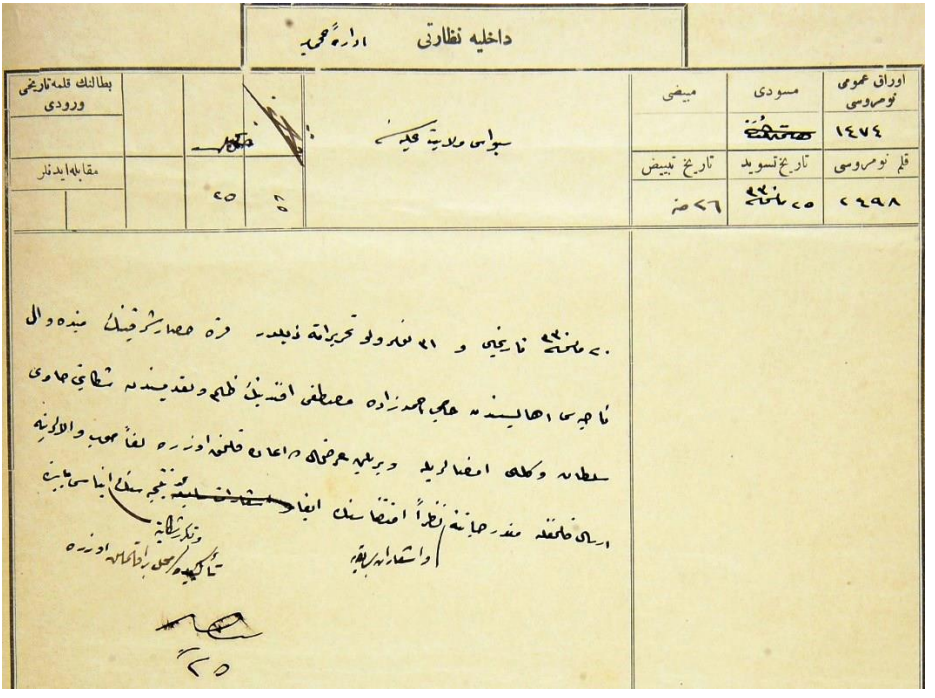

Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye
Sivas Vilayet-i Âliyesine
25 Mayıs sene 1330

20 Mayıs Sene 1330 tarihli ve 31 numerolu tahrirata zeyldir. Karahisar-i Şarki'nin Mindeval nahiyesi ahalisinden Hacı Ahmedzade Mustafa Efendinin zulm ve taadisinden şikâyeti havi Sultan vekili imzasıyla verilmiş arz-ı halde iade kılınmak üzere leffen savb-ı vâlâlarına irsal kılınmakla mündericatına ve işârat-ı sabıkaya nazaran

iktizasının ifa ve neticesinin tekrar şikâyete ve te'kide mahal bırakmamak üzere inbası babında…

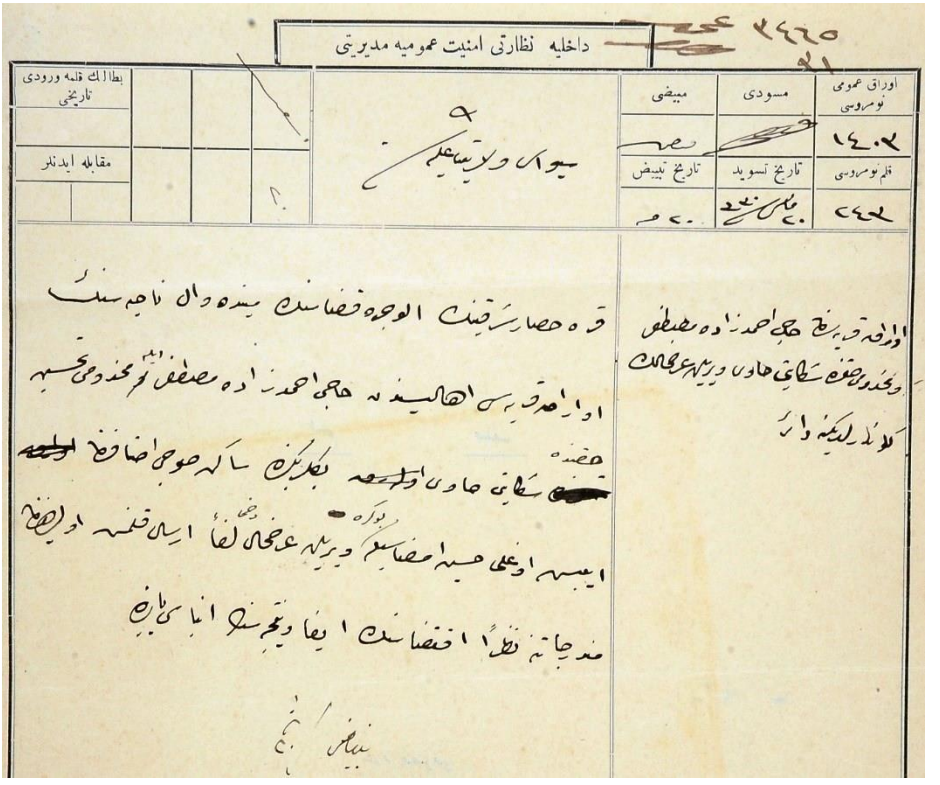
داخلیه نظارتی امنیت عمومیه مدیریتی

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti
Hû
Sivas Vilayet-i Aliyesine
20 Mayıs Sene 1330

Avarak karyesinden Hacı Ahmedzade Mustafa ve mahdumu hakkında şikâyeti havi verilen arz-ı halin gönderildiğine dair.

Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasının Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden Hacı Ahmedzade Mustafa ile mahdumu

Tahsin hakkında şikâyeti havi Beylerbeyi'nde sakin sucu esnafından İbişoğlu Hüseyin imzasıyla bu kere verilen arz-ı hal dahi leffen irsal kılınmış (ekinde gönderilmiş) olduğundan mündericatına (içeriğine) nazaran iktizasının (gereğinin) ifa ve neticesinin inbası (haber verilmesi) babında.

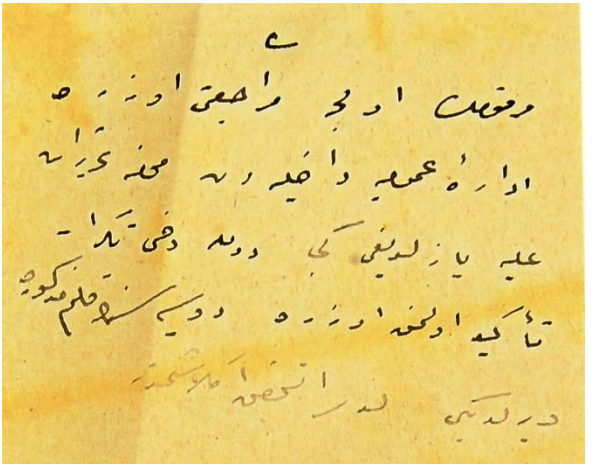

Merkumun evvelce müracaatı üzere idare-i umumiye-i dâhiliyeden mahalline tahrirat-ı aliye yazıldığı gibi dün dahi tekrar te'kid olunmak üzere dosyasının kelem-i mezkûre verildiği lede'l-tahkik anlaşılmıştır.

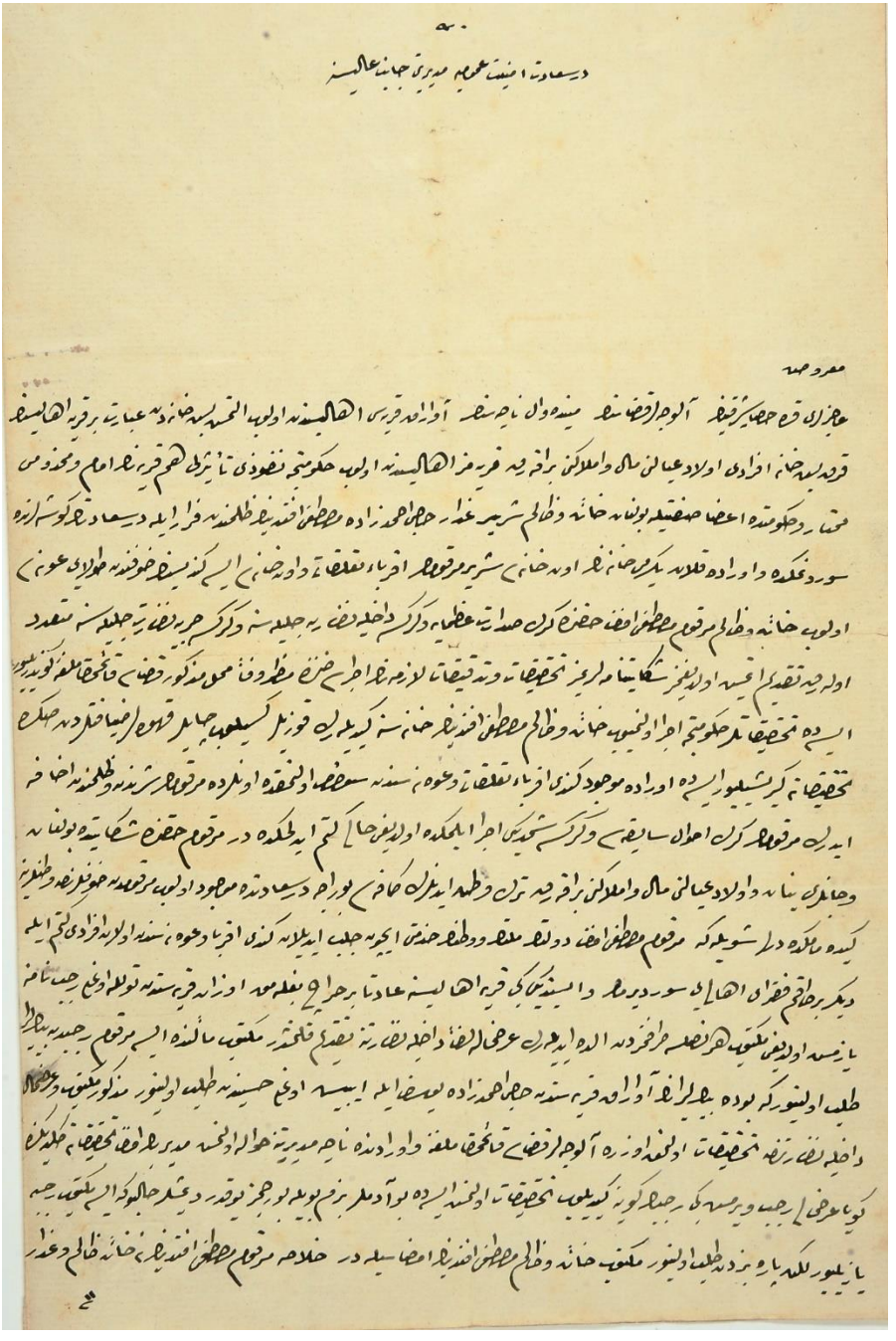

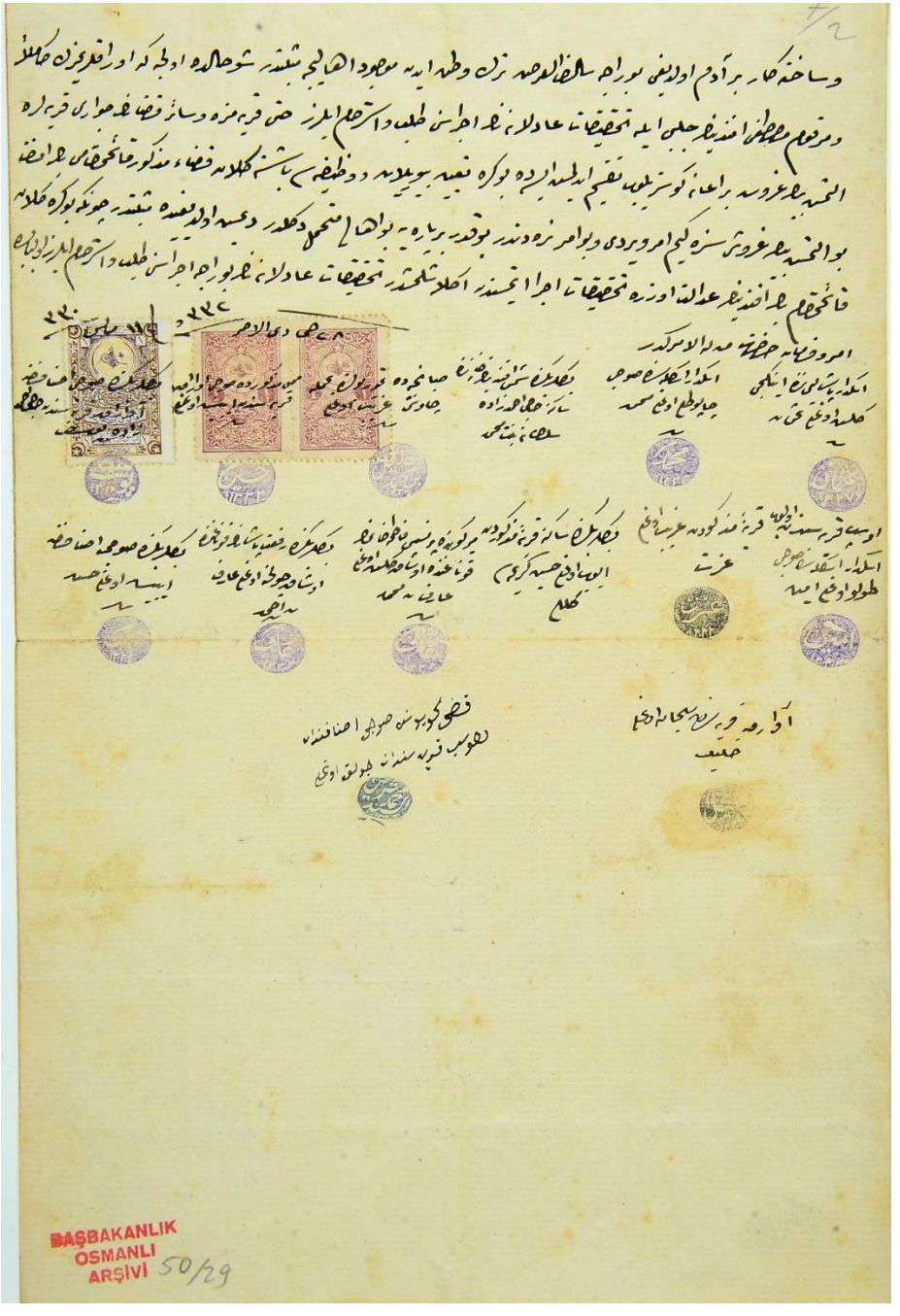

BAŞBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ 50/29

Hû
Der-saâdet Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti Cânib-i Âlisine
Maruz

Acizileri Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasının Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden olub atmış beş haneden ibaret bir karye ahalisinin kırk beş hane efradı evlad-ı iyalini mal ve emlakını bırakarak karyemiz ahalisinden olub hükümetçe nüfuzu tesirli hem karyenin imam ve mahdumu muhtar ve hükümette aza sıfatıyla bulunan hain ve zalim şerir gaddar Hacı Ahmedzade Mustafa Efendinin zulmünden firar ile Der-saadet'in köşelerinde sürünmekte ve orada kalan yirmi hanenin on hanesi şerir-i merkumun akraba-i taallukatı ve on hanesi ise kendisinin havfından (korkusundan) dolayı avanesi (yardımcıları) olub hain ve zalim merkum Mustafa Efendi hakkında gerek Sadâret-i Uzmâya ve gerekse Dâhiliye Nezaret-i Celilesine ve gerekse Harbiye Nezaret-i Celilesine müteaddid olarak takdim etmiş olduğumuz şikâyetnamelerimiz tahkikat ve tetkikat-ı lazımenin icrası zımnında mazrufen mahal-i mezkûr kaim-makamlığına gönderiliyor ise de tahkikatler hükümetçe icra olunmayub hain ve zalim Mustafa Efendinin hanesine gidilerek koyunlar kesilip çaylar kahveler ziyafetlerden sonra tahkikate girişiliyor ise de orada mevcut kendi akraba-i taallukatı ve avanesinden sual olunmakta onlar da merkumun şerrinden ve zulmünden ihafe ederek (korkarak) merkumun gerek ahval-i saikası ve gerekse şimdiki icra eylemekte olduğu hal ketm edilmektedir (saklanmaktadır). Merkum hakkında şikâyette bulunan ve canları yanan ve evlad-ı ıyalini mal ve emlakını bırakarak terk ü vatan edenlerin kaffesi buraca Der-saadet'te mevcut olub merkumdan havflarından (korkularından) vatanlarına gidememektedirler. Şöyle ki merkum Mustafa Efendi devlet, millet ve vatan hizmeti içün celb edilen kendi akraba ve avanesinden olan efradı ketm (saklamak) ile diğer bir takım fukarayı ahaliyi sürdürmek ve istediği gibi karye

ahalisine adeta bir haraç bağlamak Ozan karyesinden Tulleoğlu Recep namına yazmış olduğu mektup her nasılsa tarafımızdan elde edilerek arz-ı hale leffen (arzuhalin ekinde) dâhiliye nezaretine takdim kılınmıştır. Mektup mealinde ise merkum Recep'den bin lira talep olunur ki bu da bin liranın Avarak karyesinden Hacı Ahmedzade Yusuf ile İbişoğlu Hüseyin'den talep olunur. Mezkûr mektub ve arz-ı hal dâhiliye nezaretinden tahkik olunmak üzere Alucra kazası kaim-makamlığına ve oradan da nahiye müdiriyetine havale olunmuş, müdir bey efendi tahkikate geldiğinde güya arz-ı hali Recep vermiş gibi Recep'in köyüne gidüb (gidip) tahkikat olunmuş ise de bu adamlar bizim böyle borcumuz yoktur demişler halbuki ise mektup Recep'e yazılıyor, lakin para bizden talep olunur mektup hain ve zalim Mustafa Efendinin imzasıyladır. Hülasa merkum Mustafa Efendinin ne hain zalim ve gaddar ve sahtekâr bir adam olduğu buraca salifü'l-arz terk-i vatan iden mevcud ahalice müsebbettir (tesbit olunmuştur). Şu halde evvelce ki evraklarımızın kâmilen merkum Mustafa Efendinin celbi ile tahkikat-ı adîlânenin icrasını talep ve istirham eyleriz. Hatta karyemize vesair kazanın civarı karyelere atmış bin guruş bir iane gösterilüb taksim edilmiş ise de bunlara tayin buyurulan ve vazifesi başına gelen kaza-i mezkûr kaim-makamı bey efendi bu atmış bin guruşu size kim emr verdi ve bu emr neredendir bu kadar bir paraya bu ahali metehammil (dayanılabilir) değildir demiş olduğu da müsebbettir (tesbit olunmuştur). Çünkü bunlara gelen kaim-makam bey efendinin adalet üzere tahkikat icra etmesinden anlaşılmıştır. Tahkikat-ı adîlânenin buraca icrasını talep ve istirham eyleriz. Ol-babada emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 28 Cemaziye'l-ahir Sene 1332 ve fi 11 Mayıs Sene 1330 (24 Mayıs 1914)

Sağdan Sola:

Üsküdar Paşa Limanında İnekçi Kalışoğlu Osman

Üsküdar İskelesinde Sucu Çaputluoğlu Mehmed

Beylerbeyi'nde Şems Efendinin hanesinde sakin Hacı Ahmedzade Süleyman binti Mehmed
Sapanca'da temür yolunda Amele Çavuşu Garipoğlu bende
Mahal-i mezkûrda sucu Avarak karyesinden İbişoğlu bende
Beylerbeyi'nde sucu esnafından Avarak karyesinden Hacı Ahmedzade Yusuf
Üsep (Hüsep) karyesinden olup Üsküdar iskelesinde sucu Tuluoğlu Emin
Karye-i mezkûrdan Garipoğlu İzzet
Beylerbeyi'nde sakine karye-i mezkûrdan Eyüpoğlu Hüseyin kerimesi (kızı) Güllü
Mirgün'de Prenses Fatma Hanımın konağında uşak Keleşoğlu Arif bin Mehmed
Beylerbeyi'nde Rafet Paşa'nın konağında uşak Çulhaoğlu Arif bin Ahmed bende
Beylerbeyi'nde sucu esnafından İbişoğlu Hasan
Avarak karyesinden Süleymanoğlu Halil
Kadıköyü'nden sucu esnafından Hüseb karyesinden Çolakoğlu Mühür: Es-Seyyid Mehmed Şirin

Burada belirtilen Prenses Fatma Hanım (Fatma Kadriye Açba-Ançabadze d.1876, ö.1924) Sultan II. Abdülhamid'in eşi olan Fatma Hanım olabilir. Gerçek adı Fatma Kadriye Sultan'dır. Sultan II. Abdülhamid'le evlendikten sonra Fatma Pesend olarak anılmıştır. Abhaz olup Prens Sami Paşa ile Tatar Prensesi Fatıma Mamleeva'nın kızıdır. Keleşoğlu Arif oğlu Mehmet'in çalıştığı konak ise Emirgan'da bulunmakta olup, yakın zamanda restore edilmiştir.

1909 yılında Sultan Abdülhamid'le Selanik'e sürgüne gitti ve bir sene sonra İstanbul'a geriye döndü. Geriye döndükten sonra Vaniköy'deki yalısında yaşadı. Hanedanın sürgün edilmesinden sonra 5 Kasım 1924'de yalısında vefat etti.[96]

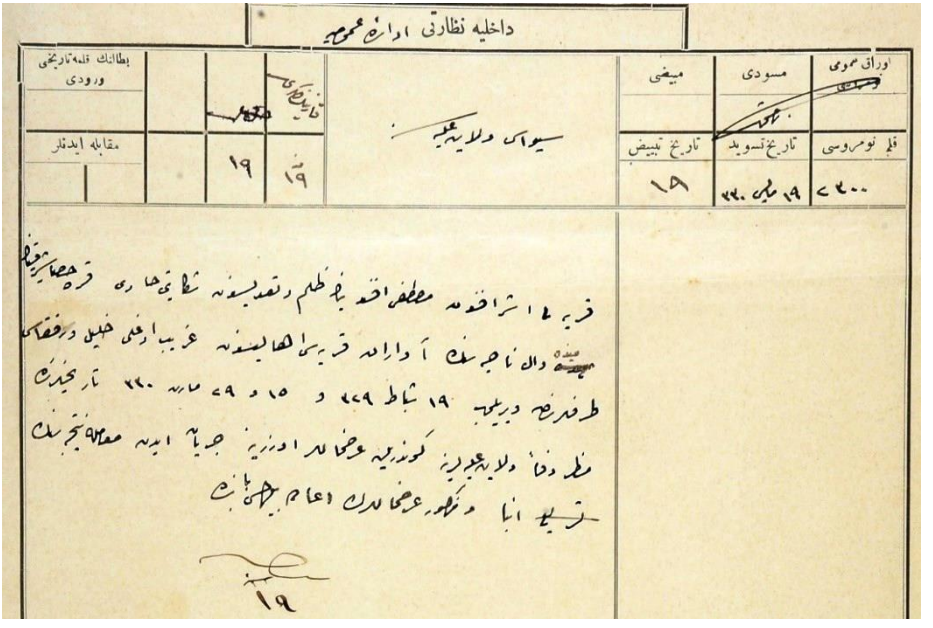

[96] http://tr.wikipedia.org/wiki/Fatma_Pesend_Han%C4%B1m

Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye
Sivas Vilayet-i Âliyesine
19 Mayıs Sene 1330

Karye eşrafından Mustafa Efendinin zulm ve taaddisinden şikâyeti havi Karahisar-i Şarki'nin Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden Garipoğlu Halil ve rüfekası taraflarından virilüb 19 Şubat 1329 ve 15 ve 29 Mart 1330 tarihinde mazrufen vilayet-i âliyelerine gönderilen arz-ı haller üzerine cereyan eden muamele neticesinin inba ve mezkûr arz-ı hallerin iade buyurulması babında.

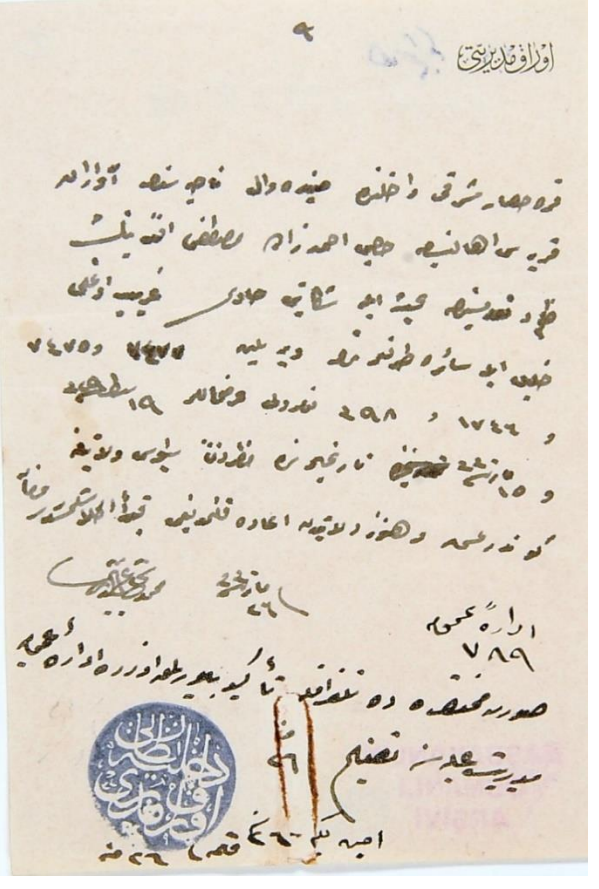

Evrak Müdüriyeti
Hû

Karahisar-i Şarki dâhilinde Mindeval nahiyesinin Avarak karyesi ahalisinden Hacı Ahmedzade Mustafa Ağa'nın zulm ve taaddisinden bahs ile şikâyeti havi Gariboğlu Halil ile saire tarafından verilen 7477 ve 7475 ve 1746 ve 398 numerolu arz-ı haller 19 Şubat Sene 1329 ve 15 Mart Sene 1310 tarihlerinde …..Sivas vilayetiyle gönderilmiş ve henüz vilayetten iade kılınmadığı te'yiden anlaşılmıştır. Ferman.
İdare-i Umume 789 Fi 26 Mart sene 1330 Mehmed….
Suret-i mezkûrede telgrafla te'kid buyurulmak üzere idare-i umumiye müdiriyet-i âliyesine takdim.

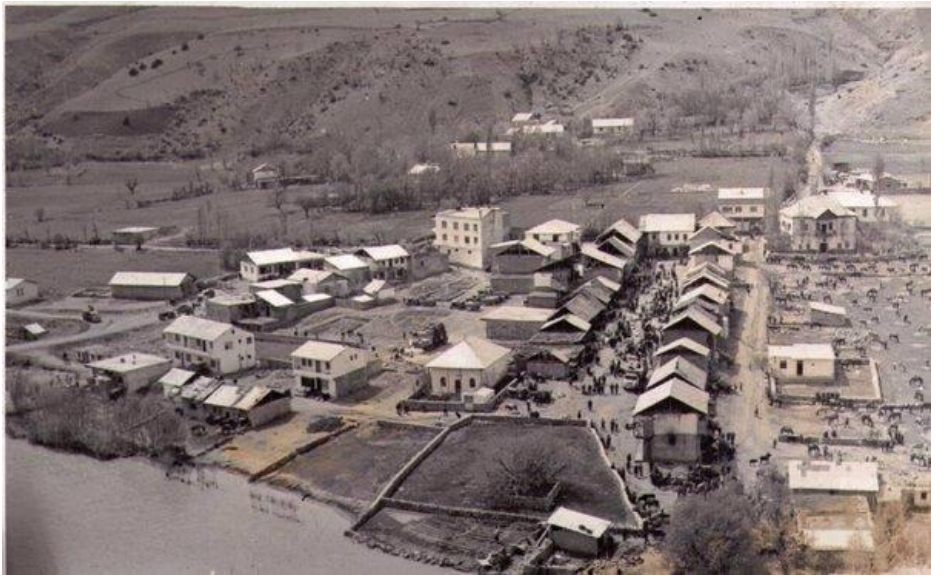

1960'larda Mindeval

İncelediğimiz çok sayıda belgeden çıkan hikâye gerçekten yürek burkan olayları anlatmaktadır. Olayların başkahramanı Hacı Ahmedzade Mustafa Efendi ile oğlu Tahir'dir. Belgeler 1914 tarihlidir

ve bu tarihte köyde Mustafa Efendi imam oğlu da muhtardır. O tarihlerde muhtar ve imam olmak kolay değildir. Bunlar çok etkin iki görev makamıdır.

Belgelerde belirtilen ifadelerden Avarak karyesinin önceleri 25 hane iken sonradan 65 haneye çıktığını ancak bunun 45 hanesinin Hacı Ahmedzade Mustafa Efendinin baskı ve zorbalığından köyü terk ederek İstanbul'a geldikleri ve İstanbul'da kıyıda köşede Perihan halde kaldıkları ifade edilmektedir.

Bu şekilde mağduriyet yaşayanların sayısı hiç de az değildir. Üstelik bunlar içinde kendi akrabalarından Hacı Ahmedzade Yusuf Efendi ile oğlu da vardır. Bunlarda Mustafa Efendiden şikâyetçi olmuşlardır.

Şikâyet dilekçelerinin ilkinde köyde bir arazi satıldığı ancak tapu devir işlemleri için gereken ilm u haberin tanzimi için muhtar ve imamın 5'er lira da kendilerine istediği, verilemeyince de tapu devir işlemi yapılmadan alış verişin yapıldığı bir süre sonra da aynı şartlarda tarlanın bir başkasına satıldığı belirtilmektedir. Ancak bu durumu bilen Mustafa Efendi tarlanın sahibi ile işbirliği yaparak tarlayı kendi üzerine geçirmiştir. Olay şikâyet konusu olunca da tarlayı satan ilk sahibi yalan beyanda bulunarak benim paramı vermemişti zaten demiştir. Ancak yapılan tespitte tarlayı kendisinin değil de başkalarının işlediği ve bu husus da hiç çekişme yaşanmamış olmasında konunun karışık bulunduğu ifade edilmiştir.

Köylü bir şekilde borçlu gösterilmiş, İstanbul'da dahi rahat bırakılmamış köyde kalan çoluk çocuğu rahatsız edilmiş daha neler neler.

En son yapılan şikâyette ise topluca imza bulunmaktadır. Bu imzalar arasında Hüsep köyünden Es-Seyyid Mehmed Şirin mührü dikkat çekicidir. Burada birçok kez şikâyetçi olduk ise de inceleme heyeti köye gidiyor ve burada çay kahve ziyafetten sonra güya inceleme yapıyor ve olayın aslı astarı yoktur diye Mustafa Efendiyi temize çıkarmaya çalışıyor denilmektedir. Ayrıca Mustafa Efendiden şikâyetçi olan bizler köyü terk ederek İstanbul'da zor şartlar altında yaşamaktayız, köyde kalan 20 hane ise zaten Mustafa Efendinin akrabaları ile onun yardımcılarıdır, onlarda korkularından Mustafa Efendinin lehine ifade vermektedir açıklamasını yapmışlardır.

Bu nedenle adil bir yargılama olması için Mustafa Efendinin İstanbul' a getirilerek burada yargılama yapılması gerektiği yönünde talepte bulunmuşlardır.

Belgelerdeki iddialardan bir de Mustafa Efendinin falcılarla birlikte geceleri kazı yaparak define aradığıdır. Bu iddiayı doğrulayacak delil ise daha önce yayınladığımız belgelerdedir. O zaman belgelerde sadece Avarak köyünden Hacı Ahmedzade denilmekte ve isim verilmemekteydi. Ama şimdi anlıyoruz ki bu kişi Mustafa efendidir. Ve onun define merakı gerçektir.[97]

En önemli iddia ise Balkan Savaşları sırasında köyden alınacak redif askerleri sırasında yaşanan suiistimaldir. Mustafa Efendi burada Redif Bölük Komutanı ile işbirliği yaparak kendi akrabalarını kayırmış olmasıdır. Hatta bu konuda Bölük Komutanı şikâyet edilmiş ve şikâyeti incelemek üzere heyet gelmiştir.

---

97 http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/24/yuz-yillik-ruya-alucra-ikizler-tepesi-kazisi/

Konunun iki kez de Mindeval Nahiye Müdürü tarafından incelenerek bağlı olduğu Alucra kaymakamına iletildiği, oradan da Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığına gönderildiği anlaşılmaktadır. Konu ile Sivas Valiliği, Dâhiliye Nazırlığı (İçişleri Bakanlığı), Harbiye Nazırlığı (Genel Kurmay Başkanlığı) da ilgilenmiştir. Osmanlıca tartışmalarının yaşandığı günümüzde belgelerdeki sadelik dikkat çekicidir. Okuyanın anlamayacağı kelime çok azdır.

En önemlisi de İstanbul'un sucu esnafının ilklerinin Avaraklı olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bunların Üsküdar Paşalimanı ve Beylerbeyi'nde konaklarda suculuk ve hizmetkârlık yaptıkları anlaşılmaktadır. Bir tanesi de Prenses konağında çalışıyor görünmektedir.

Belgelerin içinde Hacı Ahmedzade Mustafa Efendinin Ozan köyünden birisine gönderdiği ve kendi el yazısı ile yazılmış mektupta bulunmaktadır. İki bölümden oluşan bir sayfalık bu mektup iki parça halinde okunmuştur.

Belgeler aslında özetlenen kısımdan çok fazlasını anlatmaktadır. Çok önemli belgelerdir ve geçen yüzyılın başındaki Mindeval'ın sosyal yapısını göstermesi açısından önemli bilgiler içermektedir.

9.BÖLÜM
Zağpa Köyü İle İlgili Belgeler

Zağpa ile ilgili belgelerden önce Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Zağpa ile ilgili geçen bölümlerin çevirisini görelim. Bakalım Evliya Celebi Zahpa için neler anlatmış, neler demiş.

Evsâf-ı mutalsamât-ı Zağapa Deresi: Bu dere cânib-i erba‘asındaki (dört bir tarafındaki) dağlardan cem‘ (toplanıp) olup nehr-i Kerkük'e (Kelkit) mahlût olur (karışır). Bir sengistân (taşlık, taşı çok) dereli yerde yüz evli bir köyü vardır. Re‘âyâları cümle Yarmeni'dir. Bu kayada zamân-ı kadîmde bir kenz (define) var imiş. Mağarasının kapusundan içeri bakdukda cümle cevâhir (kıymetli maden ve taşlar) ve altun ve gümüş avânî (kap kacak) raygan (çok fazla) imiş. Ammâ bâb-ı gârda (mağara kapısında) iki dâne kılıç, biri inmede ve biri çıkmada. Niçe kerre kılıçlar önüne gemi direkleri koyup ol ân (o anda) direği iki pâre (iki parça) edermiş. Ârif-i billahın (mürşid, ermiş) biri gelüp ilm ile dahme-küşâlık edüp (açmaya çalışıp) ana müyesser (kolay) olur. Hâlâ ol gâr (mağara) zâhirdir (görünür), ammâ genci nâ-zâhirdir. Bu Zağapa deresinde bir mutalsam-ı (tılsımlanmış olan) acîb dahi vardır derler, ammâ hakîr görmedim.

"Zağapa Deresi'ndeki defîneye dahme-küşâlık ederken ol mutalsam gencîneden bir âteş zâhir olup Melik Çoban-ı Kırdumân cümle tavâbi‘iyle (uşaklarıyla) helâk oldu", deyü yazmışlar. Ammâ acâ’ib, muhibb-i hayrât [u] hasenât sâhibi server (reis) imiş.

Zağpa isminin kökeni de aslında Mindeval tarihi açısından önemlidir. M.Ö. 2000’li yıllara kadar uzanan bir geçmişte yaşamış olan ve savaşcılıkları ile bilinen Gaşkalılara (Kaşka) uzanan bir geçmişinin bulunması ihtimali bulunmaktadır.

Kaşkalılara ait yerleşim yerlerinin arasında Zaipa diye bir yerin belirtilmiş olması buna işaret etmektedir. Ancak Kaşkalılarla ilgili olarak elde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. **Kaşkalar** ile ilgili tüm bilgiler, Hitit kaynaklarına dayanmaktadır.

Kaşkalar merkezi bir otoriteye sahip olmamış, bağımsız boylar halinde yaşamışlardır. Bağımsız boylar birleşik güçlü bir yağmacı topluluk oluşturup, Hitit başkenti Hattuşaş'ı tehdit edebilecek kadar güçlenmiştir. Hitit kralları bu yağmacı boylarla anlaşma yaptığı halde bir diğer boy anlaşmayı saymadığı için Hititler ile **Kaşkalar** arasında devamlı bir savaş hali sürmüştür.[98]

Zağpalı Sipahioğlu Mehmed'in Öldürülmesi

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT. Dosya No: 105, Gömlek No: 29, Tarihi: 4 M 1264 (12 Aralık 1847), Konusu: Karahisar-ı Şarki'ye tabi Mindeval nahiyesi Zağpa karyesinde Sipahi oğlu Mehmed'in katilleri İğneci oğlu Ali ve Ortaköylü oğlu Halil adlı şahıslara verilen kürek cezasına dair buyuruldu.

[98] http://www.anadoluuygarliklari.com/hititler/129-kaskalar

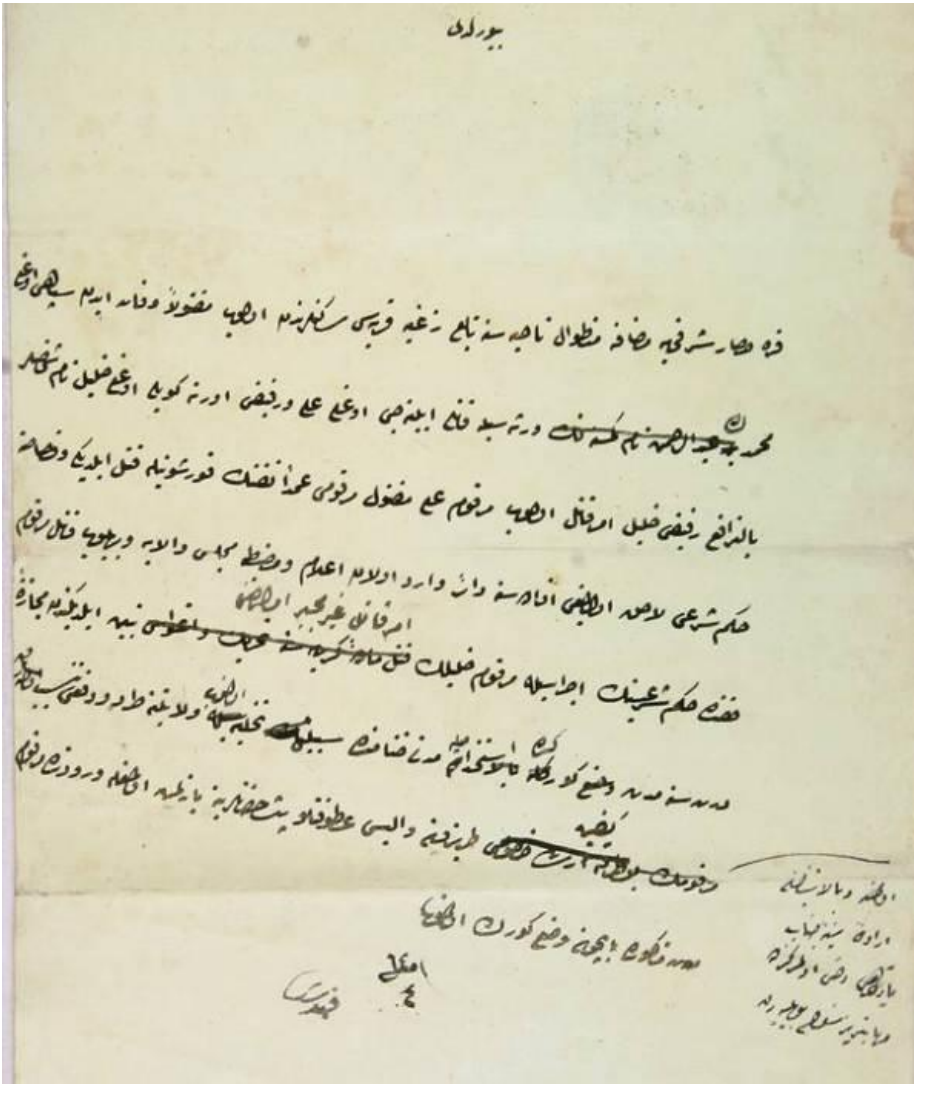

Buyuruldu

Karahisar-i Şarki'ye muzaf Mindeval nahiyesine tabi Zağpa karyesi sakinlerinden olub maktulen vefat eden Sipahi oğlu Mehmed'in veresesiyle katili Ayineneci oğlu Ali ve refiği Ortaköylüoğlu Halil nam şahıslar bi't-terafu' refiği Halil emr-i katil olub (ölüm emrini veren) merkum Ali maktul merkumu amden (bilerek) tüfenk kurşunuyla katl

eylediği ve kısasına hükm-i şer'i lâhık olduğu ifadesine dair varid olan i'lam ve mazbata Meclis-i Vâlâ-ya verilüb katl-i merkum hakkında hükm-i şer'inin icrasıyla merkum Halil'in **emr-i katl gayr-i mecbur** olduğunu tebeyyün eylediğinden mücazaten (ceza olarak) dört sene müddet vaz'-ı küreğe istihdamıyla müddet-i hitamında sebil-i tahliye olunub vilayetine tard ve def'i tensib olmağın ve bi'l-istizan irade-i seniyye-i canib-i padişâhi dahi ol-merkezde muhaberat-riz sünuh buyurularak keyfiyyet Trabzon valisi atufetlü paşa hazretlerine yazılmış olmağla vürudunda merkum müddet-i mezkûre içün vaz'ı kürek olunsun.
Fi 4 M Sene 1264

İncelediğimiz 1847 tarihli belge konusu itibarıyla çok hatırlanması gereken bir olayı anlatmasa da yaşanmış tarihin bir parçasıdır. Transkripsiyonu incelendiğinde anlaşılacağı üzere Mindeval nahiyesine tabi Zıhar köyünden Sipahi oğlu Mehmet'in öldürülmesi konu edilmektedir.

Mehmet'in öldürülmesi olayında Ayineci oğlu (arşivde İyneci olarak okunmuş) Ali'nin tüfekle ateş eden olduğu sorguda anlaşıldığından şer'i olarak kısas uygulanmasına karar verilmiştir. Öte yandan ona yardım eden arkadaşı Ortaköylü Halil'e de dört sene müddetle kürek cezası verilmiştir.

Küreğe konulma cezası ilk zamanlar gemilerde forsa olarak kürek çekmek olarak uygulanırken, Tanzimat Döneminden sonra ağır cezanın adı kürek cezası olarak anılmaya başlanmıştır.

Ayineci oğlu ismini 1891 tarihli bir başka belgeden daha hatırlıyoruz. Bahse konu belgede de Ayineci oğlu Tahir (Şakir olarak da okumak mümkün) Şebinkarahisar'ın kaza ve nahiyelerini diğer birkaç faizci ile birlikte yaşanmaz hale getiren kişidir. Öyle ki insanları çeşitli

şekillerde borçlandırarak ellerinde neleri varsa almışlar, onları köle durumuna getirmişlerdir.[99]

Zağpa'daki olayla ilgili incelediğimiz belgede bahsedilen Ayineci oğlu Ali'nin diğer olaydaki Ayineci oğlu ile ilişkisi nedir bilemiyoruz ama ortada olan husus bu ailenin suç işlemeye yatkın olduğudur.

Zağpalı Hızıroğlu Esad'ın Kızlarını İstanbul'a (Der-saadet'e) İstemesi

Arşiv Fon Kodu: A.}DVN. Dosya No: 39, Gömlek No: 98, Tarihi: 20 L (Şevval) 1264 (19 Eylül 1848), Konusu: Karahisar-i Şarki'nin Mindeval nahiyesi Zağpa köyündeki iki kızının, Dersaâdet'e getirilmesi için bir kıta mektup yazılmasını isteyen Hızıroğlu Esad'ın arzuhali ve emirname-i sâmi kaydı.

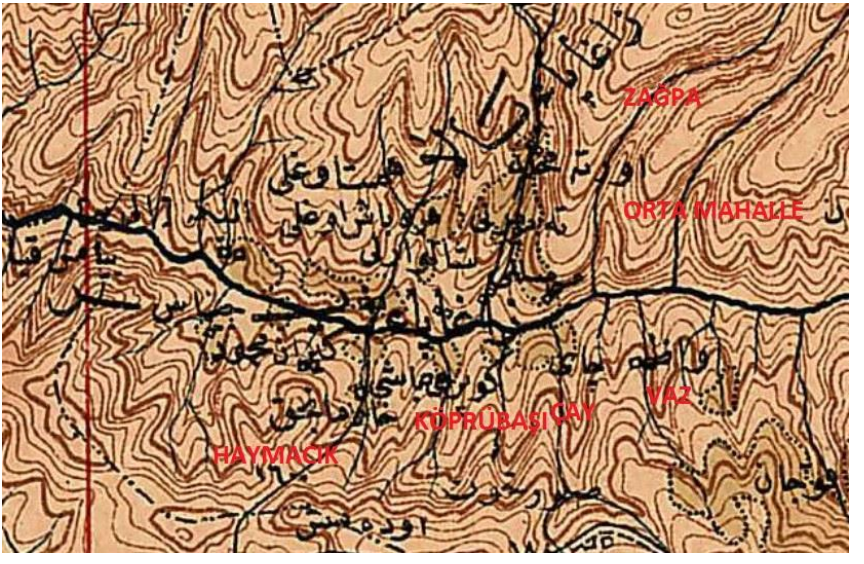

[99]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/30/yok-artik-sebinkarahisar-bunlari-da-yasamis-eyvah-eyvah/

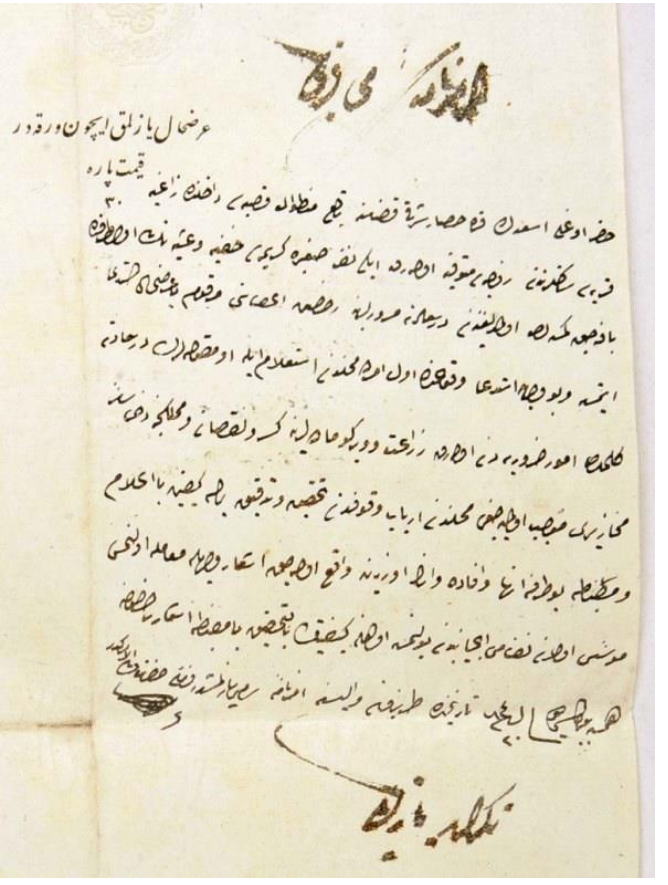

Arzuhal yazılmak içün varakadır kıymeti para 30

Hızır oğlu Esad'ın Karahisar-i Şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesi dâhilinde Zağpa-i karyesi sakinlerinden zevcesi müteveffiye olarak (vefat ederek) iki nefer sagire (buluğa ermemiş küçük çocuk) kerimesi Safiye ve Ayşe'nin ol tarafta bakacak kimseleri olmadığından Dersaâdete mürurlarına ruhsat itasını merkûme ba-arz-ı hali tevdi etmiş ve bu babdaistid'â vukuundan evvel emir de mahallinde istilâm ile makulelerin (bahsedilenler, takım) Dersaâdete gelmek umuru zaruriyetinden olarak ziraat ve vergi maddelerine kesr u nok(a)sanı ve noksan ve mahallince dahi sair mahazirleri (korkulacak sakınılacak şeyler, engel) mucib olacağı mahalinden erbab-ı vukufundan tahkik

ve tedkik buyurulmağla ba-i'lâm ve mazbata bu tarafa inha ve ifade ve anın üzerine vaki olacak iş'ar vechile muamele olunması müesses olan nizamı icabından bulunmuş olmağla keyfiyetin ba-tahkik ba-mazbata işarı hususunda himmet buyurulması fi 20 Şevval sene 64 tarihinde Trabzon Valisine emir-nâme-i sâmiye buyurulmuşdur. Ferman hazreti veliyyül emrindir.

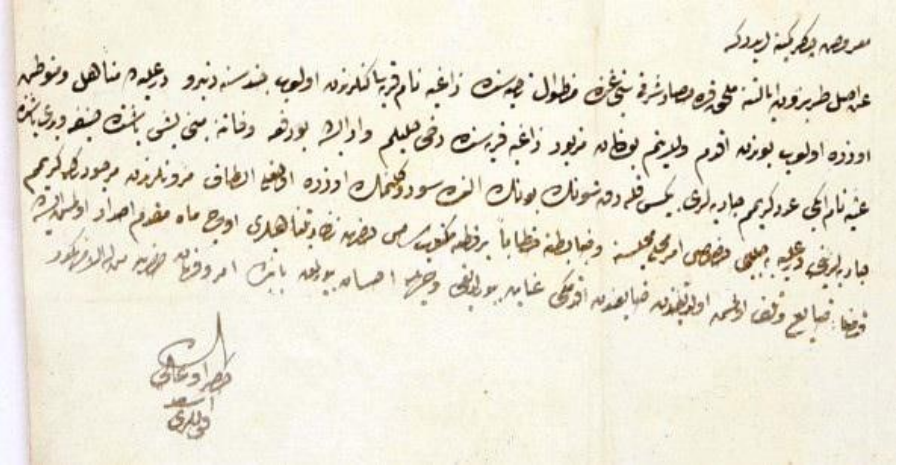

Maruzi çaker-i kemineleridir ki,

An asıl (aslen) Trabzon eyaletine mülhak Karahisar-i Şarki Sancağında Mindeval nahiyesinde Zağpa nam karye sakinlerinden olub cend seneden berü der âliye de müteehhil (evlenmiş) ve mutavattın (vatan edinen, yerleşen) üzere olmağla bundan akdem vilayetim bulunan mezbur Zağpa karyesinde dahi halelem var ise de bu defâ vefatına mebni beş yaşında Hanife ve yedi yaşında Ayşe nam iki aded kerime cariyeleri bi-kes (kimsesiz) kalarak şunun bunun elinde sürüklenmek üzere olmağla eltaf-ı (lütuf, iyi muamele) mürüvvetlerinden mevcudur ki (umulur ki) kerimem cariyelerini der âlice celbi hususu emr mahalli meclisine ve zabıtına hitabeten bir kıt'â mektub-ı sâmi-i hazreti nezaretpenahileri üç mah mukaddem (üç ay evvel) istar (yazı yazma) olmuş ise de kazaen zayi vukuu olmuş

olduğundan zayinden akdem ki gayret buyurulduğu vechle ihsan buyurulmak babında emr u ferman hazreti men lehül emrindir.

Hızır Oğlu Esad Kulları

1250 – 1260 (başlangıç 1835) yıllarına ait nüfus defteri bilgilerine göre Zağpa-i Zir Karyesinde 86 numaralı hanede Hızıroğlu ailesi yaşamaktadır.

263- orta boylu ter bıyıklı diğer Hızır oğlu Hüseyin b. Ali. Yaş:20 (Dersaadette imiş. 3 Şaban 1251 tarihinde geri dönmüş.

264- kardeşi şab-ı emrad İsmail. Yaş:16 Bu dahi Dersaadette imiş. Gurre muharrem 1259 da ölmüş.

265- diğer kardeşi şabb-ı emred 8sakalı ve bıyığı çıkmamış delikanlı) Es'ad. Yaş:13 (1254 de Asitane'ye (İstanbul) gitti.)

266- diğer kardeşi Halil. Yaş:10

Bunlar dört kardeşler (Hüseyin, İsmail, Esad ve Halil.) Baba adları Ali'dir. Buna göre Esad çocuklarını yanına istediğinde 26-27 yaşında oluyor.

Zağpa'nın İki Mahalleye Bölünmesi isteği

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1480, Gömlek No: 29 Tarihi: 1305 Ca 11 (25 Ocak 1888) Konusu: Büyüklüğü ve emval-i mirinin tahsilinde yaşanan zorluk dolayısıyla Alucra'nın Zağpa-i Zir köyünün ikiye bölünerek birer imam ve muhtar daha tayini talebine ilişkin ahali vekili Halil'in arzuhalinin gönderildiği.

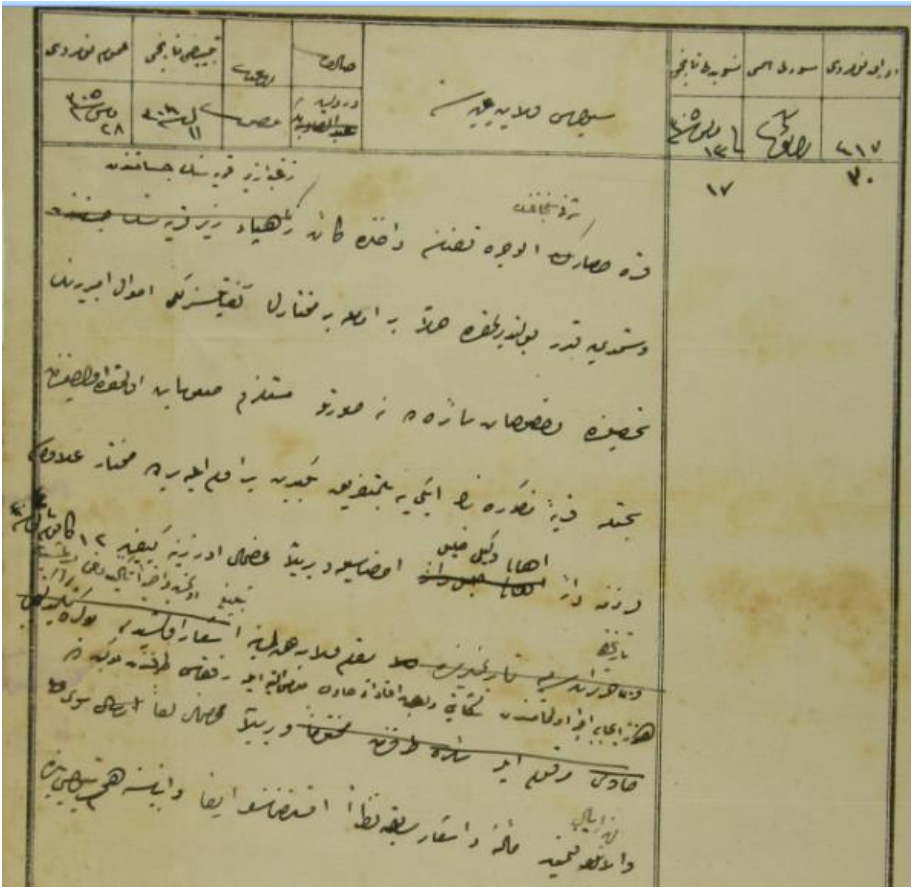

Karahisar-i Şarki Sancağı'nın Alucra kazasının dâhilinde kâin Zağpa-i Zir karyesinin cesametinden ve şimdiye kadar bulundurulmakda olan bir imamla bir muhtarın kifâyetsizliği ahval-i icraiyenin temsilinde hususan-ı sairede ne suretle müstelzim-i suubat (güçlükler) olmakda olacağından bahisle karye-i mezkûrenin ikiye bi-t tefrik (ayırmak, bölmek) yeniden bir imam ile birde muhtar ilavesi lüzumuna dair ahali vekili Halil imzasıyla verilen arz-ı hal üzerine keyfiyet 12 Kanunisani sene 304 tarihinde makam-ı vâlâ-yı behiyyelerine tebliğ olunmuş ahiren (en son, son olarak) taleb dahi edilmiştir. Henüz icab-ı icra olunmamasından şikâyeti ve bazı ifadatı havi mumailey ile rufekası tarafından bugün yine verilen arz-ı

halleffen savb-ı valalarına irsal kılınmağla mumele ve iş'ar sâbıka (geçmişe) nazaran iktizasının ifa ve inbasına himmet buyurulması babında.

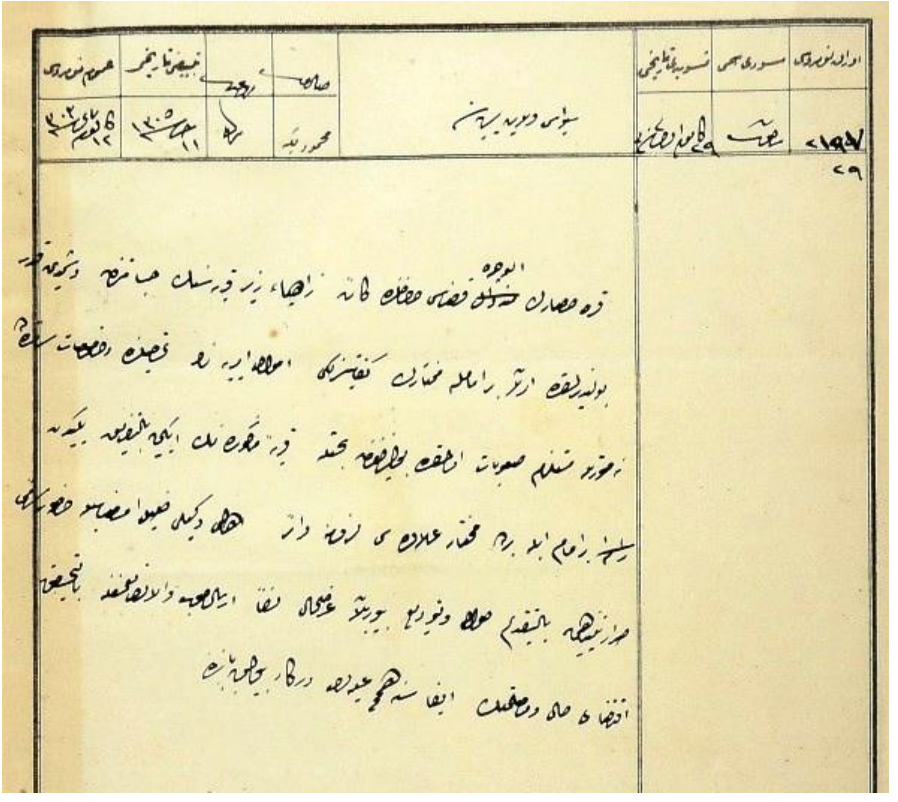

Karahisar'ın Alucra kazası dâhilinde Zahpa-i Zir karyesinin cesametinden ve şimdiye kadar bulundurulmakda olan bir imamla muhtarın kifayetsizliği ve maslahatın emval-i emiriyenin tahsilinde ve husat-ı sairede müstelzim-i suubet (zorluk, güçlük) olmakda bulunduğundan bahisle karye-i mezkûrenin ikiye bi't-tefrik yeniden bir imamla birde muhtar ilavesi lüzumuna dair ahali vekili Halil imzasıyla Huzur-u Samî-i Sadaretpenâhiye bi't-takdim havale ve tevdi-i buyurulan arz-ı hal leffen irsal-i savb-ı valalarına olunmağla ba-tahkik

iktiza-yı hali ve maslahatın ifasına himem-i âliyeleri derkâr buyurulmak babında.

Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evinin Soyulması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No:1613, Gömlek No: 57, Tarihi: 1306 S 5 (11 Ekim 1888), Konusu: Dersaâdet Polisi Alucralı Hasan Efendi'nin köyündeki hanesini soyan Kurd İbrahim oğlu Ahmed'in yakalanması gerektiği.

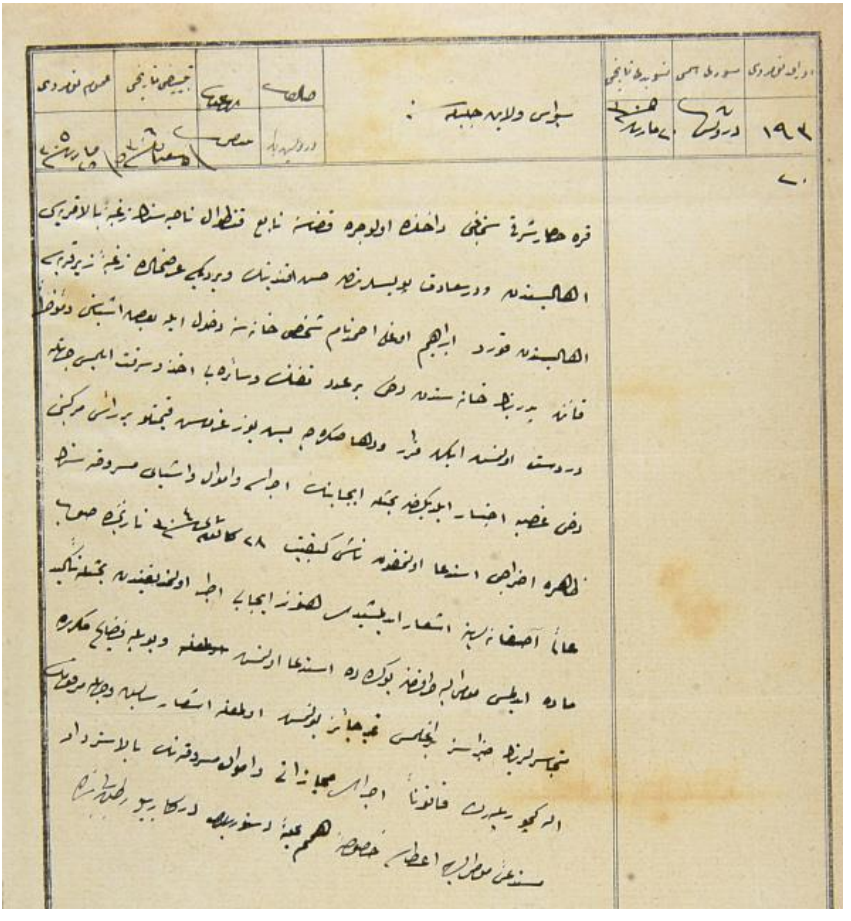

Karahisar-i Şaki Sancağı dâhilinde Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bala karyesi ahalisinden dersaâdet polislerinden Hasan Efendinin virdiği arz-ı halde Zağpa-i Zir karyesi ahalisinden Kurd İbrahim oğlu Ahmed nam şahsı hanesine duhul ile bazı eşyasını ve muahharen kayın pederinin hanesinden dahi bir adet tüfenk vesaireyi ahz ve sirkat eylemesi cihetle derdest olunmuş iken firar ve daha sonraca beş yüz guruş kıymetli bir re's (baş) merkebini dahi gasb-a isticar eylediğinden bahisle icabının icrası ve emvali ve eşya-yı mesrukasının (çalınan eşyalarının) zahire ihracı (ortaya çıkarılması) istid'â olunmakdan naşi keyfiyet 27 Kanunievvel sene 304 tarihinde savb-ı âlî-i asafanelerine iş'ar idilmişidi. Henüz icabı icra olunmadığından bahisle te'kid-i madde edilmiş muma ileyh tarafından bu kerre de istid'â olunmuş ve böyle fazâyih-i mükerrere mütecasirlerin (küstah, cüretkâr) cezasız bırakılması gayr-i caiz bulunmuş olmağla iş'ar-ı sabık vechile merkûmun ele geçirilerek kanunen icra-yı mücazatı ve emval-i mesrukasının bi'l-istirdat müsted'i-i muma ileyhe itası hususuna himem-i âliyye-i destyrileri der-kâr (malum-aşikâr) buyurulmak babında.

Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evininden Çalınan Eşyalarının Geriye Alınması Talimatı Verilmesi

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1592, Gömlek No: 105, Tarihi: 8 C (Cemaziyelahir) 1306 (9 Şubat 1889), Konusu: Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazası Zağba-i Bala karyesi ahalisinden ve Dersaâdet polislerinden Hasan Efendi'nin eşyalarını çalan aynı karyeden Ahmed'in yakalanarak eşyasının geri alınması talimatı.

Bu konuda yazılmış birden fazla yazı bulunmaktadır. Hasan Efendi gurbete giderek orada iş güç sahibi olmuştur. Üstelik o dönemler için polislik mesleğine girebilmek pek de kolay iş olmamasına rağmen bunu başarmıştır. O zamanın insanı kazandığı parayı değerlendirebilmek için genelde memleketinde toprak almıştır.

Ancak sahip olduğu malın başında olmayınca da maalesef bu tür olumsuzluklarla da karşılaşılmıştır.

Keşke o zaman memleketlerine yatırım yapacaklarına istanbul'dan yer yurt alsalardı diye de düşünmeden edmiyor insan. Ancak o günden bugünleri tahmin etmek kolay olmasa gerektir. Fakat şu veya bu nedenle köyüne bir daha dönmemek üzere İstanbul'a gelip yerleşen ve yatırımını İstanbul'da yapanların durumunun daha iyi olduğu değerlendirilebilir.

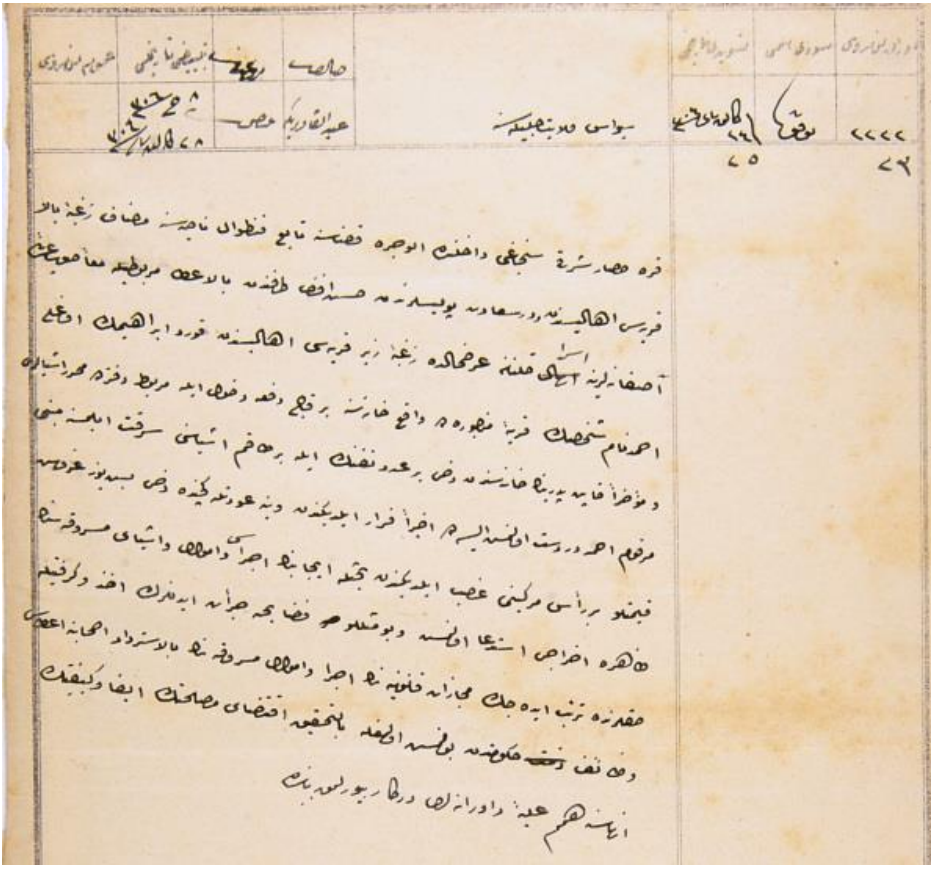

Sivas vilayeti Celilesi'ne

Karahisar-i Şarki Sancağı dâhilinde Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesin muzaf (bağlı) Zağpa-i Bâla karyesi ahalisinden ve Dersaâdet polislerinden Hasan Efendi tarafından bi'l-ita merbutuyla maan savb-ı âli-i asafanelerine isra kılınan (gönderilen) arz-ı halde Zağpa-i Zir karyesi ahalisinden Kurd İbrahim'in oğlu Ahmed nam şahsın karye-i mezburede vaki hanına birkaç def'a duhul ile merbut defterde muharrer (yazılı) eşyaların ve muahharen (sonradan) kayın pederinin hanesinden dahi bir adet tüfenk ile bir takım eşyasını sirkat eylemesine (çalmasına) mebni merkûm Ahmed der-dest olunmuş (yakalanmış) ise de ahiren (sonradan) firar eylediğinden ve yine avdetiyle (dönüş, geri gelmek) geçende dahi beş yüz guruş kıymetlü bir re's (baş) merkebini gasb eylediğinden bahisle icabının icrası ve emval-ü eşya-yı mesrukesinin (çalınmış, sirkat olunmuş) zahire ihracı istid'â olunmuş ve bu misüllü safhaca cür'et idenlerin ahz ve griftiyle haklarında terettüb (icabı, iktizası) idecek mücazat-ı (ceza) kanuni(ye)nin icra ve emval-ı mezkuranın bi'l-istirdad (geri almak) ashabına itası vezâif-i hükümetden bulunmuş olmağla bi't-tahkik (incelenerek) iktiza-yı maslahatın (gerekenin) ifâ ve keyfiyetin inbasına himem-i âliye-i daveraneleri derkâr (açık, anlaşılır) buyurulmak babında…

Zağpalı Der-saadet Polisi Hasan'ın Köydeki Evininden Çalınan Eşyalarının Buldurularak İadesi Hakkında Yazılan Yazı

B.O.A. Fon Kodu: DH.MKT. Dosya No: 1719, Gömlek No: 3, Tarihi: 1307 S 27 (23 Ekim 1889), Konusu: Alucra'nın Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bala karyesi ahalisinden ve Dersaâdet polislerinden olup aynı karyeden Kurd İbrahim oğlu Ahmed nam şahsın hanesine girip eşyalarını alan Hasan Efendinin buldurularak hakkında kanuni muamele yapılması çaldığı eşyaların iadesi.

Bu konuda yapılan yazışmaların çokluğundan Hasan Efendinin canının çok yandığını anlamak mümkündür. Ne demişler mal canın

yongasıdır. Yani bir parçasıdır. Çünkü insanın sahip olduğu malları yaşam gereçleri hayatın devamı için gerekli unsurlardır. Bunları kazanmak bir araya getirmek de emek ister, zaman ister, nasip ister. Bunlara helalinden sahip olunduktan sonra da sahip olunmak gerekir. Polis Hasan Efendi de bu çaba içerisindedir. Muhtemelen bir yakınının çektiği telgrafla veya gönderdiği mektupla olaydan haberdar olmuştur.

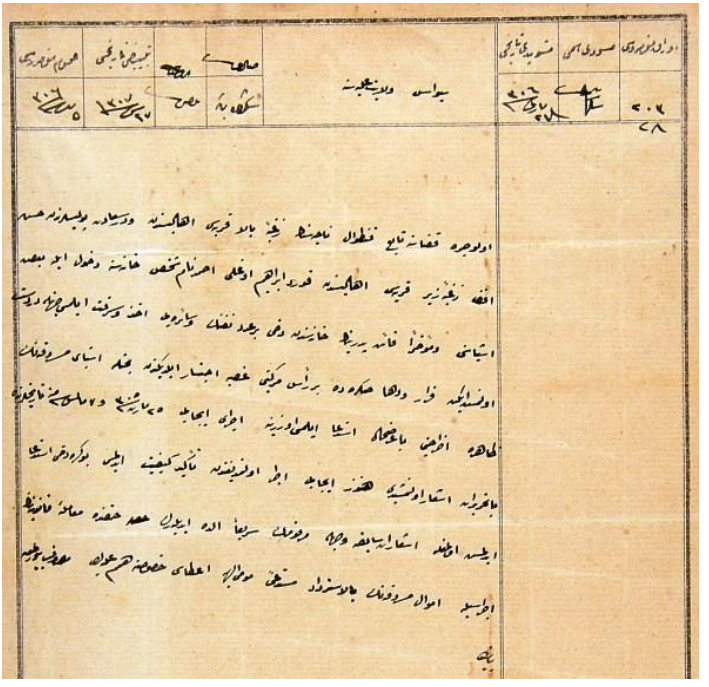

Alucra kazasına tabi Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bala karyesi ahalisinden ve dersaâdet polislerinden Hasan Efendi Zağpa-i Zir karyesi ahalisinden Kurd İbrahim oğlu Ahmed nam şahıs hanesine duhul ile (girerek) bazı eşyasını ve muahharen (sonradan) kayın pederinin hanesinden dahi bir aded tüfenk vesaireyi ahz ve sirkat eylemesi cihetle derdest olunmuş iken firar ve daha sonra da bir re's merkebini gasba ictisar eylediğinden (cüret ettiğinden) bahisle eşyayı mesrukesinin (çalınan eşyalarının) zahire ihracını (ortaya çıkarılmasını) ba-arz-ı hal istid'â idilmesi üzerine icra-yı icabı 25 Mart

sene 305 ve 7 Mayıs sene 1305 (minh) tarihlerinde bi't-tahrirat iş'ar olunmuşdu. Henüz icabı icra olunmadığından te'kid-i keyfiyat idilmiş bu kere dahi istid'â idilmiş olmağla iş'arat-ı saika vechle merkûmun serian elde edilerek hakkında muamele-i kanuniyenin icrasıyla emval-i mesrukesinin (çalınmış, sirkat edilmiş olan) bi'l-istirdat müsted-i muma ileyh ita-yı hususuna himem-i âliye-i ma'ruf buyurulmak babında…

Zağpalı Nuhoğlu Ahmet Çavuşun Suşehri Yolunda Soyulması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 626, Gömlek No: 42, Tarihi: 1320 N (Ramazan) 27 (28 Aralık 1902), konu Özeti: Alucra kazasının Zağpa-i Bala koyunden Nuhoğlu Ahmed Cavus'un, akrabalarıyla birlikte Suşehri'ne giderken eşya ve hayvanlarını gasp eden Suşehri'li Kacoroğlu İbrahim Bey'in adamları hakkında gereken kanuni işlemin yapılması ve hayvanların geri alınması isteğiyle söz konusu köyden İsaoğlu Ahmed Çavuş vesaire tarafından verilen arzuhalin Sivas Vilayeti'ne irsali.

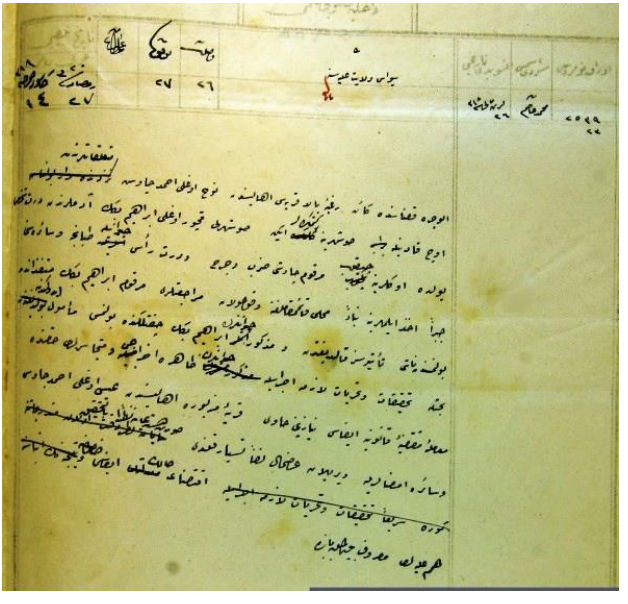

Sivas Vilâyet-i Âliyesi'ne 26 Teşrin-i sâni sene (1)318 (9 Aralık 1902)

Alucra kazasında kâin Zağpa-i Bâlâ Karyesi ahalisinden Nuh oğlu Ahmed Çavuş müte'allikatlarından (yakın kimseler, akraba) üç kadınla Suşehri'ne gitmekteler iken **Suşehir'li Koçuroğlu İbrahim Beğ'in** adamlarından dört şahıs yolda önlerine çıkub merkûm Çavuşu darb ve cerh dörd re's hayvanıyla tabanca ve sairesini cebren ahz eylemelerine (zorlan elinden almalarına) binaen mahal kaimmakamlığına vukuu bulan müracaatları merkûm İbrahim Beg'in müteneffizandan (Suşehri'nin ileri gelenlerinden) bulunmasından naşi te'sirsiz kaldığından ve mezkûr hayvanların İbrahim Beğ'in çiftliğinde bulunması me'mul (umulan, mümkün) idüğünden bahisle tahkikat ve taharriyât-ı lâzıme icrasıyla hayvanların zahire ihracıyla (ortaya çıkarılmasıyla) mütecsirlerin (cüret gösterenlerin) hakkında muamele-i mukteziye-i kanûniye ifası (gerekli kanuni işlemin yapılmasını) niyazını havi karye-i mezbûre ahalisinden **İsaoğlu Ahmed Çavuş** ve saire imzalarıyla verilen arzuhal leffen tesyar kılındı suret-i destinameye nazaran bittahkik iktiza-yı hallin ifası himem-i âlileri masruf buyurulmak babında.[100]

Zağpa İmam ve Muhtarından Şikâyetçi Olunması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 56, Gömlek No: 2, Tarihi: 1310 Zilkade 18 (3 Haziran 1893), Konusu: Alucra Kazası dâhilinde Zağpa-i Bala karyesi imam ve muhtarlarıyla azadan Nuhoğlu Numan ve Hasan isimli şahısların ahaliye zulmettiklerine dair verilen arzuhal üzerine gereğinin yapılması.

Buna benzer bir şikâyet durumunu Cengeriş köyüyle ve Avarak köyüyle ilgili olarak da görmüştük. Maalesef eline geçirdikleri gücü hizmet etmek zorunda oldukları halkın aleyhine kullananlar da her zaman olmuştur.

[100] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/06/alucra-tarihinden-sayfalar-40/

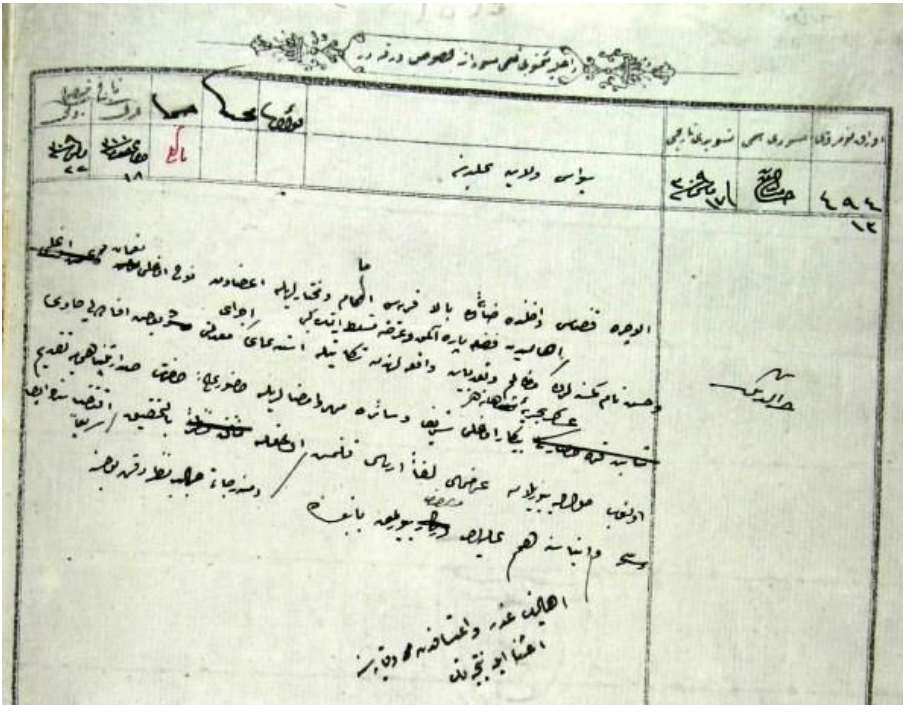

Sivas Vilayet-i Aliyyesine

Alucra kazası dâhilinde Zağpa-i Bala karyesi imamı ve muhtarlarıyla azadan Nuhoğlu Numan Ağa ve Hasan nam kimesnelerin ahaliden fazla para almak ve garz-ı (eksiltmek, noksanlaştırmak) tasallut (musallat olmak, tebelleş olmak) etmek gibi mezalim ve te'diyat (ödemeler) vakıalarından şikâyetle istidayı icra-yı ma'deleti (adalet eylemek) ve bazı ifâdatıhavi Asakir-i Bahriye-yi Şahâne (bahriye askeri) Bikaroğlu Şerif vesaire mühür ve imzalarıyla huzur-ı âli-i hazret-i sadaretpenahiye takdim olunup hususuyla buyurulan arzuhal leffenirsal kılınmış ve mündericatı calib-i nazar-ı dikkat bulunmuş olmağla bi't-tahkik serian iktizasının ifa ve ahalinin gadr (merhametsizlik) ve i'tisaftan (zulüm ve haksızlık) vikayesine (koruma, kollama) itina ile neticenin inbasına (haber verme) himem-i âliyeleri masruf buyurulmak babında.

Zağpa Köyünden Polis Hasan Efendinin Koruluğuna Başkası tarafından Müdahale Edilmesi

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. Dosya No: 386, Gömlek No: 28, Tarihi: 24.12. 1312 (1 Eylül 1895), Konu Özeti: Alucra'nın Zağpa-i Bâlâ köyünde bulunan koruluğa yapılan müdahalenin men edilmesi.

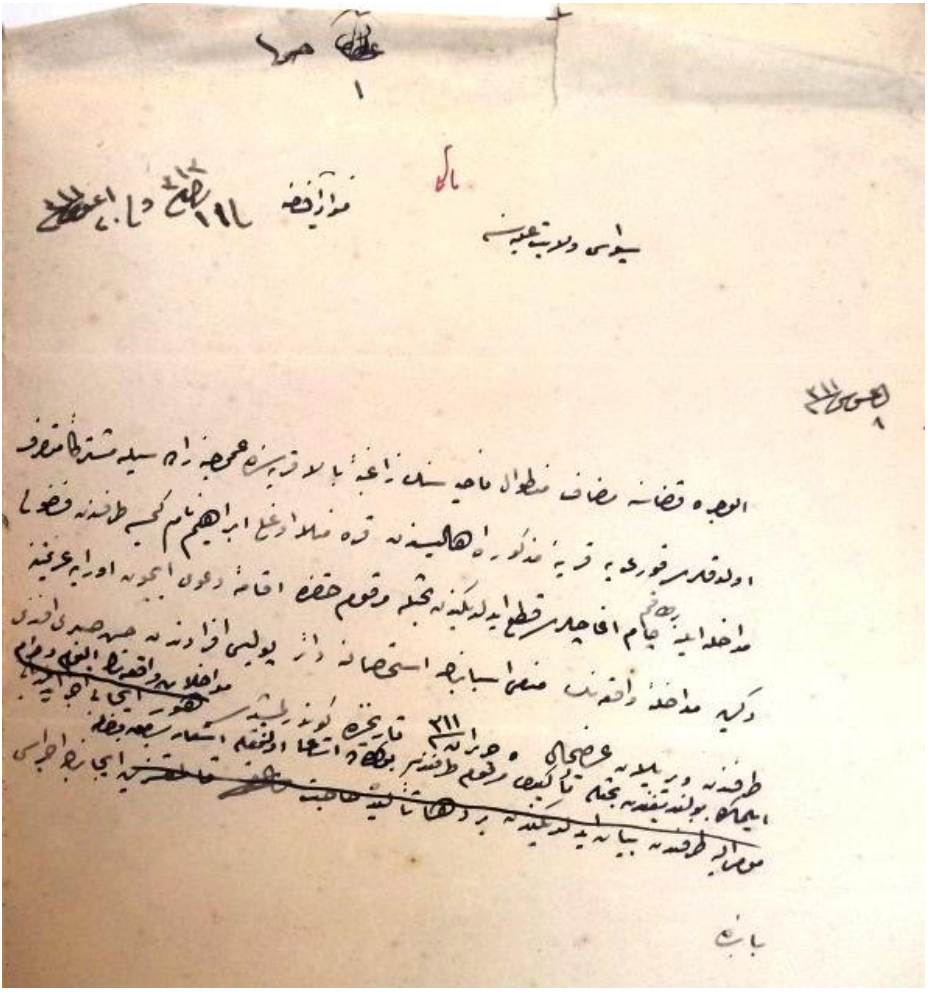

Sivas Vilayet-i Aliyyesi'ne

Fi 11 Ra Sene 1313 ve fi 20 Ağustos 1311 (1 Eylül 1895)
Paraf / 8 Ağustos 1311

Alucra Kazasına muzaf (bağlı) Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bâlâ karyesinde amucazadesiyle müştereken mutasarrıf oldukları koru karye-i mezkûre ahalisinden Karamonla oğlu İbrahim nam kimesne tarafından fuzuli müdahale ile bir takım Çam Ağaçları kat' edildiğinden (kesildiğinden) bahisle merkum hakkında ikame-i dava' içün oraya azimetine değin müdahale-i vakıa'nın men'-i esbabının istihsaline dair Polis Efradından Hasan Sabri Efendi tarafından verilen arz-ı hal 5 Haziran Sene 1311 tarihinde gönderilmişti. Müdahalat-ı vakıa'nın elyevm devam eylemekde olduğundan bahisle tekiden merkum tarafından bu kere de istid'a olunmağla iş'ar-ı sabık veçhile icabının icrası babında.

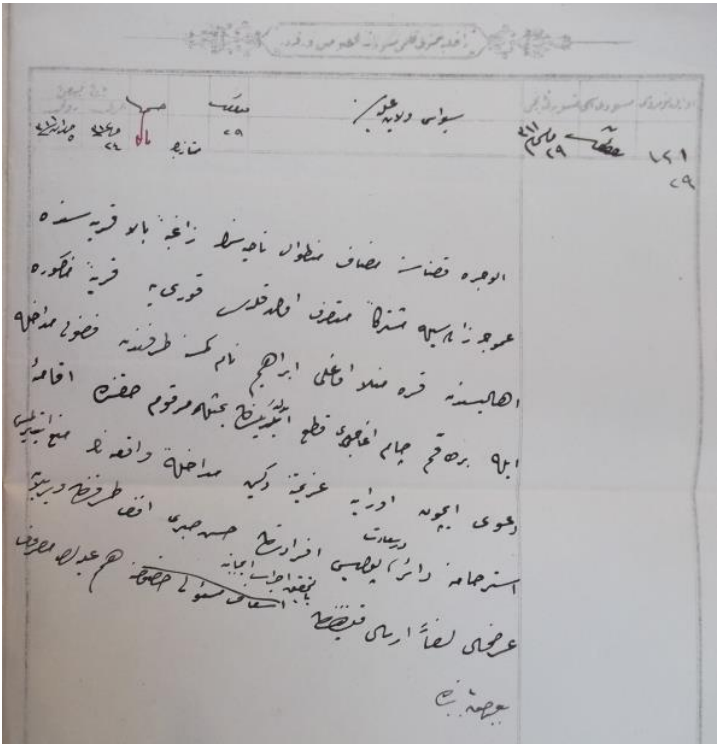

Sivas Vilayet-i Aliyyesi'ne

Fi 24 Zilhicce Sene 1312 ve fi 5 Haziran 1311 (18 Haziran 1895)

Alucra kazasına muzaf Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bâlâ karyesinde amuca (amca) zadesiyle müştereken mutasarrıf oldukları koruya karye-i mezbure ahalisinden Karamonla oğlu İbrahim nam kimesne tarafından fuzuli (gereksiz) müdahale ile bir takım Çam Ağaçları kat' ettirildiğinden bahisle merkum hakkında ikame-i dava içün oraya azimetine değin müdahale-i vakıa'nın men' edilmesi istirhamına dair Der-saadet Polisi efradından Hasan Sabri Efendi tarafından verilen arz-ı hal leffen irsal kılınmağın bi't-tahkik icrası icabına himem-i alileri masruf buyurulmak babında.[101]

Polis Hasan Efendi bir şikâyette daha bulunarak amcasının oğluyla birlikte sahip oldukları yukarı Zağpa'daki korulukda bulunan Çam ağaçlarının aynı köyden Karamonna (Karamolla) oğlu İbrahim'in kestiğini belirterek ikinci kez şikâyetçi olmuştur. İkinci diyoruz çünkü daha önce şikâyet etmeme rağmen müdahale devam etmektedir demiştir. İlaveten geleceğini, dava edeceğini belirtmiş ayrıca gelene kadar haksız müdahalenin önlenmesini istemiştir.

O tarihlerde Der-saadet'te olmak, Polis olmak, kısacası memur olarak maaş alabilmek çok önemli bir olaydır. Anlaşılıyor ki Polis Hasan Sabri Efendi de birikimlerini memleketinde değerlendirmiştir. Ancak malının başında olmayınca sahipsiz muamelesi gördüğü açıktır.[102]

Zağpa Karyesi İmamından Şikâyetçi Olunması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2623, Gömlek No: 37, Tarihi: 1326 N 09 (5 Ekim 1908), Konusu: Alucra kazasının Mindeval

101 http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/16/alucranin-mindeval-nahiyesinin-zagpa-i-bala-karyesinde-vukuu-bulan-koruluk-kesimi-ve-polis-hasan-sabrinin-sikayeti/

102 http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/15/karahisar-i-sarkili-salihin-baskasi-tarafindan-zaptedilen-arazisini-ve-mallarini-geri-istemesi/

nahiyesine tabi Zağpa-i Bala karyesi imamı ile bazı şahısların emniyetsizlikleri hakkındaki şikâyetlere itibar olunmadığı hakkında Karagözoğlu Salih ve arkadaşlarının müracaatı üzerine durumun tahkiki ile gereğinin ifası.

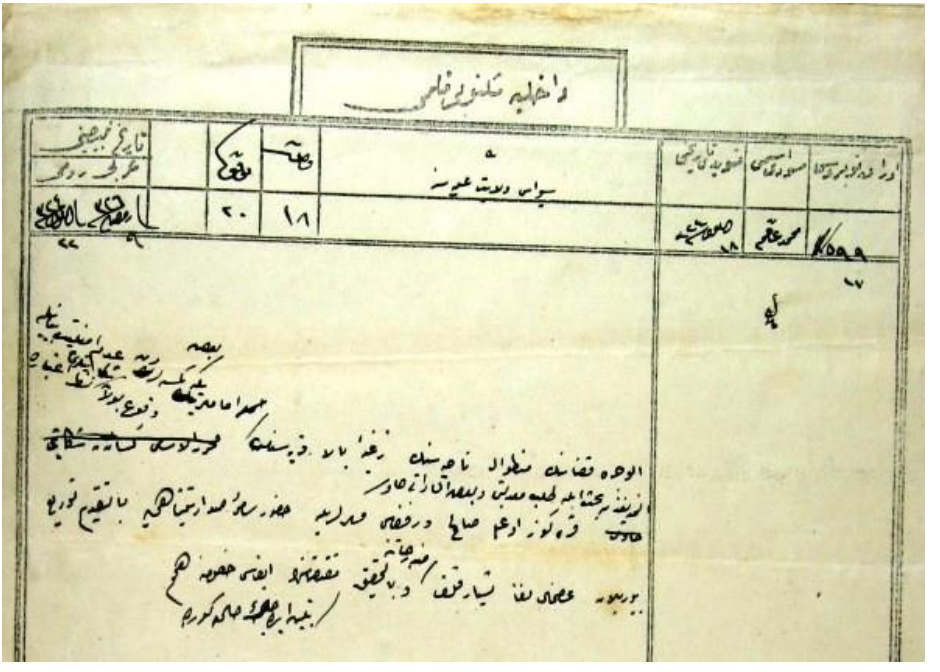

Dâhiliye Mektubi Kalemi
Sivas Vilayet-i Âliyyesine

Alucra kazasının Mindeval nahiyesinin Zağpa-i Bala karyesinin imamları ile bazı kimselerden âdem-i emniyet beyanıyla vukuu bulan niza' (çekişme, kavga) şikâyetleri itibara alınmadığından bahis ile talep-i ma'deleti (adalet eylemek) ve bazı ifadatı havi Karagözoğlu Salih ve rufekası kullarıyla huzur-ı sami-i sadaretpenahiye bi't-takdim tevdi' buyurulanarzuhal leffen tisyar kılınan mündericatına ve bi't-tahkik tebeyyün idecek hale göre muktezasının ifası hususuna himem.

Zağpa Köylülerinin Mehmet Efendi İle Osmanoğlu Arif'den Şikâyetleri

Arşiv Fon Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2718, Gömlek No: 27, 2 Muharrem 1327 (24 Ocak 1909), Konusu: Alucra kazasına bağlı Mindeval nahiyesi dâhilinde bulunan Zağpa-yı Zir ve Zağpa-yı Bâlâ karyeleri ahalisinden Çepel Mustafa, Arapoğlu Süleyman ve İmam Hüseyin ile Mehmed Efendiler ve Osmanoğlu Arif'in muhtelif suretlerde Hazine'yi zarara uğrattıktan başka ahaliye de zulüm ettikleri.

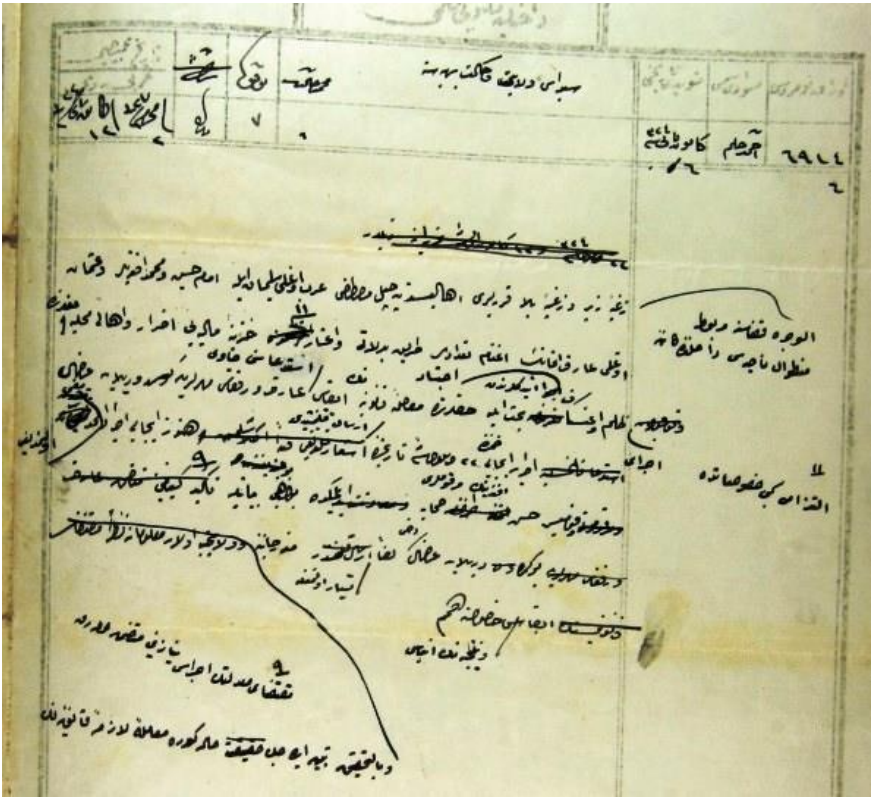

Sivas Vilayet-i Vekâlet-i Behiyyesine

Alucra kazasına merbut Mindeval nahiyesi dâhilinde kâin Zağpa-i Zir ve Zağpa-i Bala karyesi ahalisinden Çepel Mustafa, Arapoğlu Süleyman ile İmam Hüseyin ve Mehmed Efendiler ve Osman Oğlu Arif Ağanın ağnam-ı ta'dadisi tarik-i bedelat-ı ve ağşar iltizamı gibi hususatda hazine-i maliyeyi ihdar ve ahali-i mahalliye mukteza-yı ma'delet (adalet) icrası niyazına mukteza olarak haklarında icra-yı zalim insan ettiklerinden bahis ile ihbar-ı haklarında malume-i kanunun icrası istidâsına havi Arif ve rufekası mühürleriyle verilen arzuhal icrası icabı hakkında 22 Eylül tarihinde irsal kılınmıştı henüz icabı icra olunmadığı ve komiser Hasan Efendinin merkûmları himaye itmekde bulunduğu beyanıyla bu kere verilen arzuhal dahi leffen tesyar (gönderilme) olunmağla mündericatına bi't-tahkik tebeyyün idecek hale göre muamele-i luzume-i kanuniyenin ifa ve neticenin inbası hususuna himem.

Zağpalı Osman'ın Bektaş Bey'den Şikayetçi Olması

Fon Kodu: A.}DVN. Dosya No: 4, Gömlek No: 30, Tarihi: 1260 Ra 27 (16 Nisan 1844), Konu Özeti: Kardesi Hasan ile tapulu olarak sahip oldukları Karahisar-i Şarki'nin Zağpa karyesindeki tarla ve mezralara kardeşi Hasan ölünce Bektaş Bey, tarafından vuku bulan müdahalenin önlenmesi talebine dair Osman'ın mukteza kaydı ve buyruldulu arzuhali.

Bu yazımıza konu olarak inceleyeceğimiz belgemizde Zağpa köyünden bir vatandaşımızın şikâyeti söz konusudur. Her belgede olduğu gibi bu belge de asıl anlatılandan başka hususlar da bulunmaktadır.

Belgemizde Zağpa köyünden Osman isimli şahıs kardeşi Hasan vefat edince beraber ortak oldukları yerlere Bektaş Bey'in el koyduğunu belirtmekte ve söz konusu yerlerin iadesi için padişaha dilekçe vermiş bulunmaktadır.

Dilekçesinde özellikle Bektaş Bey'in gücünü ve yetkisini haksız olarak kullandığı iddia edilmektedir. Ancak burada daha önemli olan ve satır arasında belirtilen iki husus vardır. Birincisi vakfen el koyduğunun ifade edilmiş olmasıdır ki, bu da burada Bektaş Bey'in bir vakıf kurmuş olduğunu dolayısıyla Camisinin de vakıf camisi olabileceğini göstermektedir. Zira bu konuda şimdiye kadar vakıf senedi de olmak üzere açık bir belge bulunamamıştır. Diğer husus ise Bektaş Bey'in haksızlığının yeni sona erdiğinin belirtilmesidir ve bunun tarihi de 1844'dür. Bu nedenle 1844'den önce Bektaş Bey'in buradan ayrıldığını yani görevinin sona ermiş olduğunu düşünebiliriz. Camisinin tarihi 1818 olduğuna göre öncesiyle birlikte 25-30 sene kadar bölgede aktif olduğu anlamına gelmektedir.

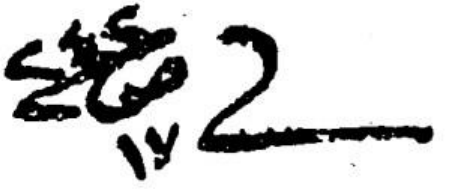

Bunun bir delili de yukarıda bulunan Bektaş Bey'e ait bir başka belgeden alınmış ona ait mührün ve tarihin bulunduğu belgedir. Belgemizin tarihi fi 17 Safer sene (1)242'dir. Mühründe Bektaş Rüşdü yazmaktadır. Trabzon'da babası Çeçenzade Hacı Hasan Paşa'nın mutasarrıfı olduğu dönemde padişaha yazdığı bir hatt-ı hümâyûnda bu mührü kullanmıştır.

Belgedeki iddiaya gelince sonucuna yönelik bir başka belge olmadığı için akıbetini ve doğru olub olmadığını bilemiyoruz.

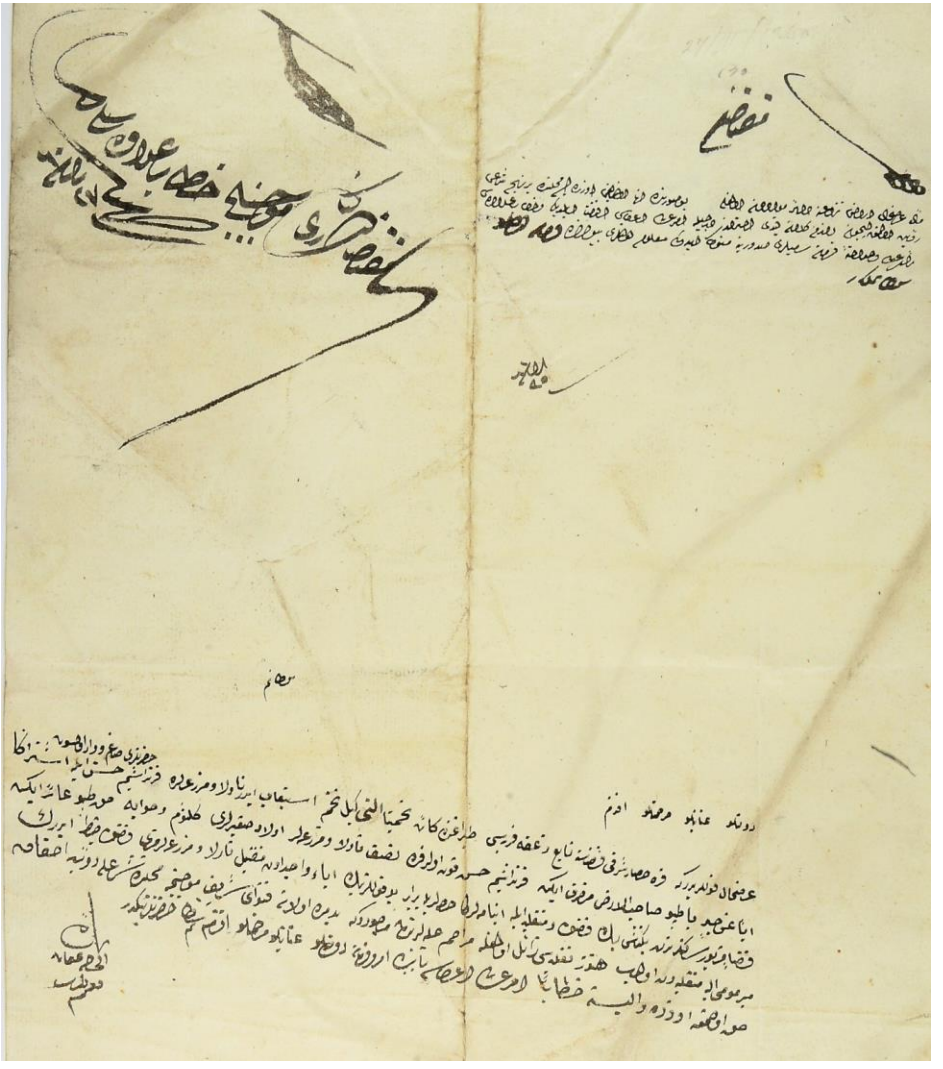

27 Rebiülevvel sene (12)60 (16 Nisan 1844) Muktezası derkenarı mucebince hitab ilâvesiyle,

Devletlü, inâyetlü, merhametlü efendim sultanım padişâhım hazretleri sâğ ve vâr olsun.

Arz-ı hâl-i kullarıdır ki; Karahisar-i Şarki Kazasına tabi Zağpa Karyesi toprağında kain tahminen altı keyl (kile) tohum istiab ider tarla ve mezralara karındaşım Hasan ile iştiraken ebâ an cedd (atadan beri, evvelden beri) ba-tapu sahib olarak mutasarrıf (tasarruf eden) iken karındaşım Hasan fevt oldukda nısf-ı (yarısı) tarla ve mezra'lar evlâd-ı sağirleri (buluğa ermemiş çocukları) gelinüm ve Hava'ya hakk tapu iken kaza-i mezbur sekenesinden (sakinlerinden, oturanlarından) Bektaş Beğ vakfen ve mütegallibe (zorba, derebeyi) ile hisseleriyle beraber bu kullarının eba ü ecdaden munfasıl (birbirinden ayrılmış) tarla ve meralarımızı vakfen zabt ederek mir-i muma-ileyh mütegallibeden olub henüz tagallübesi (hilâf-ı hâk olarak musallat olmak, istila etmek, zorbalık) zail olmakla (tükenen, geçen) merâhim-i âliyelerinden mercudur ki (umulur ki) yedimde olan fetva-yı şerif mucebince mahallinde şer-i âli ru'yeti ihkak-ı hakk olunmak üzere (Trabzon) valisine hitaben emr-i âli itası babında emr ü ferman devletlü, inâyetlü merhametlü efendim sultanım hazretlerinindir. El-Hacc Osman

Zağpa Köyü Hacı Yusuf Medresesi

Arşiv Fon Kodu: C..MF.. Dosya No: 17, Gömlek No: 815, Tarihi: 27 B (Recep) 1219 (22 Kasım 1804), Konusu: Karahisar-ı Şarki'ye tabi Zağpa mukataası malından muhassas buğdayla Hacı Yusuf Medresesi müderris ciheti sülüs hissesinin ferağ ve tevcihi.

Karahisar-i Şarki tarihinde adıyla öne çıkmış köylerin içinde en meşhurlarından bir hiç şüphesiz Zağpa köyüdür. Kelkit nehrinin kenarında kurulu bir köy olması ve sarp yalları ile bir geçit noktası olması Zağpa'nın önemini artırmıştır.

Çeçenzade Hacı Hasan Paşa'nın müderris olan oğlu Bektaş Bey gibi bir Bey'in de bu köyde yıllarca ikâmet ederek Bektaş Bey Cami gibi eşsiz bir eseri 1818'de buraya kazandırmış olması Zağpa'nın adının duyulmasında büyük katkı sağlamıştır.

Hiç şüphesiz Zağpa'yı öne unsurlar bunlarla sınırlı değildir. Günümüzde Osmanlı arşivinde yaptığımız belge taramalarında yöremizde en çok belgeye diğer bir ifadeyle yazışmaya sahip olan beldemizdir.

İncelediğimiz 1804 tarihli belge de Bektaş Bey'in bölgeye gelmesinden önceki tarihe aittir. Söz konusu tarihte Zağpa'da bir vakıf eseri olarak Hacı Yusuf Ağa Medresesi olduğu anlaşılmaktadır.

Belgedeki diğer önemli detay ise medresede sülüs yani üçte bir hissesi olan Es-seyyid Mustafa Efendinin kendi rızası ile hissesini Es-seyyid Hafız Yusuf Efendiye devretmek istemiş olmasıdır. Buna bağlı olarak diğer iki pay hisseyi dikkate aldığımızda bu medresede 3 (hoca) müderris olduğu sonucuna varırız.

Bu sonuç da Zağpa'da bulunan Hacı Yusuf Ağa Medresesinin kapasitesi hakkında tahminde bulunmamızı kolaylaştırmaktadır. Medreselerde bulunan müderrisler son derece donanımlı kişilerden oluşmaktadır. El yazması kitaplardan oluşan kütüphanelerinden istifade ederek hem kendi bilgilerini geliştirmekte hem de burada öğrenci yetiştirmekteydiler.

Bir diğer husus ise müderrislerin ücretlerinin Zağpa mukataasından yani gelirlerinden ve üstelik buğday olarak ödeniyor olmasıdır. Bu da medrese vakıf eseri olarak kurulurken büyük araziler bağışlandığını göstermektedir. Bunun yanında Zağpa'da verimli tarım yapıldığını da anlamaktayız.

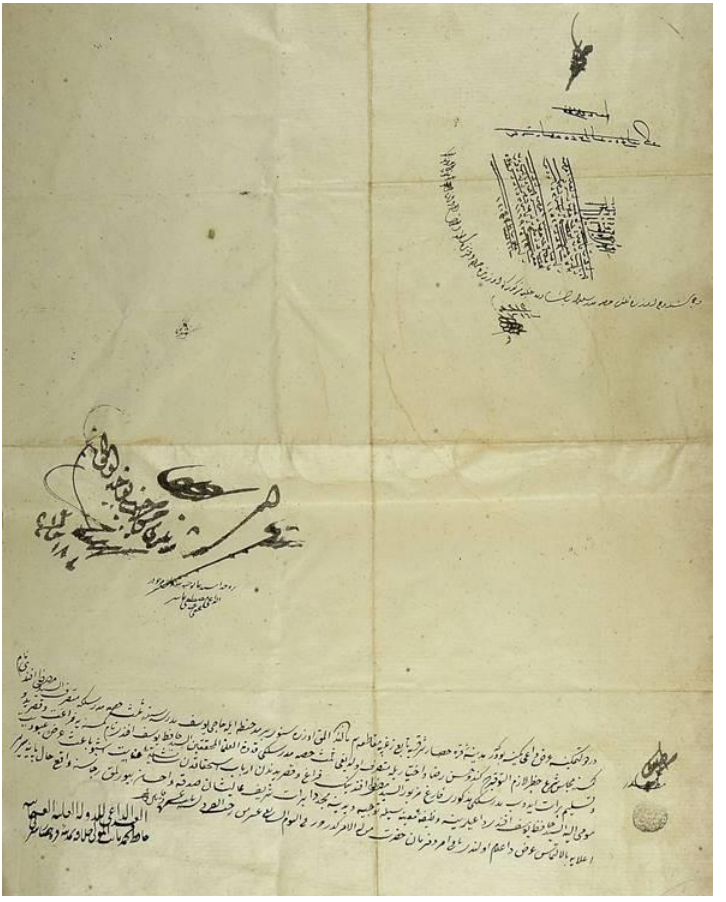

İşaretleri mucebince tevcih olunmak buyruldu. Fi 18 Ş 1219 (22 Kasım 1804)

Sahh (resmi yazılara konulan doğrudur-yanlıştır anlamındaki işaret)

Ber-vech-i istid'a tevcih buyurulmak mercuvdur.

Ed-dâ'î Mustafa Aşir ufiye anhu

Der-i devlet mekin arz-ı dâî-i kemine budur ki; Medine-i Karahirsar-i Şarki'ye tabi Zağpa mukataası malından almak üzere senevi bir müd (hububat ölçü birimi) hınta ile Hacı Yusuf Medresesinde sülüs hissedarlığa mutasarrıf Es-seyyid Mustafa Efendi nam kimesne

meclis-i şer'-i hatir-i lazımü't-tevkirde kendi hüsn-i rıza ve ihtiyarıyla mutasarrıf olduğu süşüs hisse **müderrisliği kıdvetü'l ulemâi'l muhakkıkin Es-seyyid Hafız Yusuf Efendi** nam kimesneye feragat ve kasr-ı yedi ve teslim-i berat idüb müderrislik-i mezkûru fariğ-i mezbur (ferağ eden) **Es-seyyid Mustafa Efendinin ferağ ve kasr-ı yedinden erbâb-ı istihkakdan şayeste-i inâyet işbu bâis-i arz-ı ubûdiyyet muma-ileyh Es-seyyid Hafız Yusuf Efendi dâîlerine vazife-i muayyenesiyle tevcih ve yedine müceddeden berat-ı şerif-i âlişân sadaka ve ihsan buyurulmak** ricasına vaki-i hal peye-i serir-âlâya bi'l-iltimas arz ve i'lâm olundu. Baki emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir. Fi'l yevmi's sabi' işrîn Recebü'l ferd. Sene tasi'-aşere ve mieteyn ve elf. (27 Recep 1219-1 Kasım 1804)

El-abdü'd dâî li'd devleti'l aliyyeti'l Osmaniyye Hâfız Mehmed nâib el-müvellâ-hilâfe be-Medine-i Karahisar-i Şarki

1908'de Zağpalıların İstanbul'da Bulunan Köylülerinden A'şar hakkında Telgrafla Bilgi İstemeleri

Arşiv Fon Kodu: ZB. Dosya No: 327, Gömlek No: 10, Tarihi: 1 Temmuz 1324 (14 Temmuz 1908), Konusu: Aşarın alınmasına dair Kumçeşme'de Karahisar'ın Zağpa-i Zir köyü halkına hitaben çekilen telgrafnamenin göndereni Abdülhamid Çavuş hakkındaki evrakın gönderildiği.

14 Ekim 1908 tarihli belgede Karahisar-i Şarki'nin Alucra kazasına bağlı Zağpa-i Zir karyesinden Abdulhamid Çavuş İstanbul, Kuruçeşmeden köy ihtiyar heyeti ve ahaliye çektiği telgraf ile a'şar vergisiyle ilgili olarak mültezimlerin baskısında olduklarından bahisle Kanun-ı Esâsi'nin hükümlerinin orada uygulamaya başlanıp başlanmadığını sormaktadır. Anlaşılacağı üzere Abdulhamid Çavuş'da a'şar vergisinden ve mültezimlerin başkısından bıktığı için Der-saadet'e gelmiş, geriye dönmeyi düşünmektedir. Ancak Kanun-ı Esâsi'nin uygulanmaya başlanıp başlanmadığını sormaktadır.

Kanun-ı Esâsi 1876'da ilk Anayasa olarak yürürlüğe girmiş, 1878'de II. Abdülhamid tarafından askıya alınmış, 24 Temmuz 1908'de baskılar sonucu II. Abdülhamid tarafından yeniden yürürlüğe konulmuş ve 20 Temmuz 1924'e kadar yürürlükte kalmıştır.

Abdullhamid Çavuş'un merak ettiği husus Kanun-i Esâsi'de malî güce göre vergi ilkesi'nin bulunmasıyla ilgili olsa gerektir. Kanun'u Esasînin 20'nci maddesinde vergilerin "herkesin kudreti nispetinde tarh ve tevzi" olunacağı ilân edilmiştir. Kamu yararının gerektirmedikçe ve bedelinin peşin ödenmedikçe bir kişinin tasarrufunda bulunan mülkün alınamayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle bunu kendine bir güvence ve geri dönmesi için de bir vesile olarak görmektedir. Kanun-i Esâsi'nin ilanından iki ay sonra merak ettiği husus budur.

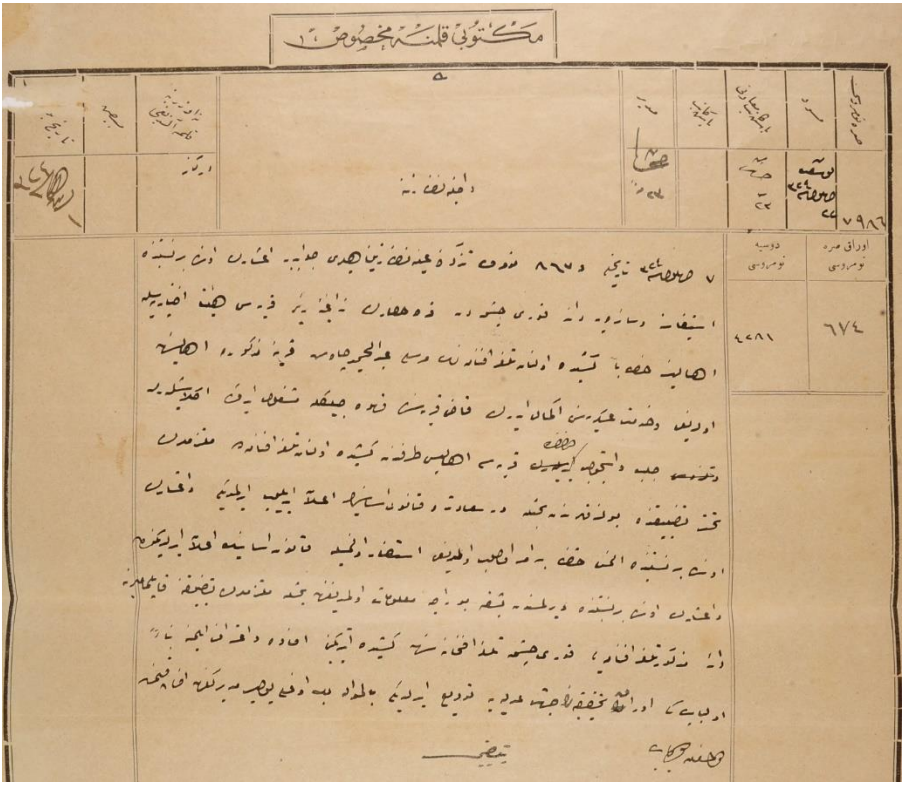

Hû

Dâhiliye Nezaretine

7 Cemaziye'l-evvel 1324 tarihi ve 867 numerolu tezkere-i âliye-i nezâret-penâhileri cevabıdır. A'şarın onda bir nisbetinde istifasına ve saireye dair Kuruçeşme'den Karahisar'ın Zağpa-i Zir karyesi hey'et-i ihtiyariye ahalisine hitaben keşide olunan (çekilen) telgrafnamenin mürseli (göndericisi) Abdülhamid Çavuş karye-i mezkûre ahalisinden olduğu ve hizmet-i askeriyesini ikmal ederek kaza karyesinde kahvecilikle meşgul idiğü (olduğu) anlaşılarak celb ve isticvab olunmakda (çağrılıp, sorguya çekildiğinde) karyesi ahalisi tarafından keşide olunan (gönderilen) telgrafnamede mültezimlerin taht-ı tasarrufunda (mültezim uygulamasında) bulunduklarından bahisle Der-saadet'te Kanun-i Esâsinin ilan edilip edilmediği ve a'şarın onda bir nisbetinde alınması hakkında bir emr olub olmadığı istifsar olunmasıyla (sorulmasıyla) Kanun-i Esâsinin ilan edilmesinden ve a'şarın onda bir nisbetinde verilmesinden başka buraca başka malumat olmadığından bahisle mültezimlerin tazyikine (zorlamasına) kapılmalarına dair mezkûr telgrafnameyi Kuruçeşme telgrafhanesinden keşide edildiğini ifade ve i'tiraf eylemesine binaen ol-babdaki evrak-ı tahkikiyenin cihet-i adliyeye tevdi' edildiği bi'l-havale Beyoğlu polis müdürlüğünden ifade kılınmış olmağla ol-babda.

Vaktiyle Zağpa'dan İstanbul'a çalışmaya gelenlerin önemli bir kısmının Kuruçeşme ve Arnavutköy'e yerleştikleri buralarda işe girdikleri bilinmektedir. Bunlar arasında Kuruçeşme ile Arnavutköy sırtları arasında bulunan Amerikan kolejinde çalışanlar olduğu gibi Kuruçeşme sahilinde bulunan kömür deposunda da çalışanlar bulunmaktaydı.

Zağpa Köprüsünün Borçunun Ödenmesi

Arşiv Fon Kodu: MVL, Dosya No: 540, Gömlek No: 59, Tarihi: 2 R 1284 (3 Ağustos 1867), Konusu: Mindeval kazasına tabi Zağya-i Zir karyesinde köprü inşası hakkında mazbata. (14. İstida)

İncelenen belgeden herşeyden önce 1867 tarihi itibarıyla Aşağı Zağpa'da halk tarafından bir köprü yapılmış olduğunu anlıyoruz. Bunun öncesinde de orada bir köprü olması ihtimal dahilindedir. Ancak yıprandığı için yeniden inşa edilmiş de olabilir.

Bu köprünün masraflarını halkın karşıladığı ve bilahare devletten katkı istedikleri ancak bu gerçekleşmeyince Zağpa köylüsünün dilekçe vererek söz konusu 4.500 kuruş bakiyenin köyün varlıklıları tarafından ödeneceğini bildirdikleri anlaşılmaktadır. Eskiden halkın katılımının mecbur tutulduğu bu tür yol, köprü gibi işlerin halka salma olarak yaptırılması çok karşılaşılan bir durumdu. Devlet harcama yapsa da halk emeğiyle dahi olsa çalışarak yardımda bulunurdu.

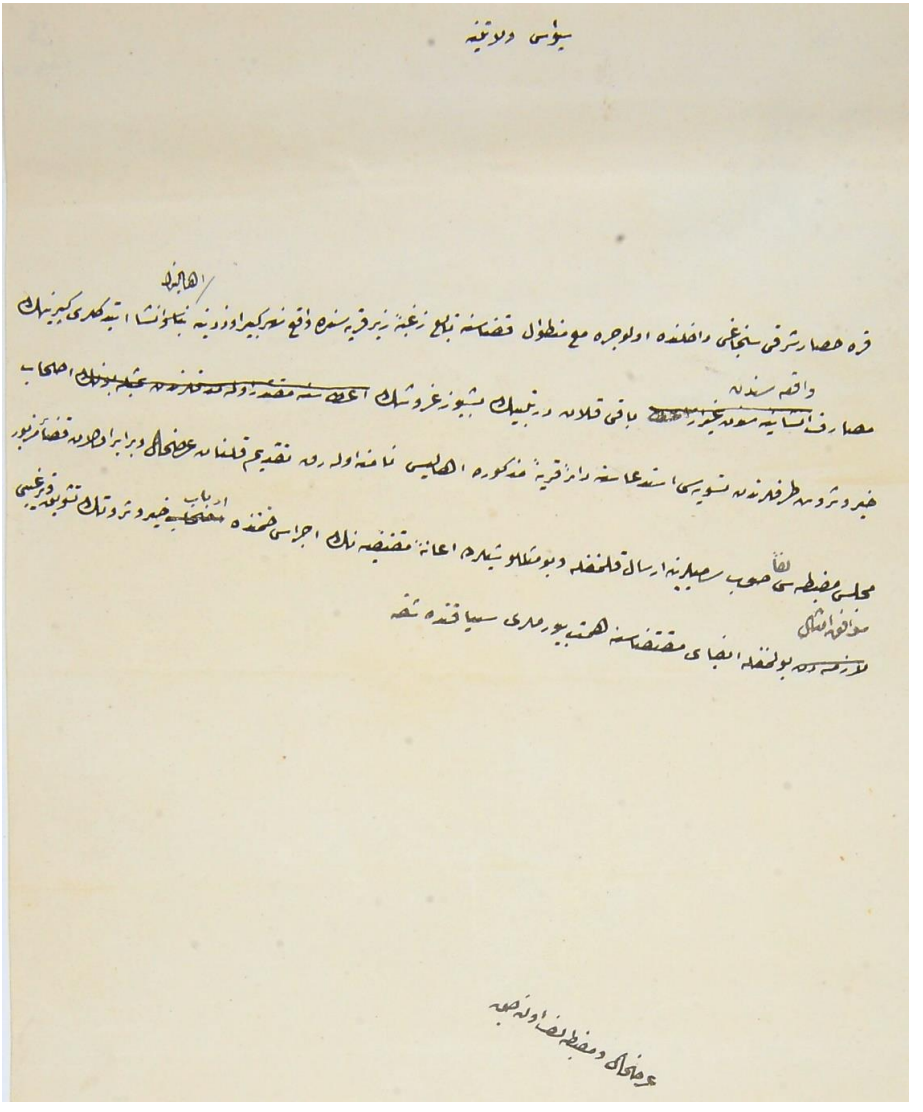

Sivas vilayetine

Karahisar-ı Şarki sancağı dahilinde Alucara ma'a (Alucra ile birlikte) Mindeval kazasına tabi' Zağpa-i Zir (Aşağı Zağpa) karyesinde vaki' nehr-i kebir (büyük nehir) üzerine **ahalinin inşa ettikleri**

köprünün masarıf-ı vakı'asından baki kalan dörtbinbeşyüz kuruşun ashab-ı hayr ve servet taraflarından tesviyesi istid'asına dair karye-i mezkure ahalisi namına olarak takdim kılınan arzuhal ve beraber olan kaza-i mezbure meclis mazbatası leffen savb-ı samilerine irsal kılınmağla ve bu misillü şeylerde i'ane-i mukteziyenin icrası zımmında erbab-ı hayr ve servetin teşvik ve tergibi muvafık-ı emsal bulunmağla ifay-ı muktezasına himmet buyurmaları siyakında şukka…

Arzuhal ve mazbata lef' (şamil) olunacak…

Zağpalı Bahriyeli Karama(n) Oğlu Mehmed Oğlu Mustafa

Arşiv Fon Kodu: ZB. Dosya No: 313, Gömlek No: 20, Tarihi: 23 Nisan 1324 (6 Mayıs 1908), Konusu: Karahisar-ı Şarki

Mutasarrıflığı'ndan gönderilmesi istenen Alucralı Karaoğlu Mehmed b. Mustafa'nın bahriye askeri olup olmadığının tesbiti talebi.

Belgede bahriyeli askerin adı Karaoğlu olarak onunmuş. Bununla birlikte devamında bir mim olduğundan Karama veya Karamanoğlu olması da mümkündür. Nedeni belgede belirtilmemiş olmakla birlikte söz konusu Mehmet oğlu Mustafa'nın gönderilmesi Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından telgrafla istenilmiştir.

İsteme nedeninin yine askerlikle ilişkili olması muhtemeldir. Öyle anlaşılıyor ki Mehmet İstanbul'dadır ve askerlik zamanı gelmiştir. Bu arada onun bahriyeli askeri olduğu yönünde de haber alınmış olduğundan Bahriye Nezaretine sorularak asker olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmaktadır. Kısacası asker olduğu öğrenildiğinde sorun kalmayacağı anlaşılmaktadır.

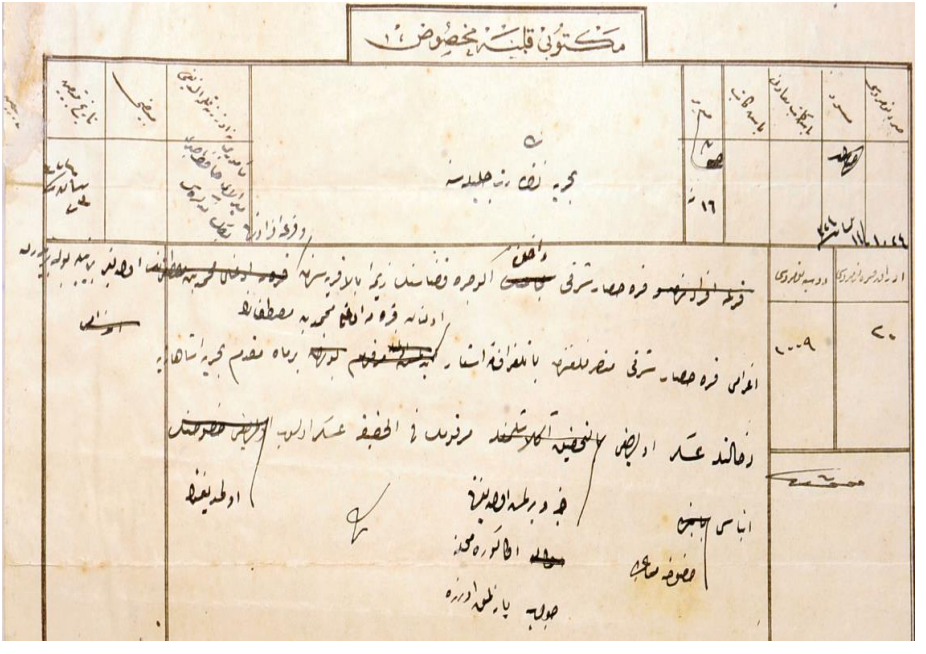

Hû

Bahriye Nezaret-i Celilesine

23 Nisan 1324

Karahisar-i Şarki dahilinde Alucra kazasının Zağpa-i Bâlâ karyesinden ve karye efradından memuriyeti ne üzerine kaleme alındığı Miralay Hafız Bey'in tezkeresi olduğu bildirilen i'zamı (gönderilmesi) Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından bâ-telgrafname iş'ar olunan Karama(n)oğlu Mehmed bin Mustafa'nın bir mah mukaddem bahriye-i şahaneye dehaletle asker olduğu haber verilmiş olduğundan ana göre mahalline cevab yazılmak üzere merkumun fil-hakika asker olub olmadığının inbası hususuna müsaade buyurulması…

10.BÖLÜM
Amele Olarak Çalışmaya Gitmek İçin Pasaport Talebinde Bulunanlar

İncelediğimiz 1907 tarihli belgeler Alucra'nın geçmiş tarihine yönelik çok değerli bilgiler içermektedir. Öncelikle Alucra ve Mindeval ahalisinin bulundukları yerlerde geçimlerini temin edecek işleri olmadığından amele olarak Anapa ve Batum taraflarına çalışmaya gittiklerini öğrenmekteyiz.

Aslında hemşehrilerimin Anapa'ya çalışmaya gitmiş olmalarını öğrenmek benim için çok üzüntü verici oldu. Zira buralar vaktiyle bizim toprağımızdı. Hatta kendisi de Şehinkarahisarlı olan Trabzon Valisi Çeçenzade Hacı Hasan Paşa da bir dönem Anapa Kalesinin sorumlusuydu. Gerek onun zamanında gerek öncesinde gerek sonrasında (1818-1829 Osmanlı–Rus Savaşında buralar kaybedildi) Karahisar-i Şarki Sancağından ve dolayısıyla Alucra ve Mindeval'dan buralara Anapa'yı korumaya ve savaşmaya giden hemşehrilerimiz

buralar elimizden çıkınca bu sefer amele olarak buralara gitmek zorunda kalmıştır.

Elbette yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi bunlar hep yokluk nedeniyle yaşanmıştır. Belgelere yansıdığı ve o tarihte Alucra Kaymakamının bildirdiği üzere Alucra dağlık olduğundan ve yeterli tarım sahası olmadığından izin alarak çalışmak ve ticaret yapmak için İstanbul'a veya kış mevsiminde izinsiz olarak aileleriyle birlikte Canik Sancağına gitmektelermiş. Mindeval nahiyesinin çoğunluğunun ise Rusya'nın Anapa cihetlerine amelelik etmek üzere kaçak olarak gitmekte olduklarından bahsedilmektedir.

Buradan da anlıyoruz ki gurbetçilik Alucra'nın çok eskiden beri kaderi olmuş. İşte bu gidiş-gelişleri özellikle de dış memleketlere yapılan iş seyahatlerini belirli bir düzene koymak için Trabzon vilayetinde verilen amele pasaportlarının Alucra kazasında da verilmesi kararı alınmıştır. Gerekçesi de bellidir. Uzun yol nedeniyle zaten yoksul olan halk bunun için ayrıca bir masraf etmekte ve zaman harcamaktadır.

Bunun önüne geçebilmek için de Alucra için pasaport gönderilmiş ayrıca mühür yaptırılacağı bildirilmiştir. Bir esneklik daha olarak yolculuk yapmasında sakınca olmadığı belirlenenlerin-belgelendirenlerin isterlerse Gümüşhane Sancağına müracaatla da pasaportlarını alabilecekleri belirtilmiştir. Nihayetinde yurt dışına çıkış yeri Trabzon olduğu için Gümüşhane yol üzeri sayılmaktadır.

Bundan önce aynı konuda incelediğimiz 1907 tarihli belgelerde Alucra'nın geçmiş tarihine yönelik bilgiler elde etmiştik. Bu bilgilerde Alucra ve Mindeval ahalisinin bulundukları yerlerde geçimlerini temin edecek işleri olmadığından amele olarak Anapa ve Batum taraflarına ve Der-saadet'e çalışmaya gittiklerini öğrenmiştik.[103]

[103] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/25/1907-tarihinde-alucra-pasaport-burosu-kurulmus/

Yukarıda link adresini verdiğimiz yazımızda incelediğimiz belgelerde Alucra Kaymakamının değerlendirmelerine de özet olarak yer verilmişti. Bu kez incelediğimiz belgeler ise Şura-yı Devlet (Danıştay) menşeli olup amele pasaportu talebinin burada görüşüldüğü anlaşılmaktadır. Buradan çıkan karar doğrultusunda da Alucra için de pasaport verildiği, hatta pasaport bürosunun kolaylık olması açısından Alucra'da kurulduğu, bunun için mühür kazıttırıldığı (hak edildiği) anlaşılmaktadır.

En önemlisi de Alucra Kaymakamının yazdığı raporun bir nüshası bu belgeler arasındadır. Burada öyle açıklamalar vardır ki çok dikkat çekicidir. Alucra ve nahiyeleri hakkında önemli bilgiler olduğu gibi bu değerlendirmeler Şiran'a kadar uzanmaktadır.

Tüm bu bilgilerin detayları özellikle Alucra Kaymakamının raporunda bulunmaktadır. Bu detayları öğrenmek için söz konusu raporun transkripsiyonunun okunması gerekmektedir.

Yarım Ücretli Amele Pasaportu Hakkının Alucra İçin De Geçerli Olması İsteği

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No: 1815, Gömlek No: 3, Tarihi: 01 Ra (Rebiülevvel) 1328 (13 Mart 1910), Konusu: Nısf (yarı, yarım) ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına da teşmili. (Sivas 2)

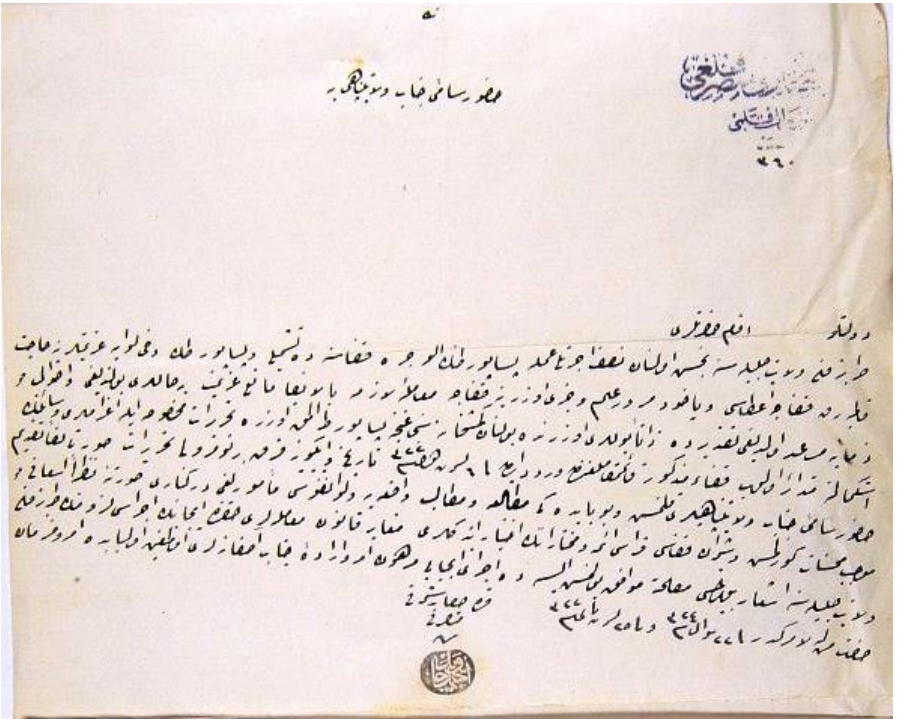

Huzur-ı Sami-i Cenâb-ı Velayetpenahiye
Devletlü Efendim Hazretleri

Trabzon vilayeti celilesine bahş olunan nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına da teşmili ve pasaportun dahi livaya a'zimetlerine hacet kalmayarak kazaca i'tası veyahut mürur-ı ilm u haberi üzerine kazaca muamele-i lazıme bil-ifa mani-i a'zimet bir halde bulunduğu ve ahvâli zamâniye müsaid olduğu takdirde zaten yolları üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile a'zimetleri vesailinin istikmaline mütedair olub kaza-i mezkûr Kaim-makamlığından vürud iden fi 6 Teşrinievvel Sene 1322 tarih ve ikiyüzkırkbir numerolu tahrirat sureti leffen takdimi huzur-ı sami-i cenab-ı velayetpenahileri kılınmış ve bu babdaki mütalaa ve mutalebe-i vakıaya ve liva nüfus me'murluğu derkenarı suretine nazaran isafı mucib-i muhsenat görülmüş ve Şiran kazası kurası eimme

ve muhtaranının ihtiyar ittikleri mugayir-i kanun muameleleri hakkında icabının icrası lüzumunun Trabzon vilayet-i celilesine iş'ar buyurulması maslahata muvafık bulunmuş ise de icra-yı icabı merhun-ı emr ve irade-i cenâb-ı asafâneleri kılınmağın ol-babda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

Fi 22 Şevval Sene 1324 ve fi 25 Teşrinisani Sene 1322 (30 Kasım 1809)
Karahisar-i Şarki Mutasarrıfı Bende

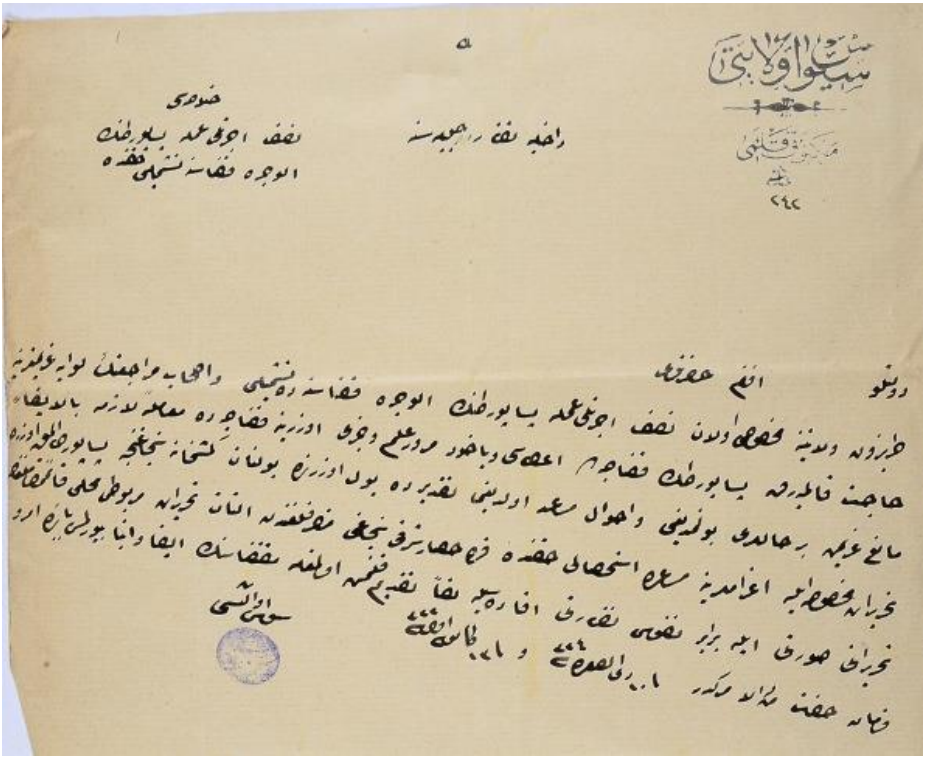

Sivas Vilayeti
Dâhiliye Nezaret-i Celilesine

Hülasası/Nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına teşmili hakkında
Devletlü efendim hazretleri

Trabzon vilayetine mahsus olan nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına da teşmili ve ashab-ı müracaatın livaya a'zimetlerine hacet kalmayarak pasaportun kazaca da i'tası veyahut mürur-ı ilm u haberi üzerine kazaca da muamele-i lazıme bil-ifa mani-i azimet bir halleri bulunmadığı ve ahvali müsaid olduğu takdirde yol üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile i'zamlarına müsaade istihsali hakkında Karahisar-i Şarki Sancağı Mutasarrıflığından alınan tahrirat merbutu mahalli Kaim-makamlığının tahrirat sureti ile beraber nüfus nezareti ifadesiyle leffen takdim kılınmış olmağla muktezasının ifa ve inba buyurulması babında emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir.
Fi 10 Zilkade Sene 1224 ve fi 13 Kanunievvel Sene 1222 (26 Aralık 1906) Sivas Valisi Bende

Mürur (geçiş) Tezkeresi

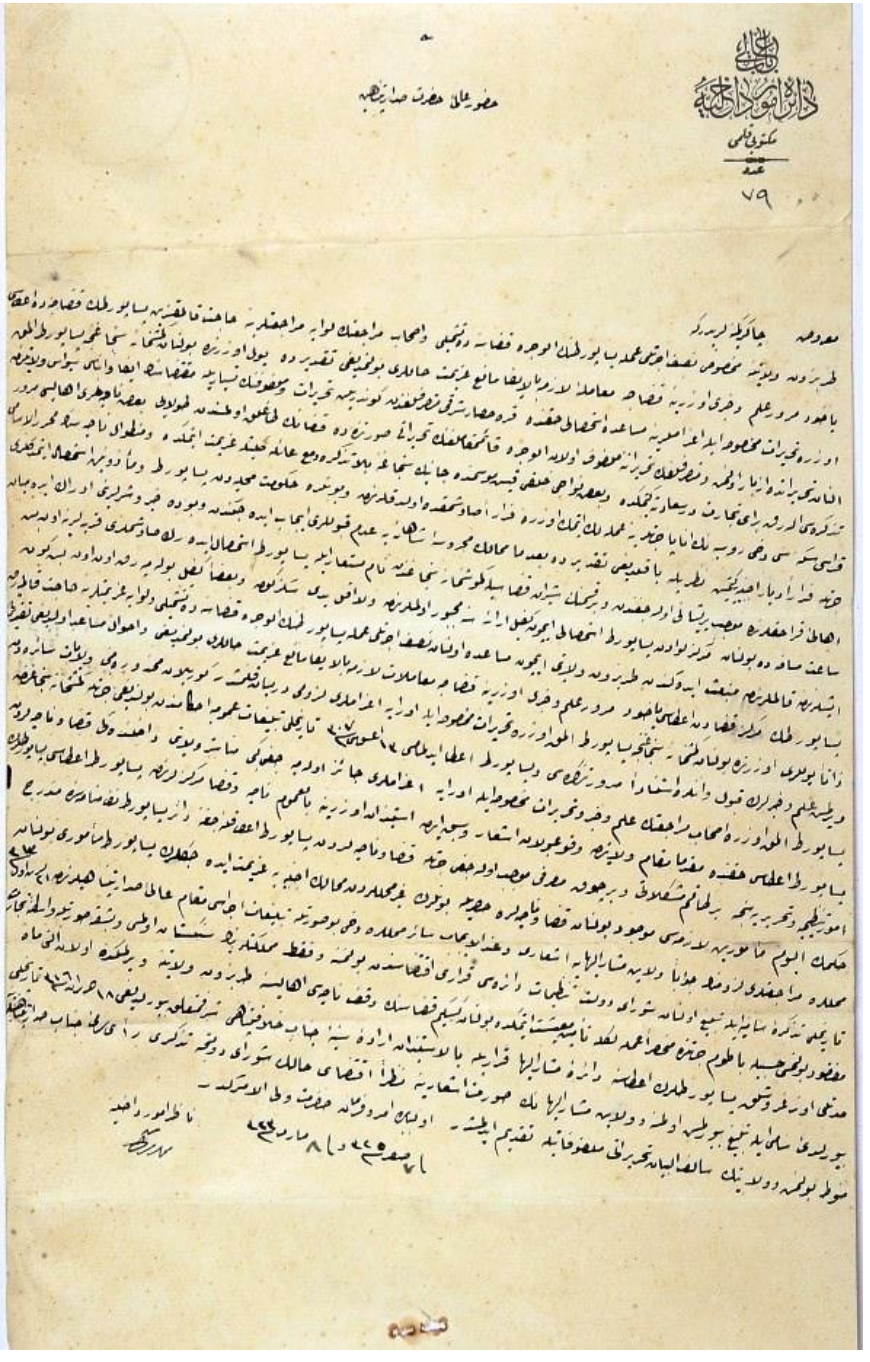

Hu
Huzur-ı âli-i hazret-i sadaretpenâhiye
Marûz-i çaker-i kemineleridir ki

Trabzon vilayetine mahsus nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına da teşmili ve ashab-ı müracaatın livaya müracaatlarına hacet (gerek) kalmaksızın pasaportun kazaca da i'tası (verilmesi) yahud mürur-ı ilm ü haberi üzerine kazaca muamele-i lazıme bil-ifa mani-i a'zimet halleri bulunmadığı takdirde yol üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile a'zimetlerine müsaade istihsali hakkında Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından gönderilmiş tahrirat ve melfufunun tesyarıyla muktezasının ifa ve inbâsı Sivas vilayetinden alınan tahriratda izbâr olunmuş ve mutasarrıflığın tahriratına melfuf olan Alucra Kaim-makamlığının tahriratı suretinde kazanın dağlık olmasından dolayı bazı nahiyeleri ahalisi mürur tezkeresi alarak bera-yı ticaret Der-saadet'e gitmekde ve bazı nevahi (nahiye) halkı kış mevsiminde Canik bila-tezkere (izinsiz) ve ma'a ailesiyle (ailesiyle birlikte) külliyetle azimet etmekde ve Mindeval nahiyesinin muharerü'l-esami-yi kurası sekenesi (oturanlar, sakinler) dahi Rusya'nın Anapa cihetlerine amelelik etmek üzere firaren savuşmakda olduklarından ve bunlara hükümet-i mahalliyeden pasaport ve mezuniyet istihsal etmedikleri cihetle firaren diyâr-ı ecnebiye gitmiş nazarıyla bakıldığı takdirde ba'dema memalik-i mahrusa-i şahâneye âdem-i kabulleri icab edeceğinden ve bu da hayr ve şerlerini idrak edemeyen ahali-i kura haklarında mucib-i perişânî olacağından ve bir kısmının Şiran kazasıyla Gümüşhane Sancağından nâm-ı müstear ile pasaport istihsal ederek savuşmaları karyelerine on beş saat mesafede bulunan merkez livadan pasaport istihsali içün kefil iraesine (göstermeye) mecbur olmalarından ve la-ekall (en az) yedi sekiz gün ve bazen kefil bulamayarak on on beş gün işlerinden kalmalarından münbais idiğünden (gönderilmiş olduğundan) Trabzon vilayeti içün alınan nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasına da teşmili ve livaya azimetlerine hacet kalmayarak pasaportun merkez kazadan i'tası yahud mürur-ı ilm u haberi üzerine kazaca muamelat-ı lazıme bi'l-ifa mani-i azimet halleri bulunmadığı ve ahvali müsaid olduğu takdirde zaten yolları üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca

pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile oraya i'zamları lüzumu dermeyân kılınmışdır. Görülen mahzura mebni vilayet-i saireden verilmiş ilm u haberlerin kabul ve onlara istinaden mürur-ı mezkûresi ve pasaport i'ta edilmemesi 13 Ağustos Sene 1307 tarihli tebligat-ı umumiye ahkâmından bulunduğu cihetle Gümüşhane Sancağından pasaport almak üzere ashab-ı müracaatın ilm u haber ve tahrirat-ı mahsusa ile oraya i'zamları caiz olamayacağı gibi Manastır vilayeti dâhilindeki kaza ve nahiyelerden pasaport i'tası hakkında mukaddemâ makam-ı vilayetden vuku' bulan iş'ar ve sebk eden istizan üzerine bi'l-umum nahiye ve kaza merkezlerinden pasaport i'tası pasaportların umur-ı tanzimiye ve tahririyesince bir takım müşkilatı ve birçok masrafı mucib olacağı cihetle kaza ve nahiyelerden pasaport i'ta kılınacağına dair pasaport nizamnamesinde münderiç hükmün el-yevm me'muriyet-i lazımesi mevcud bulunan kaza ve nahiyelere hasrıyla bunlardan gayrı mahallerden memalik-i ecnebiyeye azimet edeceklerden pasaport me'muru bulunan mahallere müracaatları lüzumunun cevaben vilayet-i müşarün-ileyhaya iş'arı ve indel-icab sair mahallere dahi bu suretle tebligat icrası makam-ı âli-i sadaretpenâhilerinin 21 Teşrinievvel Sene 1313 tarihli tezkire-i samiyeleriyle tebliğ olunan Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi kararı iktizasından bulunmasına ve fakat memleketlerinin nan-kesenat olması ve başka suretle vasıta-i ticaret mefkud (kaybolmuş, yol, olmayan) bulunması hasebiyle Batum cihetinde münhasıran amelelikle temin-i maişet etmekde olan Keskim kazasının Vakıf nahiyesi ahalisine Trabzon vilayetine verilmekde olan altı mah müddetli onar guruşluk pasaportların i'tasına daire-i müşarün-ileyh kararıyla bil-istizan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafetpenâhi şeref-müteallik buyurulduğu 18 Haziran Sene 1316 tarihli buyruldu-i sami ile tebliğ buyurulmuş olmasına ve vilayet-i müşarün-ileyhinin suret-i iş'arına nazaran iktizayı hallinin Şura-yı Devletçe tezkiri re'y-i sami-i sadaretpenâhilerine menut (bağlı) bulunmuş ve vilayetin salifü'l-beyan tahriratı melfufatıyla takdim olunmuştur. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir.
Fi 7 Safer Sene 1325 ve fi 8 Mart Sene 1323 (21 Mart 1907)
Nazır Umur-ı Dâhiliye Bende

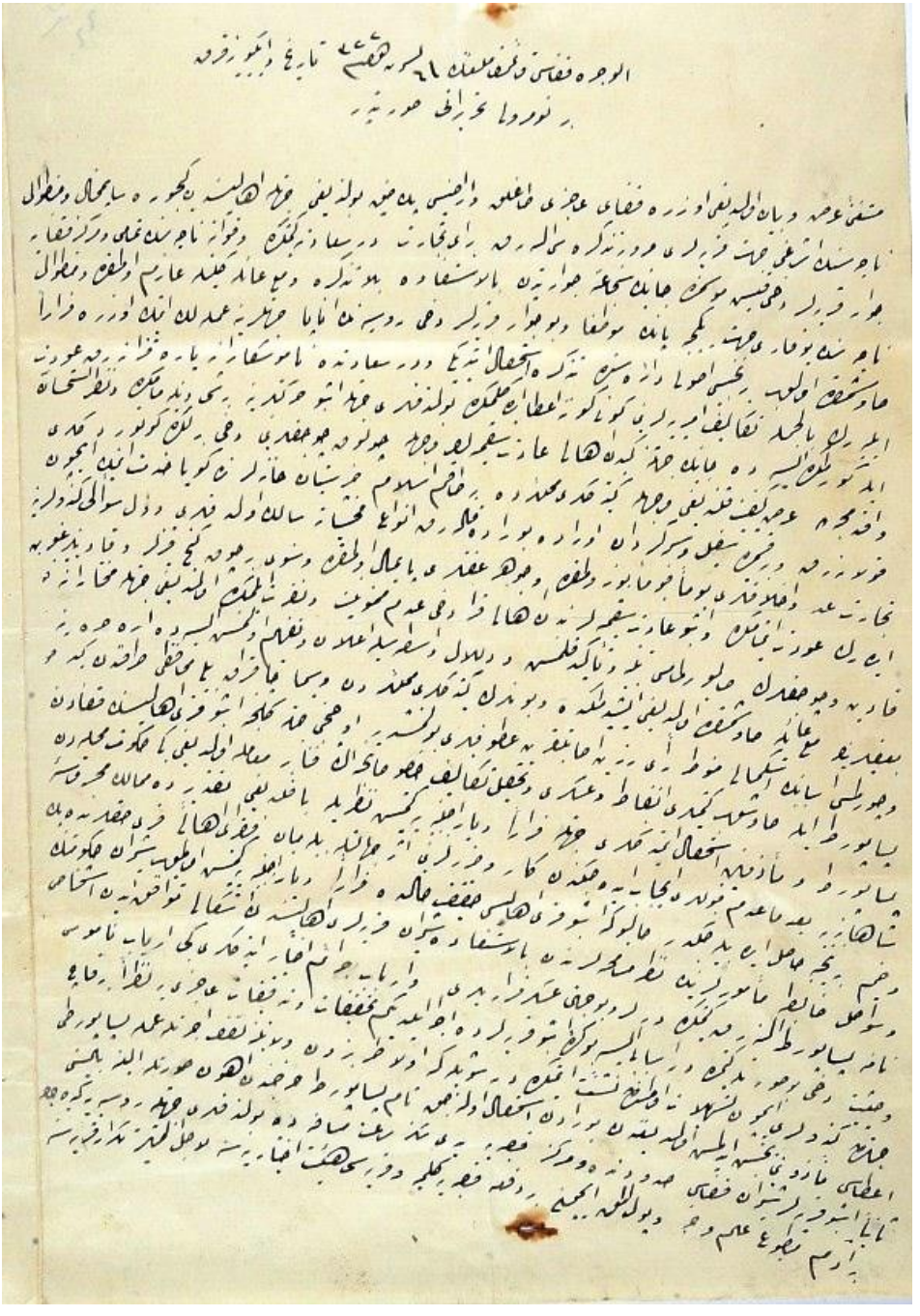

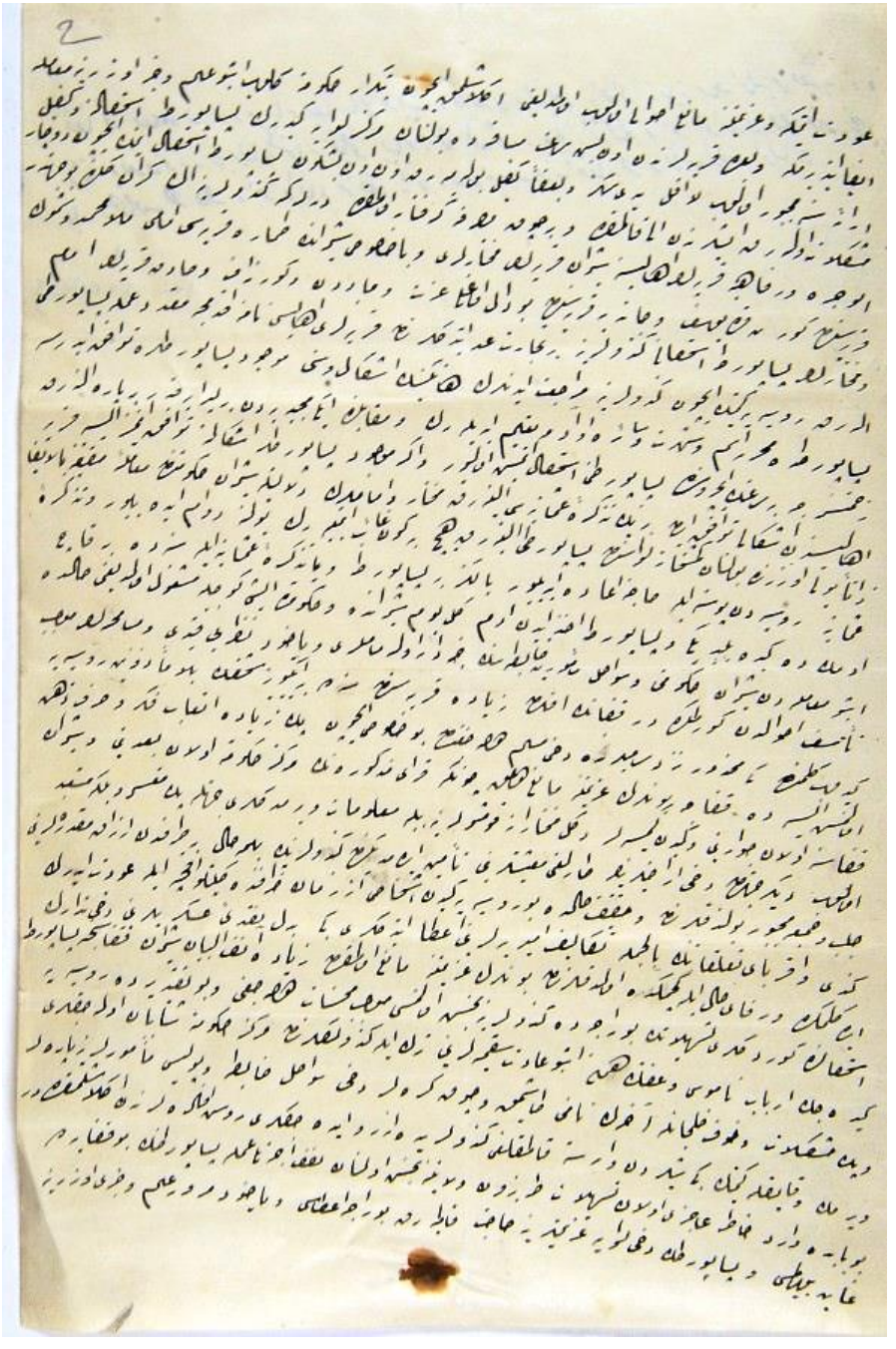

Alucra kazası Kaim-makamlığının fi 6 Teşrinievvel sene 1322 tarih ve ikiyüzkırkbir mumerolu tahriratı suretidir.

Mustağni arz ve beyan olunduğu üzere kaza-yı acizi dağlık ve arazisi pek zıyk (dar, sıkıntılı bulunduğu cihetle ahalisinden Gicora, Saymuhal ve mindeval nahiyesinin aşağı cihet kuraları mürur tezkeresi alarak bera-yı ticaret Der-sadet'e gitmekte ve Kuvata nahiyesinin tamamı ve merkez kazaya civar karyeler dahi kış mevsiminde Canik Sancağına civariyetden bil-istifade bila-tezkere ve ma'a aile-i külliyetle a'zim olmakta ve Mindeval nahiyesinin yukarı ciheti Yenice, Panik, Mutağa ve civar karyeler dahi Rusya'nın Anapa cihetlerine amelelik etmek üzere firaren savuşmakta olup birincisi usulu dairesinde tezkere istihsal ettiği ve Der-saadet'te namuskârâne para kazanarak avdet eyleyerek bil-cümle tekâlif-i emriyelerini günü gününe i'ta edegelmekte bulundukları cihetle çoluk çocuklarını dahi birlikte götürdükleri ve akdimce de arz-ı keyfiyet kılındığı cihetle gittikleri mahallerde bir takım İslâm, Hıristiyan hanelerinde güya hidmet etmek içün kullanarak ve **bir kısım da sefil ve sergerdan (şaşkın) orada burada kalarak envâ-i fuhşiyata sâlik oldukları (fuhuş batağına düştükleri) ve züll-il su'âli (aşağılık işi) kendilerine ticaret add (ettikleri) ahlakları yevmen fe-yevmen (günden güne) bozulmakta ve cevher-i iffetleri pâymâl olmakda (ayakaltına alınmakta) ve senevi birçok genç kızlar ve kadınlar gaybubet ederek (kaybolarak) avdet etmekde ve işbu adet-i sakimelerinden (yanlış alışkanlıklarından)** hali (boş) kura (köy) dahi âdem-i memnuniyet ve nefret eylemekte olduğu cihetle muhtarana kadın ve çocukların salıverilmemesi tenbih ve te'kid kılınmış (tekrar tekrar söylenmiş) ve dellal (tellal, çığırtgan) vasıtasıyla i'lân ve tefhim edilmiş olsa da ara sıra ne bazılarının maa aile (aileleriyle birlikte) savuşmakda olduğu işitilmekte ve bunların gittikleri mahallerden siyyemâ (özellikle) **Çakrakbeli (Kurtbeli)** muhafızı tarafından kayd ve çevrilmesi esbabının istikmali menût-ı re'y-i rezin-i isâbet-karîn-i 'atufileri bulunmuştur. Üçüncü cihete gelince işbu kura (köyler) ahalisinin kazadan pasaport ile savuşup gitmeleri inzibat ve askeri ve tahsil-i tekâlifi husumatça en fena bir muamele olduğu bâ-hükümet-i mahalliyeden pasaport ve me'zuniyet istihsal etmedikleri cihetle firaren diyar-ı ecnebiyeye gitmiş nazarıyla bakıldığı takdirde

memalik-i mahrusa-i âhâneye ba'dema (sonra) âdem-i kabulleri icab edeceğinden kâr u hayriyeleri asar cihetleriyle bilemeyen fukara-yı ahali-i kura (köy halkı) haklarında pek vahim bir netice hâsıl edebilecektir. Halbuki işbu kura-yı ahalisi hakikat-i halde firara diyar-ı ecnebiyeye gitmiş olmayub Şiran hükümetinin ve sevahil zabıta me'murlarının nazar-ı müsammahalarından bi-istifade Şiran karyeleri ahalisinden eşkâli tevafuk eden eşhas namına pasaport alınarak gitmekdedirler ve bu ciheti asker firarileri ve erbâb-ı ceraim (suçlular) ihbar ettikleri gibi erbâb-ı namus ve haysiyet dahi bu suretle gitme(k)dedir. Esbâb-ı ise bu kere şu bu karyelerde icra eylediğim tetkikat ve tenkizat-ı aciziye nazaran birkaç cihetden kendileri içün teshilat olmasından neş'et etmektedir. Şöyle ki evvela Trabzon vilayetine nısf ücretle amele pasaportu i'tası mezuniyeti bahş edilmiş olduğundan buradan istihsal olunacak tam pasaport harcından ehven suretle alına bilmesini saniyen işbu karyeler Şiran karyesi hududunda ve merkez kasabaya yedi sekiz saat mesafede bulundukları cihetle Rusya'ya gidecek bir adam matbu ilm u haber ve pul almak içün bir defa kasabaya gelmeye karyesi hey'et-i ihtiyâriyesine li-ecli't tekrar karyesine avdet etmeğe ve azimetine mani-i ahvali olup olmadığı anlaşılmak içün tekrar hükümete gelüb işbu ilm u haber üzerine muamele ifa ettirmeğe ve ba'dehu karyelerinden on beş saat mesafede bulunan merkez livaya giderek pasaport istihsaline ve kefil iraesine mecbur olub la-ekall yedi sekiz ve bazen kefil bulamayarak on onbeş gün pasaport istihsal etmek içün düçar-ı müşkilat olarak işlerinden alıkonulmakda ve birçok masarife giriftar olmakda derler ki kendilerine en girân gelende bu cihetdir. Alucra ve Refahiye karyeleri ahalisine Şiran karyeleri muhtarları ve ba-hususu Şiran'ın Tamara karyesi imamı Molla Muhammed ve Şemuk karyesinden Kürt Kara Yusuf ve Çatrır karyesinden Budaloğlu İzzet ve…….ve Korzaf ve Sadak karyeleri imam ve muhtarları pasaport istihsali kendülerine bir ticaret add ettiklerinden karyeleri ahalisi namına akdemce mukadder amele pasaportu alarak Rusya'ya gitmek içün kendilerine müracaat edenlerin hangisinin eşkâli ve sinni (yaşı) mevcut pasaportlara tevafuk ederse pasaporta muharrer isim ve şöhret ve saire evadım ta'lim eyleyerek ve mukabilinde iki Mecidiyeden bir liraya kadar bir pare alınarak

zahmetsizce bir saat içerisinde pasaportunu istihsal etmiş olur. Ve eğer mevcut pasaportlar eşkâline tevafuk etmez ise karye ahalisinden eşkâli tevafuk eden birinin tezkere-i Osmaniyesi alınarak muhtar ve imamların delaletiyle Şiran hükümetinden mu'amele-i mukteziye bil-ifa zaten yolu üzerinde bulunan Gümüşhane livasından pasaport alınarak hiçbir gün ga'ib itmeyerek yoluna devam edebiliyor ve tezkere-i Osmaniye Rusya'dan posta ile sahibine iade edilmiyor yalnız pasaport veya tezkere-i Osmaniye ile senede birkaç adamında gidebildiği ki ve pasaport ahz eden adam külle yevm (her gün) Şiran'da ve hükümetde işi gücüyle meşgul olduğu halde işbu muameleden Şiran hükümeti ve Sevahil me'muruni zabıtasının haberdar olamamaları veyahut nazar-ı bi-kaydı ve müsamahaları mucib teessüf-i ahvalden görülmektedir kazanın……ziyade karyesinden senede bir ikiyüz şahsın bila-me'zuniyet Rusya'ya gidip gelmekteki mahzur nezd-i samilerde dahi müsellem olacağından (kabul edileceğinden) bu husus içün pek ziyade it'ab-ı fikr ve sarf-ı zi'hin olunmuş ise de kazaca bunların azimetine mani olunmak çünkü kura-yı mezkurenin merkez hükümete olan bi'dayeti ve Şiran kazasına olan civarını ve giden kimseler değil muhtarana komşularına bile ma'lumat vermedikleri cihetle pek müte'assir ve müsteb'id olub diğer cihetden dahi arazilerinin darlığı maişetlerini temin edemediğinden kendilerinin be-he-mahal bir tarafdan erzak-ı mukadderelerini celb ve cem'a mecbur bulunduklarından ve hakikat-i halde bu Rusya'ya giden eşhas az zaman zarfında külliyetlü akçe ile avdet ederek kendi akrabâ-yı taallukâtının bi'l-cümle tekalif-i emriyelerini (vergilerini) i'ta ettikleri gibi bedel-i nakdi-i askerilerini dahi tedarik edegelmektedir. Faysal ile geçmekte olduklarından bunların a'zimetine mani olmakdan ziyade 'anif-ül beyân (biraz önce bildirilen) Şiran kazasınca pasaport istihsalinde kurdukları teshilatın buraca da kendilerine bahş olunması mucib-i muhsenat olacağı ve bu takdirde Rusya'ya gidecek erbâb-ı namus ve iffetin heman işbu adet-i sakimelerini (kötü adetlerini) terk ile kendiliklerinden merkez hükümete şitaban olacakları (koşacakları) ve pek müşkülat ve havf-ı halecanla (korku ve heyecanla) aharın (diğer) namını taşımak ve çok kereler dahi sevahil zabıta ve polisi memurlarına paralar vermek ve kayıkla gitmek gibi seyirden vareste kalmaklığı kendileri de arzu

edecekleri reviş-i ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu babda varid-i hatr-ı acizi olan teshilat (kolaylıklar) Trabzon vilayetine bahş olunan nısf ücretli amele pasaportunun bu kazaya da inayet buyurulması ve pasaportun dahi livaya a'zimetlerine gerek kalmayarak buraca i'tası veyahut mürur ilm u haberi üzerine **(Cümlenin böyle bitmesi belgelerin 3. sayfasının da olması gerektiğini gösteriyor. Ancak dosyasında 3. Sayfası yok. Zaten cümlenin bittiği yerde konunun toparlanmaya çalışıldığı anlaşılıyor).**[104]

Alucra'ya Pasaport Hakkı Verilmesi

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. Dosya No: 1154, Gömlek No: 48, Tarihi: 7 Safer 1325 (9 Mart 1323 – 22 Mart 1907), Konusu: Trabzon vilayetine mahsus nısf ücretli amele pasaportunun Alucra kazasında da uygulanıp kazaca da pasaport verilmesi yahut mürur (geçiş) ilmuhaberi üzerinde azimete mani bir durumu yoktur ibaresi bulunanların yol üzerinde bulunan Gümüşhane sancağından pasaport verilmesi.

[104]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/09/04/1907de-amele-olarak-gurbete-gitmek-icin-pasaport-almak-isteyen-alucralilar-ve-yasadiklari-sikintilar/

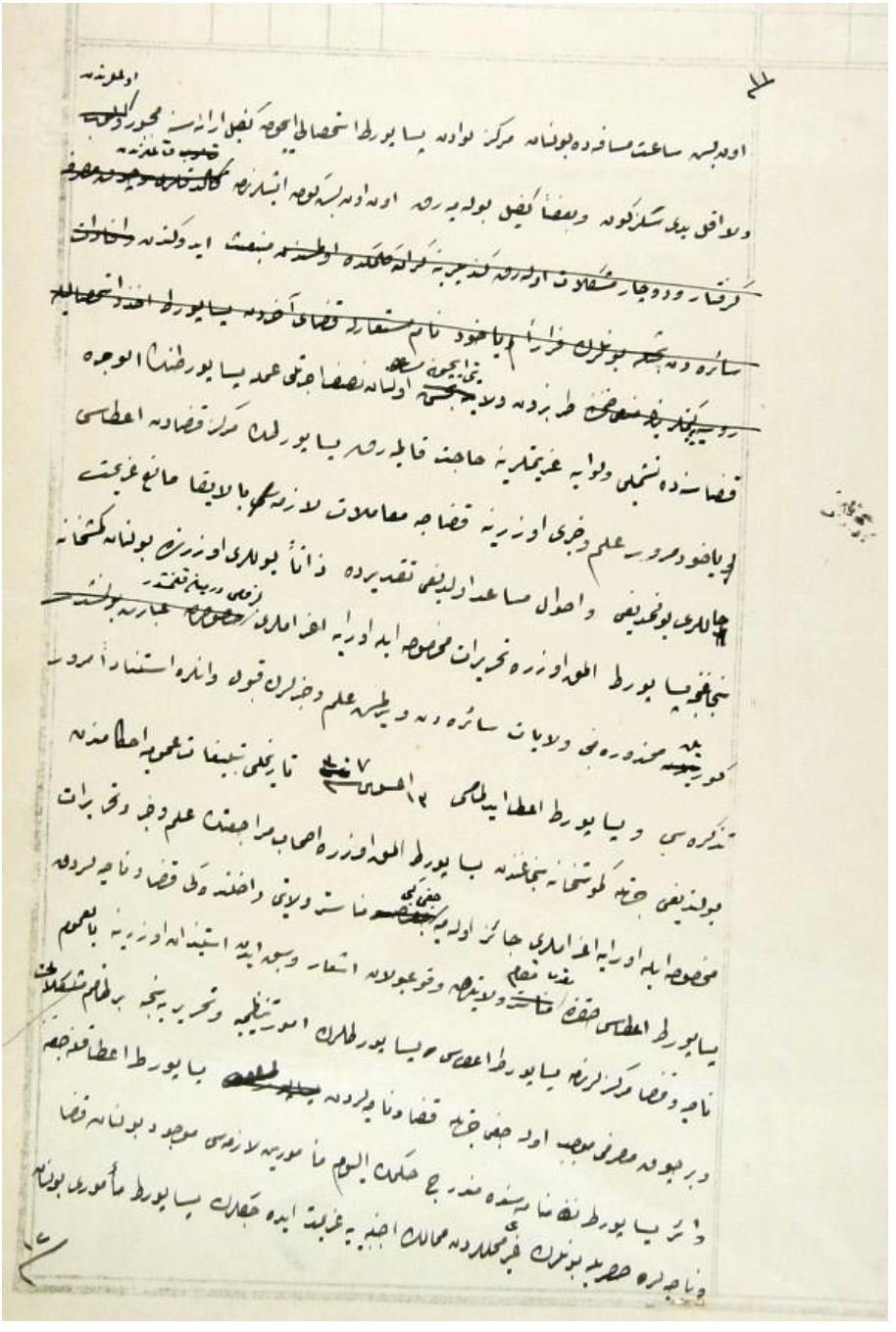

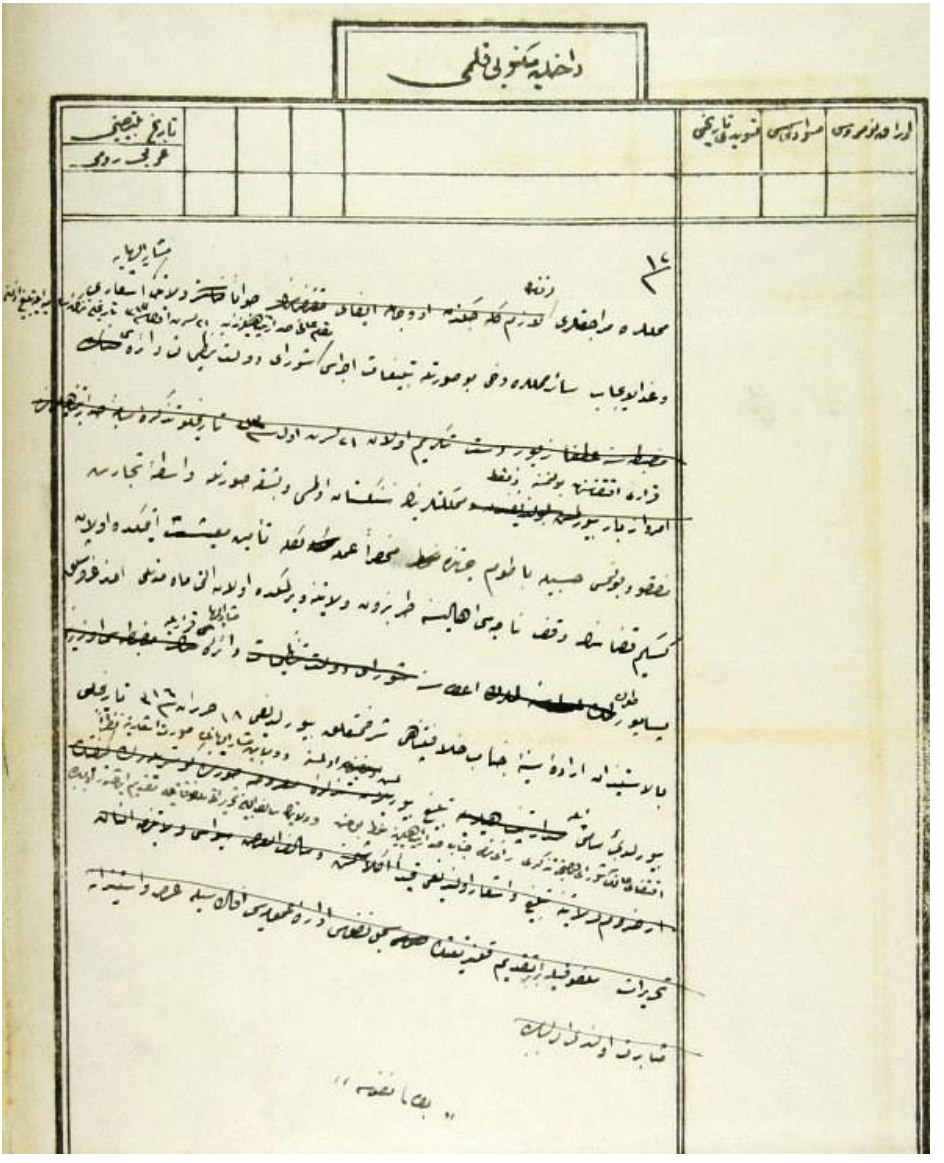

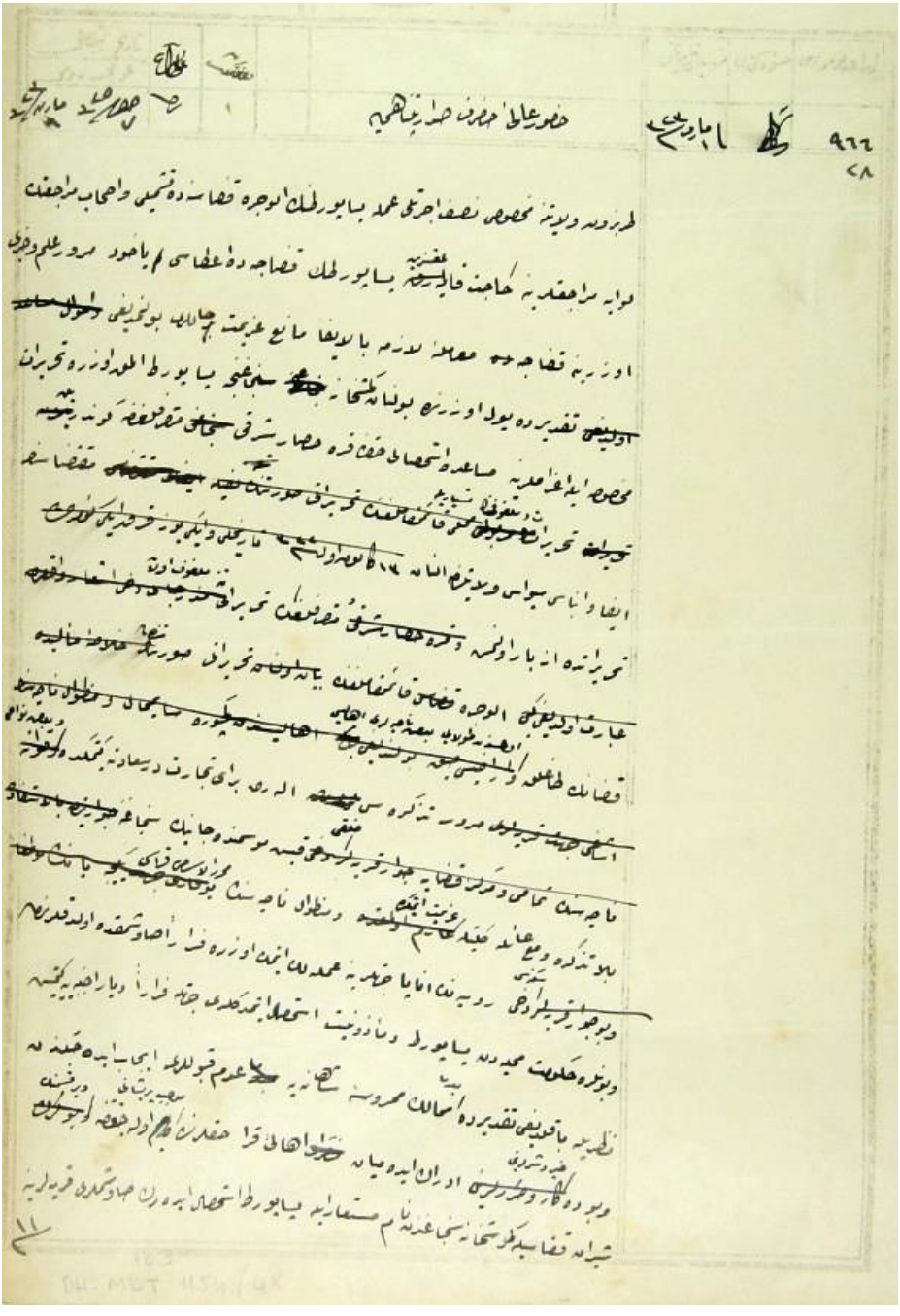

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sadaretpenâhiye
7 Safer Sene 1325 ve fi 6 Mart Sene 1323

Trabzon vilayetine mahsus nısf ücretli amele pasaportunun **Alucra kazasına da teşmili** ve ashab-ı müracaatın livaya müracaatlarına hacet (gerek) kalmaksızın **pasaportun kazaca da i'tası** (verilmesi) yahud mürur-ı ilm u haberi üzerine kazaca muamele-i lazıme bi'l-ifa mani-i azimet halleri bulunmadığı takdirde yol üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile i'zamlarına müsaade istihsali hakkında Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından gönderilen tahrirat ve melfufunun tesyarıyla muktezasının ifa ve inbâsı Sivas vilayetinden alınan tahriratda izbâr olunmuş mutasarrıflığın tahriratına melfuf olan Alucra Kaim-makamlığının tahriratı suretinde kazanın dağlık olmasından dolayı bazı nahiyeleri ahalisi mürur tezkiresi alarak berâ-yı ticaret Der-saadet'e gitmekde ve bazı nevahi **halkı kış mevsiminde Canik Sancağına bila-tezkere (izinsiz) ve ma' ailesiyle külliyetle azimet etmekde ve Mindeval nahiyesinin muharerü'l-esami-yi kurası sekenesi (oturanlar, sakinler) dahi Rusya'nın Anapa cihetlerine amelelik etmek üzere firaren savuşmakda**olduklarından ve bunlara hükümet-i mahalliyeden pasaport ve mezuniyet istihsal etmedikleri cihetle firaren diyâr-ı ecnebiye gitmiş nazarıyla bakıldığı takdirde ba'dema memalik-i mahrusa-i şahâneye âdem-i kabulleri icab edeceğinden ve bu da hayr ve şerlerini idrak edemeyen ahali-i kura haklarında mucib-i perişânî olacağına ve bir kısmının Şiran kazasıyla Gümüşhane Sancağından nâm-ı müstear ile pasaport istihsal ederek savuşmaları karyelerine on beş saat mesafede bulunan merkez livadan pasaport istihsali içün kefil iraesine (göstermeye) mecbur olmalarındanve la-ekall (en az) yedi sekiz gün ve bazen kefil bulamayarak on on beş gün işlerinden kalmalarından münbais idiğünden (gönderilmiş olduğundan)Trabzon vilayeti içün alınan nısf ücretli amele pasaportunun Alucrakazasına da teşmili ve livaya azimetlerine hacet kalmayarak pasaportun merkez kazadan i'tasıyahud mürur-ı ilm u haberi üzerine kazaca muamelat-ı lazıme bi'l-ifa mani-i azimet halleri bulunmadığı ve ahvali müsaid olduğu takdirde zaten yolları üzerinde bulunan Gümüşhane Sancağınca pasaport almak üzere tahrirat-ı mahsusa ile oraya i'zamları

(gönderilmeleri) lüzumu dermeyân kılınmışdır. Görülen mahzura mebni vilayet-i saireden verilmiş ilm u haberlerin kabul ve onlara istinaden mürur-ı mezkûresi ve pasaport i'ta edilmemesi 13 Ağustos Sene 1307 tarihli tebligat-ı umumiye ahkâmındanbulunduğu cihetle Gümüşhane Sancağından pasaport almak üzere ashab-ı müracaatın ilm u haber ve tahrirat-ı mahsusa ile oraya i'zamları caiz olamayacağı gibi Manastır vilayeti dâhilindeki kaza ve nahiyelerden pasaport i'tası hakkında mukaddemâ makam-ı vilayetden vuku' bulan iş'ar ve sebk eden istizan üzerine bi'l-umumnahiye ve kaza merkezlerinden pasaport i'tası pasaportların umur-ı tanzimiye ve tahritesince bir takım müşkilatıve birçok masrafı mucib olacağı cihetle kaza ve nahiyelerden pasaport i'ta kılınacağına dair pasaport nizamnamesinde münderiç hükmün el-yevm me'muriyet-i lazımesi mevcud bulunan kaza ve nahiyelere hasrıyla bunlardan gayrı mahallerden memalik-i ecnebiyeye azimet edeceklerden pasaport me'muru bulunan mahallere müracaatları lüzumunun cevaben vilayet-i müşarün-ileyhaya iş'arı ve indel-icab sair mahallere dahi bu suretle tebligat icrası makam-ı âli-i sadaretpenâhilerinin 21 Teşrinievvel Sene 1313 tarihli tezkire-i samiyeleriyle tebliğ olunan Şura-yı devlet Tanzimat Dairesikararı iktizasından bulunmasına ve fakat memleketlerinin nan-kesenat olması ve başka suretle vasıta-i ticaret mefkud (kaybolmuş, yol, olmayan) ve bulunması hasebiyle Batum cihetinde münhasıran amelelikle temin-i maişet etmekde olan Keskim kazasının Vakıf nahiyesi ahalisine Trabzon vilayetine verilmekde olan altı mah müddetli onar guruşluk bila istizan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafetpenâhi şeref-müteallik buyurulduğu 18 Haziran Sene 1316 tarihliburuldu-i sami ile tebliğ buyurulmuş olmasına ve vilayet-i müşarün-ileyhinin suret-i iş'arına nazaraniktizayı halinin Şura-yı Devletçe tezkiri re'y-i sami-i sadaretpenâhilerine menut (bağlı) bulunmuş ve vilayetin salifü'l-beyan tahriratı melfufatıyla takdim olundu. Ol-babda

Battalı (evrakı) nüfusa[105]

[105]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/25/1907-tarihinde-alucra-pasaport-burosu-kurulmus/

Alucra Pasaport Bürosu İçin Mühür Yaptırılması

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1188, Gömlek No: 20, Tarih: 25 C (Cemaziyelahir) 1325 (23 Temmuz 1323 – 5 Ağustos 1907), Konusu: Alucra kazasına amele pasaportu verilmesi için mühür kazıttırılması.

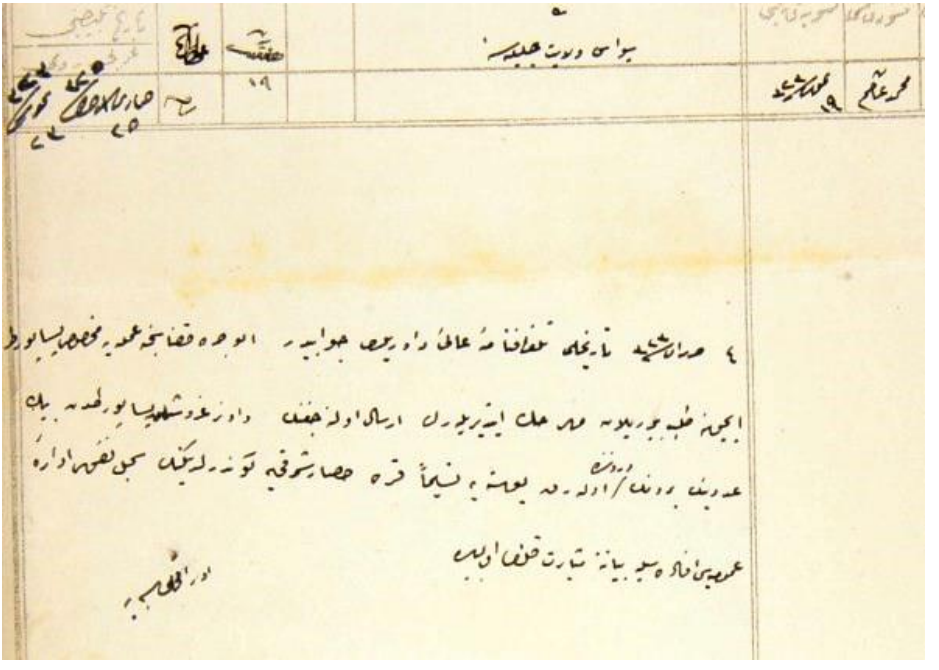

25 Cemaziyelahir Sene 1325 ve fi 23 Temmuz sene 1323 (5 Ağustos 1907)

4 Haziran sene (1)323 tarihli telgrafname-i âli-i dâverilere cevabıdır. Alucra kazasınca ameleye mahsus pasaport içün talep buyurulan mühr-i hakk etdirilerek (mühür kazıttırılarak) irsal olunacağının (gönderileceğinin) ve onar kuruşluk pasaporttan bin adedinin bir renk derununda olarak postaya teslimen Karahisar-i Şarki'ye gönderildiğinin sicil-i nüfus idare-i umumiyesi ifadesiyle beyanına mübaşeret (bir işe başlamak) kılındı ol-babda.
Evrak-ı muhasebeye

Zodomalı Bekiroğlu Ahmet'in Romanya'da Çalışmaya Gitmesi

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Fon Kodu: HR.İM.. Dosya No: 80, Gömlek No: 13, Tarihi: 06.08.1923, Arşivde Kayıtlı Konu Özeti: Sivas Vilayeti Şebinkarahisar Sancağı Alucra köyü sakini Bekiroğullarından Hasan oğlu Ahmed'in Romanya'da işçilik yaptığı sırada harp dolayısıyla uğradığı zararın temini talebi. (Osm.)

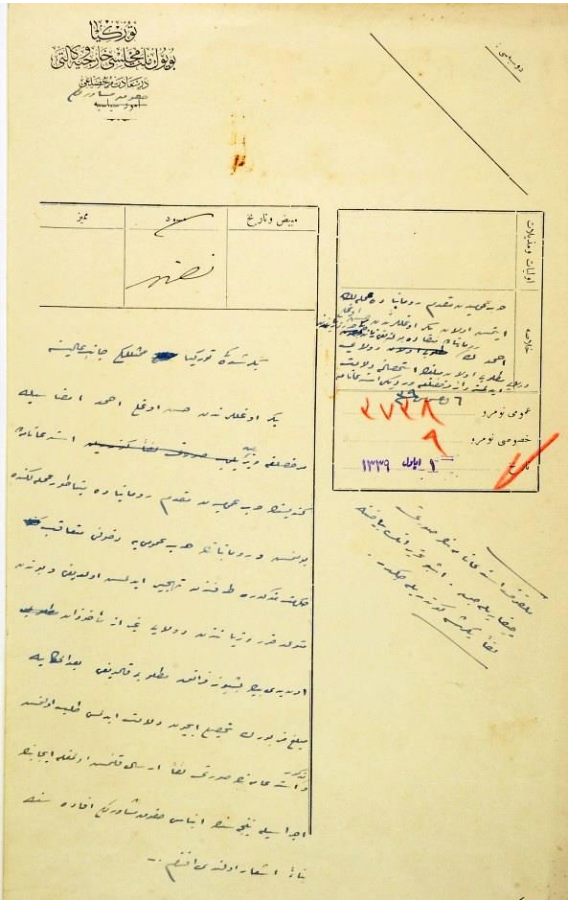

Bükreş'deki Türkiye mümessilliği cânib-i âlisine Bekiroğullarından Hasan oğlu Ahmed imzasıyla murahhaslığa virilen

istid'anâmede kendisinin harb-i umumiden mukaddem (önce) Romanya'da minyatür ameleliğinde bulunması ve Romanya'nın harb-i umumiye duhulünü (dâhil olmasından) müteakıb (sonra) hükümet-i mezkûre tarafından tehcir edilmiş olduğu ve bundan mütevellid (doğan) zarar ve ziyanından dolayı gayr-ı ez me'huzât (alınanlardan başka) on yedi bin beş yüz Frank matlubu kaldığı ba'de'l hikâye mebaliğ-i mezbûrun tahsili içün delâlet idilmesi (yol gösterilmesi, yardımcı olunması) taleb olunmuş ve mezkûr ve istid'asının sureti leffen irsal kılınmış olmakla icabının icrasıyla neticesinin inbâsı hukuk müşavirliği ifadesine binaen iş'ar olundu efendim.

Harb-i umumiden mukaddem Romanya'da amelelik itmiş olan Bekiroğullarından Hasan oğlu Ahmed'in Romanya'da menfâda (sürgün yerinde) bulunduğu zamandaki zarar ve ziyanından dolayı matlubu olan mebaliğin istihsâline delâlet idilmesine dair murahhaslığa virdiği istid'anâme.

6 Ağustos sene (13)39 (6 Ağustos 1923)

Melfuf istid'anâmenin sureti çıkarılacak. İşbu tahriratın beyazına (temize çekilmiş hali) leffen (ekte) Bükreş'e gönderilecektir.

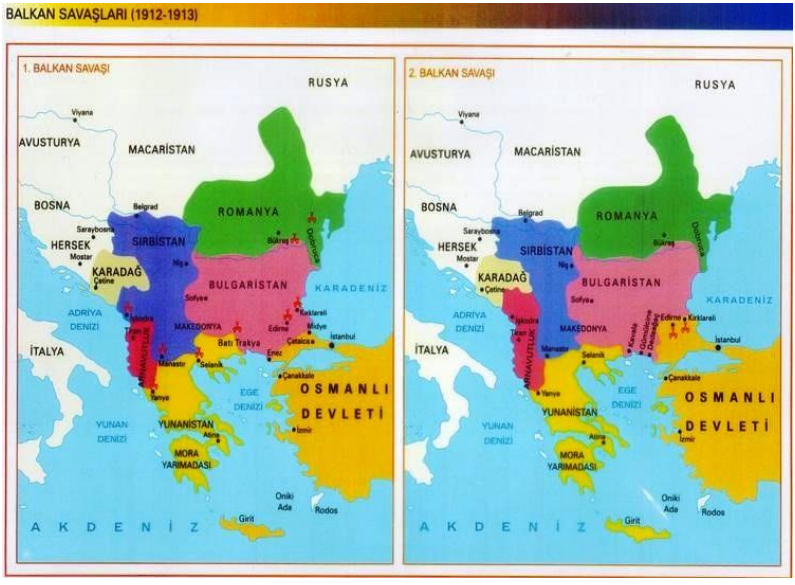

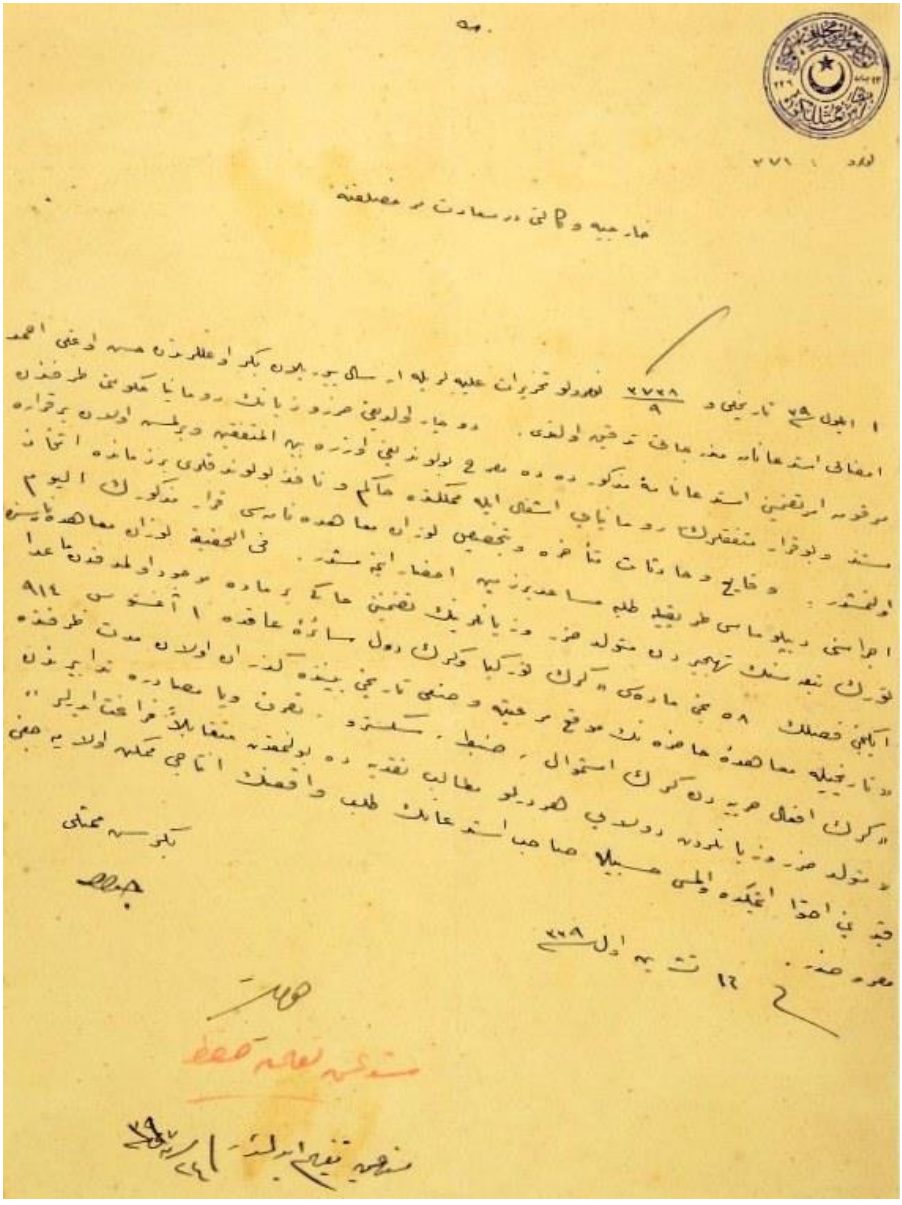

Hariciye Vekâleti Dersaâdet Murahhaslığı'na

1 Eylül sene (13)39 tarihli ve 3738/9 numrulu tahrirat-ı âliyyeler ile irsal buyurulan Bekiroğullarından Hasan oğlu Ahmed imzalı

istid'anâme mündericatı (içeriği) tedkik olundu. Duçar olduğu zarar ve ziyanın Romanya hükümeti tarafından merkûme emr-i tazmini istidatname-i mezkûrda da musarrah (açıklanmış, aşikâr) bulunduğu üzere beyne'l-müttefikin verilmiş olan bir karara müstenid (dayanan) ve bu karar müttefiklerin Romanya'yı işgal ile memlekete hâkim ve nafiz (te'sirli, nüfuzlu) bulundukları bir zamanda ittihaz (kabul) olunmuşdur. Vakayi' ve hadisat-ı müteahhire (sonraki olaylar) bi-tahsis-i Lozan muahede-namesi karar-ı (akit, anlaşma) mezkûrun elyevm (bugün, hâlâ) icrasını diplomasi tarikiyle talebe müsaid bir zaman ihzar (hazır) itmemişdir. Fi'l-hakîka Lozan muahedesinde Türk teb'asının tehcirden mütevellid (doğan) zarar ve ziyanlarının tazminini haki (anlatan, hikâye eden) bir madde mevcud olmadığından maada (başka) ikinci fasılın ellisekizinci maddesi "gerek Türkiye ve gerek düvel-i saire-i âkide (anlaşmaya katılan, akd eden, onaylayan devletler) 1 Ağustos 914 "tarihle muahade-i hâziranın (şimdiki anlaşman) mevki'-i mer'iyyete vaz'ı (uygulamaya konması) tarihi beyninde (arasında) güzeran olan ((geçen) müddet zarfında "gerek ef'âl-i (işler, fiiller) harbiyeden gerek istimvâl (idari işlemler), zabt, sekestro (Macarca: talep?), tasarruf veya müsadere tedabirinden "mütevellid (doğan) zarar ve ziyanlardan dolayı her dürlü mutaleb-i (hakkını isteme, dava) nakdiye de bulunmakdan mütekabilen (karşılıklı) ferahet (şan, şeref) ederler" kaydını ihtiva etmekde olması hasebiyle (dolayısıyla) sahib-i istid'anın taleb-i vakıanın intacı (neticelenmesi) mümkün olamayacağı mârûzdur. Fi 16 Teşrinievvel sene (1)339

Romanya'daki Türk Şehitliği

İstanbul Murahhaslığı Makam-ı Âlisi Huzur-ı Sâmiyesine
Efendim Hazretleri,

Bendeniz harb-i umumiyeden müstedim Romanya'da minyatür ameleliği ile iştigal idiyordum. Romanya'nın harb-i umumiye duhûlünü (dâhil olma) müteakib hükümet-i mezkûre tarafından Moldovya'ya tehcir (hicret ettirme, sürme) ve tagrib (kovma, memleketten çıkarma, gönderme) idilmiş orada hidemât-ı şâkkada (ağır iş) istihdam idilmiş idim. Tahliyemizi müteakib tehcir ve tagribden mütevellid (doğan) işimizden ayrılırken menfâdaki (sürgün yeri) zarar ve ziyanlarımızın tazmini hakkındaki şerh olunmuş, virilmiş olan karara tevfikan (uygun olarak) şehbenderhaneden (Ticaret nezaretinin teşekkülünden evvel ticaret işlerine bakmak ve tüccarlar arasındaki ihtilâfları halletmekle vazifelendirilen memurluğun unvanı) aldığımız talimatla lazım gelen makamata müracaat itmiş. Arizi-i amik (derinlemesine, inceden inceye) yapılan tahkikat neticesinde on sekiz bin Frank mikdârında bir matlub (alacak) istihkakım olduğunu tayin iderek buna müteferri' (buna bağlı) muamelâtı lâzımesi ikmal idilmiş yalnız bu meblağın bendenize teslim ve tevdi-i keyfiyeti kalmışdı. Bu on sekiz bin beş yüz Frank'dan bin Frank'ını ihtiyacıma sarf olunmak üzere acilen tesviye (bir neticeye bağlama) idilmiş idi. Mütebaki (geri kalan) on yedi bin beşyüz Frank matlubun (alacağın) hîn-i (an, vakit) tesviyesinde bir takım vakayı'i siyasiye tahaddüs itmiş (meydana gelmiş) şimdiye kadar duçar-ı teehhür (gecikme, sonraya kalma) olmuşdu (ertelenme, geriye kalma). Yalnız şehbenderhanesinde arz itdiğim matlûbuma (alacağıma) aid muamelat ve kuyudata (kayıtlar) aid vesaikin bir aynı İstanbul hariciye komisyonunda dahi bulunması emr-i tâbisine ittibaen (tabi olarak) 1474 numruda mukayyed (kayıtlı) Zodoma karyesi ahalisinden Bekiroğullarından Ahmed namlı (isimli) pasaportumla yapılmış olan muamele-i mezkûre işbu numru ile mukayyed (kayıtlı) olmakla bakiyye (kalan) on yedi bin beşyüz Frank matlubumun (alacağımın) icab eden muamelesi ikmal olunarak (tamamlanarak) acizlerine itasını istirham eylerim. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l emrindir.

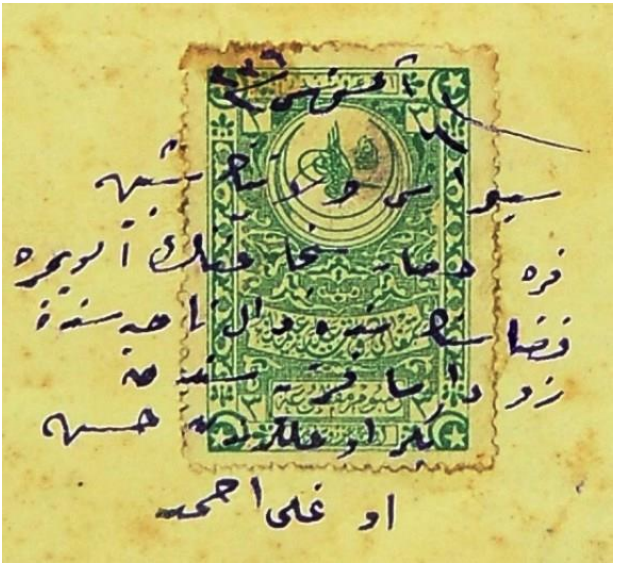

Fi 6 Ağustos sene (1)339 (6 Ağustos 1923)
Sivas Vilayetinin Şebinkarahisar Sancağının Alucra Kazasının Mindeval Nahiyesinin Zodoma Karyesinden
Bekiroğulları'ndan Hasan Oğlu Ahmed[106]

Yazımıza vesile olan Ahmet, 1923 yılında Romanya, Bükreş'de Türkiye temsilciliğine verdiği dilekçesi hem o günlerin durumuna ışık tutarak tarihin derinliklerine bir koridor açılmasına vesile olmuş, hem de kendi soy ağacıyla ilgili önemli ipuçları bırakmıştır.

Dilekçesini imzaladığı pulun üzerinde yaptığı açıklamadan ve dilekçesinden o tarih itibarıyla Alucra'nın Zodoma (Çakılkaya) köyünden olduğunu ve Bekiroğulları kabilesinden Hasan'ın oğlu olduğunu anlıyoruz. Bekiroğulları günümüzde de Alucra'nın Feygas (Gürbulak) köyünde ve Alucra Merkezinde kadimdirler. Alucrahaber Sitesinin değerli yöneticisi Kadir Bekiroğlu da bu ailenin ferdidir.

[106] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/09/27/zodomali-cakilkaya-ahmetin-tarihi-dilekcesinin-hatirlattiklari/

Buradan anlıyoruz ki Bekiroğullarının bir kolu da Zodoma'ya (Çakılkaya) yerleşmiş. Yaptığım ön araştırma neticesi Zodoma'lı (Çakılkaya) tanıdığım vasıtasıyla aldığım bilgiye göre bu köyde bu halen Bekiroğlu kökenine ait aile fertleri bulunmaktaymış.

İşin diğer boyutu ise, Alucra'lı bir hemşehrimizin 1. Dünya Savaşı öncesinde çalışmak için Romanya'ya gitmiş olmasıdır. Kendi açıklamalarına göre burada küçük fakat ağır işlerde çalışmıştır. Çalışırken de 1. Dünya Savaşı çıkmış ve Romanya'dan sınır dışı edilmiş.

Sınır dışı edildiğinde de orada önemli bir miktar alacağı kalmış. Ayrıca ifadelerinden çok sıkıntı çektiği de anlaşılmakta. Zira savaş ortamındaki dünya tam anlamıyla yokluk, kıtlık yıllarını yaşamaktadır. 1914 -1917 arasında süren 1. Dünya Savaşının bir tarafı da Osmanlı Devleti olduğundan geriye memleketine dönüp dönemediği bilmek mümkün değildir.

1923 yılında verdiği dilekçe ile başlattığı girişimle çalışmaların bedeli olan ki o tarihte çok büyük bir birikim sayılabilecek 17.500 Frank alacağını tahsil etmek istemiştir. Ancak, kendisine verilen cevapta Romanya hükümetinin aldığı sınır dışı etme kararını müttefik güçlerin kararı neticesi aldığı Lozan'da da bu tür zararların tazminine yönelik madde bulunmadığı için alacağını tahsil etmesinin hukuken mümkün olamayacağı belirtilmiştir.

Aslında dilekçesinde belirttiğine göre alacağının olduğu yapılan inceleme sonucu tespit edilmiş ve kayda bağlanmış, alacağına mahsuben de 1000 Frank kendisine verilmiş. Fakat günün siyasi gelişmeleri sonucu geri kalan alacağı kendisine ödenmemiş, ödenememiş. Neticede de şöyle oldu böyle oldu denilerek onca yıllık emeğinin karşılığı ödenmemiş veya tahsilinin mümkün olamayacağı belirtilmiş.

Taşıtın olmadığı Dersaâdet'e bile izinle yürüyerek gelindiği bir dönemde kalk Romanya'ya git yıllarca çalış, sonra hakkını alama, boşa giden emekler ve neticede üzücü bir sonuç.. İnşaallah, ebedi âlemde, bu dünyada çektiği sıkıntıların karşılığını alır.

Zodoma'lı Ahmet'in dilekçesinin diğer bir özelliği de ilk defa Şebinkarahisar Sancağı ifadesiyle karşılaşmış olmamdır. Diğer bütün belgelerde Karahisar-i Şarki Sancağı ifadesi kullanılırken, burada Şebinkarahisar Sancağı ifadesi kullanılmıştır. Şebinkarahisar 1923 ile 1933 arasında il olmuştur. Bu dilekçe il olma durumunun hemen öncesinde yazılmış olmalıdır.

11.BÖLÜM
Hınzırı Namı Diğer Kayacık İle İlgili Bilgi ve Belgeler

Bu çalışmada yararlandığımız tezlerden birinde Hayzuru diye bir köyden bahsedilmekte ve şimdi mevcut olmadığı belirtilmektedir.

Ancak, bazı köylerin ismi yanlış okunmuş olduğundan Hayzuru diye belirtilen köyün Hınzıri olması gerekmektedir.
Karye-i Hayzuri (Hınzıri)

Bugün bu karye mevcut değildir. Bu karyenin diğer bir ismi de Saru Kösçi'dir. Meskûn halkın Müslüman olduğu bu karyede, 977'de 19 nefer-i Müslim bulunmaktadır. Karyenin mahsûlleri; arpa, buğday, keten, bostan ürünleri, ceviz ve baldır. Karyenin vergi hâsılı; 977'de 383 akçe olarak kaydolunmuştur. Bu karyeye tabî Ağusuk (977'de 5 nefer-i Müslim bulunmakta ve hâsılı; 1000 akçedir), Hacı Viran (977'de hâsıl 700) ve Kal (977'de hâsıl 1000) isimlerinde 3 mezrâ bulunmaktadır.[107]

1642-43 tarihli diğer bir kaynakta ise, Mindaval'a bağlı köyler arasında beşinci sırada Karye-i Hınzorı köyüne rastlamaktayız. Bu köyün anılan tarihteki nüfus yapısı da aşağıdaki gibidir.

Hâne-i Osman veled-i Ali
Ziraat-ı Ömer veled-i Budak, sakin-i karye-i Cengeriş

Yirminci yüzyılın başında Hicri 1320'de (1904) yapılan iskân hareketi çerçevesinde Gümüşhane'nin Torul ilçesinden 40-50 kadar Rum ailesinin bir kısmı Alucra ilçe merkezi ile Kamışlı köyüne bir kısmı da Mindeval ilçesinin Hınzıri köyüne yerleştirilmişlerdir. Bu yerleştirilenler, ya yer satın almışlar ya da kendilerine yeni evler inşa ederek, yerleşik düzene geçmişlerdir. Ancak bir kısmı mübadeleden önce bir kısmı da mübadeleden sonra buradan ayrılmışlardır. Rumların buraya yerleştirilmesinden bir müddet sonra da bu köyün adının Kayacık olarak değiştirildiğini aşağıdaki belgeden öğreniyoruz.

[107] Ali Sinan Bilgili, Yüksek Lisans Tezi

Hınzıri Köyünün Adının Kayacık Olarak Değiştirilmesi

Arşiv Fon Kodu: BEO, Dosya No: 3797, Gömlek No: 284755, Tarihi: 20 Ş (Şaban) 1238 (27 Ağustos 1910), Konusu: Alucra kazasına tabi Hınzırı karyesinin adının kayacık namıya tesmimi. (Dâhiliye)

Huzur-ı sami-i cenab-ı mutasarrıf-ı efhâmiye

Karyelerine mukaddema tesmiye edilmiş olan Hınzırı namının çirkin ve münasebetsizliğinden dolayı bu namın ref' u ilgasıyla (kaldırılarak hükümsüz bırakılması) münasib bir isimle yâd ve tesmiyesine (anılması ve isimlendirilmesi) dair karye-i mezkûr hin-i ihtiyariyyesi (ihtiyar heyeti) tarafından vaki' olan istirham (verilen dilekçe) muvafık-ı maslahat (uygun bir iş olarak) görülmüş ve bu namın münasebat-ı mevkı'asıyla mütenasib (uygun olan) olan Kayacık namına (ismine) tebdili (değiştirilmesi) ve ba'de izin bu isimle tesmiyesi

(adlandırılması) tensib kılınmış (uygun bulunmuş) olduğundan iktiza-yı halin (durumun) ifa-yı neticesinin emr u inba buyurulması babında emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fi 22 Cemaziyel ahır sene 1328
Fi 16 Haziran sene 1326
Alucra Kaim-makamı Bende / Vekil-i Naib Ed-dâî / Müdir-i Mal Bende
Katib-i Tahrirat Bende / Müftü Vekil-i Metropol Ed-dâi

Eddai: "Mâlum bir duâcı. Duâcınız. Hayrınızı isteyen" meâlinde imza yerine yazılan bir tâbir.[108]

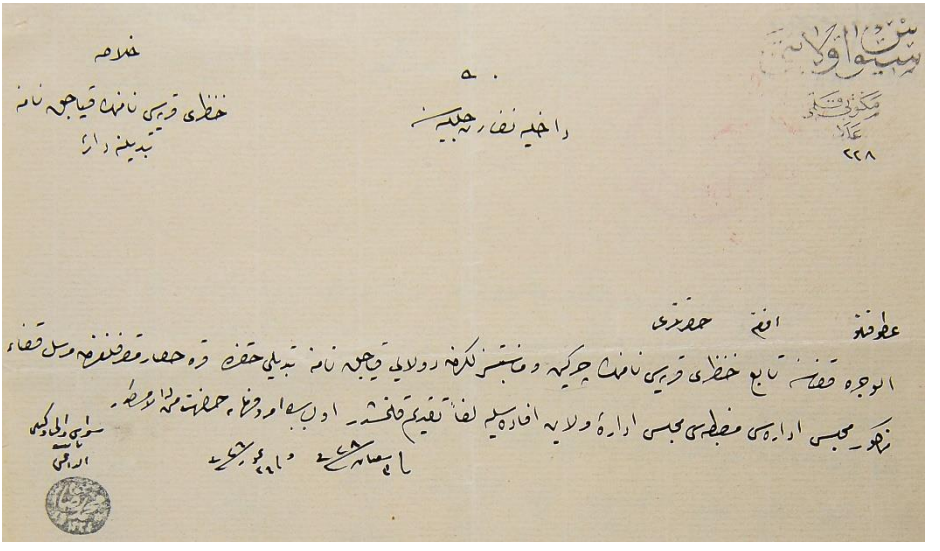

Sivas Vilayeti Mektûbî Kalemi Aded 228
Hû
Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne
Hülâsa: **Hınzırı karyesi namının Kayacık namına tebdiline dair**
Atufetlü efendim hazretleri

[108]http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3149:alucra-tarihinden-sayfalar-5-&catid=75:murat-tosun&Itemid=309

Alucra kazasına tabi Hınzırı karyesi namının çirkin ve münasebetsizliğinden dolayı Kayacık namına tebdili (ismiyle değiştirilmesi) hakkında Karahisar mutasarrıflığından mersul kaza-i mezkûr meclisi idaresi mazbatası meclis idare-i vilayet ifadesiyle leffen takdim kılınmıştır. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men leh'ül emrindir.

Fi 3 Şaban Sene (1)328 ve fi 26 Temmuz Sene 1326

Sivas vali vekili namına ed-dâî Mühür Mehmed Rıza

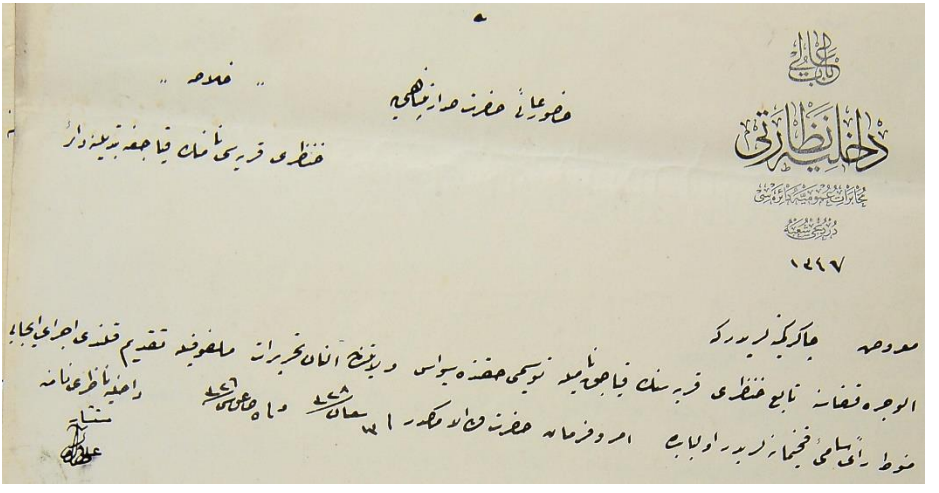

Bâb-ı Âlî Dâhiliye Nezareti
Muhaberat-ı Umumiye Dâiresi
Dördüncü Şube 1347
Hû
Huzur-ı Âlî-i Hazret-i sadâret-penâhiye
Hulâsa

Hınzıri karyesi namının Kayacık'a tebdiline dair

Marûz-i çaker kemineleridir ki

Alucra kazasına tabi Hınzıri karyesinin Kayacık namıyla tesmimi hakkında Sivas vilayetinden alınan tahrirat melfufuyla (ekleriyle) takdim kılındı. İcra-yı icabı menut-ı re'y-i fahimâneleridir. Ol-babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l emrindir.

Fi 13 Şaban Sene 1328 ve fi 5 Ağustos 1326
Dâhiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Namına Müsteşar Bende Ali Kemal

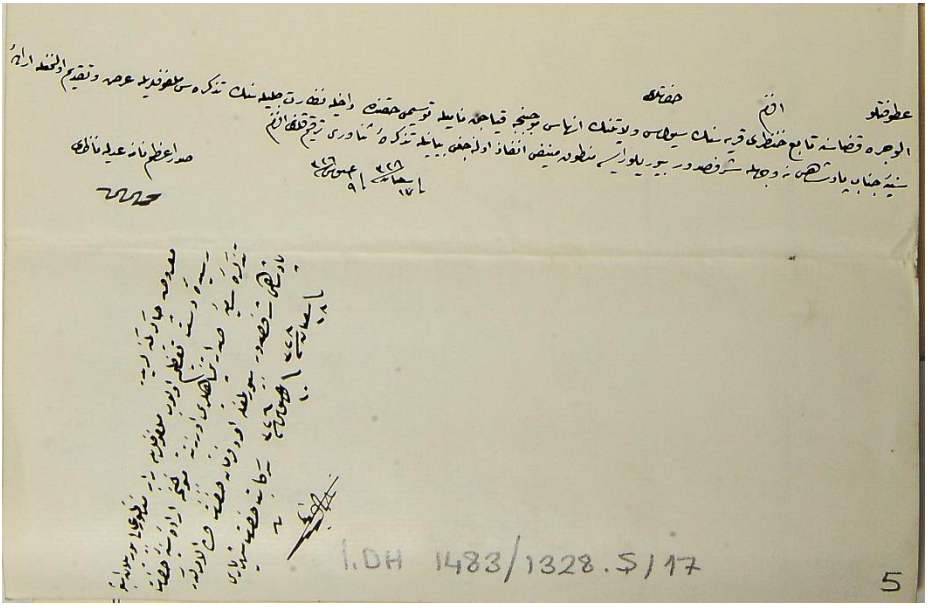

Atufetlü efendim hazretleri

Alucra kazasına tabi hınzıri karyesinin Sivas vilayetinin inhası inhası mucebince Kayacık namıyla tevsimi (isimlendirilmesi) hakkında Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'nin tezkeresi melfuflarıyla arz ve takdim olunmakla irade-i seniyye-i cenâb-ı padişâhi ne veçhile şeref sudur buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz olunacağı beyanıyla tazkere-i senaveri terkim kılındı efendim.

Fi 17 Şaban sene 1328 ve fi 9 Ağustos 1326
Sadrazam (Başbakan) namına Adliye Nazırı (Adalet Bakanı)
Marûz-i çaker kemineleridir
Alttaki derkenar yazı

Reside-i dest-i tazim olub melfuflarıyla (ekleriyle) beraber manzur-ı âli buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadâret-penâhileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i hazret-i padişâhi şeref-sudur buyurulmağla emr ü ferman hazret-i veliyyü'l emrindir.

Fi 18 Şaban Sene 1328 ve fi 10 Ağustos 1326
Serkatib Hazret-i Şehriyari Bende

Ünlü tarihçi Kemal karpat'ın kitabında geçen Kayacık bahsinin ilgili bölümü aşağıdadır.

37 The cause of migration in the village of Kayacık was bureaucratic blunder. The landless peasants of Kırıntı asked Atatürk in the 1920s to permit them to settle in this village, which had been populated by Greeks. Hınzırı, the old name of Kayacık, was the only village inhabited by Greeks among the 32 villages attached to the district seat of Mindeval. It was thus settled by 140 people who received 10 *dönüms* (about 2 acres) per capita. However, the new settlers could not receive the title to the land, despite the central government's decision, because of the opposition of a businessman, Tevfik Ekmen, in the town of Alucra, who wanted the land for his own "poor" kin. Eventually, the deeds were issued in 1958, but at a total cost of 240,000 liras, or about $26,000. Unable to pay for the land the villagers migrated to Istanbul. The village had only 8 families at the time of the visit in 1968, and only one man left in 1974. Ten years earlier the population consisted of 60 families, or about 300 people. If the terms of land payment were eased the villagers thought that it could flourish rapidly.

Kayacık köyünden göçün nedeni, bürokratik bir hata idi. Kırıntı köyünden topraksız rum köylüler, 1920 yılında Atatürk'ten Kayacık köyüne yerleşmek için izin istediler. Hınzırı (Kayacık'ın eski adı) **32 adet Mindeval köyü içerisinde, Rum nüfüsun yerleşmiş olduğu tek köy idi.** Bu nedenle yeni yerleşimcilere (yaklaşık 140 kişi) kişi başına 10 dönüm toprak tahsis edildi. Buna rağmen yerleşimciler tapu alamadılar. Alucra da yaşayan İşadamı Tevfik Ekmen (Tevfik Bey, daha sonra CHP'den Milletvekili oldu) Rumların tapu almalarına karşı çıktı çünkü bölgede fakir-topraksız Türk köylülerde yaşamaktaydı. Nihayetinde 1958 yılında Rumların bu toprakları alması için tapu senedi çıktı, fakat toplam maliyet 240.000 TL yani yaklaşık 26.000 dolardı. İstanbul'a göçen Rumlar için bu miktar ödenemez bir tutardı. Kayacık köyü ve civarında 1968 yılında sadece 8 rum aile vardı. 1974 yılında ise bölgede yaşayan

sadece bir rum erkek kalmıştı. Onlarca yıl öncesinde ise yaklaşık 60 adet rum aile (300 kişi) bölgede yaşamaktaydı.[109]

12.BÖLÜM
Çamoluk (Mindeval) Köylerinde Bulunduğu belgelenen Camiler ve Vakıf Eserleri

Bu konuda değişik kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sırlamak mümkündür.

Kılıçtutan Köyü Zenceriye Camisi: 1887 tarihinde Ahmetli Mahallesi ahalisi tarafından yaptırılmıştır. Hacı Yusuf bin Hasan tarafından caminin masrafları için bir ev vakfedilmiştir.

Cengeriş Köyü Cengerişi Camisi: Köy ahalisinden Ali Ağa tarafından yapttırılan camiye 1886'da 3000 kuruş da nakit vakfedilmiştir.

Hüsep Köyü Hüsep Cami: Aliden Kuyucu oğlu İsmail Efendi tarafından 1911'de yaptırılan caminin giderleri için bir adet bahçe vakfedilmiştir.

Kaledere Köyü Ömer Efendi Camisi: Osmanzade Ömer Efendi tarafından yaptırılmıştır.[110]

16. Yüzyıl belgelerinde Mindeval nahiyesinde Eğnir köyünde Şeyh Abdurrahman Zaviyesi görünmektedir.[111]

---

[109] Prof. Dr. Kemal H. Karpat, The Gecekondu: Rural Migration and Urbanization, s-205
http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3185:tarihe-yolculuk-pontus-doneminde-alucranin-ismi-kapsos-olarak-geciyor&catid=1:son-haberler&Itemid=276#comment-4201

[110] Mehmet Fatsa, Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri, Dini-İlmi Hayat ve Sosyal Kurumları, Giresun Belediyesi Yayınları, 2008

Şeyh Abdurrahman Zaviyesiyle ilgili olarak bir başka kaynakta daha aynı döneme ilişkin daha detaylı bilgiler verilmektedir.

"Malikâne der tasarruf-ı Mevlâna Yakub veled-i Şeyh Abdurrahman ve Birkan veled-i Abdullah ve Sancar veled-i Ahmed ve Abdulkerim veled-i Mahmud ve Sinan veled-i Abdulkadir ve Resul veled-i Ahmed ve Piraziz veled-i Abdullah ve Ali veled-i Ahmed ber-vechî iştirak ba-berat-ı Sultanî ber-muceb-i defter-i atik haliya der tasarrufat Ayn hace ve Birkan ve Birek ve Piraziz ve Şeyh Ahmed ve Sancar ve Abdulaziz ve ülya ve Abdurrahman Berklem ve Kaya ve Ali ber-vech-i iştirak bâ-berat-ı hümayun" 1569'da Eğnir köyünün tamamı Müslümanlardan oluşmaktaymış.[112]

Bu zaviyenin önemi "İpek Yolu" üzerinde olmadır. Zaviyelerin ortak özelliği ise buralarda ağırlanan misafirlerin 3 güne kadar ağırlanması kendilerine yemek verimesi, hayvanlarına da yem verilmesidir. Ancak burada kalan misafirlerin vakit namazlarını kılmaları, gece namazlarına kalkmaları ve sohbetlere iştirak etmeleri istenirdi.

İbadet yerleri toplumların sosyal hayatlarında önemli bir yere sahiptir. Bu dün de böyleydi, bugünde böyledir, yarın için de değişecek bir şey yoktur. İnsanlar ibadet ihtiyaçları için inançları doğrultusunda kendilerine ibadet yerleri inşa etmişlerdir. Bizim toplumumuzda da genellikle İslam'a uygun olarak mescid ve camiler inşa edilmiştir. Osmanlı toplumunda küçük yerleşim birimlerinde daha çok mescidler bulunurken, daha büyük veya işlevsel yerleşim birimlerinde ise camiler inşa edilmiştir. O zamanlarda mescid ile cami arasındaki en belirgin fark camilerde atanmış hatip ve din adamının bulunması ile buralarda vakit namazlarının dışında Cuma ve Bayram namazlarının da kılınıyor

[111] Mehmet Fatsa, XV ve XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal ve Ekonomik Hayat), Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-1, 2005
[112] Adı geçen eser

olmasıdır. İşte aşağıda örneğini göreceğiniz “Emri Ferman” yani “Hat Hümayun” ile Kale Deresi Karyesinde bulunan mescid özellikle kış aylarında yaşanan zorluk nedeniyle Camiye tahvil edilmiş, hitabet ve imamet için Es-Seyyid bir imam atanmıştır. Tarih Hicri 1225, Miladi 1809 Sultan II. Mahmud dönemidir.

Muta’a Köyü İbrahim Efendi Camisi

Arşiv Fon Kodu: İE.EV.. Dosya No: 23, Gömlek No: 2703, Tarihi: 1079 S 20 (30 Temmuz 1668), Konusu: Karahisar-i Şarki kazasında Mindeval nahiyesinin Muta’a karyesinde hasbeten-lillah bina ettiği camiye bir müezzin tayinine dair vakıf İbrahim imzasıyla yazılan istida.

Mutaa camisine ait bu belge Mindevala ait olarak karşılaşılan en eski tarihli belgedir. Bu da Mutaa’nın çok eski bir yerleşim yeri olduğunun kanıtıdır.

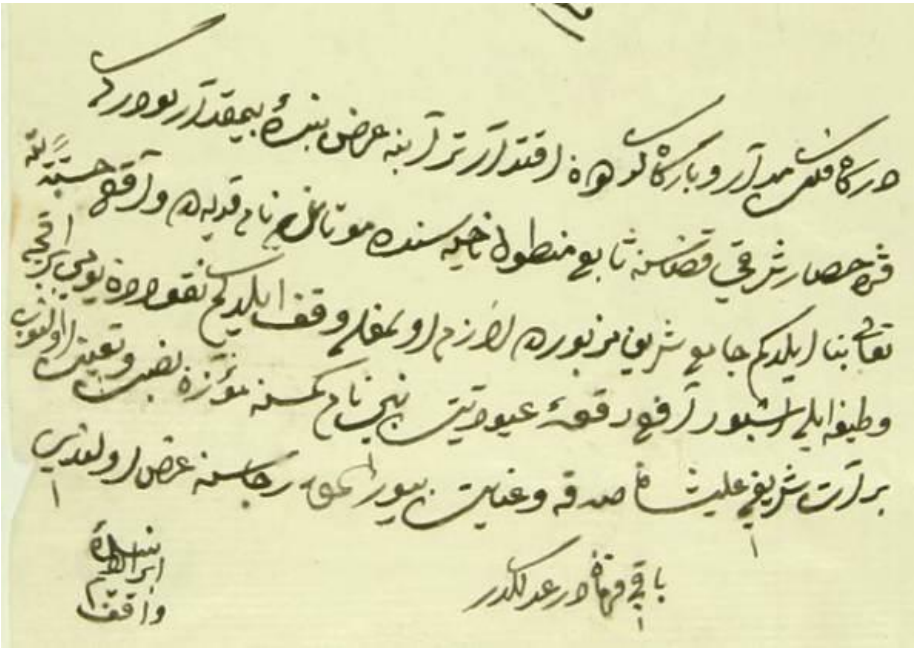

Dergâhı felekmedâr ve bergâhı güruh iktidar türâbına arz-ı bende-i bi-miktar budur ki; Karahisar-ı Şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesinde Muta'a nam karyede vaki hasbeten-lillahi Teâlâ (Allah rızası için) bina eylediğim cami şerifi mezbûrda lazım olmakla vakf eylediğim nükuddan (paradan) yevmi bir akçe vazife ile işbu rafi' rak'a-i ubudiyyeti **Nebi nam kimesne** müezzin nasb ve tayin olunup berat-ı şerif-i alişân sadaka ve inayet buyrulmak ricasına arz olundu.
Baki ferman der adlindir.
Bende-i İbrahim vakıf

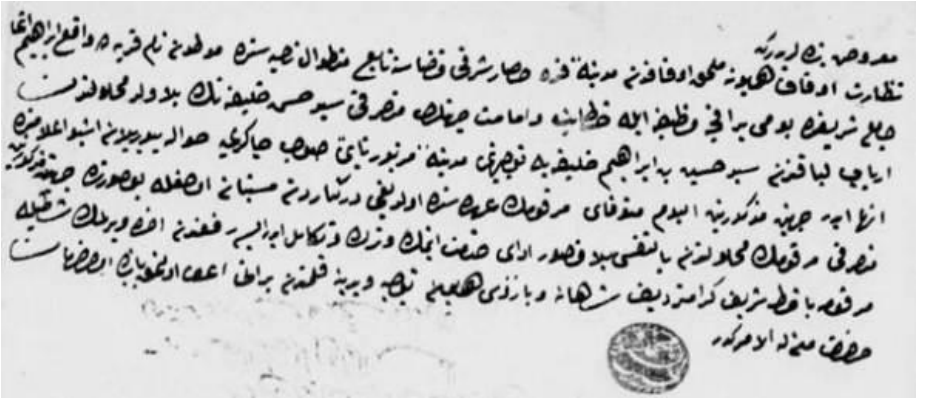

Maruzi bendeleridir ki;

Nezaret-i Efkaf-ı Hümayuna mülhak evkafdan Medine-i Karahisar-i Şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesinde **Muton** (burada kelime yanlış yazılmış. Bir üsteki yazıda görüleceği gibi İbrahim Ağa Camisi Muta'a'dadır (Usluca)) nam karyede vaki İbrahim Ağa Camii şerifinde yevmi bir akçe vazife ile **hitabet ve imamet cihetlerinin** mutasarrıf-ı Seyyid Hasan Halifenin bila-veled (çocuksuz) mahlûlundan (boşkalması) erbab-ı liyakatden Seyyid Hüseyin bin İbrahim Halifeye tebliği tevcihinin savb-ı çakeriye havale buyurulan işbu îlâmında inha ider cihet-i mezkûruna elyevm müteveffa-yı merkûmun uhdesinde olduğu dersaâdetten müsteban olmağla bu suretde cihet-i mezkûrun mutasarrıf-ı merkûmun mahlûlundan bi-n-nefs (bizzat kendisi) bilâ kusur eda-yı hizmet etmek ve terk ve tekâsül ederse refakadına ahirde

verilmek şartıyla merkûme ba hatt-ı şerif keramet redif-i şahane ve yazı-yı hümayun tevcih ve pezir kılınmasına berat ita olunmak babında emr u ferman hazreti men-lehül emrindir

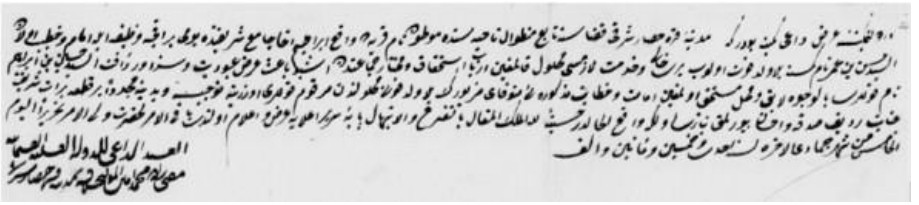

Der-devlet mekine arz da'i kemine budurki Medine-i Karahisar-ı şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesinde Muton (Muta'a) nam karyede vaki İbrahim ağa cami' şerifinde yevm-i bir akçe vazife ile imam ve hatib olan Es-Seyyit Hasan bin Ömer nam kimesne bila veled fevt olup yeri hali ve hizmeti lazimesi mahlûl kalmağın erbab-ı istihkak ve muhtarı cema'atden işbu ba'is-i arz-ı ubudiyyet ve sezavar re'feti Esseyyit Hüseyin bin İbrahim nam kulları bil-vücuh layık ve mahalli müstehak olmağın imamet ve hitabeti mezkuresi müteveffayı mezburun bila veled fevti mahlûlünden merkum kulları üzerine tevciye ve yedine müceddeden bir kıt'a beratı şerif inayeti redif sadaka ve ihsan buyrulmak niyazı olki vaki'ül-haldir. Hasbeten lillah-il-melikül müte'al bit-teferruğ vel-ibtihal paye-i seriri alaya arz ve ilam olundu baki'ül-emr li hazreti veliyy-ül-emr. Tahriran el yevm el hamis min şehri cemziyel-ahire li sene ihda ve hamsin ve mieteyn ve elf (5. C. 1251)
El abdüdda'i liddevletil aliyye el-osmaniyye müfti zade Mehmet Emin el müvella hilafe Medine-i Karahisar-i Şarki

Kalederesi Köyü Kara Osmanoğlu Ömer Mescidinin Camiye Çevrilmesi

Arşiv Fon Kodu: HAT, Dosya No: 1514, Gömlek No: 71, Tarihi: 29 Z 1225 (25 Ocak 1811), Konusu: Karahisar-ı Şarki kazasının Mindaval (Çamoluk) nahiyesine bağlı Kalederesi karyesinde Kara

Osmanoğlu Ömer'in yaptırdığı mescidin camiye tahviliyle (camiye dönüştürülmesi) hitabet görevinin Seyyid Osman Halife'ye tevcihi.

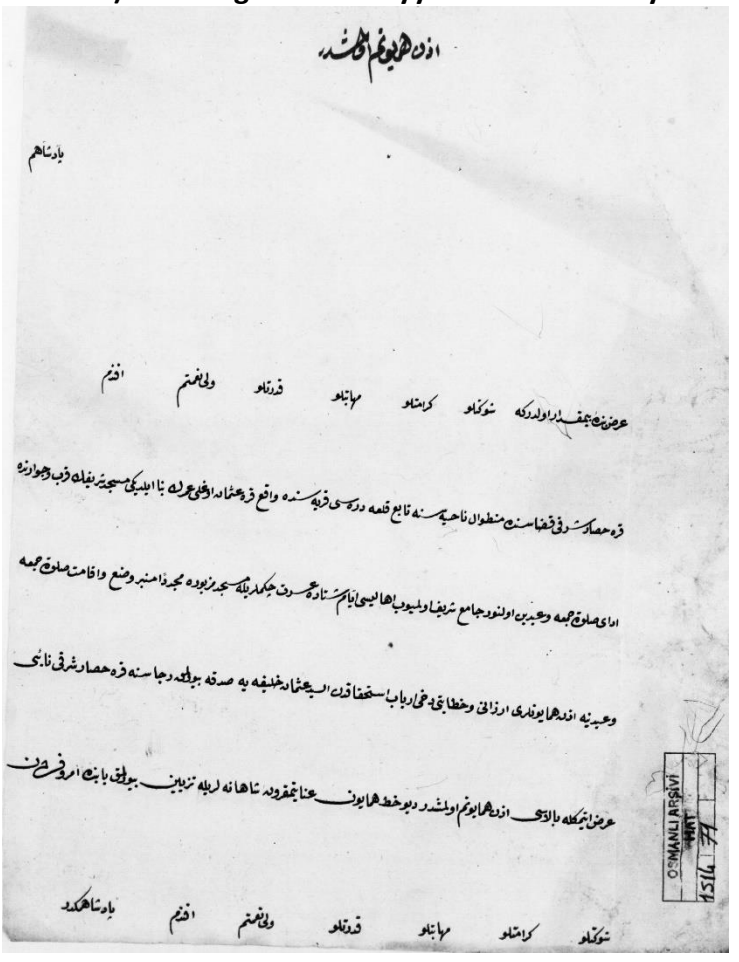

Arz-ı bende-i bi- mikdar oldur ki şevketlu, kerametlu, mehabetlu, kudretlu, velini'metim efendim Padişahım,

Karahisar-ı Şarki Kazasında Mindaval nahiyesine tabi' Kal'aderesi karyesinde vaki' Karaosman oğlu Ömer'in bina eylediği mescid-i şerifin kurbu civarında (yakınlarında) eda-yı salat-ı Cum'a ve ideyn olunur cami'-i şerif olmayub ahalisi eyyam-ı şitada usret (kış

günlerinde zorluk) çekmeleriyle mescid-i mezbura (bahsedilen mescide) müceddeden (yeniden) minber vaz' (ilavesi) ve ikamet-i salat-ı cum'a ve ideyne (Cuma ve Bayram namazlarına) izn-i hümayunları erzani (layık) ve hitabeti dahi erbab-ı istihkaktan **Es-seyyid Osman Halife'ye** sadaka buyurulmak ricasına Karahisar-ı Şarki Naibi arz etmekle balası izn-i hümayunum olmuştur deyu hatt-ı hümayun inayet-makrun-ı (lütfun ulaşması) şahaneleriyle tezyin buyurulmak (süslemek) babında emru ferman şevketlu, kerametlu, mehabetlu, kudretlü, velini'metim efendim Padişahımındır.

Görüldüğü gibi Hattı Hümayun çok sade ve anlaşılır bile yazılmış. Ayrıca elkâb denilen giriş kısmı ile yazının sonundaki hürmet ifadeleri de yazışmadaki nezaketi göstermektedir.

Zodoma Köyü Hacı Gani Oğlu Hacı Osman Cami

Arşiv Fon Kodu: HAT, Dosya No: 1615, Gömlek No: 36, Tarihi: 1254 C 07 (28 Ağustos 1838), Konusu: Karahisar-i Şarki kazasına bağlı Mindaval nahiyesinin Zodoma karyesindeki Hacı Gani bin Hacı Osman'ın yaptırdığı caminin hitabet görevinin Ahmed bin Mehmed'e tevcihi.

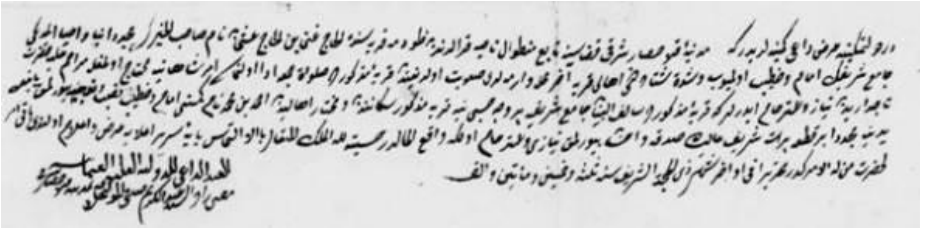

Der devlet mekine arz da'i kemineleridirki Medine-i Karahisar-i Şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesi kuralarından (köylerinden) Zodama karyesinde **el-Hac Gani bin el-Hac Osman nam sahibül hayrın** müceddeden (yeniden) bina ve ihya eylediği camii şerifin imam ve hatibi olmayup ve şiddeti şitada dahi ehali karye ahir mahalle varmaları suubet (zorluk) olduğundan karye-i mezkurede selat-ı Cuma

eda olunması emr-i şahaneye muhtaç olmağla merahimi aliyye hazreti tacidarineme niyaz ve istirham ederler ki karye-i mezkûrun salifül-beyan camii şerife ber-vech-i hasbi yine karye-i mezkûr sükkanından (oturanlarından) ve **muhtar-ı ahaliden Ahmet bin Mehmet nam kimesne imam ve hatib** nasb (tayin) ve tevcih buyrulmak babında yedine müceddeden bir kıt'a beratı şerifi alişan sadaka ve ihsan buyrulmak niyazı ve istirhamı ol ki vaki'ül haldir. Hasbeten lillah-il (Allah rızası içün) melik-ül müte'âl bil-iltimas paye-i seriri âlâya arz ve i'lam olundu. Baki emr li-hazreti men-lehül-emrindir. Tahriran fi evahiri şehri zilhicceti-şşerif sene selase ve hamsin ve mieteyn ve elf (10 Z 1253)

El-abdüdda'i liddevletil-aliyyetil Osmaniyye müftü zade es-Seyyit Abdülkerim Sıtkı ….bi medine Karahisar-ı Şarki

Avarak Köyü Seyyid Hacı Ahmed Ağa Camisi

Arşiv Fon Kodu: HAT, Dosya No: 1624, Gömlek No: 37, Tarihi: 1255 Z 14 (18 Şubat 1840), Konusu: Karahisar-i Şarki kazasına tabi Mindeval nahiyesinin Avarak karyesinde bulunan Seyyid Hacı Ahmed Ağa Camii'nin imam ve hatibi Mustafa Halife'nin kendi rızasıyla vazifesini bıraktığından mahlûl olan hitabet cihetinin oğlu Seyyid Hasan Efendi'ye tevcihi.

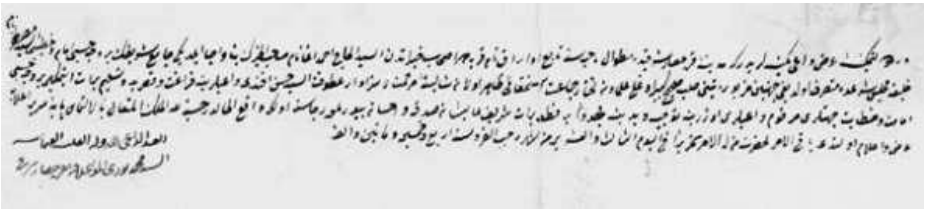

Der devlet mekine arz da'i kemineleridirki Medine-i Karahisar-i Şarkide Mindeval nahiyesine tabi Avarak nam karyede ashab-ı hayrat'dan Es-seyyit el-Hac (Hacı) Ahmet Ağa nam sahibül hayrın bina ve ihya eylediği camii şerifin ber-vech-i imam ve hatibi Es-Seyyit Mustafa nam halife meclisi şer'de mutasarrıf olduğu ciheteyni

mezbureteyni sulb-i sahih (öz oğlu) kebir (büyük) oğlu ulemadan muhtarı cema'at istihkakı zahir olan şayeste-i merhamet ve sezavâr-ı atufet Es-Seyyit Hasan efendi da'ilerine ferağat ve kasriyyet ve teslimi berat etmeğin ber veçhi imamet ve hitabet cihetleri merkum da'ileri üzerine tevciye ve yedine müceddeden bir kıt'a beratı şerifi alişan sadaka ve ihsan buyrulmak ricasına olki vaki'ül haldir. Hasbeten lillah-il melik-ül müte'al bil-iltimas paye-i seriri alaya arz ve ilam olundu baki-ül-emr li hazreti men-leh-ül emr. Tahriran fil-yevmissalis vel işrin min şehri Receb-ül fert sene eba'a ve hamsin ve mieteyn ve elf (23. B. 1254)

El-abdüdda'i liddevletil-aliyyetil Osmaniyye Es-Seyyit Mehmet Nuri ……Karahisar-ı Şarki

Vartana Köyü Mahmud Ağa Camisi

Arşiv Fon Kodu: A.}MKT.DV.. Dosya No: 17, Gömlek No: 46, Tarihi: 1265 L 6 (25 Ağustos 1849), Konusu: Mahmud'un Vartana köyünde mütevellisi olduğu caminin bahçesini ve evini zapt eden Kemerci Ali'nin muhakemesinin yapılmasına dair Karahisar-ı Şarki kaymakamına şukka.

Bu belgede camiye imam atamasından farklı bir konu söz konusudur. Burada vakıf camisi olduğu anlaşılan Vartana köyü camisinin mütevellisinin (vakıf idarecisi) şikâyeti söz konusudur.

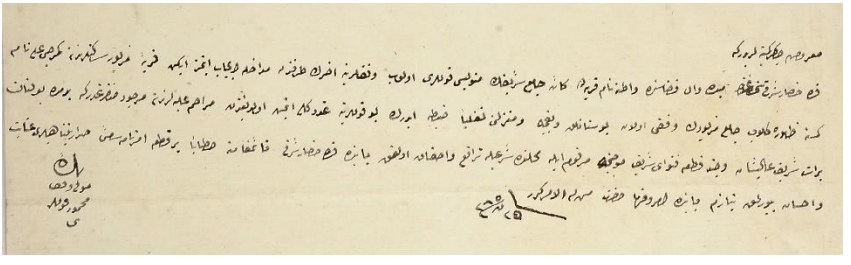

Maruzi çaker-i kemineleridir ki; Karahisar-i Şarki Sancağında Mindeval kazasında Vatona nam karyede kâin camii şerifin mütevellisi

kulları olup ve kazalarına aharın (başkası) tarafından müdahale icap etmez iken karye-i mezkûr sakinlerinden **Kemercioğlu Ali nam kimesne** zuhura gelip camii mezbûrun vakfı olan bostanlık ve bağçe ve menzilini tagalluben (zorbalıkla) zabt iderek bu kullarına gadr-külli (çok zulüm) etmiş olduğundan merahim-i âliyelerinden mercu (rica edilmiş olan) ve huzur-u karar ki yedimde bulunan berat-ı şerif-i âlişan ve çend kıt'a fetva-yı şerife mucebince merkûm ile mahallinde şer'iyle terakki ve ihsan olunmak babında Karahisar-i Şarki Kaimmakamına hitaben bir kıt'a emirname-i sami sadaretpenahileri inayet ve ihsan buyurulmak niyazım babında emr u ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi 25 Mart sene 265

Bende-i Mütevelli (Vakıf Yöneticisi) Mahmud Kulları

Karahisar Kaim-makamına

Mahmud'un Karahisar-i Şarki Sancağında kâin Vatona karyesinde vaki' mütevellisi olduğu camii şerif merbutasından olan

bostan ve bağçe ve mütevelli karye-i mezkûre sakinlerinden Kemerci Ali, tagallüben (zorbalıkla) zabt eyleğinden yedinde (bulunan) berat-ı şerif fazileti ayı şerife bulunduğundan mahallinde ihzan-ı hak olunması hususuna merkûm ba-arz-ı hal-i istidâ itmiş olmağla şer'î şerif meclisi marifetiyle ba-tesviye la-hak olunmak hükmün icrasına mübaderet eylemeniz siyakında şukka

Kurukol Köyü Hızıroğlu Hasan Ağa Camisi

Arşiv Fon Kodu: C..EV. (Cevdet Evkaf), Dosya No: 658, Gömlek No: 33163, Tarihi: 1267 Ra 29 (1 Şubat 1851), Konusu: Şark-i Karahisar'da Mindeval nahiyesinde Hızıroğlu Hasan Ağa Camii imamlığının tevcihi.

Nezaret-i Evkaf-ı Hümayun mülükâneye mülhak evkafdan Karahisar-i Şarki Sancağı dâhilinde kâin Mindeval nahiyesine tabi' **Kurukol nam karyede vaki** (bulunan) ashab-ı hayratdan (hayır sahiplerinden) Hızıroğlu Hasan bin Ahmed nam sahibü'l hayrın bina ve ihya eylediği camii şerifin ber-vech-i ba-berat-ı âlî imamet ve hitabet cihetiyle olan **Hasan Efendi** nam kimesnenin vefatı vukuuna ve müteveffaları merkûmun sulbi oğlu (öz oğlu) olan elyevm **Der-saâdet'de kâin (İstanbul'da bulunan) Hamidiye Medresesinde tahsil-i ulum-i âliye ile me'luf (ünsiyet edinmiş) bulunan İbrahim Efendi**

dâîlerinin (duacılarının) derkâr (belli) olan ehliyetine ve esnan-ı askeriyeye mütecaviz bulunduğuna (askerlik dönemini geçtiğine) binaen muvafık-ı (uygun) rızaları buyurulacağı halde cihet-i mezkûr teb'ânın merkûm İbrahim Efendi dâîlerin uhdesine bil-tevcih müceddeden lazım gelen berat-ı âlinin ita ihsan buyurulması hususu ifade ve istid'â olunmuş ve müteveffayı merkûmdan münhal olan (boşalan) berat-ı âli ile ol-babda taraf-ı şerîden verilen bir kıt'a ilâm-ı şer'î bu kere matviyyen (dürülerek, sarılarak) takdimi zekâb-i vala-yı mü'temenleri (itimat edilir) kalınmış olmağla icabının icrası emr u irade ali'ye mütevakkıf (bağlı) bulunmuş idiğü beyanıyla takdim-i mazbata-i çakeranemize ibtidar olundu. Ol-babda ve herhalde emr ü ferman hazret-i veliyyül emrindir. Fi 23 Rebiülevvel sene (12)67

Bende Aza/Dersaâdet'te/Katib-i Tahrirat/Serkâtib-i Mali/Ed-dai Müftü/Ed-dai Naib

Not: 1. Abdülhamid'e ait medrese Bahçekapısı'nda bulunmaktaydı. Daha sonra Medrese yakınına bir de kütüphane kurulmuştur.[113]

[113] http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1038/12531.pdf

Maruzi çakeri kemineleridir ki;

İşbu i'lâm ve subût-u mazbata ve derkenarlar ile evkaf-ı hümayun müfettişi faziletlü efendi dailerinin iğlamı natık olduğu üzere Karahisar-i Şarki kazası muzafatından Mindeval nahiyesine tabi Kurikol (Kurukol) nam karyede vaki **Hızıroğlu Hasan bin Ahmed Camii Şerifi'**nde (Hızıroğlu Ahmed'in oğlu Hızıroğlu Hasan) ber-vech (olduğu gibi) hasbi (gereğince) imamet ve hitabeti cihetlerinin mutasarrıfı camii şerifi mezkûrun banisi muma-iley Hasan Halife'nin vefatı vukuuyla mahlûlünden talebe-i ulumdan (ilim talebesi) olub ehliyeti nümayan (aşikâr) olan oğlu İbrahim'e tevcihi inha olunmuş ise de müteveffa-yı muma-ileyhin uhdesinde yalnız hitabet ciheti makid (daimi) olub imamet cihetine dair kayd (kayıt) bulunmamış idüğüne müteveffa-yı muma-ileyhin muma-ileyh İbrahim'den başka daha üç nefer oğulları var ise de muma-ileyh isnat-ı askeriyeyi mütecaviz (askerliğini tamamlamış) ve ehil olarak bu makul hitabet cihetinin dahi mutasarrıfın hin-i vefatında bir kaç nefer oğulları bulunduğu halde bil-imtihan içlerinden ehliyetlisine müstakilen tevcihi nizamından bulunduğuna binaen kaydı ve nizamı vechle yalnız zikir olunan hitabet ciheti babası mahlûlünden muma-ileyh **İbrahim Efendiye** ba-hattı şerif şevket redif-i hazret-i şahane ve ber-veche hümayun bi't-tevcih şurut-ı (şartlar) lazımesi derciyle kılınmasından iktiza iden (gereken) berat-ı şerifin itası babında emr u ferman hazret-i veliyyül emrindir. Fi 2 Rebiülevvel sene 67

Dulundas Ömer Efendi Camisi

Arşiv Fon Kodu: C..EV.. (Cevdet Evkaf), Dosya No: 603, Gömlek No: 30408, Tarih: 1264 B 07 (9 Haziran 1848), Konusu: Karahisar-i Şarki'ye tabi Mindeval nahiyesindeki Değirmenbaşı nam mahalde Ömer Efendi Camii'nin hitabet ciheti hakkında ilam.

Nezâret-i Haremeyn-i Muhteremeyn Evkaf-ı Hümâyun Mülükâneye mülhak (ilave olunmuş) Karahisar-i Şarki'ye muzâf (bağlı) Mindeval Nâhiyesine tâbi Dulundas nam karyede ashâb-ı hayratdan (hayır sahiplerinden) Ömer Efendi nam sahibü'l hayrın binâ eylediği camî-i şerifinde **iki kıt'a bağçe ve iki bab âsiyâb (değirmen) ve bağçeyi mezbûrun piş-gehinde (önünde) mültefat-ı el-eşcar (ağaçlar) iki kıt'a tarlalar icâresi vakf olmak üzere** camî şerif-i mezkûrde ba-berât-ı şerif-i âlişân imâmet ve hitâbet cihetlerine mutasarrıf olan **Mustafa bin İsmail** bilâ veled fevt olub yeri hâli ve hidemat-ı lâzımesi mahlûl ve muattal kalmakla muhtar-ı cemâatden lede'l-imtihân istihkâkı zâhir ve bâhir olub sini dahi (yaşı da) esnân-ı askeriyeyi (askerlik yaşını) tecavüz itmiş (geçmiş olan) olan işbu bais-i mazbata Es-Seyyid Hüseyin bin Ömer nam kulları cihet-i mezkûre ta'yini meşrûtasıyla talib ve ragıb oldukda talimnâme-i müstahsine üzere atmışdört senesi Mart'ı i'tibarıyla Şubat'ı nihayetine değin terakim iden irad vakıâsı vukûf-tammı (konuya hâkimiyeti) olan bi-garez (kin ve nefrete dayanmayan) mevsufu'l-kelâm (konuşmaları belgeye dayanan) kimesnelerden lede'l tahkik hesab-ı rü'yeti olunub bir senelik icar galesi (mahsul geliri) yüzkırk guruşa baliğ ve hidmet-i meşrûtasına henüz vefâ ve kifâyet edüb ber-mucib lâyihâ-i seniyye-i maaşı muharrer ve harc-ı muhasebe icab itmediği sene-i merkûme mahsub tanzim ve takdim kılınmak üzere mümza (imza edilmiş) muhasebe defterlerine kayd olunmakla cihet-i mezbûra tebeyyün müteveffâ-yı merkûmun bilâ veled fevt-i mahlûlundan merkûm Es-Seyyid Hüseyin bin Ömer kulları üzerine tevcih ve yerine bir kıt'a berâtı şerif-i aliyyüşşân-ı sadaka ve ihsân buyurulmak mârûzunda liva-i mezkûr meclisden işbu mazbata-i acizânemiz tahrir ve takdim hâki-pâyi rahimâneleri kılındı. Ol-babda ve her halde emr-i ferman ve merhamet- lütf ve ihsân hazret-i men leh'ül emrindir. Fi 11 Ra (Rebiyülevvel) sene (12)64

EV 30408

Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki,

İşbu müşterek i'lâm ve merbut mazbata ve derkenar-ı nâtık olduğu üzere Nezâret-i Efkâf-ı Hümâyuna mülhak efkâfdan Karahisar-i Şarki Sancağına muzafe (bağlı) Mindeval Nahiyesine tabi Dulundas nam karye kurbunda (önünde) Değirmenbaşı nam mahalde vaki Ömer Efendi Cami-i Şerifinde ber-mucib hitâbet ve imâmet cihetlerine mutasarrıf Seyyid Mustafa Nuri veled-i sağirin bilâ veled vefatı vesilesiyle mahlûlünden ber-mucib nizâm-ı kemâlinde usul-ı imtihanı icra ve esnan-ı askeriyeyi mütecaviz eylediği inha olunan Seyyid Hüseyin bin Ömer halifeye tevcihi iktiza idüb fakat hitâbet maddesi izn-i hümâyun-ı şâhâneye mütevakkıf olduğundan bi'l-istizan kaleminden şurut derciyle iktiza iden defter beratının tasdiri icab edeceği rehin-i ilm-i sâmileri buyuruldukda ol-babda emr ü ferman hazret-i men-leh'ül emrindir.

Fi 29 Şaban sene (1)264 (Mühür)Arif

Der-devlet mekine arz-ı dai-i kemineleridir ki; Nezâret-i Haremeyn-i Muhteremeyn Evkâf-ı Hümâyun mülükâneye mülhak Karahisar-i Şarki'ye muzaf Mindeval nahiyesine tabi Dulundas nam karyede vaki ashab-ı hayratdan **Ömer Efendi** nam sahibü'l hayrın bina eylediği cami-i şerifde iki kıt'a bağçe iki bab asiyab (değirmen) ve bağçe-i mezbûrun piş-gehinde (önünde) mültefat-ı el-eşcar iki kıt'a tarlalar icâresi vakf olmak üzere camî şerif-i mezkûrde ba-berât-ı şerif-i âlişân imâmet ve hitâbet cihetlerine mutasarrıf olan Mustafa bin İsmail bilâ veled fevt olub (ölüp) yeri hâli ve hidemat-ı lâzımesi (gerekli hizmeti) mahlûl (mirascısı olmayan) ve muattal (boş) kalmakla muhtar-ı cemâatden lede'l-imtihân istihkâkı zâhir (açık) ve bâhir (belli) olub sini dahi (yaşı da) esnân-ı askeriyeyi (askerlik yaşını) tecavüz itmiş (geçmiş olan) olan işbu bais-i arz-ı ubûdiyet ve sezâver-i re'fet Es-Seyyid Hüseyin bin Ömer nam kulları cihet-i mezkûre ta'yini meşrûtasıyla talib ve ragıb (isteyen, rağbet eden) oldukda talimnâme-i müstahsine (beğenilen talimname) üzere atmışdört Mart'ı i'tibarıyla Şubat'ı nihayetine değin terakim iden irad vakıâsı vukûf-ı tammı (konuya hâkimiyeti) olan bi-garez (kin ve nefrete dayanmayan) mevsufu'l-kelâm (konuşmaları belgeye dayanan) kimesnelerden lede'l tahkik

hesab-ı rü'yeti olunub bir senelik icar u galesi (mahsul geliri) yüzkırk guruşa baliğ ve hidmet-i meşrûtasına henüz vefâ ve kifâyet edüb bermucib lâyihâ-i seniyye-i maaşı muharrer ve harc-ı muhasebe icab itmediği sene-i merkûme mahsub tanzim ve takdim kılınmak üzere mümza (imza edilmiş) muhasebe defterlerine kayd olunmakla cihet-i mezbûra tebeyyün müteveffâ-yı merkûmun bilâ veled fevt-i mahlûlundan merkûm Es-Seyyid Hüseyin bin Ömer kulları üzerine tevcih ve yerine bir kıt'a berâtı şerif-i aliyyüşşân-ı sadaka ve ihsân buyurulmak ricasıyla der-i devlet medâri'l-istikrâra arz ve i'lâm ediver deyü ibram (ısrarla rica edip) ve istirham etmeleriyle (izin istemeleriyle) evvelki vakiü'l haldir; Hasbeten lillahi'l melikü'l müteâl bi'l-iltimas paye-i serir-i âlâ-ya arz ve i'lâm olundu. Bâki emr hazret-i men-leh'ül emrindir. el-yevmu'r-rabi' Fi 25 Şaban sene (12)64 (27 Temmuz 1848)

el-Abdu'dâî li'd-devleti'l-Osmâniyye Müftizâde Mehmet Emin el-müvellâ-hilâfe bi-medîneti Karahisâr-i Şarkî[114]

Belgelere göre Dulundas'ın o tarihlerdeki konumu çok farklıymış. Öncelikle Suşehri'nden Alucra'ya uzanan yol Dulundas'dan geçmektedir. Bu nedenle de işlek bir yol güzergâhında bulunmaktadır. Ancak zaman içinde değişen şartlar neticesi Suşehri ile Alucra arasındaki yol kullanımdan kalktığı için Dulundas da eski önemini kaybetmiştir. Benzer durumu Suşehri'nin önünden geçen doğu yolunun devreye girmesiyle Alucra ve Karahisar'ın da eski ihtişamlı önemini kaybetmesinde görmekteyiz. Bahse konu karayolu açılmadan önce hatta açıldıktan sonra bile 19.Yüzyılın sonuna kadar Diyarbakır'a kadar uzanan çevre illeri Karahisar-Giresun yolunu kullanmaktaydı. Keza Karahisar- Alucra-Şiran'dan devam eden yol Tebriz'e kadar

[114]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/10/camoluk-mindeval-dulundas-omer-efendi-cami-i-serifi/

uzanmakta ve Karahisar ile Alucra arasındaki yolun adı İran Caddesi olarak bilinmekteydi.[115]

Dulundas'a Suşehri'nden gelen yolun güzegâhı Zağpa'dan geçmekteydi. Burada ırmağa yuvarlanmış karşılıklı iki devasa kaya adeta doğal köprü ayağı durumundadır ve karşıya geçiş için kolaylık sağlamaktadır. Buradan Zağpa'ya ulaşınca Zağpa-i Zir'den Dulundas bağlantılı olarak Alucra'ya veya Mindeval'a ulaşılabildiği gibi Zağpa-i Bâlâ'dan Karahisar'a gidilebiliniyordu. Doğaldır ki Karahisar güzergâhı çok sayıda ile ve ilçeye hitap ettiği ve Giresun bağlantısını da sağladığı için daha işlekti. Bu nedenle burada 1818'de Karahisar hanedanından Trabzon Valisi Çeçenzâde Hasan Paşa'nın oğlu Voyvoda Bektaş Bey tarafından bir cami-i yaptırılmıştır. Bu caminin de vakıf eseri olduğu yönünde karineler olmasına rağmen tam olarak kaydı bulunamamıştır.

[115] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/12/26/uzun-bir-yol-hikayesi-ordu-giresun-karahisar-yolu/

Aşağıda Dulundas'la ilgili olarak inceleyeceğimiz belge 1848 tarihlidir ve Dulundas'ın ihtişamlı yıllarının güzel bir örneğidir. Belgemizde her şeyden önce Dulundas'da bir vakıf camiinin varlığını görmekteyiz. Maalesef Karahisar-i Şarki'nin Sancak ve Vilâyet olduğu günlerden günümüze vakıf eseri olarak çok fazla şey kalmamıştır. Bu Karahisar'da da Alucra'da da Mindeval'da ve diğer yerlerde de böyledir. Bu nedenle buradaki durumun da çok farklı olmadığı düşünülebilir.

Elbette vakıf denilince vakfın konusu hizmetin devamı için gerekli vakfedilen mallar da akla gelmektedir. Burada da aynı durum söz konusudur. Hizmetin devamı için Ömer Efendi iki bahçe, iki değirmen ve tarlalar bağışlayarak buradan elde edilen gelirle caminin ve burada görev yapan imam-hatibin maaşının karşılanmasını sağlamıştır.

Bilindiği gibi vakıf mallarında vebal vardır ve genelde hizmetin ilelebet devam ettirilmesi için hayır dua da beddua da vakıf senetlerinde bulunmaktadır. Şimdilerde bahse konu akarların durumu bilinmese de eğer zaman içinde birilerinin zilyetliğine geçmiş ise ortada sıkıntılı bir durumun olduğu aşikârdır. Keşke bütün bu vakıflara işlerlik kazandırabilsek, ne güzel olurdu.

Fol Ve Karabul Köyü Şeyh Zaviyesi

Arşiv Fon Kodu: C..EV.. Dosya No: 147, Gömlek No: 7339, Tarihi: 25 Safer 1266 (10 Ocak 1850), Konu Özeti: Şarki Karahisar'ın Mindaval nahiyesindeki Fol ve Karabol karyesindeki Şeyh Zaviyesi'ne zaviyedar tayini.

Nezaret-i Efkaf-ı Hümâyûn mülükaneye mülhak Karahisar'i Şarki'ye muzaf Mindeval nahiyesinde **Fol ve Karabul nam karyede** vaki Şeyh Zaviyesi evlâdiyet meşrutiyet üzere zâviyedarlık hissedarlığına mutasarrıfan evlâd-ı vakıfdan Mustafa bila veled fevt ve müteakiba Yusuf dahi fevt olub sulb-i kebir (büyük) oğulları işbu mazbata-i

ubudiyet **Seyyid Mustafa ve Ömer nam kullarını** terk itmekle hissedarlığı mezkûresi merkûmun her vechile mahal u müstehak olmağla zaviye-i mezkûrenin ikiyüzatmışdört (1848-49) senesi lâzım gelen muhasebesi hâlâ evkaf-ı şerife muaccelat ile bi'l-ru'yet defterine kayd itmiş olacağı derkârıyla zaviyedarlığı mezkûresi muteveffa-yı merkûm Mustafa Beğ bila veled fevtinden ve babalar müteveffa-yı merkûmun fevtinden merkûmen kulları üzerlerine tevcih ve yerine berât-ı şerif-i alîşân sadaka ve ihsan buyurulmak mevzusunda Karahisar-i Şarki Meclisinden işbu mazbata-i çakeri ita olunmasıol-babda emr ü irade efendimindir. Fi 11 S(Safer) Sene (12)65

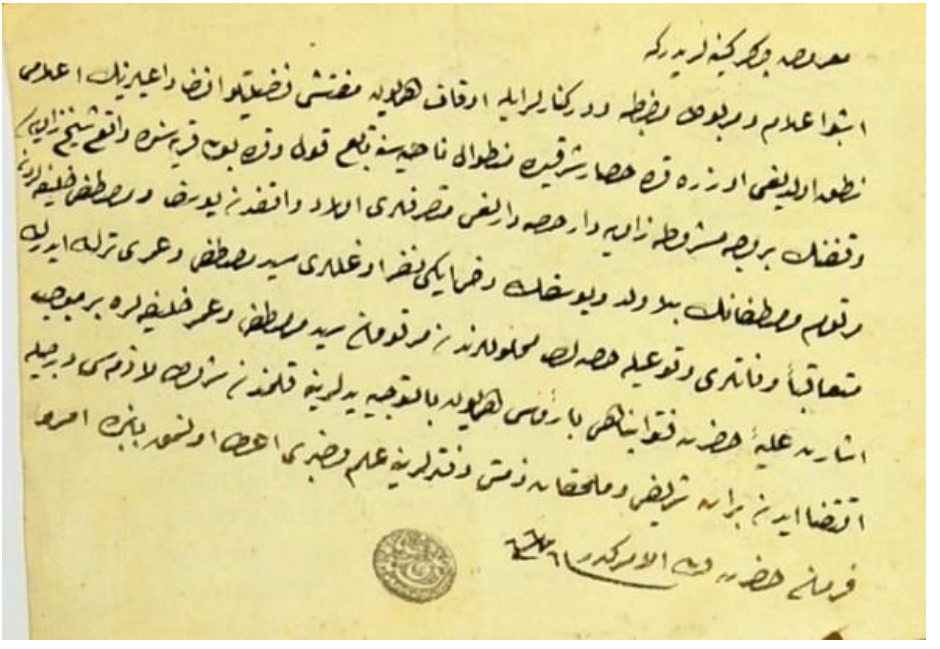

Marûz-i çaker-i kemineleridir ki,

İşbu ilâm ve merbut mazbata ve derkenarlar (sahifenin yanına yazılan yazılar) ile evkâf-ı hümâyun müfettişi faziletlü efendi dailerinin ilâmı natık olduğu üzere Karahisar-i Şarki'de Mindeval nahiyesine tabi Fol ve Karabul karyesinde vaki Şeyh zaviyesi vakfının ber-vech meşruta zaviyedar hissedarlığı mutasarrıflar evlad-ı vakıfdan Yusuf ve Mustafa

halifelerden merkûm Mustafa'nın bila-veled (çocuksuz) ve Yusuf'un dahi iki nefer oğulları Seyyid Mustafa ve Amr' terk iderek müteakiben vefatları vukuuyla hisseleri mahlûllarından merkûmen Seyyid Mustafa ve Ömer halifelerle ber-mucib işâret-i âliyye-i hazret-i fetvapenâhi baruus-ı hümâyun bi't-tevcih yedlerine kılınmadan şurut-ı lâzımesi derciyle (katmak, içine almak) iktizâ iden berat-ı şerif-i ve muhakat-ı zimmeti defterlerine ilm-u haberi i'ta olunmak babında emr ü ferman hazret-i veliyyü'l emridir. Fi 6 Zilhicce sene (12)66 (13 Ekim 1850) Es-Seyyid Ali Rıza[116]

Ruus: Re's: Baş'ın çoğulu. Kişiye özel berat, belge, daha çok müderrislik belgesi ve berat anlamında kullanılır.

[116] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/20/mindeval-camoluk-fol-ve-karabul-zaviye-vakiflari/

Günümüzde Fol ve yeni ismiyle Yuvacık olarak bilinen bu köyün eskiden Karabul olarak da bilinen bir komşu köyü olduğu anlaşılmaktadır. Zaten bu zaviye vakfının her iki yerde uzantılarının ve etkinliğinin olması bunu doğrulamaktadır. Demek ki zamanla bu iki köy birleşerek Fol olarak anılmaya başlanmıştır. Ancak biliyorum ki burada Karabul soyadını taşıyanlar halen bulunmaktadır. Bu köyde bulunan bir türbeyi (ziyaret) ziyaret etmek bana da nasip olmuştu.

Yörede Hazreti Peygamber torunu olarak bilinen bu zatların gerçekten de bunun öyle olduğu belgelerde belirtilen isimlerin önündeki Seyyid tanımlamasından anlaşılmaktadır. Görüleceği üzere bu köyümüz bir zamanlar tam bir ilim irfan yuvasıymış. Bu nedenle şimdiki ismi olan Yuvacık da bu vasfına uyum sağlamıştır. Burada medfun bulunan bir zatla ilgili olarak anlatılan bir menkıbeye göre pek çok kez köylülerin rüyasına girerek kabristanda üstümden geçiyorsunuz, kabrimi büyütün demiş. Bu durum pek çok kez tekrarlanınca da köy ahalisi mezarını boyuna doğru uzatarak yeniden yaptırmış. Bundan sonra da bu rüyalar son bulmuş. Aşağıda bulunan mezar incelendiğinde uzunluğu bakımından İstanbul'da bulunan Yuşa Aleyhisselâmın kabrine benzediğini görecektir.

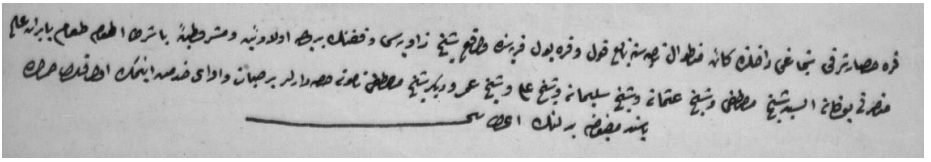

Karahisar-i Şarki Sancağı dahilinde kain Mindeval nahiyesine tabi Fol ve Karabul karyesinde vaki Şeyh Zaviyesi ve kazanın ber-vech evladiyet ve meşrutiyet bâ-şart-ı it'am-ı ta'am bâ-berât-ı âli mutasarrıf bulunan Es-Seyh Mustafa ve Es-Şeyh Osman ve Şeyh Süleyman ve Şeyh Ali ve Şeyh Ömer ve diğer Şeyh Mustafa namun hissedarlar ber-hayat ve edâ-yı hizmet etmek oldukları halde bâ-sened makbuz bedelinin i'tası

Yenice Köyü Vakıf Köprüleri

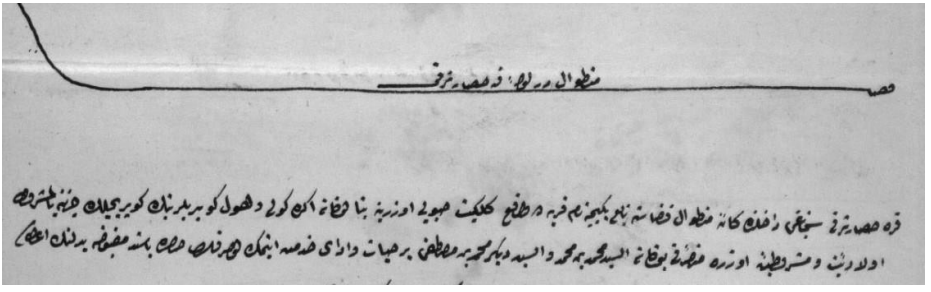

Nahiye-i Mindeval Der-Liva-i Karahisar-i Şarki

Karahisar-i Şarki Sancağı dahilinde kain Mindeval kazasına tabi Yenice nam karyede vaki Kelkit Çayı üzerine bina olunan Eğregöl ve Hol köprülerinin köprücülük cihetine bi'l-meşruta evladiyet ve meşrutiyet üzere mutasarrıf bulunan Es-Seyyid Mehmed bin Mehmed ve Es-Seyyid diğer Mehmed bin Mustafa ber-hayat ve edâ-yı hizmet etmekde oldukları halde bâ-sened makbuz bedelinin i'tası.

Zağpa (Sarpkaya) Çeçenzade Bektaş Bey Camisi

Bektaş Bey Camisini tanıtmadan önce Zağpa köyünü ve Bektaş Bey'i tanıtmak gerekmektedir. Bu zamana kadar incelediğimiz bütün Osmanlıca belgelerde köyün ismi Zağpa olarak geçtiğinden biz de o dönemde kullanılan ismi ile Zağpa olarak bahsedeceğiz.[117]

Tarihte Zağpa Karyesi (Köyü) cesametinden ve dağınık vaziyetteki yapılaşmasından dolayı 1899'da bir imam ve muhtarla idare edilemediğinden bir imam ve bir muhtar daha talep edilmiş ve bu talep uygun bulunarak köy Zağpa-i Zir (aşağı) ve Zağpa-i Bâlâ (yukarı) olarak ikiye ayrılmıştır.[118]

[117] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/16/alucranin-mindeval-nahiyesinin-zagpa-i-bala-karyesinde-vukuu-bulan-koruluk-kesimi-ve-polis-hasan-sabrinin-sikayeti/

[118] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/13/alucra-tarihinden-sayfalar-24-mindeval-camoluk-3-yazi/

1835 yılı nüfus sayımına göre Zağpa-i Zir 107 haneden oluşmakta ve 330 erkek nüfusa sahip bulunmaktadır. Zağpa-i Bâlâ ise 55 hane ve 178 nüfustan ibarettir. Bunların 35'i yaşlı, 61'i genç ve 82'si çocuktur. Toplam nüfusu bulmak için (kadın ve kızlar dâhil) genel kural bu sayıların beşle çarpılmasıdır. Bu durumda 1835 yılında Zağpa'nın (508x5) 2540 yaklaşık toplam nüfusa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayı bir köy için önemli bir sayıdır.[119]

Kelkit çayı kenarında bulunan köyün tarihine ait kayıtlar 15. Yüzyılın ikinci yansına kadar inmektedir. 1485 tarihli vergi kayıtlarında Karahisar-i Şarki içinde Eliğe nahiyesine bağlı 19 haneli bir köy olarak zikredilmektedir. Bu tarihte Hıristiyanlar ile Müslümanların karışık yaşadığı Zağpa'ya bağlı, yedi Müslim hanenin bulunduğu bir de mezra vardır.

Zağpa halkının 16. yüzyılın başlarında Hıristiyan olduğu, daha sonraki tarihlerde Müslüman Türklerin İskânı ile giderek etnik yapının değiştiği anlaşılmaktadır. Nitekim 1530 tarihinde köyde 26 Hıristiyan vergi mükellefi tespit edilmiştir. 1547'de 18 hane, iki yetişkin Müslüman, 30 nefer de Hıristiyan vardır. 1569'da ise 44 Müslüman hane, 41 Hıristiyan nefer kaydedilmiştir. Bu tarihlerde köy halkının arpa, buğday, fiğ ve bostan ürettiği, ayrıca arıcılık ve hayvancılık yaptığı ifade edilmektedir. Yapılan bu üretime karşılık olarak devlete 1530'da 3.374 akçe, 1569'da ise 12.995 akçe vergi ödediği bilgisi verilmektedir. Bu tarihlerde köyde bir de boyahane (imalat) vardır. Boyahaneden 2.000 akçe, Yavluk adlı mezradan 619 akçe vergi alındığı belirtilmektedir.

Söz konusu vergi defterlerinde Zağpa'da imam ya da müezzin kaydı yapılmamıştır. Ancak bu köye yakın olduğunu tahmin edilen 12 haneli karye-i Aziz adlı iskân yerinde Mevlânâ Seydi adlı bir imamdan söz edilmiştir. Aziz köyünün nereye tekabül ettiği kesin olarak bilinmese de bu köyde yaşadığı bildirilen Abdullah oğlu Hacı Kasım ve

[119] http://www.zagpa.net/tarihce.html

İbrahim oğlu Ali adlı şahısların, Şebinkarahisar Kalesi görevlileri olarak zikredilmiş olması, köyün konumu hususunda bir fikir vermektedir.

1643'de burada 94 Müslüman hane, vergi mükellefi olarak kaydedilmiştir. Ayrıca bu köye bağlı yukarı Mahallede 71 Müslüman mükellefin adı verilmiştir. Bu tarihte yörenin en büyük yerleşimi Zağpa'nın imamı, Kaya oğlu Balak Mehmet ile müezzini Mansur oğlu Molla İvaz da bu mahallede oturmaktadır.

Ayrıca köyde oturan 25 kişi de köprü onarımı hizmetiyle görevlendirilmiştir. Bundan köyün İpek yolu üzerinde stratejik küçük bir menzil olduğu anlaşılmaktadır. Hiç Hıristiyan bulunmayan köyün Sünni akideye bağlı olduğunu vurgulamak gerekir. Zağpa köyünün kurulduğu Kelkit çevresinde halen Aşağı Zağpa (Sarpkaya), Orta Zağpa (Bayır) ve Yukarı Zağpa (Gürçalı) adıyla uç iskân yeri vardır. Bunlardan Aşağı Zağpa'da içinde cami, medrese, hamam, imaret ve han bulunan bir külliye ile buradan bir de ahşap köprüden söz edilmektedir.[120]

Zağpa'nın bağlı bulunduğu nahiyesi Mindeval (Çamoluk) ise, 1853'lerde bağımsız müdürlük olarak idare edilmekte iken önce Suşehri'ne daha sonra Alucra'ya bağlanmış ve uzun yıllarda Alucra'nın nahiyesi olarak kalmıştır.[121]

Günümüzde ise, Zağpa, Gürçalı Köyü (Zağpa-i Bala), Sarpkaya Köyü (Zağpa-i Zir), ve Bayır Köyü (orta Zağpa) olarak üçe bölünmüş durumdadır. Gürçalı Köyü 150 hane, Sarpkaya Köyü 224 hane, Bayır Köyü 30 hanedir. Ancak çoğu haneler yazlıkçı konumundadır. Çok eski tarihlerden beri köyden gurbete çıkanlar olduğu bunlar arasında Dersaadet'te Polis olanların da olduğu bilinmektedir.

[120] Mehmet Fatsa, XV. VE XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal ve Ekonomik Hayat)

[121] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/11/alucra-tarihinden-sayfalar-22-mindeval-camoluk-1-yazi/

Bektaş Bey'in Trabzon Beylerbeyi tarafından idareci olarak (Voyvoda-Derebeyi) bölgeye yollandığı ve çok sert mizaçlı, otoriter birisi olduğu halk arasında anlatılmaktadır. Bu gelişme bölgenin Erzurum Vilayetinden Trabzon Vilayetine bağlandığı dönemin başına denk gelmektedir.

Karahisar-i Şarki'nin 1805-1865 yılları arasında Trabzon'a bağlı liva olduğu bilinmektedir. Ayrıca 1851'de Suşehri'ne bağlanana kadar bağımsız, müstakil müdürlük olduğu da bilinmektedir. Bektaş Bey'in Mindeval'da görev yaptığı dönem Osmanlı'nın çok zor durumda olduğu bir zaman dilimine denk düşmektedir. Ayan ve hanedanların isyanları, Osmanlı-Rus savaşı, Yeniçerilerin durumu, eşkıya olayları vb. nedenlerle pek çok cephede mücadele edilmeyi gerektirmiştir.

Osmanlı Devleti bu kesmekeş içinde merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek için bazı ıslahat teşebbüslerinde bulunmuş fakat bu teşebbüsler kazan kaldırma ve isyan hareketleri ile bozulmuştu. Gerek III. Selim (1789-1807) gerekse II. Mahmut (1808-1839) dönemleri bu olayların attığı ancak kontrol altına alınmaya başladığı dönemler olmuştur. İşte Bektaş Bey böyle bir dönemde Mindeval vadisinde görev yapmıştır. Bektaş Bey kimdir, nasıl ve ne şartların sonucunda buraya gönderilmiştir?

Bektaş Bey, aslen Karahisar-i Şarki'li olduğundan yörenin ileri gelenlerinden söz sahibi kişilerindendir (müteneffizan). Mütesellim-Voyvo'da olarak babası Trabzon Kaymakamı Çeçenzade Hacı Hasan Paşa tarafından atanmıştır.

Bektaş Bey atandığında Trabzon Valiliğinde (1811-1918) kendisine vezirlik payesi verilen Hazinedarzade Süleyman Paşa bulunmaktadır. Bazı hallerde valilerin görev alanları vilayet dışındaki bir takım yerleri de kapsamaktaydı. Meselâ Canik Muhassılı iken, o sırada henüz Kapıcıbaşı ünvanına sahip olan Hazinedarzâde Süleyman Ağa'ya muhassıllık vazifesine ilaveten **"Trabzon Mütesellimliği ve Kastamonu ve Amasya ve Gümüşhane ve Gönye Sancaklarının ve**

bilcümle Karadeniz yalılarının agavat (ağalık) ve askeriyesi başbuğluğu ve Sevahil-i Bahr-i Siyah (Karadeniz Sahilleri) ve Faş Seraskerliği (komutanlığı)" verilmişti. Bu sırada ünvanı Ser-bevvâbîn (Kapıcıbaşı) idi. Süleyman Paşa vali olduktan sonra kendisi Rus hududunda bulunduğundan Canik'te bulunan kethüdası Çeçenzâde Hasan Ağa'yı Trabzon Kaymakamlığına tayin etmişti.

Yıllar sonra 28 Ocak 1824 tarihinde yapılan atama ile de, daha önce Trabzon Kaymakamlığı yapmış olan Çeçenzâde Hasan Paşa Beyazıd Mutasarrıflığı ve Kars Muhafızlığından sonra Trabzon Eyaleti Valiliği ile Faş kalesi muhafızlığına getirildi (1825-1827). Bu dönemde Bektaş Bey de bir süre Trabzon Kaymakamlığı görevinde bulundu.

Bektaş Bey babasının vali olmasından sonra Trabzon'a geldiğine göre Zağpa'da 1811 -1825 tarihleri arasında kalmış olmalıdır. Bektaş Bey görevi itibarıyla bölgeye silahşör maiyetiyle birlikte gelmiştir. Caydırıcı gücü olmaksızın burada düzeni sağlayamayacağı açıktır. Zira Trabzon'da ve diğer sahil kentlerinde durum karışık olduğundan iç kesimlerde otoritenin sağlanması önem arz etmektedir. Bu nedenle Hasan Ağa Trabzon kaymakamı olunca en güvendiği kişi olan oğlunu burada değerlendirmiştir.

Yusuf Has Hacip 1070 tarihinde yazdığı Kutadgu Bilig (Mutluluk Bilgisi) adlı eserinde demiş ki:
-Bak iki türlü asil kişi vardır; biri "Bey", biri "Bilge": Bunlar insanların başıdır.
-Biri eline kılıç aldı, halkı itaat altında tutar; biri eline kalem aldı, doğru yolu bulup gösterir.

19. Yüzyılın başında Zağpa güzergâhı çok kullanılan bir hat olup, geçiş noktası durumundadır. Kelkit ırmağı üzerinde bulunan az sayıdaki köprünün biri de köyün hemen altında ırmağa yuvarlanmış iki kayanın bulunduğu yerdedir. Bu ahşap köprü günümüze ulaşmamış olsa da aynı yerde bugün de bir köprü bulunmaktadır. Bektaş Bey'in konağını

burada yaptırmış olmasının nedeni de budur. Vadiyi buradan idare etmiştir.

Bektaş Bey camisinin ilerisinde bulunan ve günümüzde Konak Mahallesi olarak bilinen yerde Kelkit Nehrine bakar vaziyette kendisine bir konak ayrıca umuma hizmet verecek şekilde bir hamam ve imarethane inşa ettirdiği rivayet edilmektedir. Maalesef her ikisi de günümüze intikal edememiştir. Bu yapılara ilişkin muhtelif temel kalıntıları bulunsa da çevrede şimdiye kadar bir arkeolojik kazı yapılmadığı için bunların gün yüzüne çıkarılması mümkün olmamıştır.

Köyün bitişiğinde bulunan tarihi kabristanda birkaç adet Osmanlıca kitabeli mezar bulunmaktadır. Yaptığımız incelemeler neticesi bunlardan birinin Çeçenzade Hacı Hasan Paşa'nın hanımına ait olduğu anlaşılmıştır. Bir kısmı kırıldığı için okunamayan kitabenin ait olduğu bu mezar Bektaş Bey'in annesinin olmalıdır.

Zağpa jeolojik yapısı itibarıyla taşlık, kayalık ve dik yamaçlardan oluşmaktadır. Bektaş Bey Caminin bulunduğu yere çıkabilmek için de dik, dar ve kıvrımlı yollardan geçmek gerekmektedir. Yol burada bulunan kayalar kırılarak açılmıştır.

Zirveye ulaşıldığında karşımıza nispeten düz bir arazi yapısı çıkmaktadır. Bektaş Bey Camisi de bu düzlüğün başlangıç noktasında bulunmaktadır.

Aynı yoldan inerken çekilen fotoğraftaki manzara köyün coğrafi yapısı hakkında fikir vermektedir.

Bektaş Bey Cami köyün hayırseverlerinin öncülüğü ile 2001 ile 2004 tarihleri arasında onarılmıştır. Caminin damında bulunan loğlanmış toprak tavsiye edilerek yerine camyünü serilmiş, çatısı yenilenmiş ve üzeri sac kaplanmıştır. Bu onarım esnasında çürümüş olan ahşap saçaklar kesilerek yerine beton saçak yapılmıştır. Kesme taş olan dış duvarları elden geçirilmiş, taş araları yeniden derzlenmiştir. Caminin içinde de muhtelif onarımlar yapılmıştır. Bu onarımlar esnasında binanın çatı kısmında tevafuken bazı Osmanlıca belgeler-yazılar bulunmuştur. Yazılar büyük oranda zarar görmüştür. Yazıların incelenmesinden doğrudan camiyle ilgisi olmadığı anlaşılmaktadır.

Ancak camide bulunmuş olması bir şekilde caminin inşası sırasında burada unutulmuş olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle caminin inşasına daha önce başlanmış olsa bile bu gibi durumlarda eserin bitiriliş ve açılış tarihi dikkate alındığından belgede yazılı bulunan 19 Recep 1233 (25 Mayıs 1818) tarihini caminin yapılış tarihi olarak ölçü kabul edebiliriz. Zaten bazı kaynaklarda da bu tarih caminin yapım tarihi olarak belirtilmiştir ki bu tarihle uyum sağlamaktadır.[122]

Bektaş Beyin yaptırdığı cami ise büyük oranda özgün haliyle günümüze intikal etmiştir. Bu bölümden sonra caminin detayları anlatılacaktır. Detayları inceleyince sizler de göreceksiniz ki böyle güzel bir camiyi inşa ettiren kişi sıradan bir kişi olamaz. Bilgi ve becerisiyle, eğitim ve görgüsüyle üst düzeyde bir şahsiyettir. Kendisi uzun yıllar Der-saadet'te eğitim almış bir müderristir aynı zamanda. Bektaş Bey bu görgü ve bilgisiyle bize böyle güzel bir sanat eserini kazandırmıştır.

Cami dikdörtgen planlı olup kıbleye doğru uzundur. Son cemaat yeri de bulunmaktadır. Cami dıştan dışa 15x 10 adımdır. Dış duvarları

---

[122] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/07/01/zagpa-koyu-bektas-bey-ve-bektas-bey-camii/

kesme taşla çok kalın (yaklaşık 1 metre) olarak örülmüştür. Aralarda çepeçevre tek parça ahşap hatıllar konularak depreme karşı mukavemet kazandırılmıştır. Alt pencerelerinin kenarları taş söve ile şekillendirilmiş, nişler açılmış dışına demir mazgal konulmuştur.

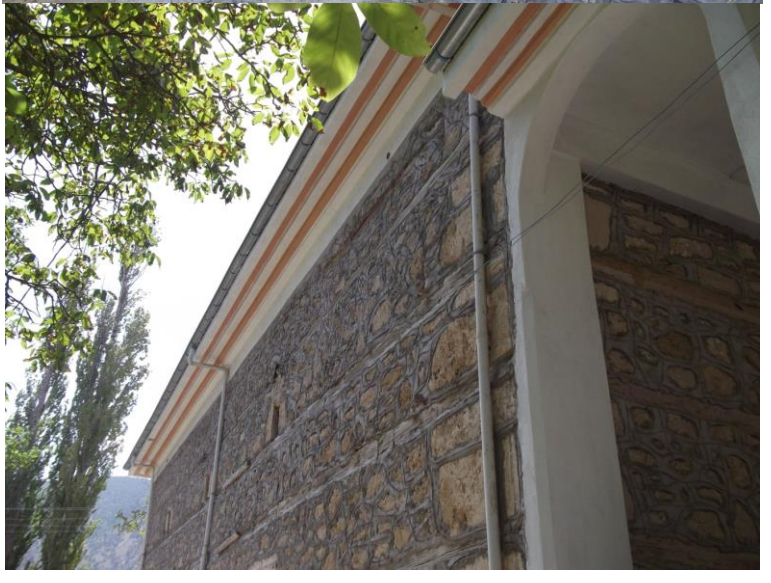

Son cemaat yerinden sonra tüm söve ve diğer aksamı kesme taştan olan kapı girişi vardır. Burada kabartma sütunlar, kemer ve taç yapılarak girişe ayrı bir estetik kazandırılmıştır. Keza ahşap kapısı da özel işçilikle yapılmış, üzeri metal işlemelerle süslenmiştir. Ancak özgün halinde ahşap olan son cemaat yerindeki ahşap sütunlar çürüdüğü için sökülerek beton olarak yeniden yapılmıştır. Caminin minaresi de aynı şekilde 1996 yılında sonradan beton olarak inşa edilmiştir. Keza bir de abdest alma yeri şadırvan yapılmıştır.

Görüldüğü gibi caminin kitabesi yoktur. Kitabın yazarı tarafından elde edilen tarihi bilgiler doğrultusunda buraya naht tekniğiyle bir kitabe yazılarak hediye edilmiştir. Kitabe yerinin üstünde ise Maşallah yazmaktadır.

Bilmillahirrahmanirrahim diyerek caminin içine adım attığınızda insan heyecanlanmakta ve ister istemez dağın başında bu ne güzellik, bu ne huzur veren bir yapı demektedir. Caminin içi 70 metrekare civarındadır.

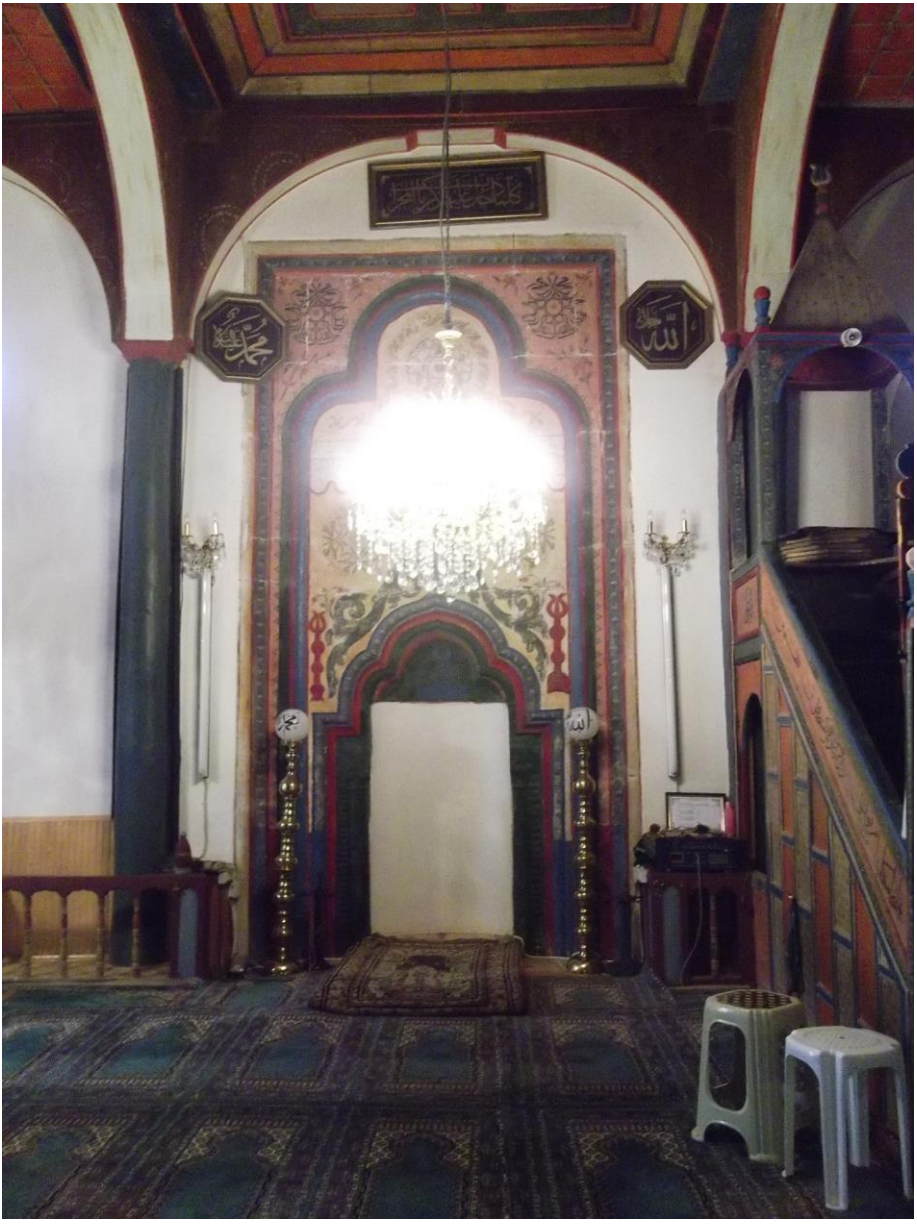

Mihrabın üstündeki hatlarda genelde müsenna (aynalı-simetrik) tarzda yazılar dikkat çekmektedir.

Maşa-Allah - Muhammed

Muhammed, Ya Fettah, Maşa-Allah

Caminin tavanı ayrıca köşelerden itibaren ahşap sütunlarla desteklenmiştir. Tavan süslemelerindeki işçilik göz alıcıdır. Diğer ahşap işçilikleri de aynı şekildedir. Minber ve kürsüsü de özgündür. Mihrabı da dâhil tüm tezyinatında kökboyası kullanılmıştır ve bozulmadan orijinal haliyle günümüzü intikal etmiştir.

Camideki işçilik Alucra, Çamoluk (Mindeval) hatta Karahisar'daki diğer camilerle kıyaslandığında benzerinin olmadığı bu cami için hiçbir masraftan ve fedakârlıktan kaçınılmadığı görülmektedir. Nahhatlar, hattatlar, dülgerler, taş ve demir ustaları ve mimar getirilerek sanatının en ileri seviyesinde olanların çalıştırıldığı her halinden belli olmaktadır.

Caminin içine üst kat veya balkon (mahfil) diyebileceğimiz ikinci bir cemaat yerinin yapılmış olması o zamanlar cemaatinin çokluğuna işaret etmektedir. Muhtemelen yakın köyler olan Eğnir, Ozan, Fındıklı

ve Koçak gibi yakın köyler ile diğer civar yerlerden Cuma namazı için gelenlerde bulunduğundan nispeten büyükçe bir cami inşa ettirilmiş olmalıdır. Caminin içinin aydınlık olması için ayrıca üst pencereler de konulmuştur. Bu pencereler dıştan dar, içeriye doğru açılı dolayısıyla geniş olarak tasarlanmıştır.

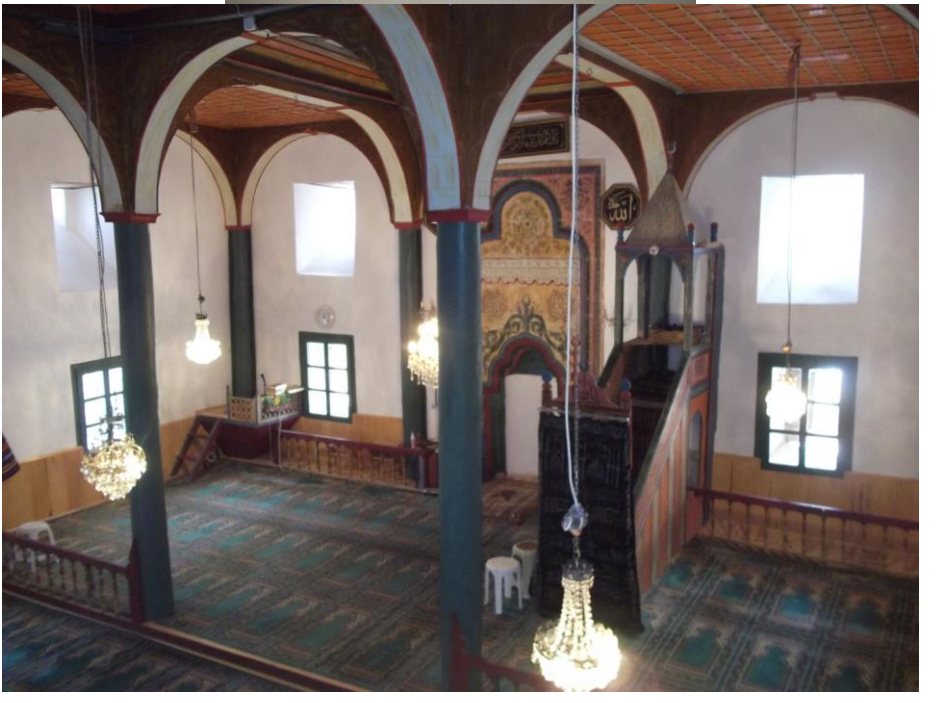

Caminin kürsüsü kündekâri tekniği ile yapılmış olup, birbirine geçme ağaçlarla motif oluşturulmuş ve dağılmayı önlemek için ahşap çivi ile desteklenmiştir.

Çatının ağırlığı köşelerden itibaren ahşap kolonlara taşıttırılmış, mukavemet kazanmaları için de eli belide diye tabir edilen kemer sistemi ile desteklenmiştir. Bu nedenledir ki inşa ettirildiği tarihten itibaren yaşanan pek çok depremden sağ salim çıkmıştır. Oysa deprem nedeniyle bölgede pek çok caminin yıkıldığı veya zarar gördüğü bilinmektedir. Bunda caminin inşa edildiği yerin kayalık zemin olmasının da hiç şüphesiz önemi büyüktür.

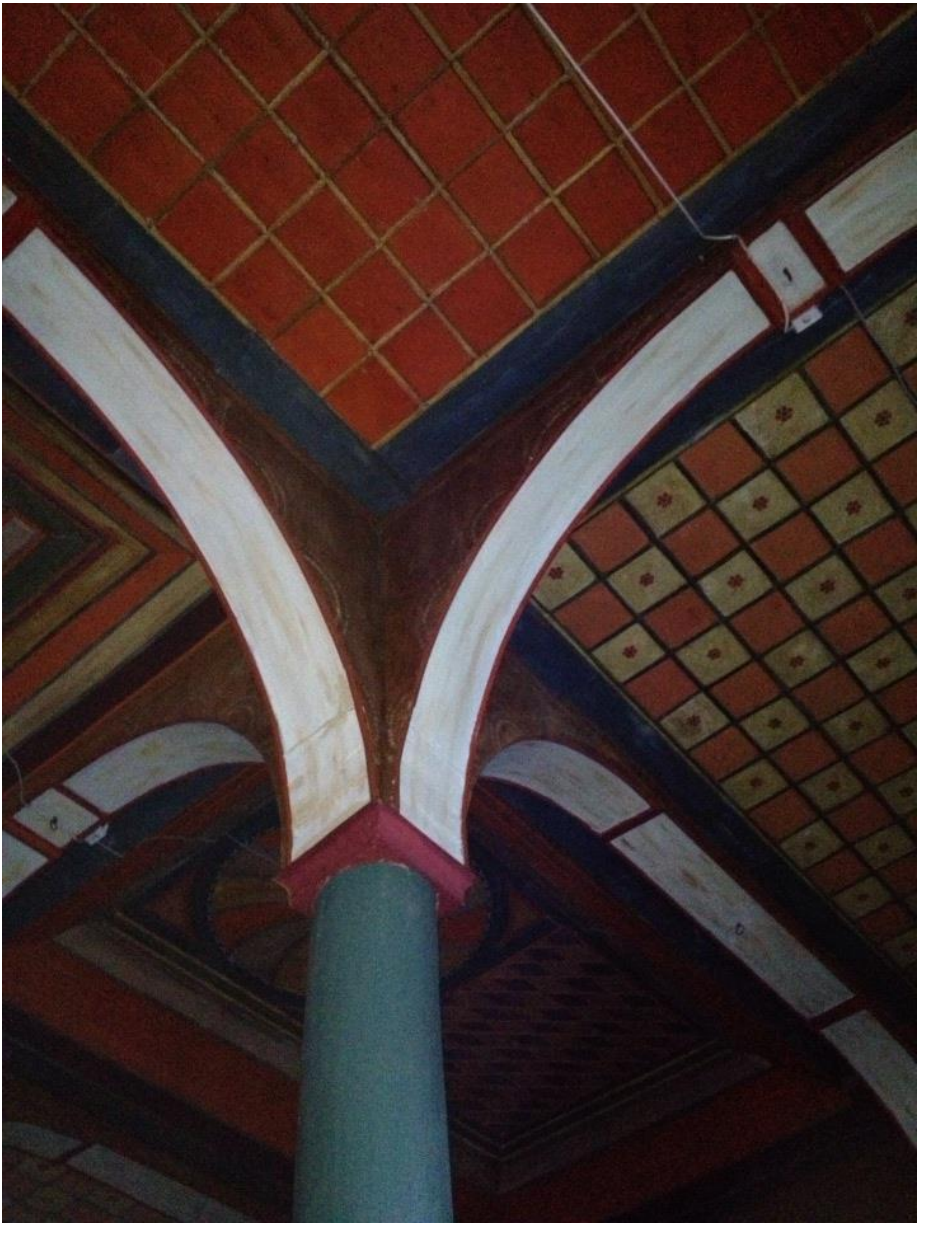

Caminin tavan süslemelerinde ahşaptan geometrik desenler kullanılmış, her biri kök boylarla ayrı renklere boyanarak renk iç açıcı bir hava ve ferahlık kazandırılmıştır.

Tüm detaylarda olduğu gibi caminin minberi de ahşap, kök boya ve hatlarla kombine edilerek diğer aksamlarıyla uyumlu bir halde inşa edilmiştir.

Caminin minberine ise çok daha fazla özen gösterilmiştir. Buradaki taş, hat ve kalem işçilikleri dikkat çekici güzelliktedir. Merdiven kısmındaki hatta "Ashab-ı Kehf"in isimleri yazılmıştır. "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefestatayyuş, Kıtmir". Sol üstte ise dört halifenin adı iç içe yazılmıştır.

Ebu-Bekir, Ömer, Osman ve Ali (r.a)
Minberin sağ tarafında ise üstte Besmele-i Şerif bulunmaktadır.

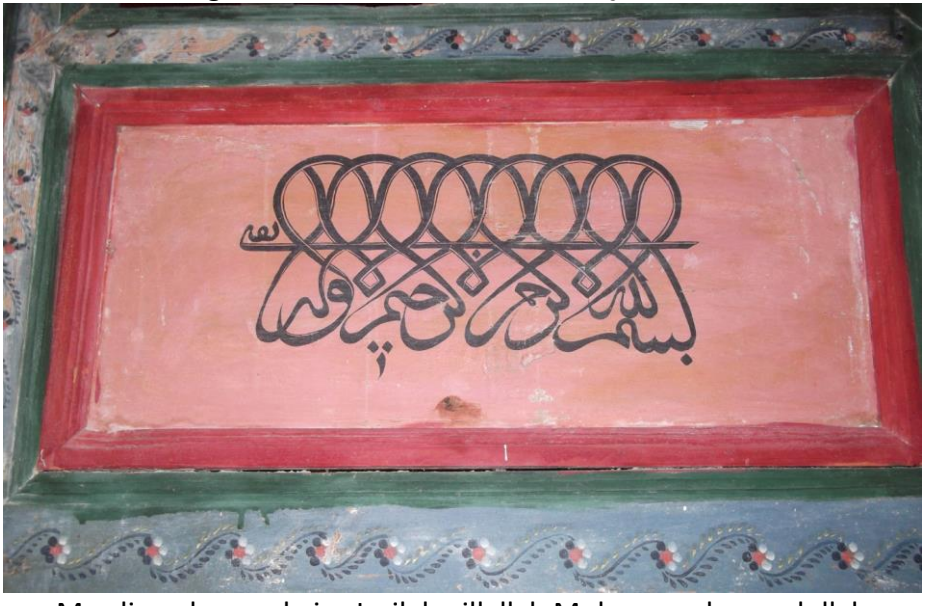

Merdiven kısmında ise La ilahe illallah Muhammedurrasulullah Fenadethül-melaiketü vehüve gaimün yusalli fil-mihrab yazılıdır.

Minberin kapısı da özgün tarzda inşa edilmiştir. Kapının üzerinde Maşa-Allah lafzı yazılıdır.

Burada ilginç bir detay dikkat çekmektedir. Duvarda çizilmiş âlemlerden sağdakinin alt tarafı soldakinden kalındır.

Tüm bu güzelliklerin yanında üzücü olan caminin kitabesi ile minberde bulunan kabartma bir halı ve el yazması bir Kur'an-ı Kerim'in zaman içinde çalınmış olmasıdır.

Şimdilerde caminin bulunduğu yerde yakınlarda 4-5 ev ancak bulunmaktadır. Bu nedenle cami genelde kapalı tutulmaktadır. Diğer evler de dağınık ve uzak olduğundan sürekli ve kalabalık bir cemaati yoktur. Bu nedenle caminin değeri ve ne anlam ifade ettiği iyi bilinerek gelecek nesillerin bir emaneti addedilerek korunmaktadır. Yöremizde böyle eşsiz bir eserin bulunuyor olması gerçekten gurur vericidir.

"Bektaş Bey Camii Şerifi" "Bu camii şerif Karahisar-i Şarki hanedanından Trabzon Valisi Çeçen-zade Hacı Hasan Paşa'nın oğlu Voyvoda Bektaş Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Sene 1234 (1818)"

Bektaş Bey Camii çok huzurlu müferrih (ferah) Cennet Sarayı misali bir camidir. Allah C.C. bina edeni, koruyanı ve burada namaz kılanı

cehennemden baid (uzak) eylesin. Bu nevi eserlerin kıymetini bilmeyi de hepimize nasip etsin. Âmin.[123]

13.BÖLÜM
Bölge Tarihiyle İlgili Seçme Konular Ve Yazılar

Değişik Kâynaklarda Şebinkarahisar Ve Şebinkarahsar Kalesi

Kamus-ul Alam'da Şebinkarahisar

Osmanlıca yazılışlarına sadık kalınarak çevirisi yapılmış olup, daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kelimelerin yanlarında parantez

[123] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/07/cecenzade-haci-hasan-pasanin-hayati/

içerisinde açıklaması da verilmiştir. Osmanlıca metinler ise ayrı, ayrı fotoğraflanarak altında transkipt'i verilmiştir.

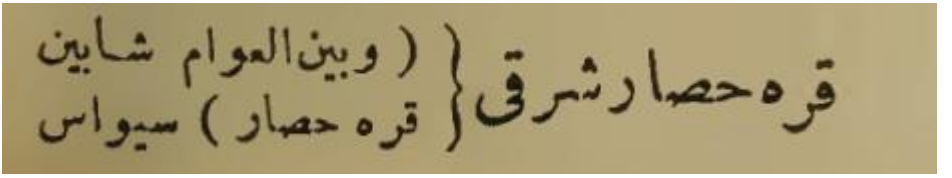
قره حصار شرقی { (وبین العوام شابین
قره حصار) سیواس

Karahisar-i Şarki: (Ve beynel avam Şebinkarahisar) Sivas..

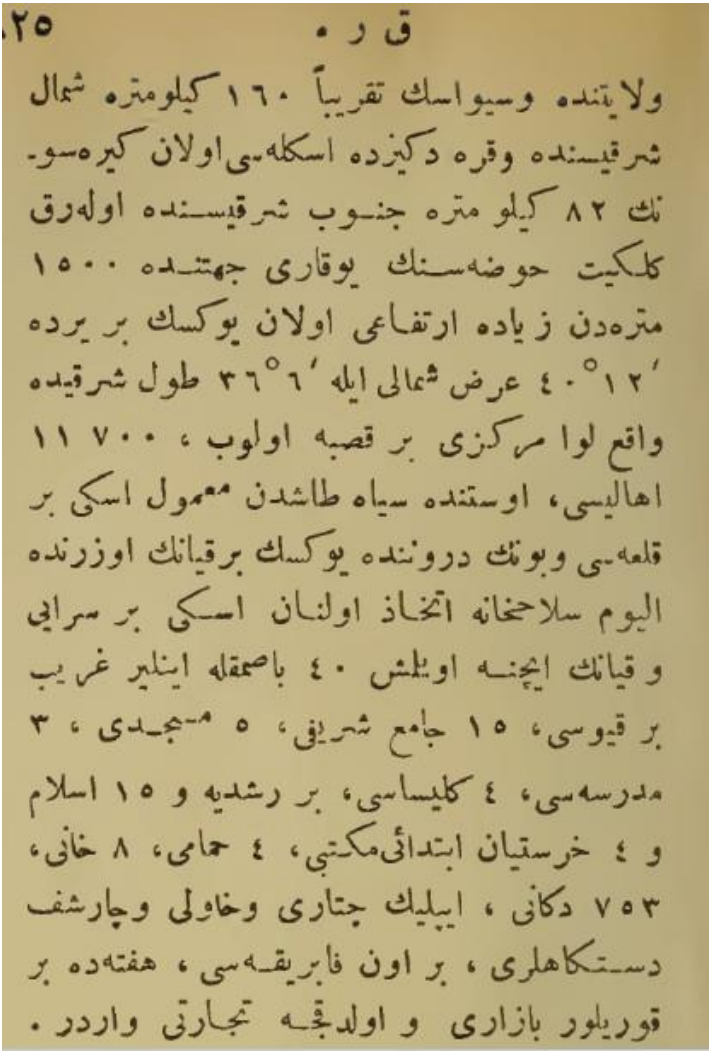
٢٥ ق ر ه

ولايتنده وسيواسك تقريباً ١٦٠ كيلومتره شمال شرقيسنده وقره دكيزده اسكله‌سى اولان كيره‌سونك ٨٢ كيلو متره جنوب شرقيسنده اوله‌رق كلكيت حوضه‌سنك يوقارى جهتنده ١٥٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعى اولان يوكسك بر يرده ٤٠°١٢′ عرض شمالى ايله ٣٦°٦′ طول شرقيده واقع لوا مركزى بر قصبه اولوب ، ١١ ٧٠٠ اهاليسى، اوستنده سياه طاشدن معمول اسكى بر قلعه‌سى وبونك درونده يوكسك برقيانك اوزرنده اليوم سلاحخانه اتخاذ اولنان اسكى بر سرايى و قيانك ايچنه اويلش ٤٠ باصمقله اينلير غريب بر قيوسى، ١٥ جامع شريفى، ٥ مسجدى ، ٣ مدرسه‌سى، ٤ كليساسى، بر رشديه و ١٥ اسلام و ٤ خرستيان ابتدائى مكتبى، ٤ حمامى، ٨ خانى، ٧٥٣ دكانى ، ايبليك جتارى وخاولى وچارشف دستكاهلرى ، بر اون فابريقه‌سى ، هفته‌ده بر قوريلور بازارى و اولدقجه تجارتى واردر .

…Sivas Vilayetinde ve Sivas'ın takriben 120 kilometre şimal-i şarkisinde ve Karadeniz'de iskelesi olan Giresun' un 82 kilometre cenup-i şarkisinde olarak Kelkit Havzasının yukarı cihetinde 1500 metreden ziyade irtifa'ı olan yüksek bir yerde, 40°, 12' arzı şimali ile 36°,6' tul'i şarkide vaki' liva merkezi bir kasaba olup 11700 ahalisi, üstünde siyah taştan ma'mul eski bir kalesi ve bunun derununda yüksek bir kayanın üzerinde elyevm silahhane ittihaz olunan eski bir sarayı ve kayanın içine oyulmuş 40 basamakla inilir bir garip kuyusu, 15 cami' şerifi, 5 mescidi, 3 medresesi, 4 kilisesi, 1 rüştiye ve 15 İslam ve 4 Hıristiyan iptida-i mektebi, 4 hamamı, 8 hanı, 753 dükkânı, iplik çataı ve havlu ve çarşaf destegâhları, 1 un fabrikası, haftada bir kurulur pazarı ve oldukça ticareti vardır.

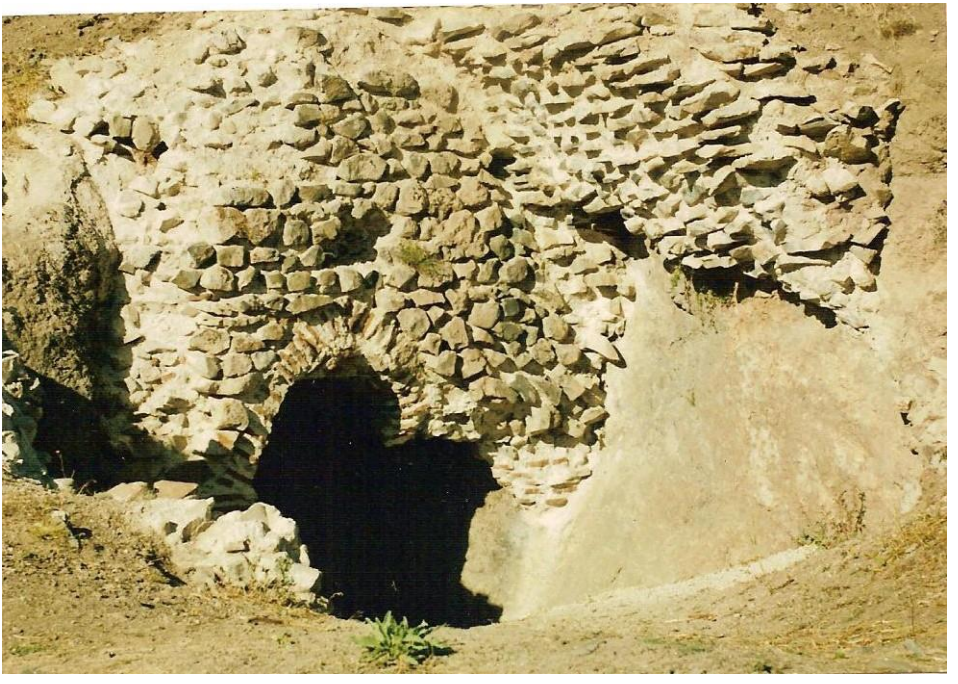

Şebinkarahisar Kalesi İçinde Bulunan Bir Mahzen

کیره‌سون اسکله‌سندن کلن بر شوسه قصبه‌نك
ایچندن کچه‌رك سیواس شهرینه واورادن ملاطیه‌یه
طوغری اوزانیر . مذکور قلعه طرابزونده
حکومت سورن بیزانس دولتی شعبه‌سی زمانلرنده
یاپلمشدر . قصبه‌نك دها اسکی اولوب ، روما
سردارلرندن پومپیوسك مهرداده قارشی قازاندیغی
مظفریتك یادینه (نیقوپولیس) یعنی « مدینة
الظفر » نامیله تأسیس ایتمش اولدیغی قصبه‌نك
عینی اولدیغی مظنون ایسه‌ده، بوظن اثبات اولنه-
مامشدر . قصبه‌نك ابتدا قلعه درونده بولنوب ،
بعده آشاغیه ایندیرلمش اولدیغی‌ده مرویدر .
قصبه بر سطح مائلده بولنمغله خانه‌لرك باصلمش
طوپراقدن اولان طاملری اوست طرفدن یره
برابردر . یالکز شمال شرق جهتنده یکی
یاپیلان خرستیان محله سنده قابل سکنی خانه‌لر
بولنیور . جوامع شریفه‌سندن بری مملکتك
فاتحی بولنان ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی
حضرتلرینك بنا کرده‌سیدر . طرابزون روم
ایمپراطورلرندن قره‌حصار اوزون حسنك ضبطنه
کچمش ؛ و ۸۶۰ تاریخ هجریسنده فتح اولنه‌رق،
ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. (شابین قره‌حصار)

Giresun iskelesinden gelen bir şose (yol) kasabanın içinden geçerek Sivas Şehrine ve oradan Malatya'ya doğru uzanır. Mezkûr (bahsedilen) kal'a Trabzon'da hükümet süren Bizans devleti şubesi zamanında yapılmıştır. Kasabanın daha eski olup, Roma Serdarlarından Pompius'un (Pompeidus), Mihradade (mithridades) karşı kazandığı muzafferiyetin yâdına (Nikopolis) yani ''Medinet'ül Zafer'' namıyla tesis etmiş olduğu kasabanın aynı olduğu maznun (zannediliyor) ise de, bu zan ispat olunamamıştır.

Kasabanın ibtida kala' derununda bulunup ba'de (sonra) aşağıya indirilmiş olduğu da mervidir (rivayet edilen). Kasaba bir sath-ı mailde bulunmakla hanelerin basılmış topraktan olan damları üst taraftan yerle beraberdir. Yalnız şimal-i şarki cihetinde yeni yapılan Hıristiyan mahallesinde kabil sekene (oturulan) haneler bulunuyor.

Cevami'-i şerifesinden biri memleketin fatihi bulunan Ebul Feth Sultan Mehmet Han-ı Sani Hazretlerinin bina gerdesidir(yapmış, etmiş). Trabzon Rum İmparatorlarından Karahisar, Uzun Hasan'ın zabtına geçmiş ve 860 (1455-1456) tarih-i hicrisinde feth olunarak Zamime-i (eklemek, ilave olmak) Memalik-i (memleketler) Osmaniye olmuştur. Şebinkarahisar…

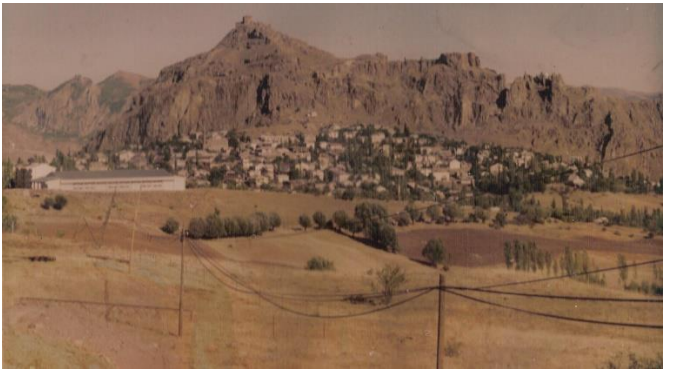

1970'lerde Şebinkarahisar

دیملی جوارنده شاب معدننك كثرتله بولنمسنه مبنیدر .

— قره حصار شرق قضاسی همنامی اولان لوانك مركز قضاسی اولوب ، شرقاً آلوجره ، جنوباً صو شهری ، غرباً قویلحصار قضالریله ، شمالاً دخی طربزون ولایتیله محدوددر . مركزدن اداره اولنور ٦ ناحیه ایله برابر ١١٠ قریه‌یی و٢٥٩٤ اهالی‌یی جامعدر. اهالیسندن ٨٤٠٠ كشی مذاهب ثلثه‌یه منقسم ارمنی وروم اولوب، قصوری كاملاً مسلمدر. اراضیسی عارضه‌لی واورته حالده منبت اولوب ، محصولاتی ذخایر متنوعه ایله توتون ومیوه و سبزه‌لرك انواعندن عبارتدر . یالكز بركتلی سنه‌لرده ذخایرندن اخراجات وقوع بولوب ، بعض سنه‌لرده احتیاجات محلیه‌یه دخی كفایت ایتمز . بر مقدار ایپك قوزه‌سی‌ده جیقار . حیوانات اهلیه‌سی قیون، كچی، صیغیر ویوك حیوانلرندن عبارتدر . قضا داخلنده ایشلنمكده اولان ایكی سیملی قورشون، ایكی كمور ودرت شاب معدنی بولنوب ، خیلی حاصلات ویرمكده‌در . آلتی كوچك كول دخی بولنوب، جلبسنده بالیق بولنیور. اورمانلری ده چوق اولوب، اشجار متنوعه‌می واردر .

Şebinkarahisar denilmesi de civarlarında şab ma'deninin kesretle (çokluk) bulunmasına mebnidir (den dolayı). Karahisar-ı Şark-i Kazası, hem namı olan livanın merkez kazası olup, şarken Alucra, cenuben Suşehri, garben Koyulhisar kazalarıyla şimalen dahi Trabzon Vilayetiyle mahduddur. Merkezden idare olunur 6 nahiye ile beraber 110 karyeyi ve 25534 ahaliyi cami'dir. Ahalisinden 8400 kişi mezahib-i saliseye (üçüncü) munkasım (kısım, kısım ayrılan) Ermeni ve Rum olup, kûsuru Müslimdir.

Arazisi arızalı ve orta halde münbit (verimli) olup, mahsulatı zahayar-i (zahire, hububat) mütenevvia (çeşit çeşit) ile tütün ve meyve ve sebzelerin envainden ibarettir. Yalnız bereketli senelerde zahayardan (çeşitlerden) ihracat vuku' bulup, bazı senelerde ihtiyacat-ı mahalliyeye dahi kifayet etmez. Bir miktar ipek kozasıda çıkar. Hayvanat-ı ehliyesi, koyun, keçi, sığır ve yük hayvanlarından ibarettir.

Kaza dâhilinde işlenmekte olan iki simli kurşun, iki kömür ve dört şab ma'deni bulunup ve hayli hâsılat vermektedir. 6 küçük göl dahi bulunup, cümlesinde balık bulunur. Ormanları da çok olup eşcar-ı (ağaçlar) mütenevviası (çeşitleri) vardır.

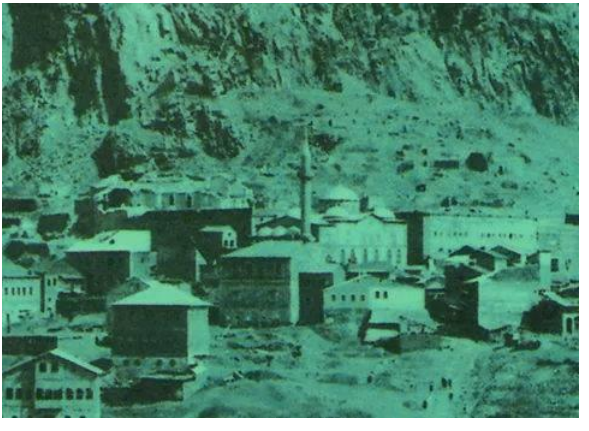

Meşhur Taş Hanlar ve Fatih Sultan Mehmet Camisi

قره حصار شرقی { سنجاغی . سیواس ولایتنی ترکیب ایدن

درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك شمال شرقی کوشه‌سندن عبارتدر. جنوباً سیواس، غرباً توقاد سنجاقلریله ، شمالاً طربزون ، شرقاً دخی ینه طربزون وارضروم ولایتلریله محدوددر . حدود شمالیه‌سی (کومبل) وحدود جنوبیه‌سی (کوسه طاغی) صیرتلریله آیریلوب ، بتون سنجاغك اراضیسی یوکسك و واسع بر وادی تشکیل ایدیور، که بو وادینك ایچنده یشیل ایرماغك باشلیجه قولی اولان (کلکیت) نهری ارضروم ولایتندن کله‌رك ، سنجاغی شرقدن غربه شق ، وصاغ وصولدن مذکور طاغلرك داخلی اتکلرندن اینن برچوق چایلر اخذ ، وراست کلدیکی دوز وباصیق یرلری اروا ایده‌رك، توقاد سنجاغنه کچر. بوسنجاق ′٤٩ °٣٩ ایله ′٤٠ °٤٠ عرض شمالی و ′٥٦ °٣٤ ایله ′٣٦ °٣٦ طول شرقی آره‌لرنده ممتد

Karahisar-i Şarki Sancağı, Sivas vilayetini terkib iden dört sancağın biri olub, vilayetin şimali şarki köşesinden ibarettir. Cenuben Sivas, garben Tokad sancaklarıyla, şimalen Trabzon, şarken dahi yine Trabzon ve Erzurum vilayetleriyle mahduddur(sınırlanmış, çevrilmiş). Hudud şimaliyesi (Kümbel) ve hudud cenubiyesi (Köse Dağı) sırtlarıyla ayrılub, bütün sancağın arazisi yüksek ve vasi bir vadi teşkil idiyor, ki bu vadinin içinde Yeşil Irmağın başlıca kolu olan (Kelkit) nehri Erzurum vilayetinden gelerek sancağı şarkdan garba şakk ve sağ ve soldan mezkur dağların dâhili eteklerinden inen bir çok çaylar ahz (tutmak) ve rast geldiği düz ve basık yerleri irva (sulamak) iderek Tokad sancağına geçer. Bu sancak 49 dakika, 39 derece ile 40 dakika, 40 derece arz şimali ve 56 dakika, 34 derece ile 36 dakika, 36 derece tuli (uzunluk) şarkı aralarında mümtedd (uzayan)..

Alucra Yolu Tarafından Kalenin Görünüşü

اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۸۰۰ مربع کیلومتره
واهالیسی تقریباً وتخمیناً ۱۵۰۰۰۰ کشیدر،
که بونلرك ۳۰۰۰۰ قدری مذاهب ثلثه‌یه منقسم
ارمنی، ۲۰۰۰۰ قدری ترکجه لسانله متکلم
روم (؟) وقصوری مسلمدر. اهالیٔ مسلمه‌سنك
ثلثاننـدن زیاده‌سی سنی وبر ثلثه قریب مقداری
قزیل باشدر. سنجاق: قره حصار، آلوحره،
صو شهری، قویلحصار وحمیدیه اسملریله ۵ قضایه
منقسم اولوب، ۳۶ ناحیه و ٥٤٦ قریه‌یی
حاویدر. اراضیسی عارضه‌لی واورته حائده منبت
اولوب، برنجی درجه‌ده محصولی بغدای وبونك
بربعی درجه‌سنده اولهرق آرپه وبعده داری
نخود، مرجمك، چاودار، فاصولیه، یولاف، بقله،
مصر، اوزوم، الما، آرمود، بامیه وسائر میوه
و سبزه‌لرك انواعیله توتون، چریش، آنیسون
و سائره‌دن عبارتدر. خیلی قورو اوزوم،
شراب وپکمز ایله بال، بال مومی وتفتیك دخی
چیقار. اورمانلری چوق اولوب، بحق باقلمدقلری
وهر وقت چوبانلر طرفندن احراق اولندقلری

…olub, misaha-i suthiyesi (ölçmek, miktarını bilmek) 9800 mürebbe' kilometre ve ahalisi takriben ve tahminen 150.000 kişidir ki bunların 30.000 kadarı mezahib-i selaseye münkasım Ermeni, 20.000 kadarı Türkçe lisanla mütekellim (konuşan) Rum(?) ve kûsuru Müslimdir. Ahali-i Müslimesinin sülüsanından (2/3) ziyadesi sünni ve bir sülüse (1/3) garib mikdarı kızılbaşdır. Sancak: Karahisar, Alucra, Suşehri, Koyulhisar ve Hamidiye isimleriyle 5 kazaya münkısım olub, 36 nahiye ve 546 karyeyi havidir. Araziyesi arızalı ve orta halde münbit olub, birinci derecede mahsulü buğday ve bunun bir rabi'i (1/4) derecesinde olarak arpa ve ba'de (sonra) darı, nohud, mercimek, çavdar, fasulye, yulaf, bakla, mısır, üzüm, elma, armud, bamya ve sair meyve ve sebzelerin envaiyle tütün, çiriş, anason ve saireden ibaretdir. Hayli kuru üzüm, pekmez ve bal, bal mumu ve tiftik dahi çıkar. Ormanları çok olub, bihak bakılmadıkları ve her vakit çobanlar tarafından ihrak (yakmak) olundukları halde yine dağların ekseri ormanlarla müstevirdir.

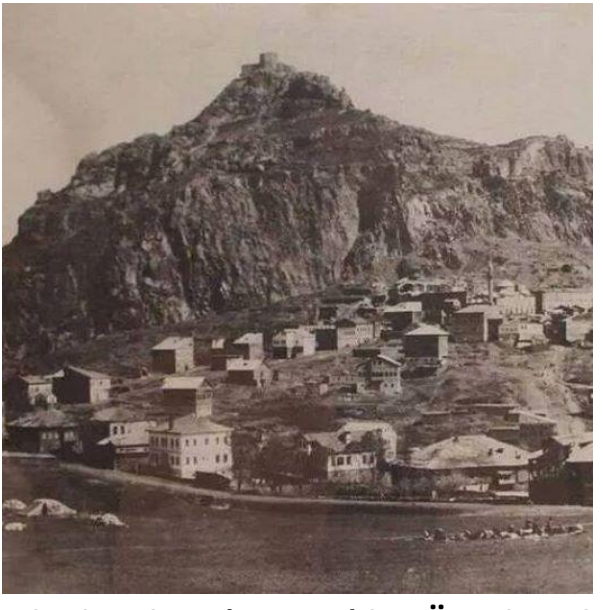

Şebinkarahisar'ın 1920'den Önceki Hali

وهر نوع کراسته یه الویریشلی پك یوکسك چام ، میشه وسائر آغاجلری واردر. مرعالری وحیوانات اهلیه‌سی چوق اولوب، سنوی حیوانات تولداتی: برملیونی متجاوز قویون وکچی، ۳٤ ۰۰۰ صیغیر، ۱۷ ۰۰۰ بیکر و ۸۰۰۰ مرکبدن عبارتدر. حیوانات وحشیه‌سی آیی ، طوموز ، قورت ، تیلکی، کیبك ، قره‌جه ، طاغ کچیسی، یبانی کدی وسائره‌در . معادنجه قره حصار شرق سنجاغی پك زنکین اولوب ، آنجق جیقاریلانلری پك جزئیدر. الك باشلیجه‌لری مرکز لوانك اطرافنده بولنان پك واسع شاب معدنلریله دردست اعمال اولان ایکی و متروك بولنان دیکر ایکی سیملی قورشون وباقیر ، لنکیت ، قیا طوزی وسائر معدنلر بولنیور . آنجق معادن جوارلرنده‌کی اورمانلرك آز مدت ظرفنده استهلاکیله بعده محروقاتك فقدانی ویوللرك عدم انتظامی معادنك اخراجندن استفاده ایتدیرمیه‌جك حالده‌در. لوا مرکزینی اسکله‌سی اولان کیره‌سونه ومرکزولایته ربط ایده‌جك صورتده بر شوسه یاپیلوب ،

…ve her nevi keresteye elverişli pek yüksek çam, mişe ve sair ağaçları vardır. Mer'aları ve hayvanatı ehliyesi çok olub, senevi (yıllık) hayvanat tevlidatı (üretim) bir milyonu mütecaviz (geçen, geçkin) koyun ve keçi 34.000 sığır, 17.000 beygir ve 80.000 merkebden ibaretdir. Hayvanat ve haşyesi ayı, domuz, kurt, tilki, geyik, karaca, dağ keçisi, yabani kedi ve sairedir. Ma'dence Karahisar-i Şarki Sancağı pek zengin olub, ancak çıkarılanları pek çüziyedir. En başlıcaları merkez livanın etrafında bulunan pek vasi' şap madeniyle derdest imal olunan iki ve metruk bulunan diğer iki simli kurşun ve bakır, linyit, kaya tuzu ve sair madenler bulunuyor. Ancak maden civarındaki ormanların az müddet zarfında istihlakiyle (israf etmek, boş yere harcamak) ba'de (sonra) mahrukatın (yakacak maddeler) fikdanı (yokluk) ve yolların adem-i intizamı ma'denin ihracından istifade itdirmeyecek haldedir.
Liva merkezini, iskelesi olan Giresun'a ve merkez vilayete rabtedecek (bağlayacak) surette bir şose yapılub…

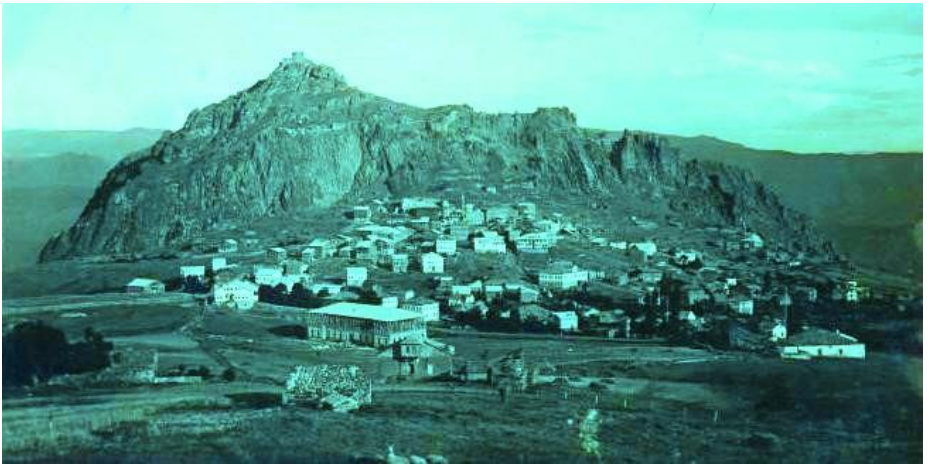

Geçen Yüzyılın Başında Şebinkarahisar

سنجاغی شمالدن جنوبه شق ایتدیکی کبی ، دیکر بعض شوسه‌لر دخی یاپلمقده ایسه‌ده ، اراضیسنك پك طاغلق وعارضه‌لی اولمسی بو یولارك تکثیرینه وحسن حالده محافظه‌سنه مانع اولمقده اولوب ، وسائط نقلیه‌جه اولان مشکلاتك اوکی آلنه‌ما - مقده‌در. سنجاغك محصولات ارضیه ، کراسته ، معادن ، حیوانات اهلیه ووحشیه دریلری ، یاغ ، پینیر ، ایج یاغی ، یباغی ، تفتیك ، بال ، بال مومی ، حیوانات ، چتاری ، کلیم و سائره اولهرق سنوی تقریباً ٨٠٠٠٠ ایرا قیمتنده اخراجاتی وآنجق ٢٢٠٠٠ لیرا قیمتنده ادخالاتی واردر. وارداتی ٩٠٠٠٠ لیرا رادەلرنده‌در . مرتفع محللرینك قیشلری پك شدتلی اولدیغی کبی، یازین دخی هواسی زیاده صیجاقدر. موقعلری چوق دها آلچق اولوب ده وضعیتلری دها موافق اولان بعض وادیلرنده ایسه کرك یازین و کرك قیشین هوا دها معتدل اولوب، اورالرده میوه‌لرك انواعی حاصل اولور .

…sancağı şimalden cenuba şak itdiği gibi diğer bazı şoseler dahi yapılmakda ise de arazisinin pek dağlık ve arızalı olması bu yolların taksirine (kusur) ve hüsn (sağlam) halde muhafazasına mani olmakda olub, vesait-i nakliyece olan müşkülatın (zorluk) önü alınamamaktadır. Sancağın mahsülatı arziye, kereste, ma'den, hayvanat-ı ehliye ve vahşiye derileri, yağ, peynir, iç yağı, yapağı, tiftik, bal, bal mumu, hayvanat, çitarı, kilim ve saire olarak senevi (yıllık) takriben 80.000 lira kıymetinde ihracatı ve ancak 22.000 lira kıymetinde ithalatı vardır. Varidatı 90.000 lira raddelerindedir. Mürtefi (yüksek) mahallerinin kışları pek şiddetli olduğu gibi yazın dahi havası ziyade sıcaktır. Mevkileri çok daha alçak olub, da vaziyetleri daha muvafık olan bazı vadilerinde ise gerek yazın gerek kışın hava daha mu'tedil olub, oralarda meyvelerin envai-i hasıl olur.

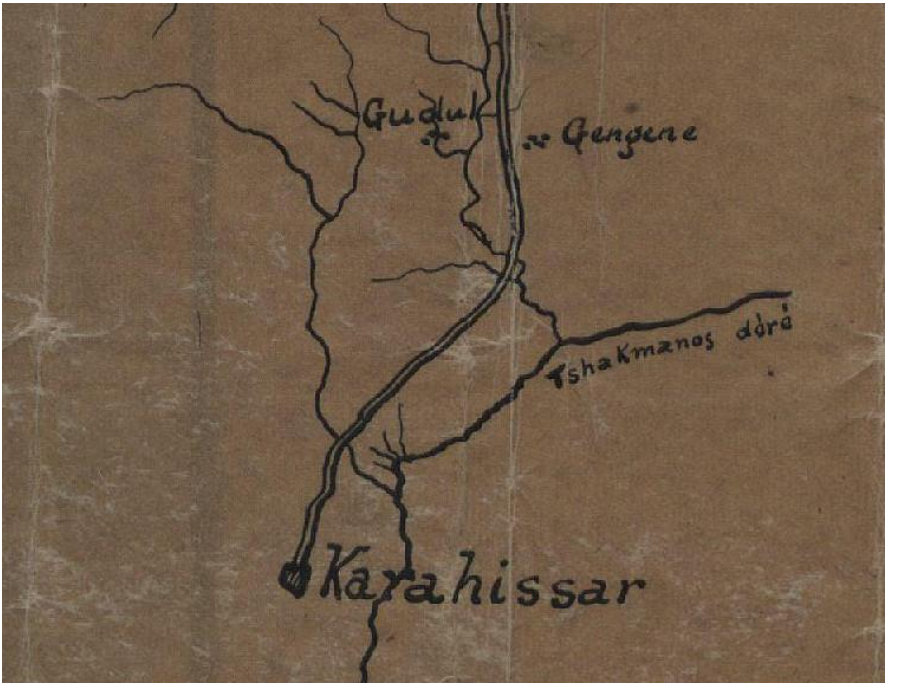

Şebinkarahisar Giresun Yoluna Diar Güzergâh Haritası

Karahisar'la ilgili diğer bir hatırat ise, Eretna Devleti'nin tahtına oturan ve bir süre sultanlık süren kılıç ve kalem sahibi Kadı Burhaneddin Ahmed'in (1344-1398) dönemine ilişkin olarak Bezm-u Rezm adlı eserde anlatılanlardır. Olaylar kitapta anlatıldığı şekliyle yansıtılmıştır.

Kadı Burhaneddin Ahmed, Karahisar Kalesinin komutanı Nebi'nin sağlamlık ve büyüklükte eşi olmayan Karahisar kelesini Osmanoğlu'na teslim etmesini önlemek için oraya hareket etti. Oraya varınca yıldızlarla aynı yükseklikte, göklerle yarışan, kartalların şerefelerinin (burçlarının) üzerinden uçmayı göze alamadığı, göğün gezegenlerinin burçlarının üzerinde dolaşmaya cesaret edemediği bir kale gördü.[124]

Karahisar'ın yüksek bir tepe üzerinde bir kalesi ve kalenin üç kat demir kapısı vardır. Kalede yetmiş ev, buğday ve pirinç ambarları, su sarnıçları ve yer altı suyolları mevcuttur. Bu suyolları yalnız muhasara esnasında kullanılır; başka zamanlarda su, hayvanlarla taşınır. Kalede bir cami bulunur. Asıl şehir varoşlarda kurulmuştur. Dokuz mahalle ve 1600 haneden mürekkeptir. Şehirde üç tekke, yedi mektep, iki hamam, dört han, bir bedesten ve çarşılarında 750 dükkân vardır. Karahisar dağlarından çıkarılan kırmızı şap birçok ülkelere sevk edilir.[125]

Karahisar civarında işletilen şap madenleri kumaşların boyanmasında çok mühim bir madde idi ve Trabzon limanı vasıtasıyla Avrupa'ya sevk ediliyordu. Bu sebeple XIII: asırda Avrupalılar bu şehri "Harsar" adı ile tanıyorlardı, ki bu isim Türkçe Karahisar'dan başka bir

[124]Aziz B. Erdeşir-i ESTERÂBOT, Çeviren Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, Bezm-u Rezm, T.C. Kültür Bakanlığı 1990

[125] Evliya Çelebi Seyahatnamesi 2.Cilt, s.377-388

şey değildir. Yerli kaynaklar ise bu dönemde kögonya adını kullanmışlardır.[126]

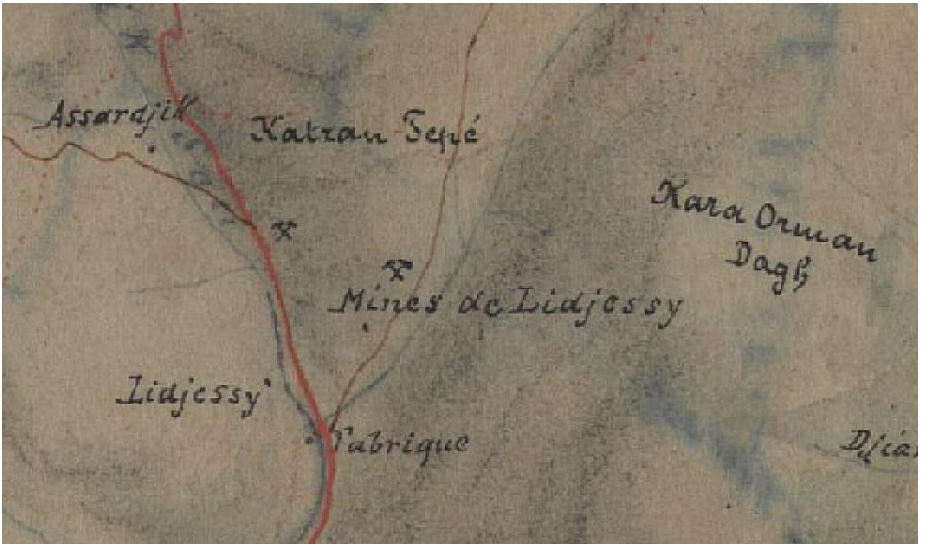

Selçuklu Sultanı **Alaaddin** ***-Allah*** **şanını** ***yüceltsin-*** Atabek Mübarizeddin **Er-tokuş'u** çok sayıda askerle, ister savaşarak, ister savaşsız, isterse başka bir yolla mengüceklerin elinde bulunan Kögonya kalesini kuşatıp ele geçirmesi için görevlendirince Atabek Mübarizeddin **Ertokuş,** büyük bir ordu ve savaş araç gereçleriyle yola çıktı. İlk gün şiddetli bir savaş oldu. İçerden ve dışarıdan çok sayıda insan öldü. Sultan'ın askerleri bu duruma aldırış etmezlerken, kale içinden sevdiklerini kaybetmenin acısını duyanların feryat ve figanları yükseldi. Buna rağmen tekrar savaşa başladılar.

Kögonya meliki, sınırsız ve benzersiz zahirelere, denizler gibi dalgalanan derin su sarnıçlarına; kırk depoya; dağlar gibi üst üste yığılmış üç ev dolusu yağ, bal, badem, şeker, tuz ve oduna ve;

[126] Prof. Dr. Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Ötüken yayınları, İstanbul 2004 (kaynak sayfaları 90-97),

Şiir

"Orada akla gelebilecek her şey en iyi cinsiyle ve bol miktarda vardı.
Savaş atlarının ve ceng aletlerinin sayısı hesaba kitaba gelmezdi.
Bin kişi orada yüz yıl yaşasa, seçkin bir süvari olarak taş gibi kalırdı.
İçecekten, yiyecekten, giyecekten gerekli olan başka her şeyden ve serilecek eşyadan,
Orada yeteri kadar ve iyi kalitede vardı, kimsenin dışarıya bir ihtiyacı yoktu."

Şeklinde tasvir edilen bir duruma sahip olmasına rağmen, içerden doğabilecek muhalefetten endişe etti. Bağışlanmak ve kulluk yoluna girdiğini bildirmek için Atabek'e bir elçi gönderdi ve ondan Sultan'la arasında şefaatçi olmasını isteyerek, "Eğer Sultan engin merhameti ve iyiliğiyle bana bakar, kalenin karşılığı olarak bana korunan ülkesinden bir yurt verir, geliri geçimimi sağlayacak, içinde araç gereci ve adamları olan bir ikta ayırırsa, kendi rızamla kaleyi saltanat devletine teslim ederim, ömrümün geri kalan kısmını doğunun ve batının sultanlarının güneşinin cihangir çetrinin gölgesinde geçiririm" dedi.

O haberi alan Atabek, hemen saltanat huzuruna haberciler gönderdi. Haberciler, 10 günlük yolu 2 gündüz 2 gecede alarak dergâhın huzuruna vardılar. Durumu arz ettikleri zaman Sultan çok sevindi. Bu davranışı ve sözleriyle Melik **Muzaffereddin'in** ileri görüşlü ve akıllı bir kimse olduğunu anladı. **Kögonya** ve bağlı yerlerinin karşılığı olarak ona **Şam** hududunda bulunan **Rammam, Nahr Kali** nahiyeleriyle **Ashab-i Kehf** ve **Dakyanus'un** makamları olan **Erbisus'u (Afşin)** mülkiyet; **Kırşehir'i** de muaf ve müsellem ikta olarak verdi. Bu konuda menşur ve ahidnâme yazdılar. Sultan, habercilerle Melik'e üç oğlu Melik **Fahreddin Süleyman,** Melik **İzzeddin Siyavuş** ve Melik

Nasıreddin Behramşah'a *-Allah onlara rahmet eylesin-* nefis hil'atler ve kıymetli hediyeler gönderdi.

Melik Muzaffereddin menşurları ve ahidnâme'yi okuyunca çok sevindi. Özel eşyasını, adamlarını, at katır, deve, sığır ve koyun gibi hayvanlarını alarak kaleyi silahlan ve zahireleriyle birlikte Sultan'ın adamlarına teslim etti. Yakınları, haremleri ve çocuklarıyla birlikte Sultan'ın yanına gitti.[127]

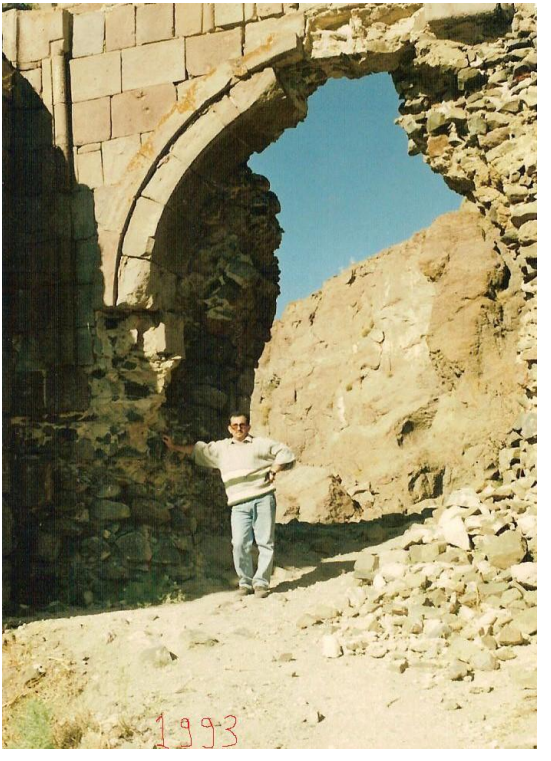

Şebinkarahisar Kalesinin Kapısı

[127] İbn Bibi (El-Hüseyin B.Muhammed B.Ali El-Caferi Er-Rugadi) Yayına Hazırlayan Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, "El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye (Selçuk Name)", T.C.Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, Ankara 1996

Kelkit Nehri Ve Kızılırmak Yoluyla Taşımacılık

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1722, Gömlek No: 103, Tarihi: 18 Ramazan 1307 (8 Mayıs 1890), Konusu: Kızıl Irmak yoluyla taşımacılık.

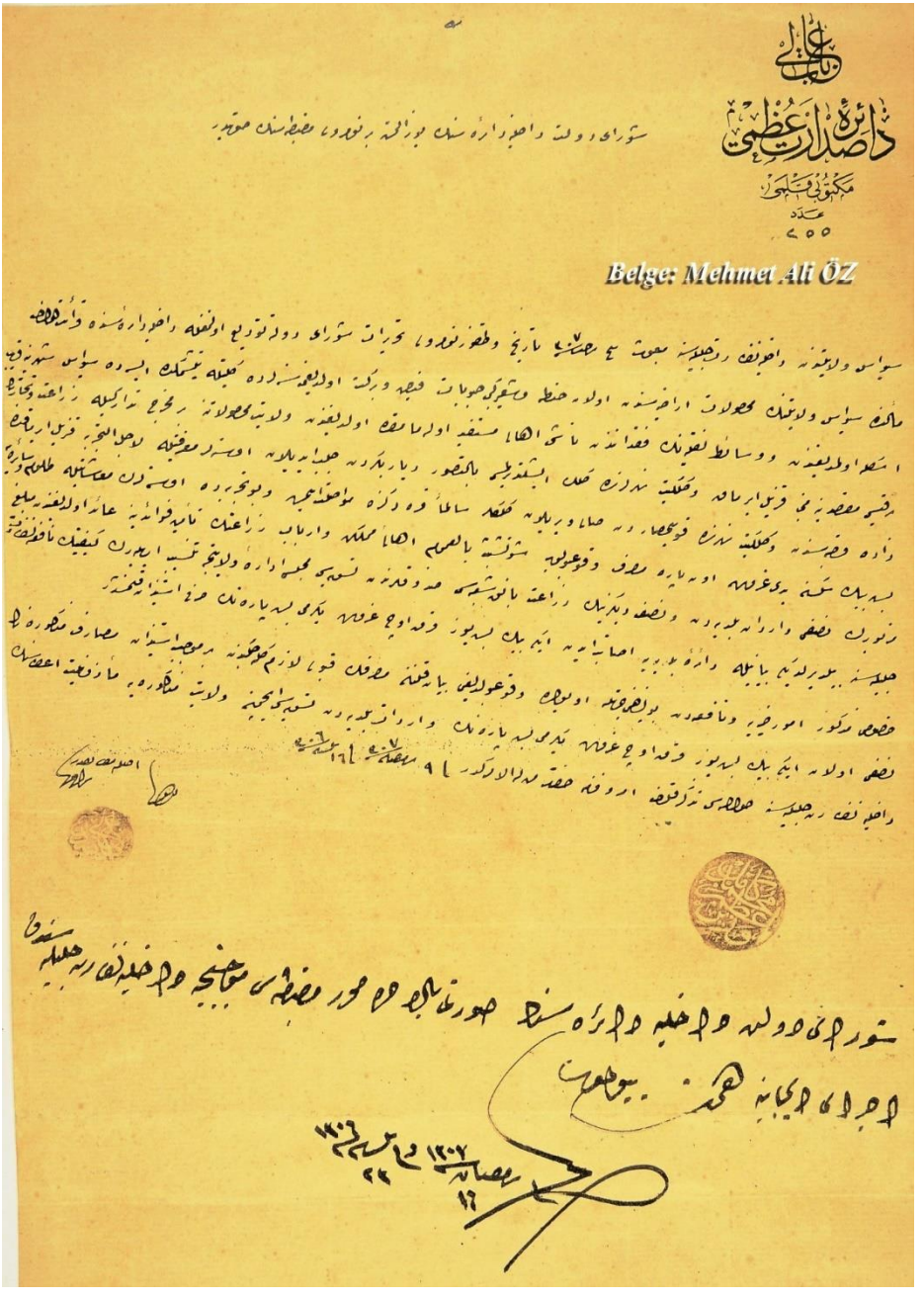
Belge: Mehmet Ali ÖZ

Bab-ı Âli Daire-i Sâdâret-i Uzmâ Mektûbi Kalemi Aded 255

Şura-yı Devlet Dâhiliye Dairesi'nin 161 numaralı mazbatasının suretidir.

Sivas vilayetinden Dahiliye Nezaret-i Celilesi'ne meb'ûs selh Recep (Recep ayının son günü) sene 307 tarih ve 9 numaralı tahrirat Şura-yı Devlet'e tevdii olunmakla Dâhiliye Dairesi'nde kıraat olunup mealinde Sivas vilayetinin mahsulat-ı araziyesinden olan hınta ve şair gibi hububat feyz ve bereket olduğu senelerde külliyetle yetişmekte ise de Sivas Şehrine kayb ve isale olmadığından ve vesaite naklinin fıkdanından (yokluğundan) naşi ahali müstefid olamamakta (faydalanamamakta) olduğundan vilayet mahsulatına bir mahreç tedarikiyle ziraat ve ticaretin terakkisi (yükselmesi, ilerlemesi) maksadına mebni Kızıl Irmak ve Kelkit Nehrinde Kelek (bir nevi sal) işlettirilmesi bi't-tasavvur Diyarbekir'den celb edilen ustalar marifetiyle li-ecl-it tecrübe (tecrübe için) Kızıl Irmak'da Zara kasabasından ve Kelkit Nehrinde Koyulhisar'dan salıverilen kelekler salimen Karadeniz'e muvasalat etmiş (ulaşmış) ve bu ticariye de o senelerin maaşatıyla tulum vesaireye beşbinseksenyedi kuruş on para masraf vukuu bulup şu teşebbüs bi'l-umum ahali-i memleket ve erbab-ı ziraatın (çiftçilerin) temin-i fevaidine ait olduğundan meblağ-ı mezburun nısf-ı varidat belediyeden ve nısf-ı diğerinin ve Ziraat Bank Şubesi sandıklarından tesviyesi idare-i vilayetçe tensib edilerek keyfiyetin Nafia Nezaret-i Celilesine bildirildiği beyanıyla daire-i belediyeye isabet eden ikibinbeşyüzkırküç kuruş yirmibeş paranın sarfı istizan kılınmıştır. Hususi mezkûr umur-ı hayriye ve nafiadan bulunduğu cihetle olbabda vukuu bulduğu beyan kılınan masarifin kabulü lazım geleceğinden ber-muceb istizan masarif-i mezkûrenin nısfı olan ikibinbeşyüzkırküç kuruş yirmibeş paranın varidat-ı belediyeden tesviyesi içün vilayet-i mezkûreye mezuniyet itasının Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne havalesi

tezkir kılındı. Emr ü ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi 9 Ramazan sene (1)307 ve fi 16 Nisan sene (1)306 (29 Nisan 1890)

Bölge tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olduğundan dolayı hasat fazlası olan ürünlerin değerlendirilmesi yani pazara ulaştırılması gerekmektedir. Diğer araştırmalarımızdan bildiğimiz için bunların değerlendirilebildiği en iyi yer Dersaadet'tir. Oraya mal sevkiyatı ise bu üretim fazlası zahireler limanlara ulaştırılabildiği takdirde deniz yoluyla sefinelerle yapılabilmektedir. Zahirelerin limana ulaştırılabilmesi için kullanılan yegâne yollardan biri de Karahisar-Giresun yolu ile Giresun ve Ordu iskeleleridir. Ancak bu ulaşım Katırlarla sağlanabildiği ve yolculuk hem uzun sürdüğü hem de kısıtlı mal taşınabildiği için maliyetler çok yüksek olmakta, bu durumda da üreticinin emeğini kurtarmadığı için üretim değerlendirilememekte, ziyan olmakta tarıma elverişli topraklar atıl kalmakta, bölgede yaşayanlar da fakirlikten kurtulamamakta, refaha kavuşamamaktadır.

İşte bunun önüne geçebilmek için Kelkit Nehri ve Kızıl Irmak yardımıyla yük taşımacılığı düşünülmüş bunun için de su taşımacılığına uygun şişirilmiş tulumlar üzerinde ağaç yardımıyla oluşturulan sallar (Kelekler) kullanılarak deneme yapılmış ve başarı sağlanmıştır. Deneme yapılmak için bu işte tecrübeli oldukları için olacak ki Diyarbekir'den ustalar getirildiği de belirtilmektedir. Buradan oralardaki akarsularda uzun yıllardan beri taşımacılık yapıldığını sonucunu da çıkarmak mümkündür.

İkinci belgemizle ilgili olarak yazılan yazının linki de aşağıda verilmiştir. Ancak belgeyi ve transkripsiyonunu bu yazıda da bir kez

daha görmek konunun anlaşılmasına faydalı olacaktır. Bu belge ilk kullandığımız belgeden bir yıl öncesine aittir.[128]

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. (Dahiliye Mektubat Kalemi) Dosya No: 1650, Gömlek No: 113, Tarih: 1306 Z 27 (24 Ağustos 1889), Konusu: Karahisar'da nehirde taşımacılık yapan bazı tüccar tarafından şirket-i nehriye teşkilinin talep olunduğu.

Ticaret ve Nâfi'a Nezareti Celilesi'ne

[128] http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/05/14/osmanli-belgelerinde-kelkit-nehri-ve-kizilirmak-yoluyla-tasimacilik-ve-sirket-i-nehriye-tesekkulu/

24 Ağustos 1889

Sivas'tan Bafra'ya akmakta olan Kızılırmak nam nehirde nakliyat için kelek (şişirilmiş tulumlar üzerine bağlanmış bir çeşit sal) isti'mali (kullanmak) tecrübe olunarak muvaffakiyet hasıl olmuş ve birkaç mahalde vücudu haber verilen eşiklerin (iskele) icra-yı keşfine mühendis gönderilmiş olduğu ve bununla Bafra'da zahire anbarları te'sis ve saire için bir şirket teşkiline müsaade itasını Sivas'ın bazı mütehayyizanın istid'a eylemekde bulunduğu Sivas vilayetinden geçende alınan telgrafnamede gösterilüb fakat bu şirket içün ne yolda imtiyaz istenildiği hakkında hiçbir şey dermeyan olunmamasına (açıklığa kavuşturulmamış husus bulunmaması) mebni bu cihet canibi vilayetden istizah (izah istemek) olunmuş idi. Buna cevaben keşide olunan ve leffen (ilişikte) savb-ı âli-yi asafanelerine (yüksek karar makamı) irsal kılınan telgrafname mütaalasından müsteban (meydanda, açık olan) olacağı üzre (ıı) vali-yi vilayet'in (Sivas vilayeti valisi) şimdi Karahisar'da bulunduğu cihetle keşfiyat-ı lazımeyi icra ettirerek şirketin şeraiti (şirketin şartları) merkez vilayete avdetinde bildirileceği ve Karahisar'da da mezkur (zikredilen) ırmakdan daha cesim Kelkit Nehri olub mevaki-i muharrereden (belirtilen mevkilerden) geçerek meşhur Çarşanba Çayına ve Samsun'un bir tarafından Bahr-i Siyaha (Karadeniz'e) mensub olmakda (akmakta) ve bu nehirde dahi Kelek ile bir vasıtayı nakliye ihdası hususuna sa'y olunmakda (çalışılmakta) ve Karahisar'da ticaretle me'luf (uğraşan) bazı mu'teberanın(itibar edilen kişiler, ticaret erbabı) şirket-i nehriye teşkili istid'asında (rica ile istemek) bulunmakta olduğu ve bu şirketin te'sisi her vechle (her suretle) fevaid (fayda) ve muhassenatı (güzel, hayırlı iş) mucib (icab eden, lazım gelen) olacağı görülmüş olmakla icabının ifası inbasına (haber verme, tebliğ etme)..

Anlaşılacağı üzere birkaç mahalde yaptırıldığı söylenen eşiklerden birisi Zara'da diğeri Koyulhisar'dadır. Yapılması düşünülen taşımacılık işi için öncelikle bir şirket kurulmak istenmiş ve gerekli alt yapı çalışmaları yapılmıştır. Üstelik yapılan bu çalışmalar yerel bir çalışmanın ötesinde Dâhiliye Nezareti'nin (İçişleri Bakanlığı) de devrede olduğu dolayısıyla, dönemin hükümetinin de destek verdiği bir

proje hüviyetindedir. Ancak şu anda bilmediğimiz şey bu uygulamanın ne kadar süreyle devam ettirildiğidir.

Kelek: Çoğunlukla keçi ve az olmakla beraber koyun, oğlak, bufallo, inek tulumlarının (göyünlerinin) nefesle şişirilip yan yana bağlandıktan sonra, üzerine odun ve sırıklardan sağlı sollu kirişler konularak, onun da üstüne ince çubuklar dizerek oluşturulan dört köşe sala verilen isimdir. . Kelekin tarihçesi 3500 ile 4000 yıl öncesine, orta asur ile geç asur dönemlerine uzanmaktadır.[129]

Günümüzde dünyanın pek çok nehrinde taşımacılık yapılmaktadır. Örneğin Avrupa ülkelerinden Fransa'da 8.568 km, Hollanda'da 4387 km ve Polonya'da 3898 km suyolunda taşımacılık yapılmaktadır. Bu sayede milyonlarca ton yük taşınmaktadır. Diğer bir ifadeyle yüklerin % 25'i bu şekilde taşınmaktadır.

Bu anlamda kolaylık sağlayabilmek ve suyollarından daha etkin faydalanabilmek için Tuna Nehri ile Ren Nehri ve Don ile Volga Nehirleri birleştirilerek Karadeniz'le bağlantıları sağlanmıştır.

Ülkemizde ise Nehir taşımacılığı (iç suyolu) yok denecek düzeydedir. Dicle, Fırat ve Murat Nehirlerinde kısmen taşımacılık yapılsa da bu daha çok feribot taşımacılığı şeklinde kısa mesafeli olarak karşıdan-karşıya gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda Sakarya Nehri bağlantılı olarak ilk etapta Karasu ile Adapazarı arasında uzun dönemde ise Bilecik ile Eşkişehir'i de kapsayacak şekilde genişletilmesi ve bu arada Sapanca Gölüne yapay bağlantı (kanal) ile ulaşım imkânı oluşturulması planlanmaktadır.

[129]http://www.arkeo.org/index.php/arkeoloji/411-kelek-nedir-nasil-yapilir-ne-zamandir-kullanilmaktadir#.VJ1xfl4guA
http://www.cilingirsofrasi.com/yazarlarimiz/aykut/kelekler.html

Oysa 1899 tarihli Osmanlıca belgelerden anlıyoruz ki o yıllarda Kelkit Nehrinden başlayarak Kızılırmak boyunca Bafra'ya kadar uzanan hat üzerinde Kelek diye tabir edilen şişirilmiş tulumlar üzerine bağlanmış sal ile taşımacılık yapmak için etüt çalışması yapıldığı ve olumlu sonuçlar alındığı belirtilmektedir. Akabinde de nehir taşımacılığı için şirket kurulmak istendiği ve bu konuda girişimlerde bulunulduğu da anlaşılmaktadır.

Tek belgeden oluşan bu bilginin devamı hakkında fikir yürütebilmek şu an için mümkün olmasa da bu girişimlerin sonucunun ne olduğu merak konusudur. Ancak şimdilerde bu faaliyetlere yönelik hiçbir emare ve uygulama bulunmamaktadır. Ayrıca o günlerde suyun debisinin bugünküne nazaran daha fazla olup, olmadığını da bilemiyoruz. Bununla birlikte bahse konu güzergâh üzerindeki HES'ler yer, yer suyun azalmasına ve artmasına neden olduğundan bu gün için bu hatta istense bile iç suyolu taşımacılığının gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir. Diğer bir husus ise o zamanlarda bu nakliye işinin tek taraflı ve mevsimsel olarak yapılıp, yapılmadığıdır. Akarsu üzerinde suyun akış yönünün tersi istikametine salın yüzdürülmesi pek mümkün görünmediğinden her seferinde yeni keleklerle (sal) suyun akış kuvvetinden yararlanılarak tek yönlü olarak taşımacılık yapıldığı ihtimalini kuvvetli kılmaktadır.

Kelkit Nehri Civarında Kurulan Panayır

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. Dosya: 2528, Gömlek: 119, Tarih: 20 Ca 1319 (4 Eylül 1901), Konusu: Kelkit nehri civarında kurulacak panayırdan panayır rusumuyla gelir temini için Karahisar-ı Şarki İdare Meclisi'nden yapılan müracaat üzerine Sivas Vilayeti'nden gerekli

iznin verildiği ve güvenliğin temini yolundaki cevabi yazının ekte sunulduğu.

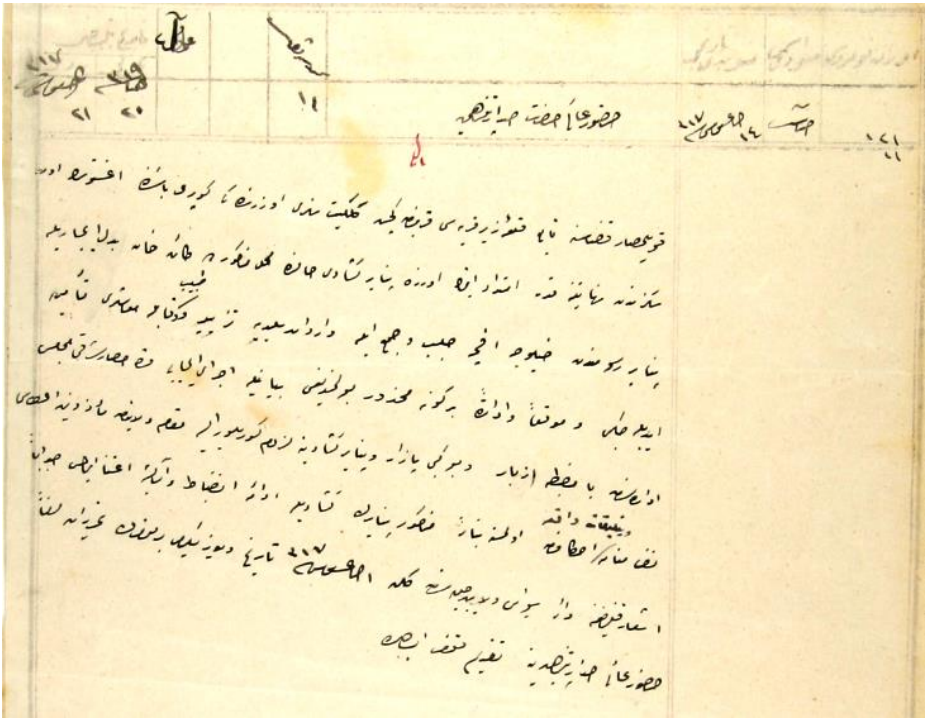

Karahisar kazasına tabi Kal'a-i Zîr (Aşağı Kale) Karyesi kurbundan (yakınından) geçen Kelkit Nehri üzerindeki köprübaşında Ağustos'un on sekizinden nihayetine kadar imtidad (devam eden) etmek üzerine panayır küşadı (açılması) halinde mahall-i mezkurdan kain hân bedel-i îcarıyla (kiraya vermek, kiralamak) panayır-ı rüsumundan (vergisinden) haylice akçe celb ve cem' ile varidat-ı beldeye tezyid (artırma, çoğaltma) ve tabib ve .... maaşları temin edileceği ve mevkian ve idareten ber gûne mahzur bulunduğu beyanıyla icra-yı icabı Karahisar-ı Şarki meclisi idaresinden ba mazbata izbar (yazma, yazı ile bildirme) ve bu gibi pazar ve küşadına lüzum görülür ise makam-ı vilayetten mezuniyet itası nizamname ve tebligat-ı

vakıa ahkâmına olmasına binaen mezkur panayırın küşadıyla idame-i inzibat ve asayişe itina edilmesi cevaben iş'ar kılındığına dair Sivas vilayet-i celilesinden gelen 1 Ağustos sene 1317 tarih ve yüzyirmibir numerolu tahrirat leffen huzur-ı âli-i sadâret-penâhiye takdim kılındı. Ol-babda.

Burada bahsedilen Kal'a-i Zir yani aşağı Kale köyü neresi olabilir diye çok düşündüm. Zir, aşağı anlamında bâlâ ise yukarı anlamındadır. Yani bir köyün aşağısı varsa yukarısı da var demektir. Belgede Karahisar'a bağlı diyor, Karahisar'da kale de var. Ancak yakınından Kelkit Nehri akmıyor. Bu nedenle birinci ihtimal devre dışı kaldı. İkinci ihtimal şimdilerde Çamoluk'a bağlı olan Zağpa köyü olabilir diye düşündüm. Zira Zağpa'da Zağpa'yı Zir ve Zağpa'yı Bâlâ olarak isimlendirmeler var fakat aynı zamanda kale de olması lazım geleceğinden bu alternatif kendiliğinden devre dışı kaldı. Araştırmaya devam edince Kılıçkaya Barajının altında Karahisar-Alucra sapağına gelmeden şimdi Koyulhisar'a bağlı Aşağı ve Yukarı Kale köyü var, üstelik ismi de değişmemiş. En önemli diğer belirleyici hususlar ise Aşağı kale Köyü'nün yakınından Kelkit nehri akması ile Kelkit Nehri üzerinde evveliyatından beri bir köprü bulunmasıdır. Dolayısıyla buradan anlıyoruz ki Mayıs 7'si itibarıyla Alucra'nın Hayran mevkiinde kurulan panayırdan sonra Ağustos'un 18'inden sonuna kadar devam eden bir panayır da burada köprü başında kurulmaktaymış. Belirli dönemlerde sergi niteliğinde büyük pazarlar olarak kurulan Panayırlar dönemi itibarıyla çekim merkezleri olmakta, dört bir taraftan gelen alıcı ve satıcılar burada buluşmaktaydı.

Alucra Mayıs Yedisi Zil Köyü Hayran Panayırı

Arşivi Fon Kodu: DH.İD. Dosya No: 31, Gömlek No: 14, Tarihi: 1329 Konusu: Alucra Kazasının Zil ve Sorgun Nahiyesinin Köhne-i Kebir Karyeleri ile Erzurum'un Yarımca yolu üzerindeki bir mevkide birer panayır kurulması

Panayır belli zamanlarda kurulup, içinde belli bir süre için satış yapılan sergiler açılan yere verilen addır. Buralarda ticari değeri olan her şey alınıp satılır, dışarıdan da satıcılar gelirdi. Bu anlamda bölgenin sosyal ve ekonomik hayatını canlandırmak için düşünülmüş bir uygula olarak görünmektedir.

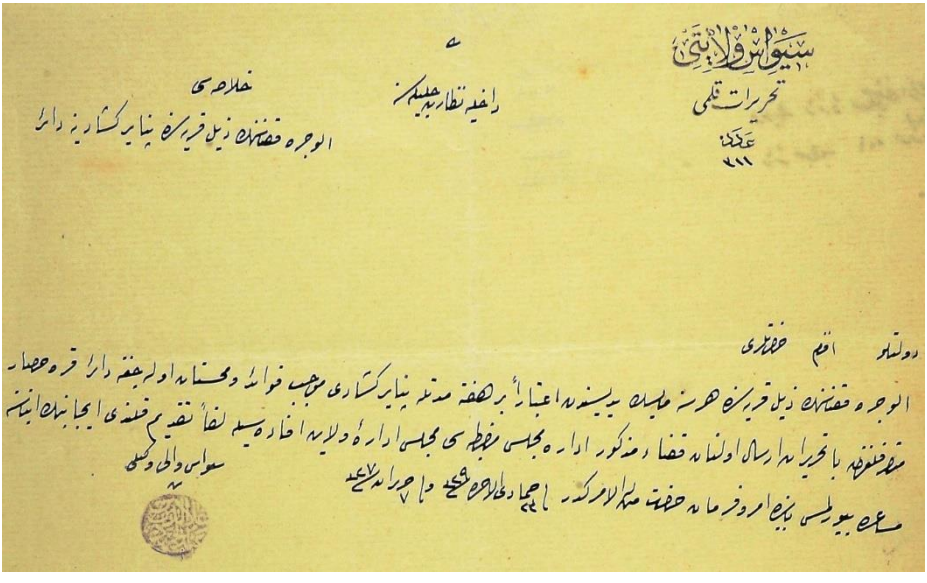

Sağ üst köşede "Sivas Vilayeti tahrirat Kelemi 311", başlık kısmında "Dahiliye Nezareti Celilesine, Sol tarafta ise "Hülasası" altında da

“Alucra Kazasının Zil(e) Karyesinde Panayır küşadına dair” yazmaktadır. Açıklama kısmında ise;

Devletlü Efendim Hazretleri

Alucra Kazasının Zil(e) Karyesinde her sene Mayısın yedisinden itibaren bir hafta müddetle panayır küşadı (acilması) mucib-i fevaid (faydalı ve gerekli) ve muhsanat olacağına dair Karahisar mutasarrıflığınca ba-tahrirat irsal olunan kaza-i mezkur idare meclisi mazbatası meclisi idare-i vilayet ifadesiyle leffen takdim kılındı icabının ibnasına müsaade buyurulması babında emr-ü ferman hazreti men lehül emrindir. 23 Cemadiyel-ahir (1)329/ 7 Haziran (1)327

Sivas Vali Vekili Bende

NOT: Zil yazılırken lam’ın ucu kıvrılarak elif konulduğu için Zile olarak okunur.

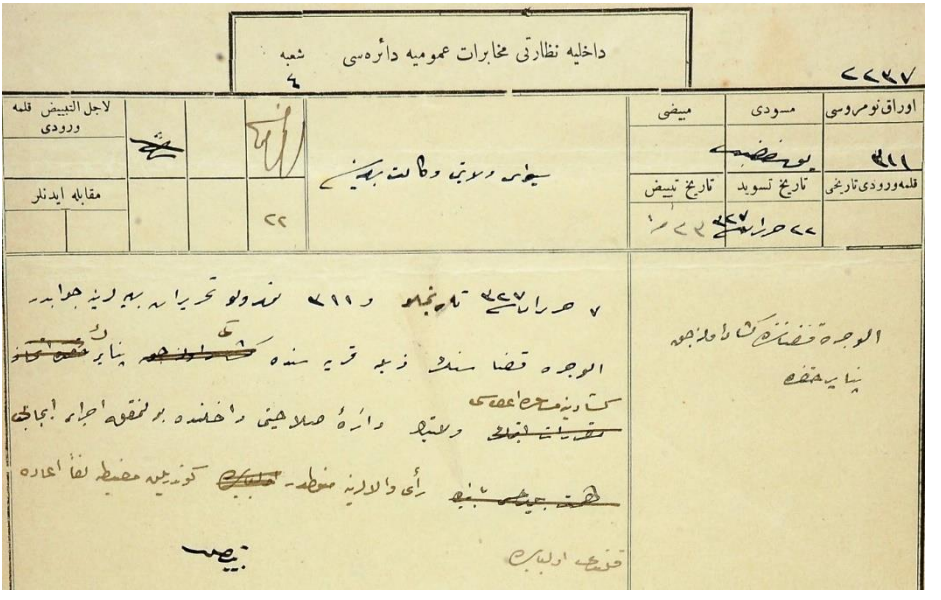

Dahiliye Nezareti Muhaberat Umumiye Dairesi

Sivas Vilayeti Vekalet-i Behiyyesine
Alucra kazasında açılacak panayır hakkında

7 Haziran 327 tarihli ve 311 numaralı tahrirat-ı behiyyelerine cevaptır. Alucra Kazasının Zile (Zil-Aktepe Köyü) karyesinde panayır küşadı (açılışı) müsaade itası vilayetin daire-i salahiyeti dahilinde bulunmak icra-yı icabı re'y-i vâlâlarına menuttur (bağlıdır). Gönderilen mazbata leffen (ekte) iade kılındı olbabda…

Kuyucu Murat Paşa'nın Karahisar Ve Alucra Yolundan Celalileri Takib Etmesi ve Cezalandırması

Yazımıza vesile olan Kuyucu Murat Paşa'yı Alucra'ya getiren nedenlere kısaca değindikten sonra, onun hayat hikâyesiyle birlikte asıl anlatıma başlayacağız. Kuyucu Murat Paşa'nın Alucra'ya gelmesine vesile olan neden aslında Anadolu'da çok önceleri başlamış olan bir ayaklanmanın önün dönemine kadar uzanmış olmasındandır. Bu ayaklanmaların başlangıcına vesile olan Bozok'lu Celal'e atfen sonraki dönemdekilerdeki ayaklanmalar da genel olarak celali ayaklanması olarak adlandırılmıştır.

Sonraki dönemlerde şekavetleri (haydutluk, eşkiyalık) sebebiyle dirlikleri kesilen timar ve zeamet sahibi sipahi subaylarıyla, hükümete küskün muhteris devlet adamları da bu ayaklanmaların içinde bulunuyordu. Bu durum 16.yüzyılın sonlarından itibaren hız kazanmış, özellilkle 1596-1610 yılları arasında halka çok sıkıntılar yaşatmıştır.

Bu ayaklanmaların nedenleri bazı kaynaklarda sadece mezhepsel nedenlere bağlanmaktadır. Aslında başlangıç itibarıyla böyle olsa da çok farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar, dini olduğu kadar siyasi, askeri ve ekonomik nedenleri ihtiva etmektedir.[130]

Osmanlıda araziyi eken kişi tapulama işlemine taraf olmuşsa toprağın bütün vergilerini ödemek ve aynı zamanda gerek devlete, gerekse sipahi'ye (timar sahibi) bazı hizmetler sunmakla yükümlü bağımlı bir köylü veya raiyyet durumunda idi. Başka bir deyişle tapulu topraklar, tahrir defterlerinde kayıtlı, vergi gelirleri sabit bütün tarımsal topraklardı. Sipahi genellikle dağınık toprak parçalarını birleştirip yeni aile çiftlikleri oluşturmaya çaba gösterir, ya da köylülerini timar dâhilindeki çorak toprakları tarıma açmaya teşvik ederdi.[131]

Neticede 16.yüzyıl Osmanlı reayasının (çifçi sınıfının) emeği, usülsüz vergi ve angarya yolu ile devlet hizmetlilerinin kendilerine servet yapmaları için harcanmakta idi. Çifçi halkı huzursuz eden nedenlerden birisi de, göçebelerin durmadan yer değiştirmeleri neticesi hayvan sürüleriyle ekili alanlarına zarar vermeleriydi. Bu

[130] Yeni Rehber Ansiklopedisi, Kuyucu Murat ve Celaliler bahisleri
[131] Halil İNALCIK, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600, Eren Yayınları

yüzden yerleşik halk ile göçebelerin çarpıştıkları çok olurdu. Ayrıca kendi ihtiyaçları için de para bulmak zorunda olan köylüler, elde ettikleri mahsül ile hayatlarını idame ettirmekte yıldan yıla güçlük çekmeye başlamışlardı. Çeşitli iktisadi baskılar altında bünyesi sarsılan köy toplumunun çiftbozan olarak ayrılanlarından özellikle bekâr genç erkeklerinden işsiz güçsüz olanları levend diye adladırlmaktaydı. 1550'den 1603 yılına kadar dalgalar halinde biriken bu insanlar yer, yer büyük şehirlere de yerleşmiye başlamışlardır.

16. yüzyılın ortalarından itibaren gittikce ağırlaşan savunma seferlerinin masraflarını karşılayabilmek kaygısı, hükümeti ve devlet hizmetlerini "raiyyet" üzerine düşürdüğünden, kanun dışı vergi salma, faizcilik gibi köylüyü ezen zulümler, fakir çifçiyi **"celâ-yı vatan"** (doğduğu topraklardan ayrılmak) etmeye zorlamıştır.

Sonuçta 16. Yüzyılın başından itibaren, resmi ve özel iş alanlarında istihdamına imkân bulunmayan çok sayıda boş insan kitlesinin (büyük çoğunluğu çift bozanlardan oluşan bekâr gurbet taifesi) mevcudiyeti sosyal dirliğin yıldan yıla alt üst olmasına neden olmaktaydı. Bu nedenle Marmara çevresi özellikle Bursa ve İstanbul gibi şehirlerde yığınlaşan bu kitle yüzünden bu yıllarda genel güvenlik düzeni sarsılmaya başlamış, hırsızlık ve haramilik baş göstermişti.

1590'dan itibaren, bu halin devam etmesi güçleşiyordu. Çünkü kanunsuz salmalara ve sekbanların (birinin emri altında bulunan silahlı asker) yolsuzluklarına karşı duradan şikâyetlerde bulunan, fakat bunlardan bir türlü kurtulamayan köylüler, bu tarihte III. Murat'ın adalet fermanını (zalim devlet memurlarına karşı köylünün silahlanarak kendini koruması) ellerine alır almaz, sıfatları ne olursa olsun, kalabalık maiyetle köye gelenlere silahla karşı koymaya başlamışlardır.

Leventler konusuna yeniden dönecek olursak, bu işsisiz, güçsüz sergerde sınıfı kendilerine bol ulufe ödeyebilen her kim olursa olsun, onun etrafında toplanabiliyorlardı. Günümüz deyimiyle bir nevi paralı asker konumundaydılar. Ancak 1598 fermanının çıkmasıyla çok sıkışan sekban şefleri sığınacak yer aradılar ve şarka giderek daha serbest bir muhitte olan Karayazıcı'ya lhak ettiler. Daha sonra Habeş eski Beylerbeyi Hüseyin Paşa'da maiyetiyle gelip Karayazıcı'ya katılmıştır.

Bunun üzerine büyük kalabalık haline gelen celaliler evvelki celali bölüklerine nazaran, daha cesaretli olarak harekete başladılar. Çok oldukları için fakir köylerden bütün sekbanları doyuracak ulufeyi toplamak mümkün değildi. Bunun için kasabalara ve şehirlere tecavüz etmeye başladılar. Kaleleri bile sarmaya, halktan toplu paralar almaya başladılar. Bu kez de celalilerden kaçarak büyük şehirlere ilticalar başladı. Bunun üzerine topraklar ekilemedi, kıtlık baş gösterdi. Nihayet bunlara istanbul'da oturup da Anadolu'da vakıftan veya sair yollarla geçim sağlamakta olan halk da katıldı. Kadılarla birleşen kalabalık halk kitlesi, 1599 Temmuz'unda hükümete müracaatla ilk olarak Sinan Paşazâde Vezir Mehmet Paşa'yı celaliler üzerine serdar tayin ettirdiler.

Mehmet Paşa, Karayazıcı ve avanelerini Urfa taraflarında kıstırdı ve dağılmalarını sağladı. Karayazıcı'ya Amasya Sancak Beyliği verilerek fetretin önüne geçildi. Daha sonra bu şahsa Çorum Beyliği veridi. Bu arada halk Mehmet Paşa ve adamlarından da şikâyetçi olmaya başladılar. Hatta Karayazıcı'dan rüşvet aldığı iddia olundu. Neticede Sinan Paşazâde azlolundu. Karayazıcı ise yine Çorum'da celali gibi davranmaya başladı. Bu kez Bağdat Valisi Sokolluzâde Hasan Paşa "Celali Serdarı" olarak atandı. Karayazıcı ile olan mücadelesi sonrası Karayazıcı buralarda tutunamayarak Göksun taraflarına çekildi. Vezir

Hasan Paşa burada eşkiyalara üstün geldi. Karayazıcı admlarıyla Sivas'a oradan Canik'e çekildi ve o kış orada öldü.

Ancak Anadolu'daki başıbozukluk sona ermedi ve devam etti. Kadı ve Sancak Beylerinin de halka zulmü baş gösterdi. Hele şarka doğru gittikçe Amasya, Canik (Samsun), Tokat ve bilhassa **Karahisar-i Şarki'**de "ehl-i örf" tarafından sevk ve idare edilen sekban dalgalarının faaliyeti feci bir hayat yaratmıştı. Karahisar-i Şarki çevreleri mütemadi sekban grupları ile gelen sancak beylerinin veya mütesellimlerinin (idareciler) uğrak sahası idi. Evvela Üsküdar'da subaşı olan ve sonra mültezimlik (vergi toplayıcısı) yapan Muharrem adında bir Atlı-Bölük mensubu, nihayet Karahisar-i Şarki'ye tayin olunan bir Sancakbeyi tarafından oraya Mütesellim olarak yollandığında, yazıcı olan Sarıyazıcı adlı şahıs ile Karahisar-i Şarki'de tamamıyla celali şeklinde hareket ederek, halk arasında büyük panik oluşturdu ve ağır salmalar toplaması esnasında birçok kan döktü.[132]

Artık yazıyı daha fazla uzatmadan Kuyucu Murat Paşa kimdir, ne şartlarda neler yapmıştır, bu bahse geçebiliriz. Zira buraya kadar anlattıklarımızla yukarıda anlatılanlar arasındaki bağlantıyı sizler kuracaksınız.

Kuyucu Murat Paşa'nın doğum tarihi bilinmemekle birlikte aslen Hırvat olup, enderunda yetiştirilmiş bir devşirmedir. Saraydan ilk defa 1554'de Mısır Valisi Mahmut Paşa'ya kethüdalık vazifesiyle çıkmıştır. Buradaki başarılı çalışması dikkat çekince de Sancakbeylik ve Emir-i Hac'lık vazifesi verilmiştir.

[132] Prof. Dr. Mustafa ÜSTÜDAĞ, Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası-Celali İsyanları- Cem Yayınevi, İstanbul 1995

1569'da Mısır Beylerbeyi Koca Sinan Paşa ile Yemen fethine katılmış, sonra önce Yemen'e vali, 1576'da (1573'de olabilir) Beylerbeyi tayin edilmiştir. Burada kaldığı iki yıl kadar süre içinde imar faaliyetlerinde bulunup (Yemen) Sana'da cami yaptırdı, Nâkim dağlarından su getirtti. Bu vazifedeyken İstanbul'a çağrılıp, Şebinkarahisar Sancakbeyi yapıldı.

Burada nekadar görev yaptığı bilinmesede kaldığı süre içinde yöreyi gezdiği, tanıdığı, araziyi öğrendiği muhakkaktır.

Daha sonra 1585'de Karaman Beylerbeyi iken Özdemiroğlu Osman Paşa'nın komutasında Tebriz seferine katıldı. İstanbul'a geldikten sonra Kıbrıs Beylerbeyliğine atandı.1596'da Haçova Meydan Muharebesi'ne katıldı.

Birinci Ahmet Han'ın (1603-1617) Osmanlı Sultanı olmasıyla Rumeli eyaleti ile beraber Budin'in muhafazasına memur edildi. 1605'de Divan-ı Hümayun'a dördüncü vezir oldu.

İran Safevi Devleti'nin etkisiyle 1501-1732 arasında Anadolu ve Kuzey Suriye'deki isyanlar nedeniyle Ferhat Paşa'ya serdar tayin edildi. 1606'da Engürüs serdarı oldu.1593 yılından beri devam eden anlaşmazlığa son veren Zitvatorik antlaşmasını imzaladı. Bu antlaşmayla uzun yıllardı devam eden Osmanlı-Avusturya savaşı sona erdi ve Estergon kalesi Osmanlılar'da kaldı.

Anadolu'da uzun yıllardr süren Celali isyanları önlenemez hal alınca Şeyhülislam Sun'ullah Efendinin tavsiyesiyle Aralık 1606'da Sadrazam tayin edildi ve sadaret mührünü aldı.

1607'de Anodolu'ya geçerek ayaklanmaları bastırmak üzere çalışmalara başladı. Önce Canpolat oğlu Ali Paşa üzerine saldırdı ve onu yenerek kaçırdı. Sonra 1608'de Ankara bölgesinde bulunan Kalender oğlu Mehmet Paşa üzerine yürüdü. 35 bin kişilik bir kuvvete sahip olan Kalender Mehmet Paşa, Başvekil Murat'la Göksun yaylasında savaşa tutuştu ve yenilerek Karahisar-i Şarki kalesine sığınmak üzere 10 bin kişilik bir kuvvetle oradan kaçtı.

Bunun üzerine Murad Paşa Halep Beylerbeyi Hüseyin Paşa'yı 10 bin kişilik bir kuvvetle Mehmet Paşa'nın arkasından gönderdi. Mehmet Paşa da Kaleye sığınamadan buradan ayrılmak zorunda kaldı ve İran'a sığındı.

Göksun yaylasından ayrılan Murad Paşa, yanındaki kuvvetle birlikte Sivas'a gelmişti. Bağdat taraflarında ayaklanmış iken Ciğalazade Mehmet Paşa tarafından kuvvetleri dağıtılan Tavil Ahmet'in kardeşi Meymun ve kethüdası(Kâhyası) Hasan'ın 6 bin kişilik bir kuvvetle Karahisar-i Şarki havalisinde dolaşmakta olduğunu ve Kalender oğlu bozgununu duyar duymaz ona katılmak üzere Karahisar-i Şarki'ye gitmiş olduğunu Murat Paşa burada haber almıştı. Bunun üzerine yanındaki kumandanlarla kısa bir konuşma yapan Murat Paşa, süratle Meymun'u takibe karar verdi ve hemen harekete geçti. Bu konuda Tarihi Naima'da şöyle anlatılmaktadır. (Sadeleştirilmiş haliyle)

"..Ordugâhı Sivas'ta Defterdar Baki Paşa ile alıkoyup yeniçeri ağası ve sipahi 2 binden fazla atlı ve tüfekli yeniçeri, tımar ve züema erbabı ve ümera(yüksek rütbeli asker) birer haftalık ihtiyaçlarını yanlarına alıp, asla çadır götürmeyip saye-ban(gölgelik,şemsiye) şeklinde birer küçük çerke ve ihram ve kilim makulesiyle(çeşit) iktifa

olunup (yetinilip) Cemaziyel Ulanın 17. Gecesi 1608'de yola koyudular. Altı gün yedi gece ılgar edip asla bir yerde ârâm eylemediler.

Serdar 90 yaşında pirifâni ve hasta olmakla kâh atından inip yerde bir mikdar yatıp dinlendiğinde nice defalar öldü zannedilirdi. Gene gayret ile atına binip, yola girerdi. Yedinci günde Karahisar-i Şarki isimli mahale gelip gürühü mekruhun (kötü kişilerin) ne yöne gittiklerini sorduğunda geçe orada kalıp gün ışığıyla Karahasan gediği, geçidi isimli derbentin (geçit) iç yüzünde konakladıklarını öğrendi.

O mahalden hareket edilip eşkiyanın kaldıkları menzile yaklaştıkça 2 bin kadar bahadıra Basra'dan ayrılmış Çerkes Piyale Paşa'yı öncü kuvvet tayin edip gönderdi. Der-akap (hemen derhal arkasından) Serdar dahi harekete geçip(ılgar) düşmanın bulunduğu yere ansızın hücum etti. Karahasan gediğine geldinde Hicri 1017 yılı Cemaziyel Ulanın 23. günüydü. (15 Ağustos 1608 Salı)

Eşkiya dahi ale-s-sabah(sabah erken saatlerde) yerlerinde kalıp Serdarın ılgarından (ani baskınından) gafil bir şekilde birbiri arkasına dizilmiş hayvanlarına eşyalarını yüklerken birdenbire, ansızın en az 400 kişiden oluşan süvari ve piyadeden oluşan askeri kıta ile Piyale Paşa alayları geçite girip gökyüzünden inmiş gibi üzerlerine atıldılar ve onlar ne olup bittiğini anlamadan savaşa koyuldular.

Derhal dağın iki tarafına gönüllü ve tüfekli erler mevzilendirerek orta yerden atlılarla savaş düzeni aldılar. Bir iki hamleden sonra inayeti hakkıyla (Allah'ın yardımıyla) askerleri bozulup dağlara dağıldı ve ekserisi yapabilecekleri başka birşey kalmadığı zannıyla bozuldular. Atlıları dahi durmaya fırsat bulamadı, mecalsiz kaldılar ve yenildiklerini anlayıp, çadırlarını ve yüklerini atıp kaçtılar.

Düşmanlar tamam olunca savaş düzenini korumaları, duraklayıp eğlenmemeleri tenbih olunmuşken, ileride olanlar aç gözlülük yapıp, acemice davranıp eşkiyanın bıraktıkları ganimet malına yapıştıklarında savaş durumunun kalmadığını gören eşkiyalar fırsat bulup dönüp yeniden hücum ettiklerinde evvelkinden daha şiddetli savaş oldu.

Neticede askeri İslam ol gürühu mekruhu sürüp tamamını derbent içinden çıkarttı. Bunlar kaça, kaça Gelvaris isimli yere geldiler ki, burada perişan olup tekrar savaşa döndüler. Mücahidin bunları karşılayıp kılıçla vurarak iyice hezimete uğrattı. İşlerin ters gittiğini gören eşkiya iyice dağıldı ve perişan oldular. Arta kalanları da Kalender oğlu yoluna perişan olup gittiler.

Bahadırlar üç gün firarileri takip ettiler. Bu arada Serdar buarada istirahat için konakladı. Bahadırların getirdikleri eşkiya askerleri burada aman verilmeksizin katlolunurdu. Anılan yerde eşkıya cesetlerinden tepeler ve başlarından kuleler oldu. Bu fethi cedidin haberi Sivas'a gönderilip orduyu serdar Sivas'tan kalkıp serdarı Ekrem yanına gelmeye ferman olundu".

Anlatımı özetleyecek ve yorumlayacak olursak karşımıza çıkan durum şudur: Anadolu'daki celali ayaklanmaları diye tabir edilen ve yaklaşık ikiyüz yıl süren kargaşayı nihayete erdirmek üzere görevlendirilen Serdar-ı Ekrem Sadrazam Kuyucu Murat Paşa, altı bin kişilik bir grup eşkiyanın Karahisar-i Şarki civarında olduğunu başka bir grubunda bunlara dâhil olmak için hareket ettiğini haber alınca ana orduyu Sivasta bırakarak yanına aldığı seçkin askerlerle ve hafif yüklerle hızlı bir şekilde yola koyulur.

Başka kaynaklarda anlatıldığına göre 12 konaklık yolu yedi konakta alır. İran'a kaçmakta olan eşkiyaları ani bir baskınla Karahasan geçidinde yakalar. Sabah mahmurluğunda olan eşkiyaya fırsat vermeden yıldırım gibi hucuma geçerler, sağ ve sol tepelere silahlı askerleri mevzilendirirler, süvari birlikleri de orta yerden savaşa başlar. Kısa sürede eşkiyaları dağıtan Murat Paşa'nın askerleri onların umutsuzluğa kapılmasına ve sağa sola dağılmasına muvaffak olur.

Fakat Murat Paşa'nın öncü birlikleri daha önce kendilerine yapılan uyarıları dikkate almayarak düşmanın kaçarken bıraktığı ganimeti yağmalamaya çalışınca savaş düzenini bozar dikkati dağılır. Bunu farkeden ve fırsat bilen eşkiyalar karşı hücuma geçerler. Bu kez eskisinden daha kuvvetli bir savaş olur. Murat Paşa'nın askerleri zahiyat verselerde yine toparlanırlar ve düşmana üstün gelmeye başlarlar. Bunun üzerine iyice umutsuzluğa düşen eşkiyanın geri kalanları yüklerini bırakarak Alucra istikametine doğru kaçarlar. Peksimet tepesini aşarak Alucra'ya ulaşan ve sonrasında Zıhar topraklarını geçerek Gelvaris düzlüğüne ulaşan eşkiyanın burası son takatle varabildiği yer olur. Burada yeniden bir savaş başlar, çoğu kılıçtan geçirilir, ama bir kısmı yine kaçar.

Serdar Murat Paşa burada konaklar ve Sivas'a ulak yollayarak ordunun geri kalanının gelmesini ister. Oradan kaçabilenlerin peşine ise, bahadırlar düşerler ve üç gün boyunca onları takip ederler, esir aldıklarını da konak yerine getirirler. Ama onların sonu da diğerleri gibi olur, Murat Paşa hepsini öldürttürür.

Buradan Bayburt istikametine devam eden Murat Paşa dönüşte aynı yolu izleyerek geri gelir ve İstanbul'a döner.[133]

Kuyucu Murat Paşa, tarihi anlatımlara göre gayretli, idareci, diplomat, iyi bir komutan, dindar ve bir o kadar da tavizsiz (acımasız) kişiliğiyle ön plana çıkmaktadır.

Murat Paşa'ya, kuyucu denilmesinin kaynaklarda çok farklı anlatımları bulunmaktadır. Bunlar:

-İran seferindeyken savaş meydanında atıyla beraber bir kuyuya düştüğü için,
-Gençliğinde meslek olarak kuyu açtığı için, (Enderun'da, devlet hizmetleri için özel yetiştirilmiş birisinin bu işle uğraşmış olması pek akla yatkın görünmemektedir. Kaldı ki, Saraydan ilk kez kethüdalık görevi için çıktığı da düşünüldüğünde bu olasılık iyice zayıflamaktadır)
-Özellikle celali isyanları sırasında öldürdüğü insanları açtırdığı kuyulara attırdığı için.

Sonuç olarak, Karahisar-i Şarki ve yakın çevresi yaşanan celali ayaklanmalarından olumsuz etkilenmiştir. Buna rağmen buralarda bir isyan hareketi olmamıştır. Üstelik o zamanlar İran'a giden yol üzerinde olduğu için doğuya kaçmak isteyenlerin kaçışı esnasında buralarda yaşayan halk gelişmelerden çok muzdarip olmuştur.

Hiçbir artı değer üretmeyen buna mukabil devlet otoritesini tanımayan yol kesen, köylünün malına, namusuna göz koyan hiç bir düzen tanımayan celaliler geçtikleri, konakladıkları yerleri talan etmişlerdir. Dolayısıyla günün ahval ve şartlarında bir mücadele

[133] Hasan Tahsin OKUTAN, Coğrafya (Şebinkarahisar), 1949

yürütülmüştür. Karahisar-i Şarki ve Alucra yaşanan bu olaylara sadece konumu itibarıyla ev sahipliği yapmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Oğlu Şehzade Beyazıd'da Şebinkarahisar Ve Alucra'dan Geçmiş

Soldaki minyatürde Sultan Süleyman, oğlu Şehzade Bayezid için bed-dua ederken, sağdaki minyatürde ise Sultan Süleyman Şah Tahmasb'ın Şehzade Bayezid ile ilgili gönderdiği mektubu okurken tasvir edilmiştir.

Şehzade Bayezid Kanuni Sultan Süleyman'ın Haseki Hürrem Sultan'dan olan oğullarından birisidir. Babasının yaşlılığı döneminde

ona karşı geldiği için uzun bir mücadele sonucunda kaçarak sığındığı İran Şahı Tahmasb tarafından Osmanlıya teslim edilmiş ve sonrasında oğullarıyla birlikte boğularak öldürülmüştür.

Joseph Von hammer tarafından yazılan Osmanlı Tarihi kitabında konuyla ilgili olarak; Şehzade Bayezid ile abisi Şehzade Selim arasında yaşanan çekişmenin ve bu çekişme sonrasında babasına karşı savaşmasına giden süreçte Lala Mustafa Paşa'nın dahli bulunduğu ve iki kardeşin birbirine düşmanlık beslemesine neden olduğu belirtilmektedir.

Neticede Şehzade Bayezid 20 bin kişilik bir ordu toplayarak Konya kırsalında babasının yolladığı ordu ile cenge tutuşur. Birinci gün ki savaşın galibi olmaz, ancak ikinci gün 30 Mayıs 1559'da Şehzade Bayezid kesin olarak yenilir ve oğlu Orhan'la birlikte Amasya'ya doğru firar eder. Beyazid burada da onikibin kişi kadar asker toplamıştır. Ayrıca Sivas valisinden de 30 bin altın borç almış, biraz da halka vergi koyarak onsekizbin altın, deve, at, katır da elde etmişti.

Kanuni Sultan Süleyman oğlu Bayezid'in çekildiğini öğrenince üçüncü vezir Sokollu Mehmet Paşa ile Rumeli Beylerbeyi Kızıl Ahmet Mustafa Paşa'yı Şehzade Selim'in birliklerine katılmak ve kaçan Bayezid ile askerlerini izlemek üzere yolladı. Şehzade Selim'de Sivas'da kendisine katılacak kuvvetleri beklerken, Malatya Beyi Mustafa'yı, Antep Beyi Hüsrev'i ve Sivas Beylerbeyi Temerrüd Ali Paşa'yı kardeşi Şehzade Bayezid'in arkasından gönderdi.

İran sınırında Şehzade Beyazid'a kavuşan ve cenge tutuşan birlikler onu bir kez daha yendiler fakat İran'a kaçmasına engel

olamadılar. Bu arada Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa Şehzade Mustafa'ya yardım ettiği gerekçesiyle çanından oldu.

2 yıl kadar bir süre Şah Tahmasb'ın yanında kalan Bayezid 25 Eylül 1561'de Osmanlıya teslim edildi ve dört oğluyla birlikte boğularak öldürüldü.

Hammer'in Osmanlı Tarihinde bu konu genel hatlarıyla bu şekilde anlatılmaktadır. Amasya'dan İran'a uzanan süreçle ilgili çok fazla detaya yer verilmemiştir. Ancak Zeytinburnu Belediyesi'nin desteğiyle yayınlanmış olan Kanun-i Sultan Süleyman'ın son seferini anlatan **"Nüzhet-i Esrârü'l-Ahyar Der-Ahbar-ı Sefer-i Sigervar"** isimli kitapta bu olay daha detaylı olarak anlatılmaktadır.

Bahse konu kitap Ferudun Ahmet Bey tarafından yazılmış olup, aslı Topkapı Müzesi Kütüphanesi'ndedir. Kitapta Sigervar seferi, öncesi ve sonrasındaki olaylarla birlikte anlatılmaktadır. Kitap 1 Ocak 1569'da tamamlandığı anlaşılmaktadır. Nesih hatla yazılmış olan kitapta yer yer minyatürlere de yer verilmiştir.

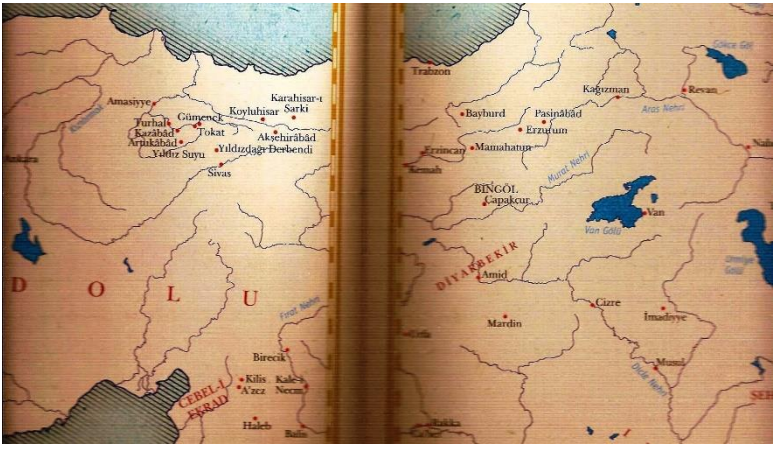

Kanuni Sultan Süleyman diğer oğulları Şehzade Mustafa, Cihangir ve Mehmet'den sonra Hasekisi Hürrem Sultan'ı da kaybedince Şehzadesi Selim'i korumaya almıştı. Ancak diğer Şehzadesi Bayezid kardeşine karşı oldukça kötü davranmaya başlamış ve açıkça babasının tahtına göz koymuştu. Bayezid aşırı derecede sabırsız davranıyordu. Bu aşırılığı neticesi kuvvet toplayarak Konya civarında babasının kuvvetlerine karşı giriştiği mücadeleyi kaybetti ve Amasiyye'ye (Amasya) çekildi.

Burada pişmanlığını belirterek yaptığı müzakerelerden sonuç alamayınca ve üzerine kuvvet gönderildiğini haber alınca adamlarıyla beraber buradan Kazâbâd'a, oradan da Yıldızdağı derbendini aşarak da Koyulhisar'a doğru çekildi. Oradan da Akşehirâbâd'dan Karahisar'a ve Bayburt'a ve nihayet Arz-ı Rum'a (Erzurum) geçti. Aşağıdaki iki farklı sayfanın solundakinde Koyulhisar'a geldiği, sağdakinde ise Karahisar yoluyla Bayburt'ta ve oradan Arz-ı Rum'a vasıl olduğu belirtilmektedir.

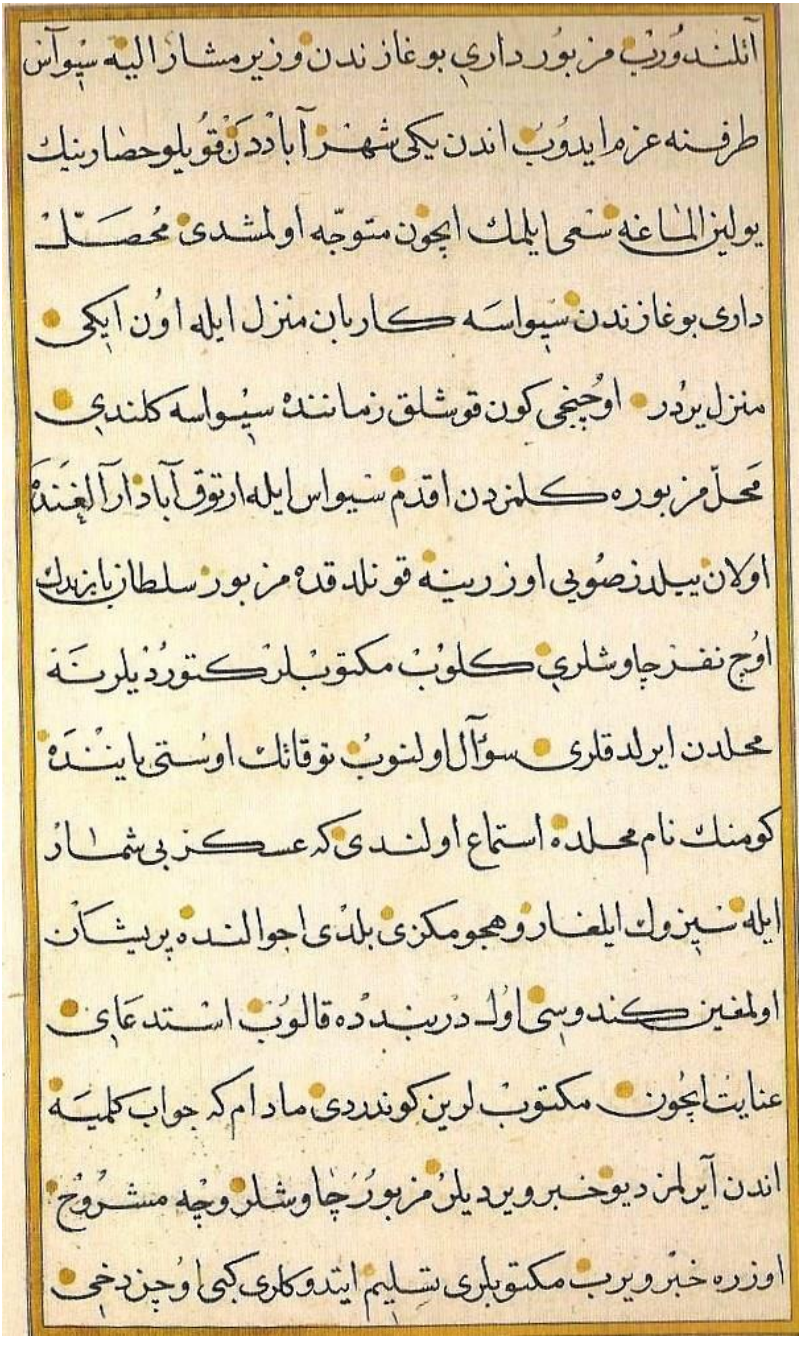

آتلندوروب مزبور داري بوغازندن وزير مشار اليه سيواس
طرفنه عزم ايدوب اندن يكي شهر آبادن قويلو حصارينك
يولين الماغه سعي ايلمك ايچون متوجه اولمشدي محصل
داري بوغازندن سيواسه كاربان منزل ايله اون ايكي
منزل يردر اوچنجي كون قوشلق زمانندة سيواسه كلنديي
محل مزبوره كلمزدن اقدم سيواس ايله ارتوق آباد آرالغندة
اولان ييلدز صويي اوزرينه قونلدقده مزبور سلطان بايزيدك
اوج نفر چاوشلري كلوب مكتوبلر كتوردي لرنه
محلدن ايرلدقلري سوآل اولنوب توقاتك اوستي باشندة
كومنك نام محلده استماع اولندي كه عسكر بي شمار
ايله سيزوك ايلغار وهجوم كزي بلدي اجوالنده پريشان
اولمغين كندوسي اول دربندده قالوب استدعاي
عنايت ايچون مكتوب لرين كوندردي مادام كه جواب كلميه
اندن آيرلمزديو خبر ويردي لر مزبور چاوشلر وچه مشروح
اوزره خبر ويرب مكتوبلري تسليم ايتدوكلري كبي اوچنجي

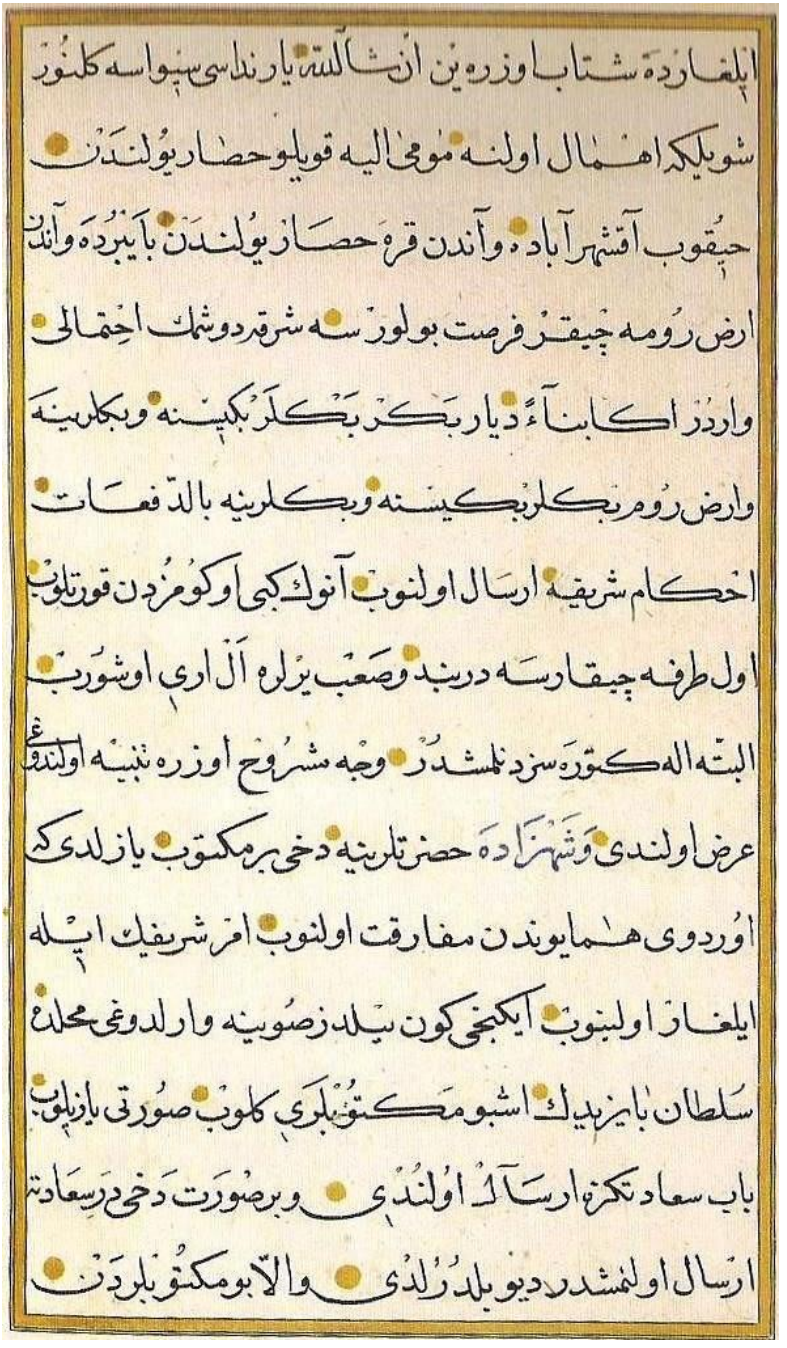

Sultan Süleyman ve kurmayları Şehzade Bayezid'ın Amasiyye'ye çekilmesinden sonra doğuya doğru hareket edeceğini hesap ettiklerinden Diyarbakır Beylerbeyi İskender Paşa'ya ve Arz-ı Rum Beylerbeyi Ayas Paşa'ya tedbir almaları ve Şehzade Bayezid'in önünü keserek ele geçirmeleri konusunda uyarmışlardı.

Ancak arz-ı Rum Beylerbeyi Ayas Paşa bu emri dikkate almayarak Şehzade Bayezid'e yardım ettiği ve Pasinler'e (Hasankale) geçmesine müsaade ettiği için muhakeme edilmiş ve öldürülmüştür.

Şehzade Bayezid Pasinler'de yaptığı savaşı da kaybedince İran'a kaçarak Şah Tahmasb'a sığınmıştır. İki yıl kadar burada kalan Şehzade Osmanlının yaptığı diplomatik baskılar sonucu teslim edilmek durumunda kalmış ve oğullarıyla birlikte boğularak öldürülmüştür.[134]

Şehzade Bayezid'in durumu Cem Sultan ve Şehzade Korkut'un durumu ile benzerlik göstermektedir. Onlarda başkaldırılarından sonuç alamayınca başka devletlere sığınarak hem devletlerini zor durumda bırakmış, hem de kendileri sıkıntı çekmişlerdir. Yanlarında ve maiyetlerinde bulunan sadık adamları yanında topladıkları paralı askerlerle yaptıkları savaşlarla pek çok İslam askerin ölümüne neden olmuşlardır. Fatih Sultan Mehmet'in "Evlatlarımdan her kime saltanat müyesser olursa karındaşlarını boğazlaması münasiptir. Ekser ulama dahi buna cevaz vermiştir" şeklindeki kanunnamesini bu yaşananların önüne geçmek için çıkardığı bilinmektedir.

Asıl konumuza dönecek olursak Şehzade Bayezid'in Amasya'dan sonra Koyulhisar ve Karahisar'a geldiği buradan Bayburt'a geçmek için Alucra'dan geçtiği açıktır. Onu takip eden komutanların da

[134] İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi Cilt 2. Şehzadeler Vakası s. 405, 406, 407, 408

ki bunların arasında yer alan daha sonra sadrazamlık makamına yükselmiş olan Sokollu Mehmet Paşa'nın da maiyetindeki askerlerle birlikte ve hatta Sultan Süleyman'dan sonra Osmanlı tahtına çıkan Şehzade Selim'in de Alucra'dan geçmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Gelişmeler onu göstermektedir.

FERMAN

Yev'mü'l-erbi'a fi 6 Rebi'u'l-evvel sene 967 (06.12.1559)

Karahisar-i Şarki beğine ve kadısına: Şehzade Bayezid'in geçişi sırasında kaleden inip elini öptüğü ve ihtiyaçlarını karşıladığı istima' edilen (duyulan, işitilen) dizdar hakkında Nişanlu kâğıda yazılıp Paşa hazretlerine virildi. Fi 6 Rebi'u'l-evvel sene 967
Ba'dehu İskender Çavuşa virildi.
Fi 7 Rebi'u'l-evvel sene 967 (7.12.1559)

Karahisar-i Şarki beğine ve kadısına hüküm ki:

Bundan akdem firar iden Bayezid ol mahalden geçdüği vakit kal'a dizdarı olan kimesne kaladan inüp varıp elin öpüp at nalı ve un ve arpa virdüği istima'olunup (işitilip) bu hususun vuk'ı ve âdem-i vuk'ı ma'lum olmak lazım olmağın.

Buyurdum ki: Vusul buldukta bu babda bi'z-zat (bizzat) mukayyet olup hakk üzre teftiş ü tefahhus (bir meselenin iç yüzünü diatle araştırma) eyletüp göresin, istima olunduğu gibi (işitildiği gibi) kal'a-i mezbure dizdarı ol zamanda kal'adan inüp mezburun ismi yukarıda geçen) elin öpdüğü vaki ise haps idüp vuk'ı üzre arz idesin. Bu babda tamam mukayyet olup himayet idüp hamiyet ittüğünüz ma'lum ola'ana olacak size olur. Ana göre tamam hakk üzre olup vuk'ı üzre arz idesin.[135]

[135] BOA.3 Numaralı Mühimme Defteri s. 262

Alucra'ya Dair Bilgiler

Aşağıdaki harita Osmanlı Arşivinin Araştırma Salonunun duvarında asılıdır. Bir gün sistemler arızalı iken zamanı değerlendirmek için duvardaki haritayı inceledim. Burada bir şey dikkatimi çekti. Osmanlıca bilenlerin rahatça okuyabilmesi için görüntüyü büyüterek fotoğrafını çektim. V şeklinde / yazan yerin tam altında Otluk Beli yazmaktadır. Burası Erzurum Eyaletinin Kuzey-Batısına düşmektedir. Aynı şekilde Erzincan'ın da Kuzeyinde kalmaktadır.

Hasan Tahsin Okutan'ın 1949'da yazdığı Şebinkarahisar Tarihi kitabındaki anlatımına göre Otlukbeli mevkii bütün tarih kitaplarında Tercan kazası dâhilinde bir yer olarak gösterilmekte ise de bunun doğru değildir. Bizzat yaptığı alan araştırma ve gezileri sonucu Otlukbeli mevkiinin Alucra ilçesine bağlı (Şimdi Çamoluk ilçesine bağlıdır) ve güney doğusuna düşen Kaledere köyünün kuzey doğusunda ve Manuzara köyünün kuzey batısına düşen ve Kelkit Çayına ikibuçuk saat kadar uzaklıkta bulunan bir yer olduğunu tespit

etmiştir. Bu yer Kaledere, Manuzara köyleriyle bir üçgen teşkil eder ki, Otlukbeli bu üçgenin tepesini teşkil etmektedir. Anlatılan bu yerle Tercan kazası arasında 60 km'lik bir mesafe vardır.

Bu belin yanında şehitlik denilen bir mevki de vardır ki halen mezarlıkları mevcuttur. Bel iki dağın arasındaki kavisli kısma verilen addır. Yörede bel olarak anılan çok sayıda mevki vardır. Kurtbeli, Ayıbeli, Kazıklıbel, Fındıklıbel gibi. Gerek Otlukbeli ve gerekse şehitlik mevkileri o köyler halkının tapu senetlerinde ve vakfiye gibi resmi evraklarında dahi tasrihen (açıkça belirtilerek) kaydedilmektedir.

İşte bu nedenledir ki haritada Otlukbeli olarak belirtilen yer Alucra yakınlarına denk düşmektedir ve Hasan Tahsin Okutan'ın tespitini doğrulamaktadır.

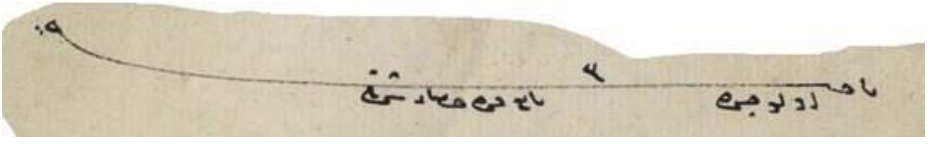

Nahiye-i Alucra tâbi'-i Karahisar-i Şarki

Yer adı	Sancak	Eyalet	Diğer Adı	Arapça
Alucra	Karahisar-ı Şarki	Sivas		الوجره

Alucra bazı yazılarda "el-ücra" olarak belirtilmektedir. Bunun doğru bir okuma olmadığını zorlama olduğunu daha önce de belirtmiştik. Ücra pek uçta, kenarda anlamına gelmektedir.

Yukarıda Osmanlı Arşiv Sistemindeki bir kayıttan Alucra'nın Osmanlıca yazımını ve nasıl okunduğunu gösteren kısa bir not görmekteyiz. Osmanlıca yazımının başındaki elif ve lam'ı "el" olarak okumaya kalkarsanız ondan sonra gelen vav'ı "u" olarak okuyamazsınız. Bazı durumlarda kelime sonuna gelen vav tamlama

olarak u okunabilse de burada o durum geçerli değildir. Dolayısıyla vav'dan önce bir elif ve hemze olması gerekmektedir.

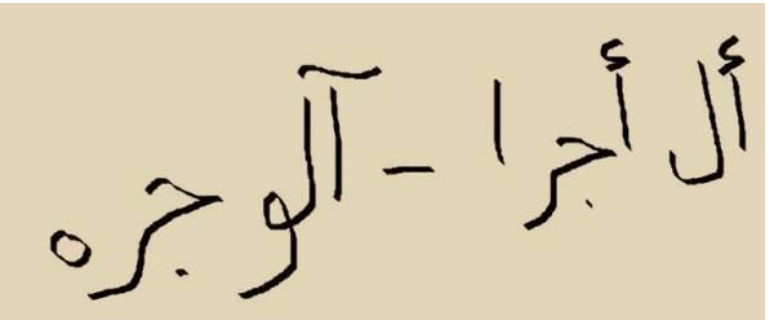

Birinci yazım el-ücra ikinci yazım Alucra'dır. Alucra hiçbir zaman serhat (sınır) olmamış daima ondan daha uzak yerler de bulunmaktadır. Konuya bu açıdan yaklaşınca da Alucra'ya el-Ücra demenin gerçekliği yoktur.

el- ال (a.h.) : Arapça "harf-i ta'rîf" olup kelimelerin başında bulunur ve ismin mânâsını târif ve tâyin etmeye yarar. Arapçadaki terkiplerde, has isimlerde ve Osmanlıcadaki izâfet ve sıfat terkiplerinde kullanılır. Hurûf-i şemsiyyeden biriyle başlayan kelimelerin evveline geldiğinde l yerine o harf şeddeli okunur : "eşşems" gibi. (bkz : hurûf-i şemsiyye).

Huruf-u şemsiye: Gr: "El" harf-i tarifinin "lâm" harfi ile yan yana geldiğinde, kendisi okunmayıp "Lâm" harfine kalboluyorsa, o harflere "huruf-u şemsiye" harfleri denir. (Te, se, dal, zel, rı, ze, sin, şın, sad, dat, tı, zı, lem, nun harfleri) Meselâ: El-turab yazılıyor, etturab okunuyor. El-şems yazılıyor, eşşems okunuyor. El-Duâ, Edduâ okunuyor.

Suşehri Kazasının Ezbider Köyünün Merkez İttihaz Edilerek Kaza Yapılması Talebi

Aşağıdaki belgelerde yöredeki pek çok yerin adı da geçmektedir. Belgeler çok fazla izaha gerek bırakmadığından yorumsuz olarak verilmektedir.

Arşiv Fon Kodu: BEO (Bab-ı Âli Evrak Odası), Dosya No: 1225, Gömlek No: 91831, Belge Tarihi: 1316 C 29 (14 Kasım 1898), Belge Sayısı: 2, Belgenin Konusu: Endires kasabasının Suşehri kazasına merkez ittihaz edilmesi nedeniyle Güney cihetinde kalan bazı köyler ahalisinin resmi işleri müşkülata uğradığından Ezbider köyünün merkez itibar edilerek bir kaza teşkili istidası. (Dâhiliye)

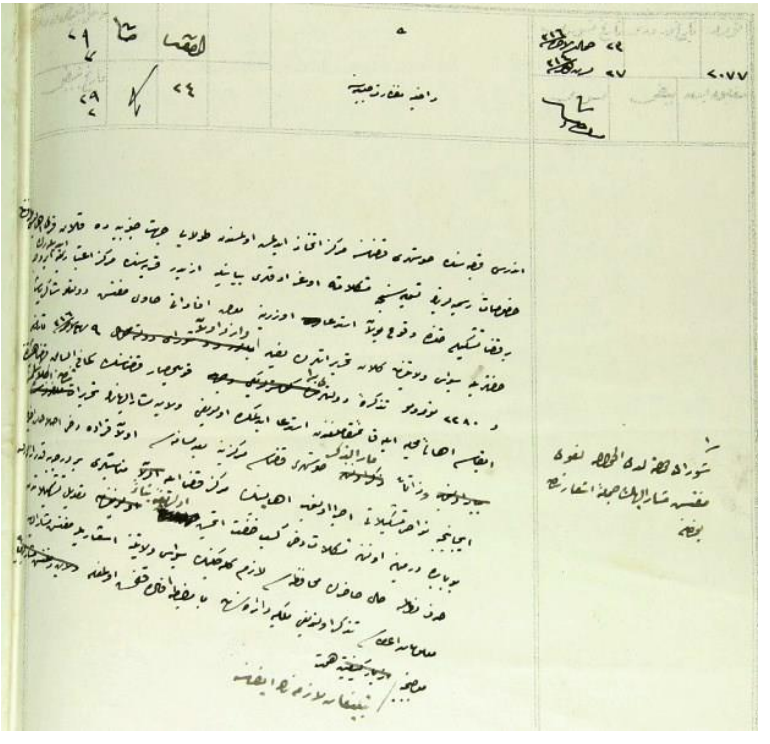

Endires kasabasının Suşehri kazasına merkez ittihaz edilmiş olmasından dolayı cihet-i cenubiyede kalan karye ahalisi tarafından hususat-ı resmiyelerinin tesviyesince müşkilata uğradıkları beyanıyla Ezbider karyesinin merkez itibar edilerek ayrıca bir kaza teşkili hakkında vukuu bulan istid'a üzerine bazı ifadatı havi Müfettiş Devletlü Şakir Paşa Hazretleriyle Sivas vilayetine gelen tahriratların leffiyle varid olan 9 Rebiülahir sene 316 tarihli ve 2280 numaralı tezkire-i devletleri ise Koyulhisar kazasının kemâ-fi olan kazasında ikası hali ile kaimmakamlığından istid'a edilmekte olmağı vilayet-i layihannın tahriratından anlaşılmakla ve zaten mârr'ül-zikr (geçmişte zikredilen) Suşehri kazası merkezine bu'd-i mesafesi olan kurada dahi ıslahat-ı ahiresi icabınca nevahi (nahiyeler) teşkilatı icra olunub ahalinin merkez kaza ile münasebetleri bir dereceye kadar azalarak bu-babda dermeyan (ortada, açık) olunan müşkülatı dahi kesb-i hakikat etmiş olunmağına binaen tadil-i teşkilatdan sarf-ı nazarla hal-i hazırın muhafazası lazım geleceğinden Sivas vilayetine işarıyyla müfettiş-i müşarileyhe malumat itası tezkir olunduğu mülkiye dairesine ba-mazbata ifade kılınmış olmağla mucebince tebligat-ı lüzumunun ifasına himmet.

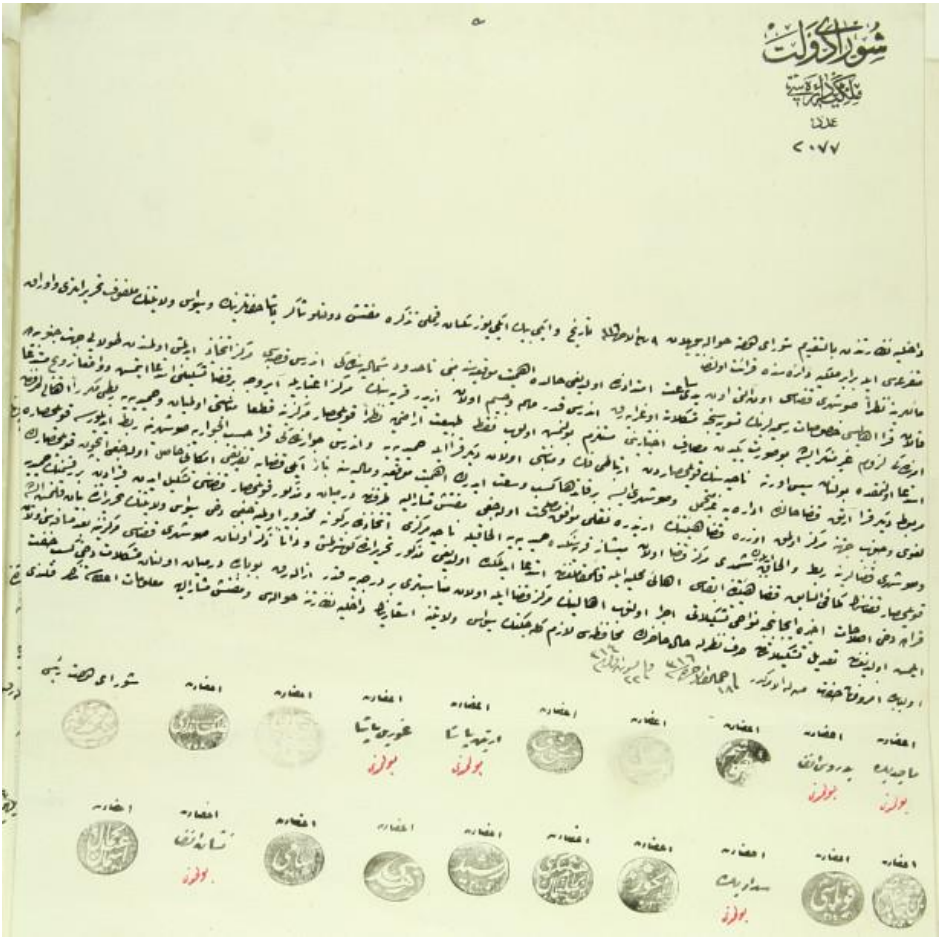

Dâhiliye Nezaretinden bi'l-takdim Şura-yı Devlete havale buyurulan 9 Rebiyyülahir sene 316 tarihi ve iki bin iki yüz seksen rakamlı tezkire-i muktezası Devletlü Şakir Paşa Hazretlerinin ve Sivas vilayetinin melfuf tahriratları ve evrak-ı muteferriası ile beraber mülkiye dairesinde kıraat olundu.

Meallerine nazaran Suşehri kazası on altı on yedi saat imtidadında olduğu halde ehemmiyet-i mevkiyesine mebni tahd-u

şimaliyesindeki Andiryas kasabası merkez ittihaz edilmiş olmasından dolayı cihet-i cenubunda kalan kura ahaliyesi hususat-ı resmiyelerinin tesviyesince müşkülata uğrayarak Andiryas kadar mühim ve cesim olan Ezbider karyesinin merkez itibarıyla ayrıca bir kaza şeklini istid'a etmiş ve vakıa tervic-i müsted'a (kabul edilen dilekçe) emrindeki lüzum-ı gayr-i mezkûre ise de bu suret yeniden masarif ihtiyarını müstelzim bulunmuş olub fakat tabiyat-ı araziyeye nazaran Koyulhisar merkezine kat'a münasebeti olmayan ve Hamidiye'ye rabtı meğer rai-i (gözetleyen, koruyan, vali) ahali lüzumuna istid'a olunmakda bulunan Sisorta nahiyesinin Koyulhisar'dan irtibatının ve münasebeti olan diğer kura ile Hamidiye'ye ve Endiryas civarındaki kura hasbe'l- civariye Suşehri'ne rabt ediliyorsa Koyulhisar'a merbut diğer kura artık kaza halinde idareye aid muhtemel ve Suşehri ise bir kat daha kesb ve sat' (yüksek) ederek ehemmiyet-i mevkiye ve maliyesine binaen iki kazaya tefriki imkânı hâsıl olacağı içün Koyulhisar'ın lağvı ve cenup cihetine merkez olmak üzere kaza heyetinin Ezbider'e nakli muvafık-ı maslahat (uygun bir iş) olacağı müfettiş-i müşar-ileyh tarafına dermeyan ve mezkûr Koyulhisar kazasını teşkil eden kuradan bir kısmının Hamidiye ve Suşehri kazalarına rabtı ve ilhak edilerek ve şimdi merkez kaza olan Mişaz karyesininde Hamidiye'ye ilhakıyla nahiye merkezi ittihazı bir gune (tarz, yol) mahzur olmayacağı dahi Sivas vilayetinin tahriratında beyan kılınmış ise de Koyulhisar kazasının kema-fi el-sabık (önceden olduğu gibi) kaza heyetinde ikası ahali-i mahalliye ile kaimmakamlığına istida edilmekde olduğu mezkûr tahriratda gösterilmiş ve zaten zikir olunan Suşehri kazası merkezine bu'd-i mesafesi olan kurada dahi ıslahat-ı ahire icabınca nevahi (nahiye) teşkilatı icra olunub ahalinin merkez kaza ile olan münasebetleri bir dereceye kadar azalarak bu babda dermeyan olunan müşkülat dahi kesb-i hakikat olmuş olduğuna tadil-i teşkilatın sarf-ı-nazarla hali hazırın muhafazası lazım geleceğinin Sivas vilayetine işarının Dâhiliye Nezareti'ne havalesi müsteşar-ı

müşar-ileyha malumat itası tezkir kılındı ol-babda emr u ferman hazreti men-lehül emrindir. Fi 18 Cemaziyelahire sene 316 (3 Kasım 1898) ve fi 22 Teşrinievvel sene 314

1915'de Liva Merkezi Şebinkarahisar'dan Alınarak Suşehri'ne Verilmek İstenilmiş

26 Şubat 1915 tarihli belgelerden anladığımıza göre Şebinkarahisar Liva Merkezi'nin, Suşehri kazasına merkez olan Andiryas'a nakledilmesi için Sivas Meclis-i Umumisince karar alınmış.

Ancak, karar daha uygulanmadan Karahisar-i Şarki ahalisi tepki göstermiş ve bu tepkilerini karar makamına çektikleri telgrafla göstermişlerdir. Öyle anlaşılıyor ki bu tepkiler üzerine alınan karar uygulamadan kaldırılmıştır. Zira bilmekteyiz ki Karahisar-i Şarki Sancağı liva merkezi iken 1923'de İl olmuş ve 1933'e kadar da İl olarak kalmıştı.

Belli ki o tarihte birileri Karahisar-i Şarki'yi gözden düşürmek istemiş veya onun imkânlarna sahip olmak istemiş ve bu düşüncelerini de fiiliyata geçirmeye çalışmıştır. Araştırmalarımızın bu kapsamında bahse konu Sivas Meclis-i Umumisi'nin kararına henüz ulaşabilmiş değiliz. Bu belgelere ulaşabildiğimiz takdirde talep doğrultusundaki önergenin kim veya kimler tarafından ne maksatla, ne gerekçeler öne sürülerek verildiğini de anlamış olacağız.

Bununla birlikte aşağıda transkipt çevirisini okuyacağınız belgelerde Karahisar cihetinin çok sert bir o kadar da sitemkâr ve manidar ve açıklayıcı, mevcut durumu pek güzel ifade eder nitelikte kaleme alınmış yazısını okuyunca neler yaşandığını anlayacaksınız. Bununla birlikte gerekçeye ilişkin bazı detaylar da anlaşılabilecektir.

Belgelerin akıcılığını bozmamak için öncelikle transkiptleri sırasıyla verilecek orijinal metinleri ise onun altında yer alacaktır.

Arşiv Fon Kodu: DH. İUM. Dosya No: E 91, Gömlek No: 66, Tarihi: 11 R (Rebiü'l-ahir) 1333 (26 Şubat 1915), Konusu: Sancak merkezinin Karahisar-i Şarki'den alınarak Suşehri'ne verilmesi.

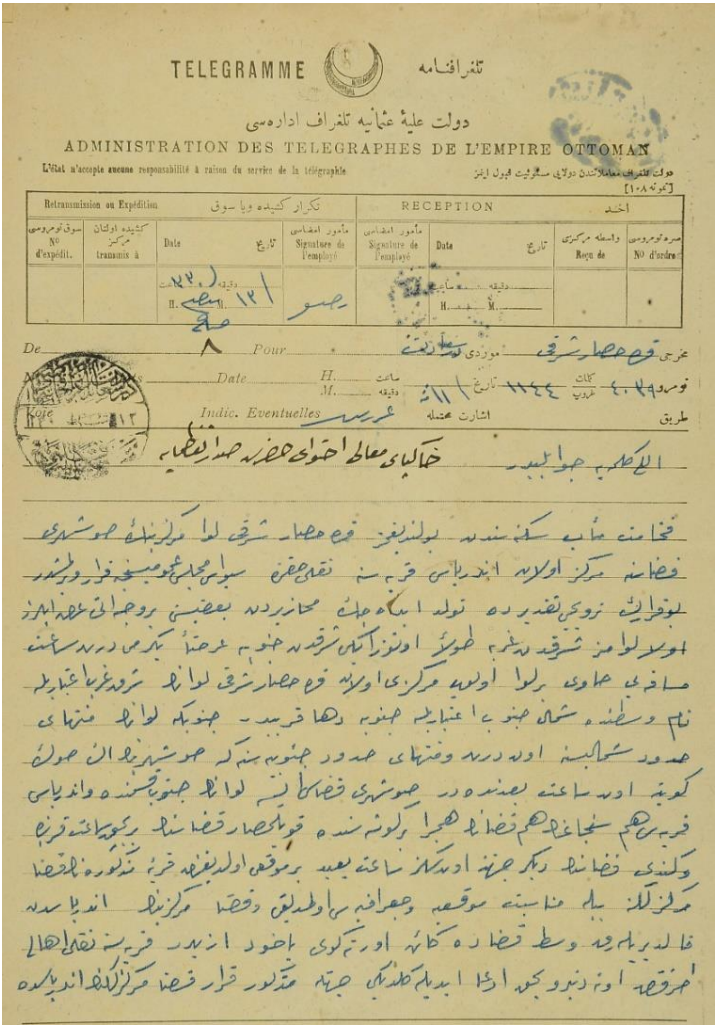
TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتز

[نمونه ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کیشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کیشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واصله مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		دقیقه ساعت H. M. ۱۲			دقیقه ساعت H. M.		

De ... Pour ... موردی ... مخرجی قوم حصار شرقی

Date ... H. ساعت M. دقیقه ... کلمات عدد ۱۱۲۴ تاریخ ۱۱ ... فوصولو ۴۰۲۹

Indic. Eventuelles اشارت محتمله ... طریق

خاکپای معالی احتوای حضرت صدارتپناهی

الاکرمیه جواب بیدر

فخامتمآب سکنه بولندیغو قوم حصار شرقی لوا مرکزیله صوشهری قضاسنه مرکز اولان اندیاس قریه‌سنه تقدیم قلنان سواس مجلس محصوصیه قراریله نزوحی تقدیر ده توله ایکاه جلب محاربه‌ده بعضی بوجهاتی عهده‌لرینه اولدیغندن شرقه دوغرو اونوز آلتی ساعت جنوبه عرضاً بکرمی دردر ساعت مسافه‌ده واقع اولوب مرکزی اولان قوم حصار شرقی لوا سنه شرقه دوغرو باعتبار نام و نشانه شمال جنوب اعتباریله جنوبه دوغری قریب. جنوبکه لوانك منتهای حدود شمالیسنه اولان دره وفتهای حدود جنوبیسنه کی صوشهری ایله حوالیسی کویلرینه اولان ساعته بعیده در. صوشهری قضاسی لوانك جنوبیسنده واندیاس قریه‌سی هم لوانك هم قضانك طوغرا بکوشه‌سنده قوم حصار قضاسنه باکیساعته قریب وکذلك قضانك دیکر جهتنه اولان یکرمی ساعته بعید بر موقعه اولدیغندن قریه مذکوره نك قضا مرکزلکنه بك مناسبتلی موقعه وجغرافیه یه موافق وقضا مرکزینك اندیاسده قالدیغی حالده وسط قضاده کائن اورتاکوی یاخود اندیاسه قریب نقل اهالی اهم موقعه اولوب بوده ایسه کذلك جهتنه مذکور قرار قضا مرکزلکنه اندیاسده

Fehâmet meâb sekinesinde bulunduğumuz Karahisar-i Şarki liva merkezinin Suşehri kazasına merkez olan Andiryas karyesine nakli hakkında Sivas meclis-i umumisince karar verilmiştir. Bu kararın tervici (müsait karşılamak. Kabul ettirip, geçerli kılmak) takdirde tevellüd edecek muhazirden bazısını ber-vech-i ati arz eyleriz evvela livamız şarkdan garba tulen otuz iki şarkdan cenuba arzen yirmi dört saat mesafeyi havi bir liva olub merkezi olan Karahisar-i Şarki livanın şarki garb itibarıyla tam vüs'atinde şimali cenub itibarıyla cenuba daha karibdir. Cenubki livanın münteha-yı hududu şimalisine on dört ve münteha-yı hududu cenubiyesineki Suşehri'nin en son köyüne on saat budunda Suşehri kazası ise livanın cenub kısmında ve Andiryas karyesi hem sancağın hem kazanın hücra?(ücra=pek uçta kenarda) bir köşesinde Koyluhisar kazasının bir buçuk saat kurbunda ve kendi kazasının diğer cihetine on sekiz saat baid bir mevki olduğundan karye-i mezkûrenin kaza merkezliğine bile münasebet-i mevkiye coğrafiyesi olmadığı ve kaza merkezinin Andiryas'dan kaldırılarak vasati kazada kain Ortaköy yahud Ezbider karyesine nakli ahali tarafından öteden beri bi-hakk iddia edilegeldiği cihetle mezkûr karar kaza merkezliğinin Andiryas'da…

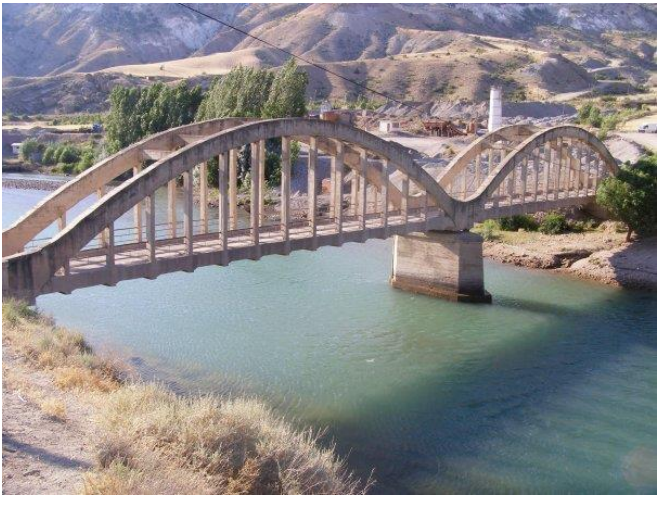

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف ادارهسی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie — دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتمز

[نمونه ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition	تکرار کشیده ویا سوق			RECEPTION			اخذ
سوق نومروسی Nº d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی Nº d'ordre
		ساعت ... دقیقه ... H. ... M. ...			ساعت ... دقیقه ... H. ... M. ...		

De ... Pour ... مخرجی ... موردی

Nº ... Mots ... Date ... H. ... ساعت M. ... دقیقه ... تاریخ ... کلمات غروب ... نومرو

Voie ... Indic. Eventuelles ... اشارت محتمله ... طریق

تأمین دوام آسایش ایچون مرتب بر منطقه‌ده یشقه بر شی دکلدر ثانیاً قرار سبقی معروضمز
اصابتنه ترویجنه‌سی دولتکننده اولمدیغی اوزره اندریاس قریه‌سنه ارضروم کیتدوکلری
خطه کذرکاه اوله‌جغی ادعا اولنوب انجق حالبوکه بستوده خلافی واقع اولمش
اصلا ارضروم خطه قره حصارک کذرکاهی ویره‌سونه اسکله اتخاذ اولنمی طبیعی
اولدیغی جهتله قره حصارله کیره‌سون اره‌سنده کشاده تقرر ایدوب ساحل بکره‌ی ایله
کیلو متره محلی انشا ورسوم اسلاینه ارواحی احصا اولنان اوتوموبیل طریقنه بنوتعالی
یقین زمانده ختام بوله‌جق ولو طریقه کیتدکلری خطه مرورنده یا مسعد اولدیغی
ویره‌سونه ترقیه عمرانه تمامی لیاقتی وسعت تجاریه حائز بولندیغی وقره حصار ساحل
بحره اندریاس قریه کیلو متره دها یقین ایدوکی وقره حصارک امور سوقیة الجیشیه
سیاسیه اقتصادیه تجاریه جهتلریله اندریاسده قالمسی فضله منافع ملکیه ومملکته
خادم اوله‌جغی کولنه‌کی خصوصه‌لی بوناعکسی ادعا ایدلر کونده نوریه باحجه جیواییه
ومعدومه وجود ویرمک قبیلندندر بالفرض اندریاسده برخط تحریسی بیله اندریاسک
هرحالده لوا مرکزی اولمسی ایجاب ایدرمی اکر ایجاب ایدرسه شوایجاب کیتدکلری
کذرکاهلی بولنان بتون کویلرک بلااستثنا لوا مرکزی تشکیلی کیتدکلری [illegible] بونلر
احتیاجی [illegible] بلاد جسیمه [illegible] کوی حالنه افراغی [illegible] ایدمجکلر ویوده

…te'mîn-i devâmı içün müretteb bir mugâlatadan başka bir şey değildir sâniyen karâr-ı sakîm-i (rivayeti doğru ve sağlam olmayan) ma'rûzun isâbet-i terviciyesi delâletinden olmak üzere Andriyas karyesinin Erzurum şimendüfer hattına güzergâh olacağı iddia olunuyor imiş halbuki büsbütün hilâf-ı (yalan) vâki olub asla Erzurum hattına Karahisar'ın güzergâhı ve Giresun'un iskele ittihaz olunması tabii olduğu çünki Karahisarla Giresun arasında küşâdı takarrur edib sahil yirmi beş kilometre mahall-i inşa ve bir çok âlât edevâtı ihzâr olunan otomobil tarîkinin bi-avnihî teâlâ yakın zamanda hitâm bulacağı ve bu tarîkin şimendüfer hattı mürûruna da pek müsaid olduğu ve Giresun'un terfîh-i umrâna tamâmî-i liyakatı vüsat-i ticariyi hâiz bulunduğu ve Karahisar sahil bahre Andiryas'dan kırk kilometru daha yakın idugü ve Karahisar'ın umûr-i sevkü'l ceyşiye siyâset-i iktisâd-ı ticariye cihetleriyle Andiryas'dan kat kat fazla menâfi-i mülk u millete hadim olacağı güneş gibi zahirdeki bunun aksini iddia etmek güneşin nûrunu balçıkla sıvamak kabilindendir. Bi'l farz Andiryas'dan br hatt geçirilirse bile Andiryas'ın her halde liva merkezi olması icab ider mi, eğer icab iderse şu icab şimendüfer güzergâhında bulunan bütün köylerin bi-lâ istisna livâ merkezi teşkilini ve şimendüferden biraz açıkda kalan bilâd-ı cesîme ve mahallenin köy haline ifragını intac (istintac) ideceğinin ve bu da…

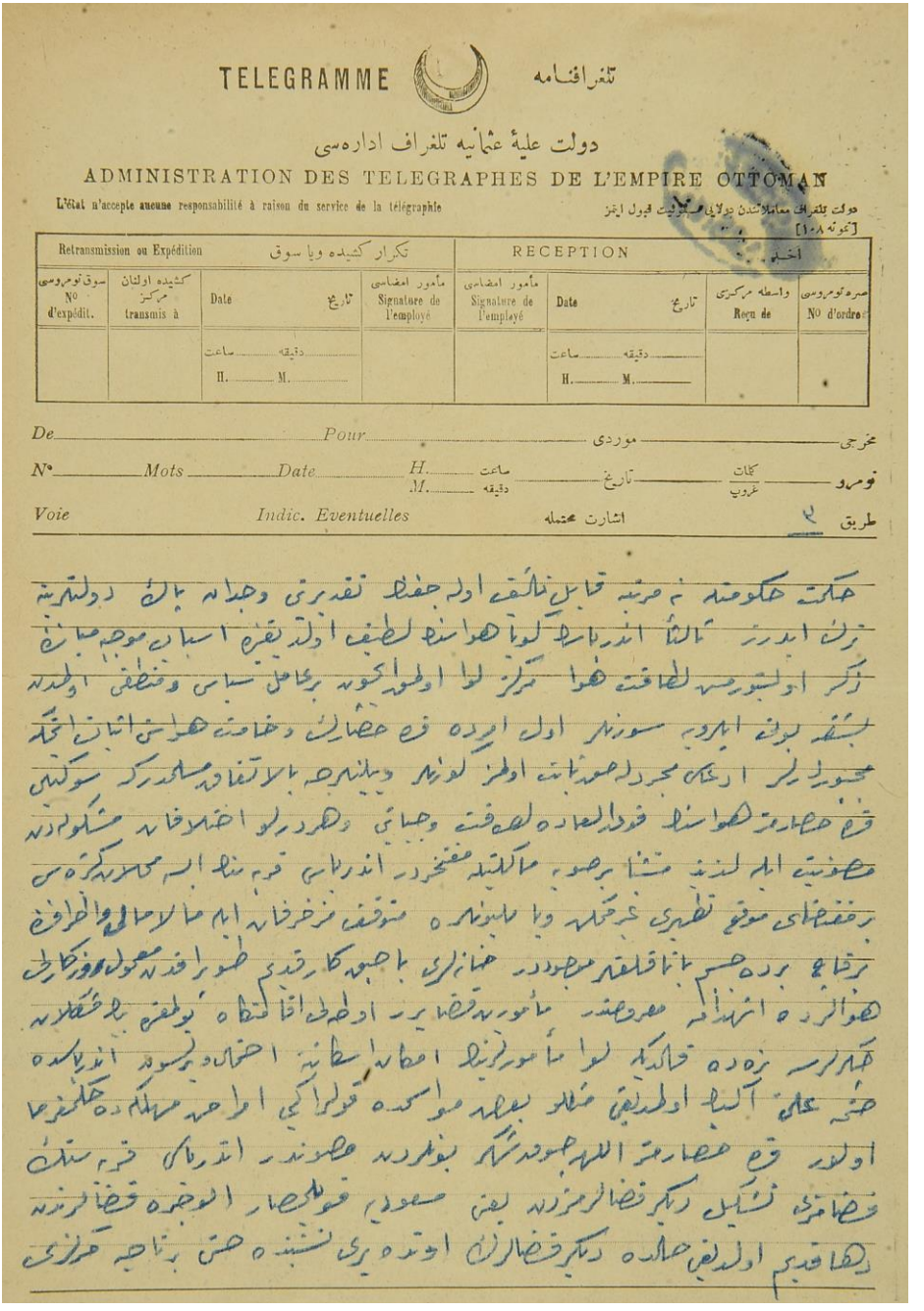

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتمز

[تموز ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		ساعت دقیقه H. M.			ساعت دقیقه H. M.		

De Pour مخرجی موردی

N° Mots Date H. M. ساعت دقیقه تاریخ کلمات غروپ نومرو

Voie Indic. Eventuelles اشارت محتمله طریق

حکمت حکومتمه نه مرتبه قابل تألف اولمق جفظ تقدیری وجدانه بالغ دولتمزه
زلل ایدرز تالثا اندرباط لوا هواسنه لطیف اولدیغی اسبابی موجه جانب
ذکر اولنوب سه لطافتی هوا مرکز لوا اولمه کچوه بر عامل سیاسی وتضلیع اولدیغه
بنگه بوقه ایدوب سوزلر اول ایرده قوه عضلات وخفاتی هواسی اثبات ایتمکه
محتوی بر ارکان مجرد احصاءات اولمز لوزلر ویلنیوجه بالاتفاده مساعد رکه سوکلین
قوه عضلاتی هواسنک فوق العاده لطافت وجیاتی وکلدیکی اخلاقه مشکوک اولدیغی
مصونیت ایله لذت مشاهده اولنه مالکیته مفتخر اندرباس قوه سنه ایله محاربه کوره سی
رفقه‌سنک موقع تقدیری غیر محله ویا بیلنمه موقف نزخرفانه ایله مالامال واطراف
برقاع یوره جسم بانا قلعه موجود خفاری باجمله کار قدیمی طوپراقده محصول وکار
هوالرده اشهاد ایدلمه مصوصه مأموریت قضایه اولدیغی اثنا قطعه یولنه بالمقابله
قهاره زده قالکه لوا مأموریتنک اعطا اسطابه احتمال بسوه اندیکده
حتمه کلن آلبا اولدیغی مثلو بعلمه مواسده قولاکی اوجه مسلکده حکمتمزجا
اولوب قوه عضلات الله جوده شکر بولدیغه مصونیت اندرباس قوه سنک
قضاسنی تشکیل دیکر قضالرمزدن یعنی سعودیه قولاصار اوجه قضالرینه
رکاقدیم اولدیغی حالده دیکر قضالرک اوتده بری نشنده حتی بناجه قرنی

Hikmet-i hükûmetle ne mertebe kâbil-i te'lif olacağının takdirini vicdân-ı pâk-i devletlerine terk ederiz sâlisen Andiryasın güya havasının latif olduğunda esbâb-ı mucibe meyânında zikrolunuyormuş letâfet-i hava merkez-i livâ olmak içün bir âmil-i siyasi ve mantıkî olmadan başka bunu ileriye sürenler evvel-i emrde Karahisar'ın vehâmet-i havasını isbât etmeğe mecburdurlar iddiayı mücerredle hak sâbit olmaz görenler ve bilenlerce bi'l ittifak müsellemdir ki sevgili Karahisarımız havasının fevkalade letafet ve cibâyeti ve her türlü ihtilâfât-ı meşkûkeden masûniyet ile leziz müstesna bir suya mâlikiyetiyle müftehirdir Andriyas karyesinin ise mahallât-ı kesîresi bir muktezâyı mevki'-i tatîri gayr-i mümkin veya milyonlara mütevakkıf müzahrefât ile mâlâmâl ve etrafında bir kaç yerde cesîm bataklıklar mevcuddur hâneleri basık kâr-ı kadîm toprakdan ma'mûl rüzgarlı havalarda inhizâma ma'ruzdur me'mûrîn-i kazâ birer odalı ikâmetgâh bulmakda pek müşkilat çekerlerse nerede kaldı ki livâ me'mûrlarının imkân-ı iskânına ihtimal verilsin Andriyasda sıtma illeti eksik olmadığı misillü bazı mevâsimde kolera gibi emrâz-ı mühlike de hükm-fermâ olur Karahisarımız Allâh'a çok şükür bunlarda masûndur Andriyas karyesinin kazâmızı teşkil diğer kazâlarımızdan yani Mesudiye Koyulhisar Alucra kazâlarından daha kadîm olduğu halde diğer kazâların onda biri nisbetinde hatta bir nahiye merkezi…

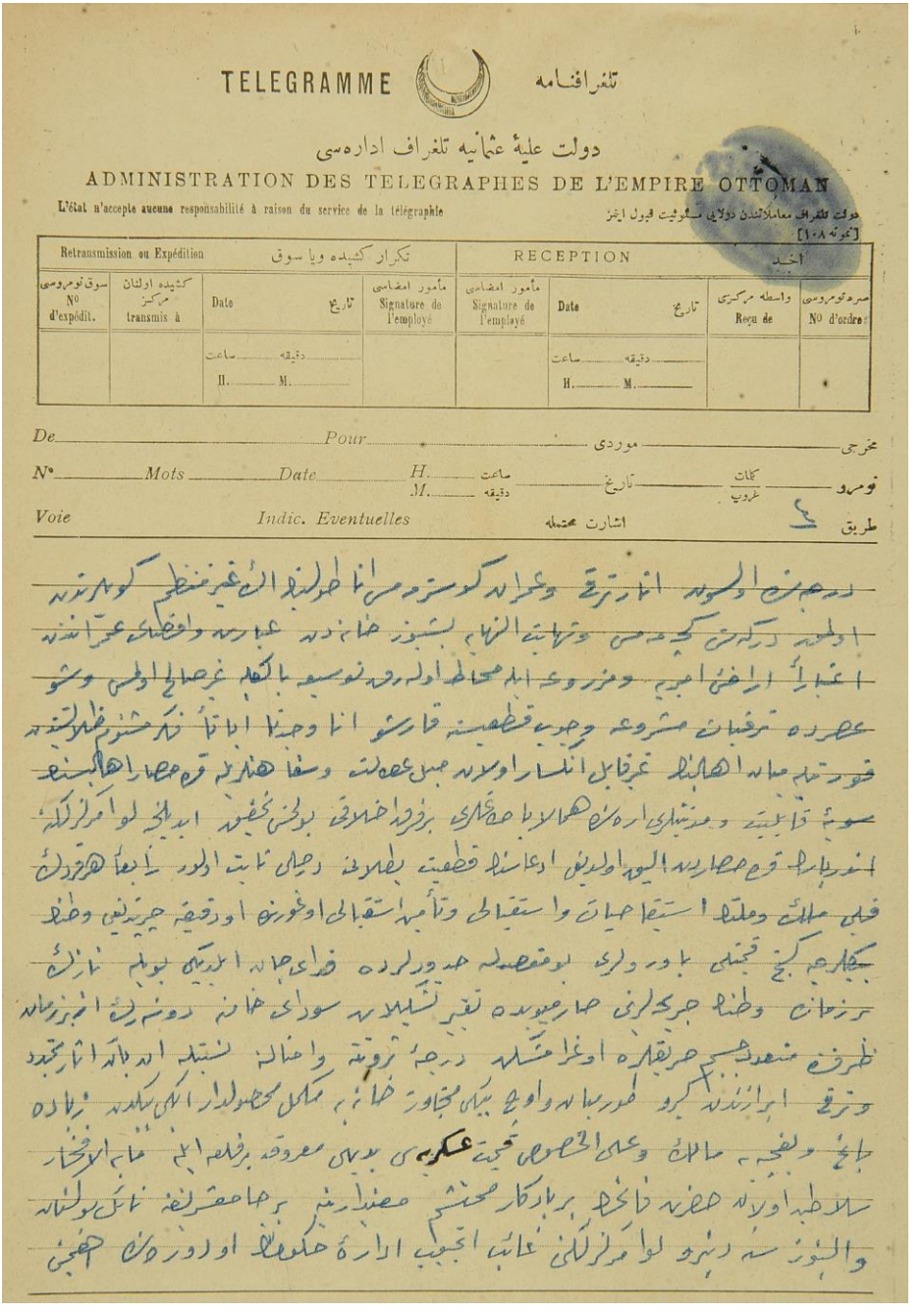

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتز

[نمونه ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		ساعت دقیقه H. M.			ساعت دقیقه H. M.		

De Pour مخرجی موردی

N° Mots Date H. M. نومرو کلمات تاریخ ساعت دقیقه

Voie Indic. Eventuelles طریق اشارت محتمله

…derecesinde olsun asar-ı terakki ve ümran göstermemiş Anadolu'nun en gayri muntazam köylerinden olmak derekesine geçememiş ve nihayet ilanihaye beş yüz haneden ibaret ve iktiza-yı ümranından itibaren arazi-i miriye ve mezrua ile muhat(etrafı çevrilmiş) olarak tevsi'bil-külliye gayr-i salih olmuş ve şu asırda terakkiyat-ı meşrua ve vucub-i katiyyesine karşu "innâ vecednâ âbâenâ" (Zuhruf Suresi 22. Ayet-i Kerime'den bir bölüm) fikr-i meşum-ı dalaletinden kurtulamayan ahalinin gayri-kabil-i inkisar (kırılma, gücenme) olan habl-i (bir şeyin bozulması) atalet ve sefahatleriyle Karahisar ahalisinin de seviye-i kabiliyet ve meziyetleri arasında Himalaya Dağları bir fark ahlakı bulunması tahkik idilince liva merkezliğine Andiryas'ın Karahisar'dan elyak (daha layık) olduğu iddiasında kat'iyyet butlanı derhal teyit olur. Rabian (dördüncü olarak) her ferdin kalb-i mülk ve milletin istika' (olacak diye endişelenme) hayat ve istikbali ve te'min-i istiklali uğrunda o dakika çırpındığı vatanın binlerce genç kıymetli yavruları bu maksadla hududlarda feda-yı can eylediği böyle nazik bir zamanda vatanın cerihalarını sarmalayub da tagyir teşkilat sevda-yı hasene dönerek az bir zaman zarfında müteaddid cesim harikalar uğramışken derece-i servete ve emsaline nisbetle an be an asar-ı tecdid ve terakki ibrazından geru durmayan ve üç bini mütecaviz haneye mükemmel mahsuldar iki binden ziyade bağ ve bağçeye malik ve alel-husus kıymet-i askeriyesi bedihi marûf bir kal'a ile ma-bihil iftihar-ı selatin olan Hazret-i Fatih'in bir yadigâr-ı muhteşem manidarına bir cami-i şerifine nail bulunan ve altı yüz seneden beru liva merkezliğini gaib etmeyüp idare-i hükümetin o düzende ehemmiyeti…

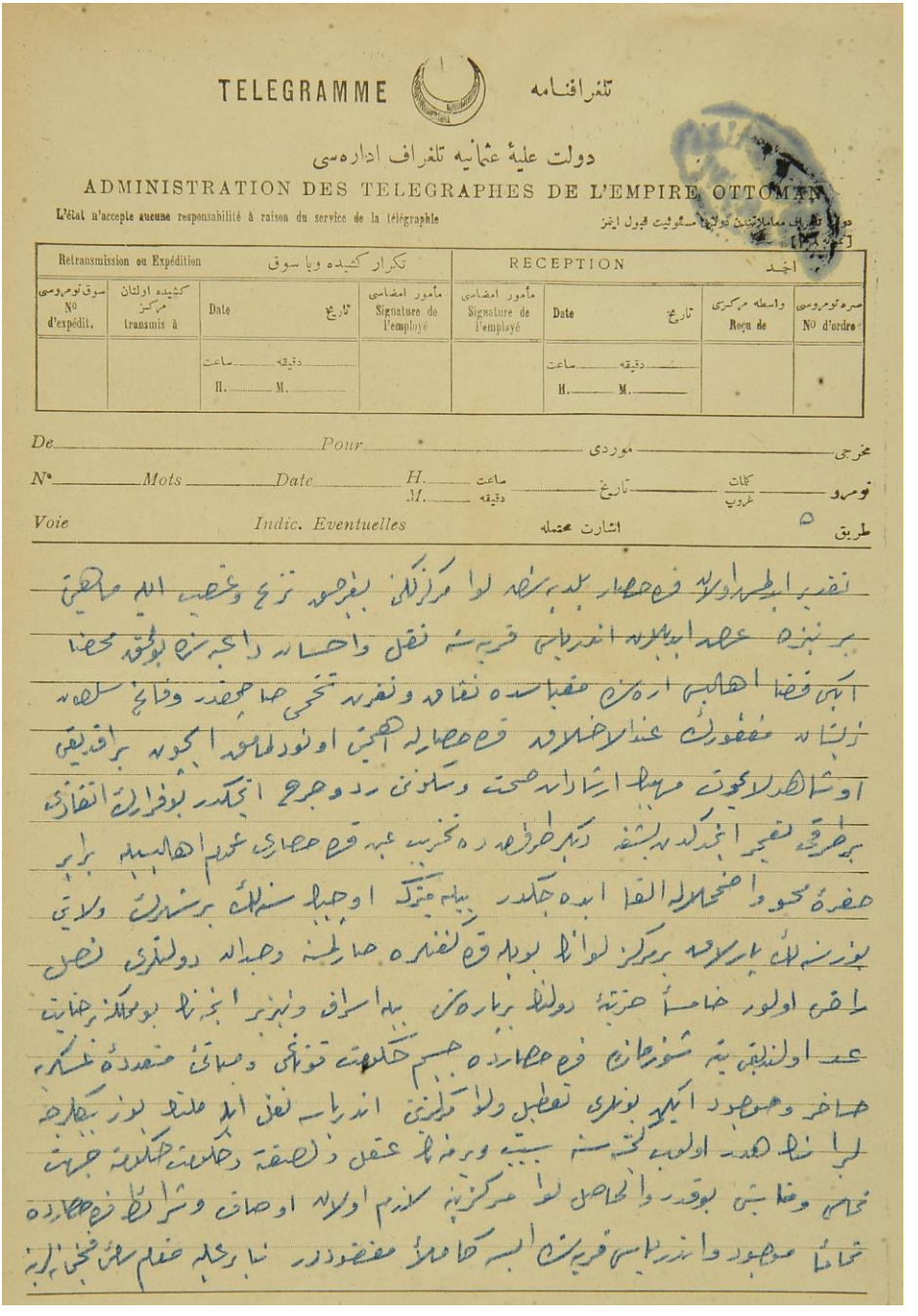

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		ساعت دقیقه H. M.			ساعت دقیقه H. M.		

De Pour موردی مخرجی

N° Mots Date H. M. ساعت دقیقه تاریخ کلمات عدد نومرو

Voie Indic. Eventuelles اشارت محتمله طریق

نقدیر ایلدیرلدی فی عصار بلده برخصه لوا مرکزنگ بقرجه نزح وغیب الله صاحبی
برنجزه عهد ایلدوکه اندرلی قریه‌سنه نقل واحسان راجع برنجه بوقجه محمنا
آیکی قضا اهالیسی اره‌سنی مفاسده نقاده ونفره تحمی حاصل حدوث وفاخ سلطه
زنناده مفقودلک عنادلرندن فی عصار ایکی اولدقلرندن اولدقلرندن ایکوده براقدیقی
اوشاهدلر بحوت مرتبه اشاراته صحت وسکونی رد وجرح ایتمکله بوقراری انفاذنه
برحرقی تعیین اتمکله بشقه دیکر طرفلره تخریب عبه فی عصار عدم اهالیسنه براید
حفظ محمود واصحابلرله القا ابده جلدر بیله بیتک اوجیلر سنلک برسنلک ولایتی
بوزسنلک بارسلره برکز لوا نک بولدقی فی نفاده حاصلنه وجیاله دولتری نصل
اقی اولور خاصاً حزینهٔ دولتک بیاره‌سنی بیاسراف وتبذیر ایجنه بوکله رعایت
عد اولنلیقیه شوزمان فی عصار ده جسیم خلقیت قوتلی وسیاق متعددهٔ نسکره
حاضر وموجود ایکن بوندی تعطیل ولا تدرنی اندرلی نقل ایلمک بوز بکلجه
لزوم اولدقدن اولیه کی سبب وبرمه عقل ذلصقه رعایت حکمنه جهت
محاسبه وغایتی بوقدر واخاصل لوا مرکزینه سکزم اولدقه اوصاف وشرائط فی عصار ده
تمامیله موجود واندرلی قریه‌سنک ایسه کاملاً مفقودیدر نابرحله عدم سلامتجه ایله

…takdir idilmiş olan Karahisar Belediyesi'nin liva merkezliğini bi-gayri hakk niza ve gasb ile mahin bir nebze arz idilen Andiryas karyesine nakil ve ihsan-ı daimesinde bulunmak mahza (ancak) iki kaza ahaliyesi arasında mikyasda (kıyaslama) nifak ve nefret tohumu saçmaktır. Ve Fatih Sultan Zişan mefkûrun ind-el ahlak Karahisar'la ehemmiyeti unudulmamak içün bırakdığı o şahidler içün irşad-ı sıhhat ve sükûnunu red ve cerh etmekdir. Bu kararın inkazı (kurtarma, halas etme) bir tarafı tagyir (iyiden kötüye değiştirme) ettikden başka diğer tarafın da tahrip aynı Karahisar'ı umum ahaliyesiyle beraber hafra-i (ahdinde durmak) mahv ve izmihlali ilka (perişanlığını gidermek) idecektir. Bilemeyiz ki üç bin senelik bir şehrin vilayeti yüz senelik parlak bir merkez livanın böyle kara kefenlere sarılmasına vicdan-ı devletleri nasıl razı olur. Hassa-i hazine-i devletin bir paresin bile israf ve tebzir etmenin bu memlekete bir hıyanet addolunduğu yine şu zamanda Karahisar'da cesim hükümet konağı ve mebani-i müteaddide-i askeriye hazır ve mevcud iken bunları tâ'dil ve liva merkezini Andiryas'a nakil ile milletin yüz binlerce lirasının heder olub gitmesine sebebiyet virmenin akıl ve izâna ve hikmet-i hükümete cihet-i temas ve münasebeti yokdur. Bu kadar velhasıl liva merkezine lazım olan evsaf ve şerait Karahisar'da tamamen mevcud ve Andiryas karyesinde ise kâmilen mefzuddur. Binaenaleyh makam-ı sami-i fehimanelerine…

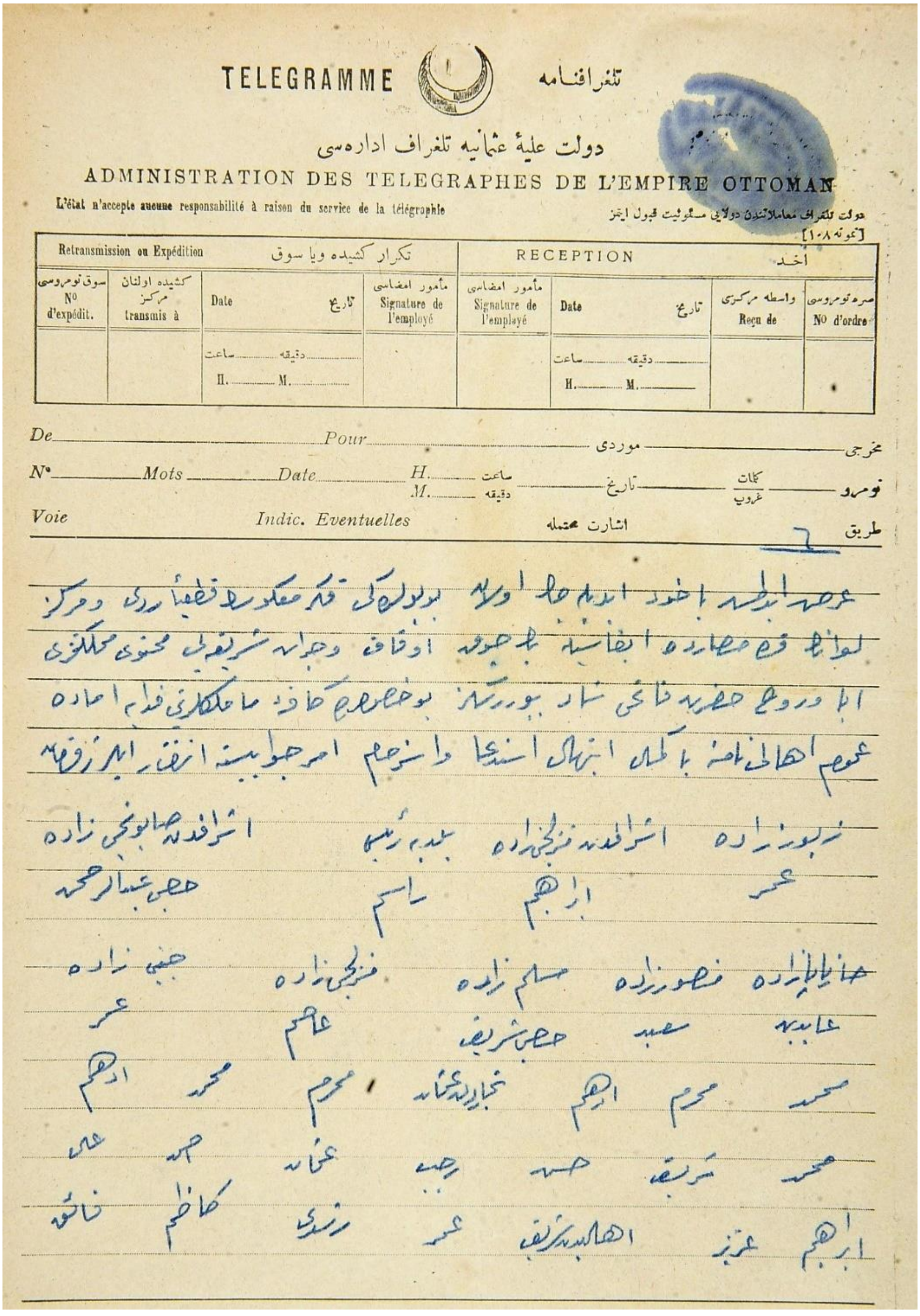
TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتمز

[نمونه ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی Nº d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی Nº d'ordre
		دقیقه ساعت H. M.			دقیقه ساعت H. M.		

De Pour موردی مخرجی

Nº Mots Date H. ساعت M. دقیقه تاریخ کلمات غروب نومرو

Voie Indic. Eventuelles اشارت محتمله طریق

Arz idilmiş yahud idilecek olan bu yoldaki fakr-i ma'kûsun? katiyen reddi ve merkez livanın Karahisar'da ibkasıyla (bakileştirmek) pek çok evkaf vucudat şerifeyi muhtevi memleketimizi eba ve ruh-ı Hazret-i Fatih şâd buyurursanız bu hususlarda kaffe-i (cümle) memaliklerini fedaya amâde umum ahali namına ba-kemal-i ibtihal (dua ile) istid'â ve istirham emr-i cevabına intizar (ümid ederek beklemek) eyleriz ferman.

Soldan sağa isimler:

Ziverzade Ömer
Eşrafdan Menzilcizade İbrahim
Belediye Reisi Rasim
Eşrafdan Sabuncuzade Hacı Abdurrahman
Harnapazade Abidin
Muzurzade Sabid
Selimzade Hacı Şerif
Mezelcizade Asım
Çepnizade Ömer
Mehmed, Muharrem, Edhem, Tüccardan Osman, Muharrem, Mehmed, Edhem, Mehmed, Şerif, Hasan, Receb, Osman, İhsan, Ahmed, Ali, İbrahim, Aziz, Ahaliden Şerif, Ömer, Rüşdü, Kâzım, Faik

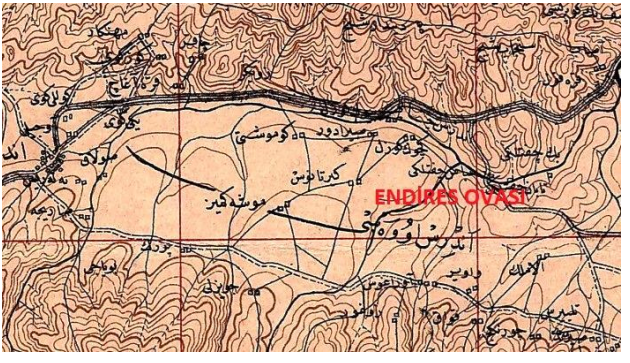

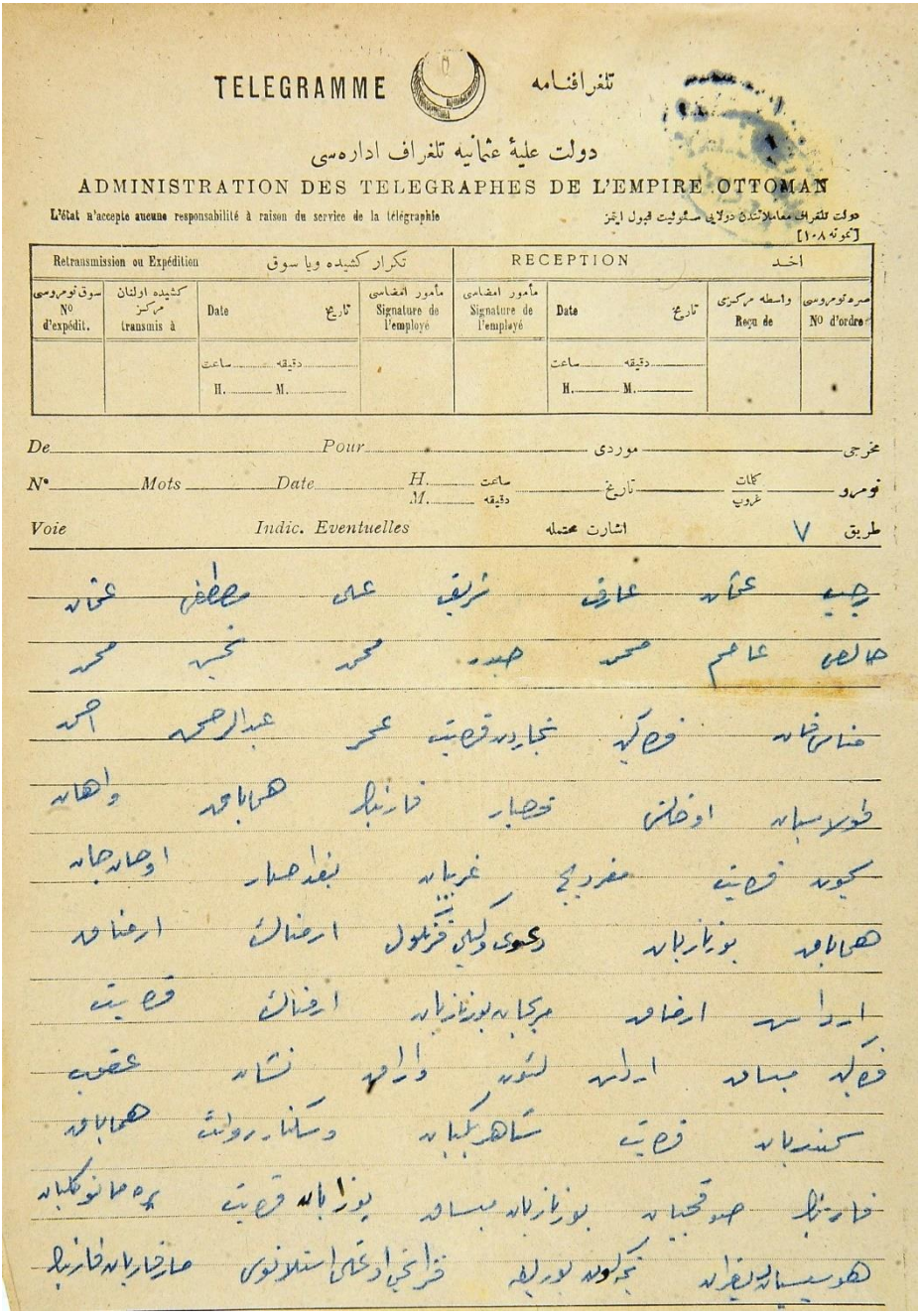

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتز

[نمونه ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		ساعت دقیقه H. M.			ساعت دقیقه H. M.		

De Pour موردی مخرجی

N° Mots Date H. M. ساعت دقیقه تاریخ کلمات نومرو

Voie Indic. Eventuelles اشارت محتمله طریق V

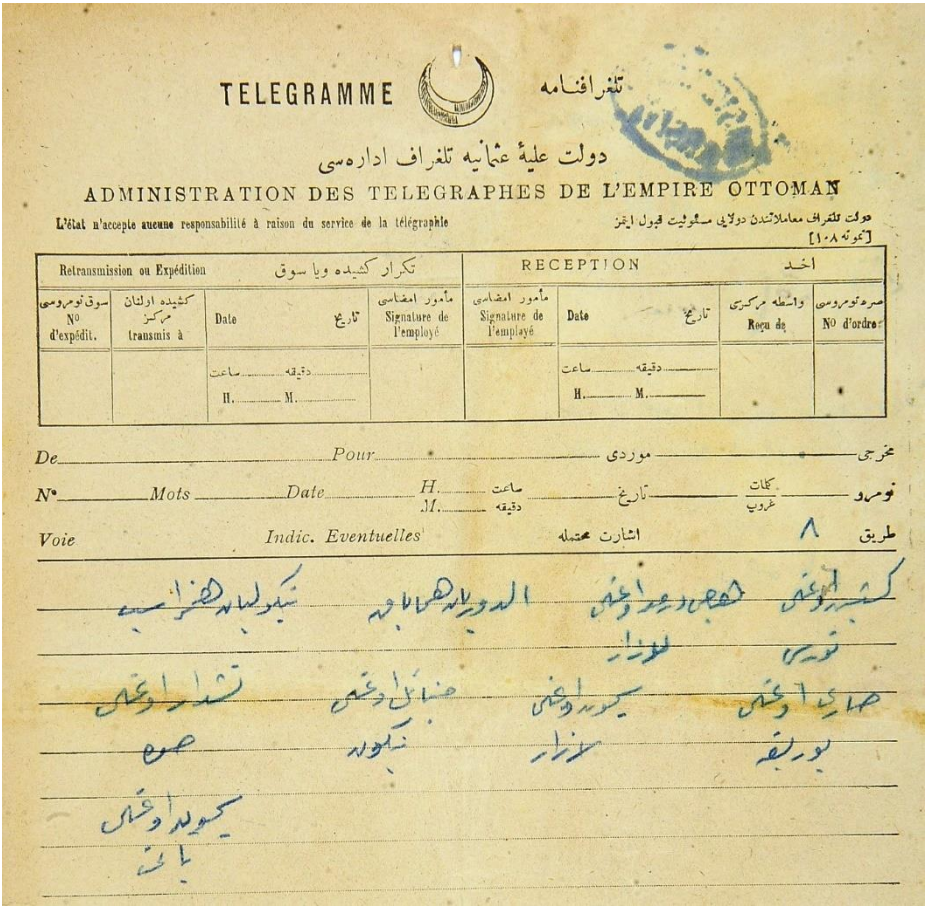
TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتز

[تموز ۱۰۸]

Retransmission ou Expédition تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION اخذ			
سوق نومروسی N° d'expédit.	کشیده اولنان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضاسی Signature de l'employé	مأمور امضاسی Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	صره نومروسی N° d'ordre
		ساعت دقیقه H. M.			ساعت دقیقه H. M.		

De Pour موردی عنوانی

N° Mots Date H. M. ساعت دقیقه تاریخ کلمات طروب نومرو

Voie Indic. Eventuelles اشارت محتمله طریق ۸

Sağdan sola:

Receb, Osman, Arif, Şerif, Ali, Mustafa, Osman, Halis, Asım, Mehmed, Haydar, Mehmed, Tahsin, Mehmed, Minaskan Karakin Tüccardan Karabet, Ömer, Abdurrahman, Ahmed, Tolasyan Ohannes, Kasbar Karnik, Hayak Vahan, Simon, Karabet, Mıgırdiç, Garibyan, Bağdahsar, Ohancan, Hayak, Bozmazyan, Dava Vekili Frenkol, Ermanak, Armanak, Erdasen, Ermanak Merciyan, Bozmazyan, Ermanak, Karabet, Karakin, Misak Ardat, Leon, Varak, Nişan Akub, Kendiryan, Karabet, Şahidbeyyan, ve Seknar Revas Hemabak (hayak)

Farnik Hokcuyan Bozmazyan Misak Bozmazyan Karabet Pire Manokilyan Hersisyan Dikran ....Kazancıoğlu İstilanos Markaryan Farnik, Keşişoğlu Nevres Heci Dermedoğlu Lazar Eldoryan Hayak, Nikolyan Hizaseb, Sarıoğlu Yorika, Simonoğlu Lazar, Menbailoğlu Nikon, Teşdaroğlu Sava, Simonoğlu Yani

Birinci Dünya Savaşında Şiran'da Açlıktan Ölenler

İncelediğimiz belgenin tarihi çok net yazılmadığı için belge üzerinde bulunan iki tarih birbirinden farklı okunmuştur. Buna rağmen her iki tarih de 1917 ve 1918 olarak Birinci Dünya Savaşı yılları içinde kalmaktadır.

Osmanlı Birinci Dünya Savaşında birçok cephede birden savaşmıştır. Ancak belgemiz Şiran ile alakalı olduğundan Kafkas Cephesini ilgilendiren bir durum söz konusudur.

Ruslar bu savaşta ilerleme kaydederek Şiran'a kadar gelmişlerdir. Ruslara karşı Refahiye ile Tirebolu hattında savunma hatları kurulmuş ve Mareşal Fevzi Çakmak komutasındaki kolordumuz da Alucra'da konuşlanmıştı.

Savaş devam ederken Rusya'da 23 Şubat 1917'de Bolşevik ihtilali olmuş, Osmanlı ile Rusya arasında 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması Ermenistan ile de 4 Haziran 1918'de Batum antlaşması imzalanmıştı. Akabinde de 30 Ekim 19182de Mondros Ateşkes Antlaşması ile durum kısmen normale dönmüştü.

İşte yaşanan bu hengâmede her ne kadar erzak yollanmış ise bunlar yeterli olmamış, olağan üstü şartlar nedeniyle de toprak ekilemediğinden kıtlık (kaht) yaşanmıştır.[136]

Sonuçta da maalesef Şiran'da açlıktan ölenler olmuş, sokaklarda can çekişen ve ölmek üzere olan insanların varlığı bildirilmiştir.

Arşiv Fon Kodu: DH.İ.UM, Dosya No: 20-04, Gömlek No: 2/41, Tarihi: 19 Za 1336 (26 Ağustos 1918), Konusu: Şiran sokaklarında açlıktan ölmüş cesetlere rastlandığı ve zorluk içerisinde insanlar bulunduğuna dair Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nden verilen müzekkerenin İaşe Nezareti'ne gönderildiği.

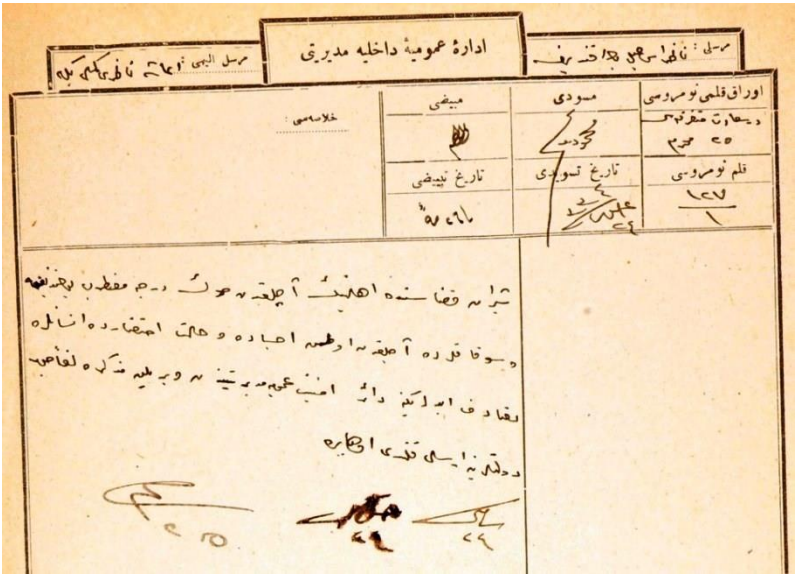

136 http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/04/birinci-dunya-savasinda-sivastan-muhtelif-yerlere-yollanan-erzaklar/

İdare-i Umumiye-i Dâhiliye Müdiriyeti
24 Ağustos 1334 (17 Zilkade 1336-24 Ağustos 1918)

Şiran kazasında ahalinin açlıktan son derece muzdarib bulunduğunun ve sokaklarda açlıktan ölmüş ecsada (cesetlere) ve hâlet-i ihtizarda (can çekişen) insanlara tesadüf edildiğine dair Emniyet-i Umumiye Müdiriyetinden verilmiş müzekkere leffen savb-ı devletlerine irsal kılındı ol babda.
24 Za Sene 1335 (11 Eylül 1917)

Birinci Dünya Savaşında (Kafkas Cephesi) Alucra'nın Durumu

Osmanlı ile Ruslar tarihin pek çok devresinde savaş halinde olmuşlardı. 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 savaştan beri Kars, Ardahan, Artvin ve Batum Rus işgali altındaydı. Ruslar Birinci Dünya Savaşına kadar (1914-1917) buradaki güçlerini tahkim etmişti. Osmanlı bu savaşta Ruslarla Kafkas Cephesi'nde savaşmak durumunda kalmıştı. Bir kaç cephede birden girdiğinden güçlerini dağıtmak zorunda kalmış ve Ruslara karşı Kafkas Cephesinde tutunamayarak mevzi kaybetmişti.

Önce Rize sonra Trabzon, Ruslar tarafından işgal edilince 3. Ordu, Kemah-Refahiye- Tirebolu hattına çekildi. Ruslara bu savaş sırasında Ermeni ve Gürcü birlikleri de destek vermiş Müslüman halkın mağduriyetine neden olunmuştu. Erzurum hattını da aşan Ruslar batıya doğru ilerlemeye devam ettiğinde Kelkit'in Çilhoroz mevkiine kadar ilerlemişti. Buna karşı Alucra güzergâhında savunma hattı oluşturulmuş ve Zun, Karabörk, Çakmanus, Zıhar, hacı Hasan köyleri boyunca yaylalarda mevziler oluşturulmuş, dispanserler ve koğuşlar inşa edilmiş, Alucra'nın Kamışlı köyünde bir bina askeri hastane teşkil edilmişti. Bu köyümüzde ilgi bekleyen bir de askeri şehitlik bulunmaktadır.

Kolordu'nun burada konuşlanması sonucu Alucra'da ve köylerinde muhtelif yapılar da askeriye tarafından komuta merkezi ve diğer amaçlarla kullanılmaya başlanmış, dağlardaki kesif ormanlar

kesilerek mevzi ve yapı inşaatlarında ve ısınma amaçlı yakıt olarak kullanılmıştır.

İşte tüm bu hengâmede halkın pek çoğu da yerlerinden göç ettirilmek durumunda kalmıştı. Aşağıda transkripsiyonu verilen şifreli telgraflarda bunun izleri görülmektedir. Özellikle Refahiye, Suşehri, Alucra ve sair yerlerin ahalilerinin Tokat'a doğru mecburi iskâna tabi tutuldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte halkın büyük çoğunluğunun oralarda aç ve sefil kaldıkları yardıma muhtaç hale geldikleri bu nedenle de ya kendilerine iaşe yardımında bulunulması ya da yerlerine dönmelerine müsaade edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Savaş nedeniyle tarlalar da ekilip biçilemediğinden yerini bırakıp göçenlerde yerinde kalanlarda sefillik çekmiştir.

Arşiv Fon Kodu: DH. ŞFR, Dosya No: 76, Gömlek No: 144, Tarihi: 1335 B (Receb) 23 (15 Mayıs 1917), Askeri sebeplerden dolayı Tokad'a sevk edilen Suşehri, Alucra, Refahiye ve sair kazalar

ahalisinden yardıma muhtaç olanların iaşelerinin karşılanması gerektiğine dair Sivas Vilayetine çekilen telgraf.

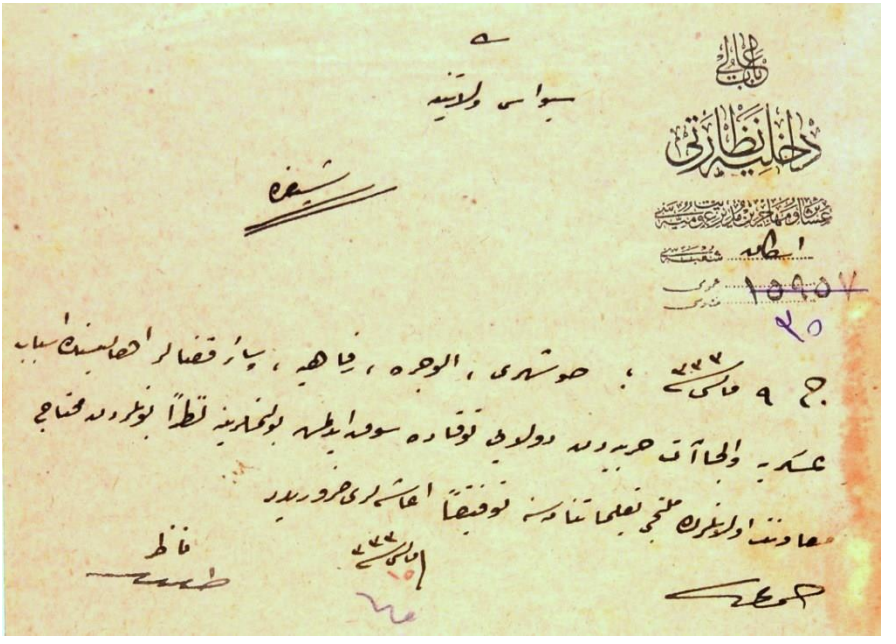

Sivas Vilayetine Şifre

Fi 9 Mayıs sene (1)333 Suşehri, Alucra, Refahiye ve sair kazalar ahalisinin esbâb-ı askeriye ve ilcaât-ı harbiyeden dolayı Tokad'a sevk edilmiş bulunmalarına nazaran bunlardan muhtaç-ı muavenet olanların mülteci talimatnamesine tevfikan iaşeleri zarûridir. Fi 15 Mayıs (1)333 Nazır (Talat)

Arşiv Fon Kodu: DH. ŞFR. Dosya No: 553, Gömlek No: 82, Tarihi: 1333 My (Mayıs) 08 (8 Mayıs 1917), Konu Özeti: Suşehri, Alucra, Refahiye gibi kazalar ahalisinin memleketleri duçar-ı istila olması dolayısıyla muhacirin tahsisatından iaşe edilmesine dair. (Sivas)

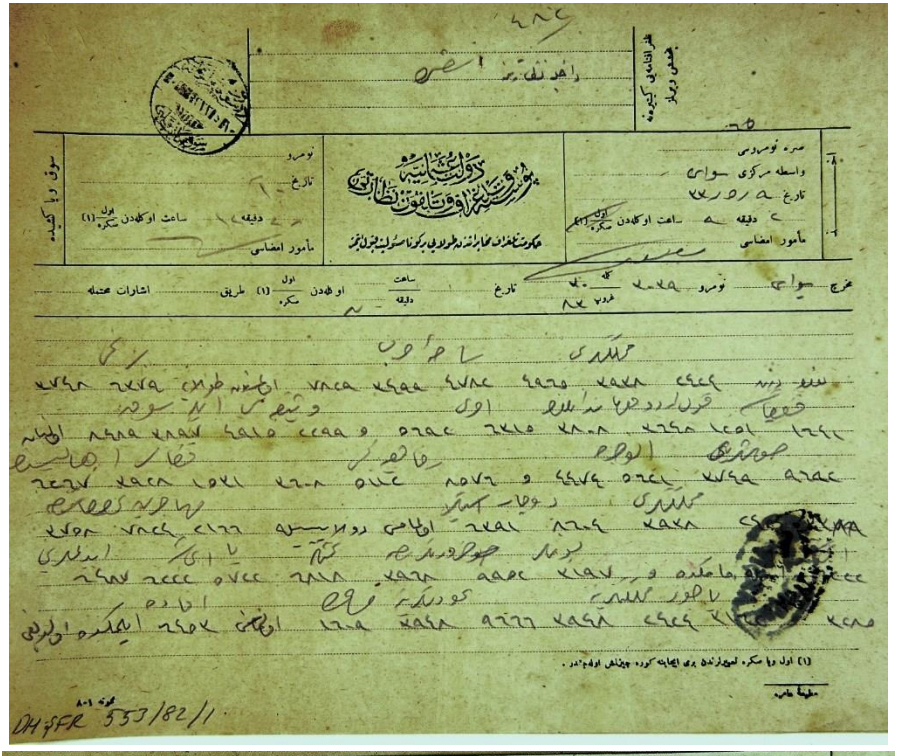

DH SFR 553/82/1

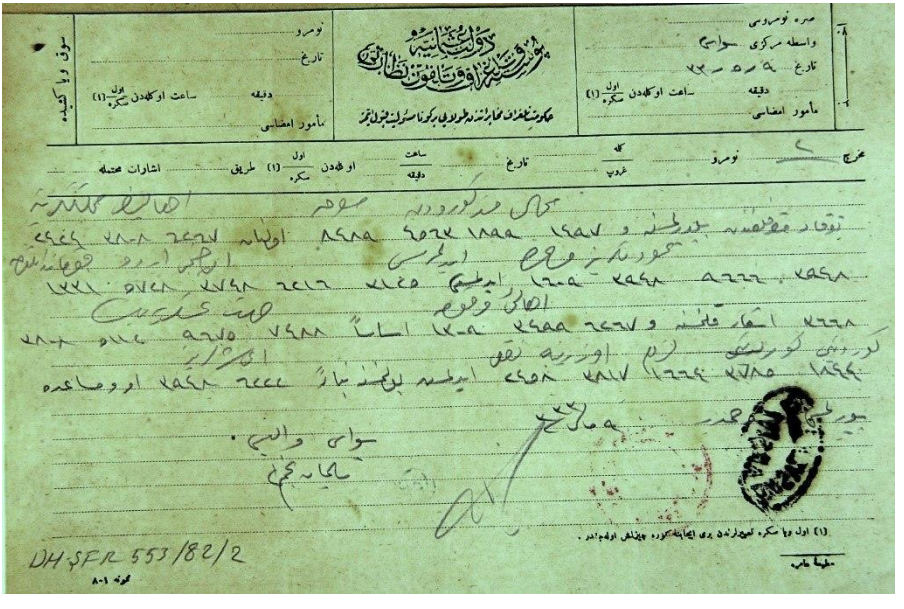

DH SFR 553/82/2

Dâhiliye Nezareti'ne /Şifre

Memleketleri saha-yı harb olmasından dolayı Birinci Kafkas Kolordu Kumandanlığı'nın emri vesikası ile sevk olunan Suşehri, Alucra ve Refahiye gibi kazalar ahalisinin memleketleri duçar-ı istila olması dolayısıyla muhacirin tahsisatından bunlar zaruretlerinden bahisle ya iaşe edilmeleri yahut memleketlerine avdetlerine müsaade ifade edilmekte olduğu Tokat mutasarrıflığından bildirilmiş ve mahal-i mezkûrdan sevk olunan ahalinin memleketlerine avdetlerine müsaade edilmesi Üçüncü Ordu Kumandanlığından iş'ar kılınmasına ve ahali-i merkumun esasen cihet-i askeriyenin gördüğü görüldüğü lüzum üzerine nakd edilmiş bulunmasına binaen iaşelerine emr ü müsaade buyurulması müsterhamdır (istirham olunur). 9 Mayıs sene (1)333 Sivas Valisi Süleyman

1916'da Suşehri'nin Suşar Mevkiine Düşen Uçak

İlk tayyarelere ve pilotlara ait fotoğraflar

Osmanlı ile Ruslar tarihte pek çok kez savaştılar. Bunlardan biri 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 harbidir. Bu savaşta Ruslar, Batum, Artvin, Ardahan ve Kars'ı işgal etmişlerdi. I. Dünya Savaşı başladığında (1914-1917) da durum bu haldeydi. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı birkaç cephede birden savaşmak zorunda kalınca Şark Cephesine yeterince güç ayıramadığından burada askeri yönden tahkimatını güçlendirmiş olan Ruslara karşı direnemeyerek mevzi ve toprak kaybetmeye başladı. Erzurum hattını aşan Ruslar Bayburd'dan Trabzon'a kadar uzanan hattı ele geçirince Kafkas Ordusuna bağlı kolordumuz da Refahiye'den Tirebolu'ya uzanan hat boyunca mevzilenerek düşmanı karşılamaya çalıştı.

Şifreli telgrafta belirtilen tayyare kazası Rusların Trabzon'u işgalinin öncesinde Nisan 1916'da Trabzon, Ruslar tarafından işgal edilmeden önce 7 Mart 1916'ya denk gelmektedir. Trabzon'dan

Erzincan'a kadar uzanan hat boyunca hem birliklerimizi denetlemek hem de düşmanın durumunu gözetlemek için havalanmış olan teyyaremiz, motor arızası nedeniyle Suşehri'nin Suşar mevkiinde düşmüş veya zorunlu iniş yapmak zorunda kalmıştır. Pilotlarının sağ kurtulmuş olması nedeniyle bu tahminde bulunmak mümkün olmaktadır.

17 Haziran 1917'de ise bu kez bir Rus tayyaresi ineceği yeri şaşırarak Alucra'da mal pazarı olarak kullanılan geniş ve düz alana inmiş, pilotu esir alınmıştır. Burada iki yıl kadar kalan tayyare Vecihi Hürkuş tarafından uçurularak Suşehri'ne götürülmüştür.[137]

Fon Kodu: DH. ŞFR. Dosya No: 512, gömlek No: 16, Tarihi: 1331 Şu (Şubat) 23 (7 Mart 1916), Konu Özeti: Trabzon'dan Erzincan'a uçan tayyarenin Suşehri'ne tabi Suşar mevkiine düştüğü. (Sivas)

[137]http://www.alucra.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=1543

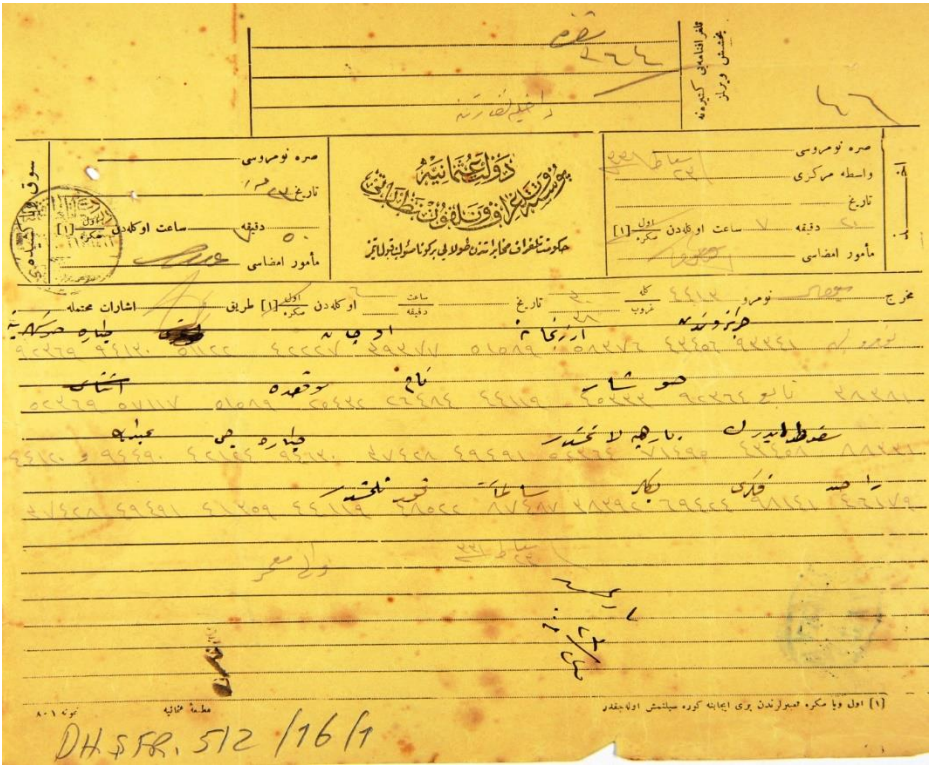

Dâhiliye Nezareti’ne

(Numru beş) Trabzon’dan Erzincan’a uçan tayyâre Suşehrine tabi Suşar nam mevkide sükût (düşerek) ederek parçalanmıştır. Tayyâreci Abdullah Vahid, Fikri Beyler salimen kurtulmuştur.
Fi 23 Şubat sene (1)331 Vali Mahir

Reis-i Cumhur'un (Cumhurbaşkanı'nın) 1924 Yılında Sivas-Suşehri Ziyareti Bilgileri

Geçmiş tarihimize yönelik bir hatıra daha. Aşağıdaki telgraflarda Cumhurbaşkanı Atatürk'ün deprem nedeniyle yaptığı Erzurum seyahati dönüşü uğradığı Sivas'tan Zara yoluyla Suşehri'ne gelişinin Başkanlığa çekilen telgraftan öğreniyoruz.

Anlatılanlara göre Reis-i Cumhur (Mustafa Kemal Atatürk) Karahisar-i Şarki Meb'usu Ali Sururi Bey'in daveti üzerine Suşehri'nden Karahisar'a gelerek kenti şereflendirmiş ve bir süre burada kalmıştır.

Atatürk Alay Karargâhı Subaylarıyla eski Ortaokul önünde (12/10/1924)

Cumhurbaşkanı'nın 27.9.1924 günü Sivas'a ulaştığı, bir gün Suşehri'nde kalarak hareket edeceğine dair telgraf.

Yer No: 30 10 0 0.2.9.12

Dosya No: 3/12

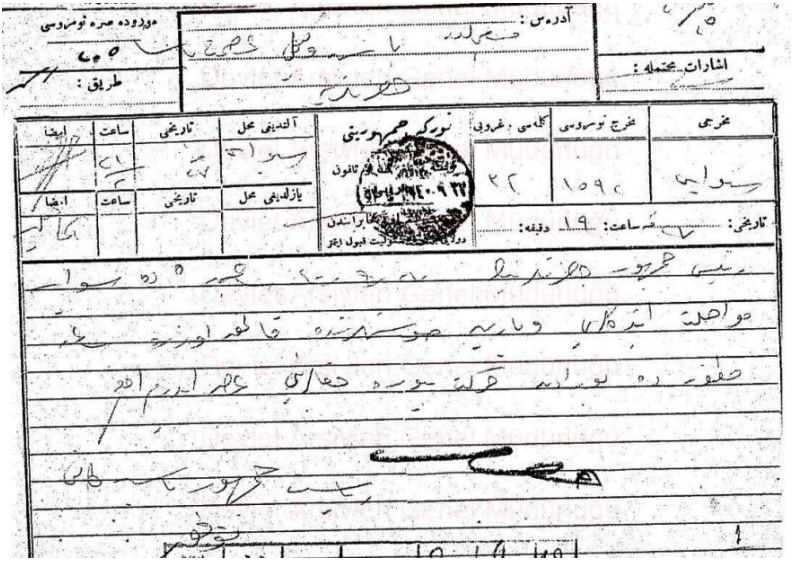

Türkiye Cumhuriyeti
Baş Vekil İsmet Paşa Hazretlerine
Mahreci/Sivas

Reis-i Cumhur Hazretlerinin (27.9.1924) Sivas'a muvasalat ettikleri ve yarın Suşehri'nde kalmak üzere saat dokuzda buradan hareket buyuracaklarını arz ederim. Reis-i Cumhur Baş Kâtibi

Cumhurbaşkanı'nın Suşehri'ne varışından sonra bütün gün yağmur yağdığı Cumhurbaşkanı ve eşinin sıhhatlerinin iyi olduğuna dair telgraf.

Yer No: 30 10 0 0.2.9.13

Dosya No: 3/13

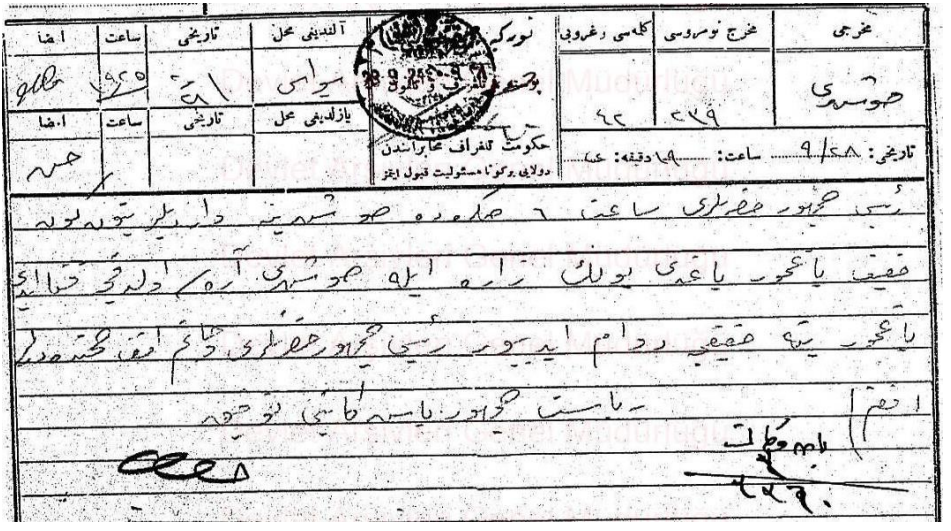

Mahreci/Sivas
Tarihi: 28/9/1924

Reis-i Cumhur Hazretleri 6 saat sonra da Suşehri 'ne vardılar. Bütün gün hafif yağmur yağdı. Yolun Zara ile Suşehri arası oldukça kötü idi. Yağmur yine hafifçe devam ediyor. Reis-i Cumhur Hazretleri ve Hanımefendi sıhhatteler efendim.
Reis-i Cumhur Baş Kâtibi Tevfik

1916'da Suşehri'ni Ziyaret Eden Başkumandan Vekili

Enver Paşa

Fon Kodu: DH. ŞFR. (Dâhiliye Şifre), Dosya No: 518, Gömlek No: 13, Tarihi: 16 Nisan 1332, Konu Özeti: Başkumandan vekilinin Suşehri'ne gittiği. (Sivas)

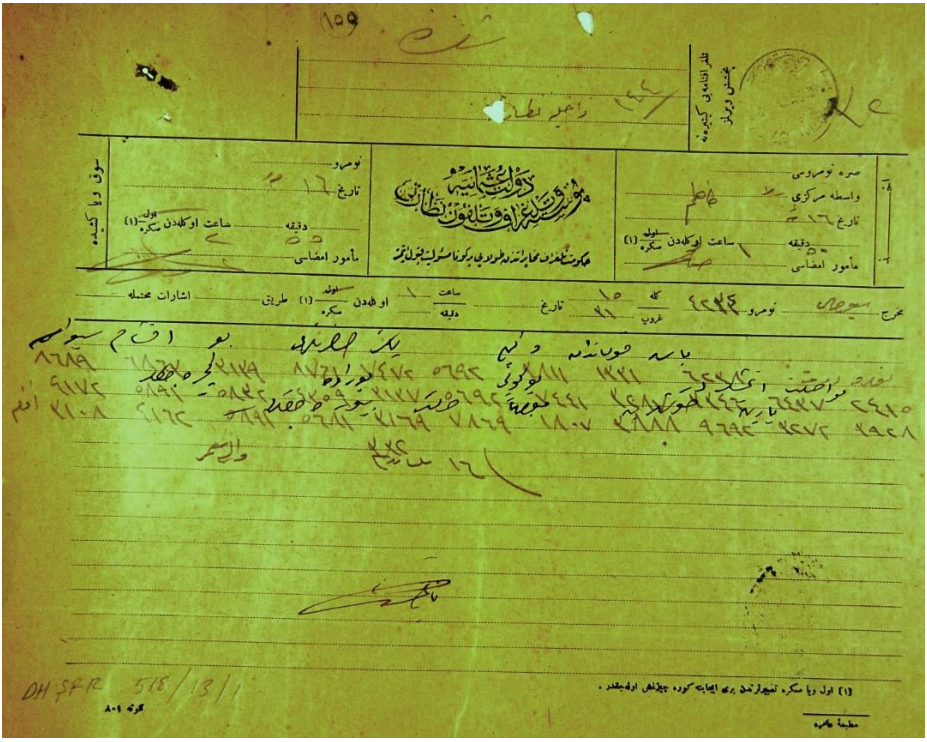

(Numero 4) Başkumandan Vekili Bey Hazretleri bu akşam Sivas'a muvasalat (vasıl olmuş, ulaşmış) etmişlerdir. Bugünü burada geçirecek yarın Suşehri'ne müteveccihen (doğru, yönelerek) hareket buyuracaktır, efendim.
Fi 16 Nisan Sene (1)332 (29 Nisan 1916)
Vali Muammer

Yukarıdaki üç satırlık 29 Nisan 1916 tarihli bir şifreli telgraf insanı tarihin derinliklerine götürmekte çok şey hatırlatmaktadır. Öncelikle belge tarihi itibarıyla Birinci Dünya Savaşı yıllarını hatırlatmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Kafkas cephesinde de savaşmaktaydı ve Refahiye'den Tirebolu'ya uzanan hat üzerinde Ruslara karşı mevzilenmişti. Diğer bir ifadeyle Ruslar bu hatta yakın

bölgeleri işgal etmiş, buralarda yaşayan Müslüman halk iç kısımlara göç etmek zorunda kalmıştı. Suşehri de bu kapsamda savaş bölgesi kapsamındaydı.

Belgenin hatırlattığı diğer husus da bahsedilen Başkomutan Vekilinin kimliğiyle ilgilidir. Bu tarihte Başkomutan Vekili Enver Paşa'dır. Enver Paşa, 1881 yılında İstanbul'da doğmuş, 1922'de Tacikistan'da ölmüştür. Saray damadıdır.

1894'de Manastır Askeri Rüştiyesini bitirdikten sonra, 1897'de İstanbul Askeri İdadisi ve 1899'da Harp Okulunda okumuş, daha sonra 1902 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak Harp akademisinden dereceyle mezun olmuştur. Osmanlı Devletinin 1. Dünya Savaşına girmesinde önemli rol oynamıştır. 2 Ağustos 1914 yaşanan Sarıkamış olayında Hafız Hakkı Paşa ile birlikte büyük dahli bulunmaktadır. Belgede bahsedilen ve Sivas'tan Suşehri'ne hareket edecek Başkomutan Vekili de olayın tarihi seyri içinde Enver Paşa olmaktadır.

Şebinkarahisar Sancağını Tahrip Eden Yangınlar Ve Sonuçları

Şebinkarahisar'da sıklıkla yaşanan yangınlar neticesi şehir büyük boyutta zarar görmüş, önemli oranda maddi külfetle karşılaşılmasına sebebiyet vermiştir. Buna birde 1915'de yaşanan Ermeni ayaklanması sırasında onların kasten çıkardığı yangınlar eklenince zaten ahşap malzemenin ağırlıkta olduğu yapılarda büyük boyutta yangınlar yaşanmıştır. Sonraki süreçte Şebinkarahisar'ın vilayetlikten tenzil edilerek ilçe konumuna düşürülmesinde bu yangınların hiç de küçümsenemeyecek etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Zira yangın, kamu binalarında da büyük oranda tahribata

neden olmuş, söz konusu kamu binalarının onarımında maddi imkânsızlıklar nedeniyle zorluklar yaşanmıştır.

Belediye hizmetlerinden biri konumunda olan itfaiye teşkilatının yetersizliği ve bunun öncesinde alınması gereken koruyucu tedbirlerin eksikliği Şebinkarahisar'a çok şeylere malolmuştur. Bunun yanında geçmişte neredeyse her 50 veya 100 senede bir yaşanan depremlerin Şebinkarahisar'a verdiği zararları da unutmamak gerekir.

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT.1574-74 Tarih: 11 R 1306 (15 Aralık 1888): Arşivdeki Konu Başlığı: Karahisar-i Şarki Sancağı'nın merkezi olan Karahisar kasabasında sıkça çıkan yangınlara binaların çatısında kullanılan tahtalar sebep olduğundan, çatılarda tahta kullanılmasının yasaklandığı.

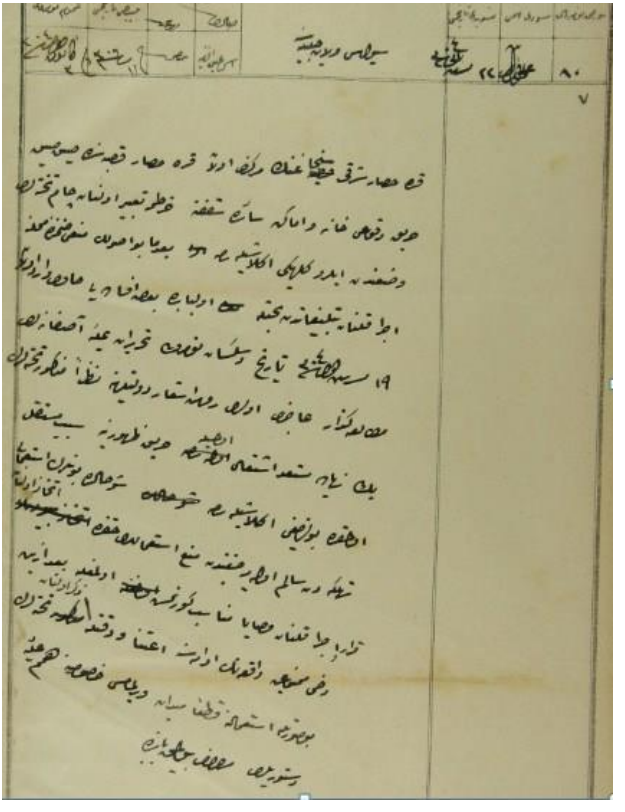

Karahisar-i Şarki Sancağı'nın merkezi olan Karahisar kasabasında sık, sık harik (yangın) vukuu hâne ve emâkin-i (mekânlar) sâire ve sakfına (tavanına) hartama diye tabir olunan çam tahtaları vaz'ından (tarz durum) ilerü geldiği anlaşılarak ba'demâ bu usulün men'i zımmında mahalline icrâ kılınan tebligattan bahisle ol babda bazı ifadeyi hâvi vârid olan 19 Teşrin-i evvel sene (1)304 (31 Ekim 1888) tarih ve seksen numrolu tahrirat-ı (yazı) aliye-i (yüksek makam) asafâneleri (yakışır surette) mütalaa (değerlendirme) güzar-ı aciz (çözümünde aciz kalmak) oldu reviş-i iş'ar-ı devletlerine nazaran mezkur (zikredilen) tahtaları pek ziyade müstaid-i iştial (tutuşmaya, parlamaya elverişli) olmasıyla harik zuhuruna (yangın çıkmasına) sebeb-i müstakil olmakda bulunduğu anlaşılarak bu halde bunların isti'mali tehlikeden sâlim olamayacağından men'i isti'malleri (kullanmak, faydalanmak) hakkında ittihaz (kabullenmek) olunan karar ve icra kılınan vesâya (öğüt nasihat) münasib görünmüş olmağla ba'd-ezin dahi memnu'iyye-i vakı'anın idamesine i'tina ve dikkatle zikr olunan tahtaların bu suretle isti'maline (kullanımına) kat'a meydan verilmemesi hususuna himem-i (himmet) aliyye-i dusturileri (umumi kaide) masruf (sarfolunmuş) buyrulmak babında.

Belgeden de anlaşıldığı gibi 1888'de durum öyle bir hal almış ki, ahşap malzemenin evlerde ağırlıklı olarak kullanımı nedeniyle Şebinkarahisar'da sıklıkla yaşanan yangınlar neticesi idare organları tedbir olarak evlerin çatılarında kullanılan hartama diye tabir edilen malzemeyi yasaklamak zorunda kalmıştır. Hartama, Karadeniz bölgesinde çatıları kaplamak için kullanılan özel bıçakla ince bir şekilde yarılarak gayet ince levha haline getirilmiş çam tahtalarına verilen addır.

Mobilyacıların suntaların üzerini kaplamakta kullandığı "kaplamaya" benzemektedir. Bu ince haliyle ve çam ağacının özelliği gereği reçineli olması nedeniyle parlamaya ve yanmaya elverişli olmaktadır. Ancak alternatifi de olmadığından uzun yıllar kullanımına devam edilmiştir. Bu malzeme daha çok dereli gibi ormanları çok olan

bölge insanları tarafından hazırlanarak Şebinkarahisar'a getirilerek satılmıştır.

Her çam ağacından da yapılamamakta olup, önce ağacın kabuk kısmı açılarak uygun olup olmadığı tespit edilmekte elverişli bulunursa da ağaç kesilip daha yaşken levha haline getirilmektedir. Bunların boyu 1.5 metreyi geçmemekte olup, uygulamada aynen çatı sacı çakar gibi birbirinin üzerine bindirilerek çatının ana ağaçlarına belirli aralıklarla çivilenmektedir. Her ne kadar yasaklanmış bir yöntem olsa da Cumhuriyet döneminde de uygulandığına yönelik örnekleri vardır. Geçmişte bu yöntemle çatı kaplama malzemesi elde etmek hiç şüphesiz ormanlara da çok zarar vermekteydi. Geçmişte bina ve evlerde ahşap malzeme kullanımı ağırlıkta olduğu için sıklıkla karşılaşılan yangınlar neticesi önemli oranda çan ve mal kaybına uğranılmıştır.

1915 tarihli ve sonrasındaki belgelerden de anlaşılacağı üzere yangınların önünün alınamadığı, bu nedenle zarara uğramaya devam edildiği görülmektedir.

Yangınlar Osmanlı kentsel gelişmesine yön veren bir olgudur. Yangınlarla mücadele 19. yüzyıl boyunca Osmanlı idarî ve siyasî teşkilâtlanması ile malî durumundan ciddi oranda etkilenmiştir. Ayrıca idarî teşkilâtlanmada, malî durum ve hukuki düzenleme, yangınlar ve yangınlarla mücadele ile olan ilişkileri iki yönlü olup birbirlerini karşılıklı etkilemişlerdir.

Klasik dönemde mahalle ve lonca teşkilâtları, Selçuklu ve Osmanlı şehirlerine yüzyıllarca damgasını vurduğundan, Osmanlı Devletinde birçok belediye hizmetinde olduğu gibi yangınla mücadele ve itfaiye hizmetlerinde de etkin ve önemli bir rol oynamıştır.

Özellikle 1826'da Yeniçeri Ordusunun kaldırılması ile tekrar önem kazanan ve fonksiyonel hale gelen mahalle yangın teşkilâtları mahalle halkından toplanan paralarla idare olunurlardı. Mahalle

tulumbası ile alet ve edevatın muhafazası ve tulumbacıların sevk ve idaresi için mahalle ihtiyar heyeti tarafından bir reis tayin edilirdi. Mahalle tulumbacılarının devletten veya belediyeden aldıkları bir maaşları yoktu. Bulundukları yerlerde sanat ve ticaretle meşgul olan bu kişiler yangın olduğunda işlerini bırakıp yangın mahalline koşarlar ve belirli yerlerde muhafaza edilen balta, kova, merdiven, kürek gibi malzemelerle söndürme faaliyetlerine katılırlardı. Yangını söndürmede ilk anda başarılı olarak yangının büyümesine engel olunabilirse ne ala aksi takdirde bazen etraftaki binaların yıkılmasıyla kaderine terk edilen yangınların büyümesi bu şekilde engellenmeye çalışılırdı.

Söz konusu mahalle teşkilatlarının yapısı bir anlamda günümüzdeki sivil savunma görevlisi icraatlarına benzemektedir. Devlet ve belediye de bunlardan vergi almayarak, senede bir kat elbise ile günde birer çift ekmek vererek ve yatacak yer temin ederek yaptıkları hizmetlerin karşılığını vermeye çalışmıştır.[138]

Karahisar-i Şarki'de yangınların yaşandığı zamanda kalede oturanların olduğu bağ ve bağçelerine gitmek için çok sıkıntı çektikleri kasabada yanmış evlerin aynı yerde değil Köprübaşı mevkiinde (Bağlar) yapılmasının daha iyi olacağı belirtilmektedir. Söz konusu talebi desteklemek için de Köprübaşının Dersaadet'e Tarbzon'a ve Erzurum'a giden yol üzerinde kurulu olduğu ve hali hazırda burada hamam, fırın, bakkal, demirci ve nalbant olduğu belirtilmektedir. İlaveten hükümet konağın da zaten eski olduğundan bahisle yeniden yapılması gerektiğinden onun da Köprübaşı'nda inşa edilmesi halinde mesele kalmayacağı ifade olunarak inceleme yapmak üzere bir mühendis gönderilmesi talep edilmiştir.

[138]http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/dergi_v1/3/1/11.pdf, Osmanlı'da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri, Yrd.Doç.Dr. Hüseyin ÖZGÜR (Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İ.t.B.E, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.) & Dr. Sedat AZAKLI (Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İ.İ.B.F., Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi)

Bu husus Şura-yı Devlet'te (Danışma Meclisi) görüşülmüş ve halkın bu masrafı karşılayacak gücü olmadığından bahisle bu istek kabul edilmemiştir.

İncelenen belgelerden Karahisar'ın 1915'e kadar en az 7 kez yandığı anlaşılmaktadır. Yaşanan bu yangınlar öylesine etkili ve yıkıcı olmuştur ki kasabayı adeta yok etmiştir. Eskiden yapılar genelde ahşap ağırlıklı ve bitişik nizam olduğundan yangın bir defa başladığında söndürebilmek neredeyse imkânsız olmakta ve kendi kendine sönmesi beklenmekteydi.

Memlekette her halde Karahisar kadar yangınlardan bu kadar muzdarip olmuş başka bir belde daha yoktur. Yangınlar ileriki süreçte adeta Karahisar'ın kaderini belirlemiş hep geride kalmasına neden olmuştur. 1650'lerde çarşısında 750 dükkânı bulunan ve doğunun cazibe merkezi olan Karahisar sıklıkla yaşanan yangınlar ve buna ilaveten marûz kaldığı depremler neticesi yılların bütün birikimini kaybetmiştir. Çok şanssız bir kenttir, Medine-i Karahisar-i Şarki vesselâm.

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No: 2898, Gömlek No: 65, Tarihi: 1297 L 06 (11 Eylül 1880) Karahisar-i Şarki'de zuhur etmiş olan yangında muhterik olan çarsı ve mahallelerin Köprübaşı nam mahalle inşa olunmasına dair mahzar.

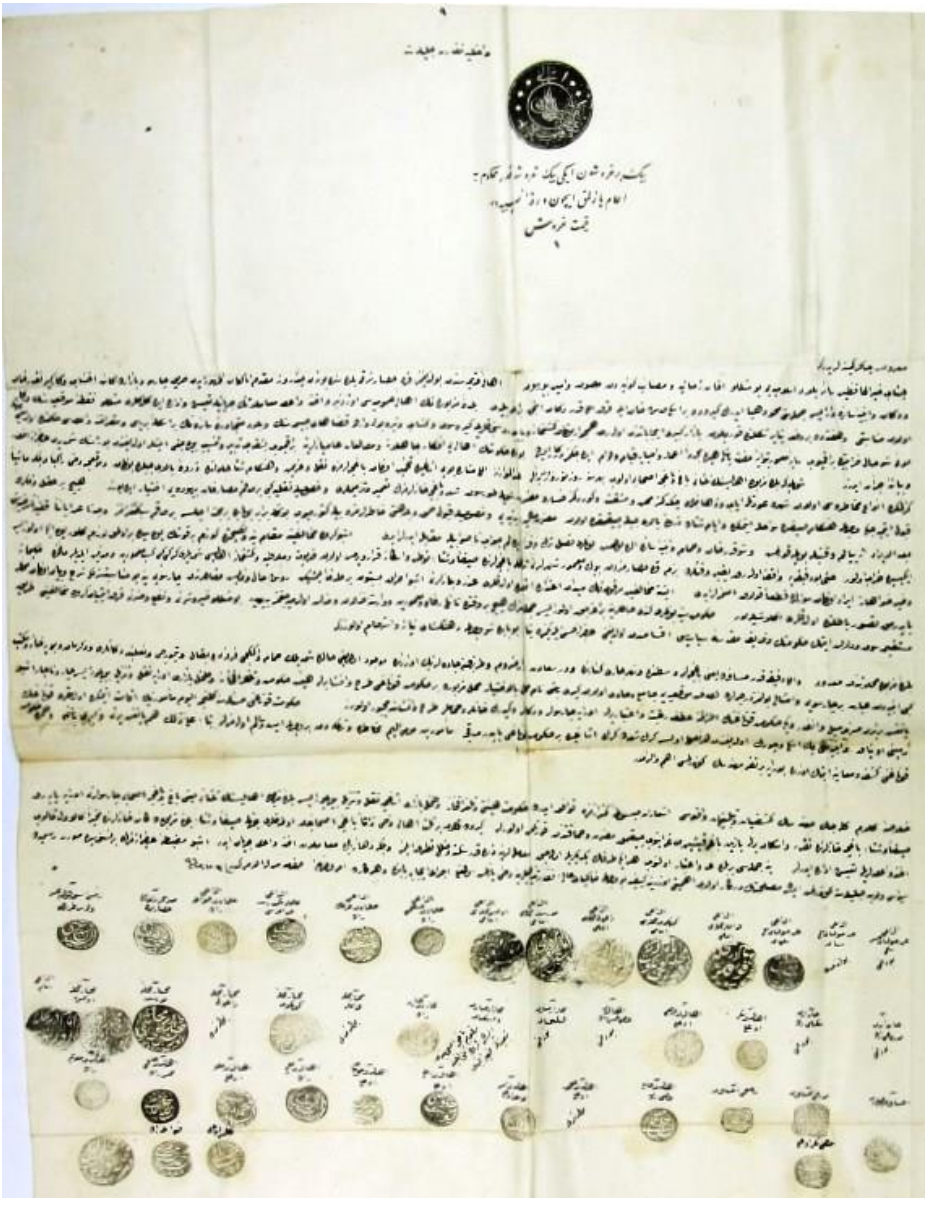

Dahiliye Nezareti Celilesine
Marûzi çakeri kemineleridir ki

Cenab-ı hayru'l hafızin sair bilad-ı İslamiyyeyi (diğer İslam beldelerini) bu misüllü afet-i zamaniyye ve mesaib-i (musibet) kevniyyeden (kâinata ait) masûn (korunan) ve emin buyursun. (Amin) Ahali-i kadimesinden bulunduğumuz Karahisar-i Şarki beldesinde bundan çend rûz mukaddem (önce) nagihan zuhûr iden harik (yangın) çarşuda pazarda kain ahşab ve kargir ne kadar han ve dükkân ebniye-i (binalar, yapılar) saire var ise cümlesini mahv u heba iderek geride bir eski taş han ile kırk elli kadar dükkân ancak bırakabildi. Belde-i mezbûrenin ahali-i umumiyesi öteden beru ahz ve ita muamelatının cereyanıyla teayüş (birbiriyle iyi geçinmek) ve idare edegeldikleri misüllü nokta-i mevkiyesinin derkâr olan münasebeti ve haftada bir defa panayır şeklinde kurulan pazar-ı kebiri icabatından olarak hemcivar bulunan Gümüşhane ve Bayburd Sancaklarıyla Giresun ve Keşab ve Tirebolu ve Ordu kazâhâ-yı (hâ: farsça çoğul eki) cesimenin (büyük kazaların, ilçelerin) ve belde-i mütecavire-i sairenin bir iskele-i beriyesi ve makarr ahz ve itası hükmünde olduğu cihetle bunu şu hal-i harabetin bırakub saye-i mamuriyetvaye-i hazret-i padişâhide müceddeden imar ve ihyaya kıyama ve devam ideceğimiz derkâr ise de bunda hükümetin ahaliyi efkâr cahilâne ve mütalaat-ı amiyânelerine bırakmayub başkaca tedabir ve tensibide mebni işler olduğundan burasının şimdiden acizane iftihar ve beyanına cüret ideriz. Şöyle ki belde-i mezbûre ahalisinin sükkanı (sakinleri) bağ ve bağçe ashabı bir olub beher sene rûz-ı nevruzdan bedale (beda ile) (nevrûz gününden başlamak üzere) inde'l muvazene elli minare boyu aşağıda tahmin olunan bağçelerimize nakil ve azimet ve hengâm-ı şita hulülünde (kış geldiğinde) zirve-i bâlâ-yı cebelde (dağın en yüksek zirvesinde) bulunan ve mevkice dahi rakiben (binerek) ve belki meşiyen (yaya olarak) gezilmekde enva-i muhatarası olan şehre avdetle iyab (gelmek) ve zehanimirde çekdiğimiz mihen u (minnet'in çoğulu) meşakkat ve gördüğümüz hasar ve mazarrad şöyle dursun şehr ve bağçehanelerimizin tamir ve termimleri (onarma) ve hususuyla nakliye gibi bir takım masarifat-ı beyhudayı ihtiyar idiyoruz. Hiç bir akıl ve fikrin kabul itmeyeceği vechle hengâme sayfda sevahile itmekde ve eyyamı şitada zirve-i bala-yı cebele çıkmakda olan mazarrat-ı maliye ve bedeniyyeyi ve hususuyla kabul-ı hak ve belehati (ahmaklık,

düşüncesizlik) hatırlarımıza bile getürmeyüb bununla beraber bu babda bir bahis açılsa birtakım ba'de'l-îrâd ne yapalım böyle kurulmuş ve şu kadar han ve hamam ve ebniyye-i sâ'ire elde bulunmuş bunları nasıl terk ve feda idelim cevâb-ı nâ-savâbıyla (doğruluk) mukabele iderlerdi. İş bukere de muhalifine makama pend (nasihat, öğüt) ve nasihatde gözüm bir kuşun yuvasında bir olmak lazım gelür bunda iki olur ise ikisi de harab olur hitamı bu dakikaya vakıf olarak yakın vakitlerde bizim Karahisarımızdan büyük ve mâmûr şehirler ……bağçelerinde sayfen ve şitaen tavattun (yerleşmek, vatan edinmek) ve iskâna karar verilmiş olan Harput ve Malatya ve Gümüşhane ahalisi şimdileri gereği gibi kesb-i mâmurin ve medeniyet edilmesi mealinde hâkimâne ve hayr-hâhâne (hayırlı istek) irad olunan sözlere kat'an kulak asmazlar idi. İşte muhalifin-i merkûmenin meydan-ı i'tizara (kusurunu bilmek) itmede oldukları özür ve bahanelerini işbu ahrak (miskin, akılsız adam) büsbütün bütün bir taraf eylemişken reviş-i hal (hal ve gidiş, gidişat) ve nümayiş (gösteri) makallerinden (sözler) çarşuya yine bu münasebetsizliği tarh ve beyan olunan mahalle yaptırmak tasavvur-ı batılında oldukları anlaşılıyor. Hükümet-i seniyye bunları kendi hallerine bırakacak olur ise cümlesinin hiçbir vakitde nail-i refah ve mâmûriyet ve vareste-i hızlan (rezil olma, aşağı düşme) ve mezellet (alçaklık, rezillik) olamayacağımız bedihidir (aşikâr, açık) . Bu misüllü hayr ve şerri ve nef' (yararlılık) ve dârı (yer, mekân, sahip) fark itmeyen güruh-ı (cemaat, takım) muhalifini tarik-i müstakime (doğru yola) sevk ve delalet itmek (yol göstermek) hükümetin ve vezaif-i mukaddese-i siyasiyesi aksamından olduğunu acizane hisseylediğimize binaen bu babda şu veçhile dehangüşa-yı (söyleyen) niyaz (dua, yalvarma) ve istirham (rica etmek) olunur ki,

Belde-i mezbûre mahallatından ma'dud ve elli dakika kadar mesafede yani bahçeler vasatında ve nehr-i cari kenarında (nehir kenarında) ve Dersaadet, Erzurum ve Trabzon Caddelerinin üzerinde mevcud olduğu halde şimdilik hamam ve ekmekçi fırunu ve bakkal ve temürci ve nalband dükkânları ve değirmen ve boyahane ve mekteb gibi ebniyeden (yapılar) ibaret bir çarşuya ve emsali bulunmaz derecelerde letafet-i mevkiyeye cami ve havi olan Köprübaşı nam

mahal bi'l ihtiyar mahal mahal-i mezbûrda bir hükümet konağı tarh ve inşa birle heyet-i hükümet ve telgrafhâne ve tahıl pazarı oraya nakil ve tenzil buyurulur ise çar u naçar işbu yangın yerinden sarf-ı meyl (istek, yönelme) ve enzar (bakış, görüş) ve yeni hükümet konağının etrafına atf-ı rağbet ve itibarıyla oraya çarşular ve dükkânlar ve gerek hanlar ve hamamlar tarh ve inşasına mecbur oluruz. Hükümet konağı meselesine gelince el-yevm memurinin ikamet itmekde oldukları konağın zemini oynak ve itiyatsız pek eski ve çürük olduğundan her nasıl olsa gerek şehirde gerek aşağıda bir hükümet konağı yaptırmadıkça memurin-i mumaileyhin muhatara ve tehlikeden bir vecihle emin ve salim olamazlar binâen alâ zâlik him yangın yerini ve Köprübaşı'nı ve hem de hükümet konağını keşif ve muayene itmek üzere buraya bir nefer mühendisin gönderilmesi ehem ve elzemdir.

Hülasa-i kelam gelecek mühendisin keşfiyat ve tebligat vakıası iş'ârat-ı mebsute-i kemteranemize tevafuk iderde hükümet heyeti ve telgrafhâne ve tahıl pazarı aşağıya nakil ve tenzil buyurulur ise belde-i mezbûre ahalisinin sülüsânı (üçte ikisi) yani bağ ve bağçe ashabı çarşularını oraya yayarak sayfen ve şitaen bağçe hanelerinde takarrür (yerleşmek) ve iskân-ı birle (yaz kış aynı yerde iskân ile) yazın bağı kışın dağı inüb çıkmak mazarrat (zarar) ve hamakatından (ahmaklık) kurtulmuş olurlar gerude kalan bir sülüs ahali dahi zaten bağçe ashabından olmadıkları cihetle sayfen ve şitaen belde-i mezbûrede kain hanelerinde muhayyeran ke-l evvel kalub ahz u italarıyla taayyüş idare iderler. Yine cümlesi bir belde add ve itibar olunub her iki tarafın yekdiğeriyle olacak muamelelerine zerre kadar sekte ve halel tatarruk eylemez ve belki daha ziyade muamelat ahz ve ita cereyan ider işbu mazbata-i acizanemizin bir nüshası da sureti resmiyede Sivas Vilayet-i Celilesi'ne gönderilmiş ise de maslahatın derkâr olan ehemmiyeti üzerine keyfiyet bu veçhile hakpâye-i âli-i nezâretpenâhilerine dahi yazılmış olunmakla icra-yı icabı babında ve herkârda emr ü ferman men-lehü'l emrindir. Fi 3 Mart sene (12)96

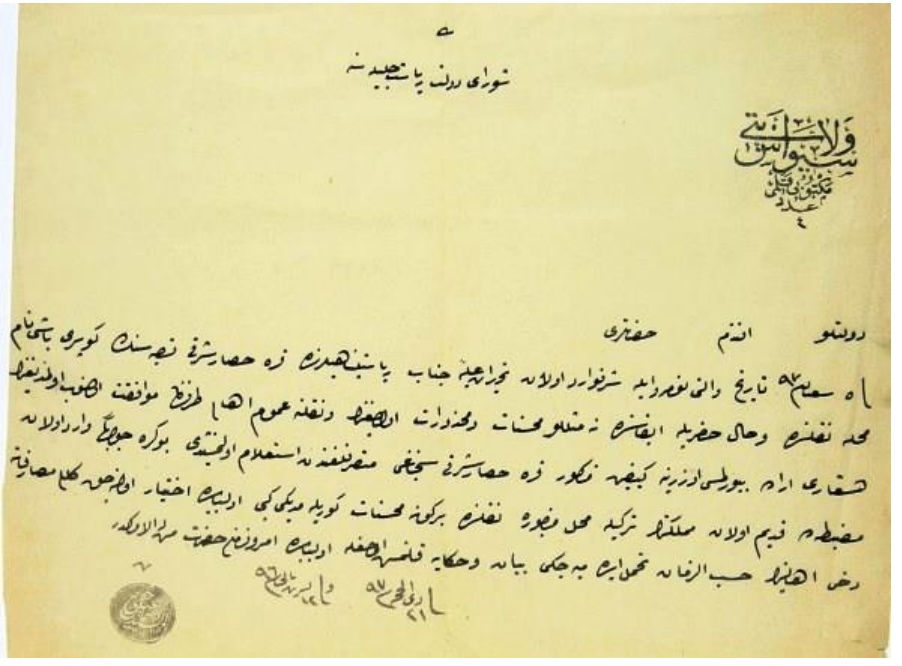

Sivas Vilayeti Mektubi Kalemi Adet 4
Şura-yı Devlet Riyaset-i Celilesine
Devletlü Efendim Hazretleri

Fi 5 Safer sene 97 tarih ve altı numru ile şeref-varid olan tahrirat-ı âliye-i cenab-ı riyasetpenâhilerinde Karahisar-i Şarki kasabasının Köprübaşı nam mahalle naklinde ve hal-i hazırıyla ifasında ne misüllü muhassenat ve mahzûrat olacağının ve nakline umum ahali tarafından muvafakat olunub olunmadığının işar-ı irade buyurulması üzerine keyfiyet-i mezkûr Karahisar-i Şarki Sancağı Mutasarrıflığından istilâm olunmuşdu. Bu kere cevaben vârid olan mazbata da kadim olan memleketin terkiyle mahal-i mezbûra naklinde bir güna muhassenat görülemediği gibi ol-babda ihtiyar olunacak külli masarifine dahi ahalinin hasb-el-zaman tahammül edemeyeceği beyan ve hikâye kılınmış olmağla ol-babda emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir. Fi 21 Zilhicce sene (12)97 ve fi 12 Teşrinisani sene 97 (24 Kasım 1880)
Bende İsmail Hakkı

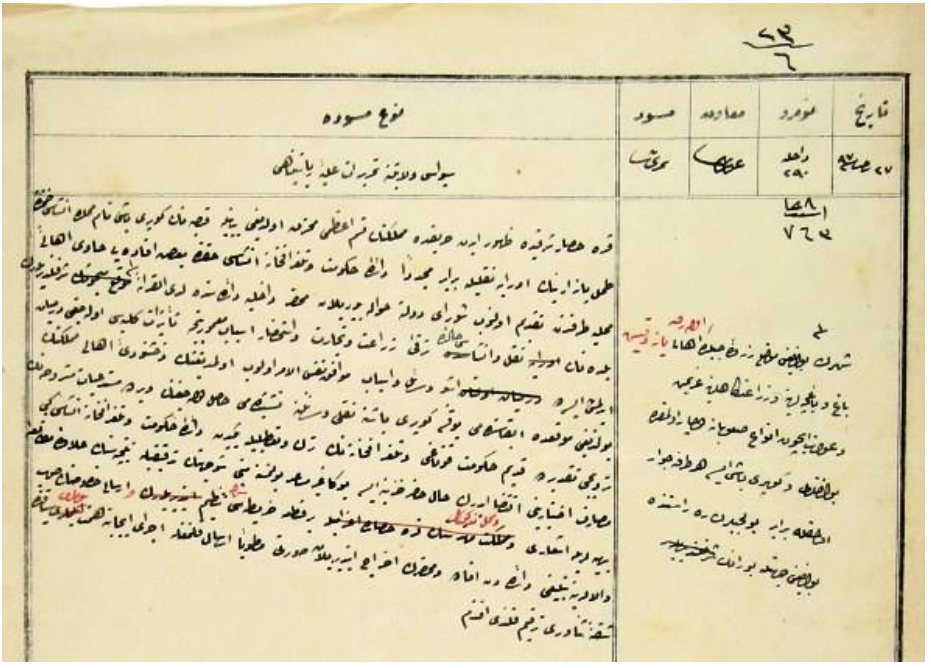

Sivas vilayetine tahrirat-ı âliyye-i riyasetpenâhi

Karahisar-i Şarki'de zuhûr iden harikde memleketin kısm-ı azami muhterik olduğu beyanıyla kasabanın Köprübaşı nam mahalde inşası hakkında temel pazarının oraya nakliyle müceddeden daire-i hükümet ve telgrafhane inşası hakkında bazı ifadeye havi ahali-i mahalliye tarafından takdim olunub Şura-yı Devlet'e havale buyrulan muhtıra Dâhiliye Dairesinde lede'l-kıraa şehrin bulunduğu mevki' zirve-i cebelde olarak ahali yaz ve kış bağ ve bağçelerine ve zıraatgâhına azimet ve avdet içün envai suubete (zorluk, güçlük) düçar olmakda bulunmakda ve Köprübaşı ise her tarafa civar olmakla beraber yolcuların rah-ı rastında (doğru yolunda) bulunduğu cihetle buranın şereflendirilerek beldenin nakil ve inşası halinde terk-i ziraat ve ticaret istihzar-ı esbab memuriyetçe te'sirat-ı külliyesi olacağı dermeyan idilmiş ise de işbu vesâ'il ve esbab muvafık-ı nefsü'l-emr (işin aslına uygun) olub olmadığının ve hoşnud-ı ahali-i memleketin bulunduğu mevki'de ifasında mı yoksa Köprübaşı'na nakli vesâ'iline (vesileler) teşebbüsde mi hasıl olacağının ve bir de müsted'iyât-ı meşrûhânın

(dilekçe konusunun) tervici takdirde (müsait görüldüğü takdirde) kadim hükümet konağı ve telgrafhanenin terk ü ta'tîliyle (atıl, boş bırakmak) yeniden daire-i hükümet ve telgrafhane inşası gibi masarif ihtiyarını iktiza iderek hal-i hazır hazine ise buna gayr-i müsaid bulunmasına mebni şu cihetin tedkikiyle neticesinin ilave-i mütalaa-i behiyyeleriyle iş'arı ve mahal-i mezkûrenin bir kıt'a haritasının tanzim ve irsali hususunun savb-ı vâlâlarına tebliği daireden ifade ve mahzarın ihraç itdirilen sureti matviyyen irsal kılınmağla icra-yı icabına himmet buyurulmak siyakında şukka-i senâveri terkim kılındı efendim.

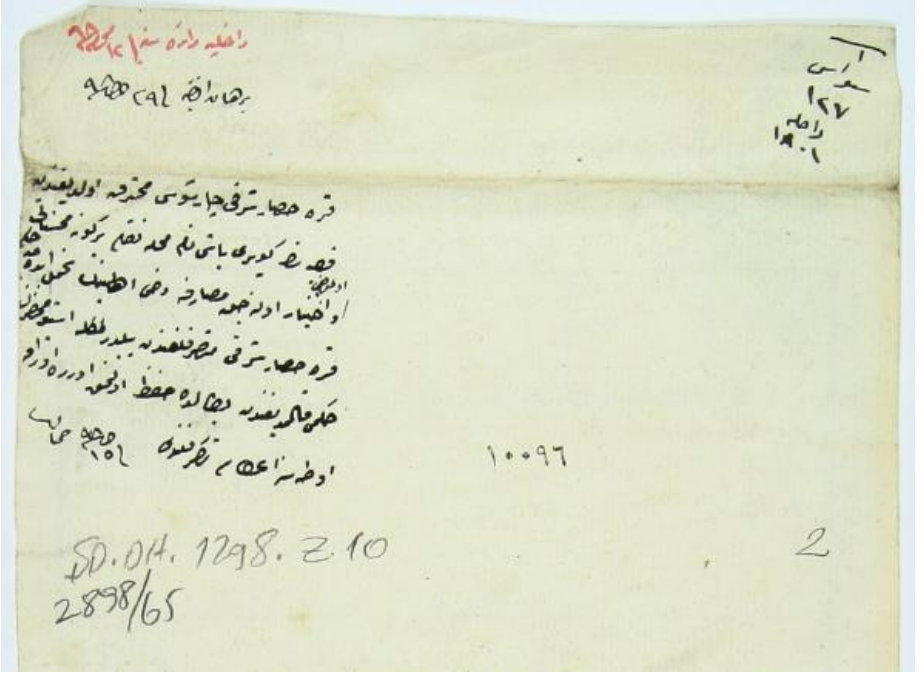

Karahisar-i Şarki çarşusu muhterik olduğundan (yandığından) kasabanın Köprübaşı nam mahalle nakli bir güna muhassenatı (üstünlük sebepleri) olmadığı ve ihtiyar olunacak (katlanılacak) masarife dahi ahalinin tahammül edemeyeceği Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından bildirilmekle işbu mahzarın hükmü kalmadığından

battalda (hükümsüz, faydasız) hıfz olunmak üzere evrak odasına itası tezekkür kılındı. Fi 15 Cemaziyelahir sene (12)97

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1369, Gömlek No: 5, Tarihi: 1304 M 1(30 Eylül 1886), Konusu: Karahisar-i Şarki'de çıkan yangına dair, Sivas vilayetinden alınıp takdim olunan tahrirat üzerine, erkân-ı vilayetten birinin olay mahalline gönderilerek mağdurlarla ilgilenilmesi.

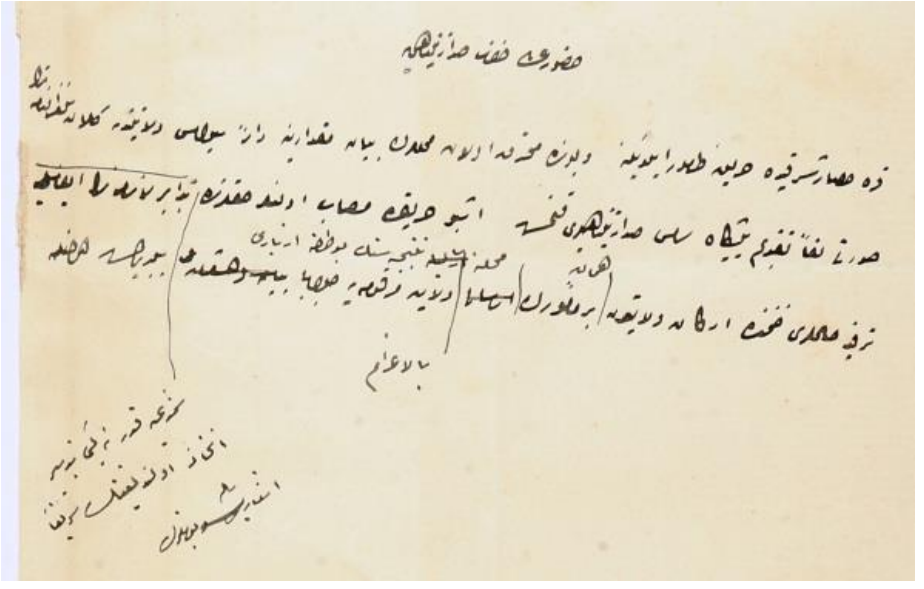

Huzur-ı Hazret-i Sâdâretpenâhiye

Karahisar-i Şarki'de harik zuhur eylediğine ve bunda muhterik olan mahallerin beyan-ı mikdarına dair Sivas vilayetinden gelen telgrafnâmenin sureti leffen takdim-i pişgâh-ı sâmi-i sâdâretpenâhileri kılınmış işbu harikde musab olanlar haklarında şimdiye kadar ne gibi tedabir ittihaz olunduğunun serian iş'arıyla bunların tedabir-i lazımenin fasıyla terfih-i halleri zımmında erkânı vilayetden heman bir memurun mahalline bi'l-izam neticesinin bu tarafa izbarı vilayet-i merkûmeye celbi bildirilmiş olmağla..

Arşiv Fon Kodu: İ..DH.. Dosya No: 1006, Gömlek No: 79490, Tarihi: 1304 M 04 (3 Ekim 1886), Konusu: Karahisar-i Şarki'de zuhur eden yangın hakkında şehremanetinde iane komisyonu teşkili.

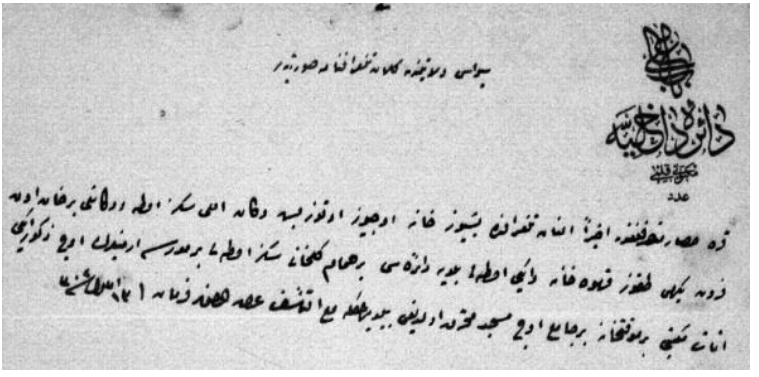

Sivas vilayetinden gelen telgrafnâme suretidir.

Karahisar mutasarrıflığından ahiren (son olarak) alınan telgrafında beşyüz hane üçyüzotuzbeş dükkân, ellisekiz oda ve dükkânlı bir han, on fırun, yirmidokuz kahvehane ve iki odalı belediye dairesi, bir hamam külhanı, sekiz odalı bir medrese, Ermenilerin üç zekûr, iki inâs mektebi, bir muvakkithane, bir cami, üç mescid muhterik olduğu (yandığı) bildirilmekle maatteessüf arz olunur ferman. Fi 13 Eylül sene (1)302 (25 Eylül 1886)

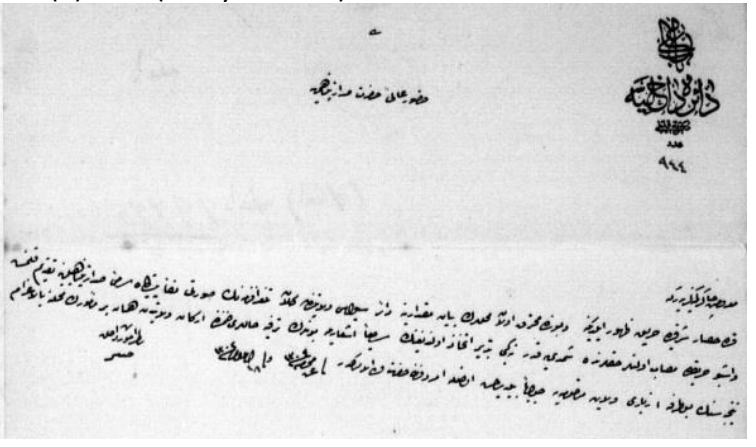

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sâdâretpenâhiye
Marûz-i çaker kemineleridir ki

Karahisar-i Şarki'de harik zuhur eylediğine ve bunda muhterik olan mahallerin beyan-ı mikdarına dair Sivas vilayetinden gelen telgrafnâmenin sureti leffen pişgâhi sami-i sâdâretpenâhiye takdim kılınmış ve işbu harikde musab olanlar haklarında şimdiye kadar ne gibi tedabir ittihaz olunduğunun serian iş'arıya bunların terfih-i halleri zımmında erkân-ı velâyetten heman bir memur mahalline bi'l-izam neticesinin bu tarafa izbarı vilayet-i merkûmeye cevaben bildirilmiş olmakla emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir. Fi Gurre Muharrem sene 1304 ve fi 18 Eylül sene 1302

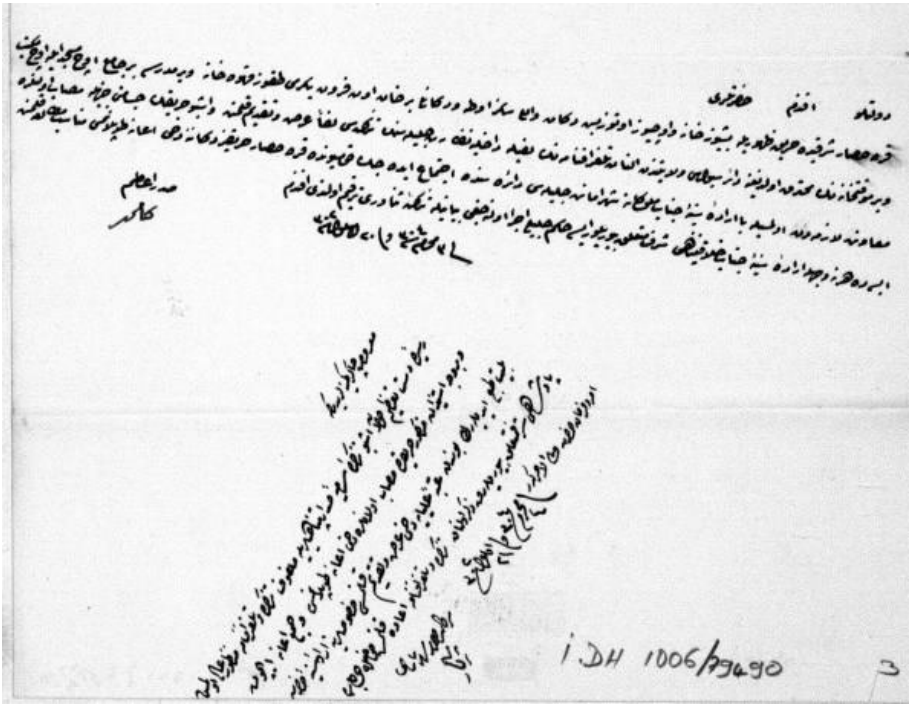

Devletlü Efendim Hazretleri,

Karahisar-i Şarki'de harik zuhuru ile beşyüz hane ve üçyüzotuzbeş dükkân ve ellisekiz oda ve dükkânlı bir han on fırun yiğirmidokuz kahvehane ve bir medrese bir camii üç mescid ile üç mekteb ve bir muvakkithanenin muhterik olduğuna dair Sivas vilayetinden alınan telgrafnâmenin lafıyla Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'nin tezkiresi leffen arz ve takdim kılınmış ve işbu harikin cesameti cihetiyle musab olunanlara muavenet-i lâzımeden olmasıyla ba-irade-i seniyye-i cenab-ı mülükâne Şehr Emaneti Celilesi Dairesi'nde ictima' idecek komisyonda Karahisar harikzedegâna dahi iane toplanması münasib mütalaa kılınmış ise de her ne vechile irade-i seniyye-i cenab-ı hilâfetpenâhi şeref müteallik buyurulur ise hâkim-i celil-i icra olunacağı beyanıyla tezkir senâveri terkim olundu efendim.
Fi 3 Muharrem sene (1)304 ve fi 20 Eylül sene (1)302
Sadrazam Kamil

(Derkenar Yazı)
Marûz-i çaker-i kemineleridir ki

Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i samiye-i sadâretpenâhileriyle meflfuf tezkire ve telgrafnâme manzûr-ı âli olmuş ve berveche istizan-ı mezkûr harikde musab olanlara dahi iane toplanması ve cem'i iane içün bilet tab' edilerek bundan atebe-i (basamak, eşik) ulyaya (pek yüce) dahi arz ve takdim kılınması hususlarına irade-i seniyye hazret-i pâdişâhi şeref müteallik buyurularak zikr olunan tezkere ve telgrafnâme iade kılınmış olmakla ol-babda emr ü ferman hazret-i men-lehül emrindir. Fi 4 Muharrem sene (1)304 ve fi 21 Eylül sene (1)302 Ser Kâtib Hazret-i Şehriyâri Bende

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. (Dahiliye Mektubat), Dosya No: 1370, Gömlek No: 1, Tarihi 1304 M 4 (3 Ekim 1886), Konusu: Karahisar-i Şarki yangınında zarar gören 413 kişiye günde yarım okka ekmek verilmesinin Sadaret'e arz edildiği.

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sâdâretpenâhiye
4 Muharrem sene (1)304 ve fi 21 Ağustos sene (1)302

Karahisar-i Şarki harikinde musabet olan (musibete uğrayan) ahalisinden en ziyade fakir ve muhtaç olanlarından dörtyüzonüç (413) nefere tamir-i hal edilinceye değin (durumları düzelene kadar) yevmi yarımşar kıyye nan-ı aziz (ekmek) itasına mecburiyet elverdiğinden mezkûr-ul-mikdar nan-ı aziz-i esmannın mahvına müsaade olunması hakkında Sivas Vilayet-i Celilesi'ne mebsut (beyan olunan) telgrafname leffen arz ve takdim kılınmış ve bu misüllü felâket-i dide olanlar hakkında muavenet-i (yardım) mümkün ifası muvaffak şan-ı merahim-i (merhamet) nişân-ı âli olarak icra-yı icabı menut-ı re'y ve irade-i âliye-i cenab-ı hazret-i penahileri bulunmuş olmağla ol-babda.

Arşiv Fon Kodu: Y..A…HUS. Dosya No: 195, Gömlek No: 44, Tarihi: 1304 M 11 (10 Ekim 1886), Konusu: Karahisar-i Şarki harikinde musab olanlara (musibete uğrayanlara) ve bi'l-hassa dört yüz on üç muhtacine yevmi yarımşar kıyye ekmek verilmekte olduğu.

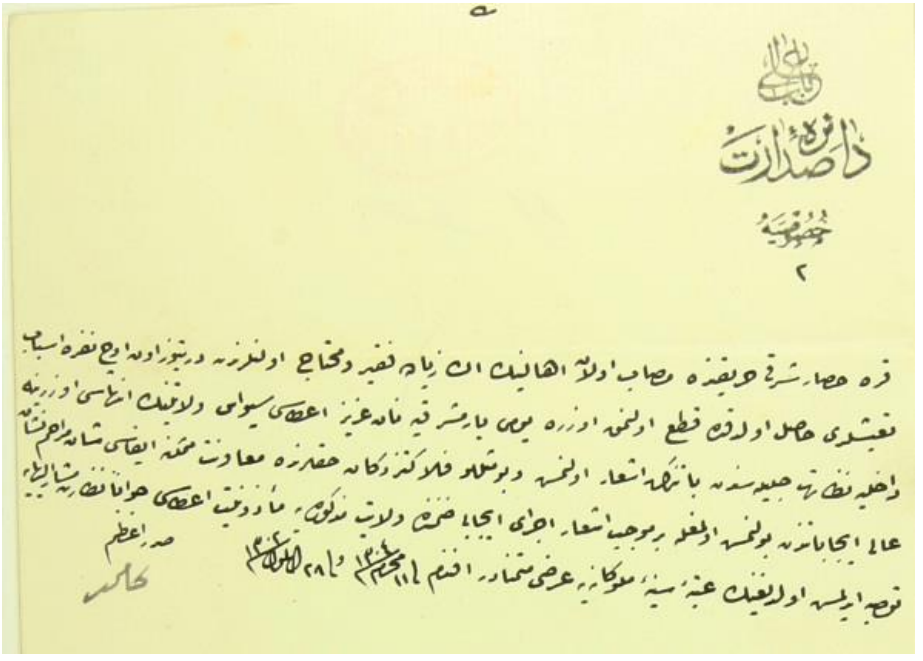

Daire-i Sadaret (Başbakanlık)

Karahisar-i Şarki harikinde musab olan ahalinin en ziyade fakir ve muhtaç olanlarından döryüzonüç nefere esbab-ı taayyüş hasıl oldukda (geçimleri düzelince) kat' (kesilmek) olunmak üzere yevmi (günlük) yarımşar kıyye (kıyye=okka 1282 gr) nan-ı aziz itası Sivas Vilayetinin inhası üzerine Dâhiliye Nezaret-i Celilesinden bi't-tezkir iş'ar olunmuş ve bu misüllü felaketzâdegân haklarında muavenet-i mümküne ifası şan-ı merahim-i nişan-ı âlî icabatından bulunmuş olmakla ber-muceb iş'ar-ı icra-yı icabı hakkında vilayet-i mezkûreye mezuniyet itası cevaben nezaret-i müşarünileyhaya tavsiye edilmiş olduğundan ittiba-i seniyye-i mülükâneye arz-ı mütemennadır efendim.

Fi 11 Muharrem sene 1304 ve fi 28 Eylül sene 1302 (10 Ekim 1886)
Sadrazam Kâmil (Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa 25 Eylül 1885 – 4 Eylül 1891 /İlk Sadrazamlığı, 4 dönem sadrazamlık yapmıştır)

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1372, Gömlek No: 81, Tarihi: 1304 M 17 (16 Ekim 1886), Karahisar-i Şarki yangınında zarar gören ahaliden fakir ve muhtaç olanlarının ekmek ve sair ihtiyaçlarının temini.

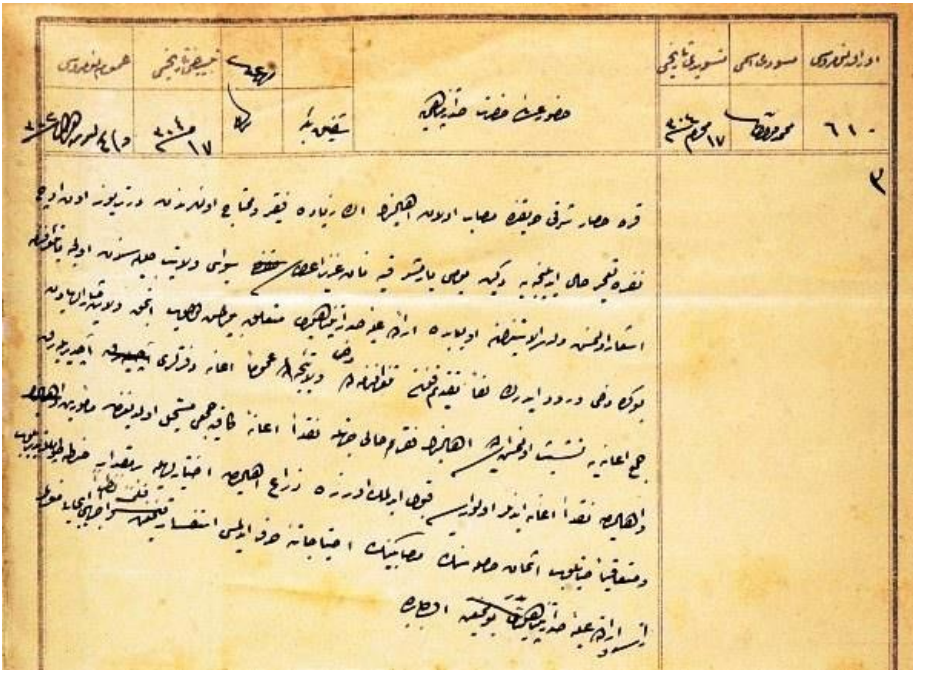

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sâdâretpenâhiye
17 Muharrem sene (1)304

Karahisar-i Şarki harikinde musab olan (musibete uğrayan) ahalinin en ziyade fakir ve muhtaç olanlarından dörtyüzonüç nefere tamir-i hal edinceye değin yevmi yarımşar kıyye nan-ı aziz itası Sivas Vilayet-i Celilesi'nden evvelce bi't-telgrafnâme iş'ar olunmuş ve lede'l-istizan ol-babda irade-i âliye-i sâdâretpenâhiye müteallik bulunmuş olub ancak vilayet müşarunileyhadan bu kere dahi vürud iderek leffen takdim kılınan telgrafnâmede dahi vilayetçe umumen iane defterleri açırılarak cem'i ianeye teşebbüs olunmuş ise de ahalinin fukara hali

cihetle nakden iane-i kâfiye cem'i müstahil (imkânsız) olduğundan memuriyet ve ahaliye nakden iane edenler olur ise kabul edilmek üzere zürra-i ahaliden ihtiyarlarıyla bir mikdar hınta toplatdırılub ve müteakiben satılub esman-ı hasılasının mesaibinin (musibete uğrayanların) ihtiyacatına sarf edilmesi istifsar kılınmasına nazaran icra-yı icabı menut-ı re'y-i irade-i âliye-i sâdâretpenâhidir. Ol-babda.

Arşiv Fon Kodu: İ..DH.. Dosya No: 1006, Gömlek No: 79463, Tarihi: 1304 M 29 (28 Ekim 1886), Konusu: Karahisar-i Şarki'de zuhur eden yangında musab olanların yardım talebini havi istidaları.

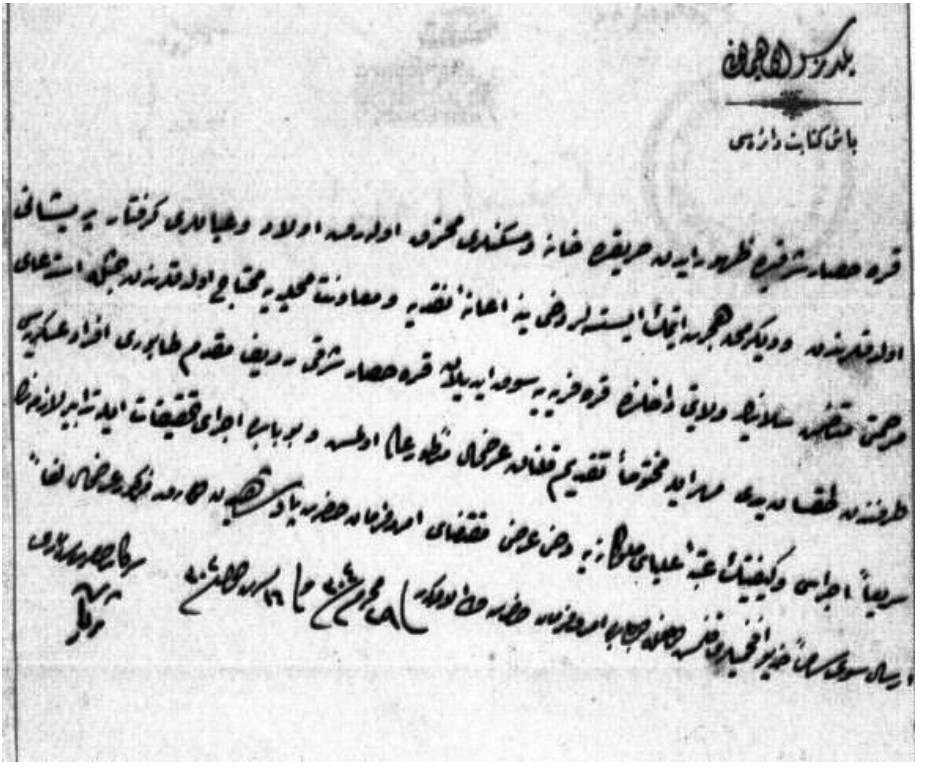

Yıldız Sarayı Hümayunu Baş Kitabet Dairesi

Karahisar-i şarki'de zuhur iden harikde hane ve mekânları muhterik olarak evlad ve iyalleri griftar-i perişâni ve diğer mahalle hiçret etmek isteseler dahi yine iane-i nakdiye ve muavenet mahalliyeye muhtaç olduklarından bahisle istid'a-yı merhamet mutazammın Selanik vilayeti dâhilinde Karaferye'ye sevk edilen Karahisar-i Şarki redif mukaddem taburu efrad-ı askeriyesi tarafından doksan yedi mühür ile mahtume-i takdim kılınan arzuhal manzur-ı âli olmuş ve bu babda icra-yı tahkikat ile tedabir-i lâzımenin serian icrası ve keyfiyetin atebe-i ulya-yı mülükâneye dahi arz-ı mukteza-yı emr ü ferman hazret-i padişâhiden olarak mezkûr arzuhal leffen irsali su-yi sami-i hidiv-i efhamileri kılınmış olmağla ol-babda emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir. Fi 29 Muharrem sene (1)304 ve fi 16 Teşrinievvel sene (1)302
Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Bende

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. Dosya No. 1383, Gömlek No: 37, Tarihi: 11 Ra 1304 (Rumi 26 Teşrinisani 1032 ve Miladi 8 Aralık 1886), Konusu: Birçok yerde zûhur eden yangın ve afetlerden zarar görenlere yardım için komisyon kurulması, iane bileti satısı, Rumeli muhacirleri için bastırılan iane biletleri gelirlerinden bir miktarının da bunlara aktarılması vesair hususların Sadaret'e arzı.

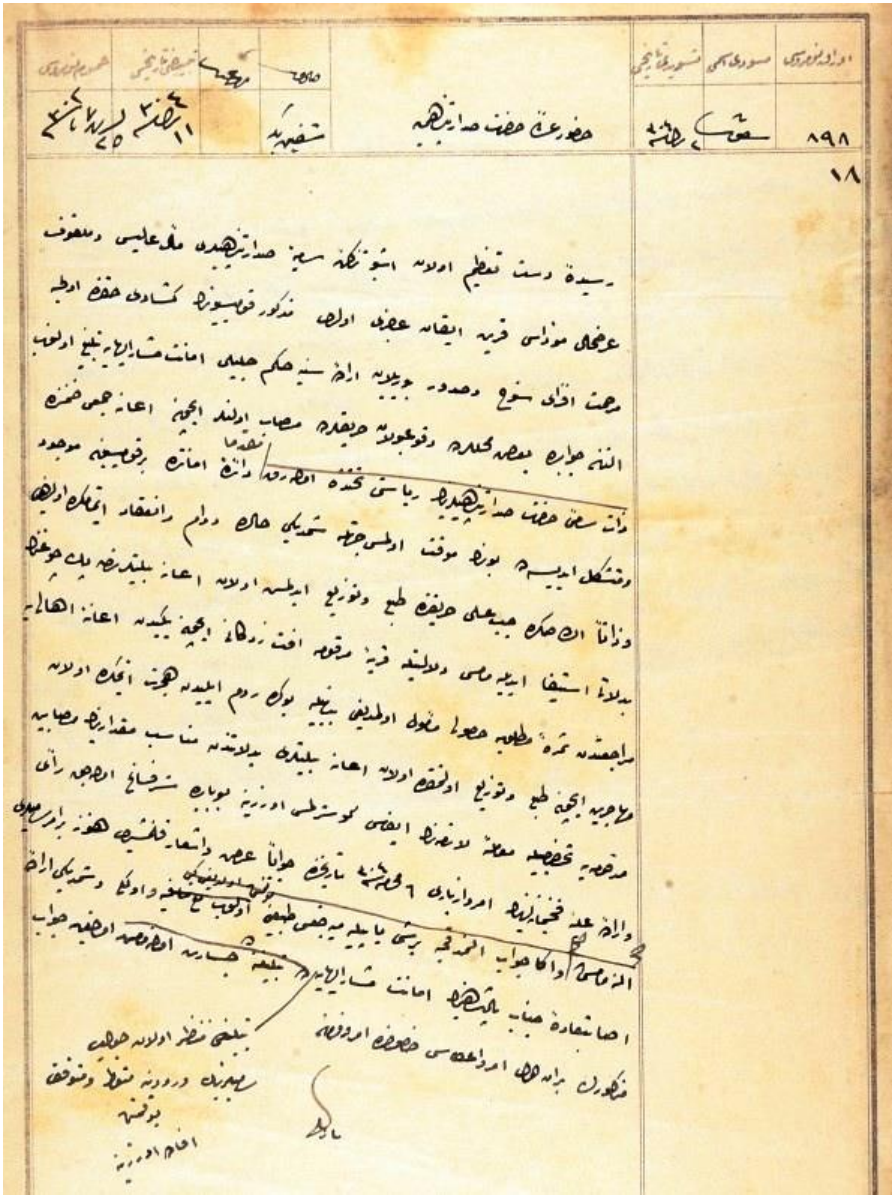

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sâdâretpenâhiye
11 Rebiülevvel sene (1)304 ve fi 25 Teşrinisani sene (1)302 (Şefik Beğe)

Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i sami-i sâdâretpenâhileri meal-i âliyyesi ve melfuf arzuhal müeddası (manası) karin-i ikan-ı acizi olur. Mezkûr komisyonun küşadı hakkında evvelce merhamet-i ifza'yı sünuh ve sudur buyurulan irade-i seniyye hâkim-i celili emanet-i müşarünileyhaya tebliğ olunub alınan cevabda bazı mahallerde vukuu bulan hariklerde musab olanlar içün iane cem'i zımmında mukaddema daire-i emanetde bir komisyon mevcud ve müteşekkil ediyse de bunun muvakkat olması cihetiyle şimdiki halde devam ve in'ikad etmemekde olduğundan ve zaten en sonra ceb âli? harikinde tab' ve tezyi' idilmiş olan iane biletlerinin pek çoğunun bedelâtı istifa idilememesi delâletiyle karye-i merkûme afetzedegânı içün yeniden iane-i ahaliye müracaatdan semere-i matlube hasulı mamul olmadığı beyanıyla bu kere Rum eliden hicret etmekde olan muhacirin içün tab ve tevzi' olunmakda olan iane biletleri bedelatından münasib mikdarının musabiyn-i merkûmeye tahsisiyle muamele-i lazımenin ifası gösterlmesi üzerine bu-babda şeref-sunuh olacak ra'y-i ve irade-i âliye-i fehimânelerinin emr ve izbarı 6 Muharrem sene (1)304 tarihinde cevaben arz ve iş'ar kılınmışdı. Henüz bir emr-i sâmileri alınamaması ve ana cevab alınmadıkça bir şey yapılamayacağı tabii ve evvelki ve şimdiki irade-i isâbetâde-i cenab-ı padişahinin emanet-i müşarunileyhaya da tebliği manzûr olan celb-i sâmilerinin vüruduna menut ve mütevakkıf bulunmuş, ifade üzerine tebliğine cesaret olunamamış olmağla cevab-ı mezkûrun biran evvel emr ü itası zımmında emr ü ferman.

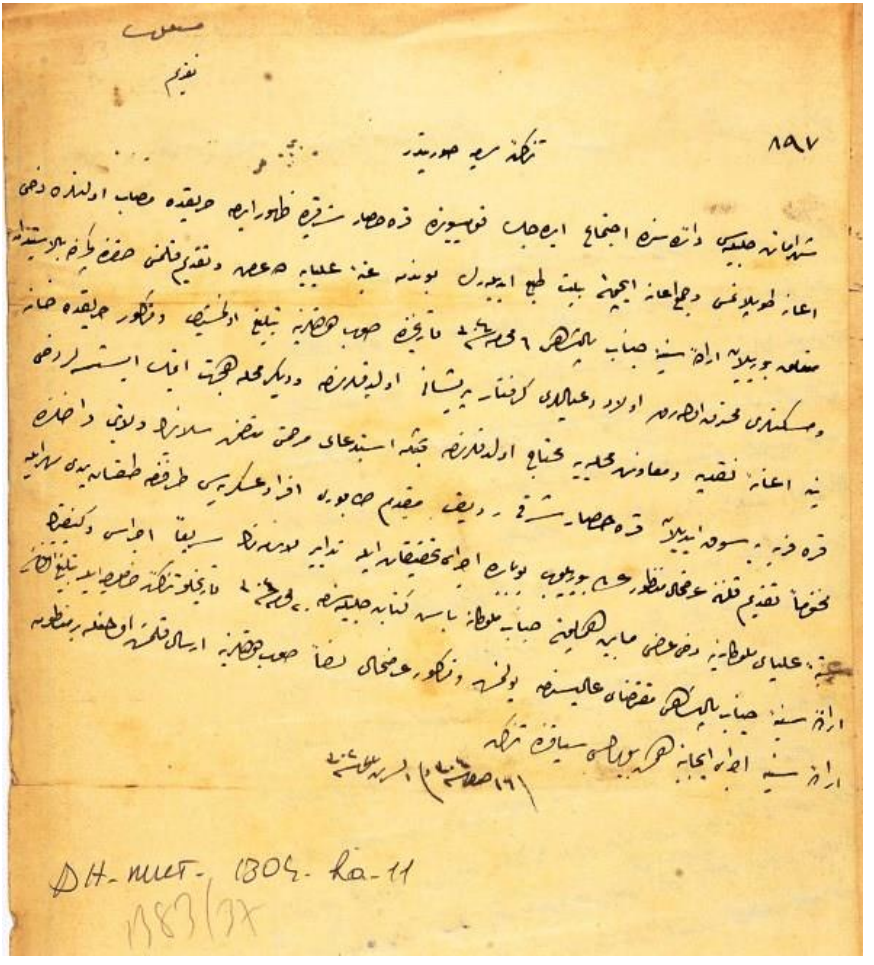

Takdim / Tezkere-i Samiye Suretidir

Şehr Emaneti Celilesi Dairesinde ictima’ idecek komisyonda Karahisar-i Şarki’de zuhur iden harikde musab olanlara (musibete uğrayanlara) dahi iane (yardım) toplanması ve cem’i iane içün bilet tab’ idilerek (yardım makbuzu) bundan atebe-i ulyaya da arz ve takdim kılınması hakkında geçende bila-istizan mutaallik buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı padişâhi 6 Muharrem sene (1)304 tarihinde savb-ı devletlerine tebliğ olunmuşdu. Ve mezkûr harikde hane ve meskenleri muhterik olanlak evlâd ve iyallleri giriftar-ı perişâne olduklarından ve

diğer mahalle hicret itmek isteseler dahi yine iane-i nakdiye muavenet-i mahaliyeye muhtaç olduklarından bahisle istida-yı merhamet mutazammın Selanik vilayeti dâhilinde Karaferya'ya sevk idilen Karahisar-i Şarki Redif Mukaddem Taburu efrad-ı askeriyesi tarafından doksanyedi mühr ile mahtumen (mühürlü) takdim kılınan arzuhal manzûr-ı âli buyurulub bu babda icra-yı tahkikat ile tedabir-i lâzmenin serian icrası ve keyfiyetin atebe-i ulya-yı mülükâneye dahi arz-ı mâbeyn-i hümâyun cenab-ı mülükâne baş kitabet celilesine 20 Muharrem sene (1)304 tarihli tazkire-i senaveri ile tebliğ olunan irade-i seniyye-i cenab-ı padişâhi mukteza-yı âlisine bulunmuş ve mezkûr arzuhal leffen savb-ı devletlerine irsal kılınmış olmağla ber-manzûr irade-i seniyye icra-yı icabına himem buyurulması siyakında tezkir. Fi 16 Safer sene (1)304 ve fi 1 Teşrinisani sene (1)302

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 1403, Gömlek No: 92, Tarihi: 1304 C 13 (9 Mart 1887), Konusu: Karahisar-i Şarki yangınzedeleri için toplanan ianenin dağıtılmadığı gibi emlak ve temettu' (gelir) vergisi istendiği şikâyeti üzerine bu vergilerin alınmamasının Vergi Emaneti'ne bildirilmesi.

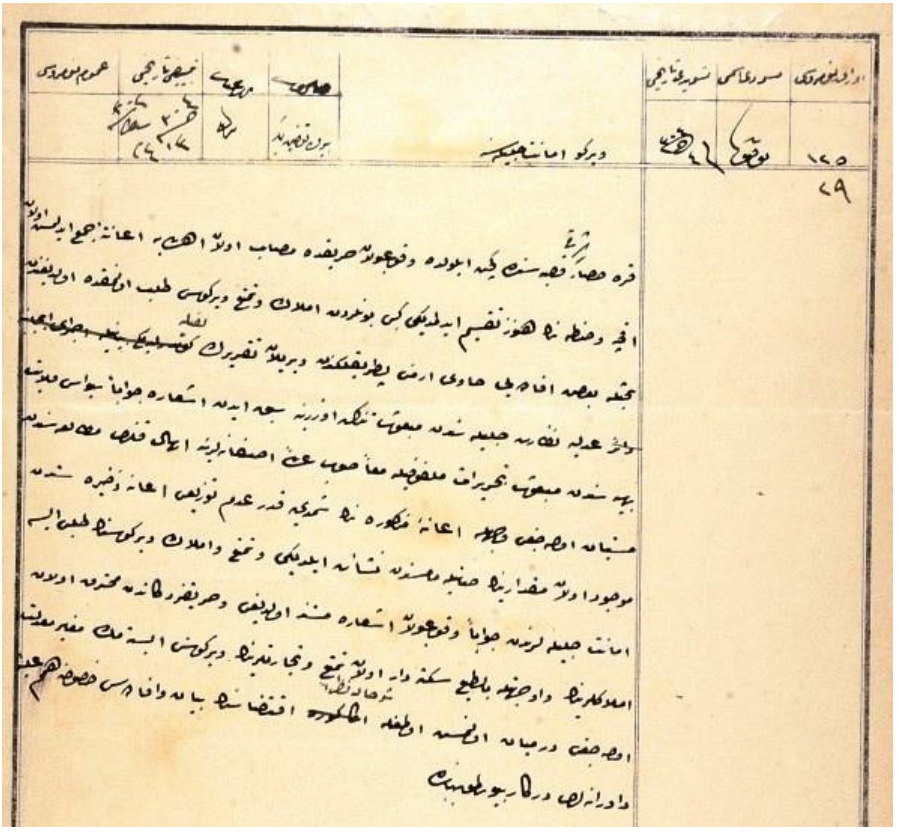

Virgü Emaneti Celilesine

13 Cemaziyelevvel sene (1)304 ve fi 24 Kanunisani sene (1)302 (7 Şubat 1887)

Karahisar-i Şarki kasabasında geçen Eylül'de vukuu bulan harikde musab olan (musibete uğrayan) ahaliye ianeten cem'i idilmiş (yardım olarak toplanmış) olan akçe (para) ve hıntanın (buğday) henüz taksim edilmediği gibi bunlardan emlak ve temettu' virgüsü (gelir vergisi) taleb olunmakda olduğundan bahisle bazı ifadete havi Ermeni Patrikliğinden virilen takririn lafıyla Adliye Nezaret-i Celilesinden meb'us tezkire üzerine sebk iden iş'ara cevaben Sivas vilayeti Behiyyesinden meb'us tahrirat melfufuyla maan savb-ı âli-i asafânelerine irsal kılınması mütalaasından müsteban (aşikâr) olacağı

vechile iane-i mezkûrenin şimdiye kadar adem-i tevzi' iane zahiresinden mevcud olan mikdarının satılamamasından neşet edildiği ve temettu' ve emlak virgüsünün talebi ise emanet-i Celilelerinden cevaben vukuu bulan iş'ara müstenid olduğu (dayandığı) ve harik zedegândan muhterik (yanmış) olan emlaklarının ve o vechile bi't-tabi' sektedâr olan temettu' ve ticaretlerinin virgüsünü istemek mugayyer (değiştirilmiş, başkalaştırılmış) muadelet (denklik, uygunluk) olacağı dermeyan (ortada) olunmuş olmakla şu hale nazaran iktizasının (lazım gelme) beyan ve ifadesi hususuna himem-i âli-i dâverâneleri derkâr buyurulmak babında.

1915 Ermeni Ayaklanması Yangınından Sonra Kızılca ve Taş Mahalleleri (Kaynak Ünsal Çalık)

1915 Yangınından Sonra Şebinkarahiar'ın Hali

Arşiv Fon Kodu: DH. İ. UM. EK. Dosya No: 8, Gömlek No: 90, Tarihi: 1333 S 21 (8 Ocak 1915), Konusu: Yangından zarar gören Karahisar-i Şarki memurlarına ödenen iki yarım maaşın ihtiyaçlarını karşılamadığından kalan maaşlarının da ödenmesine izin verilmesi isteğiyle Sivas Vilayeti'nden çekilen telgrafname üzerine, bu

maaşların verilmesinin mümkün olmadığına dair Sivas Vilayeti'ne gönderilen cevabi telgraf.

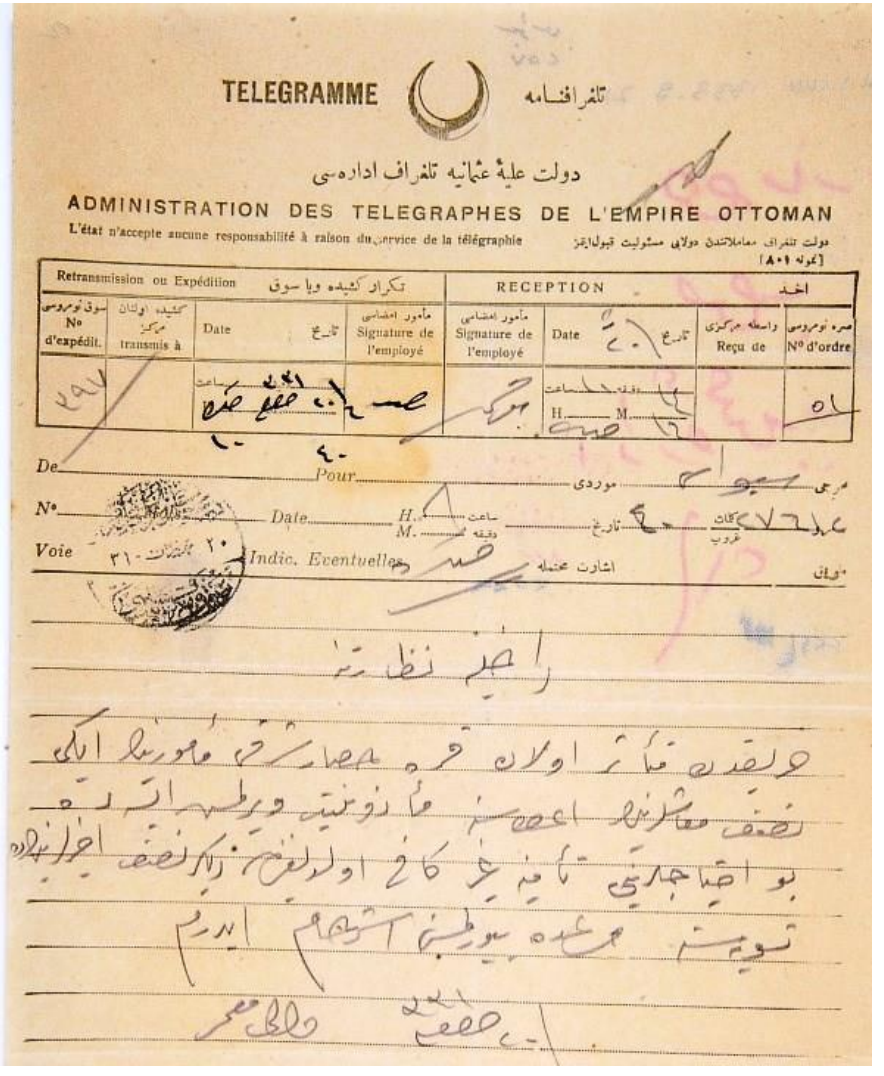
TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Retransmission ou Expédition — RECEPTION

De — Pour — N° — Date — Voie — Indic. Eventuelles

Dâhiliye Nezareti'ne

Harikde (yangında) müteessir olan (zarar gören) Karahisar-i Şarki memurunun iki nısf maaşlarının itasına mezûniyet verilmiş ise de

bu ihtiyaçlarını te'mine gayr-i kâfi olduğundan diğer nısf ücretlerinin tesviyesine müsaade buyurulmasını istirham ederim.
Fi 20 Safer 331

Arşiv Fon Kodu: DH. ŞFR. Dosya No: 476, Gömlek No: 16, Tarihi: 1331 H 04 (17 Haziran 1915), Konusu: Karahisar-i Şarki'de vuku bulan harikin İslam mahallesine de sirayet ettiği ve asilerin kalede mahsur bulundukları. (Sivas)

Tahsisat itası müsaade buyurulmasını istirham eylerim. Fi 4 Ramazan Sivas Valisi Muammer

Arşiv Fon Kodu: DH. ŞFR. Dosya No: 482, Gömlek No: 32, Tarihi: 1331 T 20 (2 Ağustos 1915), Konusu: Karahisar-i Şarki ve

Amasya livaları, harik (yangın) münasebetiyle harap olduğundan ebniye (ev, bark, bina) inşası için ya Dersaadet'ten para gönderilmesi veyahud emval-i metruke hâsılatından sarfına müsaade edilmesi. (Sivas)

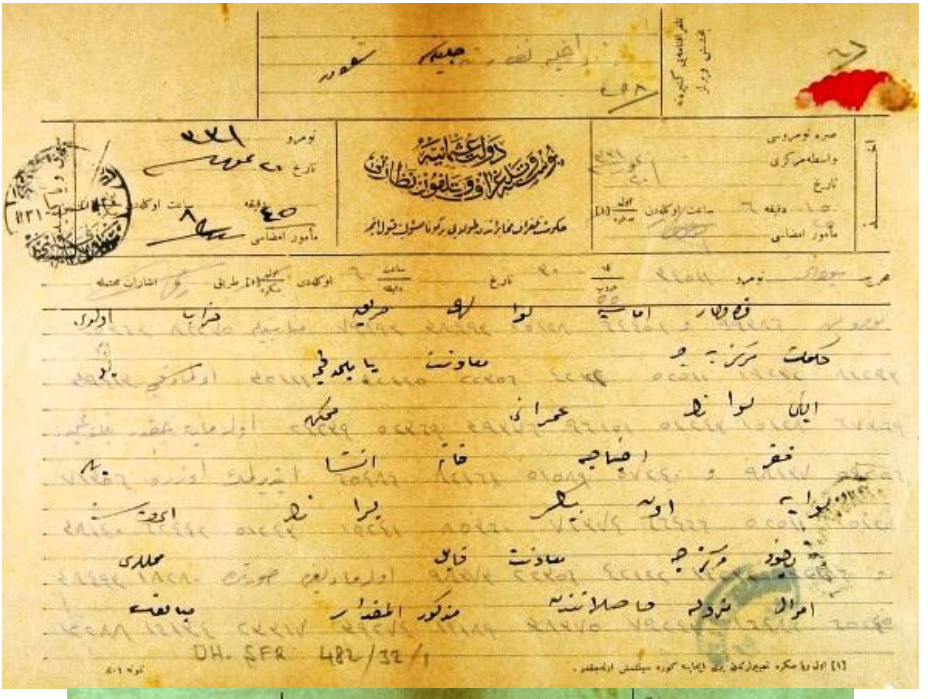

Karahisar ve Amasya livaları harik münasebetiyle harab olduğundan hümümet-i merkeziyece muavenet (yardım) yapılmadıkça

iki livanın mamuratı mümkün olamayacaktır. Bina'en-aley tekrar ve ahalice hane inşa edilmek üzere beher livaya onbin liranın itasını vehahud merkezce muavenet kabil olmadığı surette mahalleri emval-i metruke hâsılatından mezkûr ol-mikdar sarfına müsaade buyurulması müsterhamdır. Fi 20 Temmuz sene (1)331

Arşiv Fon Kodu: DH.SN..THR. Dosya No: 64, Gömlek No: 30, Tarihi: 1333 L (Şevval) 21(1 Eylül 1915), Konusu: Karahisar-i Şarki Nüfus Memurluğu'nda çıkan yangında mühterik olan mühr-i resminin hakk ettirilerek gönderildiği ve bunun Sivas vilayetine vasıl olduğu.

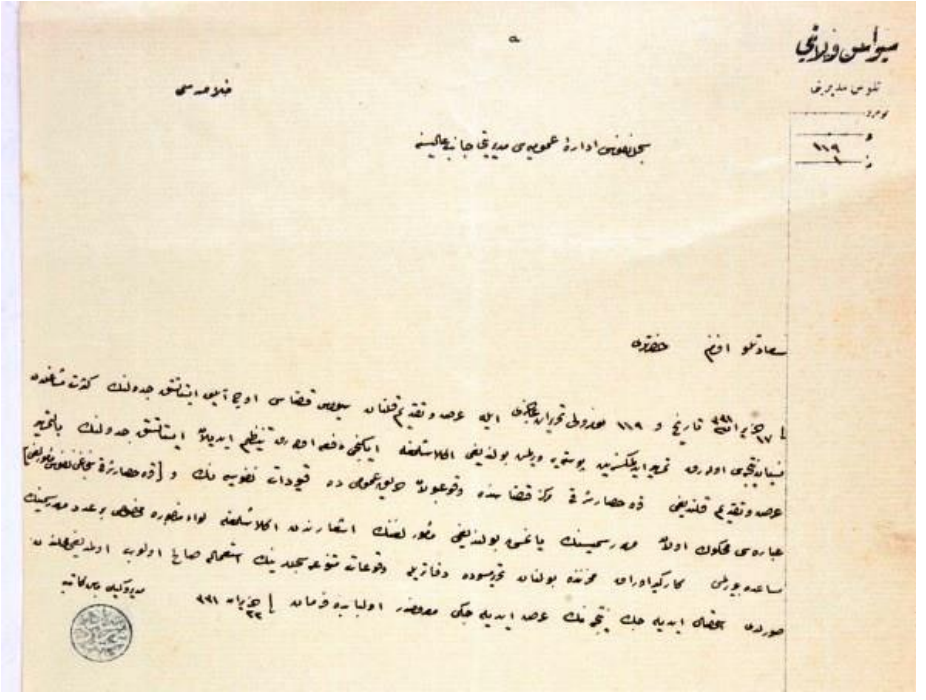

Sivas Vilayeti Nüfus Müdiriyeti

Sicil-i Nüfus İdare-i Umumiyesi Müdiriyeti Canib-i Âlisine

Saadetlü Efendim Hazretleri

Fi 17 Haziran sene 331 tarih ve 119 numaralı tahrirat-ı acizi ile arz ve takdim kılınan Sivas kazası üç aylık istatistik cedvelinin kesret-i meşağilden (yoğun meşguliyetten) nisyan neticesi olarak tahrir idilmeksizin postaya virilmiş bulunduğu anlaşılmağla ikinci defa olarak tanzim idilen istatistik cedvelinin bi't-temayüd arz ve takdim kılındığı Karahisar-i Şarki merkez kazasında vukuu bulan harik-i umumi de kuyudat-ı nüfusiyenin ve (Karahisar-i Şarki Sancağı Nüfus Memurluğu) ibaresi mahlûk olan mühr-i saminin yanmış bulunduğu memurluğunun iş'arından anlaşılmağla liva-i mezbûra mahsus bir aded mühr-i saminin müsaade buyurulması kârgir evrak mahseninde bulunan tahrir-i müsvedde defatiriyle vukuat vukuat-ı mütenevvia sicillerinin istimale salih olub olmadığı mahallinden soruldu istihsal idilecek neticenin arz idileceği mârûzdur. Ol-babda ferman.

Fi 22 Haziran (1)331 **Müdir Vekili Baş Katib**

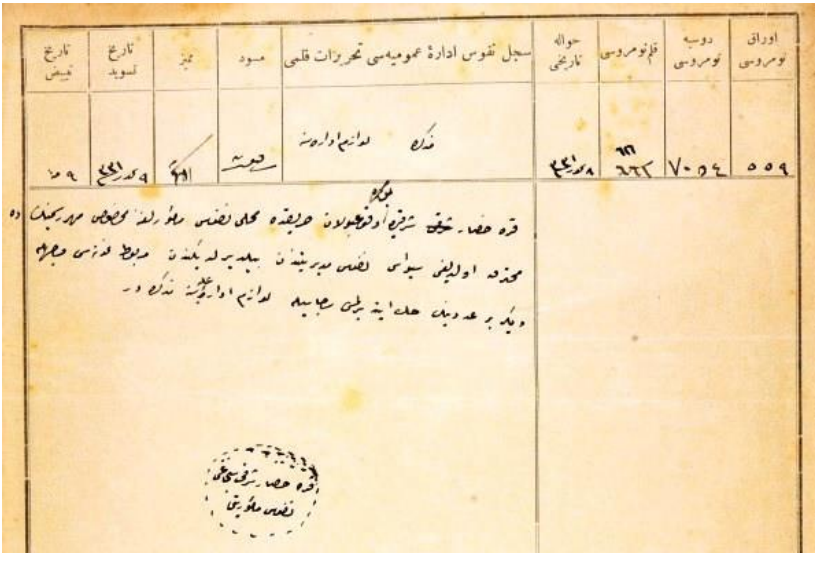

Karahisar-i Şarki'de vukuu bulan harikde mahalli nüfus memurluğuna mahsus mühr-i saminin de muhterik olduğu (yandığı) Sivas Nüfus Müdiriyetinden bildirildiğinden merbut hadisesi vechile

diğer bir adedinin hakk itdirilmesi (kazıttırılması) ricasıyla levazım-ı idare-i âliyyesine müzekkeredir.

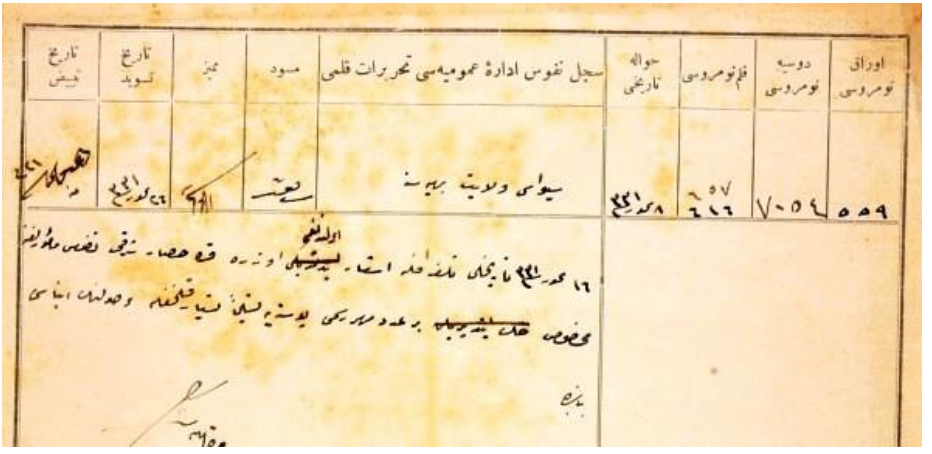

Sivas Vilayet-i Behiyyesine
26 Temmuz sene (1)331

16 Temmuz sene (1)331 tarihli telgrafla iş'ar olunduğu üzere Karahisar-i Şarki Nüfus memurluğu'na mahsus bir aded mühr-i resmi postaya teslimen tesyar kılınmağın ve vusulünün inbâsı babında

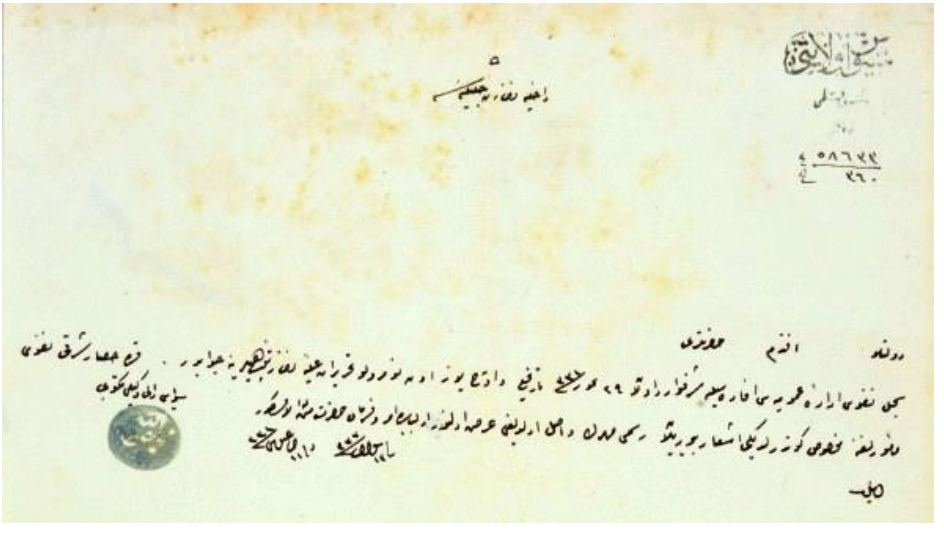

Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne
Devletlü Efendim Hazretleri

Sicil-i Nüfus İdare-i Umumiyesi ifadesiyle şeref varid olan 29 Temmuz sene (1)331tarihli ve üçyüzon numaralı tahrirat-i âliye-i nezâretpenâhilerine cevabdır. Karahisar-i Şarki nüfus memurluğuna mahsus gönderildiği iş'ar buyurulan resmi mührün vasıl idildiği arz olunur. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men-lehü'l emrindir. Sivas Vali Vekili Mektubi
Fi 13 Şevval sene (1)333 ve fi 11 Ağustos sene (1)331 (24 Ağustos 1915)

Arşiv Fon Kodu: DH. EUM. LVZ. Dosya No: 30, Gömlek No: 102, Tarih: 1333 Z (Zilkade) 26 (5 Ekim 1915), Konusu: Karahisar-ı Şarki ve Amasya'da çıkan yangınlarda karakoldaki kuyudat (kayıtlar) ile esliha (silahlar) ve sair eşyanın yanmış olmasından dolayı yenilerinin gönderilmesi gerektiği.

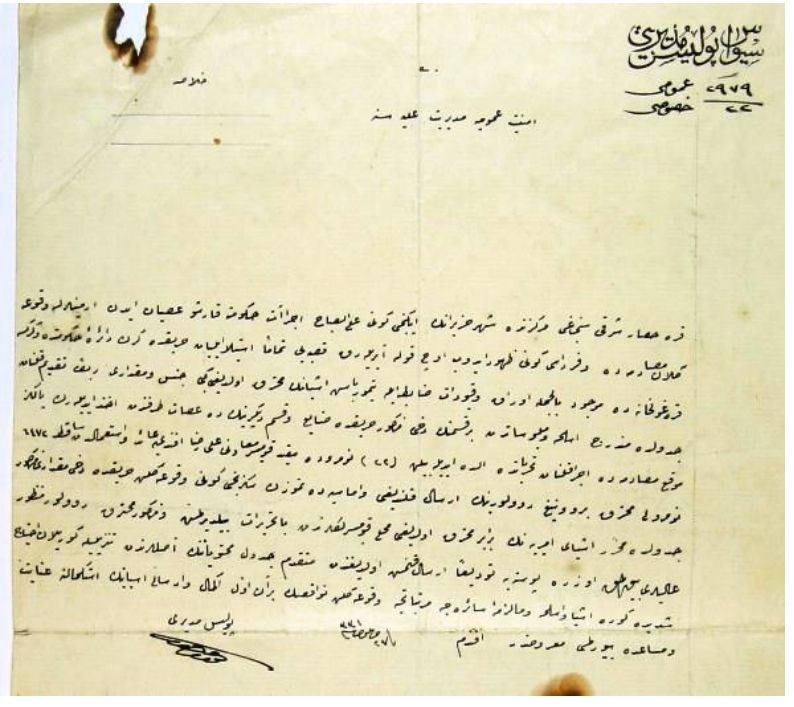

Sivas Polis Müdiriyeti
Umumi 2979
Hususi 22
Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti Âliyyesine

Karahisar-i Şarki Sancağı merkezinde şehri Haziran'ın ikinci günü ale-s sabah (erkenden, sabahın ilk saatlerinde) icraat-ı hükümete karşu isyan iden Ermenilerle vukua gelen müsademede (silahlı çatışma) ve ferdası (yarın, ertesi) günü zuhur idüb üç kola ayrılarak kasabayı tamamen istila eyleyen harikde (yangın) gerek daire-i hükümetde ve gerekse karakolhanede mevcud bi-l-cümle ve kuyudat-ı (kayıtlar) zabıta ile temirbaş (demirbaş) eşyanın muhterik (yanmış) olduğu gibi cins ve mikdarı rabten takdim kılınan cedvelde münderiç esliha ve melbusatdan bir kısmının dahi mezkûr harikde (yangın) zayi' ve kısmı değerinin de usat (asiler tarafından ahz idilerek yalnız mevki-i müsademede icra kılınan taharriyatda elde idilebilen (22) numarada mukayyed (kayıtlı) komiser muavini Ali Rıza Efendiye aid ve isti'malden sakıt (kullanılamayacak durumda) 6472 numrulu muhterik (yanmış) brovning rovelverinin irsal kılındığı ve Amasya'da Temmuz'un sekizinci günü vukua gelen harikde dahi mikdar-ı mezkûr cedvelde muharreren eşyayı ecriyanın (kiralık eşya) beraber muhterik (yanmış olan) olduğu mahal komiserliklerinden bi't-tahrirat bildirilmiş ve mezkûr muhterik rovelver manzur-ı âlileri buyurulmak üzere postaya tevdian irsal kılınmış olduğundan mütekaddim (önceki, evvelki) cedvel muhteviyatının (içeriğinin) asıllarından tenziliyle görülen ihtiyaç-ı şedide (şiddetli) göre eşya ve esliha (silahlar, cenk aletleri) ve malzeme-i sairece mürettebatça vukua gelen tevakun (noksanlık) biran evvel ikmali ve irsali esbabının istikmaline (ikmal edilmesi) inayet ve müsaade buyurulması marûzdur efendim. Fi 27 Zilkade sene (1)331
Polis Müdiri

Arşiv Fon Kodu: DH.MB..HPS.M… Dosya No: 39, Gömlek No: 58, Tarihi: 1337 Z (Zilkade) 07 (4 Ağustos 1919), Konusu: Yangın dolayısıyla Tamzara köyüne nakledilen Karahisar-i Şarki Sancağı Adliye Dairesi ve Hapishanesi'nin tekrar merkeze alındığı.

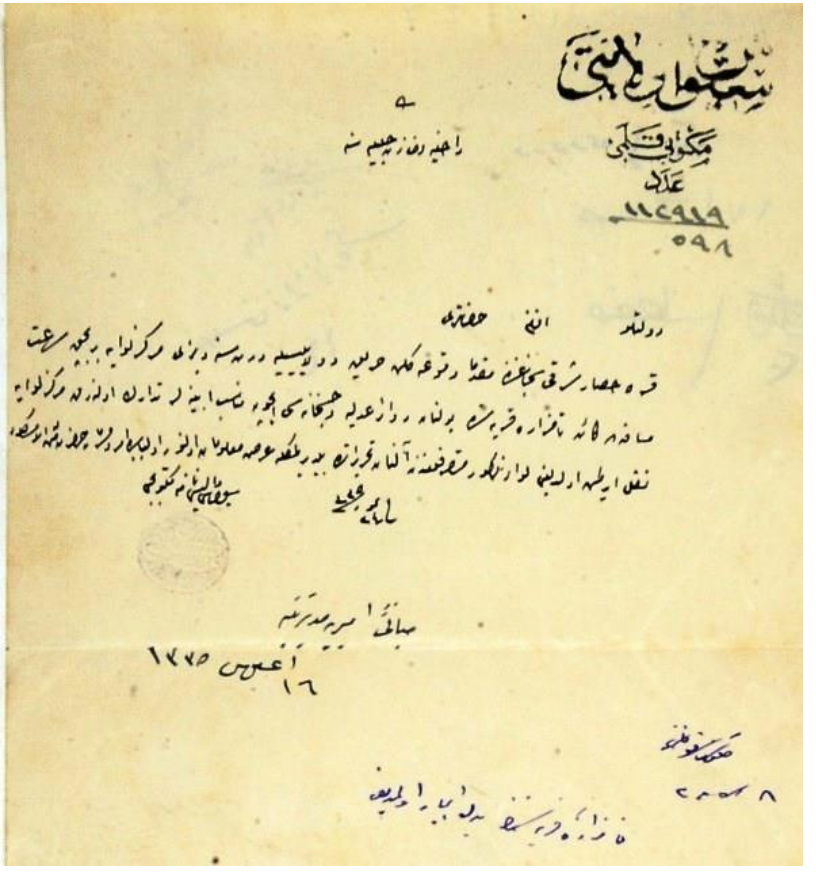

Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne
Devletlü Efendim Hazretleri

Karahisar-i Şarki Sancağı'nda mukaddemâ vukua gelen harik dolayısıyla dörd seneden beri merkez livaya bir buçuk saat mesafede kain Tamzara karyesinde bulunan ve davair-i adliye (adliye daireleri) ve habishanesi içün münasib ebniyeler (binalar, yapılar) tedarik olunarak merkez livaya nakil idilmiş olduğu liva-i mezkûr mutasarrıflığından alınan tahriratda (yazıda) bildirilmekle arz-ı mâlûmat olunur. Ol-babda emr ü ferman hazret-i men-lehül emrindir.

Fi 24 Temmuz sene 335 **Sivas Maliyesi Namına Mektubcu**

Şebinkarahisar'da gerçekleşmiş Depremler

Karahisar-i Şarki coğrafyasında gerçekleşen depremler Kuzey Anadolu Fay hattında başlayan depremlerden etkilenmektedir. Özellikle Erzincan merkezli yaşanan büyük depremlerin kırdığı fay, hat boyunda bulunan Suşehri, Mindeval, Alucra, Karahisar, Koyulhisar ve Hamidiyeyi de etkilemiştir.[139]

[139]http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/06/12/sebinkarahisari-yikan-depremler/

Alucra, Mindeval ve Şebinkarahisar deprem bölgesindedir ve deprem riski taşımaktadır. Aralık 1939 Erzincan depremi incelendiğinde kasaba içinde 13, ilçe genelinde ise 147 kişinin hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır. Buna mukabil 7.025 ev de yıkılmıştır. Erzincan merkezli olarak yaşanan depremde Alucra ile Mindeval'ın büyük bir yıkım olacak kadar etkilenmesinin nedeni fay hattına yakın olmaları nedeniyledir.

27 Aralık 1939 Erzincan depremini yaşamış ve sonrasında yaşananları görmüş yaşı yüzü aşkın bir büyüğümüzün (Gücük Osman) anlattığına göre 1939 depreminde Alucra'da 75 kişi ölmüş. Ölenler arasında hanımı ve oğlu ile kardeşinin hanımı ve kızı da varmış. Sadece Tepe Mahalleden 15 kişi ölmüş. Kendisi de enkaz altından sağ çıkarılmış. Diğer ölenler de köylerdenmiş. Haberleşme imkânları çok kısıtlı olduğundan ancak birisi geldiğinde ondan bilgi alınabiliyormuş. Deprem kışın yaşandığı için sonrasında da çok perişanlık yaşanmış.

Giresun'dan getirilip dağıtılan battaniyeler bile halka zimmetle verilmiş, erzak bulmakta bile çok perişanlık yaşanmıştır.[140]

Kuzey Anadolu Deprem Kuşağı, batıda Saros körfezinden başlayıp Marmara Denizi'nin ortasını takib ederek Batı ve Orta Karadeniz bölümlerini geçtikden sonra Kelkit Vadisine oradan Erzincan, Erzurum üzerinden geçtikten sonra Van Gölüne ulaşmaktadır. Alucra-İstanbul arasındaki karayolu güzergahı neredeyse tamamen bu hattadır.

Türkiye'deki dağların büyük bir kısmı III. zamanda Alp-Himalaya kıvrımları ile oluşmuştur. Bunlar kuzeyde Kuzey Anadolu Dağları ve güneyde Toros Dağlarıdır. Kısacası Orojenez sonucunda; Kıvrım dağları, Horst-Grabenler ve fay hatları oluşmuştur. Aşağıda kaynağı verilen sitelerden birinde Kelkit Çayı üst mecrası üzerinde Cardium Ovatum Desh (doğrusal olmayan) mevcut olduğu müşahade edilmiştir.[141]

Bunun tabii sonucu olarak Alucra da bu kapsamdadır. Aşağıdaki fay haritasının alınan bölümü incelendiğinde ne demek istendiği daha net anlaşılacaktır. Ana fayın dışındaki yan fayların Alucra'ya uzanması söz konusudur. Bu konunun yetkili kurumlarca incelettirilmesinde fayda bulunmaktadır.

[140] http://www.alucra.com/alucranin-emektar-sahsiyetleri/1124-g-osmanlageanidar-yolculuk.html

[141]http://www.gozlemci.net/4192-turkiyedeki-onemli-fay-hatlari.html
http://geograpy.blogcu.com/ic-kuvvetler-orojenez-epirojenez/1354295

Alucra'nın Aktepe köyünün Belençayır mevkiinde bulunan Hayran Kaplıcası jeotermal bir sıcak su kaynağıdır ve fay kırıklarından sızan suyun yer yüzüne ulaştığı yerdir. Bu da bize göstermektedir ki Alucra fay hatlarına çok uzak değil belki de üzerindedir.

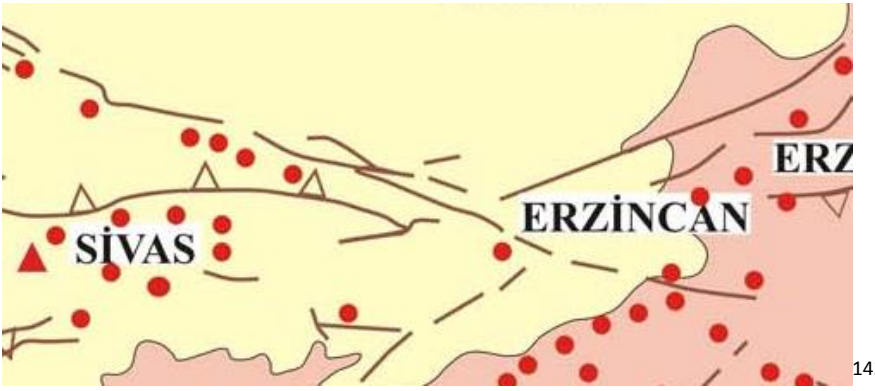

[142]

Eskinin evleri ağaç, taş toprak karışımı olup, damlarında büyük tomruklar olan, yine üzerinde loğlanmış toprak bulunan depreme maruz kaldığında da yıkılan, yıkıldığında da altında kalan canlıların ezilerek ölmesine neden olan yapı standartlarındaydılar. Ayrıca belgelerde Alucra, ve Mindeval'dan (Çamoluk) hiç bahsedilmemiş olması buralardan haber alınamadığını dolayısıyla buralarda yaşananlardan ve durumdan haberdar olunamadığını göstermektedir. Erzincan merkezli olan ve Suşehri, Koyulhisar ve Karahisar'ı etkileyen depremin Alucra ve Mindeval'ı (Çamoluk) etkilememiş olması düşünülemez.

[142] http://aygunhoca.com/cografi-haritalar/72-turkiye-haritalari/1196-turkiye-fay-hatlari-haritasi.html

Türkiye Deprem Haritasına göre Şebinkarahisar 1. Derece deprem kuşağında yer almakta ve Kuzey Anadolu Fay Hattının 15 km kuzeyinde yer almaktadır. Bu nedenle tarih boyunca sürekli bir deprem riski altında kalmış ve muhtelif zamanlarda bu riskin gerçekleşmesi nedeniyle de önemli oranda maddi manevi zararlara uğramıştır.

Geçmişte Şebinkarahisar, Erzincan merkezli olarak yaşanan pek çok depreme maruz kalmıştır. Erzincan tarih boyunca ve zamanımızda olduğu gibi Selçuklu devrinde de zelzeleler ile yıkılmış ve tekrar inşa edilmiştir. Selçuklu fetihleri başlarken 1046'da gerekleşen büyük zelzele neticesinde Erzincan tamamıyla harap olmuş; yerler yarılmış ve insanlar açılan yarıklara düşerek günlerce feryat etmiştir. 1138 yılında bütün Yakın Şark'ı etkileyen can ve mal kaybına neden olan zelzele Erzincan ve havalisini de etkilemiştir. 1165 yılında Mengücekler devrinde yine Erzincan etkilenmiş yarıklar oluşmuş, kırmızı sular akmaya başlamıştır. 1255'de Erzincan yine tamamıyla yıkılmış ve 10.000 kişi ölmüştür. 1290 yılında yine Selçuklular zamanında şiddetli bir deprem Erzincan'ı vurmuştur.[143]

Hasan Tahsin Okutan ise, Şebinkarahisar Coğrafyası kitabında 1590'da Erzincan'da yaşanan depremin etkilerinin ve artçı sarsıntılarının 10 gün kadar devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca 1939 Erzincan depremine de atıfta bulunarak ne kadar yıkıcı olduğunu anlatmıştır.[144]

Ayrıca diğer kaynaklarda da 1873, 1889, 1899, 1904, 1909, 1929 ve 1939 yıllarında depremlere maruz kaldığı belirtilmektedir.

[143] Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Prof. Dr. Osman TURAN, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004

[144]Şebinkarahisar ve Coğrafyası, Hasan Tahsin Okutan, 1949

Özellikle 1939 depremi çok şiddetli yaşanmış etkileri de büyük olmuştur. Bu depremde Şebinkarahisar'da 1451 kişi ölmüş, yapıların %90'ı yıkılmıştır.

Burada ifade edilen önce hafif sonra şiddetli ve daha sonra hafif şekilde depremlerin yaşandığı ifadesinden günümüzde bilinen ifadesiyle önce öncü deprem yaşandığı sonra esas şiddetli ve yıkıcı olan depremin gerçekleştiği sonrasında ise artçı sarsıntıların sürdüğü anlaşılmaktadır. Yaşanan bu depremde birçok yer kullanılmaz hale gelmiş, can kaybı yaşanmış, hayvan telefat olmuş, insanlar erzaksız kalmıştır. Fakat verilen talimatlarla halkın mağdur edilmemesi ve her türlü yardımın yapılması istenmiş, hatta evsiz kalanlara ev yapılması dahi öngörülmüştür.

1901 ve 1904 tarihli belgeler depremden zarar gören Rum cemaati mensuplarının durumunun düzeltilmesi için yapılan çabaları göstermektedir. Buradaki tarihin 1898'e yakın olması o tarihte yaşanan depremin yaralarının henüz sarılamadığını gösterdiği gibi Osmanlının sınıf ayrım yapmaksızın tebaalarını da koruyup gözettiğini göstermektedir.

1909 tarihli olan belgelerde Karahisar'da konuşlu bulunan Dördüncü Orduya bağlı Redif Taburundan depremzedelere yapılan çadır yardımı konu edilmektedir. İlaveten bu çadırların uzun süredir kullanıldığından bahisle bunların satılarak elde edilecek paranın hazineye aktarılması istenilmektedir. Bu tarihler 31 Mart vakası olarak bilinen ve Sultan Abdülhamid'in tahtan indirildiği döneme denk geldiği gibi yaşanan savaşlar nedeniyle Osmanlının yokluk zamanlarına denk gelmektedir. Bu nedenle halka dağıtılan çadırın parasına dahi ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Arşiv Fon Kodu: Y..MTV. Dosya No: 175, Gömlek No: 47, Tarihi: 1315 Za 03 (26 Mart 1898), Konusu: Koyulhisar ve Karahisar-i Şarki'de hareket-i arz vukuu bulduğu ve teferruatı hakkında Karahisar-i Şarki'den Dâhiliye Nezareti'ne çekilen telgraf.

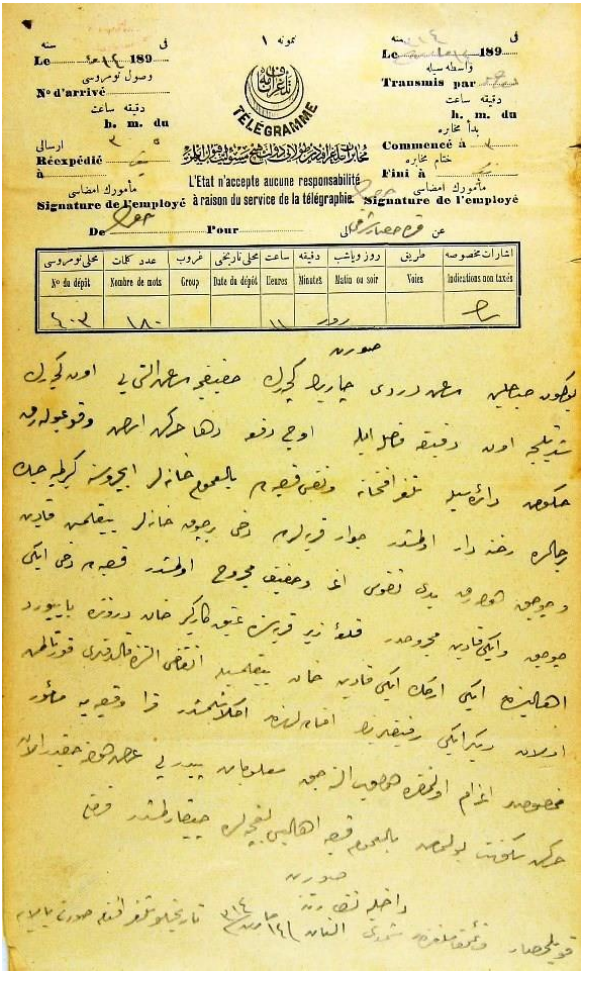

Suret

Bugün sabahleyin saat dördü çaryek (çeyrek) geçerek hafifçe saat altıyı on geçerek şiddetlice on dakika fasıla ile üç def'a daha

hareket-i arz vukuu bularak hükümet dairesiyle telgrafhane ve nüfus bil-umum haneler içerisine girilmeyecek bir halde rahnedar olmuşdur (yıkılmıştır). Civar karyelerde dahi birçok haneler yıkılmış kadın ve çocuk olarak yedi nüfus ağır ve hafif mecruh (yaralı) olmuştur. Kasabada dahi iki çocuk ve iki kadın mecruhdur (yaralı).Kal'a-i zir karyesinde atik kârgir han derununda Bayburd ahalisinden iki erkek iki kadın, han yıkılmasıyla enkaz altında kaldıkları kurtarılmış olan diğer iki refikalarının ifadelerinden anlaşılmıştır. Kura ve kasabaya me'mur mahsusdur igram olunmakda olub alınacak malûmat-ı peyderpey arz olunacaktır. Elan hareket sükûnet bulmamış bilumum kasaba ahalisi bağçelere çıkarılmıştır. Ferman.

Suret

Dâhiliye Nezareti Celilesine

Koyluhisar Kaimmakamlığından şimdi alınan fi 14 Mart sene (1) 314 tarihli telgrafnâme sureti balaya

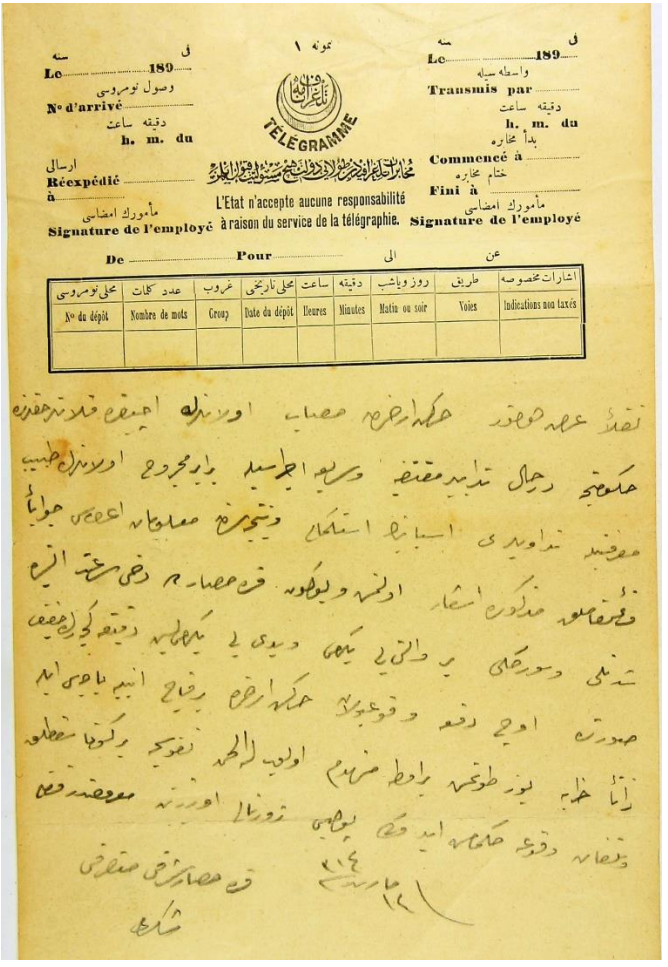

Naklen arz olunur. Hareket-i arzdan musab olanların (musibete uğrayanların) açıkta kalanlar haklarında hükümetçe derhal tedabir-i mukteziye ve seria icrasıyla beraber mecruh (yaralı) olanların tabib marifetiyle tedavileri esbabının istikmali ve neticesinden malumat itası cevaben kaimmakamlık mezkûreden iş'ar olunmuş ve bugün Karahisar'da dahi saat altı da şiddetli ve sürekli bir altıyı yirmi ve yediyi yirmibeş dakika geçerek hafif suretde üç def'a vukuu bulan hareket-i arzda birkaç ebniye (bina ev) bacası ile zaten harabeye yüz tutmuş bir

oda münhazim olub lehülhamd nüfusça bir güna sakatlık ve telefat vukua gelmemiş idüğü ve polis jurnali üzerine marûzdur Efendim.
Fi 14 Mart sene (1)314 Karahisar-i Şarki Mutasarrıfı Şükrü

Arşiv Fon Kodu: Y..MTV. Dosya No: 175, Gömlek No: 75, Tarihi: 1315 Za 04 (27 Mart 1898), Konusu: Hamidiye kazasında deprem olduğuna ve teferruatına dair Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığı'ndan Dâhiliye Nezareti'ne çekilen telgraf.

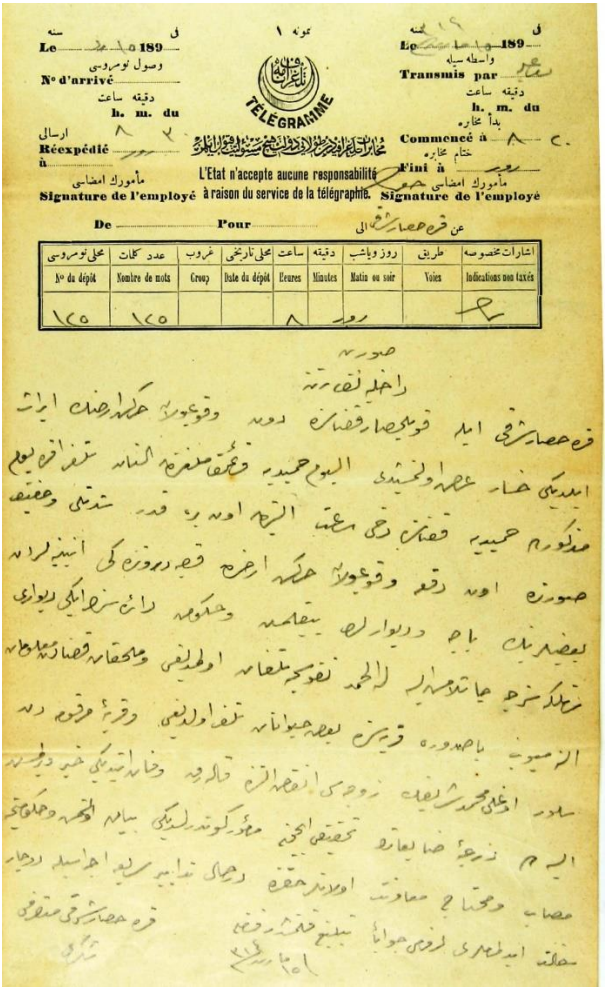

Suret
Dâhiliye Nezaretine

Karahisar-i Şarki ile Koyulhisar kazasında dün vukuu bulan hareket-i arzın iras eylediği hasar arz olunmuşdu. El-yevm Hamidiye kaimmakamlığından alınan telgrafda yevm-i mezkûrda Hamidiye kazasında dahi saat altıdan onbire kadar şiddetli ve hafif suretde on def'a vukuu bulan hareket-i arzdan kasaba derunundaki ebniyelerden (evler, binalar) bazılarının baca ve duvarları yıkılmış ve hükümet dairesinin iki duvarı tehlikesizce çatlamış ise lehü'l-hamd nüfusça telefat olmadığı ve mülhekat kazalardan malûmat alınamayub Yasdura karyesinde bazı hayvanın telef olduğu ve karye-i merkûmeden Saluroğlu Mehmed Şerif'in zevcesi enkaz altında kalarak vefat etdiği haber verilmiş ise de derce-i zayiatın tahkiki içün memur gönderildiği beyan olunmuş ve hükümetçe musab ve muhtaç-ı muavenet olanlar hakkında derhal tedabir-i seri icrasıyla düçar-ı sefalet edilmemeleri lüzûmu cevaben tebliğ kılınmıştır. Ferman.
Karahisar-i Şarki Mutasarrfı Şükrü Fi 15 Mart sene (1) 314

Arşiv Fon Kodu: Y..MTV. Dosya No: 175, Gömlek No: 110, Tarihi: 1315 Za 08 (31 Mart 1898), Konusu: Koyulhisar, Karahisar-i Şarki ve Suşehri'nde deprem olduğu ve teferruatına dair Sivas Valiliği'nden Dâhiliye Nezareti'ne çekilen telgraf.

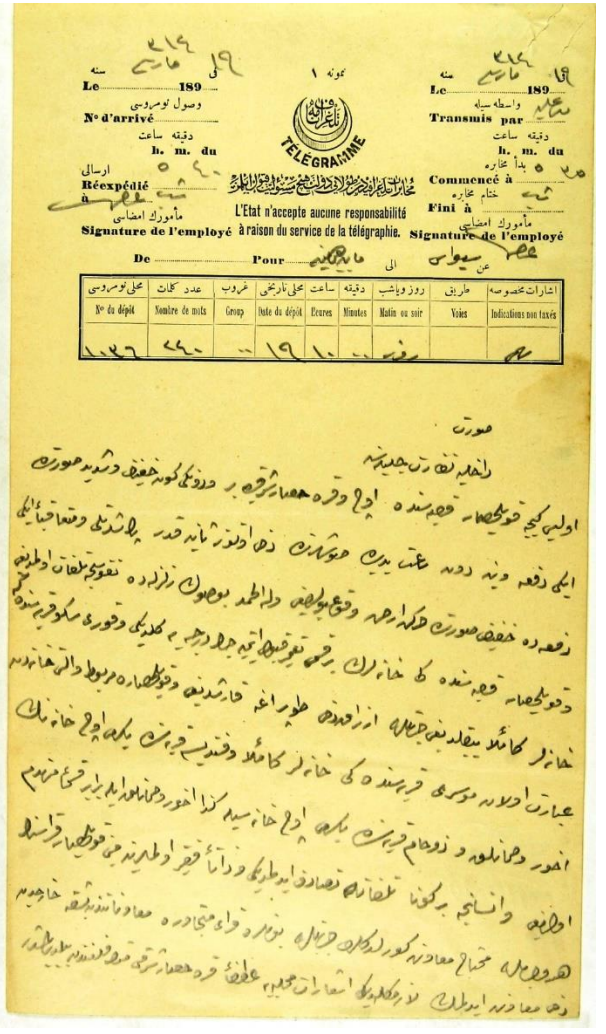

Suret

Dâhiliye Nezareti Celilesine

Evvelisi gece Koyulhisar kasabasında üç ve Karahisar-i Şarki'de bir dünki gün hafif ve şiddetli surette iki def'a ve yine dün saat yedide Suşehri'nde dahi otuz saniye kadar pek şiddetli ve müteakiben iki üç def'ada hafif suretde hareket-i arz vukuu bulduğu ve lehü'l-hamd zelzelede nüfusça telefat olmadığı ve Koyulhisar kasabasındaki

hanelerin bir kısmı tamir kabul etmeyecek dereceye geldiği ve Kurusekü karyesindeki haneler kâmilen yıkıldığı cihetle erzak dahi toprağa karıştığı ve Koyulhisar'a merbut ve altı haneden ibaret olan Musri karyesindeki haneler kâmilen ve Fetdise karyesinde yirmiüç hanenin ahur ve samanlık ve zuham karyesinde yirmiüç hanesiyle keza ahur ve samanlık ile beraber kısmen münhedim olduğu (zarar gördüğü) ve insanca bir güna telefata tesadüf edilmediği ve zaten fakir olmalarına mebni Koyulhisar kurasının her veçhile muhtaç-ı muavenet görüldükleri cihetle bunlara kura-yı mütecavire muavenetinden başka hariçden dahi muavenet edilmek lazım geldiği işarat-ı mahalliye atfen Karahisar-i Şarki Mutasarrıflığından bildirilmiştir.

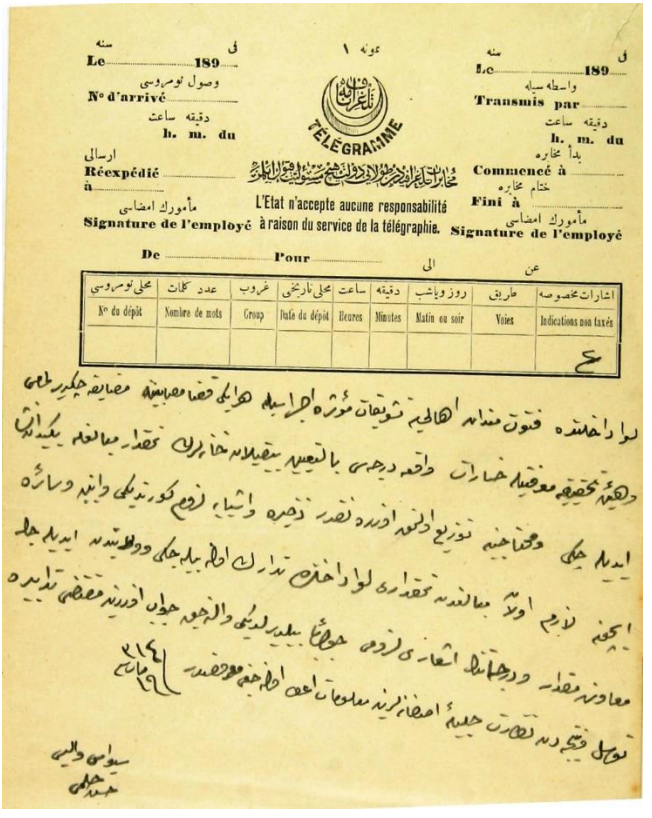

Liva dahilinde fütüvvet mendan ahaliye teşvikat-ı müessire icrasıyla her iki kaza musabinine (depreme maruz kalmışlara) müzayaka (sıkıntı) çektirilmemesi ve heyet-i tahkikiye marifetiyle hasarat-ı vakıa derecesi bi't-tayin yıkılan hanelerin ne kadar mebaliğle yeniden inşa edileceği ve muhtacine tevzi' olunmak üzere ne kadar zahire ve eşyaya lüzum göründüğü ve ebniye-i (ev, bark) vesaire içün lazım olan mebaliğden (para) ne mikdarı liva dâhilinde tedarik olabileceği ve vilayetden edilecek muavenet mikdar ve derecatının iş'arı lüzumu cevaben bildirildiği ve alınacak cevab üzerine muktezi tedabire tevessül ve neticeden nezaret-i celile-i asâfânelerine malumat ita olunacağı maruzdur (açık, bilinen).

Fi 19 Mart sene (1)314

Sivas Valisi Hüseyin Hilmi

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2558, Gömlek No: 97, Tarihi: 1319 S 08 (27 Mayıs 1901), Karahisar-i Şarki depreminde zarar gören Rumların, daha önce Taşmescidi Vakfından eski Metropolid Ermiye adına satın alınan arazi üzerinde iskânı.

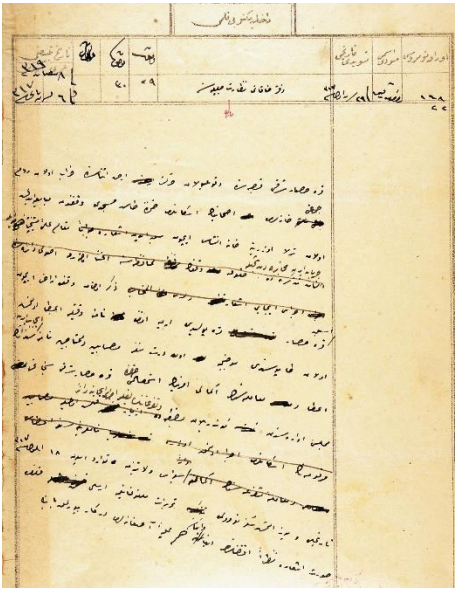

Dâhiliye Mektubi Kalemi
Defter-i Hâkânî Nezaret-i Celilesi'ne

Karahisar-i Şarki Kasabasında vukuu bulan hareket-i arz esnasında harab olan Rum

Cemaati haneleri esmanının iskânları zımmında Taş Mescidi Vakfından mübayaa edilmiş olan tarla üzerine hane inşası içün Makam-ı Âli-i Meşihat Penahileriyle cereyan eden muhabereden bahisle zikr olunan vakıf arazi içün esbak Karahisar metropolidi Ermiya Efendi namına vaktiyle ita olunmuş olan tapu senedi mucibince ondört nefer muhsabın ve muhtacın namına icab eden senedatın ita ve muamelesinin ikmali emrinin istihsâli hakkında Karahisar-i Şarki Sancağı Meclis İdaresi'nden gönderilen mazbata ve teferruatının leffiyle icra-yı icabına dair Sivas vilayetinden tevarüd eden 18 Eylül sene (1)317 tarihli ve yüzatmışsekiz numaralı tahrirat melfufatıyla irsal kılınan suret-i işara nazaran iktizasının ifa ve ibnasına himem-i ….. asâfâneleri der-kâr buyurulmak babında

Arşiv Fon Kodu: Y..PRK.UM.. Dosya No: 68, Gömlek No: 50, Tarihi: 1321 Za 22 (9 Şubat 1904), Konusu: Karahisar-i Şarki'de deprem olduğu.

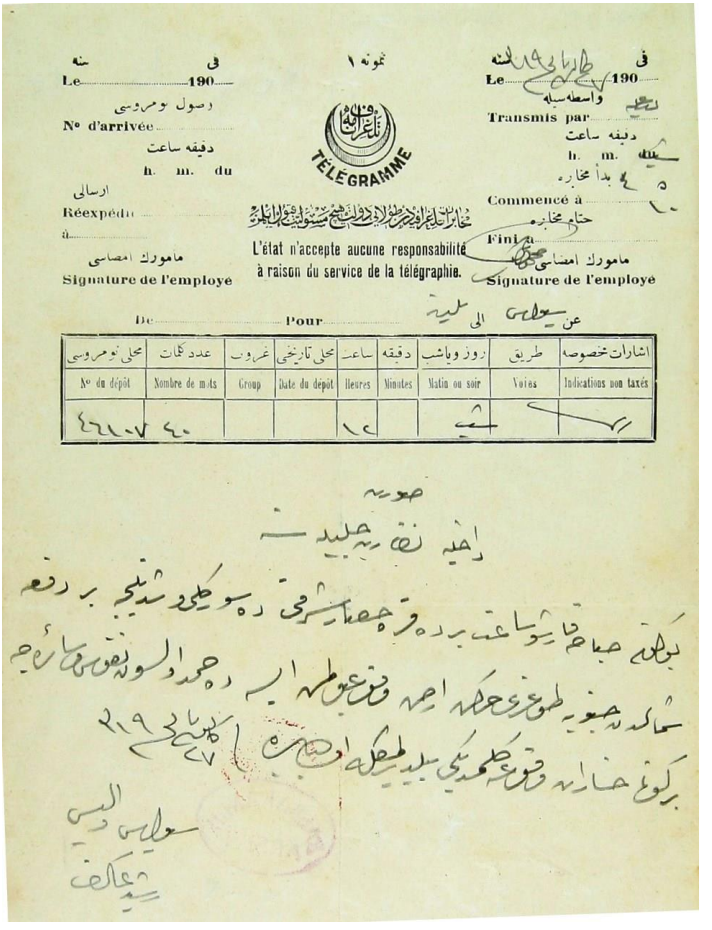

Suret
Dâhiliye Nezareti Celilesine

Bugün sabaha karşı saat birde Karahisar-i Şarki'de sürekli ve şiddetlice bir defa şimalden cenuba doğru hareket-i arz vukuu bulmuş ise de hamd olsun nüfus ve sairece bir güna hasarat vukua gelmediği bildirilmekle ol-babda. Fi 27 Kânun-ı sâni sene (1) 319

Sivas Valisi Raşid Akif

Arşiv Fon Kodu: ŞD. Dosya No: 57, Gömlek No: 26, Tarihi: 1322 S 29 (15 Mayıs 1904), Konusu: Karahisar-i Şarki kasabasında vuku bulan hareket-i arzda yıkılan hanelerin arsaları hakkında cereyan eden muamele. (Defter-i Hâkâni 1)

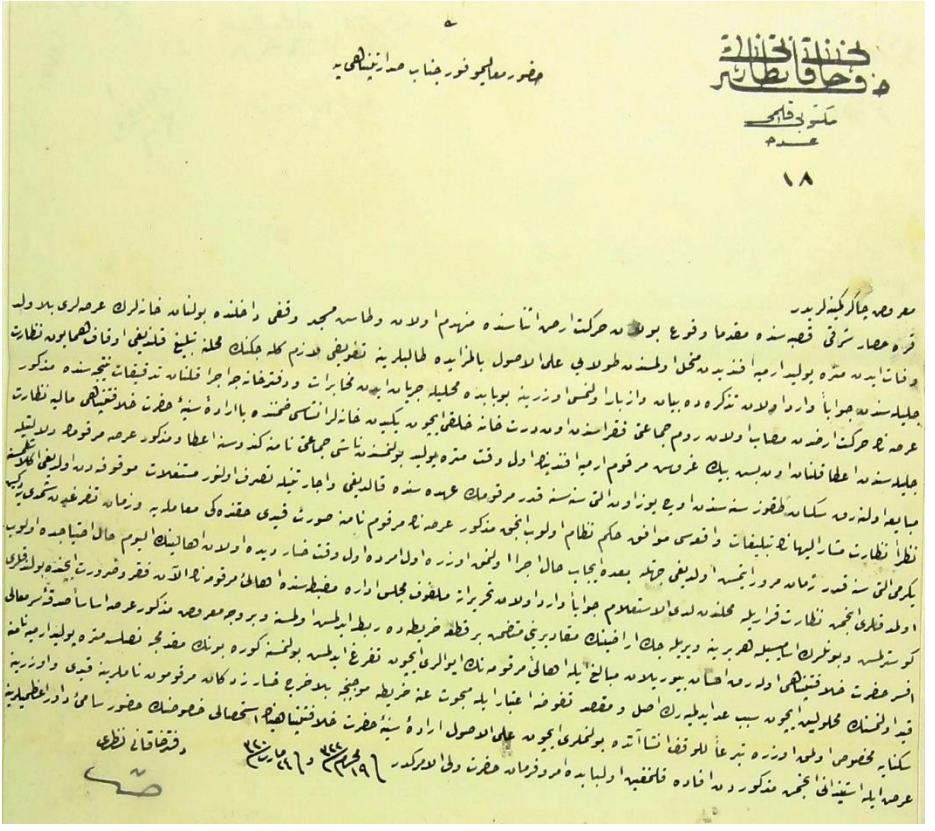

Maruzi çakeri kemineleridir

Karahisar-i Şarki Kasabasında mukaddema vukuu bulan hareket-i arz esnasında münhedim olan ve Taş Mescid Vakfı dahilinde bulunan hanelerin arsaları bila-veled vefat eden Metropolid Eremya Efendiden münhal olmasından dolayı alel usul bi'l müzayede taliblerine tefvizi lazım geleceğinin mahalline tebliğ kılındığı Evkaf-ı Hümayûn

Nezareti Celilesinden cevaben varid olan tezkirede beyan ve izbar olunması üzerine bu-babda mahalliyle cereyan eden muhaberat ve defter-i Hâk3anice icra kılınan tedkikat neticesinde mezkur arsanın hareket-i arzdan musab (musibete uğrayan) olan Rum cemaati fukarasından ondört hane halkı içün yeniden haneler inşası zımmında ba-irade-i seniyye-i hazreti hilâfetpenâhi Maliye Nezareti Celilesinden ita kılınan onbeşbin kuruş merkûm Ermiya Efendinin ol (o) vakit metropolid bulunmasından naşi cemaati namına kendisine i'ta ve mezkûr arsa-i merkûmun delaletiyle mübâyaa olunarak seksendokuz senesinden üçyüzonaltı senesine kadar merkûmun uhdesinde kaldığı icâreteyniyle tasarruf olunur müştemilâtı mevkûfeden olduğu anlaşılmasına nazaran nezaret-i müşarileyhanın tebligat vakıası muvafık-ı hüküm nizam olub ancak mezkûr mezkûr arsanın merkûm namına suret-i kaydı hakkındaki muameleye ve zaman-ı tefrikadan şimdiye değin yirmialtı senesine kadar zaman-ı mürur etmiş olduğu cihetle bade icab-ı hali icra olunmak üzere evvel emirde ol vakit hasardide olan ahalinin elyevm hali ihtiyaçda olub olmadıkları ancak nezaret kararıyla mahallinden lede'l istimlam cevaben varid olan tahrirat-ı melfufe meclis idare mazbatasında ahali-i merkûmenin elan fakru zaruret içinde bulundukları gösterilmiş ve bunların esamisiyle her birine verilecek arazinin mukadirini mutazammın bir kıt'a haritada rabt edilmiş olmasına ve ber-veçh maruz-ı mezkûr arsa esasen sadaka-i ser meali eğer hazret-i hilafetpenâhi olarak ihsan buyurulan mebaliğ ile ahali-i merkûmenin ivaları (bir yere yerleştirilme) içün tefriğ edilmiş bulunmasına göre bunun mukaddemce her nasılsa metropolid Ermiye namına kayd olunmasının mahlûliyeti (hallolması) içün sebeb addedilmeyerek asıl maksad tefevvuza itibar ile mebhûs.anhu harita mucibince bi'l-ihraç hasarzedegân merkûmun namlarına kaydı ve üzerine sekineye mahsus olmak üzere teberruan lilvakf-ı inşaatta bulunmaları içün alel usul irade-i seniyye-i hazreti hilafetpenâhinin

istihsali hususunun huzur-ı sâmi-i daver-i izâmlarına arz ile istizanı ancak mezkûrdan ifade kılınmağın ol-babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l emrindir. Fi 19 Muharrem sene (1) 322 ve fi 24 Mart sene (1) 320

Defter-i Hâkânî Nâzırı Bende Hüseyin

(Belge 7) Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 916, Gömlek No: 69, Tarihi: 14 L (Şevval) 1322 (22 Aralık 1904), Konusu: Karahisar-i Şarki kasabasında meydana gelen deprem sonrası, evsiz kalan Rumlar tarafından ev inşa edilen Taşköprü Vakfı arsasına ilişkin Şura kararının Defter-i Hâkâni'ye bildirildiği.

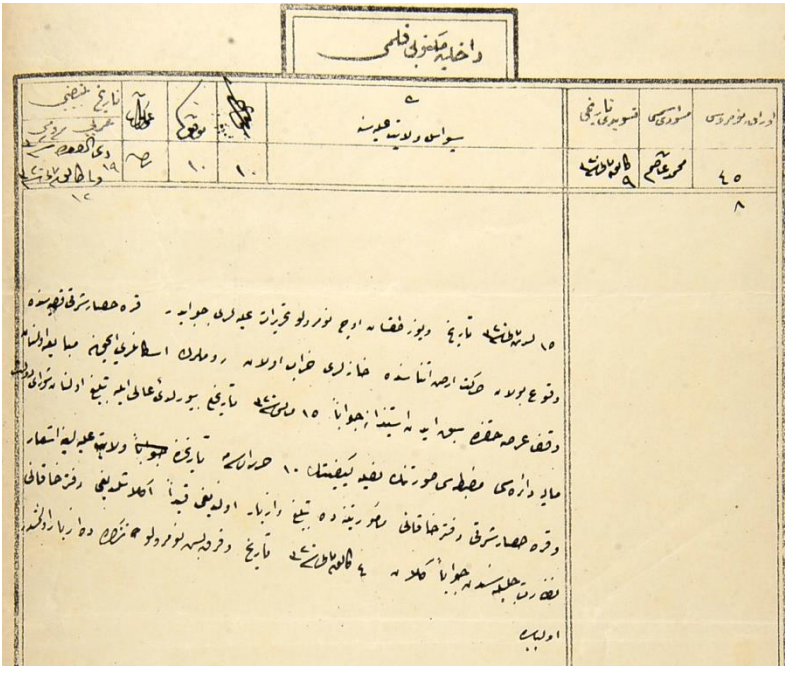

Dâhiliye Mektubi Kalemi
Sivas Vilayet-i Âliyyesine

15 Teşrinisâni sene (1)320 tarih ve yüzdoksanüç numaralı tahrirat-ı âliyeleri cevabıdır. Karahisar-i Şarki Kasabasında vukuu bulan hareket-i arz esnasında haneleri harab olan Rumların iskânları içün mübayaa olunan vakıf arsası hakkında sebk eden istizana cevaben 15 Mayıs sene (1)320 tarihli buyruldu-i âli ile tebliğ olunan Şura-yı Devlet Maliye Dairesi mazbatası suretinin leffiyle keyfiyetin 10 Haziran minhu (bir önceki tarihle aynı) tarihinde vilâyet-i âliyelerine iş'ar ve Karahisar-i Şarki Defter-i Hâkânî Memuriyetine de tebliğ ve iş'ar olunduğu kayden anlaşıldığı Defter-i Hâkânî Nezaret-i Celilesinden cevaben gelen 4 Kanunisâni sene (1)320 tarih ve kırkbeş numaralı tezkirede de izbar olmuşdur.

Arşiv Fon Kodu: DH.MKT. Dosya No: 2775, Gömlek No: 54, Tarihi: 3 Ra 1327 (25 Mart 1909), Konusu: Deprem vs. afetlerden dolayı açıkta kalan ahalinin barınmaları için askeriyeden verilen çadırların kullanılmasından sarf-ı nazar edilirse bunların satılarak elde edilecek gelirin mahalli belediyece hakiki kıymetlerine tamamlanarak Nizamiye Hazinesine verilmesi Şura-yı Devlet kararı gereği olduğundan Karahisar-i Şarki'de vukuu bulan depremden dolayı Dördüncü Ordu tarafından verilen çadırlar hakkında da ona göre muamele yapılması gerektiği.

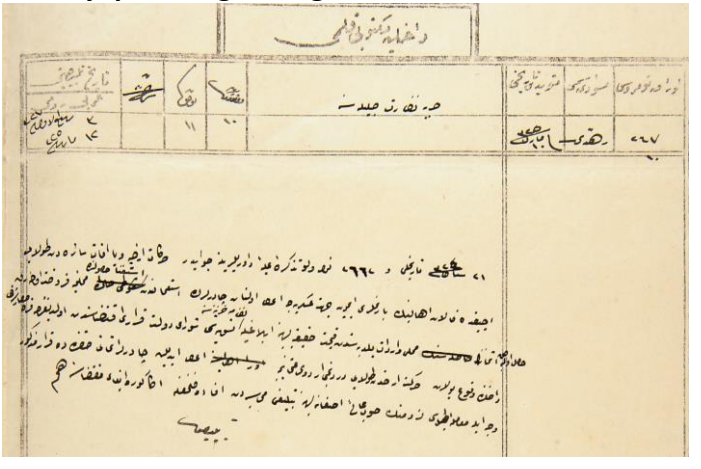

Dâhiliye Mektûbî Kâlemî
Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne

21 Şubat sene (1) 324 tarihli ve 2662 numaralı tezkire-i âliye-i dâverilerine cevâbdır. Hareket-i arziye ve afat-ı saireden dolayı açıkda kalan ahalinin barınmaları için cihet-i askeriyece ita olunan çadırların isti'malinden istiğnaen husulüde mahallince füruht olunarak husûl olacak esmanının mahalli varidat-ı beledisinden kıymet-i hakikiyelerine iblağıyla nizamiye hazinesine tesviyesi Şura-yı Devlet kararı iktizasından olduğundan Karahisar-i Şarki dahilinde vukuu bulan hareket-i arzdan dolayı Dördüncü Orduyu Osmaniyece i'ta edilmiş çadırlar esmanı zımmında da karar-ı mezkûr vech ile muamele edilmesi lüzûmunun savb-ı âli-i asâfânelerine tebliği muhasebeden ifade kılınmağla ana göre ifa-yı muktezasına himem.

Arşiv Fon Kodu: DH. MKT. Dosya No: 2812, Gömlek No: 92, Tarihi: 1327 R 24 (15 Mayıs 1909), Konusu: Karahisar-i Şarki'de meydana gelen depremden zarar görenlerin barınması için mahalli redif depolarından verilen çadırların ücretlerinin tesviyesi.

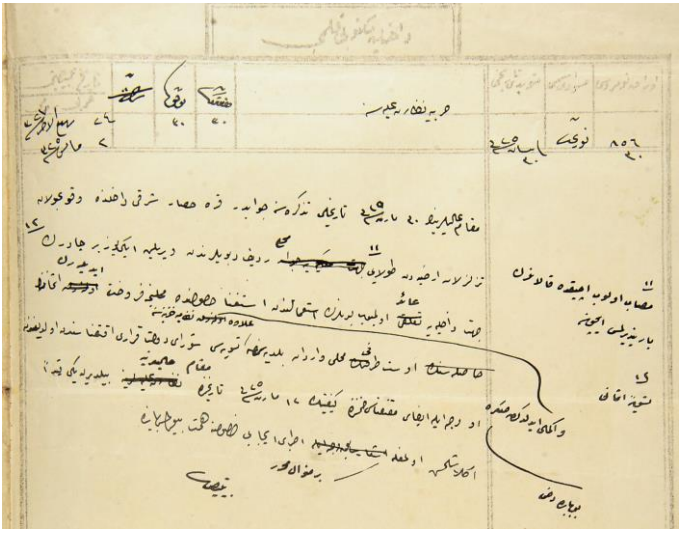

Dâhiliye Mektubî Kalemi
Harbiye Nezareti Celilesine

Makam-ı âlilerinin 30 Mart sene (1) 325 tarihli tezkiresine cevabdır. Karahisar-i Şarki dâhilinde vukuu bulan tezelzülat-ı arziyyeden dolayı musab olub açıkda kalanların barındırılması içün mahalli redif daburlarından verilen ikiyüzbir çadırın tesviye-i (ödeme) esmanı (kıymet) cihet-i dâhiliyeye ait olmayub bunların istimalinden istinga hususunda mahallince furuht edilerek esmanının üst tarafı mahalli ve oradan varidat-ı belediyesinden ilave ve ikmal edildikten sonra nizamiye hazinesine tesviyesi Şura-yı Devlet kararı iktizasından (gerekliliğinden) olduğundan bu babda dahi o veçhile ifa-yı muktezası zımmında keyfiyetin 12 Mart sene 325 tarihinde makam-ı âlilerine bildirildiği kayden anlaşılmış olmağla ber-minval-i muharrer icra-yı icabı hususuna himmet buyurulması babında.

Arşiv Fon Kodu: Y. PRK. PT. Dosya No: 17, Gömlek No: 47, Tarihi: 15 Za 1315 (7 Nisan 1898), Konu Özeti: Koyulhisar, Karahisar ve Hamidiye'de deprem olduğu.

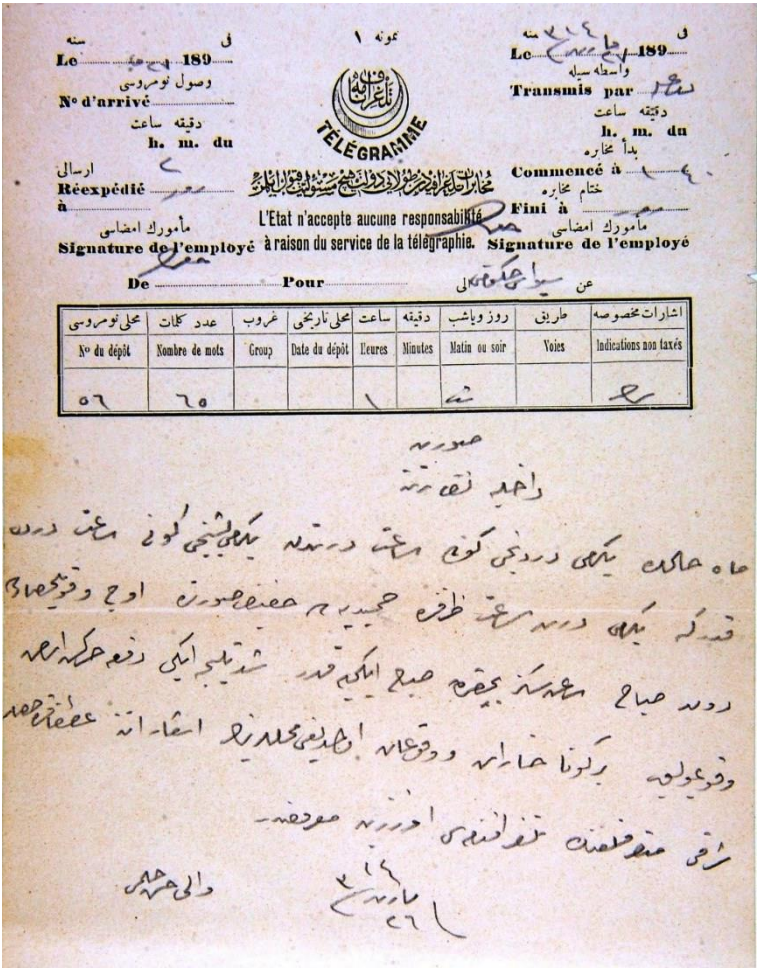

Suret
Dâhiliye Nezaretine
Mah-ı halin yirmi dördüncü günü saat dörtden yirmibeşinci günü saat dörde kadar ki yirmidört saat zarfında Hamidiye'de hafif suretde üç ve Koyulhisar'da dün sabah saat sekizbuçukda sabah ikiye kadar şiddetlice iki def'a hareket-i arz vukuu bulub bir gûna hasarat ve vukuat olmadığı mahallerinin iş'aratına atfen Karahisar-i Şarki mutasarrıflığının telgrafnamesi üzerine marûzdur.

Fi 26 Mart sene (1)314 **Vali Hasan Halis**

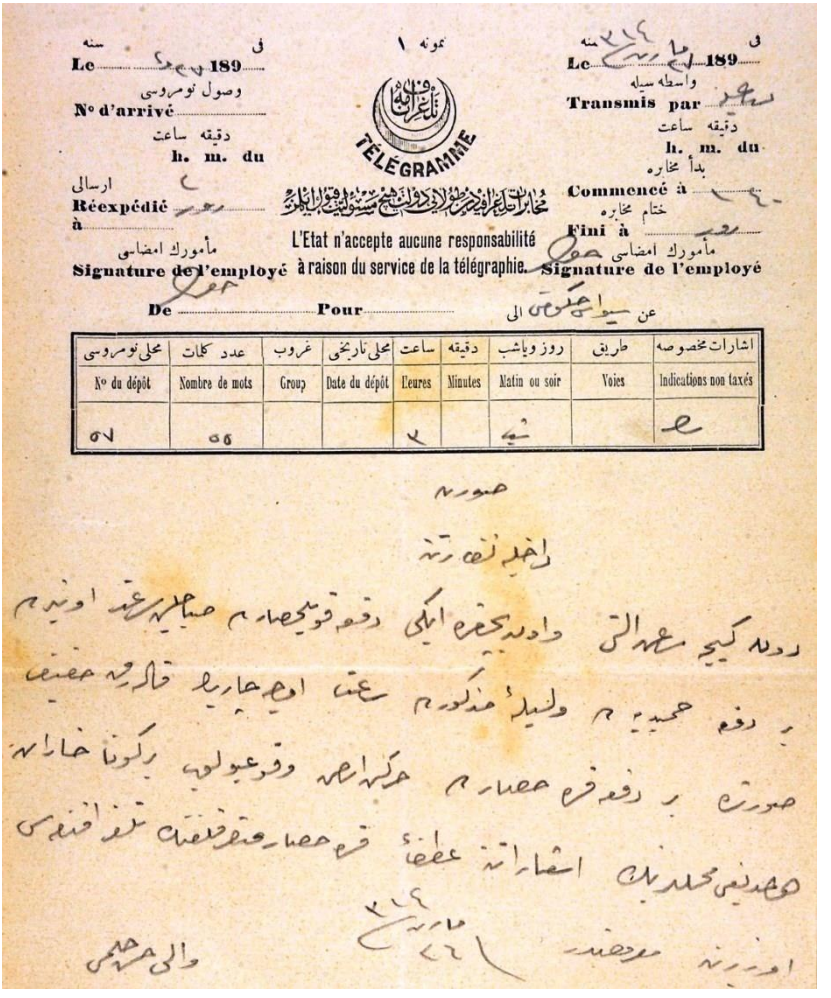

Suret

Dâhiliye Nezaretine

Dün gice saat altı ve onbuçukda iki def’a Koyulhisar’da sabahleyin saat onbirde bir def’a Hamidiye’de leyle-i (gece) mezkûrda saat üç çar yek kalarak hakiki suretde bir def’a Karahisar’da hareket-i arz vukuu bulub

bir gûna haşarat olmadığı mahallerinin iş'aratına atfen Karahisar Mutasarrıflığı'nın telgrafnâmesi üzerine maruzdur. Fi 26 Mart sene (1)314 (7 Nisan 1898) **Vali Hasan Hilmi**

Osmanlı Menzilleri Ve Alucra'nın Tarihe Tanıklık Eden Yolları

Anadolu ve Rumeli'de sağ sol ve orta kol olmak üzere üç ana güzergahtan oluşan yollar vardı ve bu yollar tali yollarla da birbirine bağlıydı. Buna göre Anadolu'daki sağ kol, Üsküdar'dan Gebze-Eskişehir-Akşehir-Konya-Adana-Antakya yoluyla Halep ve Şam üzerinden Mekke ve Medine'ye;Orta kol Üsküdar-Gebze-İznik Bolu – Tosya – Merzifon – Tokat – Sivas - Hasan Çelebi – Malatya – Harput – Diyarbakır – Nusaybin - Musul ve Kerkük'e; Sol kol ise, orta kolla Merzifon'a kadar aynı güzergahı takip edip,buradan Ladik – Niksar – Karahisar-ı Şarki- Kelkit- Aşkale- Erzurum yoluyla Hasankale üzerinden bir kolu Kars'a, diğer kolu da Tebriz'e ulaşırdı.

Osmanlı menzilleri haberleşme ve hac menzilleri askeri menziller olarak üçe ayrılırdı. Askeri menziller, sefer esnasında ordunun ihtiyaçlarının karşılanabileceği, su bulunan geniş düzlükler üzerinde ve daha çok yerleşim yerleri dışında olurken, hac ve haberleşme menzilleri ise daha çok yol güzergahları üzerinde ve yerleşim yerlerinde bulunmaktaydı. Ayrıca bu yollar üzerinde menzilhaneler (haberleşme menzilleri), kervansaraylar, hanlar yaptırılmış, ulak teşkilatı oluşturulmuş, yollarda geçiş noktalarının korunması için derbent teşkilatı gibi özel teşkilatlar kurulmuştur.[145]

Söz konusu yollardan sol kol Karahisar-ı Şarki-Kelkit arası aşılırken Kelkit Çayı boyunca mı yürünmüştür, yoksa Alucra üzerinden mi gidilmiştir,elde belge olmadığı için şimdilik bunu kesin olarak yanıtlamak zor olsa da o zamanlar kullanılan yolların bugün de karayolu olarak mevcut olduğu dikkate alındığında Şark-i Karahisar'dan sonra Alucra-Şiran-Kelkit hattının kullanılmış olduğu kuvvetle muhtemeldir. Ancak, geçmişin ulaşım vasıtaları şimdikinden farklı olduğu için Şebinkarahisar-Alucra arası güzergâhı kuvvetle farklıydı ve Şebinkarahisar'ın Bağlar köyünden Alucra'nın Dereçiftlik- Doludere güzergahını takip ederek Aktepe köyü Belençayır mahallesinden Alucra'ya ulaşmaktaydı. Tarihin İzinde Alucra konulu yazılarımızda buna ilişkin araştırma sonuçları olduğunu ortaya koymuştuk. Şunu da unutmamak gerekir ki geçmişin önemli pek çok yerleşim yerleri değişik nedenlerle günümüzde önemini kaybettiğinden yok olmuştur. Kiminin kalıntıları görünürken kimi de tamamen tahrip olduğundan izi bile kalmamıştır.

Bu yoldan Tancalı ünlü seyyah İbn Batuta'nın geçmiş olması söz konusudur. İbn Batuta Anadolu'ya yaptığı ikinci seyahatinde Konya'dan

[145]http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s16/sak.pdf

başlayarak Karaman- Aksaray - Niğde - Kayseri - Sivas - Amasya - Gümüş - Gümüşhane - Erzincan üzerinden Erzurum'a kadar gitmiştir. Bu seyahatinde belirttiği önemli bir husus ise Gümüş'e gittiğinde (Gümüşhacıköy olabilir) buranın bakımlı bir şehir olduğu Irak ve Suriye'den gelen tüccarların buradan mal aldıklarını yazmasıdır.

Bir söz vardır, dili olsa da konuşsa diye.. Bu yollardan kimler geldi, kimler geçti, kim bilir ?

Eskiden ulaşım şimdiki kadar kolay ve rahat değildi hiç şüphesiz. Yollar şimdikinden farklı güzergâhlardan geçiyor, çoğu zaman geçit vermez dağlar, bayırlar, akarsular aşılarak menzile ulaşılmaya çalışılıyordu. Dikkat edilirse şimdiki yol ile eski yolun güzergâhının farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Resimde görülen köprüde Alucra'dan Balcana'ya doğru giderken yolun sağında bulunan ve günümüze kadar ulaşabilmiş nadide tarihi eserlerden birisi olan Taş Köprüdür. Köprü İstanbul istikametinde yolun sağında ve yol seviyesinin biraz altında kaldığından zor fark edilmektedir.

Aşağıda verilen tarihi harita incelendiğinde Alucra'ya ulaşım yolunun bugün olduğu gibi Peksimet tepesi üzerinden değil Suyurdu (İlimsu) aşılarak Karaağaç köyünün arka yüzünden Babapınar (Parak) köyü yanından Hacılı (Haculu) ile İkizler Tepesi arasından geçerek devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tarihin İzinde Alucra

Bu yazıya Prof. W. M. Ramsay'ın 1886-87-88 yıllarında Anadolu'yu gezip çeşitli yazılı belgeleri, kiliselerin tutuğu kayıtları ve Romalıların yollara koyduğu mil taşlarını inceleyerek , yaptığı alan araştırması sonucu yazdığı "Anadolu'nun Siyasi Tarihi" kitabı vesile oldu. Sonrasında konu itibarıyla kitapta geçen yerlerle ilgili farklı bilgilere ulaşabilmek için internet üzerinden de araştırma yaparak az

da olsa bazı sonuçlara ulaşabildim. Ancak bu konu daha çok araştırmaya ihtiyacı olan bir konudur.

Bilindiği gibi Türklerin Anadolu'ya yerleşimi VIII. yy'dan sonraya Selçuklulara dayanmaktadır. Gerçi Anadolu'nun en eski kabilelerinden birisi olan ve tarihi M.Ö. 1700'lere giden Hititlerin Türk kökenli olduğu bazı kaynaklarda ileri sürülmektedir. Alucra'nın Şiran istikametindeki "Han Tepesi" diye bilinen yerdeki tarlada bulunan büyük çaplı küp kırıkları Hititlerin ölülerini küplere gömme geleneğini hatırlattığından Hitit izlerini göstermektedir. Kelkit yöresinde de Hitit izleri olduğu bilindiğinden bir dönem Alucra ve yakın çevresinde de yaşadıkları tezi öne sürülebilir. Ayrıca İkizler Tepesi diye bilinen Tümülüste (muhtemelen Kral mezarları) Sivri tepesinde ve Kuzkaya tepesinde bilimsel anlamda arkeolojik kazı yapılmadığı için hangi medeniyete ait olduğu ve yaşı tam olarak bilinmemekle birlikte geçmiş dönemlere ait sırları taşıdığı görülmektedir.

Anadolu toprakları değişik dönemlerde Hititlerden başka farklı medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan Persler, yaşadığı dönemde M.Ö. 5 yy'da Kral Darius zamanında Anadolu'da "Pers Kral Yolu" diye bilinen yolları inşa etmişlerdir. Keza Roma yolu diye bilinen yollarda vardı. Ramsay araştırmalarında yazılı kayıtların yanında Roma yollarını da inceleyerek şehirlerin yerleşim yerlerini tespit etmeye çalışmıştır.

Anadolu'daki şehirlerin yerleri tetkik edilirken araştırmacıların dikkate aldığı hususlar askeri kuvvet, civarla ticari münasebetin imkânı, su ihtiyacının temini ve tarımsal alan varlığı gibi hususlardır. Birçok yerde şehirler etrafı tabii surette uçurum olan yahut da kolaylıkla bu hale sokulabilecek olan tepeler üstünde bina edilmişlerdir. Böylelikle fazlaca tahkime gerek kalmadan büyük bir mukavemet imkânı temin edilmiş oluyordu. Buna karşın ahali ovada ve düz yerlerde yaşamakta, yalnız düşman hücumunda müstahkem şehre çekilmekteydi. Örneğin Şebinkarahisar Kalesi, bu özellikte bir kaledir.

Bu anlamda düşünüldüğünde Alucra açık alanda kurulu bir yerleşim yeridir, yakın civarında kale benzeri bir yapı da yoktur. Ancak Kaledibi ve Çamoluk'un Kalederesi ile Hacıahmet (Avarak) Köyündeki küçük çaplı kaleler yol güvenliği için yaptırılmış kale özelliği göstermektedir. Bununla birlikte Alucra "İkizler Tümülüsüyle", Karabörk Köyü arazisinde bulunan "Saray Çayırı" mevkiiyle, İğdecik Köyündeki "Konak" tabir edilen yeriyle, Kamışlı Köyüyle, Çakrak Köyündeki tarihi eserleriyle ve daha pek çok yerindeki pek çok tarihi kalıntısıyla geçmişten önemli izler taşıyan bir yerleşim birimidir. Günümüzde Alucra'nın geçmişe ait sırları tam olarak keşfedilmemiş olsa da öteden beri bir yerleşim yeri olmasının yanında aynı zamanda önemli bir geçiş güzergâhı olmuştur. Ramsay'ın araştırmaları sonucu ulaştığı bilgiler de bunu teyit eder niteliktedir.

Ramsay, Satala'dan 45 mil mesafede Arauracos isimli yer hakkında ise şöyle söylemektedir: "Arauraka'dan Theophanes'e ilave edilen bir haşiyede (sayfa kenarına eklenen yorum) de bahsedilmiştir. Arauraca kelimesi Galli bir kabilenin ismi olan Rauraci ile çok yakından alakalı gibi gözüküyor." Buradan hareketle yapılan araştırma ise bizi "Rauraci" isimli Kelt kabilesine götürmektedir.

Keltler dört bin yıl öncesine tarihlenen bir Avrupa kavmidir. Kadın- erkek savaşçı oldukları kadar çiftçiliği de iyi yapabilen bir kabile olarak bilinmektedirler. M.S. I.yy'da Romalılar tarafından yıkılan Kelt uygarlığı, ortaçağa kadar yaşama imkânı bulmuştur. Roma devleti tarafından sürülen Keltler önce Gallipoli yani Gelibolu yarımadasına yayıldılar sonra üç kol halinde Orta Anadolu'ya göç ederek burada Galatya isimli ülkeyi kurdular. Sivrihisar (Pessimus), Ankara (Ancyra) ve Yozgat-Büyüknefes (Tavium) bu üç boyun yerleşim yeri olurken Ankara'da (Ancyra) ise, Galatların başkenti oldu. Bir başka kaynakta ise, M.Ö. 279'da Bizans'ı (Bizantion) bugünkü Galata semtine kurdukları karargâhla uzun süre rahatsız ettikleri sonrasında yüklü bir haraç ve Anadolu'ya (Anatolia) geçmelerine yardım etmeleri karşılığı anlaştıkları, daha sonra Galatların M.Ö 277-274'de Ege'yi yağmalayarak güneye indikleri burada Suriye Kralı Antikos

komutasındaki Yunan orduları tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmaları neticesi Orta Anadolu'ya sürüldükleri yazılıdır.

Diğer taraftan Romalılar tarafından kovulan Keltlerin bir kısmı ise, Danimarka ve Almanya'ya geçtiler, ancak Cermen kavimleriyle giriştikleri mücadele sonrası geri çekilmek zorunda kaldılar. Bunun üzerine kısmen boş olan Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg topraklarına yerleştiler. Geri kalanlar İspanya, Portekiz'e ve yerleştikleri ülkelerden de Büyük Britanya ve İrlanda'ya geçerek buralara hâkim oldular. İsviçre'nin kimya ve ilaç sanayinin merkezi olan Basel Kentini de Keltlerin kurduğu sanılmaktadır. Hülasa Keltler denilince Küçük Asya'dan Avrupa'ya uzanan bir kabile söz konusudur. Karadeniz bölgesinde çalınan Tulum ile Kelt kültürünün ürünü olan Gayda'nın benzerliği dikkat çekicidir. Bilindiği gibi Gayda, İskoçya ve Galler bölgesinin milli çalgısıdır.[146]

Peki söz konusu Keltler Alucra'ya gelerek buraya yerleşmiş olabilirler mi? Bunu kesin olarak söyleyebilmek zor olsa da Arauraca isminin bu kabileyi çağrıştırması soru işareti oluşturmaktadır. Ayrıca bu kavmin sahip olduğu savaşçı, yağmacı özelliklerini değerlendirdiğimizde Avrupa'dan kalkıp Ankara ve Yozgat'a geldiklerine göre Alucra'ya da gelmiş olabilecekleri, çok uzak bir ihtimal gibi gözükmemekle birlikte bunu destekleyecek arkeolojik verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Alttaki haritada gösterilen Arauraca, üstte de bahsedildiği gibi haritadaki yerleştirilişi itibarıyla tam yerinde midir? değil midir? bunu bilemeyiz. Ancak Nikopolis'ten (Şebinkarahisar) ve Arauraca'dan doğuya doğru giden yolun Satala'ya kavuştuğu düşünülürse olası gözükmektedir.

[146] http://www.turkcebilgi.com/keltler/ansiklopedi

Ramsay, değişik amaçlar için kullanılan Roma yollarının Sivas'tan Malatya'ya oradan da Fırat kıyısını takip eden güzergâhı ve birbirine olan uzaklıklarını şöyle tarif etmektedir:

Sivas (Sebastia) Kangal 40 Roma mili
Kangal, Malatya (Melitene) 100 " "
Malatya (Melitene), Ciaca (Kiaka) 18 " "
Ciaca, Doscvia (Doscausa) (Arapkir) 32 " "
Doscvia, Sabus (Saba) 16 " "
Sabus, Tencila (Teucila,Thencira) 28 " "
Tencila, Zimara 16 " "

Zimara, Analibla (Analiba, Darnalis) 16 “ “
Sineruas, Cercenis (Carcagis, Karsaga, Refahiye) 28 “ “
Cercenis (Refahiye), Arauracos (Alucra) 28 “ “
Arauracos (Alucra), Suissa 24 “ “
Suissa, Satala 17 “ “

Not: Bir Roma mili yaklaşık 1478 metredir. Ayrıca Suissa antik kentinin VII.yy'dan sonra bölgeye gelerek yerleşen Kilki Bey'den sonra Kelkit diye anıldığı belirtilmektedir. Keza Satala'da (Sadak) Kelkit'in yakınlarında antik bir yerleşim yeridir. Kökeni Hitit'lere kadar uzanmaktadır ve Asur, Makedonya, Bizans, Roma izlerini de taşımaktadır.[147]

Ramsay'a göre bundan başka Melitene'den (Eski Malatya şimdiki), Sebastia'a (Sivas), Karsaga'dan Nikopolis'e giden yollarda vardı.[148] Keza Nikopolisten Kolonia'ya (Koloneia) oradan Satala'ya giden yollar vardı. Nikopolis'ten (Şebinkarahisar) Satala'ya giderken de büyük olasılıkla Arauraca'dan (Alucra) geçiliyordu. Bir diğer ihtimal de (varsayım) Nikopolis'ten Çamoluk'un Sarpkaya (Zapa) Köyüne geçilerek oradan Hacıahmet (Avarak) Kalesi'nden itibaren Kelkit Çayını takip ederek Satala'ya gidilmesidir.

Mevcut yolların Karadeniz özellikle Giresun Limanına olan bağlantı yolları da hiç şüphesiz vardır. Ancak, Ramsay'ın kitabında buna yönelik bir açıklama tespit edememiş olmamla birlikte kaynakçada adresi belirtilen Harmankaya Köyü Sitesi'nde bu yolların Giresun Limanına ulaşım için de kullanıldığı belirtilmektedir.[149]

[147]http://www.siran.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=45&Itemid=55, http://www.kelkitbasinmuseums.org/tr/menu1.html
[148]Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Prof.W.M.RAMSAY, Çeviren Mihri PEKTAŞ, MEB Yayınları İst. 1960
[149]http://www.harmankayakoyu.com/K%C3%B6y%C3%BCm%C3%BCz.html

6.7.1929 Tarihli Şebinkarahisar Raporu

Bahse konu raporda önemli detaylar bulunmaktadır. Öncelikle o tarihe nüfusun % 1.5'unda firengi mikrobu bulunduğu belirtilmektedir ki bu oran çok yüksektir. Buna karşın ilçelerden sadece Alucra'da doktor olduğu onun da henüz göreve başlamamış olduğu belirtilmektedir. Yine tarımda Meşe Çekirgesi diye bir haşereden söz edilmektedir ki bunun afet boyutunda olduğu vurgulanmaktadır.

Belgede yol konusuna da vurgu yapılmış Suşehri Karahisar yolunun esaslı bir şekilde onarımının gerektiği, yolların harap ve bakımsız olduğu iniş ve çıkışların çok tehlikeli olduğu belirtilmiştir. Bu yol o zaman aynı zamanda Alucra ve Çamoluk'un da yoluydu. Şimdi Çamoluk bu yolu kullanmamaktadır. Ancak Alucra halen bu yolu kullanmaktadır. Güzergâhı baraj yapımından sonra değişmiş olsa da yolun vasfında pek değişen bir şey yoktur. Aynı şekilde inişli çıkışlı ve virajlıdır. Farkı asfalt yapılmış olmasıdır. Aradan geçen 90 senede çok büyük fark yoktur.

Yine o tarihte Kelkit Çayı üzerindeki bir köprünün sel nedeniyle yıkıldığı belirtilmektedir. Raporda belirtilen olumlu husus ise eğitimin ve asayişin iyi bulunmuş olmasıdır.

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem

1 72
52
6.7.1929

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı
34

Başvekil Paşa Hazretlerine

I) Şebin karahisarda da tetkikata devam ettim . Burada dahi çiftçinin vaziyeti Sivas ve Kayiseri gibi iyidir . Umumî sihati tehdit eden hastalıklar Sivasa nisbeten azdır . Sarî hastalıklardan Frengi umum nufusun yüzde bir buçuğu nisbetinde imiş . Tedavi altında bulunan iki bin kişi dir . Mücadelenin buraya da teşmili muvafık olacaktır . Isıtma yalnız Suşehri ovasında vardır . Kinin tevzii syretiyle mücadele edilmekte imiş . Vilâyetin Alucara kazasından maada diğer kazalarında hekim yokmuş . Alucara kazasına yeni tayin olunan hekim de henuz gelmemiştir . Suşehri zelzelesi hakkında arzı malûmat edilmişti . Vilayetin bu sene içtimaî yardıma muhtaç yeri Suşehridir .

2) Meşe çegirgesi müstevli bir haldedir . Bir ay zarfında tertibat alınmazsa çegirge bir afet halini alacağını ziraat baş müdürü söylüyor . Müdiriyet pülverizatörle yakmak için ikibin liralık petrol tahsisatı talep etmiş . Tesriini İktisat vekâletinden rica ettim .

3) Uzun senelerden beri bakımsız kalan yollar son yağmurların tesiriyle bir kat daha harabolmuştur

-7-

030 10 64 432 8 1

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem
Sayı 2.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

alelade tesviyei türabiye halinde bulunan ve bir çok iniş ve yokuşlariyle daimî tehlike ve kazalara maruz bırakan Suşehri - Şebinkarahisar yolunun - saslı bir surette yapılması lâzımdır .

B) Kelkit ğayı üzerindeki büyük köprüyü seylap yıkmıştır . Vilâyet merkezinin araba vesaiti için mülhakatiyle muvasalasını temin eden bu mühim köprüğün Nafia vekâletinden tahsis olunacak para ile inşası icabeder .

C) Suşehri - Zara ve Suşehri - Erzincan yolu da esaslı tamire muhtaçtır . Fakat bu büyük ve mühim yolunmüceddeden inşası mahiyetinde olacak tamirine Karahisar vilâyetinin varidatı müsait olmadığı gibi muhtelif vilâyetleri de alâkadar ettiği cihetle mezkûr yolun esaslı inşaatını münhasıran Şebinkarahisardan beklemek te doğru olamayacaktır . Bu yol orta anadoluyu şark vilâyetlerimize bağlayan çok işlek bir yoldur .

4) Şebin karahisarda maarif anasırını uyanık ve canlı buldum müallimler burada mütesanit ve duyğulu bir halde galışmaktadırlar .

orta tahsili takip makaadiyle civar kazalardan gelen kimsesiz talebe için idarei hususiye tarafından tesis edilmiş olan yirmi beş yataklı pansiyo-

030 | 10 | | | 64 | 432 | 8

2

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem

Sayı 3.

siyonun elli yatağa iblağını muvafık görerek bu sene idarei hususiye Bütcesinde mezkûr pansiyona kâfi miktarda tahsisat tefrikını ve gençler için kasaba civarında bir sitadyüm te'sisine Belediyenin muavenetini te'min ettim.

İlk Mektep binası mevcut talebeyi istiap edemediği için bir kısım sınıfların Mektepden ayrı bir evde bulunması muvafık görülmemiştir.

Şehrin muntazam bir mektep binasına ihtiyacı vardır. Önümüzdeki sene nazarı itibara almalarını vilâyete tebliğ ettim.

Bu sene üç bin vatan daşa yeni harf kurslarından vesika verilmiştir. Bu vilâyete yüz dört nüsha olarak gönderilen Halk Mecmuası miktarının hiç olmazsa beş yüz Nüshaya iblağını Muallimler rica etmekdedirler.

Merkezde iki muallimin Nisan ve digerlerinin Mayıs maaşlarının verilememiş bulunduğunu gördüm. mecmu yedi bin lira kadar tutan bu maaşların yir mi beş Haziran tarihine kadar tesviyesi için tedbir alındı.

İdarei hususiye bütcesinin maarife ait kısmındaki intizamsızlığı tevlit eden derin ve aslî

030 | 10 | | | 64 | 432 | 8

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem
Sayı 4.

esbabı ayrıca arz edeceğim . Maamafi sabık seneler varidatının değil , tahakkukatın ; varidatın tahmininde esas tutulması ve bakayanın bütçede gösterilmesi ve Maliyedeki tahakkukattan matlubâtın bakayada kalması;mahallî maarif programlarının hakikî varidata tevfik edilmemesi intizamsızlığın başlıca esbabı olduğunu şimdiden arz edebilirim . Badema bütçelerde tahminata müstenit tahakkukatın değil hakikî ve maddî tahsilâtın esas ittihaz edilmesi tekrar tamim edilmiştir .

5) Emvali umumiye tahsilâta da bu vilâyette yüzde altmış ve altmış b ş derecesinde imiş . Ağnam mektumatının fazlâ olduğu söylenmektedir . Maliye zimmetindeki emanet paraların verilmediğinden şikâyet fazlâdır . Bir Maliye müfettişinin gönderilmesi muvafık olacağını Maliye vekili Bf.ye arz ettim .

6) Adliye işleri yolundadır . Hâkimler hakkında şikâyet işitmedim . Yalnız icra memurunu betaati varmış . Maahaza o da istifa etmiş .

Hapishane yıkılmak üzeredir . Mevcut altmış beş mevkuf ve mahkûmdan cezaları yüksek olan kırk kişinin komşu vilâyet hapishanelerine nakliyle mütebaki yirmi beş kişi için ayrı bir bina isticarı lâzımdır .

030 10 64 432 8 4

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem

72
52

Sayı

5.

Adliye müfettiş Bey tarafından da Adliye vekâletine arz olunmuştur .

7) İskân : Tefviz işleri bitmiştir . Fazla kalan metruk emvalin satılması lüzumu Maliye vekâletinden rica olunmuştur .

Diğer Dahiliye dairelerinde görülen noksanlar , mahallen ikmal ettirilmiştir . Devairde yeni harflerle muhabere kolaylıkla ve intizamla yapılmaktadır . Bunda Dahiliye dairelerinin I teşrini evvelden işe başlamış olmalarının tesiri görülmüştür .

8) Belediye ve idarei hususiye muamelâtı hesabiyesi düzgündür . Şehrin sihhati umumiyesiyle daha fazlâ alâkadar olmaları ve su mecralarının tanzimi yolundaki teşebbüsatın tesri ve intacı vilâyet ve belediyeye tebliğ olunmuştur .

9) Jandarma : Şebinkarahisar ve Kayiseride asayiş iyidir . Jandarmamız umumî vazifesini hüsnü ifa etmektedir . Karahisar vilâyeti jandarmasının tüfekleri tek ateşli muaddel martindir . Sivas ve Kayiseri jandarmalarının tüfekleri havassı balastikiyesini gaybetmiş Rus tüfekleridir . Bunların son sistem seri ateşli tüfeklerle tebdili derecei vücuptadır . Kayiseri jandarma mektebinin bina v-

5

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem

Sayı 67

42/52

aziyeti müsait olmadığından mektebin binası mevcut ve inzibat itibaryle ihtiyat kuvveti bulundurulmasına lüzum görülen diğer bir vilâyete nakli icabetmektedir . Sivas vilâyeti jandarma dairesi de muhtacı tamirdir .

Jandarmaların kiyafetleri umumiyetle iyi ise de ayakkapları ve çamaşırları senede birer defa verilmekte olduğundan kifayet etmemektedir .

IO) Telgraf muhaberatındaki betaât ve teehurlardan şikâyet olunmaktadır . Tellerin kifayetsizliği bazı memurların ehliyetsizliği ve yeni harflerin ilk zamanlarda tabiî olan tesirleri teehhuratın sebeplerindendir . Bundan başka dairelerden bir çoklarının mühim ve müstacel olmayan işlerini de telgraf muhaberesiyle yapmaları telleri lüzumundan fazla işgale yol açıyor . Muhabere memurlarının yirmi dört saat devam eden mesai saatlerini ve nöbet devirlerinin azaltılması çarelerinin taharrisi lüzumunu P.T.T. müdiriumumisi Fahri B.ye yazdım . Sivasta tesadüf ettiğim . Posta ve telgraf mütehassıslarının tetkikatı neticesinde bu meselenin bir sureti halle raptı icabetmektedir

II) Vali ve diğer memurlar ve devlet muamelatı hakkında fırka mutemedinin haber verdiği yolsuzlukların tahkik ve teftişine mülkiye müfettişi

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususî Kalem
Sayı 7.

42
52

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Muhtar Bey memur edilmiştir . Fırka mutemedi hakkında da şikâyet vardır .

I2) Yarım kalmış olan hükûmet binasının ikmali için on bin liralık tahsisata lüzum vardır . Bu paranın merkezden temini mümkün olduğu takdirde bu sene inşaatın ikmali kabil olabileceğini ihtiramat ve tazilerime terdifen arz ederim efendim .

Dahiliye vekili
S. Kayalı

030 10 64 432 8

1935 Yılında Hazırlanan Şark Raporunda Alucra

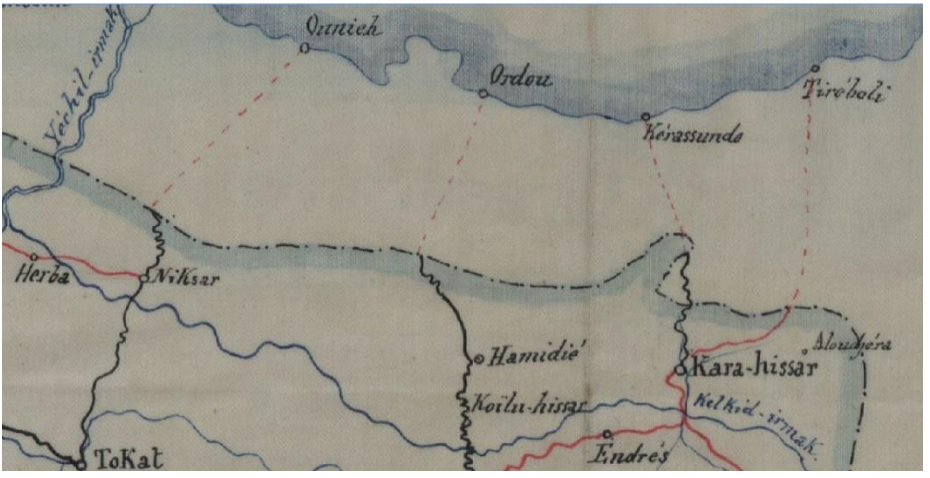

1935 yılında Başvekil İsmet İNÖNÜ, Reisi-cumhur Atatürk'ün emriyle Doğu ve Güneydoğu İllerini, İlçelerini adım, adım gezerek bölgeyle ve gezdiği yerlerle ilgili olarak idari ve mali konularla yapılmasını öngördüğü hususları bir rapor halinde Reisicumhur Atatürk ve Bakanlar Kuruluna sunmuştur. Rapor "Şark Raporu" olarak da bilinmektedir.

Raporun bir bölümünde Bayburt, Kelkit, Şiran Alucra, Şebinkarahisar, Koyulhisar, Reşadiye, Niksar, Erbaa noktalarından geçen uzunluğuna ve Karadeniz'den gelen bütün irtibat yollarına değen bir güzergâhın tayininin gerekli olduğu belirtilmektedir.

Söz konusu yol binlerce yıllık geçmişi olan bir güzergâh olup, bölgede hâkimiyet kurmuş tüm medeniyetler tarafından kullanılmıştır. Son olarak Osmanlı'nın Tebriz'e giden menzil yolu olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak bu güzergâh hiçbir dönem önem ve özelliğini kaybetmemiştir. Aşağıdaki tarihi anekdot'da bunu teyid etmektedir.

"Müfreze Kumandanı Kaymakam Halid Bey kuvvetleri çekildikçe Artvin ve Oltu bölgesinde Rus işgali genişliyordu. 1916'nın ilk haftasında tekrar yola koyulduk. İspir, Bayburt, Kelkit, Alucra, Reşadiye, Tokat ve Zile üzerinden ağustosta Sungurlu'ya gelip yerleştik. Bu göç yollarında soğuk, açlık ve çeşitli hastalıklardan nice insan telef oldu. Sungurlu'da dört sene kaldık. Artık muhacirler yerlerine dönüyordu. 1920 senesinin Ağustos ayında biz de memlekete döndük. Evler harap olmuş, eşyalar talan edilmiş, her şey yok olmuştu. Oltu-Kars arasında Ermeni savaşı sürüp gidiyordu".[150]

"İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanı Mirliva Şevki imzasıyla *Alucra*'dan 2.2.1334 (1918) tarihinde 3'üncü Ordu Kumandanlığına gönderilmiş olan raporda yer alan; Akçaabat kazasında ve mülhakatındaki Rumlar kâmilen Trabzon'a çekilmişlerdir. Trabzon'da pek ziyade hastalık vardır. Trabzon ve civarındaki İslamlar, pek ziyade tehlikeye maruzdurlar. Mülhakattaki Rumların Trabzon'da toplanmalarına mukabil; kasabadaki Müslümanlarda dağ köylerine kaçmaktadırlar".[151]

Görüldüğü gibi Alucra'dan geçen, geçmesi düşünülen, günümüzde de kullanılan yolun sorunları olmakla birlikte doğuya ve Batıya uzanan bu güzergâh stratejik öneme sahiptir. Dolayısıyla Karadeniz'e uzanan bağlantı yollarıyla birlikte rehabilite edilerek genişletilmeli ve çift şeritli yol haline getirilmelidir. Bu taktirde diğer faydalarının yanında bölgenin ekonomik hayatının canlanmasına da katkı sağlanacaktır.

[150] http://www.caginpolisi.com.tr/101/29-30-31-32.htm
[151] http://www.guncelmeydan.com/pano/search.php?t=21434

Mindeval Madeni

Arşiv Fon Kodu: C.DRB. (Cevdet Darphane), Dosya No: 37, Gömlek No: 1805, Belge Tarihi: 1201 Za 29 (12 Eylül 1787), Konu Özeti: Karahisar-i Şarki dâhilinde bulunan Mindaval madenine dair tahrirat.

Belgede Mindeval'da, Ergani ve Keban madenlerine eşdeğer külliyetli cevher bulunduğu belirtilmektedir. Ergani ve Keban madenleri Selçuklular zamanından beri işletilmekte olan Altın, Gümüş ve Kurşun gibi maden türlerini ihtiva etmektedir. Mindevaldaki madenin yeri belirtilmemektedir. Ancak belgeyle sabittir ki bu maden Mindeval'da bulunmaktadır. Bu işin üzerine gidildiği ve söz konusu cevher tespit edilerek çıkarıldığı taktirde büyük istihdam oluşturacağından Mindeval'ın ekonomisine de çok büyük katkı sağlayacaktır. Cevherin açıkça görüldüğü belirtildiğinden Kaymakamlık ve Belediye'nin Muhtarlarla yapacağı işbirliği neticesi alan araştırması yapılarak da madene ait emareler bulunabilir. Bunun için MTA Genel Müdürlüğü ile de işbirliği yapılabilir.

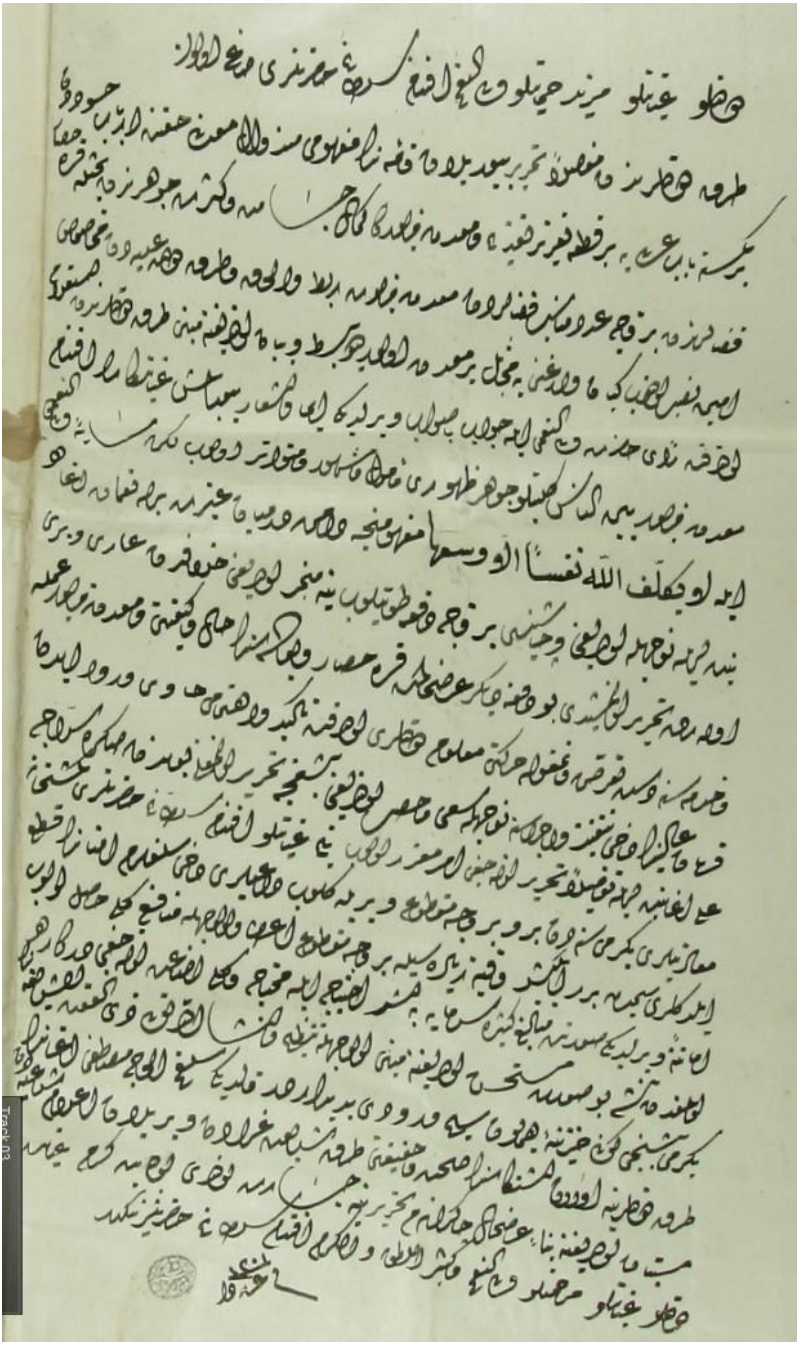

Devletlü İnayetlü mezid-i himayetlü veliyy-ül ni'am efendim sultanım hazretleri sağ olun,

Tarafı devletlerinden mufassalan tahrir buyrulan kaimenin mefhumu Mindeval madeni hakkında erbab-ı hususdan bir kimesne bab-ı aliye bir kıt'a takrir takdim ve maden-i mezburun kemal-i cesamet ve kesret-i cevherinden bahisle Karahisar kazalarından birkaç adet münasip kazalardan madeni mezbura rabt ve ilhak ve tarafı devleti aliyyeden dahi mahsus-i emin nasb (tayin) olunup Keban ve Ergani'ye mümasil (eşdeğer) bir maden olur deyu bast u beyan olunduğuna mebni tarafı devletlerinden isti'lam olunduk da re'y-i hazreti veliyy-ül ni'am-ı ile cevab-ı ba-savap verildiği ima ve iş'ar buyrulmuş inayetkârım efendim. Meadeni mezbur beynennas külliyetli cevher zühuru me'mul ve meşhur ve mütevatir olup lakin saye-i veliyyü'l ni'ami ile La yükellifüllahü nefsen illa vüs'aha (Bakara suresi 286/Allah kimseyi gücünden fazlasıyla sorumlu tutmaz) mefhumunca damen dermeyan (ortada olan gayret) gayret birle Numan Ağa bendeleriyle ne vech-ile olduğu ve çaşnisi birkaç def'a tutulup yine müncer olduğu hilafdan ari ve beri olarak tahrir olunmuştu bu defa diğer arzuhalde Karahisar voyvodasının hal ve keyfiyyeti ve madeni mezbur amele ve hademesine dest-i ta'arruz ve ne mekule hareketi malumu devletleri oldukda te'kid ve ihtimamı havi vürud eden fermanı alinin dahi tenfiz ve icrasına ne vech-ile sa'y-u muhassıl olunduğu başkaca tahrir olunmakla bundan sonra Saraç Ali Ağa bendeleri ile tafsilen tahrir olunacağı emr-ü mazur olup benim gayretlü efendim Sultanım Hazretleri Gümüşhane madenleri yirmi seneden beru ber-vech-i maktu' verilegelüp da'ileri dahi seleflerim ümena'nın (emin) kat' eyledikleri (kestikleri) **Sim'den (Gümüş'den)** birer ikişer ve kıyye ziyadesiyle ber-vech-i maktu' (götürü) i'ta ve ol vech-ile menafi-i külli hasıl olup emaneten verildiği suret de mebaliğ-i kesire sermayeye

eşedd-i (şiddetli) ihtiyaç ile muhtaç ve külli iza'at olacağı derkar olmakdan naşi bu suret-i müstahsen olduğunu mübeyyin ol vech-ile tanzim ve inşa olundukda Zilkade-i şerifenin yirmibeşinci günü hazine-i hümayun sim vürudu be-didardır (görünmektedir). Kaldı ki selefim el-Hac Mustafa Ağa'nın tarafı devletlerine olan iştikasının (şikâyetinin) sıhhat ve hakikatini tarafı şeri'atı garradan verilen ilam-ı şeri ile müsteban olduğuna bina'en arzuhali çakeranem tahririne cesaret olundu. Ol-babda kerem-i inayet devletlü inayetlü merhametlü veiyy-ül ni'am ve kesir-ül lütf-i vel-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.
Gurre Za (Zilkade) 1201(12 Eylül 1787)

SONUÇ

İncelenen belgelerden de anlaşılacağı gibi Çamoluk'ta adından en çok bahsedilen köy Zağpa'dır. Evliya Çelebi dahi kendisinin Zağpa'ya gelmediğini belirtmiş olmasına karşın Zağpa ile ilgili anlatılan ilginç olayları seyahatnamesine almıştır.

Çeçenzade Hacı Hasan Paşa'nın büyük oğlu Bektaş Bey'de voyvoda olarak nölgeye geldiğinde o günlerde geçiş güzergâhında olan Zağpa'ya yerleşmiş ve burada çeşitli yapılar inşa ettirmiştir. Bunların en önemlisi hiç şüphesiz 1818 yılında ibadete açılan Bektaş Bey Camisidir.

Çamoluk'ta Zağpa köyünün bu kadar öne çıkmasının nedeni büyük bir köy olmasının yanında eskiden "İpek Yolu"nun kollarının birinin üzerinde bulunuyor olmasındandır. Bu kolların birisi Suşehri tarafından diğeri de Şebinkarahisar üzerinden gelerek Zağpa'da birleşmekte ve buradan Eğnir üzerinden devam etmekteydi. Yeniköy'ün oradan ayrılan bir kolun da Alucra istikametine gittiği bilinmektedir.

İncelenen belgelerden geçmişte Çamoluk'ta (Mindeval) hayatın nasıl olduğunu, yaşam şartlarının neler olduğunu gördük. Geçmiş

nesillerimiz bizlere bu günleri sağlayabilmek için çok badireler atlatmış pek çok sıkıntılara göğüs germiştir. Bunu yeni nesillerin de bilmesinde fayda vardır. Ancak o zaman şimdi sahip olunan değerlerin kıymeti daha iyi anlaşılabilir.

Geçmiş tarihimiz gözümüzün önünde olandır, çünkü yaşanmıştır, bilinendir ve aydınlıktır. Bu bakımdan geçmişin karanlığı diyemeyiz, yanlışdır. Bilinmeyen ise arkamızda olan, yani gelecek zamandır ki, henüz yaşamamışız ve bizim için karanlıktır, bilinmeyendir.

Bu cümleden olarak, tarih aydınlıktır, insanoğlunun tecrübelerinin bütünüdür. Biz geleceğimizi bu tecrübeler ışığında biçimlendirip yön verebiliriz. İşin özü ve özeti tarih, esasen geleceğimizdir. Geleceğimizi bilmek de tarihimizi bilmekten geçer.

Bu nedenle belgelerde anlatılan pek çok olayın günümüzde tam bir karşılığı yok gibi görünse de o günün insanlarının acılarını ve sevinçlerini bir nebze de olsa içimizde hissedebilmek onları bir duayla da olsa anabilmek bizere düşen görevdir.

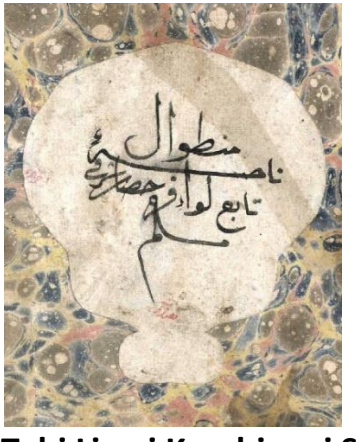

Mindeval Nahiye-i Tabi Liva-i Karahisar-i Şarki Müslim Mindeval Nüfus Defterinin Kapağı

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Fon Kodu: HRT.h.1428, Tarihi 1891
Fatma Acun, Karahisar-i Şarki ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi, (1485-1569), TTK
Mehmet Fatsa, XV ve XVI. Yüzyıllarda Giresun Sosyal ve Ekonomik Hayat, Giresun İl Özel İdaresi
http://www.alucra.com/murat-tosun/3096-sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti.html
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/selcuklularin-kogonya-sebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi-2/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/danismentliler-tacettin-ogullari-ve-haci-emirli-beyligi-doneminde-sebinkarahisar/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/25/menguceklerin-sebinkarahisarin-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/16/mogol-ordularinin-anadolu-sebinkarahisar-ve-yakin-cevresi-uzerindeki-etkileri/
http://baydin2.blogspot.com.tr/2014/02/guneygoren-koyu-dukkammam.html
http://www.lavinya.net/galeri/hisar/sebinkarahisar.htm
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/eretna-devletinin-genel-durumu-sarki-karahisar-ve-alucraya-etkileri/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/19/mutahharten-emirligi-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/kadi-burhanettin-devletinin-genel-durumu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/22/karakoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/24/akkoyunlular-donemi-ve-sebinkarahisar/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/17/alucra-tarihi-ve-dulkadirli-alucra-iliskisi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/14/halife-el-kaim-bi-emrillah-ve-alucranin-eskune-koyu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/17/sebinkarahisar-tarihi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/14/halife-el-kaim-bi-emrillah-ve-alucranin-eskune-koyu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/25/menguceklerin-sebinkarahisarin-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/02/27/selcuklularin-kogonya-sebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi-2/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/16/mogol-ordularinin-anadolu-sebinkarahisar-ve-yakin-cevresi-uzerindeki-etkileri/
Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Pervaneoğulları
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/eretna-devletinin-genel-durumu-sarki-karahisar-ve-alucraya-etkileri/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/01/24/kadi-burhanettin-devletinin-genel-durumu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/04/03/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucra/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/17/alucra-tarihi-ve-dulkadirli-alucra-iliskisi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/16/dulkadirogullari-ile-alucra-arasinda-bir-iliski-olabilir-mi/
M. Hanefi Bostan, XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal Ve İktisadi Hayat, TTK Yayınları, Ankara
Joseph Von Hammer, Osmanlı Devlet Tarihi, Milliyet Yayınları
Hasan Tahsin Okutan, Coğrafya (Şebinkarahisar), 1949
Yılmaz ÖZTUNA, Osmanlı Devleti Tarihi (Siyasi Tarih), T.C.Kültür Bakanlığı, Osmanlı Dizisi
Prof. Dr. Osman Turan, Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Boğazici Yayınları 9. Baskı, İstanbul 1996

M. Çağatay ULUÇAY, Tarih Ansiklopedisi, İstanbul 1967
(http://www.alucra.com/murat-tosun/3096-sebinkarahisar-ve-alucradan-ne-ordular-gecti.html)
http://www.alucra.com/murat-tosun/3015-selcuklularin-kogonyasebinkarahisar-ve-cevresinin-turklesmesine-olan-katkisi.html
http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s24/ozdemir.pdf
http://tr.wikipedia.org/wiki/Dulkadiro%C4%9Fullar%C4%B1_Beyli%C4%9Fi
http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s12/solak.pdf
http://remzikilic.com/xv-yuzyilin-ikinci-yarisinda-dulkadirogullari-devleti-uzerinde-osmanli-memluklu-rekabeti.html
Prof. Dr. Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 170, Ankara 1972
Prof. Dr. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993
Karahisar-i Şarki Ve Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi (1485-1569), Fatma Acun, Türkiye'nin Sosyal Ve Kültürel Tarihi Projesi, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2006
XV VE XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal Ve Ekonomik Hayat), Mehmet Fatsa, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-1, Bilge Yayınları, Ankara 2010
387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 36, Defter-i Hâkâni Dizisi:111, Ankara 1997
Fatma Acun, aynı eser
Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII, Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Avârız Defteri (1642-43), Mehmet Öz, Fatma Acun, Türkiye'nin Sosyal Ve Kültürel tarihi Projesi, TTK, Ankara 2008
Faruk Sümer, aynı eser
Dulkadiroğulları, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 9.Cilt, İstanbul 1994

Dulkadirli Beyliği Mimarisi, Yrd. Doç. Dr. Hamza Gündoğdu, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları 657, Sanat Eserleri Dizisi 8, Ankara 1986
Fatma Acun, Karahisar-i Şarki ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006
Ali Sinan BİLGİLİ'nin Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/05/16-yuzyilda-mindeval-nahiyesine-tabi-koylerin-nufus-ve-zirai-durumlari/
TTK Yayınlarından; Mehmet ÖZ ve Fatfa ACUN'un ortak çalışması olan "Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları" VII Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Âvarız Defteri (1642-1643) Ankara-2008
TTK Yayınlarından; Mehmet ÖZ ve Fatfa ACUN'un ortak çalışması olan "Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları" VII Karahisar-i Şarki Sancağı Mufassal Âvarız Defteri (1642-1643) Ankara-2008
http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3371:sivas-vilayet-salnamelerinde-kaza-i-alucra&catid=118:alucranin-1835-tarihli-nufus-kayitlari&Itemid=335
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/01/29/salnamelerde-yilliklarda-alucra/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/01/osmanli-doneminde-sebinkarahisar-ve-alucranin-bagli-oldugu-idare-merkezleri/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/12/08/karahisar-i-sarkide-asara-dair-hikayeler,
/http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/08/tamzarali-agopun-1859da-alucra-asar-hasilatini-alip-kacmasi/
http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=37&yazi=1598
http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/cazim/002/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/08/tamzarali-agopun-1859da-alucra-asar-hasilatini-alip-kacmasi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/26/karahisar-i-sarki-sancagi-mindeval-kazasi-rotam-koylulerinin-multezimlerden-sikayeti/

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/11/alucra-tarihinden-sayfalar-22-mindeval-camoluk-1-yazi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/12/11/alucra-susehrine-baglansa-ne-olur/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/21/alucranin-emektar-sahsiyetleri-dursun-haci-bingol/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/04/26/alucranin-emektar-sahsiyetleri-fikri-citir/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/12/12/giresun-yolunda-eskiyalik-eden-fahir-ve-kara-mahmudun-yakalanmasi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/13/1898de-giresun-ile-karahisar-arasinda-mentese-koyu-civarinda-yolcularin-soyulmasi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/09/22/1861de-karahisar-i-sarki-ve-giresun-arasinda-yol-kesen-eskiyalara-karsi-alinan-tedbirler/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/11/alucrali-eskiya-esirra-cavusoglunun-marifetleri/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/13/karahisar-i-sarki-ve-alucranin-cerkes-ve-nogay-tatari-misafirleri/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/03/25/19-yuzyilin-sonunda-alucranin-ekonomik-ve-sosyal-durumu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/13/alucra-rusdiye-i-ibtidaiyesi-hat-guzel-yazi-muallimi-ali-efendi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/14/alucra-kazasi-testik-nahiyesi-ibtidaiye-mektebine-yapilan-muallim-atamasina-dair-bir-belge/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/13/alucra-tarihinden-sayfalar-24-mindeval-camoluk-3-yazi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/17/alucra-kaymakami-nuri-beyin-ve-alucra-naibi-riza-efendinin-durumlari-ile-alisiz-koyunun-akibeti/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/03/01/mindeval-nahiyesi-hukumet-konagina-dair/
http://www.dallog.net/kurumlar/redif.htm

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/28/1902de-alucranin-zihar-koyunde-ortaya-cikan-tifo-salgini/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/01/31/gecmiste-alucranin-zor-gunleri-ve-bir-mezar-tasinin-anlattiklari/
http://tr.wikipedia.org/wiki/Fatma_Pesend_Han%C4%B1m
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/02/24/yuz-yillik-ruya-alucra-ikizler-tepesi-kazisi/
http://www.anadoluuygarliklari.com/hititler/129-kaskalar
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/30/yok-artik-sebinkarahisar-bunlari-da-yasamis-eyvah-eyvah/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/10/06/alucra-tarihinden-sayfalar-40/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/16/alucranin-mindeval-nahiyesinin-zagpa-i-bala-karyesinde-vukuu-bulan-koruluk-kesimi-ve-polis-hasan-sabrinin-sikayeti/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/15/karahisar-i-sarkili-salihin-baskasi-tarafindan-zaptedilen-arazisini-ve-mallarini-geri-istemesi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/25/1907-tarihinde-alucra-pasaport-burosu-kurulmus/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/09/04/1907de-amele-olarak-gurbete-gitmek-icin-pasaport-almak-isteyen-alucralilar-ve-yasadiklari-sikintilar/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/25/1907-tarihinde-alucra-pasaport-burosu-kurulmus/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/09/27/zodomali-cakilkaya-ahmetin-tarihi-dilekcesinin-hatirlattiklari/
http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3149:alucra-tarihinden-sayfalar-5-&catid=75:murat-tosun&Itemid=309
Prof. Dr. Kemal H. Karpat, The Gecekondu: Rural Migration and Urbanization, s-205

http://www.alucra.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3185:tarihe-yolculuk-pontus-doneminde-alucranin-ismi-kapsos-olarak-geciyor&catid=1:son-haberler&Itemid=276#comment-4201
Mehmet Fatsa, Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri, Dini-İlmi Hayat ve Sosyal Kurumları, Giresun Belediyesi Yayınları, 2008
Mehmet Fatsa, XV ve XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal ve Ekonomik Hayat), Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-1, 2005
Adı geçen eser
http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1038/12531.pdf
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/10/camoluk-mindeval-dulundas-omer-efendi-cami-i-serifi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/12/26/uzun-bir-yol-hikayesi-ordu-giresun-karahisar-yolu/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/11/20/mindeval-camoluk-fol-ve-karabul-zaviye-vakiflari/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/16/alucranin-mindeval-nahiyesinin-zagpa-i-bala-karyesinde-vukuu-bulan-koruluk-kesimi-ve-polis-hasan-sabrinin-sikayeti/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/13/alucra-tarihinden-sayfalar-24-mindeval-camoluk-3-yazi/
http://www.zagpa.net/tarihce.html
Mehmet Fatsa, XV. VE XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal ve Ekonomik Hayat)
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/02/11/alucra-tarihinden-sayfalar-22-mindeval-camoluk-1-yazi/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/07/01/zagpa-koyu-bektas-bey-ve-bektas-bey-camii/
http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/07/cecenzade-haci-hasan-pasanin-hayati/
Aziz B. Erdeşir-i ESTERÂBOT, Çeviren Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, Bezm-u Rezm, T.C. Kültür Bakanlığı 1990
Evliya Çelebi Seyahatnamesi 2.Cilt, s.377-388
Prof. Dr. Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Ötüken yayınları, İstanbul 2004 (kaynak sayfaları 90-97),

İbn Bibi (El-Hüseyin B.Muhammed B.Ali El-Caferi Er-Rugadi) Yayına Hazırlayan Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, "El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye (Selçuk Name)", T.C.Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, Ankara 1996

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2012/05/14/osmanli-belgelerinde-kelkit-nehri-ve-kizilirmak-yoluyla-tasimacilik-ve-sirket-i-nehriye-tesekkulu/

http://www.arkeo.org/index.php/arkeoloji/411-kelek-nedir-nasil-yapilir-ne-zamandir-kullanilmaktadir#.VJ1xfl4guA

http://www.cilingirsofrasi.com/yazarlarimiz/aykut/kelekler.html

Yeni Rehber Ansiklopedisi, Kuyucu Murat ve Celaliler bahisleri

Halil İNALCIK, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600, Eren Yayınları

Prof. Dr. Mustafa ÜSTÜDAĞ, Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası-Celali İsyanları- Cem Yayınevi, İstanbul 1995

Hasan Tahsin OKUTAN, Coğrafya (Şebinkarahisar), 1949

İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi Cilt 2. Şehzadeler Vakası s. 405, 406, 407, 408

BOA.3 Numaralı Mühimme Defteri s. 262

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/11/04/birinci-dunya-savasinda-sivastan-muhtelif-yerlere-yollanan-erzaklar/

http://www.alucra.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=1543

http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/dergi_v1/3/1/11.pdf, Osmanlı'da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri, Yrd.Doç.Dr. Hüseyin ÖZGÜR (Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İ.t.B.E, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.) & Dr. Sedat AZAKLI (Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İ.İ.B.F., Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi)

http://muratdursuntosun.wordpress.com/2013/06/12/sebinkarahisari-yikan-depremler/

http://www.alucra.com/alucranin-emektar-sahsiyetleri/1124-g-osmanlageanidar-yolculuk.html

http://www.gozlemci.net/4192-turkiyedeki-onemli-fay-hatlari.html
http://geograpy.blogcu.com/ic-kuvvetler-orojenez-epirojenez/1354295
http://aygunhoca.com/cografi-haritalar/72-turkiye-haritalari/1196-turkiye-fay-hatlari-haritasi.html
Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Prof. Dr. Osman TURAN, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004
Şebinkarahisar ve Coğrafyası, Hasan Tahsin Okutan, 1949
http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s16/sak.pdf
http://www.turkcebilgi.com/keltler/ansiklopedi
http://www.siran.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=45&Itemid=55,
http://www.kelkitbasinmuseums.org/tr/menu1.html
Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Prof.W.M.RAMSAY, Çeviren Mihri PEKTAŞ, MEB Yayınları İst. 1960
http://www.harmankayakoyu.com/K%C3%B6y%C3%BCm%C3%BCz.html
http://www.caginpolisi.com.tr/101/29-30-31-32.htm
http://www.guncelmeydan.com/pano/search.php?t=21434

DİZİN

A

Ahi Ayna Bey 35

Alaaddin Ali Bey 33, 34

Alaaddin Keykubat 15, 27, 29

Amazon 18, 19, 21

Arapoğlu 298, 299

Arauracos 18, 551, 554

Argun Han 29

Aripsa 17

B

Baba Resul 27

Bafra 33, 420, 422

Bahr-i Siyah 377, 420

Bayçu Noyan 28

Bayram Hoca 39, 106

Bekiroğlu 333, 339, 340

C

Cengiz Han 29, 64

Cisr 135, 136, 176

Ç

Çağrı Bey 24, 54, 55, 65

Çaputluoğlu 261, 268

Çepel Mustafa 298, 299

Çerkes 143, 144, 147, 434

Çolakoğlu 269

Çulhaoğlu 269

D

Darap Bey 48

Darıcıoğlu Abdullah 184, 185

Dulkadirli Mehmet Han 83, 84

E

Ebu Said Han 15

Emir Çobanoğlu Demirtaş 29, 31

Emir Pir Hüseyin 35

Emir Şemseddin Muhammed 580

Emir Timur 16

Eliğe 38, 85, 113, 178, 374

Eşküne Köyü 24, 53, 54, 72, 125

F

Fahrettin Behramşah 27

Fevzi Çakmak Paşa 16, 256, 468

G

Garipoğlu 269, 271

Gazan Han 29

Gümüştekin Gazi Ahmet Bey 25, 26

H

Hadım Ali Paşa 52

Hammer 46, 439, 440

Hasan Tahsin Okutan 39, 44, 47

Helgune 25

Hititler 10, 14, 17, 18, 19, 21, 66, 277, 550, 554

İ

İltizam 127, 129, 247, 248, 250, 255, 260, 299

K

Kalışıoğlu 268

Kara Mehmet Bey

Kara Yusuf 36, 39, 40, 317

Kara Yülük Osman 16, 33, 34, 36, 39, 40, 41

Karagöz Paşa 51, 52

Karamanoğlu Mehmet Bey 29, 32, 33, 35, 42

Kelek 414, 418, 420, 421, 422

Keleşoğlu 269

Kemercioğlu 354

Kızılırmak 20, 415, 420, 422

Koçuroğlu 292

Kögonya 412, 413

Küçük Şeyh Hasan 31

L

Luviler 14

M

Mirali Halife 51

Mukataa 128, 129, 302, 303, 304

Musa Han 15, 29

Mutahharten 15, 16, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 44, 45, 46, 66

Muzafferüddin Mehmet Bey 27

Mültezimlik 127-130, 248, 431

N

Nazif Çavuş 254

Nikopolis 21, 22, 23, 53, 400, 552, 554

Nogay 143, 144, 147, 152

O

Ortaköylüoğlu 278

P

Pervaneoğulları 30, 571

Pir Ömer Bey 39

R

Ramsay 18, 549, 550, 551, 553, 554

Redif 211, 216-219, 250, 255, 274, 352, 360, 505, 510, 527, 542, 543

S

Salname 116, 117, 118, 121, 122, 156

Satala 10, 17, 18, 551, 552, 554

Selçuklular 14, 15, 24-31, 54, 55,64-68, 412, 488, 526, 550, 565

Sevli Bey 25, 58

Seyyid Hüsam 32

Sipahioğlu 277

Süleymanoğlu 269

Ş

Şah Abbas 49

Şahna 128, 129

Şahruh 36, 83

Şehzade Mustafa 42, 445

Şehzade Selim 439, 445

T

Taceddin Bey 37

Taçlı Hatun 52

Tekke 38, 408

Teştik 202, 207, 209, 210, 216, 219

Theodore Gabras 15

Tifo 236, 238, 239

Timurtaş 31

Tuğrul Bey 25, 55, 56, 57, 66

U

Uzun Hasan 41, 42, 43, 44, 45, 47, 49, 50

Y

Yıldırım Bayezıd 16, 34, 35, 36, 45, 46, 47, 51